

DIGITALES ARCHIV

Yestemirov, Marat

Working Paper

Корпоративтік құқық негіздері : Оқу құралы. – Алматы, 2021. – 416 б. (Fundamentals of Corporate Law Book - Almaty, 2021 - 416 p.)

Provided in Cooperation with:

Social Science Research Network (SSRN)

Reference: Yestemirov, Marat (2022). Корпоративтік құқық негіздері : Оқу құралы. – Алматы, 2021. – 416 б. (Fundamentals of Corporate Law Book - Almaty, 2021 - 416 p.). [S.I.] : SSRN.
<https://ssrn.com/abstract=3784422>.
<https://doi.org/10.2139/ssrn.3784422>.
doi:10.2139/ssrn.3784422.

This Version is available at:

<http://hdl.handle.net/11159/466405>

Kontakt/Contact

ZBW – Leibniz-Informationszentrum Wirtschaft/Leibniz Information Centre for Economics
Düsternbrooker Weg 120
24105 Kiel (Germany)
E-Mail: [rights\[at\]zbw.eu](mailto:rights[at]zbw.eu)
<https://www.zbw.eu/econis-archiv/>

Standard-Nutzungsbedingungen:

Dieses Dokument darf zu eigenen wissenschaftlichen Zwecken und zum Privatgebrauch gespeichert und kopiert werden. Sie dürfen dieses Dokument nicht für öffentliche oder kommerzielle Zwecke vervielfältigen, öffentlich ausstellen, aufführen, vertreiben oder anderweitig nutzen. Sofern für das Dokument eine Open-Content-Lizenz verwendet wurde, so gelten abweichend von diesen Nutzungsbedingungen die in der Lizenz gewährten Nutzungsrechte.

<https://zbw.eu/econis-archiv/termsfuse>

Terms of use:

This document may be saved and copied for your personal and scholarly purposes. You are not to copy it for public or commercial purposes, to exhibit the document in public, to perform, distribute or otherwise use the document in public. If the document is made available under a Creative Commons Licence you may exercise further usage rights as specified in the licence.

КОРПОРАТИВТІК
ҚҰҚЫҚ
НЕГІЗДЕРІ

ЕСТЕМИРОВ
Марат Асанұлы

КОРПОРАТИВТІК ҚҰҚЫҚ НЕГІЗДЕРІ

ЕСТЕМИРОВ М.А.

КОРПОРАТИВТІК
ҚҰҚЫҚ
НЕГІЗДЕРІ

ЕСТЕМИРОВ
Марат Асанұлы

КОРПОРАТИВТІК ҚҰҚЫҚ НЕГІЗДЕРІ

ЕСТЕМИРОВ
Марат Асанұлы

Алматы
2021

УДК 347.7(075.8)
ББК 67.406 я 73
Е 85

РЕЦЕНЗЕНТТЕР:

Қаудыров Т.Е. – «M.S. Narikbayev atyndagi Kazguu Universiteti» АҚ профессоры, з.ғ.д.

Өміржанов Е.Т. – Қазақ Ұлттық Аграрлық Зерттеу Институтының профессоры, з.ғ.к.

Телеуов Ғ. – Қазақ Американ Университеті, құқық және экономика факультетінің деканы, философия докторы (PhD)

ЕСТЕМИРОВ М.А.

Е 85 **Корпоративтік құқық негіздері: Оқу құралы.** – Алматы: «Таңбалы», 2021. – 416 б.

ISBN 978-601-7538-37-8

Қолдарыңыздағы бұл оқу құралы, философия докторы ғылыми дәрежесін алу үшін 2018 жылдың маусым айында «M.S. Narikbayev atyndagi Kazguu Universiteti» АҚ қорғалған зерттеу еңбегінің негізінде әзірленді. Қазіргідей отандық корпоративтік заңнаманы қайта қарау, қайта сүзгіден өткізу кезеңінде корпоративтік заңнаманың тәжірибедегі қолданысына қатысты өзекті де өткір сауалдарды айқындау, оларды шешудің ұтымды жолдарын табу ісінде бұл еңбегіміз аз да болса пайдалы болып оқырман кәдесіне жарайды деп үміттенеміз.

УДК 347.7(075.8)
ББК 67.406 я 73

ISBN 978-601-7538-37-8

© Естемиров М.А., 2021
© «Таңбалы», 2021

АЛҒЫСӨЗ

Қолдарыңыздағы бұл кітап, философия докторы ғылыми дәрежесін алу үшін 2018 жылдың маусым айында «M.S. Narikbayev atyndagi Kazguu Universiteti» АҚ қорғалған зерттеу еңбегінің негізінде әзірленді. Қазіргідей отандық корпоративтік заңнаманы қайта қарау, қайта сүзгіден өткізу кезеңінде корпоративтік заңнаманың тәжірибедегі қолданысына қатысты өзекті де өткір сауалдарды айқындау, оларды шешудің ұтымды жолдарын табу ісінде бұл еңбегіміз аз да болса пайдалы болып, оқырман кәдесіне жарайды деп үміттенеміз.

Кітап кіріспе, үш тарау, қорытынды, пайдаланылған қайнар көздер және екі қосымшадан тұрады. Алғашқы тарауда қазіргі отандық ғылыми айналымда өзекті болып тұрған сауал заңды тұлғалардың корпоративтік және корпоративтік емес деп жіктелуіне арналса, екінші тарау корпоративтік ұйым қатысушыларының жекелеген құқықтары мен міндеттерінің құқық қолдану тәжірибесіндегі көкейкесті мәселелерін ашуға арналған. Ал соңғы тарау корпоративтік қатынасқа қатысушылардың мүлкілік жауаптылығы мәселесіне арналған. Сонымен бірге корпоративтік құқықтың жекелеген өзекті сауалдарына оқырман назарын аудару үшін сот практикасына қатысты А) және нормативтік құқықтық актілердің орыс және қазақ тілдеріндегі мәтіндерінде кездесетін жекелеген сәйкессіздіктер сипатталған Ә) қосымшаларында осы еңбекке енгізуді жөн көрдік. А қосымшасына енгізілген сот істері Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының sud.gov.kz ресми порталындағы сот кабинетінен және bestprof.kz порталынан алынды.

«Алыс көкжиектерді көзім шалса, бұл менің алыптардың иығында тұрғандығым себепті» деген Исаак Ньютон айтты дейтін бір сөз бар. Осы сөз арқылы келесі жазылатын жолдардың мағынасын беруге болады. Сонымен, осы зерттеу еңбегінің әзірленуі барысында

көрсеткен қолдау, өлшеусіз көмектері үшін «M.S. Narikbayev atyndagi Kazgiu Universiteti» АҚ-ның «Жеке құқық» департаментінің профессорлары мен оқытушыларына шынайы алғыс білдіремін. Атап айтқанда ұстаздарымыз з.ғ.д., профессор С.К. Идрішеваға, з.ғ.к., профессор Ө.С. Қыстаубайға, з.ғ.к., доцент Ұ.Е. Құдияроваға, з.ғ.к., доцент Г.Э. Абдрасуловаға үлкен алғыс айтамын. Сонымен бірге зерттеу нәтижелерін ғылыми кеңестің алдында қорғау барысында көрсеткен қолғабыс көмектері үшін з.ғ.к., профессор F.A. Жайлинге, з.ғ.к., доцент Г.Т. Қазиеваға, О.М. Горсткаға, Г.С. Татебаеваға, Б.П. Алимсақовқа және өзге де әріптестеріме шынайы алғысымды жеткізгім келеді. Сонымен бірге осы ғылыми саяхат барысында бірге болып, менің бұл зерттеу жобама ғылыми жетекшілік еткен ұстазым з.ғ.д., профессор Төлеш Ерденұлы Қаудыровқа көрсеткен өлшеусіз көмектері, жөн сілтеген құнды кеңестері үшін шәкірттік шынайы алғысымды білдіремін. Дәл осындай алғыс сөздерін жобада шетелдік консультант болған Стамбул Университетінің профессоры Фатих Айдоғанға да білдіргім келеді. Сондай-ақ зерттеу жобасының аяқталып, логикалық қорытындысына тезірек шығуына тілекші болып, жанашырлық танытқан «M.S. Narikbayev atyndagi Kazgiu Universiteti» АҚ-ның басқарма төрағасы Т.М. Нәрікбаевқа, з.ғ.д., профессор Қ.Қ. Сейтеновке, PhD докторы М.М. Дауленовке, PhD докторы М.Н. Абиловаға, т.ғ.к. Р.С. Фаизоваға, А.У. Қусаиноваға да шынайы алғысымды жеткізгім келеді. Шынайы алғыс сөздерімді ізденушілерге көмек беруге әрдайым әзір М.С. Нәрікбаев атындағы кітапхана қызметкерлеріне де білдіремін.

Айрықша алғыс пен ыстық ықыласымды, әрине ата-анама, отбасыма, туыстарыма арнаймын. Ардақты әке, аяулы анашым! Бауырым Қалдыбек! Сіздердің қолдау, көмектеріңізсіз бұл жұмыс болмаған болар еді.

30 қараша 2020 жыл

КІРІСПЕ

Зерттеу тақырыбының өзектілігі. Қазіргі кезеңде корпорация, корпоративтік қатынас, корпоративтік құқық ұғымдары отандық іскерлік және ғылыми айналым мен тәжірибеде жиі қолданылатын ұғымдарға айналды десек болады. Мысалы, жыл сайынғы дәстүрлі түрде Алматы қаласында өтетін цивилистикалық оқылымдардың 2013 жылғы кездесуі толықтай корпоративтік құқықтың көкейкесті өзекті мәселелеріне арналған еді¹.

Корпорация дегеніміз не, корпоративтік қатынастарға қандай мазмұн берілуі қажет, корпоративтік қатынастарды кемел құқықтық реттеу қандай болмағы лазым деген секілді сауалдар легіне жауап беру қазіргі отандық заң шығарушының алдында тұрған міндет. Күн тәртібінде тұрған осы сферадағы көкейкесті өзекті мәселелер санының бірнешеге қысқаруы осы зерттеуді жүргізу барысындағы біздің де басты көздейтініміз болмақ. Сонымен бірге отандық іскерлік айналымда кеңінен таралған ұйымдық-құқықтық нысан болуы себепті, зерттеу барысында көтерілетін бірқатар өзекті сауалдар ЖШС нысанының мысалында қарастырылатын болады.

Мүліктік айналымды реттейтін икемді құқықтық механизмдердің болуы аса үлкен маңызға ие екендігі баршаға мәлім. Бұл сауалдың маңыздылығына ел басшылығы тарапынан әрдайым жіті назар аударылуда. Мысалы, елбасы Н.Ә. Назарбаевтың 2017 жылғы 31 қаңтардағы Қазақстан халқына жолдауында экономиканы қаржыландыруға жекеменшік капитал тартудың маңыздылығына айрықша көңіл бөлінген еді².

Соңғы жылдары қандай да бір құқықтық реттеу механизмінің қай құқықтық модельге жататындығы және ол механизмнің елдегі құқық

¹ Гражданское право и корпоративные отношения: матер. междунар. науч.-практ. конф., посв. 90-летию видного казахстанского ученого-цивилиста Ю.Г. Басина / под ред. М.К. Сулейменова. – Алматы, 2013. – 736 с.

² Мемлекет басшысы Н.Назарбаевтың Қазақстан халқына жолдауы. 2017 жылғы 31 қаңтар // http://www.akorda.kz/kz/addresses/addresses_of_president/memleket-basshysy-nnazarbaevtyn-kazakstan-halkyna-zholdauy-2017-zhylgy-31-kantar

жүйесіне үйлесімділігі жайлы мәселе әлемнің бірқатар елдерінде өзекті сипатқа ие болуда. Мысалы, жекелеген авторлар көршілес Ресейдегі Азаматтық Кодекстің дәстүрлі түрде неміс құқығына жақын екендігіне, Ал кейбір корпоративтік заңдардың американдық зерттеушілердің ықпалмен әзірленгендігіне және осыдан бірқатар қайшылықтардың туындайтынына назар аударады³. Өз кезегінде, бұл пікір романо-германдық пен англо-саксондық құқық жүйелерінің қайсысы іскерлік айналымда туындап жатқан мүліктік қатынастарды соның ішінде корпоративтік қатынастарды толықтай кемел реттеуге қауқарлы деген күн тәртібіндегі аса өзекті сауалдардың біріне алып келеді. Отандық ғылыми айналымда бұл мәселенің өзекті рең алуына Астана қаласында құрылғалы жатқан қаржы орталығында қолданылатын құқықтың ағылшын құқығы деп бекітілуінің де ықпал еткені мәлім. Шетелдік тәжірибені қолданудың экономикалық тұрғыдан дамыған мемлекеттердің заң актілерін көшіріп әкелу емес екендігі жайлы да пікірлер білдірілуде⁴. Әрбір жергілікті елдің өзіндік ерекшеліктерінің болары сөзсіз. Сол себепті де қандай да бір құқықтық конструкцияны ұлттық заңнамаға ендіруде осы мәселе есте ұсталуы қажет.

Құқықтық реттеудің олқылықтары мен кемшіл тұстарының іскерлік айналым қатысушыларының құқықтарын қорғауда теріс салдарларға әкелері сөзсіз. Мысалы, В. Гуреев өз еңбегінде акционерлік қоғамдар қалыптасуының бастапқы сатысындағы қадағалаудың болмауы және шынайы бақылау құқығына ие емес көптеген қатысушылардан капитал тарту еркіндігінің өзіне тиесілі құқықты қиянат етуге қолданудың оңай мүмкіндігін қалыптастырғандығына назар аударады және Р. Иерингтің сол кезеңдердегі акционерлік қоғамдардың адамдарды барлық соғыстарды қоса алғандағыдан да көп тақырға отырғызғаны туралы сөзін келтіреді⁵.

Қазіргі күні «Aktau Petrol Ticaret A.Ş.» жауапкершілігі шектеулі серіктестігінің Қазақстан Республикасына қойған талабы Бүкіләлемдік банктің жанынан құрылған Инвестициялық дауларды реттестіру жөніндегі халықаралық орталықта қаралуда⁶. Аталған серіктестіктің

³ Долинская В.В. Акционерное право: основные положения и тенденции: монография. – М.: Волтерс Клувер, 2006. – 736 с. 135-бет.

⁴ Емельянов В.И. Разумность, добросовестность, незлоупотребление гражданскими правами. – М.: Лекс-Книга, 2002. – 160 с. 5-бет.

⁵ Гуреев В.А. Проблемы защиты прав и интересов акционеров в Российской Федерации. – М.: Волтерс Клувер, 2007. – 208 с. 8-9 бет.

⁶ Aktau Petrol Ticaret A.Ş. v. Republic of Kazakhstan (ICSID Case No. ARB/15/8) // <https://icsid.worldbank.org/en/Pages/cases/casedetail.aspx?CaseNo=ARB/15/8>

талабы бұған дейін отандық соттар тарапынан қаралған еді⁷. Бұл факті корпоративтік қатынастарды реттеуге бағытталған ұлттық заңнаманың ұғынықты, сот практикасының біркелкі болуының маңызын айшықтай түседі. Корпоративтік құқық саласының танымал американдық маманы Б. Блэк белгілі-бір жобаға инвестиция салу-салмау туралы шешім қабылдау барысында инвесторлардың өз салымдарының заңсыз жымқырылып кетпеуіне баса назар аударатындығын жазуда. Сондай-ақ реттейтін нормалардың да мол болуының теріс тұстары барлығына аталған зерттеуші назар аударуда⁸.

Қазіргі кезеңде отандық заң шығарушы корпоративтік қатынастардың қандай тәсілмен көбірек реттелмегі лазым деген сауалға жауап іздеуде. Атап айтқанда корпоративтік қатынастарды жан-жақты қарастырылған императивтік нормаларды бекіту арқылы реттеу тиімдірек пе, әлде таңдауды диспозитивтік нормалар пайдасына жасап, корпоративтік қатынас қатысушыларына көбірек еркіндік берілгені жөн бе, деген қос таңдау тұр. Біздің пайымдауымызша, корпоративтік қатынастарды реттеуде аталған қос тәсіл үйлесімді қолданылғаны жөн. Мысалы, акционерлік қоғамдар қызметін реттеуде заң шығарушы императивтік нормалардың көмегіне көбірек жүгінсе, ал ЖШС қызметін реттеуде қатысушыларға көбірек еркіндік берілгендігін байқауға болады.

Соңғы жылдары «Doing Business» рейтингіндегі көрсеткішті жақсарту әлемдік үрдіске айналды. Бұл үрдістен біздің елімізде тыс қала алмады. Бұған қатысты ҚР Үкіметінің арнайы қаулылары қабылданып, іс-шаралар кешені анықталып жатты. Нәтижесінде, аталған рейтингтегі Қазақстанның көрсеткішін жақсартуға «мүмкіндік беретін» түзетулер мен толықтырулар легі заңнамаға енгізіле бастады. Солардың бірі ретінде мысалы, 2015 жылдың 01 қаңтарынан бастап шағын кәсіпкерлік субъектісі болып табылатын жауапкершілігі шектеулі серіктестік нысанындағы ұйымның жарғылық капиталына қойылар талаптың түбегейлі алынып тасталуын атауға болады. Ал бұл институтпен бірқатар дүниелердің байланыстылығы атап айтқанда жалпы жиналыстың күн тәртібі бойынша шешім қабылдау тәртібі, таза табысты бөлу механизмдері және т.б. сауалдары заң шығарушы

⁷ Решение СМЭС г. Алматы от 09 апреля 2014 года №2-789/14 // ҚР Жоғарғы Сотының ресми сайты: sud.gov.kz. 12.09.2017.

⁸ Блэк Б. и др. Правовое регулирование ответственности членов органов управления: Анализ мировой практики. – М.: Альпина Паблишер, 2016. – 334 с. 11-бет.

назарынан тыс қалған. Сол себепті де аталған өзгерту отандық зерттеушілердің орынды сынына ұшырауда⁹.

Зертеу еңбектерінде заңды тұлға институтын мәніне қайшы пайдалану жағдайларының жиілеп кеткендігі және мұның бірнеше себепінің барлығы аталып көрсетілуде. Бұл себептердің алғашқысы ретінде заңды тұлғалар туралы заңнаманың өзара үйлеспегендігі және ішкі қайшылығы аталса, ал екінші себебі ретінде жарғылық капиталға қойылар талаптың тым жеңілдігі және үшінші себебі ретінде заңды тұлға институтын мәніне қайшы пайдаланған тұлғаларға қатысты жауаптылық шараларының қарастырылмағандығы алға тартылуда¹⁰. Сонымен бірге құқық қолдану тәжірибесі қолданыстағы заңнаманың оң және кемшіл тұстарын айшықтап беруде¹¹. Мұндай жағдайдағы заң шығарушы тек ағымдағы күнделікті туындап жатқан сауалдарға ғана жауап берумен шектелмеуі тиіс. Жақын және ұзақ мерзімді болашақтағы туындауы мүмкін құқықтық қатынастардың тиімді құқықтық реттелуінің механизмдерін әзірлеп, отандық заңнаманың даму жолына бағыт-бағдар беріп отыруы қажет. Мысалы, кейбір авторлар сот тәжірибесінің тұрақсыздығының елдің инвестициялық тартымдылығына да кері ықпал ететіндігіне назар аударады¹². Сондай-ақ ғылыми әдебиеттерде сот тәжірибесінің сапасына ықпал ететін факторлар ретінде келесілер аталады: 1) істерді шешу барысындағы соттар қолданатын материалдық құқықтың сапасы; 2) соттардағы істі жүргізу тәртібін айқындайтын іс жүргізу құқығының хал-ахуалы; 3) сот жүйесінің құрылымы¹³.

Бұл зерттеу жұмысында корпоративтік қатынастарды реттейтін отандық заңнаманың мемлекеттік тілде сипатталуынан туындайтын

⁹ Климкин С.И. С 1 января минимальный размер уставного капитала для ТОО, являющегося субъектом малого предпринимательства, определяется нулевым уровнем // http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=31646116. 06.09.2017.

¹⁰ Яценко Т.С. Гражданско-правовая охрана публичных интересов: дис. докт. юрид. наук: 12.00.03 – гражданское право; предпринимательское право; семейное право; международное частное право – М., 2016. – 363 с. 142-145 беттер.

¹¹ Диденко А. Субсидиарная ответственность // В кн.: Гражданское законодательство. Статьи. Комментарии. Практика. – Алматы, 2008. – Вып. 31. – С.22-48. 34-36 беттер.

¹² Малько А.В., Семикин Д.С., Гайдидей Ю.М. Судебная система и судебная политика в современной России: проблемы теории и практики: монография. – М.: Юрлитинформ, 2014. – 159 с. 71-бет.

¹³ Верховенство права и проблемы его обеспечения в правоприменительной практике: междунар. кол. монография. – Изд. 2-е, перер. – М.: Статут, 2010. – 432 с. 284-бет.

мәселелерге де назар аударылды. Бұл мәселе тек біздің көтеріп отырған тақырыпқа ғана емес, жалпы жеке құқыққа ортақ сауал. Атап айтқанда орыс тіліндегі мәтіннен бір байлам, ал қазақ тіліндегі мәтіннен өзге байлам жасауға болатын жағдайлардың корпоративтік құқықтық жалпылай алғанда, жеке құқықтық қатынастарды реттейтін қазіргі отандық заңнамада кездесуі шындығында өзекті мәселелердің бірі. Сол себепті, бұл сауалға да тоқталуды орынды санадық.

Зерттеу шекарасы. Зерттеу еңбегіміз «Қазақстан Республикасындағы корпоративтік қатынастардың құқықтық реттелуі» деп аталғанымен, зерттеу барысында ЖШС қатысушыларының арасындағы қатынастардан туындап жатқан көкейкесті мәселелерге баса назар аударылды. Мұның астарында өз ісін бастағысы келген тұлғалардың көп жағдайларда таңдауды ЖШС нысанының пайдасына жасайтындығы және осы себепті де құқық қолдану тәжірибесінде бұл нысанға қатысты сауалдардың қордаланып қалғандығы секілді себептер жатыр. Дегенмен өзге нысандардағы қатысушылардың өзара қарым-қатынасын құқықтық реттеуді жетілдіре түсу қажеттілігіне де көңіл бөлінді. Сонымен бірге зерттеу нәтижесінде жасалған байламдардың бірқатары өзге ұйымдық-құқықтық нысандарға да ортақ, яғни аталған ұсыныстардың қолданылу аясын өзге нысандарға да таратуға болады.

Тақырыптың зерттелу деңгейі. Зерттеу жұмысының ғылыми негізіне А.Г. Диденко, Ю.Г. Басин, М.К. Сүлейменов, Ф.С. Карагузов, С.И. Климкин, Б.Ж. Айтимов, З.М. Ноғайбай, У.А. Сулейменова, С.А. Ынтымақов, Н.И. Мамонтов, Е.В. Нестерова, С. Садуақасұлы, Ө. Айтбайұлы, Ф.К. Шакиров, И.Г. Колупаев, А.Қ. Қалдыбаев, Ғ.А. Жайлин сынды отандық зерттеушілердің еңбектері арқау ретінде алынды. Корпоративтік құқықтың көкейкесті әралуан мәселелеріне Ресей Федерациясының зерттеушілері де жіті көңіл бөлуде. Бұл мәселелер легі жекелеген дербес зерттеу жұмыстарына арқау болуда. Зерттеу жұмысында В.В. Долинская, И.С. Шиткина, В.Ф. Яковлев, Е.А. Суханов, П.В. Степанов, Д.В. Ломакин, Е.В. Воскресенская, Н.В. Козлова, А.А. Ягельницкий, Д.И. Степанов, В.А. Белов, Б.М. Гонгало, А.Е. Молотников, А.А. Кузнецов, В.Н. Литовкин мен О.В. Гутников, Т.Е. Абова, А.В. Габов, А.Г. Карапетов, К.В. Нам, Т.Д. Чепига, Е.М. Хегай, С.Н. Братусь, В.Д. Федчук, М.Г. Ионцев, П.В. Крашенинников, В.И. Добровольский, А.Е. Шерстобитов сияқты кеңестік-ресейлік зерттеушілердің және Б. Ираклий, Л. Чантурия, секілді грузин зерттеушілерінің еңбектері де мұқият талданды.

Сонымен бірге алыс шетел авторларынан Б. Блэктың, П.Беренстің, А. Пинто мен Д. Брэнсонның, Дж. Кох пен М. Айзенбергтің, Д. Моллдың, Р. Ведденің, К. Хоптың, А. Дигнам мен Д. Лоуридің, К. Пейннің, Дж. Келлидің, С. Миллердің, М. Бюрскенс пен У. Ноактың, Ф.С. Мачадоның, Г. Бахманның, К. Кюхнердің, С. Унгердің, Ф. Айдоған мен М. Емирлердің, Х.И. Шраммың, Дж. Мерфидің және өзге де шетелдік зерттеушілердің еңбектері мұқият сараланды.

Зерттеу объектісі ретінде біз айқындаған тақырыптың жекелеген қырлары отандық зерттеушілер тарапынан зерттелмеген суалдар санатына жатады.

Зерттеу жұмысының объектісі болып корпоративтік қатынастарды құқықтық реттеу аясында туындайтын қоғамдық қатынастар және корпоративтік қатынастарды құқықтық реттеу барысында туындайтын теориялық және практикалық мәселелер белгіленді.

Зерттеу жұмысының пәні ретінде корпоративтік қатынастарды құқықтық реттеу барысында орын алатын мәселелер атап айтқанда құқық қолдану тәжірибесінде және қолданыстағы заңнамадағы қайшылықтар, ақтаңдақ тұстарын айқындау алынды.

Зерттеу жұмысының мақсаты ретінде корпоративтік қатынастардың құқықтық реттелуін зерттеуді, заңнаманы және құқық қолдану тәжірибесін талдау нәтижесінде отандық заңнама мен құқық қолдану тәжірибесін кемелдендіретін нақты ұсыныстарды әзірлеуді алынды.

Осы мақсатқа қол жеткізу үшін зерттеу жұмысының алдына қойылар **міндеттері** ретінде келесілер белгіленеді:

- заңды тұлғалардың корпоративтік және корпоративтік емес ұйымдар деп жіктелу негіздері мен бұл жіктелуді отандық заңнамаға ендіру тиімділігін айқындау;
- жаңа қатысушыға ауысатын құқықтар көлеміне қатысты отандық заңнама мен сот тәжірибесін саралау және олардың ұтымды және теріс тұстарын талдау;
- ЖШС қатысушысының үлесін иесіз деп тану негізділігін айқындау;
- басқаруға қатысты қатысушылар арасында пікір қайшылығы туындап, қатысушылар қажетті шешімді қабылдауға қауқарсыздық танытқан жағдайды құқықтық реттестіру мүмкіндіктерін қарастыру;

- корпоративтік заңнаманың қазақ және орыс тілдеріндегі мәтіндерінің бір-бірімен қаншалықты сәйкес келетіндігін айқындау және бұл бойынша тиісті ұсыныстар әзірлеу.

Зерттеу жұмысының алдына қойылған осы міндеттер мен мақсатқа қол жеткізу барысында анализ, жүйелеу, жіктеу, құқықтық модельдеу, тарихи талдау, жалпы заңи талдау, салыстырмалы-құқықтық талдау **әдістері** кеңінен қолданылды. Атап айтқанда бірқатар отандық және ТМД елдерінің зерттеушілері посткеңестік мемлекеттердегі корпоративтік құқықтың енді қалыптасып келе жатқандығына, дамыған елдердің заңнамасында бар құқықтық механизмдердің кейбірінің бұл елдердің заңнамасына беймәлім екендігіне назар аударады. Осы ретте салыстырмалы-құқықтық талдау тәсілінің сіңіретін еңбегі үлкен, деп пайымдаймыз.

Зерттеу жұмысының теориялық және нормативтік базасы. Зерттеу жұмысын жүргізу барысында жеке құқық саласындағы отандық және шетелдік авторлардың еңбектері және шетелдік заңнама мен сот тәжірибесі мейлінше көп зерделенді. Жұмыстың нормативтік негізін ҚР Конституциясы, ҚР Азаматтық кодексі (жалпы және ерекше бөлімдері), «Акционерлік қоғамдар туралы» ҚР Заңы, «Жауапкершілігі шектеулі және қосымша жауапкершілігі бар серіктестіктер туралы» ҚР Заңы, «Акционерлік қоғамдар туралы заңнаманы қолдану жөніндегі» ҚР Жоғарғы Сотының нормативтік қаулысы, «Жауапкершілігі шектеулі және қосымша жауапкершілігі бар серіктестіктер туралы заңнаманы қолданудың кейбір мәселелері жөніндегі» ҚР Жоғарғы Сотының нормативтік қаулысы және өзге де заңнамалық актілер құрады. Сондай-ақ 2009 жылғы РФ азаматтық заңнамасын дамыту жөніндегі концепциясына және осы концепцияның негізінде РФ Азаматтық Кодексіне енгізілген өзгертулер мен толықтыруларға да жіті назар аударылды.

Сонымен, өзін тоқтаған келесідей байламдарды оқырман назарына ұсынуды жөн көрудемін:

1. Заңды тұлғалардың корпоративтік және корпоративтік емес ұйымдар деп жіктелуі ҚР АК бекітілуі қажет және корпоративтік заңды тұлғалар санатына тек коммерциялық ұйымдар ғана емес, Сонымен бірге коммерциялық емес заңды тұлғалардың жекелеген нысандарын да енгізу керектігі жайлы ұстанымдар басшылыққа алынуы тиіс, деп пайымдаймыз.

2. Отандық құқық қолдану тәжірибесін кемелдендіре түсу мақсатында келесідей ұсыныстар білдірілуде:

- ЖШС жарғылық капиталындағы үлесті иесіз деп тану мүмкіндігіне қатысты отандық сот тәжірибесінде қазіргі таңда үш бағыт қалыптасуда. **Бірінші бағыттағы** істерде сот үлесті иесіз деп тану туралы талап-арыздарды қанағаттандырмау жайлы байлам жасайды және мұны заттық құқықтық конструкцияларды міндеттемелік қатынастарға қолдануға болмайтындығымен негіздейді. **Алекінші бағыттағы** істерде мұндай талап-арыздарды қанағаттандыру жайлы байламдар жасалған. Мұндай шешімнің негіздемесі ретінде қатысушының ұзақ мерзім бойы серіктестікпен байланысты үзіп алғандығы, серіктестіктің қызметіне қатыспайтындығы, тұрғылықты жерінің белгісіздігі сияқты мән-жайлардың себебінен серіктестіктің қызметінің дағдарыста екендігі айтылады. **Ал үшінші бағыттағы** істерде үлесті мәжбүрлеп сатып алу механизмі арқылы шешу үрдісі белең алуға. Біздің пайымдауымызша, үлесті мәжбүрлеп сатып алу механизмі бұл мәселенің шешімі болуға толықтай қауқарлы. Сол себепті, «Жауапкершілігі шектеулі және қосымша жауапкершілігі бар серіктестіктер жөніндегі заңнаманы қолданудың кейбір мәселелері туралы» ҚР ЖС НҚ келесідей толықтыру ендіруді ұсынамыз: «ҚР АҚ 242-бабына сүйене отырып, жауапкершілігі шектеулі серіктестіктің жарғылық капиталындағы үлесті иесіз деп тануға жол берілмейді. Жекелеген қатысушылардың серіктестік қызметіне қатысуын тоқтатуы себепті бұзылған, серіктестіктің ағымдағы қызметін қалпына келтіру үшін серіктестік қатысушылары үлесті мәжбүрлеп сатып алу туралы талап қоюы тиіс»;
- Отандық сот тәжірибесінде корпорацияға кейіннен қосылған қатысушының өзіне дейін қабылданған шешімдерді даулай алмайтындығы жайлы орныққан ұстаным бар. Сондай-ақ жаңадан қосылған қатысушының ақпаратты алу және басқару органдарын жауаптылыққа тарту туралы талап қою құқықтарының да қатысушы мәртебесін алған сәттен ғана туындайтындығы жайлы байлам жасалған сот шешімдері кездеседі. Біздің пайымдауымызша, бұл бағыттағы сот практикасы дұрысталуды талап етеді. Атап айтқанда өзіне дейінгі қабылданған шешімдерді даулау мәселесінде серіктестікке (қоғамға) қосылу сәтіне емес,

қатысушының (акционердің) құқықтары мен заңи мүдделерінің шынайы бұзылған-бұзылмағандығына баса назар аударылуы тиіс. Бұзылған құқық жайлы талапты мазмұны бойынша қарамастан, қатысушының (акционердің) ұйымға кейіннен қосылғандығы фактісінің өзіне ғана сүйеніп, талапты қанағаттандырусыз қалдыруға жол берілмеуі қажет. Сондай-ақ қатысушылардың ақпарат алу және басқару органдарын жауаптылыққа тарту жөніндегі талап-арыздармен сотқа жүгінуі сияқты таза корпорацияның өзінің ішкі қатынастарына қатысты жағдайларда да серіктестікке (қоғамға) қосылу сәті шешуші факторға ие болмауы қажет. Сол себепті, «Жауапкершілігі шектеулі және қосымша жауапкершілігі бар серіктестіктер жөніндегі заңнаманы қолданудың кейбір мәселелері туралы» ҚР ЖС НҚ келесідей толықтыру ендіруді ұсынамыз: «Қатысушылар құрамына қосылу сәтіне қарамастан, ЖШС қатысушысы серіктестік қызметінің бұрынғы кезеңдері жайлы ақпарат алуға құқылы. Қатысушының серіктестіктің мүддесін көздеп әрекет ететіндігін ескере отырып, серіктестікке кейіннен қосылған қатысушыға, серіктестіктің басқару органдарынан олардың серіктестікке келтірген зиянын өндіріп алуға рұқсат етілуі қажет. Шешімді қабылдау сәтінде тұлғада серіктестіктің қатысушысы мәртебесінің болмауы, шешімді жарамсыз деп тану талабын қанағаттандырудан бас тартуға негіз болмауы тиіс»;

- ЖШС жарғылық капиталындағы үлесті иеліктен шығарушының шарт жасасу сәтінде білдірген сендірулеріне қатысты отандық сот практикасында қарама-қайшы ұстанымдар қалыптасуда. Бұл сауал бойынша біркелкі сот практикасын қалыптастыру үшін «Жауапкершілігі шектеулі және қосымша жауапкершілігі бар серіктестіктер жөніндегі заңнаманы қолданудың кейбір мәселелері туралы» ҚР ЖС НҚ келесідей толықтыру ендіруді ұсынамыз: «Үлесті иеліктен шығарушының білдірілген сендірулері (үшінші тұлғалардың алдында берешегінің жоқтығы, жарғылық капиталға салым салу жөніндегі міндеттемесін орындағандығы туралы және т.с.с.) жарамды және тараптар істің мән-жайын растау мақсатында оларға сілтеме жасай алады».

3. Қолданыстағы отандық заңнаманы жетілдіру және құқық қолдану тәжірибесінде туындап жатқан қиындықтарды еңсеру мақсатында

«Жауапкершілігі шектеулі және қосымша жауапкершілігі бар серіктестіктер туралы» ҚР заңына келесідей мазмұндағы толықтырулар қабылдауды ұсынамыз:

- Қатысушылардың арасындағы серіктестікті басқаруға қатысты туындаған пікір қайшылығы себепті, серіктестіктің қызметінің қалыпты режимінің бұзылу жағдайлары Қазақстан Республикасының қолданыстағы заңнамасында тиісті деңгейде реттелмеген. Нормативтік қаулыларда ҚР ЖС мұндай жағдайда сот органдарының басқару ісіне килікпеуі қажеттігі жайлы пікір білдірген. Біздің пайымдауымызша, жағдайды толыққанды реттеу үшін қолданыстағы заңнамаға дедлок ұғымын ендіру қажет;
- ЖШС қатысушыларының құрамында өзгеріс орын алып, тұлға ЖШС қатысушылары құрамынан шыққан ретте үлесті иеліктен шығарғанға дейінгі кезең бойынша табыс алу құқығының болатындығы не болмайтындығы мәселесінің отандық заң шығарушының назарынан тыс қалғандығына зерттеу барысында көз жеткізілді. Сонымен бірге осы нақтылаудың жоқтығы себепті, осы санаттағы сауалдарды шешу барысында құқық қолдану тәжірибесінде бірқатар қиындықтардың туындап жатқандығы белгілі болды. Осы себепті, қолданыстағы заңнамаға осы бөлігінде толықтыру енгізілуі қажет;
- Үлкен мөлшерде берешегі бар серіктестіктің таза табысты бөле алатындығына да қатысты тәжірибеде қиындықтардың туындап жатқандығы зерттеу нәтижесінде белгілі болды. Бұл жағдайда айқындылық болуы және несие берушілердің құқығын қорғауды кемелдендіре түсу үшін ЖШС туралы отандық заңға тиісті толықтырулар ендірілуі қажет, деп пайымдаймыз.

4. Корпоративтік қатынастарды реттейтін құқықтық актілердің қазақ және орыс тілдеріндегі мәтіндерінің бір-біріне сәйкестігін айқындау бағытында жұмыстар жүргізіліп, нәтижесінде бірқатар сәйкессіздіктердің барлығы белгілі болды.

Зерттеу құндылығы жайлы келесідей пайымдарды ортаға салуға болады. Атап айтқанда зерттеу нәтижелерін отандық заңнама мен сот тәжірибесін жетілдіруде, «Корпоративтік құқық» пәні бойынша жоғары оқу орындарының студенттеріне, магистранттарына сабақ беру барысында қолдануға болады.

1 ЗАҢДЫ ТҰЛҒАЛАРДЫҢ КОРПОРАТИВТІК ЖӘНЕ КОРПОРАТИВТІК ЕМЕС ҰЙЫМДАР ДЕП ЖІКТЕЛУІН ҚР АҚ ЕНДІРУ ОРЫНДЫЛЫҒЫ

1.1 Заңды тұлғалардың корпоративтік және корпоративтік емес ұйым деп жіктелуі

Біздің пайымдауымызша, отандық заңнамаға заңды тұлғалардың корпоративтік және корпоративтік емес ұйымдар деп жіктелуін енгізу қажет. Сондай-ақ корпорация санатына коммерциялық ұйымдармен бірге коммерциялық емес ұйымдардың жекелеген ұйымдық-құқықтық нысандарының да енгізілуі жөн. Бұл ретте коммерциялық емес заңды тұлғаның құрылуы мүмкін ұйымдық-құқықтық нысандарының тізімін жабық етіп берген дұрыс. Бұдан әрідеосы ұстанымның орындылығын қуаттайтын келесідей дәйектерді алға тартпақпыз.

Біріншіден, бұл жіктеудің отандық заңнамаға енгізілуі түгелдей заңды тұлғалар қызметін құқықтық реттеуді кемелдендіре түспек. Мұндай байлам ҚР АҚ пандектілік жүйемен берілгендігінен келіп шығады. Атап айтқанда ҚР АҚ 33-57 баптары аралығында барлық заңды тұлғаларға ортақ ережелер берілген. Бұл ережелерден тыс заң шығарушы ҚР АҚ мәтінінде жекелеген ұйымдық-құқықтық нысандарға арналған арнайы ережелерді бекіткен және арнайы заңдар қабылдаған. Сонымен, заңды тұлғалардың құқықтық мәртебесі ҚР АҚ және арнайы заңдар тарапынан айқындалады. Сондай-ақ НҚА иерархиясында Азаматтық кодекстің заңдардан жоғары тұратындығы мәлім. Демек, Азаматтық кодекстің мәтінінде корпорация санатына енетін барлық заңды тұлғаларға ортақ ережелерді бекіту арқылы арнайы жекелеген заңдардағы қайталаудың алдын алуға қол жеткізуге болады. Жеке құқық ғылымында құрылтайшылары құрылғалы жатқан ұйымның қатысушысына (мүшесіне) айналатын ұйымдардың корпоративтік ұйым, ал құрылтайшылары құрылғалы жатқан ұйымның қатысушысына (мүшесіне) айналмайтын ұйымдардың корпоративтік емес ұйым деп танылатындығы жайлы орныққан ұстаным бар.

Екіншіден, корпоративтік және корпоративтік емес ұйым жіктелуін бекіту құқық қолдану тәжірибесінде туындап жатқан бірқатар

қиындықтардың оң шешіліп, күн тәртібінен түсіп қалуына ықпал еткен болар еді.

Үшіншіден, соңғы жылдары отандық заң шығарушының аталған ұғымды жеке құқық тұрғысынан емес, өзге мағынада қолдануы белең алуда. Атап айтқанда «Қазақстан Республикасында зейнетақымен қамсыздандыру туралы» Қазақстан Республикасының 2013 жылғы 21 маусымдағы №105-V Заңының 1-бабының 40)-тармақшасында келесідей ереже бекітілген: ««Азаматтарға арналған үкімет» мемлекеттік корпорациясы (бұдан әрі – Мемлекеттік корпорация) – Қазақстан Республикасының заңнамасына сәйкес мемлекеттік қызметтер көрсету, «бір терезе» қағидаты бойынша мемлекеттік қызметтер көрсетуге өтініштер қабылдау және көрсетілетін қызметті алушыға олардың нәтижелерін беру жөніндегі жұмысты ұйымдастыру үшін, сондай-ақ электрондық нысанда мемлекеттік қызметтер көрсетуді қамтамасыз ету үшін Қазақстан Республикасы Үкіметінің шешімі бойынша құрылған заңды тұлға...». Ал коммерциялық емес ұйымдар туралы отандық заңның 13-бабының 3-тармағында «Бір заңды тұлғаның немесе бірнеше заңды тұлғалардың – коммерциялық және (немесе) коммерциялық емес ұйымдардың осы ұйымдардың қаражаттары есебінен құрған қоры корпоративтік қор деп танылады» делінген мазмұнда анықтама беріледі және осы заңның 12-бабының 1-тармағынан коммерциялық емес ұйым құрылуы мүмкін ұйымдық құқықтық нысан ретіндегі қорға «Азаматтар және (немесе) заңды тұлғалар ерікті мүліктік жарналар негізінде құрған, әлеуметтік, қайырымдылық, мәдени, білім беру және өзге де қоғамдық пайдалы мақсаттарды көздейтін, мүшелігі жоқ коммерциялық емес ұйым қор деп танылады» деген анықтама берілген. Бұл анықтамадан қорды құрушылардың оның мүшесіне айналмайтындығын және сол себепті, корпорация санатына жатқызылмауы тиістігін айқын көреміз. Осы ретте корпорация санатына жатпайтын ұйымдық құқықтық нысанға қатысты «корпоративтік» сөзін қолдану қаншалықты орынды деген сауал туындайды.

Бұдан әріде жоғарыда келтірілген дәйектерге кеңінен тоқталмақпыз.

Ең алдымен, корпорация, корпоративтік қатынасқа қатысты зерттеушілердің пікірлерін талдап өтсек. Атап айтқанда 2011-2012 жылдары ғылыми басылым беттерінде отандық зерттеушілер арасында корпорация ұғымына қатысты, жауапкершілігі шектеулі серіктестікті корпорация ретінде қарастыруға болатындығы не болмайтындығы

жайлы пікірталастар орын алған еді¹⁴. Сол пікірталас барысында, отандық зерттеуші Ф.С. Карагусов өз пікірін келесідей мазмұнда білдірген болатын «...Корпорация – бұл мүшелікке негізделіп құрылған ұйым. Мүшелік құқықтар деп нені ұғамыз? Ең алдымен, корпорацияға салынған активтерден алынатын белгілі-бір кірістермен байланыстырылған мүліктік құқықтар. Менің пайымдауымша, корпорация санатына коммерциялық заңды тұлғалар, атап айтқанда акционерлік қоғам мен шаруашылық серіктестіктер, өндірістік кооперативтер жатқызылуы тиіс»¹⁵. Сонымен, проф. Ф.С. Карагусов мүшелікке негізделмеген коммерциялық емес ұйымдарды корпорация санатына жатқызуға болмайтындығы жайлы байламын білдірген еді¹⁶. Дегенмен мұндай пайымдарды жоққа шығаратын да пікірлер білдірілуде. Мысалы, ресейлік зерттеуші Е.А. Суханов мұндай байламдардың жасалуына белгілі-бір деңгейде американдық корпоративтік құқықтың ықпал етіп тұрғандығы және материалдық емес, әралуан «идеалды» мақсаттарды көздейтін ұйымдардың негізсіз назардан тыс қалып келе жатқандығы жайлы пікір білдірген болатын¹⁷.

«Корпорация санатына коммерциялық емес ұйымдардың жекелеген нысандарын жатқызуға болады ма» деген сауалға оң жауап берілуі тиіс. Мұндағы басты жіктеуші негіз – аталған заңды тұлғаның құрылтайшыларының кейіннен оның қатысушысына (мүшесіне) айналуы не айналмауы болуы қажет. Мысалы, Ю.Г. Басин құрылтайшылары қатысушыларына айналатын, ал қатысушылары ортақ істері жөнінде ақылдаса отырып шешім қабылдайтын заңды тұлғаны корпорация ретінде сипаттайды және мекеменің бұл ұғымның қарсы мағынадағы екінші жұбы болатындығын атап көрсетеді. Сондай-ақ Ю.Г. Басин мекемені өзінің жырақтығын сақтайтын тысқары құрылтайшы құрған, сол құрылтайшы тарапынан жеке-дара басқарылатын және өзге дербес қатысушылары болмайтын заңды тұлға ретінде сипаттайды¹⁸. Ал

¹⁴ С.И. Климкин «Корпорации и корпоративное право в Казахстане: Что включают в себя эти понятия» // <http://www.zakon.kz/4465785-korporacii-i-korporativnoe-pravo-v.html> 05.10.2017.

¹⁵ Круглый стол по актуальным проблемам корпоративного права // http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=31219609. 11.07.2017.

¹⁶ Карагусов Ф.С. Основные особенности развития корпоративного права в Республике Казахстан // http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=31665718 05.10.2017.

¹⁷ Суханов Е.А. Сравнительное корпоративное право. – М.: Статут, 2014. – 456 с. 146-бет.

¹⁸ Басин Ю.Г. Коммерческие корпоративные отношения и юридическая ответственность // Избранные труды по гражданскому праву. – Алматы, 2003. – С. 135-162. 135-бет.

С.Н. Братусь 1947 жылы жарық көрген зерттеу еңбегінде заңды тұлғалардың кейбір капиталистік елдерде корпорация және мекеме [*корпорация емес*] деп жіктелетіндігін және бұл жіктелудің негіздері ретінде келесілерді атап көрсетеді: 1) корпорация – тұлғалар бірлестігі, сондай-ақ бұл бірлестік тікелей өзара және корпорациямен мүшелік құқықтары және міндеттері арқылы байланыста болатын қатысушылардың мүддесін көздеп әрекет етеді; Ал мекеме деп бір-бірімен және мекемемен оның мүшесі ретінде байланысы болмайтын пайдаланушылардың мүддесінде әрекет ететін қоғамдық құрылым сипатталады (аурухана, мұражайжәне т.б.); 2) корпорация мүшелерінің құрамы айқын және белгілі болса, ал мекеме қызметіне жүгінетін тұлғалар тобы айқын емес (ауруханадан ем алған науқастар сауыққаннан соң жаңа науқастарға орын босатады, сол секілді мәдени мекемелердің қызметіне жүгінетін тұлғалар тобы да айқындалмаған); 3) корпорацияның қызметінің мақсаты мен мазмұны оның қатысушыларының ортақ ерік білдіруі арқылы айқындалса, ал мекемені сырттағы тысқары тұрған тұлға құрады және қызмет ету мақсаты да тыстан әкелінеді¹⁹. Осыған ұқсас деректер М.И. Кулагиннің еңбегінде де келтіріледі. Атап айтқанда аталған автор жекелеген капиталистік елдерде заңды тұлғалардың корпорация және мекеме [*корпорация емес*] деп жіктелінетіндігіне назар аударады және бұл екі нысанның айырмашылығы ретінде корпорация қатысушыларының құрамы алдын-ала белгілі болатындығы, ал мекеме қызметінен пайда алушы ретінде сол қызметке мұқтаж кез-келген тұлғаның бола алатындығы айтылады²⁰. Сондай-ақ корпорация, корпоративтік қатынас ұғымдарын ҚР АҚ енгізу жайлы пікірді отандық зерттеушілер арасынан проф. М.К. Сүлейменовте қолдауға тұрарлық бастама деп таниды²¹.

Біз өз тарапымыздан корпорация ұғымының тек коммерциялық заңды тұлғаларды ғана емес, Сонымен бірге коммерциялық емес заңды тұлғалардың жекелеген нысандарын да қамтығаны дұрыс деп танымыз. Себебі коммерциялық емес заңды тұлғалардың кейбір

¹⁹ Братусь С.Н. Юридические лица в советском гражданском праве (понятие, виды, государственные юридические лица) // Ученые труды. – М., 1946. – Вып. XII. – С. // <https://www.twirpx.com/file/700025> 30.10.2017.

²⁰ Кулагин М.И. Избранные труды по акционерному и торговому праву. – Изд. 2-е, испр. – М.: Статут, 2004. – 363 с. 52-бет.

²¹ Сулейменов М.К. Английское право и правовая система Казахстана // http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=34332948#pos=55;-255 05.10.2017.

нысандарын корпорация санатына жатқызуға болатындығын қуаттайтын және бұл нысандардағы ұйымдардың құрылтайшыларының (қатысушыларының) арасында әралуан корпоративтік даулардың туындайтындығына «Казахстанский ПЕН-центр» қоғамдық бірлестігіндегі дауға байланысты 2013 жылдың 02 сәуіріндегі Алматы қаласындағы мамандандырылған ауданаралық экономикалық сотының №2-882/13 шешімін айғақ ретінде айтуға болады. Бұл дауда «Казахстанский ПЕН-центр» қоғамдық бірлестігіне тиесілі ғимараттың жеке кәсіпкерге тегін сыйға тартылып кетуі осы бірлестік қатысушыларының сотқа жүгінуіне себеп болған. Сондай-ақ мұндағы сый алушы жеке кәсіпкердің бірмезетте «Казахстанский ПЕН-центр» қоғамдық бірлестігінің президенті болып қызмет етуі, мүлікті иеліктен шығарудың тиісті рәсімдерінің сақталмауы, сыйға алынған аталған ғимараттың кейіннен 230 млн. теңгеге сатылуы сияқты фактілерді осы істегі қызықты жайттар ретінде атауға болады. Отандық зерттеушілер тарапынан жүргізілген зерттеу нәтижелері де бұл байламның орындылығын жанамалап қуаттауда²².

Корпоративтік ұйымдар санатына қандай ұйымдық құқықтық нысандардың жатқызылуы тиістігі жайлы зерттеушілер тарапынан әралуан пікірлер білдірілген. Мысалы, П.В. Степанов өзінің зерттеу жұмысында шаруашылық серіктестіктерді корпорация санатына жатқызу қажеттілігі жайлы пікір білдірген еді. Аталған автор сенім серіктестігіндегі салымшыларға шынайы басқарудың тиесілі емес екендігіне назар аударып, мұның корпоративтік емес, ішкі қатынастардың өзге нысаны деп сипаттайды²³. Ресейлік заң шығарушы коммерциялық ұйымдармен қатар коммерциялық емес ұйымдардың да бірқатарын корпорация санатына жатқызды. Ресейлік азаматтық кодекске осы толықтыруларды енгізуге қатысты жұмыс тобын басқарған Е.А. Суханов коммерциялық емес корпорацияларға қатысу әрдайым мүшелік қатынастар туындайды дегенді білдіретіндігін, сондай-ақ ортақ мақсаттарына қол жеткізу үшін олардың мүлкін басқарудың да (мысалы, жалпы жиналыста қатысушылардың ұйымның мүлкін қалыптастыру

²² Айтимов Б.Ж. Қазақстан республикасында коммерциялық емес ұйымдар қызметін құқықтық реттеу мәселелері: 6D030100 – құқықтану мамандығы бойынша филос. докт. (PhD) дәрежесін алу үшін дайындалған дис. – Талдықорған, 2016. – 161 б. 12-бет.

²³ Степанов П.В. Корпоративные отношения в коммерческих организациях как составная часть предмета гражданского права: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 – гражданское право; предпринимательское право; семейное право; международное частное право – М., 1999. – 190 с. 21-бет.

және пайдаланудың принциптерін айқындау құқығы, корпорацияның жылдық есептері мен бухгалтерлік баланстарын бекітуі, мүліктік қызметі жайлы ақпараттар алулары және оның басқару органдарының азаматтық-құқықтық салдарлары болатын шешімдерінің күшін жоюды талап етуі, корпорацияның жасасқан мәмілелерін даулауға және оған келтірілген залалдың орнын толтыруды талап етуге және т.б.) жүргізілетіндігін айтады²⁴. Ал С.А. Сеницын «корпорация» ұғымын айқындауда келесідей үш бағыттың қалыптасқандығына назар аударады: бірінші бағыт бойынша корпорация санатына тек шаруашылық қоғам мен серіктестіктер ғана жатқызылса, ал екінші бағытқа сәйкес мекеме санатына жатпайтын және мүшелікке негізделген кез-келген ұйым корпорация ретінде айқындалуы қажет, ал соңғы үшінші бағыт бойынша корпорация санатына заңды тұлға мәртебесі бар кез-келген ұйым жатуы тиіс²⁵.

Зерттеу еңбектерінде корпоративтік қатынас субъектілерінің санатына ең алдымен корпорацияның өзін, қатысушыларды (акционерлерді) және басқару органдарын жатқызуға болатындығы айтылуда²⁶. Ал жекелеген авторлар корпоративтік қатынастардың ұйымдастырушылық-басқару қатынастар санатына жататындығы және кәсіпкерлік құқықтың пәні болып табылатындығы жайлы пікір білдіреді²⁷. Е.А. Суханов корпорацияға келесідей анықтама ұсынады: «...мүліктік салымдарды біріктіру және оны бірлесіп пайдалану арқылы ортақ мақсатқа қол жеткізу үшін қатысушылары шарт негізінде құрған және мүшелікке негізделген коммерциялық немесе коммерциялық емес заңды тұлғаны ресейлік құқықтағы корпорация ретінде тану қажет»²⁸. Сондай-ақ бұл автор өзінің еңбегінде азаматтық құқықтың көптеген институттары және әралуан тарауларымен салыстырғанда корпоративтік құқықтың «бірінші кезекте, жекелеген тұлғалардың дербес

²⁴ Суханов Е.А. Сравнительное корпоративное право. – М.: Статут, 2014. – 456 с. 147-бет.

²⁵ Сеницын С.А. Общие положения о корпорациях // Юридические лица в российском гражданском праве: монография. В 3-х т. Т.2. Виды юридических лиц в российском законодательстве / Отв.ред. А.В. Габов. М.: Институт законодательства и сравнительного правоведения при Правительстве российской Федерации: Инфра-М, 2016. – 352 с. с.209-218. 20-210 беттер.

²⁶ Корпоративное право: учебный курс. / под ред. И.С. Шиткина. – Изд. 2-е, перер. и доп. – М.: Кнорус, 2015. – 1080 с. 26-28 беттер.

²⁷ Молотников А.Е. Ответственность в акционерных обществах. – М.: Волтерс Клувер, 2006. – 240 с. 5-бет.

²⁸ Суханов Е.А. Сравнительное корпоративное право. – М.: Статут, 2014. – 456 с. 43-бет.

өзіндік мүдделерін қанағаттандыру мен қорғауды мақсат етпей, бірнеше тұлғаларға ортақ мүдделермен шұғылданатындығын...» және осы ерекшелігі оны азаматтық құқықтың аясындағы жеке бір тарауға бөліп шығаруға мүмкіндік беретіндігі жайлы пікір білдірген неміс зерттеушілерінің пайымдарын келтіреді. Осы себепті де, О.Ф. Гиркенің заманынан бергі батыс еуропалық құқық жүйелерінде корпоративтік құқықты «бірлесу құқығы» (Gemeinschaftsrecht), «жеке құқық аясындағы әріптестік құқығы» (privatrechtliches Kooperationsrecht) деп сипаттап келгендігінде алға тартады²⁹. Е.Р. Кибенконың пайымдауына құқықтық қарым-қатынастардың заңи тұрғыдан дербес қатысушысы ретінде айналымға түсу үшін құқық көмегімен құрылатын жасанды құрылымдар корпорациялар деп саналуы тиіс. Аталған автор Англияда корпорацияның ғана құқықсубъектілікке ие, яғни, заңды тұлға мәртебесін иеленетіндігін және бұл ұйымдардың заңды тұлға мәртебесін арнайы рәсімдер «инкорпорация» көмегі арқылы алатындығын айтады³⁰.

Ресей Федерациясының заң шығарушысы 2012 жылдың 30 желтоқсанында қабылданған федеральдық заңында корпоративтік қатынастардың азаматтық құқықтың реттелу аясына жататындығын РФ АҚ 2-бабының 1-тармағында бекіткен еді. Қазір РФ АҚ 2-бабының 1-тармағы келесідей мазмұнда қолданылуда: «*Азаматтық заңнама азаматтық айналымға қатысушылардың құқықтық мәртебесін, меншік құқығы және өзге де заттық құқықтардың туындау негіздері мен жүзеге асырылу тәртіптерін, интеллектуалдық қызмет нәтижелеріне және оған теңестірілген дараландыру құралдарына (интеллектуалдық құқық) құқықтарды айқындайды, корпоративтік ұйымдарға қатысуға немесе оларды басқаруға байланысты қатынастарды (корпоративтік қатынастарды), шарттық қатынастарды және өзге де міндеттемелерді, сондай-ақ қатысушылардың теңдігіне, ерік білдіру мүмкіндігіне және мүліктік дербестігіне негізделген басқа да қатынастарды реттейді...*». Сонымен, ресейлік заң шығарушы корпоративтік қатынастардың азаматтық құқықтың реттелу аясына жататындығын бекітті. В.Ф. Яковлев ресейлік заң шығарушының бұл қадамының келесідей себептерінің барлығына назар аударады: «*Біріншіден, азаматтық айналымдағы қатынастардың елеулі бөлігі*

²⁹ Е.А. Сухановтың жоғарыда көрсетілген еңбегі. 47-бет.

³⁰ Кибенко Е.Р. Корпоративное право Великобритании. Законодательство. Прецеденты. Комментарии. – Киев: Издательство «Юстиниан», 2003. – 368 с. 28-29 беттер.

осы топтағы қатынастар... Екіншіден, корпоративтік қатынастар мүліктік қатынастар болғанымен, қатысушылардың заңды тұлғаны басқаруы жөніндегі ұйымдастырушылық қатынастарды, міндеттемелік байланыстарды және меншік қатынастарын қамтитын кешенді күрделі қатынастар, демек, өзіндік ерекшеліктері бар... Үшіншіден, корпорация санатына жататын ұйымдық-құқықтық нысандардың көп болуы оларды реттейтін қайнар көздердің де мол болуына алып келді. Сол себепті болуы мүмкін қарама-қайшылықтардың, ережелердің қайталануының, реттелмейтін жағдайлардың алдын алу мақсатында Азаматтық кодексті орасан үлкен корпоративтік заңнаманың ядросына айналдыру қажет болды...»³¹. Сондай-ақ Ресей Федерациясының қазіргі қолданыстағы Азаматтық кодексінің 65.1-бабы «Корпоративтік және унитарлы заңды тұлғалар» деп аталады және осы баптың 1-тармағында ресейлік заң шығарушы корпорация деп таныған ұйымдардың тізімі берілген:

«1. Құрылтайшылары (қатысушылары) оған қатысу (мүше болу) құқығын иеленсе және осы Кодекстің 65.3-бабының 1-тармағына сәйкес олардың жоғарғы органдарын қалыптастырған ретте ол заңды тұлға, корпоративті заңды тұлға (корпорация) болып табылады. Бұлардың санатына шаруашылық серіктестіктер мен қоғамдар, шаруа (фермерлік) қожалықтары, шаруашылық әріптестіктер, өндірістік және тұтыну кооперативтері, қоғамдық ұйымдар, қауымдастықтар (одақтар), жылжымайтын мүлік меншік иелерінің серіктестігі, Ресей Федерациясындағы казак қоғамдарының мемлекеттік тіркеліміне енгізілген казактар қоғамы, сондай-ақ Ресей Федерациясының саны аз жергілікті халықтарының құрған қоғамдары жатқызылады.

Құрылтайшылары олардың қатысушылары болмайтын және оларға мүшелік құқығын алмайтын заңды тұлғалар, унитарлы заңды тұлғалар болып табылады. Бұлардың санатына мемлекеттік және муниципалды унитарлы кәсіпорындар, қорлар, мекемелер, автономды коммерциялық емес ұйымдар, діни ұйымдар, жария құқықтық компаниялар жатқызылады».

Міне осылайша, ресейлік заң шығарушы заңды тұлғалардың коммерциялық және коммерциялық емес деп жіктелуіне қоса заңды

³¹ Яковлев В.Ф. Модернизация гражданского кодекса Российской Федерации – развитие основных положений гражданского права / Рольф Книпер и частное право постсоветских стран. Рольфу Книперу Liber amicorum: матер конф. – Алматы: «Дәуір-Кітап», 2016. – 272 с. С.108-121. 112-114 беттер.

тұлғаның корпоративтік және унитарлы деп жіктелуін де айналымға енгізді. Алайда беларуссиялық зерттеуші Е.А. Салей бұл ұстанымның заңды тұлғалар жүйесін қабылдауды қиындата түсетіндігін алға тартып, заңды тұлғаларды жіктеудің қос негізінің қатар бекітілуінің тиімсіздігіне назар аударады³². Сонымен, ресейлік заң шығарушы корпорация санатына жататын ұйымдарға келесідей талаптар қояды: біріншіден, құрылтайшылары (қатысушылары) мүшелік құқығына ие болуы тиіс және екіншіден, заңды тұлғаның жоғарғы органын қалыптастыруы қажет. Алайда осында сипатталған екінші белгінің унитарлы заңды тұлғаларға да тән екендігіне назар аударылып, зерттеушілер бұл белгіні бекітудің орындылығына күмән келтіруге³³.

Әдебиетте батыс Еуропа елдеріндегі корпоративтік құқықтың пәнінің әдетте төмендегілерден тұратындығы айтылады:

- корпорация қатысушыларының бір-бірімен болатын және бір тараптан, қатысушылар Ал екінші тараптан, жалпылай корпорация болатын ішкі қарым-қатынастары;
- өкілдік және корпорацияның атынан айналымға қатысудың өзге де жағдайларын, сондай-ақ корпорацияның және оның несие берушілерінің арасындағы қатынастарды (бұған банкроттықты да қамтитын жауаптылықта кіреді) қоса алғандағы, корпорация мен үшінші тұлғалардың арасындағы қарым-қатынастардағы корпорацияның құқықтық мәртебесін рәсімдейтін сыртқы жеке құқықтық қарым-қатынастар;
- концерн және (немесе) холдингтерді құрайтын негізгі және еншілес ұйым не өзге де «өзара байланысты кәсіпорындар» болып табылатын капитал бірлестігі нысанындағы коммерциялық корпорациялардың өзара қарым-қатынастары³⁴.

Е.В. Воскресенская корпорацияға келесідей белгілердің тән екендігін білдіреді:

- 1) корпорация заңды тұлға болып табылады;
- 2) корпорация құқықтың субъектісі болып табылатын жеке және заңды тұлғалардың одағы немесе бірлестігі;

³² Салей Е.А. Система юридических лиц в Республике Беларусь: критерии формирования и направления совершенствования / В кн.: Рольф Книпер и частное право постсоветских стран. Рольфу Книперу Liber amicorum. – Алматы: Дәуір-Кітап, 2016. – 272 с. С.177-198. 192-бет.

³³ Юридические лица: постатейный комментарий к главе 4 Гражданского кодекса Российской Федерации / под ред. П.В. Крашенинникова. – М.: Статут, 2014. – 524 с. 164-бет.

³⁴ Е.А. Сухановтың жоғарыда көрсетілген еңбегі. 47-48 беттер.

3) корпорацияның еркі оған мүше қатысушылардың ортақ еркімен айқындалады;

4) корпорация заңды тұлға ретінде қатысушылар құрамының өзгеруіне қарамастан сақталынып қалады;

5) корпорация бұл қатысушылардың бірлестігі ғана емес, Сонымен бірге олардың мүлкінің де бірлестігі;

б) қатысушының салған үлесі корпорацияға тиесілі болады³⁵.

Ал В.В. Долинская құқық ғылымында «корпоративтік қатынастар» терминінің мазмұны жайлы зерттеушілер арасында ортақ байламның жоқ екендігіне және кейде жекелеген зерттеушілердің мұны азаматтық құқықтың, ал өзге зерттеушілердің оны кәсіпкерлік құқықтың пәніне жатқызатындығына, ал кейде мүліктік, кейде мүліктік емес жеке деп танытындығы жайлы деректерімен бөліседі³⁶. Ал Ю. Андреев теориялық ізденістердің ішіндегі корпоративтік қатынастар мазмұнының ең бір шиеленіскен сұрақ екендігіне назар аударады және корпоративтік қатынастар мазмұнын «корпорация» ұғымы арқылы анықтап, корпорацияның құқықтық доктринада қалыптасқан негізгі белгілері ретінде келесілерді атап көрсетеді:

- заңды тұлға мәртебесінің болуы;
- құқық субъектісі болып табылатын, сондай-ақ корпорация қатысушысы (мүшесі) мәртебесін иеленетін жеке және (немесе) заңды тұлғалардың одағы (бірлестігі);
- корпорацияның еркі (шешімі) оның мүшелерінің топтық мүддесімен айқындалады және ол әрбірінің дербес еркінен бөлек;
- заңды тұлға ретінде корпорация оған қатысушылар құрамында болып жатқан өзгерістерден тәуелсіздігін сақтайды;
- қатысушылар мүлкінің (салымдары, пайлары және т.б.) бірлестігі;
- корпорацияға қатысушылар қосқан мүлік корпорацияның меншік құқығында болады;
- корпоративтік қатынастардың субъектісі болып табылатын корпорация қатысушылары, корпорацияға және бір-бірлеріне қатысты құқықтар мен міндеттерді иеленеді;
- корпорация ұйымдық бірлікке ие және бұл басқару органдарының болуынан көрініс табады³⁷.

³⁵ Воскресенская Е.В. Корпоративное право России и Германии: сравнительно-правовое исследование: монография. – СПб.: Астерион, 2010. – 126 с. 25-26 беттер.

³⁶ Долинская В.В. Акционерное право: основные положения и тенденции: монография. – М.: Волтерс Клувер, 2006. – 736 с. 86-бет.

³⁷ Андреев Ю. Понятие корпоративных отношений в гражданском праве России // Хозяйство и право. – 2008. – №6. – С. 59-66. 59-бет.

Отандық және шетелдік зерттеушілердің басым бөлігі корпорацияның құрылуына, қызмет етуіне және тоқтатылуына байланысты қатысушылардың арасында туындайтын қатынастардың корпоративтік қатынастың мазмұнын беретіндігі жайлы пікірлер білдіреді. Сондай-ақ кейбір зерттеушілер корпоративтік қатынас аясына корпорацияның таратылуы барысындағы несие берушілердің талаптарының да енетіндігі жайлы ұстанымдарын айтады. Атап айтқанда корпоративтік қатынас ұғымына қатысты білдірілген барлық пікір-ұстанымдарды жалпылай алғанда, М.К. Сулейменов 3 топқа бөліп көрсетуге болатындығын айтады: «1) бұл корпоративтік ұйымдарда туындайтын ішкі қатынастар; 2) бұл тек ішкі қатынастарды ғана емес, Сонымен бірге корпорацияның заңды тұлға ретіндегі қызметінен туындайтын сыртқы қатынастарды да білдіреді; 3) бұл ортақ мақсаттарға қол жеткізуге бағытталған қатынастар, яғни, корпоративтік ұйымдардағы қатынастар және ортақ меншік қатынастары және т.б.»³⁸. Осылай дей келе, аталған зерттеуші келесідей тұлғалардың, яғни, «1) корпоративтік ұйымның құрылтайшыларының (қатысушыларының) арасындағы және 2) корпоративтік ұйым мен оның құрылтайшыларының (қатысушыларының) арасындағы корпоративтік ұйымға мүшеліктен немесе оларды басқарудан туындайтын ұйымның ішкі (олардың бір бөлігін) азаматтық құқықтық қатынастарын корпоративтік қатынастар» деп сипаттайды³⁹.

Ал В.А. Беловтың редакторлығындағы кітапта корпоративтік қатынастардың 1) айқындалған ортақ мақсаты бар 2) оларға қол жеткізуге қаражат бөлетін және 3) келісілген әрекеттерді жасайтын тұлғалардың арасында туындайтындығы жайлы пікір білдіріледі. П.В. Степанов ұйымның қатысушыларының құқықтарын жүзеге асыру және қорғаумен байланысты ішкі қатынастарды ғана корпоративтік қатынас санатына жатқызады⁴⁰. Т.Е. Абова да қоғамның қатысушыларының (мүшелерінің) арасындағы өзара қатынастарын, яғни, ұйымның

³⁸ Сулейменов М.К. Гражданское право и корпоративные отношения: проблемы теории и практики // Гражданское право и корпоративные отношения: матер. междунар. науч.-практ. конф., посв. 90-летию видного казахстанского ученого-цивилиста Ю.Г. Басина. – Алматы, 2013. – С.19-44. 19-бет.

³⁹ Сулейменов М.К. Гражданское право и корпоративные отношения: проблемы теории и практики // Гражданское право и корпоративные отношения: матер. междунар. науч.-практ. конф., посв. 90-летию видного казахстанского ученого-цивилиста Ю.Г. Басина. – Алматы, 2013. – С.19-44. 44-бет.

⁴⁰ П.В. Степановтың жоғарыда көрсетілген диссертациясы. 49-бет.

ішіндегі қатынастардың корпоративтік қатынастар санатына жататындығын айтады⁴¹. Сондай-ақ басқару элементінің болуы корпоративтік құқықтық қарым-қатынастарды басқа да ұқсас азаматтық-құқықтық қатынастардан ерекшелендіріп тұратын тұсы екендігі жайлы пікірлер де ғылыми басылымдарда білдірілген еді⁴².

И.С. Шиткина мен А.Е. Молотниковтың бірлескен авторлықта жарық көрген зерттеу мақаласында келесідей пайымдар берілген: «Корпоративтік қатынастардың мазмұнын дербес сипатқа ие мүліктік және мүліктік емес құқықтар құрайды. Дивиденд алуға деген мүліктік құқықтар мысалы, акционерлердің жалпы жиналысын өткізу, шақыру және әзірлеуге байланысты мүліктік емес құқықты «қамтымайды». Корпоративтік қатынастар дегеніміз құқықпен реттелінген қоғамдық қатынастардың жеке бір тобы, сондай-ақ олар азаматтық-құқықтық қатынастардың қолданыстағы дәстүрлі жіктеуіне «сыймайды». Мүліктік және олармен тығыз байланысты мүліктік емес басқару қатынастарының жиынтығынан тұратын кешенді құқықтық қатынастар корпоративтік құқықтық қатынастардың мазмұнын береді. Бұл мән-жай бізге, корпоративтік қатынастарды кәсіпкерлік құқықтың пәніне жатқызуға мүмкіндік береді»⁴³.

Ресей Федерациясында 2009 жылдың 07 қазанында азаматтық заңнаманы жетілдіруге бағытталған арнайы концепцияның қабылданғандығы мәлім. Осы концепцияның аясында заңды тұлғалар туралы заңнаманы да реформалау көзделген еді. Бұл реформа барысында келесідей мақсаттар алға қойылуы жайлы пікірлер білдірілген еді: 1) компанияларды қаржыландыру шарттарын жетілдіру; 2) бюрократизация деңгейін төмендету; 3) нарық қатысушыларының мүдделерін қорғау; 4) икемділігі; 5) нақтылығы мен ашықтығы⁴⁴. Ал екінші бір жұмыс тобы заңды тұлғаларға қатысты ресейлік азаматтық заңнаманы жетілдірудің келесідей мәселелерді шешуге бағытталуы тиіс екендігі

⁴¹ Абова Т.Е. Корпоративные отношения как объект гражданского права России // Гражданское право и корпоративные отношения: матер. междунар. науч.-практ. конф., посв. 90-летию видного казахстанского ученого-цивилиста Ю.Г. Басина / под ред. М.К. Сулейменова. – Алматы, 2013. – С. 75-82. 77-бет.

⁴² Молотников А., Шиткина И. Корпоративное право: к вопросу об истинности субъективных суждений и ложности научных концепции // Хозяйство и право. – 2009. – №12. – С. 36-47. 42-бет.

⁴³ А.Молотников пен И. Шиткинаның жоғарыда көрсетілген бірлескен мақаласы. 42-бет.

⁴⁴ Астапович А., Бестужева О., Вайнштейн Д. и др. Корпоративная реформа и гармонизация корпоративного законодательства России и ЕС. – Изд. 2-е, испр. – М.: Волтерс Клувер, 2007. – 168 с. 11-бет.

жайлы пікір білдіреді: 1) корпоративтік заңнаманың тұрақтылығы мен айқындылығын қамтамасыз етуге; 2) экономиканы дамыту мен оның тиімділігін арттыру жолында қойылатын құқықтық тосқауылдарды жоюға; 3) корпоративтік қатынастарға қатысушылардың құқықтары мен заңи мүдделерінің тиісті деңгейде қорғалуын қамтамасыз етуге⁴⁵.

Сонымен, бұл тарауды қорытындылай келе, біз корпорация ретінде мүшелікке негізделген коммерциялық және коммерциялық емес заңды тұлғалардың тізбегін тану керектігін, Сонымен бірге қатысушылардың өзара бір-бірімен және қатысушылар мен заңды тұлғаның арасындағы корпорацияны құруға, қызметін жүргізуге байланысты туындайтын қатынастарды корпоративтік қатынас ретінде тануды ұсынатын тұжырымды дұрыс деп табатынымызды жеткізгіміз келеді. Сондай-ақ несие берушілердің қатысушылар мен басқару органдарын субсидиарлы жауаптылыққа тарту мәселелерінің де корпоративтік құқықтың реттелу аясына жатуы тиіс деп санаймыз. Сонымен бірге біз жеке құқықтың аясында жүргізілетін зерттеу жұмыстарының тәжірибеде туындап жатқан өткір мәселелерді шешуге бағытталуы тиістігі жайлы отандық және шетелдік мамандардың пікірлерімен келісеміз.

1.2 Корпоративтік даулар жөніндегі отандық сот практикасы заңды тұлғалардың корпоративтік және корпоративтік емес ұйымдар деп жіктелуін отандық заңнамаға ендіру себебі ретінде

Заңды тұлғалардың корпоративтік және корпоративтік емес ұйымдар деп жіктелуін бекіту қажеттілігін қуаттайтын келесі бір дәйекке ҚР АПК бекітілген корпоративтік дау ұғымымен байланыстыра отырып тоқталсақ.

ҚР Азаматтық Процесстік Кодексінде «корпоративтік дау» ұғымы қолданылып, аталған даудың субъектілері көрсетілген. Атап айтқанда ҚР АПК 27-бабының 1-тармағында келесідей ереже бекітілген: «*Корпоративтік дауларға олардың тарапы коммерциялық ұйым, коммерциялық ұйымдар қауымдастығы (одағы), коммерциялық ұйымдар*

⁴⁵ Юридические лица в гражданском праве: юридические лица в российском гражданском праве (коммерческие и некоммерческие организации) / под ред. В.Н. Литовкина, О.В. Гутникова. – М.: Институт законодательства и сравнительного правоведения при Правительстве РФ, 2011. – 1024 с.

және (немесе) жеке кәсіпкерлер қауымдастығы (одағы), Қазақстан Республикасының заңдарына сәйкес өзін-өзі реттейтін ұйым мәртебесі бар коммерциялық емес ұйым және (немесе) оның акционерлері (қатысушылары, мүшелері), оның ішінде бұрынғы акционерлері (бұдан әрі – корпоративтік даулар) болып табылатын:

1) заңды тұлғаны құруға, қайта ұйымдастыруға және таратуға;

2) өзіне акционерлік қоғамның акцияларын, шаруашылық серіктестіктердің жарғылық капиталындағы қатысу үлестерін, кооперативтер мүшелерінің пайларын қамтитын мұраға қалдырылған мүлкі бөлуге немесе ерлі-зайыптылардың ортақ мүлкін бөлуге байланысты туындайтын дауларды қоспағанда, акционерлік қоғамдар акцияларының, шаруашылық серіктестіктердің жарғылық капиталындағы қатысу үлестерінің, кооперативтер мүшелері пайларының тиесілілігіне, олардың ауыртпалықтарын анықтауға және олардан туындайтын құқықтарды іске асыруға, оның ішінде олармен жасалған мәмілелерді жарамсыз деп тануды;

3) лауазымды адамдардың, құрылтайшылардың, акционерлердің, қатысушылардың (бұдан әрі – заңды тұлғаға қатысушылар) және өзге де тұлғалардың әрекеттерімен (әрекетсіздігімен) заңды тұлғаға келтірілген залалдарды өтеу туралы талаптарға;

4) мәмілелерді жарамсыз деп тануға және (немесе) осындай мәмілелердің жарамсыздығының салдарларын қолдануға;

5) заңды тұлғаның басқару органдарының құрамына кіретін немесе кірген адамдарды тағайындауға немесе сайлауға, өкілеттіктерін тоқтатуға, тоқтата тұруға және олардың жауаптылығына, сондай-ақ олардың өкілеттіктерін жүзеге асыруға, тоқтатуға, тоқтата тұруға байланысты осындай адамдар мен заңды тұлға арасындағы азаматтық құқықтық қатынастардан туындайтын дауларға;

б) бағалы қағаздар эмиссиясына;

7) акцияларға және өзге де бағалы қағаздарға құқықтарды ескере отырып, бағалы қағаздарды ұстаушылар тізілімі жүйесінің жүргізілуіне, сондай-ақ бағалы қағаздарды орналастыруға және (немесе) олардың айналымына байланысты дауларға;

8) акциялар эмиссиясын мемлекеттік тіркеуді жарамсыз деп тануға;

9) заңды тұлғаға қатысушылардың жалпы жиналысын шақыру мен өткізуге және онда қабылданған шешімдерге;

10) заңды тұлғаның басқару органдарының шешімдеріне, әрекеттеріне (әрекетсіздігіне) дау айтуға байланысты даулар жатады.

2016 жылға және 2017 жылдың алғашқы жарты жылдығына Ақтөбе облыстық соты жүргізген талдауда корпоративтік дауларға қатысты келесідей сауалдардың туындап жатқандығы айтылады: 1) бір заңды тұлғаның қатысушылары мен директорының арасында туындаған дауды корпоративтік дау санатына жатқызуға болады ма?; 2) жарғылық капиталдағы үлеске қатысты сатып алу сату шартының жасалуына байланысты қатысушылар құрамының өзгеруіне орай туындаған дауды корпоративтік дау санатына жатқызуға болады ма?; 3) ҚР АПК 27-бабының 1-тармағында берілген тізімде акциялар бойынша дивиденд төлеуден туындайтын даудың корпоративтік дау санатына жататыны айтылмаған. Дивиденд өндіріп алу туралы талаптарды корпоративтік дау санатына жатқызамыз ба?⁴⁶.

Корпоративтік қатынастар мазмұнының процессуалдық заңнамаға ықпал ететіндігіне Т.Е. Абова да назар аударады. Атап айтқанда аталған зерттеуші РФ АК 2-бабының мазмұны бойынша корпоративтік қатынас санатына жатпайтын қатынастардан корпоративтік даулардың туындайтындығын РФ АПК 28.1 тарауының бекітетіндігін айтады⁴⁷. Ал мамандар отандық соттарда қаралатын корпоративтік даулардың ішінде келесідей екі түрінің аса өзекті екендігін айтуда: а) жалпы жиналыстың шешімдерінің заңдылығына қатысты қатысушының дау айтуы; б) қатысушының қоғамның жасасқан мәмілелерінің жарамдылығын даулауы⁴⁸.

Құқық қолдану тәжірибесінде корпоративтік дау санатына тек ҚР АПК 27-бабының 1-тармағында тізімі берілген істер ғана жататындығы жайлы орныққан ұстаным бар. Бұл ұстанымды басшылыққа алған отандық соттар ҚР АПК 27-бабының 1-тармағындағы тізімде көрсетілмеген, алайда, корпоративтік қатынастардан туындайтын бірқатар дауларды корпоративтік дау санатына жатқызбауда. Атап айтқанда Алматы қалалық сотының апелляциялық сот алқасының 2012 жылдың 25 желтоқсанындағы ұйғарымында келесідей байлам жасалған. Бұл істе «К.С.» ЖШС өзінің қатысушылары Ж.Т. мен М.М-нан жарғылық капиталды мерзімінде қалыптастырмағандығы

⁴⁶ Обобщение судебной практики по корпоративным спорам / akt.sud.kz/.../obobshchenie-sudebnoy-praktiki-po-korporativnym-sp...

⁴⁷ Абова Т.Е. Корпоративные отношения как объект гражданского права России // Гражданское право и корпоративные отношения: матер. междунар. науч-практ. конф., посв. 90-летию видного казахстанского ученого-цивилиста Ю.Г. Басина / под ред. М.К. Сулейменова. – Алматы, 2013. – С. 75-82. 81-82 беттер.

⁴⁸ Кунадилова К. О судебной практике рассмотрения дел о корпоративных спорах // https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30773098. 05.10.2017.

үшін айып төлеуді өндіріп алмақ болып Алматы қаласындағы Медеу аудандық сотына жүгінген. Жауапкерлер бұл істің корпоративтік дау санатына жататындығына назар аударып, істі соттылығы бойынша экономикалық сотқа жолдауды сұрайды. Алайда Алматы қаласының Медеу аудандық соты істің корпоративтік дау санатына жататын істер тізімінде берілмегендігіне назар аударып, бұл істі өз өндірісінде қалдырады. Бұл байламды апелляциялық сот алқасы да құптайды. Ал отандық зерттеуші Н.И. Мамонтов [*ҚР АПК 27-бабының 1-тармағындағы тізімде*] заң шығарушы туындауы мүмкін корпоративтік даулардың толықтай тізімін берген деп есептейді⁴⁹.

Біздің пайымдауымызша, бұл тұстағы отандық сот тәжірибесінде қалыптасқан ұстаным түзетілуі қажет. Корпоративтік қатынасқа түсуден туындайтын корпоративтік қатынас субъектілерінің арасындағы кез-келген дау, корпоративтік дау санатына жатқызылуы керек. Мысалы, жоғарыда сипатталған «К.С.» ЖШС туындаған дау серіктестіктің ағымдағы қызметін жүзеге асыру барысында серіктестік пен оның қатысушылары арасында туындап отыр және корпоративтік дау субъектілеріне қойылар талапқа да сәйкес келуде. Тек кейінгі тізімде берілмеуі себепті, корпоративтік дау санатына жатқызылмауын негізсіз деп есептейміз. Бұл ретте мүліктің айналым қатысушыларының сот төрелігіне қол жетімділігіне белгілі-бір деңгейде тосқауыл қойылған деп те байлам жасауға болады. Себебі мамандандырылған соттарды ендірудегі көзделген мақсаттардың бірі сот шешімдерінің сапасын арттыру болғандығы мәлім. Шындығында, белгілі-бір категориядағы істермен үнемі айналысып машықтанған судьяның сол саланың білгір маманы болары сөзсіз. Ал сондай маман қарауы тиіс істі кез-келген азаматтық істерді қарайтын жалпы құзіреттегі соттың қарауына жіберу түпкі қабылданар шешімнің сапасына ықпал ететіндігі белгілі.

Бұдан әріде коммерциялық емес ұйымдардағы туындаған даулардың корпоративтік дау санатына жатқызу мүмкіндігіне тоқталсақ. Коммерциялық емес ұйым қатысушыларының арасындағы туындаған даулардың корпоративтік дау санатына жататындығы не жатпайтындығына қатысты құқық қолдану тәжірибесінде әралуан байламдар жасалуда. Мысалы, Алматы қаласы Алмалы аудандық №2 сотының 2015 жылдың 14 мамырындағы №2-2482/15 ұйғарымында келесідей

⁴⁹ Мамонтов Н.И. «Некоторые аспекты содержания и рассмотрения корпоративных споров» // Гражданское право и корпоративные отношения: Материалы междунар. науч.-практ. конф., посв. 90-летию видного казахстанского ученого-цивилиста Ю.Г. Басина / под ред. М.К. Сулейменова. – Алматы, 2013. 572-573 беттер.

сауал талданған. Бұл істе жеке сот орындаушыларының Республикалық палатасында басқарушы қызметін атқаратын тұлғаның өкілеттілігін доғару туралы мәселе көтеріледі. Істі қарау барысында жауапкер істі соттылығы бойынша мамандандырылған ауданаралық экономикалық соттың қарауына жолдауды сұрайды. Бірақ істі қараушы сот коммерциялық емес ұйым қатысушыларының арасында туындаған даудың корпоративтік дау санатына жатпайтындығына сілтеме жасап, өтінішті қанағаттандырусыз қалдырады. Алайда осы соттың дәл осындай сауал бойынша өзге де байлам жасағандығын көруге болады. Мысалы, Алматы қаласы Алмалы аудандық №2 сотының 2016 жылдың 12 ақпанындағы №2-218/2016 ұйғарымында жасалған байламға назар аударсақ. Бұл істе талап қоюшы Х., «Федерация.....» қоғамдық бірлестігінің 2015 жылдың 21 желтоқсанында қабылданған шешімін жарамсыз деп тану туралы талап-арызымен сотқа жүгінген. Істі қарау барысында жауапкер «Федерация.....» қоғамдық бірлестігі істі соттылығы бойынша мамандандырылған ауданаралық экономикалық соттың қарауына жолдауды сұрайды. Өтінішті қараған сот талап қоюшы Х., осы қоғамдық бірлестіктің құрылтайшысы және қатысушысы болып табылатындығын ескере отырып, дауды корпоративтік даулардың санатына жатқызып, істі мамандандырылған ауданаралық экономикалық соттың қарауына жолдау жайлы байлам жасайды. Дәл осындай жағдайды республиканың өзге өңірлеріндегі құқық қолдану тәжірибесінен де көруге болады. Сол себепті коммерциялық емес ұйымдардың тізімін жабық етіп белгілеу және коммерциялық емес ұйымдардың кейбір жекелеген нысандарының корпорация санатында көрсету құқық қолдану тәжірибесін айқынырақ ете түсер еді деп пайымдаймыз.

Корпорация, корпоративтік қатынас ұғымдарына қандай мазмұн берілетіндігінің нақтыланған айқын болуы құқық қолдану тәжірибесі үшін аса маңызды жайт. Сот корпусының өкілдері де бұл мәселенің маңыздылығын қуаттайды⁵⁰.

Бұдан әріде әрбір құқықтық ұғымға нақты мазмұн берудің маңыздылығын айшықтайтын және отандық сот тәжірибесі 2015 жылы кезіккен мына бір жағдайларға назар аударсақ. Алматы қаласындағы мамандандырылған ауданаралық экономикалық сотының 2015 жылдың

⁵⁰ Вильданов Р.А. Проблемы и вопросы подведомственности корпоративных споров // Электронный журнал Арбитражного Суда Поволжского округа. 1/2016 // http://94.180.248.195/files/2016/EJ_10/files/assets/basic-html/index.html#2. 05.10.2017.

23 ақпанындағы ұйғарымымен істі қараушы судья, «ДЕЛЬТА-Строй-групп» ЖШС-ті банкроттық іс басқарушының осы серіктестіктің құрылтайшысы Т-ны субсидиарлы жауаптылыққа тарту туралы талап-арызын өз өндірісіне қабылдаудан бас тартқан. Өзінің мұндай байламын сот аталған істің корпоративтік дауға жатпайтындығымен негіздеген. Содай-ақ дәл осындай байламдарды Алматы облыстық мамандандырылған ауданаралық экономикалық сотының 2015 жылдың 24 сәуіріндегі ұйғарымынан кездестіруге болады. Бұл істе де сот серіктестіктің жалғыз құрылтайшысын субсидиарлы жауаптылыққа тарту туралы банкроттық басқарушының талап-арызын өндіріске қабылдаудан бас тартқан және бұл жағдайда да сот мұны аталған істің корпоративтік даулар санатына жатқызылмайтындығымен дәйектеген. Осыған ұқсас байламдарды Маңғыстау облыстық экономикалық сотының 2015 жылдың 19 мамырындағы «Atol Trade Group» ЖШС туындаған дәл жоғарыдағыдай даудағы соттылыққа қатысты шығарған ұйғарымынан, осы соттың 2015 жылдың 13 мамырындағы «Тупкараганборг» ЖШС, «Ярдос» ЖШС туындаған дауларға қатысты шығарған ұйғарымдарында да жасаған еді.

Мұнымен бірізетте дәл осы категориядағы істер бойынша өзге экономикалық соттардың талап-арызды өндіріске қабылдап, шешім шығарған фактілері де кездеседі. Мысалы, Алматы қаласындағы мамандандырылған ауданаралық экономикалық сотының 2015 жылдың 16 сәуіріндегі шешіміне назар аударсақ. Бұл істе де «БАКСМАР-Казхстан» ЖШС-нің банкроттық іс басқарушысы осы серіктестіктің екі құрылтайшысы-жеке тұлғалар З., мен Д-ны субсидиарлы жауаптылыққа тарту туралы талап-арызымен сотқа жүгінген. Сот істі өндіріске қабылдап, мазмұны бойынша қарау нәтижесінде өз шешімін шығарған. Осы мазмұндағы талап-арыздарды өндіріске қабылдау фактілерін өзге соттардан да кездестіруге болады. Мысалы, Қостанай қаласындағы соттар тәжірибесіне назар аударалық. «Вербена» ЖШС-нің банкроттық басқарушысы осы серіктестіктің қатысушылары – жеке тұлғалар Б., В., және М-ды субсидиарлы жауаптылыққа тарту туралы талап-арызымен Қостанай қалалық мамандандырылған ауданаралық экономикалық сотына жүгінген. Сот талап-арызды 2015 жылдың 11 маусымындағы ұйғарымымен өз өндірісіне қабылдаған. Дәл осындай байлам 2015 жылдың 15 желтоқсанындағы Астана қаласы экономикалық сотының «Аида НС» ЖШС туындаған дауға қатысты қабылдаған ұйғарымында да қайталанған. Сипатталған бұл

жайттардан аталған сауал жөніндегі сот тәжірибесінің 2015 жылы ел аумағында екі бағытта дамығандығын аңғаруға болады. Мұндай жағдайдың қалыптасуына корпоративтік қатынас туралы құқық қолданушылар арасында орныққан терең ұстанымның жоқтығы ықпал етуде деп пайымдаймыз. Осы себепті корпоративтік қатынас және олардан туындайтын корпоративтік даулардың мазмұнының нақты айқын болуы құқық қолдану тәжірибесі үшін аса маңызды және бұл мәселелерге кезінде біз тарапымыздан назар аударылған еді⁵¹.

Қарағанды облыстық сотының 2010 жылдың 23 тамызындағы №2а-3403 қаулысында сипатталған іске назар аударсақ. Бұл істе «Ботан» ЖШС-нің қатысушысы А-ның жарғылық капиталдағы үлесін өзге қатысушылар сот тәртібімен мәжбүрлеп сатып алған еді. Алайда А., апелляциялық сатыға шағымданып, істің соттылығы бойынша экономикалық соттардың қарауы тиістігіне назар аударады. Дегенмен сот тек заңды тұлға мен оның акционерінің арасындағы ғана даудың корпоративтік дау санатына жататындығын алға тартып, шағымды қанағаттандырусыз қалдырады. Демек бұл істе сот ЖШС қатысушысының жалпы жиналыстың шешіміне дау айтуы корпоративтік дау санатына жатқызылмайтындығы жайлы байламға келген.

СҚО мамандандырылған ауданаралық экономикалық сотының 2015 жылдың 15 мамырындағы №2-1353/15 шешімінде сипатталған істе «Тиолайн» ЖШС құрылтай шартының кейбір тармақтарын жарамсыз деп тану мәселесі қаралған. Ал серіктестіктің құрылтай шартында осы шартты орындаудан туындайтын даулардың аралық сотта қаралатындығы жайлы ереже бекітілген еді. Бұл істе үлесті мәжбүрлеп сатып алу туралы істерді аралық соттардың қарауына беруге болмайтындығы жайлы байлам жасалған. Дегенмен зерттеушілер тарапынан бірқатар корпоративтік дауларды аралық соттардың қарауына беруге болатындығы жайлы пікір де білдірілген⁵².

Корпоративтік қатынастарды құқықтық реттеудің қайнар көздері ретінде Қазақстан Республикасының Конституциясын, Азаматтық кодексті, заңды тұлғаның жекелеген ұйымдық-құқықтық нысандарына арналған заңдарды және аталған заңдарды қолдануға байланысты сот

⁵¹ Естемиров М.А. Корпорация, корпоративтік қатынас және корпоративтік құқық ұғымдарының сипаттамасы // Қазақстанның ғылымы мен өмірі. – 2015. – №6(33). – Б. 85-91. 86-бет.

⁵² Калдыбаев А.К., Линник А.В. Рассмотрение корпоративных споров в арбитраже // <https://aca.kz/articles/view/kaldybaev-ak-linnik-av-rassmotrenie-korporativnyh-sporov-v-arbitrazhei18ni18n>. 06.11.2017.

тәжірибесінде туындайтын сауалдарға қатысты түсіндірме беретін ҚР ЖС нормативтік қаулыларын атауға болады. Бұл ретте ҚР Жоғарғы Сотының нормативтік қаулысына арнайы тоқталып кету қажет. ҚР Конституциясының 4-бабының 1-тармағында келесідей ереже берілген: «Қазақстан Республикасында қолданылатын құқық Конституцияның, соған сәйкес заңдардың, өзге де нормативтік құқықтық актілердің, халықаралық шарттары мен Республиканың басқа да міндеттемелерінің, сондай-ақ Республика Конституциялық Кеңесінің және Жоғарғы Соты нормативтік қаулыларының нормалары болып табылады». Жоғарыда келтірілген ереженің мазмұнынан ҚР Жоғарғы Сотының нормативтік қаулысының да құқықтың қайнар көзі санатына жатқызылғандығын көруге болады. Шындығында, ҚР Жоғарғы Соты тарапынан қабылданған нормативтік қаулылардың тәжірибедегі шиеленіскен мәселелердің айқын ұғынықты болуына, заңнама талаптарына сәйкес дұрыс шешілуіне тигізер ықпалы орасан деуге болады⁵³. Бұл ретте, ҚР ЖС тарапынан қабылданған «Сот төрелігіне қол жеткізу құқығы және Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының сот актілерін қайта қарау бойынша өкілеттіктері туралы» 2016 жылдың 15 қаңтарындағы №1 нормативтік қаулысының маңызы зор. Сонымен, корпоративтік қатынастарды құқықтық реттеуге бағытталған басты нормативтік қаулылар ретінде келесілерді атауға болады: 1) «Өздерінің қызметін заңнаманы өрескел бұза отырып жүзеге асыратын заңды тұлғаларды таратудағы сот тәжірибесі туралы» Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2004 жылғы 18 маусымдағы №5 нормативтік қаулысы; 2) «Жауапкершілігі шектеулі және қосымша жауапкершілігі бар серіктестіктер жөніндегі заңнаманы қолданудың кейбір мәселелері туралы» Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2008 жылғы 10 шілдедегі №2 нормативтік қаулысы; 3) «Акционерлік қоғамдар жөніндегі заңнаманы қолдану туралы» Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2009 жылғы 28 желтоқсандағы №8 нормативтік қаулысы; 4) «Жалған кәсіпкерлік туралы заңнаманы қолданудың кейбір мәселелері туралы» Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2009 жылғы 12 қаңтардағы №1 нормативтік қаулысы.

Корпоративтік қатынастарды реттеуді кемелдендіре түсу жолында сот тәжірибесі аса маңызды рөл атқарады. Себебі тәжірибеде туындауы мүмкін барлық қатынастарды құқықтық актіні қабылдау сәтінде

⁵³ Естемиров М.А. Роль судебной практики в развитии корпоративного права: на примере Республики Казахстан // Н34 Научные труды / Российская академия юридических наук. – М.: ООО «Издательство «Юристъ», 2015. – Вып. 15. – С. 643-648.

болжап білу және қамту мүмкін емес, сондықтан да құқық қолдану тәжірибесі құқықтық реттеудің белгілі-бір ақтандақ тұстарын айшықтап беріп жатады. Сол себепті құқықтық реттеудің осы ақтандақ тұстарын толықтырудағы сот тәжірибесінің атқарар рөлі өте үлкен. Мұны отандық сот тәжірибесінде қаралған келесідей істердің мысалында нақтырақ айқындай түссек болады.

ЖШС қатысушысының өз үлесін иелігінен айыру мәселесіне тоқтала отырып, сот практикасының маңызын айшықтай түссек. ЖШС туралы заңның 31-бабының 6-тармағында келесідей ереже берілген: «Үлес хабарламада көрсетілген бағадан неғұрлым төмен баға бойынша иеліктен айырылып, үшінші жаққа берілсе, үлесті сатып алу-сату туралы шарт жарамсыз деп танылуы мүмкін». Отандық заңнаманың бұл ережесі басты көңілді тек бағаға бөліп, өзге жағдайларды назардан тыс қалдырады, деген пікірлер білдірілген болатын [90, с. 48]. Сондай-ақ ЖШС туралы заңның 31 бабының мазмұнынан қатысушылардың үлесті сатып алуға артықшылық құқығы тек үлес ақылы негізде иеліктен айрылған реттерде ғана қолданылатындығын айқындаймыз, яғни сатып алу сату және айырбас шарттары жасалған жағдайда ғана артықшылық құқық туындамақ. Ал үлес кез келген ақысыз мәміле (мысалы, сыйға тарту) бойынша иеліктен шығарылған реттерде қандай болмақ? Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2008 жылғы 10 шілдедегі №2 «Жауапкершілігі шектеулі және қосымша жауапкершілігі бар серіктестіктер туралы заңнаманы қолданудың кейбір сұрақтары жөніндегі» нормативтік қаулысының 9-тармағына сәйкес ақысыз мәмілелерге (сыйға тарту, өсиет) қатысты ЖШС қатысушыларында артықшылық құқығы болмайды. Заңның осы бір тұсында құқықтық норманы айналып өту соқпағы жатыр, деп пайымдаймыз. Алайда, «F.M.» ЖШС, «A.P.G.» ЖШС туындаған дауларға қатысты ҚР ЖС тарапынан жасалған орынды, негізді байламдар арқылы бұл мәселе өз шешімін тапқан еді⁵⁴. Дегенмен бұл ұстанымның әрдайым сақтала бермейтіндігін аңғаруға болады. Атап айтқанда СҚО экономикалық сотының 2014 жылдың 17 маусымындағы №2-2311/14 шешімін алсақ. Бұл істе де талап қоюшы жарғылық капиталдағы

⁵⁴ Естемиров М.А. Жауапкершілігі шектеулі серіктестіктің жарғылық капиталындағы үлестің ауысу тәртібі және оның құқықтық салдары // Қазақстан Республикасы тәуелсіздігінің 25 жылдығына арналған «Мемлекеттің норма шығарушылық қызметін жетілдіруде іргелі және қолданбалы ғылыми зерттеулердің рөлі»: тақыр. ғыл.-практ. конф. матер. 2016. – Астана: «Қазақстан Республикасының Заңнама институты» ММ, 2017. – Б. 145-150. 147-бет.

үлесті сыйға тартудың көз алдау үшін жасалғандығы жайлы уәждерді келтірген еді. Алайда сот талап қоюшының бұл уәждерді дәлелдей алмағандығына сілтеме жасай отырып, талапты қанағаттандырусыз қалдырады.

Корпоративтік қатынастарды құқықтық реттеудегі сот практикасының маңызын айшықтай түсу үшін ҚР ЖС 2014 жылдың 06 ақпандағы 3г-353-14 қаулысында сипатталған іске назар аударсақ. Бұл істе «К.С.» ЖШС өзінің қатысушылары Ж.Т. мен М.М-нан жарғылық капиталды ұлғайту жөніндегі өз міндеттерін орындамағандығы үшін айып төлеуді өндіріп алмақ болып сотқа жүгінді. Жауапкерлер ЖШС туралы ҚР заңында айып төлеудің жарғылық капиталды бастапқы қалыптастыру кезеңіне ғана қарастырылғандығына, ал жарғылық капиталды кейінгі ұлғайту жағдайларына айып төлеудің көрсетілмегендігіне назар аударып, талап-арызға өз қарсылықтарын білдіреді. Істі мазмұны бойынша қарау барысында келесідей мән-жайлар анықталған. Атап айтқанда «К.С.» серіктестігі құрамында Ж.Т. мен М.М-нан өзге тағы сегіз қатысушымен 2005 жылдан бері жұмыс істеп келе жатқан. 2007 жылы «К.С.» серіктестігінің 19 қатысушысы құрылтай шартын жасасып, жарғылық капиталды 1 050 000 000 теңгеге дейін ұлғайтатындықтары жайлы келіседі. «К.С.» ЖШС 2007 жылдың 12 қазанында құрамына жаңа қатысушылардың қосылуына орай қайта тіркеуден өтеді. Ал құрылтай шартының ережелеріне сәйкес жарғылық капиталды ұлғайту жөніндегі салымдарды қатысушылар 2008 жылдың 25 тамызына дейін енгізуі тиіс болды. Алайда жоғарыда аталған қатысушылар өз міндеттерін тек жартылай атқарған. Істі қараған бірінші және апелляциялық сатыдағы соттар талап-арызды қанағаттандырудан бас тартқан. Ал кассациялық сатыдағы сот талап-арызды жартылай қанағаттандырған және бұл ұстаным ҚР ЖС тарапынан мақұлданды.

Енді, сот практикасында ортақ бір ұстаным қалыптастырылуы қажет бірнеше бағытқа тоқтала кетсек:

1) 2016 жылдың 10 қазанындағы СҚО экономикалық сотының №5930-16-00-2/3280 шешімі және осы іс бойынша апелляциялық алқаның 2016 жылдың 08 желтоқсанындағы №5999-16-00-2а/1667 қаулысында ЖШС қатысушысының ақпаратты талап еткен сұрауына талап қою мерзімінің қолданылатындығы жайлы байлам жасалған. Алайда, ҚР ЖС 2015 жылдың 04 ақпанындағы 3гп-80 қаулысында

өзгеше байлам жасалған еді⁵⁵. Бұл сауалдың шешіміне осы зерттеу жұмысының 2.1.1 тармағында тоқталатын боламыз;

2) «Ф.А.» ЖШС қатысушыларының арасындағы корпоративтік дауға қатысты Алматы қаласындағы мамандандырылған ауданаралық экономикалық сотының 2016 жылдың 24 тамызындағы №7527-16-00-2/6050 шешіміне назар аударсақ, бұл шешімде істі қараушы соттың ҚР ЖС 2015 жылдың 17 маусымындағы №3гп-309 қаулысында жасалған байламдарға кереғар қорытындыға келгендігін көреміз. Бұл тұстағы осы жағдайдың туындауының шынайы себептері зерттеу жұмысының 2.2 тармағында талданбақ;

3) Іскерлік айналымда кеңінен таралған ЖШС нысанына қатысты туындайтын өзекті мәселелерді біз өз мақалаларымызда бұған дейін де көтерген едік⁵⁶. Сол секілді, ЖШС жарғылық капиталындағы үлесті иеліктен айыру барысында туындап жатқан келесі бір көкейкесті өзекті сауал ретінде мына бір мәселеге тоқталсақ. Атап айтқанда жарғылық капиталдағы үлесті сатып алу сату шартының негізінде алған сатып алушы кейіннен, аталған шартты жарамсыз деп тануды сұрап сотқа жүгініп жатады. Бұл ретте талап қоюшы үлесті талаптың негізі ретінде сату барысында серіктестіктің үлкен сомаға қарыз екендігі жайлы сатушының ескертпегендігіне сілтеме жасап жатады. Осы сәттегі мән-жайларды отандық соттарда қаралған келесідей істердің мысалында нақтырақ қарасақ.

Алматы облыстық мамандандырылған ауданаралық экономикалық сотының 2016 жылдың 12 мамырындағы №1912-16-00-2/694 шешімінде келесідей іс сипатталады. Талап қоюшы бұл істе «Л.-Ойл» ЖШС-нің жарғылық капиталындағы 100% үлесті сатып алу сату шартын жарамсыз деп тануды сұрап, сотқа жүгінген. Істі мазмұны бойынша қараған сот, сатып алушы үлесті алардан бұрын серіктестіктің жағдайы жайлы ақпарат талап етуге, ішкі құжаттарымен танысуға мүмкіндігінің болғандығына назар аударады. Сондай-ақ «Л.-Ойл» ЖШС-нің үшінші тұлғалардың алдында борышының бар

⁵⁵ Естемиров М.А. Жауапкершілігі шектеулі серіктестіктің жарғылық капиталындағы үлестің ауысу тәртібі және оның құқықтық салдары // Қазақстан Республикасы тәуелсіздігінің 25 жылдығына арналған «Мемлекеттің норма шығарушылық қызметін жетілдіруде іргелі және қолданбалы ғылыми зерттеулердің рөлі»: тақыр. ғыл.-практ. конф. матер. 2016. – Астана: «Қазақстан Республикасының Заңнама институты» ММ, 2017. – Б. 145-150. 148-149 беттер.

⁵⁶ Yestemirov M.A. Legal Status of the Limited Liability Partnership by the Legislation of the Republic of Kazakhstan // World Applied Sciences Journal. – 2013. – Vol. 24 (11). – P. 1420-1423.

екендігі талапты қанағаттандыруға жеткіліксіз, себебі ол борыштар бойынша қатысушы емес, серіктестіктің өзі жауап беруі тиіс. Сонымен бірге істі қараушы сот үлесті сатып алудың кәсіпкерлік тәуекелге теңестірілетіндігіне назар аударады. Осындай дәйектерді алға тарта отырып, сот талапты қанағаттандырудан бас тартады. Дегенмен бұл категориядағы даулар бойынша сот тәжірибесінде біркелкіліктің жоқтығы байқалады. Мысалы, келесі сипатталатын істе соттың жоғарыда келтірілген істегі байламға кереғар қорытындыға келгендігін көруге болады. Бұл істе талап қоюшы А.Н. жарғылық капиталдағы үлесті сатып алу сатуды жарамсыз деп тану туралы талабында Н.П-ні жауапкер ретінде көрсетіп, сотқа жүтінген. Сот процесі барысында талап қоюшы 2011 жылдың 14 шілдесінде «И.» ЖШС жарғылық капиталындағы 100% үлесті сатып алғандығын, сату барысында сатушының серіктестіктің ешбір берешегі, қарызы жоқ екендігін айттып өзін сендіргендігін, алайда, серіктестіктің үлкен мөлшерде салық органдарының алдында борышы бар екендігінің кейіннен мәлім болғандығын алға тартады. Істі мазмұны бойынша қараған Астана қаласындағы экономикалық сот өзінің 2011 жылдың 17 қаңтарындағы №02-155-12 шешімінде сатушының іскерлік айналым ережесіне сәйкес сатып алушыны борыштар сомасы жайлы хабардар етуі тиіс болғандығына сілтеме жасай отырып, талап-арызды қанағаттандыру жайлы байламға келеді. Жоғарыда сипатталған мазмұны ұқсас бұл екі істе бір-біріне кереғар екі байламның жасалғандығын көреміз.

Бұл сауалды құқықтық реттеуде ортақ бір ұстаным қалыптасуы тиіс. Пайымдауымызша, жарғылық капиталдағы үлесті (акцияны) сату барысында сатушы шындыққа сәйкес келмейтін деректер ұсыну арқылы мәміленің жасалуына қол жеткізсе, сөзсіз бұл мәмілені жарамсыз деп тануға толықтай негіз болуы қажет. Дигестыда «*алдау дегеніміз өзге тарапты сендіру үшін жасалынатын кез-келген құлықтар, тұзақтар*» делінген анықтама кездеседі (D.4.3.1.2). Отандық сот практикасында осы ұстанымды бекіткен сот шешімдері де кездеседі. Атап айтқанда Алматы қалалық сотының азаматтық және әкімшілік істер жөніндегі апелляциялық сот алқасы өзінің 2016 жылдың 25 шілдедегі №2А-3515/16 қаулысында «ЖШС жарғылық капиталындағы үлесті сатып алу сату шартын бұзу жағдайына өзге кез-келген сатып алу сату шартын бұзуға қолданылатын ережелерді пайдалансақ болады» деген байламдар жасаған.

Сонымен жоғарыда сипатталған сауал бойынша біркелкі сот практикасын қалыптастыру үшін «Жауапкершілігі шектеулі және қосымша жауапкершілігі бар серіктестіктер жөніндегі заңнаманы қолданудың кейбір мәселелері туралы» ҚР ЖС НҚ келесідей толықтыру ендіруді ұсынамыз: «Үлесті иеліктен шығарушының білдірілген сендірулері (үшінші тұлғалардың алдында берешегінің жоқтығы, жарғылық капиталға салым салу жөніндегі міндеттемесін орындағандығы туралы және т.с.с.) жарамды және тараптар істің мән-жайын растау мақсатында оларға сілтеме жасай алады».

Пайымдауымызша, осы және бірқатар өзге де құқықтық сауалдар бойынша сот практикасында мейлінше мұқият сараланған біркелкі ұстаным қалыптастырылуы тиіс. Бұл мән-жайлардың орын алуын біз ҚР ЖС нормативтік қаулы қабылдау әлеуетінің толықтай пайдаланылмай жатқандығының көрінісі деген пікірді қолдаймыз. Сонымен ҚР ЖС құқықтық реттеудегі ақтаңдақ тұстарды толықтыра алатын қауқарының барлығына көз жеткізілді және ҚР ЖС осы әлеуетті ұтымды пайдалана білу қажет деп пайымдаймыз.

Бұдан әріде корпоративтік қатынастарды тиісті деңгейде реттеуге белгілі-бір деңгейде қол байлау болып отырған келесі бір көкейкесті сауалдардың біріне, атап айтқанда азаматтық заңнаманың, соның ішінде корпоративтік заңнаманың қазақ және орыс тілдеріндегі нұсқаларының біркелкілігі мәселесіне тоқталсақ. Бұл мәселеге өз тарапымыздан біз бұған дейін де тоқталған болатынбыз⁵⁷.

Шын мәнінде азаматтық құқықтық қатынастарды соның ішінде, корпоративтік қатынастарды құқықтық реттеуге бағытталған нормативтік құқықтық актілердің орыс және қазақ тіліндегі мәтіндерінің мазмұны бір-бірімен үйлесуде ме? Бұл сауалға жауапты алдымен, корпоративтік қатынастарды реттеудегі жекелеген сөздердің маңыздылығына тоқталудан бастасақ. Атап айтқанда ЖШС туралы ҚР Заңының 43-бабының 2-тармағының 10)-тармақшасында серіктестіктің *бүкіл* мүлкін кепілге беру туралы шешім шығару қатысушылардың ерекше құзіретіне жататындығы көрсетілген. Астана қалалық апелляциялық сатыдағы соты 2011 жылдың 18 қазанындағы №2а-3449 қаулысында сипатталған істе сот жоғарыдағы «*бүкіл*» сөзіне сілтеме жасай отырып өзінің байламын негіздеген. Павлодар облыстық экономикалық сотының 2016 жылдың 27 маусымындағы №5501-16-00-2/2590 шешімінде сипатталған істің материалдарында борышқордың

⁵⁷ Естемиров М.А. Шалағай аударма шатыстырып жүр // Заң газеті. – 2009, мамыр – 1. – №65(1468).

міндеттемені 01.12.2015 жылға дейін орындауы тиістігі, алайда оны тек 02.12.2015 жылы ғана орындағаны көрсетілген еді. Осы ретте міндеттемені орындау мерзімінің 30 қарашада аяқталатыны не аяқталмайтыны тіл мамандарының талқысына түскен болатын.

Зерттеушілер белгілі бір құбылысты сипаттау үшін қолданылатын сөздің орындылығы мәселесін әрдайым жіті назарда ұстауда. Мысалы осы тұста мына бір мәселеге де тоқталсақ. Атап айтқанда қатысушының үлесін мәжбүрлі сатып алуды сипаттауда отандық заң шығарушы екі терминді қолданады. Атап айтқанда толық серіктестік пен өндірістік кооперативтерде мұны «қатысушыны шығару» деп берсе, ал ЖШС-ке қатысты мұны «қатысушы үлесін мәжбүрлеп сатып алу» деп берген. Осы тұстағы қолданылған «шығару», «үлесті мәжбүрлі сатып алу» терминдерінің қолданылу орындылығына қатысты кезінде С.И. Климкин өзінің бір еңбегінде «өндірістік кооператив мүшесін «шығару» терминінің орнына анағұрлым ұтымды «пайды мәжбүрлі сатып алу» термині қолданылғаны жөн» деген пікір білдірген еді⁵⁸. Осы ретте қазақ тілі шынайы ғылым тіліне айналуы үшін терминдік жүйенің қалыптасуы керектігі жайлы профессор Ө. Айтбайұлының пікірін толықтай қостаймыз⁵⁹. Сондай-ақ А.В. Габов жауапкершілігі шектеулі серіктестіктердің екі түрлі жолмен құрылатындығын айтады: 1) оларды жаңадан құру арқылы және 2) басқа ұйымдық-құқықтық нысандағы заңды тұлғаны қайта құру арқылы. Сондай-ақ ЖШС анықтамасындағы «Товариществом с ограниченной ответственностью признается *учрежденное* одним или несколькими лицами...» сөзінің ЖШС-тің жаңадан құрылу жағдайын ғана қамтитындығын, ал өзге ұйымдық-құқықтық нысаннан ауысу жағдайларын назардан тыс қалдыратындығын атап өтеді. Осы себепті «учрежденное» сөзін «созданное» сөзіне алмастыруды ұсынады⁶⁰. Қолданылатын термин мәселесіне заңды тұлғалардың корпоративтік және корпоративтік емес ұйымдар жіктелуін бекіту барысында да мұқият көңіл бөлген жөн. Әдебиеттерде аталған жіктеуді корпорация және мекеме деп береді⁶¹. Біздің құқықтық жүйемізге заңды тұлғалардың аталған

⁵⁸ Климкин С.И., Производственный кооператив: учебное пособие. – Алматы, 2000. – 72 с. 29-бет.

⁵⁹ Айтбайұлы Ө. Тілтірес: (Мемлекеттік тілді қалыптастыру хақындағы ойлар, сұхбаттар, тұжырымдар, баяндамалар, мақалалар). – Алматы: «Абзал-Ай» баспасы, 2014. – 400 б. 295-бет.

⁶⁰ Габов А.Е. Общество с ограниченной и дополнительной ответственностью в российском законодательстве. – М.: Статут, 2010. – 253 с. 99-бет.

⁶¹ М.И.Кулагиннің жоғарыда көрсетілген еңбегі. 52-бет.

жіктелуін ендіру барысында корпоративтік және корпоративтік емес ұйым атауына басымдылық берілуі тиіс деп есептейміз.

Жеке құқық саласындағы терминдерді біріздендіру мәселесінің көршілес елдерде де туындап жатқандығы мәлім. Мысалы, көршілес қырғыз елінің заң шығарушысы Азаматтық кодекстерін «Граждандық кодекс» деп атаса, ал өзбек заң шығарушысы «неустойка» сөзін сол қалпында қалдыруды жөн деп тапқан. Сондай-ақ қырғыз заң шығарушысы «гарантия» сөзін сол қалпында қалдырып, кепілдік сөзін «поручительства» ұғымын беруге қолданады.

Қазақ және орыс тілдеріндегі нормативтік құқықтық актілердің мәтіндерін салыстыра талдау барысында келесідей бірқатар кемшіл тұстарының барлығы айқындалды. Бірінші, нормативтік құқықтық акті қабылданған орыс тіліндегі түпнұсқасында жоқ сөздердің қазақ тіліндегі мәтіндерге қосылып кеткендігі байқалады. Екіншіден, осы тілдердегі мәтіндердің кейбір тұстарда үйлеспейтіндігі анықталды. Үшіншіден, орыс тіліндегі мәтінде қолданылатын белгілі-бір ұғымның қазақ тіліндегі мәтінде бірнеше нұсқада қолданылуы жиі кездеседі. Сол себепті осы кемшіл тұстар сипатталған (Ә қосымшасын) заң шығарушы назарына ұсынамыз.

1.3 Коммерциялық және коммерциялық емес заңды тұлғалар

Заңды тұлға институтының құқықтық табиғаты, жекелеген қырлары Ю.Г. Басин, М.К. Сулейменов, А.Г. Диденко, Б.Ж. Айтимов, С.А. Ынтымақов, И.П. Грешников, С.И. Климкин, Е.В. Нестерова, Ф.К. Шакиров, И.Г. Колупаев, З.М. Ноғайбай сынды бірқатар отандық зерттеушілердің еңбектеріне арқау болғаны мәлім. Сонымен бірге бұл тақырыптың экономикалық маңыздылығын ұғындыратын бірегей еңбек ретінде Алаш қайраткері Смағұл Сәдуақасұлының 1924 жылы жариялаған «Кооперация һәм қазақ шаруасы» атты кітабын да атап өту қажет. Бұл еңбекте С. Сәдуақасұлының елдің әлеуметтік жағдайын түзету жолындағы ой-толғамдары, шынайы жанашырлық ұсыныстары сипатталады. Кооперацияның ел өміріне қажеттілігін шаруаға түсінікті қарапайым мысалдармен көрсете отырып, С. Сәдуақасұлы былай дейді: «... Қазақ ішінде осы күнгі ең керек ұйым кооперация

ұйымы. Бұл ұйым қазақ шаруасын ілгері бастырады. Сондықтан кооперация ашылуы керек...»⁶². С. Садуақасұлының мұрасын зерттеуші қазіргі мамандар егер де С. Садуақасұлының кооперацияға қатысты ұсыныстары іске асқан ретте елімізде 1931-33 жылдары орын алған ашаршылық болмаған болар еді деген пікірлерін білдіреді.

«Занды тұлға» терминінің алғаш рет Густав Гугоның 1798 жылы жарық көрген «Табиғи құқық оқулығы позитивті құқықтың философиясы ретінде» атты кітабында қолданылғандығы және Георг Арнольд Хайзенің 1807 жылы шыққан «Азаматтық құқықтың жалпы жүйесінің негіздері» атты кітабында бұл ұғымға қазіргі мағынасындағы түсініктің берілгендігі жайлы деректер келтіріледі⁶³. Н.В. Козлованың пайымдауынша, заңды тұлға конструкциясы адамдардың мүддесіне жұмыс істеуі керек⁶⁴. Бүгінде іскерлік айналым тоқтаусыз аққан ағын су секілді күн тәртібіне өз жауабын табуы тиіс жаңа сауалдарды шығаруда. Отандық азаматтық заңнамаға заңды тұлғаның корпоративтік және корпоративтік емес ұйымдар деп жіктелуін ендіру мәселесін сондай сауалдардың қатарына жатқызуға болады. Сонымен бірге қазіргі қолданыстағы отандық азаматтық заңнамада заңды тұлға мәртебесі заман талабына сай кемел реттелінген бе, заңды тұлға қызметінен туындайтын сауалдарды құқықтық реттеу барысында қандай критерийлер басты назарда ұсталуы тиіс деген сауалдарды алға тартуға болады.

Корпоративтік құқық бойынша әзірленген еңбектердің бірінде корпоративтік құқықтың көздейтін басты мақсаты жайлы сауал қойылып, корпоративтік құқықтың басты мақсаты құрылтайшыларын, жұмысшыларын, тұтынушыларын, жергілікті қауымдастықтар сияқты үшінші тараптарды қоса алғандағы фирманың қызметі әсер ететін барлық тұлғалардың мүддесін қорғау болып табылады деген жауап берілген еді⁶⁵. Сондай-ақ аталған еңбекте корпоративтік құқықтың басты екі

⁶² Садуақасұлы С. Екі томдық шығармалар жинағы. – Алматы: Алаш, 2003. – Т. 2. – 360 б. 87-бет.

⁶³ Чантурия Л. Гражданско-правовая наука и становление современного гражданского права // Гражданское право как наука: проблемы истории, теории и практики: материалы международной науч.-практ. конф. в рамках ежегодных цивилистических чтений / под ред. М.К. Сулейменова. – Алматы, 2012. – С.62-76. 70-71 беттер.

⁶⁴ Козлова Н.В. Сущность юридического лица и современный порядок // Проблемы развития частного права: сб. ст. к юбил. В.С. Ема / под ред. Е.А. Суханова, Н.В. Козлова. – М., 2011. – 559 с. 219-бет.

⁶⁵ Kraakman R., Armour J., Davies P. and others. The anatomy of Corporate law: a comparative and functional approach // https://vk.com/doc186024614_445326321?hash=63aaa074ac44703380&dl=cf4bd4ea0bb95d369b

функцияны атқаратындығы айтылады: біріншіден, корпоративтік ұйымдардың нысанын айқындап, оларды реттейтін ережелерді бекітеді; екіншіден, бақылау пакетіне ие құрылтайшылар мен басқарушы органдардың, ұсақ үлеске ие құрылтайшылар мен несие берушілердің мүдделерінің қақтығысын бақылауда ұстайды⁶⁶. Зерттеушілер азаматтық құқықтың өзіне жүктелген функцияларды мүлтіксіз атқаруы келесідей үш факторға тәуелді екендігін айтады: біріншіден, құқықтың сапасына яғни, түсініксіз, өзара қайшы ережелер құқықта болмауы тиіс; екіншіден, тұрғындардың құқықты білуі және оған деген құрмет пен сенімі; үшіншіден, азаматтық құқықтың тиімділігі жалпылай алғанда, мемлекеттің және мемлекеттік органдардың қызметіне тәуелді⁶⁷.

Ал Л. Чантурия әлемдік тәжірибеде корпоративтік қатынастарды құқықтық реттеудің екі үлгісінің барлығын айтады: біріншісінде, заң шығарушы корпоративтік қатынастарды заңмен жан-жақты реттейді және ол нормалардың басым бөлігі императивті болып келеді (нормативтік әдіс); ал екінші әдісі бойынша жарғы арқылы реттестіру мүмкіндіктері кеңейтілмек және корпорацияның ішкі өміріне байланысты сауалдарды реттестіруге қатысты корпорация құрылтайшыларына кең мүмкіндік беріледі (өзін-өзі реттеу әдісі немесе Self-enforcing model). Сондай-ақ аталған автор посткеңестік елдерде өзін-өзі реттеу моделіне басымдылық берілетіндігіне және мұның әралуан корпорацияларды құру және оларды басқаруға қатысты өзіндік қалыптасқан тәжірибесі жоқ посткеңестік елдерде бірқатар сауалдардың реттелмей қалуына әкелетіндігіне назар аударады⁶⁸. Келесі бір грузиялық зерттеуші Бурдули Ираклий өз елінің басынан кешкен тәжірибесіне сүйене отырып, былай дейді: «...либерализм идеясының бақылаусыздық пен өзім білем деушіліктің алғышартына айналмауына корпоративтік

⁶⁶ Kraakman R., Armour J., Davies P. and others. The anatomy of Corporate law: a comparative and functional approach // https://vk.com/doc186024614_445326321?hash=63aaa074ac44703380&dl=cf4bd4ea0bb95d369b

⁶⁷ Яковлев В.Ф. О функциях гражданского права // Гражданское право как наука: проблемы истории, теории и практики: матер. междунар. науч.-практ. конф. в рамках ежегодных цивилистических чтений / под ред. М.К. Сулейменова. – Алматы, 2012. 52-54 беттер.

⁶⁸ Чантурия Л. Корпоративное право и корпоративные отношения (понятия для теории и практики) // Гражданское право и корпоративные отношения: матер. междунар. науч.-практ. конф. в рамках ежегодных цивилистических чтений, посв. 90-летию видного казахстанского ученого-цивилиста Ю.Г. Басина / под ред. М.К. Сулейменова. – Алматы, 2013. – С. 65-75. 66-67 беттер.

құқық жігі назар аударуы тиіс. Әсіресе, бұл бизнес әдебінің, корпоративтік басқарудың, корпоративтік несие берушілердің талаптарын қанағаттандырудың мол тәжірибесі жоқ немесе әлі қалыптасу кезеңін басынан өткеріп жатқан өтпелі экономика жағдайындағы елдер үшін аса қауіпті жайт...»⁶⁹. Отандық зерттеуші Г.А. Жайлин болса, отандық корпоративтік құқықты дамытудың қос бағытының бар екендігіне аударды. Бірінші бағытта аталған автордың пайымдауынша, мүмкіндігінше жан-жақты нақты реттеу ұсынылмақ, ал екінші бағытта құқықтық реттеудің кешенді жолы қарастырылмақ⁷⁰.

Корпоративтік қатынастарды реттеудің императивтік және диспозитивтік тәсілдері жөнінде ой толғай келе, Е.А. Суханов «үлеске пара-пар қағидаты» жайлы мына бір мәселеге тоқталады. Қазіргі қолданыстағы РФ АК 66-бабының 1-тармағында келесідей ереже бекітілген: «...Шаруашылық қоғам қатысушыларының өкілеттілік көлемі қоғамның жарғылық капиталындағы олардың үлестеріне пара-пар айқындалады. Жария емес шаруашылық қоғам қатысушыларының өкілеттілігінің өзге көлемі қоғамның жарғысында сондай-ақ корпоративтік шартта көзделуі... мүмкін». Осы өзгерістерді РФ АК 66-бабының 1-тармағына енгізу әрекеттерін Е.А. Суханов сынға алып, бұған әділетсіз және өнегелікке қайшы нормалар деп баға береді⁷¹. Ал П. Беренстің келтірген деректерінде ЖШС қатысушылары үлеске пара-пар табыс алу ережесіне қатысты құрылтай шартына өзгеріс енгізу алатындығы және осы арқылы қатысушыларға тиесілі үлестен көп табыс алуды бекітуге неміс құқығында жол берілетіндігі көрсетілген⁷².

VI ғ. жинақталған Юстиниан кодификациясының бір бөлігі болып табылатын Дигестының алғашқы сөйлемі, көне рим заңгері Цельстың «*Ius est ars boni et aequi*» – «Құқық – адалдық пен әділеттілік өнері»

⁶⁹ Ираклий Б. Современное грузинское корпоративное право как отрасль права // Гражданское право и корпоративные отношения: матер. междунар. науч.-практ. конф., посв. 90-летию видного казахстанского ученого-цивилиста Ю.Г. Басина / под ред. М.К. Сулейменова. – Алматы, 2013. – С.110-127. 111-бет.

⁷⁰ Жайлин Г.А. О защите правовых интересов участников и членов коммерческих организаций // Гражданское право и корпоративные отношения: матер. междунар. науч.-практ. конф., посв. 90-летию видного казахстанского ученого-цивилиста Ю.Г. Басина / под. ред. М.К. Сулейменова. – Алматы, 2013. – 736 с. С. 426-435. 426-427 беттер.

⁷¹ Суханов Е.А. Проблемы реформирования Гражданского кодекса России: // Избранные труды 2008-2012 гг. – М.: Статут, 2013. – 494 с. 252-254 беттер.

⁷² Беренс П. Правовое положение товариществ и обществ. Предпринимательское право // В кн.: Проблемы гражданского и предпринимательского права Германии / пер. с нем. – М.: Издательство БЕК, 2001. – 336 с. С.243-306. 277-бет.

деп келетін анықтамасымен басталады. Сондай-ақ бұдан әріде дигестыда рим заңгері Ульпианның құқыққа жүктелетін басты міндет жайлы айтқаны келтіріледі (D.1.10.1): «*Құқық адал өмір сүруді, өзгеге зиян тигізбеуді, әркімге тиесілісін беруді бұйырады*». Адал ақылға қонымды және әділетті әрекет ету талаптарын азаматтық құқықтың негізгі іргетасы деп сипаттауға болады. Жекелеген зерттеушілер тіпті бұл ережелерді құқықтық жүйенің көркі, келбеті деп те сипаттайды⁷³. Өкінішке орай, бұл ережелер заңнамада жарияланғанымен, кейінгі жүзеге асырылуы барлық жағдайларда бірдей тиісінше ойластырылмағандығын, біз тарапымыздан жүргізілген зерттеу нәтижелері көрсетуде. Атап айтқанда заңды тұлға мен қарым-қатынасқа түсетін үшінші тұлғалардың (жұмысшылардың, несие берушілердің) мүдделерін қорғау барысында заң шығарушы екі механизмнің көмегіне жүгінетіндігі мәлім. Біріншісі, жарғылық капитал институты болса, ал екіншісі қатысушылардың заңды тұлғаның міндеттемесі бойынша субсидиарлық жауаптылығы болып табылады. Жарғылық капитал институтына қатысты қалыптасқан жағдайға осы еңбектің 2.1.4 тармақшасында кеңірек тоқталуды жоспарлаудамыз. Осы тұста субсидиарлық жауаптылық жайлы ойымызды білдіре кетсек. Негізі, заңды тұлға мен оны құрған құрылтайшылардың (қатысушылардың) дербес екі бөлек субъекті екендігі және әдетте, іскерлік айналымда кең таралған ұйымдық-құқықтық нысандарда қатысушы мен заңды тұлға бір-бірінің міндеттемелері бойынша жауап бермейтіндігі туралы қағидат орныққан ұстаным болып саналады. Қатысушылары мен заңды тұлғаның бір-бірінен тәуелсіз дербес субъектілер екендігі жайлы ұстаным отандық сот практикасында да орныққан⁷⁴. Алайда, бекітілген бұл ережені кейбір жағдайларда жауаптылықтан жалтарудың мүмкіндігі ретінде пайдаланып жатады. Мысалы, ЖШС қызметі тоқырауға ұшырап несие берушілердің алдында үлкен мөлшерде берешек сомасы пайда болды. Осы ретте несие берушілерде өз талаптарын қанағаттандырудың қандай мүмкіндіктері бар? ЖШС қатысушылары өз міндеттерін немқұрайлы атқарған ретте «шектелуі жауаптылық» қағидатына сүйеніп, жауаптылықтан жалтаруына жол беруіміз қаншалықты негізді деген сауалдар легі туындайды. Жарғылық капитал институтының қалыптасуына қатысты заң шығарушы тарапынан

⁷³ Выступление Е.А. Суханова на заседании Пленума Верховного Суда РФ от 09.06.2015 г. // <https://www.youtube.com/watch?v=cqdR0YKu7-8>

⁷⁴ Статьи. Комментарии. Практика / под ред. А.Г. Диденко. – Алматы, 2003. – Вып. 17. – 219 с. 147-149 беттер.

қойылар талаптардың шамадан тыс жеңілдетілуі себепті, несие берушілердің мүддесін қорғауы тиіс алғашқы механизм жұмыс істемей жатады. Ал қатысушылардың субсидиарлық жауаптылығы мәселесінде ұғынықсыз, нақтылауды талап ететін тұстары жетерлік. Бұл мәселелер белгілі-бір деңгейде құқығы бұзылған тұлғаларға субсидиарлық жауаптылық механизмінің көмегіне кеңінен жүгінуге қол байлау болуда. Бұл сипатталғандардан, заңды тұлғамен қарым-қатынасқа түскен үшінші тұлғалардың мүддесін қорғауы тиіс қос механизмнің қажетті дәрежеде жұмыс істемейтіндігін көреміз.

Отандық заң шығарушы ұйымды құру барысында құрылтайшылардың көздейтін басты мақсаты және ұйымның қызметі барысында түскен таза табыстың қатысушылардың арасында бөлінетіндігі не бөлінбейтіндігіне қарай қазіргі қолданыстағы ҚР АҚ заңды тұлғалардың коммерциялық және коммерциялық емес деп жіктелуін бекіткен. Коммерциялық заңды тұлға – шаруашылық серіктестік, өндірістік кооператив, акционерлік қоғам және мемлекеттік кәсіпорын нысанында құрылуы мүмкін. Шаруашылық серіктестік өз кезегінде толық және сенім серіктестігі, жауапкершілігі шектеулі және қосымша жауапкершілігі бар серіктестіктер нысанында құрыла алады. Ал коммерциялық емес ұйымдардың құрылуы мүмкін ұйымдық-құқықтық нысандарының тізімі ашық етіп берілген. Сондай-ақ М.К. Сүлейменов коммерциялық емес ұйымдардың акционерлік қоғам нысанында құрылуына мүмкіндік беретін нормалардан бас тарту керектігін айтады және уәж ретінде акционерлік қоғамдар жөніндегі заңнаманың көптеген нормалары коммерциялық ұйымдарға арналғандығын алға тартады⁷⁵. Зерттеушілер батыс еуропалық корпоративтік құқықтағы екі басты принципті келесідей сипаттайды: біріншісі, мүліктік айналым қатысушыларының құруына жол берілетін корпоративтік нысандардың жабық тізімде (*numerus clausus*) болуы, Ал екіншісі, несие берушілердің мүдделерінің қорғалуы⁷⁶.

«Коммерциялық емес ұйымдар туралы» Қазақстан Республикасының 2001 жылғы 16 қаңтардағы №142 Заңының 4-бабында коммерциялық емес ұйымдар әлеуметтік, мәдени, ғылыми, білім беру, қайырымдылық, басқару мақсаттарына қол жеткізу; азаматтардың және ұйымдардың құқықтарын, заңды мүдделерін қорғау; даулар мен

⁷⁵ Сүлейменов М.К. Становление и развитие гражданского законодательства Республики Казахстан. – Алматы, 2006. – 356 с. 242-бет.

⁷⁶ Суханов Е.А. Сравнительное корпоративное право. – М.: Статут, 2014. – 456 с. 47-бет.

жанжалдарды шешу; азаматтардың рухани және өзге қажеттіліктерін қанағаттандыру; азаматтардың денсаулығын сақтау, қоршаған ортаны қорғау, дене шынықтыру мен спортты дамыту заң көмегін көрсету үшін, сондай-ақ қоғамдық игіліктерді және өз мүшелерінің (қатысушылардың) игіліктерін қамтамасыз етуге бағытталған басқа да мақсаттарда құрылуы мүмкін екендігі бекітілген.

Коммерциялық емес ұйымдар туралы заңның 8-бабының 1-тармағына сәйкес құрылтайшысы басқару, әлеуметтік-мәдени немесе коммерциялық емес сипаттағы өзге де қызметтерді жүзеге асыру үшін құрған және қаржыландыратын ұйым мекеме деп танылады.

«Қоғамдық бірлестіктер туралы» Қазақстан Республикасының 1996 жылғы 31 мамырдағы №3 заңының 2-бабында Қазақстан Республикасында саяси партиялар, кәсіптік одақтар және азаматтардың ортақ мақсаттарға жету үшін ерікті негізде құрылған, заңдарға қайшы келмейтін басқа да бірлестіктері қоғамдық бірлестіктер деп танылады деген анықтама берілген.

Ал коммерциялық емес ұйымдар туралы заңның 12-бабының 1-тармағында қорға келесідей анықтама берілген: «Азаматтар және (немесе) заңды тұлғалар ерікті мүліктік жарналар негізінде құрған, әлеуметтік, қайырымдылық, мәдени, білім беру және өзге де қоғамдық пайдалы мақсаттарды көздейтін, мүшелігі жоқ коммерциялық емес ұйым қор деп танылады». Сонымен бірге қордың бір нысаны корпоративтік қорға осы заңның 13-бабының 3-тармағында келесідей анықтама берілген: «Бір заңды тұлғаның немесе бірнеше заңды тұлғалардың – коммерциялық және (немесе) коммерциялық емес ұйымдардың осы ұйымдардың қаражаттары есебінен құрған қоры корпоративтік қор деп танылады». Бұл тұстағы «корпоративтік» сөзін заң шығарушы, құрылтайшылар құрамының ерекшелігіне орай қолданып отыр.

Жоғарыда аталған заңдағы 14-баптың 1-тармағында тұтыну кооперативіне келесідей анықтама берілген: «Мүшелік негізде қатысушыларының материалдық және өзге де қажеттіліктерін қанағаттандыру үшін өз мүшелерінің мүліктік (пайлық) жарналарын біріктіру жолымен жүзеге асырылатын азаматтардың ерікті бірлестігі тұтыну кооперативі деп танылады». Б.Ж. Айтимов өзінің диссертациясында тұтыну кооперативі мен өндірістік кооперативті бөліп қарастырудың ешбір негізі жоқтығы және сол себепті, тұтыну кооперативінің де

коммерциялық ұйым санатына жатқызылуы керектігі жайлы байлам жасайды⁷⁷.

Коммерциялық емес ұйымдар туралы заңның 15-бабының 1-тармағында рухани қажеттіліктерін қанағаттандыру үшін өз мүдделерінің ортақтығы негізінде заң актілерінде белгіленген тәртіппен біріккен азаматтардың ерікті бірлестігі діни бірлестік деп танылады деген анықтама берілген.

Ал өзінің қызметін жүзеге асыру үшін қаражат тарту мақсатымен акциялар шығаратын, кірістері тек қана осы қоғамды дамытуға пайдаланылатын заңды тұлға коммерциялық емес акционерлік қоғам деп танылатындығы коммерциялық емес ұйымдар туралы заңның 16-бабында бекітілген.

Коммерциялық емес ұйымдар туралы заңның 17-бабының 2-тармағында коммерциялық емес ұйымдар құрылуы мүмкін нысандар ретінде келесілер көрсетілген: дербес білім беру ұйымдары, дербес кластерлік қор, нотариаттық палаталар, адвокаттар алқалары, Қазақстан Республикасының Ұлттық кәсіпкерлер палатасы, Қазақстан Республикасының Сот сарапшылары палатасы, Жеке сот орындаушыларының республикалық палатасы, Қазақстанның төрелік палатасы, кәсіби аудиторлық ұйымдар, пәтерлердің меншік иелері кооперативтері және басқа да коммерциялық емес ұйымдар өзге де ұйымдық-құқықтық нысанда құрылуы мүмкін.

Осы тұста адвокат мәртебесіне қатысты отандық сот практикасында қаралған келесі бір іске назар аударма кетсек. Атап айтқанда адвокаттық қызмет туралы ҚР Заңының 15-бабының 5-тармағында келесідей ереже бекітілген: «Адвокаттың, коммерциялық ұйымның байқау кеңесінің құрамына кіру, дауды шешу үшін тиісті төрелікте төреші болып сайлану немесе тағайындалу, сондай-ақ оқытушылық, ғылыми немесе шығармашылық қызметпен айналысу жағдайларын қоспағанда, мемлекеттік қызметте болуына және *кәсіпкерлік қызметпен айналысуына*, өзге де ақылы лауазымда болуына *тыйым салынады*». Ал Алматы қаласында 2011 жылы қаралған істе сот егер, бір тұлға адвокаттық қызмет көрсетумен айналыса жүріп, бірмезетте ЖШС қатысушысы мәртебесін иеленсе, кәсіпкерлікпен айналысты ма, деген сауалға жауап беруі тиіс болған еді. Алматы қаласындағы Әділет департаменті кезекті тексеруі барысында адвокат Б-нің 2001 жылдан бері бірнеше ЖШС қатысушысы мәртебесін иеленіп келгендігін

айқындайды және адвокаттың кәсіпкерлік қызметпен айналысуына адвокаттық қызмет туралы ҚР заңында тыйым салынғандығына сілтеме жасай отырып, адвокат Б-ні лицензиясынан айыру талап-арызымен сотқа жүгінеді. Сонымен ЖШС қатысушысы болу кәсіпкерлік қызметпен айналысты дегенді білдіреді ме? Алматы қаласының Бостандық ауданының соты талап-арызды қанағаттандырудан бас тартып, бұл байламын ЖШС қатысушысы мәртебесін иеленудің кәсіпкерлік емес, инвестициялық қызмет болып табылатындығымен түсіндіреді. Бірінші сатыдағы соттың бұл шешімін Алматы қалалық сотының апелляциялық алқасы да 2011 жылдың 11 қаңтарындағы №2а-6258 қаулысымен құптайды.

1.4 Құрылтайшылардың заңды тұлғаның мүлкіне қатысты құқықтарына қарай заңды тұлғалардың жіктелуі

Коммерциялық және коммерциялық емес заңды тұлғалар жіктелуінен тыс, ҚР АҚ 36-бабында заң шығарушы қатысушылардың заңды тұлғаның мүлкіне қатысты құқықтарына қарай заңды тұлғаларды заттық не міндеттемелік құқықтары сақталатын немесе ешбір мүліктік құқығы сақталмайтын деп жіктейді. Осы тұста, корпоративтік қатынастарды міндеттемелік құқықтар санатына жатқызу мүмкін бе деген мәселе туындайды. Мысалы, П.В. Степанов аталған екі ұғымның бір емес екендігіне назар аударып ойын келесідей мазмұнда өрбітеді: «Корпоративтік қатынастың объектісіне міндеттеменің объектісімен салыстырғанда нақтылық тән емес. Атап айтқанда корпорация қатысушылары жарияланған сәтке дейін дивидендтің нақты мөлшері және ұйым таратылған ретте қалатын мүліктің көлемі жөнінде нақты білмейді...Борышқордың міндеттемені орындауы міндеттеменің тоқтатылуына алып келсе, ал корпоративтік қатынастарда міндеттеменің орындалуы әдетте, тұлғаның талап ету құқығының тоқталуына әкелмейді. Міндеттемеде борышқорды ауыстыруға жол берілсе, ал корпоративтік қатынастарда ұйымның өзін алмастыруына жол берілмейді»⁷⁸.

ҚР АҚ 36-бабында бекітілген ереженің қолданысына қатысты тәжірибеде туындаған мына бір жайтқа назар аударсақ. 2014 жылдың 25 қыркүйегінде Қазақстан Республикасының Премьер-Министрі К.Мәсімовтың атына ҚР Парламенті Мәжілісінің сол шақырылымдағы

⁷⁷ Б.Ж. Айтимовтың жоғарыда көрсетілген диссертациясы. 12-бет.

⁷⁸ П.В. Степановтың жоғарыда көрсетілген диссертациясы. 37-38 беттер.

депутаты Светлана Ферхоның №ДЗ-208 «Жауапкершілігі шектеулі және қосымша жауапкершілігі бар серіктестіктер туралы» ҚР заңына өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» депутаттық сауалы жолданған еді. Премьер-Министрдің атына жолданған аталған депутаттық сауалда Шығыс Қазақстан облысындағы «Рауан» ПКФ» жауапкершілігі шектеулі серіктестігіндегі (бұдан әріде-ЖШС) қалыптасқан жағдай сипатталған болатын. Атап айтқанда депутаттық сауалда «Рауан» ПКФ» ЖШС-нің 1962 жылы құрылып, кезінде жеңіл өнеркәсіп саласындағы дүрілдеген кәсіпорын болғандығы, құрылған сәтінен бері 50 жылдан астам уақыт жұмыс істеп келе жатқандығы, сондай-ақ 2005 жылы аталған ұйымның ұйымдық-құқықтық нысаны акционерлік қоғам нысанынан ЖШС нысанына ауысқандығы және қатысушыларының саны 1000 адамнан асатындығы жайлы деректер келтіріледі. Бұдан әріде, ұйымдық-құқықтық нысаны өзгертілген 2005 жылдан бері серіктестіктің ең жоғарғы басқару органы – қатысушылардың жалпы жиналысының толыққанды қызмет ете алмай келе жатқандығына және мұның серіктестіктің қызмет ету процессінде бірқатар қиындықтарды туындатып тұрғандығына да назар аударылады. Атап айтқанда серіктестіктің қатысушылары санатындағы 1000-нан астам адамның тек, 100-ге жуығы ғана серіктестік қызметіне қатысуға ынталы екендіктерін білдірген. Сондай-ақ серіктестіктің қатысушылары санатындағы заңды тұлғаларға да қатысты қиын жағдай туындаған. Серіктестікке қатысушы заңды тұлғалардың бірқатары банкрот деп танылып, мемлекеттік тіркелімнен алынып тасталғандығына қарамастан, бүгінгі таңға дейін «Рауан» ПКФ» ЖШС-нің қатысушылары санатында көрсетілуде. Дәл осындай жағдайдың республиканың өзге өңірлерінде де туындап жатқандығына да назар аударылады. Мысалы, Өскемен қаласындағы «Орталық» ЖШС, «Уралэнергоцветмет» ЖШС, Жамбыл облысындағы «Санаторий «Мерке» ЖШС. Сонымен, депутаттық сауалда туындаған осындай жағдайды реттестіру үшін қолданыстағы заңнамаға өзгерістер енгізу қажеттілігі жайлы мәселе көтеріледі.

Жолданған бұл депутаттық сауалға ҚР Премьер-Министрінің атынан берілген жауапта серіктестіктің жарғылық капиталындағы үлестің мүлік болып табылатындығы және ҚР қолданыстағы Азаматтық кодексіндегі затты иесіз деп тану жөніндегі ережелердің бұл жағдайды реттестіруге жарамды екендігіне сілтеме жасай отырып, қолданыстағы заңнамаға өзгерістер мен толықтырулар енгізудің

қажеттілігінің жоқтығы айтылады⁷⁹. Енді, қатысушылар құрамында осындай мәселелері бар серіктестіктер аталған мәселемен соттарға жүгінуге әзірленді. Мысалы, «Казахстанская правда» газетінің 2015 жылдың 01 мамырындағы нөмірінде «Орталық» ЖШС жалпы жиналысының күн тәртібіне шығарылған сауалдардың тізімінде жарғылық капиталдағы үлесті иесіз деп тану жөніндегі талап-арызбен сотқа жүгіну мәселесінің де енгізілгендігін көреміз⁸⁰.

ЖШС жарғылық капиталындағы қатысушының үлесін иесіз деп тану жөніндегі сотта қаралған істерді талдау, отандық сот тәжірибесінің осы категориядағы істер бойынша *үш бағытта* дамып бара жатқандығын көрсетеді. Ендеше біз тарапымыздан шартты түрде жіктелген осы үш бағыттың әрбіріне бірнеше нақты істердің мысалында тоқтала кетсек.

Бірінші бағыттағы істерде отандық соттар үлесті иесіз деп тану жөніндегі талап-арыздарды қанағаттандыру жайлы қорытындылар жасайды. Мысалы, Алматы қалалық Алмалы аудандық сотының 2014 жылдың 14 мамырындағы №2-2066/14 шешімінде келесідей іс сипатталады. Атап айтқанда бұл істе талап қоюшы «П.И.А.» жауапкершілігі шектеулі серіктестігі өзінің жарғылық капиталының 7,793% ие 12 қатысушының үлестерін иесіз деп тануды және иелену көнелігі бойынша өзінің меншігіне өткізуді сұраған талап-арызымен сотқа жүгінді. Серіктестік өзінің талап-арызын, қатысушылар құрамындағы 12 жеке тұлғаның 2007 жылдан бері серіктестіктің қызметіне қатысуды тоқтатқандығына және өз кезегінде мұның әралуан корпоративтік шешімдерді қабылдауға қол байлау болып отырғандығына сілтеме жасай отырып негіздеді. Сондай-ақ сот процессі барысында аталған қатысушыларды іздестіру шараларының жүргізілгендігі, республикалық баспасөзге бірнеше дүркін хабарландырулардың берілгендігі және мұның ешбір нәтиже бермегендігі соттың назарына жеткізілді. Істі қараған сот ҚР АҚ 240, 242, 243 баптарына сілтеме жасай отырып, талап-арызды қанағаттандыру жайлы байлам жасайды.

⁷⁹ Депутатский запрос от 25 сентября 2014 года №ДЗ-208 «О внесении изменений и дополнений в ЗРК «О товариществах с ограниченной и дополнительной ответственностью» // <https://www.zakon.kz/4664995-otvet-na-deputatskijj-zapros-premer.html> 05.10.2017.

⁸⁰ Газеттің осы нөміріне «Орталық» ЖШС жалпы жиналысын шақыру және күн тәртібі туралы хабарландыру орналастырылды // Казахстанская правда. – 2015, 1 мамыр.

Осыған ұқсас іс Алматы қаласының Бостандық аудандық сотының 2012 жылдың 21 қыркүйегіндегі №2-4923/12 шешімінде де сипатталады. Атап айтқанда бұл істе «ТВ М.Н.Р.» жауапкершілігі шектеулі серіктестігі өзінің жарғылық капиталының 15% иеленетін «Н.» компаниясының үлесін иесіз деп тану жөніндегі талап-арызымен сотқа жүгінген. Сот процесі барысында «ТВ М.Н.Р.» жауапкершілігі шектеулі серіктестігінің 2000 жылдың 08 маусымында мемлекеттік тіркеуден өтіп, құрылғандығы және 2008 жылдың 13 тамызында қайта тіркеуден өткендігі, сондай-ақ қазіргі кезде қатысушылар санатында үш тұлғаның бар екендігі атап айтқанда жарғылық капиталдың 45% үлесін иеленетін жеке тұлға Д.Н., сондай-ақ 45% иеленетін «Алматыгороформление» акционерлік қоғамы және 15% ие «Н.» компаниясының бар екендігі мәлім болды. Талап қоюшы өзінің талап-арызын «Н.» компаниясының серіктестікпен байланысты үзгендігімен, өзіне жүктелген міндеттерді атқаруды доғарғандығымен негіздейді. Сондай-ақ өзіне берілген құқықтарды да жүзеге асыруды тоқтатқандығы жайлы пайымдар да ортаға салынды. «Н.» компаниясының өзіне жүктелген міндеттерді атқаруды тоқтатқандығы себепті, серіктестіктің өміріндегі маңызды сұрақтар атап айтқанда дивидендтерді бөлу, жарғылық капиталды ұлғайту және т.б. осы сынды сауалдар бойынша шешім қабылдаудың мүмкін болмай қалғандығына назар аударылды. Істі қараған сот талап-арызды қанағаттандыру жайлы байлам жасайды. Сот шешімі бойынша «ТВ М.Н.Р.» ЖШС жарғылық капиталындағы «Н.» компаниясына тиесілі 15% үлес иесіз деп танылып, «ТВ М.Н.Р.» ЖШС беріледі.

Кезінде отандық зерттеушілер тарапынан бұл бағытты қуаттайтын пікірлер білдірілген болатын. Мысалы, И.А. Колупаев ЖШС мүлкіндегі үлес «өзге мүлік» санатына жататындығын айтады. Сондай-ақ аталған ЖШС мүлкіндегі үлеске меншік құқығының таралатындығын және мұның құқықтық фикция екендігін сондай-ақ бұл қадамға тиісті реттеу механизмінің болмауы себепті, бару керектігі жайлы пікірлерін білдіреді⁸¹. Сондай-ақ А.Г. Диденко да ЖШС қатысушысының үлеске

⁸¹ Колупаев И.А. Правовое положение товарищества с ограниченной ответственностью в Республике Казахстан: дис. на соиск. уч.степени канд. юрид. наук: 12.00.03 – гражданское право; предпринимательское право; семейное право; международное частное право; гражданский процесс; арбитражный процесс – Алматы, 2003. – 191 с. 124-126 беттер.

қатысты құқығының міндеттемелік құқық санатына жатқанымен, заттық-құқықтық элементтердің де тән екендігін айтуда⁸².

ЖШС және оның қатысушысының арасындағы қатынастардың құқықтық табиғатына кеңірек тоқталсақ. ҚР Азаматтық кодексінің 36-бабының 2-тармағында мүлкіне өз қатысушылары (құрылтайшылары) міндеттемелік құқықтарын сақтап қалатын заңды тұлғаларға шаруашылық серіктестіктер, акционерлік қоғам мен кооперативтердің жататындығы жайлы ереже бекітілген. Демек, отандық заң шығарушы ЖШС пен оның қатысушысының арасында міндеттемелік қатынас туындайды деген байлам жасаған. Ал «Автордорстрой» ЖШС-дегі іске қатысты талап-арызда дауланып тұрған жарғы 2012 жылдың 09 сәуірінде жасалған. Ал талап-арыз 2016 жылы берілген. Осы ретте сот жауапкердің талап қою мерзімін қолдануды сұраған өтінімін қанағаттандырусыз қалдырған және бұл ретте, 187-баптың 4-тармақшасын сілтеме жасаған. Сот шешімінің бұл тұсы отандық заңгерлердің сын жебесіне іліккен болатын⁸³. Заттық құқықтық қатынастарды реттеуге арналған ережелердің міндеттемелік қатынастарға қолданылуы білдірілген сыни пікірлердің ең бастысы еді. Дегенмен серіктестік қатысушысының үлеске деген құқығын міндеттемелік құқық санатына жатқызу жөніндегі заң шығарушының шешімінің орындылығына күмән білдірген зерттеушілерде кездеседі. Мысалы, ресейлік зерттеуші В.А. Лапач өзінің еңбегінде қатысушының кез-келген уақытта серіктестіктен шығу, серіктестіктің ісін басқаруға қатысу, серіктестік қызметі жайлы ақпарат алу құқықтарының міндеттемелік құқыққа тән сипаттарға қарағанда, абсолютті құқыққа тән сипаттарының басымырақ екендігіне және жалпылай алғанда, қатысушының серіктестікке қатысты құқығын міндеттемелік деп сипаттауға негіздің жоқтығына назар аударады⁸⁴. Сондай-ақ аталған сот шешімінің бұл тұсы отандық сот практикасында бұған дейінгі жасалынған байламдарға да қайшы келетіндігі айқын. Атап айтқанда 2006 жылы Орал қаласының №2 сотында «Уральсклифт» ЖШС-не байланысты

⁸² Диденко А.Г. Понятие правомочий обладателя доли в ТОО. Определение принадлежности правомочий // В кн. Гражданское законодательство. Статьи. Комментарии. Практика – Избранное. Том 3 / Под ред. А.Г. Диденко. – Алматы, 2008. – С. 208-216. 209-бет.

⁸³ Судебные тяжбы между собственниками ТОО «Автодорсервис» продолжают // <https://www.kursiv.kz/news/kompanii1/ustav-razdora-sudebnye-tazby-mezdu-sobstvennikami-too-avtodorservis-prodolzautsa/>. 05.10.2017.

⁸⁴ Лапач В.А. Избранные труды. – М.: Статут, 2015. – 399 с. 294-295 беттер.

даудағы сот шешіміне назар аударалық. Бұл істе де жауапкердің талап қою мерзімінің өтіп кетуіне байланысты талап-арызды қараусыз қалдыру туралы өтініміне талап қоюшы тарап ҚР АҚ 187-бабының 4-тармақшасын қолдануды өтінген еді. Бірақ сот бұл ретте қатысушы мен серіктестіктің арасында заттық емес, міндеттемелік қатынастың туындайтындығына назар аударып, жауапкердің ҚР АҚ 187-бабының 4-тармақшасына жасаған сілтемесін орынсыз, деп табады⁸⁵. Сондай-ақ жоғарыда аталған «А.» ЖШС туындаған дауда директордың өкілеттілігіне байланысты сұрақтар туындаған еді. Осы ретте дәл осындай мәселе көтерілген мына бір іске де назар аударма кетсек. Атап айтқанда «R-Travel» ЖШС-і үш қатысушы тарапынан құрылған болатын: Рудяк – 50%, «Renata» ЖШС – 25% және Рамазанова – 25%. Жалпы жиналыстың шешімімен 50% үлесті иеленетін Рудяк директор болып тағайындалады. Арада 6 жыл өткеннен кейін қалған екі қатысушы Рудякты директорлық қызметтен кетіру туралы талабымен сотқа жүгінеді және бұл ретте, директордың серіктестікті зиянға ұшыратқандығы, жалпы жиналысты шақыру жөніндегі міндеттерді орындамағандығы үшін іске килігуді орынды деп тауып Рудякты директорлық қызметтен алу жайлы байлам жасайды⁸⁶.

Екінші бағытта, осы санаттағы істерді қараған сот талап-арызды қанағаттандырудан бас тартқан. Енді мұндай байламға келген сот ұстанымдарын ашып түсіндіретін бірнеше істерге тоқтала кетсек. Алматы қалалық сотының азаматтық және әкімшілік істер жөніндегі апелляциялық сот алқасының 2012 жылдың 07 желтоқсандағы 2а-7069/12 ұйғарымында «АлБак» ЖШС қатысты келесідей іс сипатталады. Атап айтқанда «АлБак» ЖШС қатысушылар құрамындағы 77 қатысушының үлестерін иесіз деп тану туралы талабымен сотқа жүгінеді және талап-арыздың мазмұнында аталған қатысушылардың соңғы 10-20 жыл бойы серіктестікпен байланысты үзіп алғандықтарына, бір бөліктерінің қайтыс болып кеткендігіне, ал өзге бөлігінің тұрақты тұру мақсатында шетелге қоныс аударғандығына, бір бөлігінің құрылтай құжаттарында көрсетілген мекен-жайларда тұрмайтындығына назар аударылды. Сол себепті, «АлБак» ЖШС аталған тұлғаларға тиесілі үлестерді ҚР АҚ 242,243-баптарына сәйкес иесіз

⁸⁵ Гражданское законодательство: статьи, комментарии, практика / под ред. А.Г. Диденко. – Алматы, 2007. – Вып. 28. – 360 с. 236-240 беттер.

⁸⁶ Гражданское законодательство: статьи, комментарии, практика / под ред. А.Г. Диденко. – Алматы, 2007. – Вып. 28. – 360 с. 275-279 беттер.

деп танып, серіктестікке беруді сұрады. Бірақ талап-арыздың соттылығына байланысты ақау шығып іс бойынша шешім шығарылмады. Дегенмен апелляциялық алқа өзінің ұйғарымында бұл қатынасқа ҚР АҚ 242-бабының ережелерін қолдануға болмайтындығы жайлы пікір білдірген еді. Осыған ұқсас пайымдар Алматы қаласындағы экономикалық соттың 2014 жылдың 09 сәуіріндегі №2-789/15 шешімінде де айтылған.

Әдетте, қатысушы мен серіктестіктің арасындағы туындайтын қатынастың міндеттемелік құқықтық қатынас сипатында болатындығы мұндай байламдарға негіз ретінде алынады. Құқықтық қарым-қатынастарды әдебиеттерде келесідей негіздермен төмендегідей түрлерге жіктейді: 1) мазмұндық сипаты бойынша: а) мүліктік және б) мүліктік емес; 2) қатысушылардың санатына орай: а) абсолютті және б) салыстырмалы; 3) жүзеге асыру ерекшелігіне орай: а) заттық және б) міндеттемелік; 4) құрылымына орай: а) қарапайым және б) күрделі⁸⁷.

Келесі осыған мазмұндас бір іс Өскемен қалалық сотында қаралады. Бұл істе «ПКФ «Рауан» ЖШС өзінің талап-арызымен сотқа жүгініп, қатысушылар құрамындағы «МАКО» акционерлік қоғамына тиесілі 6,3507% үлесті иесіз деп тануды және иелену көнелігіне сәйкес меншік құқығын «ПКФ «Рауан» ЖШС-не беруді сұрайды. Сот процессі барысында «ПКФ «Рауан» ЖШС 2005 жылдың 18 мамырында «Рауан» ашық акционерлік қоғамы нысанынан ауысқандығы мәлім болды. Сондай-ақ талап-арызда «МАКО» акционерлік қоғамының таратылғандығы және мұның 2000 жылдың 14 тамызындағы ШҚО Әділет департаментінің №2356р бұйрығымен расталатындығына назар аударылады. Сонымен бұл істі мазмұны бойынша қараған Өскемен қалалық соты 2014 жылдың 06 қазанындағы №2-9425-2014 шешімінде жауапкершілігі шектеулі серіктестікпен қатысушының арасында заттық емес, міндеттемелік қатынастың туындайтындығына, тиісінше жарғылық капиталдағы үлесті зат ретінде қарастырып, оны иесіз деп тануға болмайтындығына назар аударма отырып, *талап-арызды қанағаттандырудан бас тартады*. Соттың бұл байламымен келіспеген «ПКФ «Рауан» ЖШС апелляциялық шағымымен жоғары инстанциядағы сотқа жүгінді. Апелляциялық шағымда талап қоюшы аталған үлесті өзінің 1996 жылдан бері ашық және адал иеленіп келе жатқандығына, сондай-ақ заттық құқық сипатының

⁸⁷ В.В. Долинскаяның жоғарыда көрсетілген еңбегі. 79-80 беттер.

жоқтығына қатысты бірінші сатыдағы соттың қате байлам жасағандығы жайлы өз пайымдарына сот назарын аударады. Сонымен, ШҚО сотының азаматтық және әкімшілік істер жөніндегі апелляциялық сот алқасы 2015 жылдың 16 сәуірдегі 2А-1109-15 қаулысында апелляциялық шағымды қанағаттандыруға негіздің жоқтығы жайлы байламға келеді. Бұл ретте де, сот серіктестік қатысушысының үлесін зат ретінде қарастыруға және тиісінше, иесіз деп тану ережесін қолдануға болмайтындығына назар аударады. Бұл істе серіктестік қатысушысы-занды тұлғаның, яғни «МАКО» акционерлік қоғамының таратылғандығы, демек өз қызметін тоқтатқандығы талап қоюшының сілтеме жасаған басты дәйектерінің бірі болатын. Осы тұрғыдан алғанда, бұл сұраққа қатысты ресейлік сот тәжірибесінде жасалынып жатқан байламдар орынды көрінеді. Атап айтқанда РФ Жоғарғы Арбитраждық Сотының 2014 жылдың 07 наурызындағы №ВАС-868/14 ұйғарымында ұйымның қатысушысы болып табылатын заңды тұлға соттың шешімімен таратылған ретте оған тиесілі жарғылық капиталдағы үлестің таратылған заңды тұлғаның қатысушыларына өтуі керектігі жайлы байлам жасалған⁸⁸. Осыған ұқсас байлам Мәскеу округінің федералды арбитраждық сотының 2013 жылдың 25 қыркүйегіндегі №А40-136014/12-159-1280 қаулысында да жасалған.

Дегенмен зерттеушілер серіктестік қатысушысының үлеске деген құқығын міндеттемелік құқық санатына жатқызу жөніндегі заң шығарушының шешімінің орындылығына күмәнмен қарайды. Мысалы, ресейлік зерттеуші В.А. Лапачтың пікірлерін атауға болады⁸⁹.

Сонымен бірге осы категориядағы істердің соттылығы жайлы мәселеге де назар аудара кетсек. Шындығында мұндай талап-арыздардың қай соттың қарауына жататындығы жайлы да отандық сот тәжірибесінде біркелкілік әлі жоқ. Кейбір істерді аудандық соттар қараса, ал кейбір істерді экономикалық соттар қарау жағдайлары кездеседі. Мысалы, Алматы қалалық сотының азаматтық және әкімшілік істер жөніндегі апелляциялық сот алқасының 2012 жылдың 07 желтоқсандағы 2а-7069/12 ұйғарымында жарғылық капиталдағы үлесті иесіз деп тану жөніндегі істердің корпоративтік дау болып табылатындығына және тиісінше, мамандандырылған ауданаралық экономикалық соттардың қарауына жататындығы айтылған.

⁸⁸ Определение ВАС РФ от 7 марта 2014 г. N ВАС-868/14 «Об отказе в передаче дела в Президиум Высшего Арбитражного Суда Российской Федерации» // consultant.ru. 23.10.2017.

⁸⁹ В.А.Лапачтың жоғарыда көрсетілген еңбегі. 294-295 беттер.

Сондай-ақ М.Г. Ионцевтің пайымдауынша заңды тұлғаларды, тұлғалар бірлестігі мен капитал бірлестігі деп жіктеуге болады. Сондай-ақ аталған автордың пікірінше акционерлік қоғам капитал бірлестігіне жатқызылады⁹⁰. Демек, акционердің қоғамның қызметіне қатысуы міндетті емес.

Үшінші бағыттағы дамып жатқан сот тәжірибесімен танысу үшін Алматы қаласындағы мамандандырылған ауданаралық экономикалық сотының 2014 жылдың 24 сәуіріндегі № 2-7/14 шешіміне зер салсақ. Бұл істе «Горняки Казахстана» ЖШС жарғылық капиталдағы 25% ие С.Ю., үлесін мәжбүрлеп сатып алу туралы талап-арызымен сотқа жүгінеді. Сот процесі барысында аталған серіктестіктің төрт жеке тұлға А., Б., Д., және С.Ю., тарапынан құрылғандығы және қатысушылардың әрбіріне серіктестіктегі 25% үлестің тиесілі болғандығы мәлім етілді. Сондай-ақ талап қоюшының сотқа жүгінуіне 2005 жылдың 06 ақпанында серіктестік қатысушысы С.Ю.-дің қайтыс болуы және мұрагерлерінің аталған үлесті рәсімдеуге қатысты осы уақытқа дейін ешбір әрекет жасамағандығы, нәтижесінде серіктестік қызметінде қиындықтар туындап жатқандығы себеп болған. Істі мазмұны бойынша қараған сот серіктестік қатысушысы С.Ю.-дің мұрагерлерінен үлесті мәжбүрлеп сатып алу туралы шешім шығарады. Осыған ұқсас жағдай ретінде ҚР ЖС 2015 жылдың 02 қыркүйегіндегі №3гп-435/15 қаулысында қарастырылған істі де атауға болады⁹¹. Дегенмен бұл мәселеде сот практикасы әралуан қалыптасуда. Мысалы, Ақмола облыстық мамандандырылған ауданаралық экономикалық сотының 2016 жылдың 23 қыркүйегіндегі №1112-16-00-2/2548 шешімінде келесідей іс сипатталады. Бұл істе «Проектно-строительная компания «Кокшетаустрой» ЖШС-і өзінің жарғылық капиталындағы 0,0004% үлеске ие Ж-ның үлесін мәжбүрлеп сатып алуды сұрайды және процесс барысында талап қоюшы серіктестіктің қатысушылары қатарында 284 жеке тұлғаның бар екендігін, алайда бұл қатысушылардың көбінің серіктестікпен байланысын үзіп алғандығын, кейбірінің тұрақты тұру үшін шетелге қоныс аударғандығын, ал кейбірінің

⁹⁰ Ионцев М.Г., Ариффулина А.А. Акционерное общества: Правовые основы. Имущественные отношения. Управления и контроль. Защита прав акционеров. – Изд. 2-е, перер. и доп. – М.: Ось-89, 2003. – 752 с. 17-бет.

⁹¹ ҚР ЖС 2015 жылдың 02 қыркүйегіндегі №3гп-435/15 қаулысы // Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының бюллетені – №11/2015. <http://sud.gov.kz/rus/content/byulleten-za-2015-god>

қайтыс болғандығын, бірақ мұрагерлерінің үлесті алуға ынта таныта қоймағандығы сияқты деректерге сілтеме жасады. Істі мазмұны бойынша қараған сот, қатысушының серіктестік ісіне қатыспағандығы ешбір залал келтіре қоймағандығына және талап-арызда сипатталған мән-жайларды талап қоюшының нақты дәлелдемелермен қуаттай алмағандығына сілтеме жасай отырып, талап-арызды қанағаттандырудан бас тартты. Серіктестікпен байланысын жоғалтқан қатысушылардың мәселесін шешудің тәсілі ретінде өзге қатысушылар үлесті мәжбүрлеп сатып алу әдісіне жүгінген мысалы ретінде Шымкент қаласының Абай аудандық сотының 2009 жылдың 21 желтоқсанындағы №2-4778/09 шешімін атауға болады.

Біздің пайымдауымызша, серіктестікпен байланысын ұзақ жылдары бойы үзіп алған қатысушылардың мәселесін шешуде үлесті мәжбүрлеп сатып алу тәсілі аталған жағдайдың ұтымды шешімі болуға қауқарлы. Сол себепті, ҚР ЖС нормативтік қаулысында келесідей ереже бекітілуі тиіс: *«ҚР АҚ 242-бабының ережесін қолданып, ЖШС жарғылық капиталындағы үлесті иесіз деп тануға жол берілмейді. Бұл ретте, туындаған мәселені шешу мақсатында үлесті мәжбүрлеп сатып алу әдісі қолданылуы мүмкін».*

Сонымен бұл жағдайда туындаған мәселе тек сот тәртібімен шешілуі тиіс. Тәжірибеде сот органдарына жүгінбестен қатысушылар құрамындағы өзгерісті тіркеуге ұмтылған оқиғалар кездесіп қалуда. Бірақ бұл ретте тіркеуші органдар тиісті тәртіптің сақталмағандығына сілтеме жасап, қайта тіркеуді жүзеге асырудан бас тартады. Мысалы, Астана қаласындағы мамандандырылған ауданаралық экономикалық соттың 2011 жылдың 08 желтоқсанындағы №02-8121-11 шешімінде сипатталған іске назар аударсақ. Аталған істе талап қоюшы «Астана-СтройБизнес-НС» ЖШС жарғылық капиталдағы 40% үлеске ие Ф.А-ның қайтыс болуына орай серіктестікті қайта тіркемек болып, тіркеуші органға жүгінгенде, әділет департаментінің серіктестікті қайта тіркеуден негізсіз бас тартқандығына шағымданады және аталған үлеске ие Ф.А-ның қатысуынсыз серіктестік ісінің тоқтап қалғандығы жайлы да мәлімдейді. Дегенмен сот талап қоюшының тіркеу органына жүгінуі барысында шын мәнінде, үлеске деген құқықтың ауысқандығын растайтын құжатты ұсынбағандығына сілтеме жасай отырып, талап-арызды қанағаттандырмай тастап, тіркеуші органның әрекетін заңды деп табады.

ҚР Жоғарғы Сотының 2014 жылдың 17 сәуіріндегі №3г-1818 қаулысында сипатталған іс бұл мәселенің басқа қырларының да барлығын көрсетеді. Солтүстік Қазақстан облысының М. Жұмабаев атындағы ауданның әкімшілігі «Молодогвардейское» ЖШС-нің 18 қатысушысының қайтыс болып кеткендігіне және мұрагерлерінің үлесті алуға өтініш бермегендігіне сілтеме жасай отырып, аталған ЖШС-тің уақытша пайдалануына берілген жер бөліктерін алу туралы шешім қабылдайды. Аталған жер бөліктерінің ЖШС-нің жарғылық капиталына салым ретінде берілгендігіне назар аудара отырып, соттар әкімшіліктің бұл шешімінің заңсыздығы жайлы тиісті қарар қабылдайды. ҚР Жоғарғы Соты бұл ретте төменгі соттардың ұстанымын дұрыс, деп табады. Сондай-ақ бұл істе қатысушылардың бір бөлігі өмірден өткенімен, серіктестіктің қызмет етуді жалғастырып жатқандығына назар аударылады.

Дәл осындай жағдай бірнеше жыл бұрын акцияға да қатысты туындаған еді. Сол жылдары жарық көрген ғылыми басылымдарда аталған категориядағы даулар жөнінде статистикалық деректер келтірілген еді⁹². Ал ҚР Жоғарғы Соты өз ұстанымын «Акционерлік қоғамдар жөніндегі заңнаманы қолдану туралы» Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2009 жылғы 28 желтоқсандағы №8 Нормативтік қаулысының 4-тармағында келесідей ережені бекіту арқылы білдірген еді «Заңның 14 және 15-баптарына сәйкес акционер акционерлердің жалпы жиналысына қатысуға құқылы, бірақ оған қатысуға міндетті емес. Акционердің жалпы жиналысқа қатыспауы оның өзінің міндеттерін бұзуы деп қаралмауы тиіс. Осыған байланысты, Қазақстан Республикасы Азаматтық іс жүргізу кодексінің (бұдан әрі – АПК) 296-бабының ережесі бойынша акционердің қоғам істеріне ұзақ уақыт қатыспауына байланысты оны хабар-ошарсыз кетті деп тануға болмайды. Акционер қоғамды басқаруға қатыспағанда және оның тұрғылықты жері (тұратын жері) белгісіз болған жағдайларда, қоғам дивидендтерді ол көрсеткен банк шотына не қоғамның дивидендтері бойынша берешегін аудару үшін ашылған акционердің шотына салуы тиіс. АҚ-нің 115-бабына сәйкес акция бағалы қағаз ретінде қаржылық

⁹² Сулейменова У.А. Бесхозяйные акции: признание, юридические последствия // Судебная практика применения Закона «Об акционерных обществах». Проблемы разрешения споров, связанных с корпоративным управлением. Сборник, – Костанай: Костанайполиграфия, 2010. – 384 с. С.154-162. 155-бет.

құрал түріндегі мүлікке жатады, демек, оны АК-нің 242-бабының ережесін қолданып, иесіз деп тануға жол берілмейді».

Қазіргі таңда отандық соттар жоғарыдағы қаулының 4-тармағындағы ережелерді басшылыққа алуда. Мысалы, ҚР Жоғарғы Сотының 2011 жылдың 24 қарашасындағы №3г-5766 қаулысында келесідей іс сипатталады. «Н.С.К.» акционерлік қоғамы 1 500 000 жай акцияны шығарған. Осы акциялардың 1154 данасы «А.И.» акционерлік қоғамына, ал 13 939 данасы «Alkog Luxembourg GMBX» компаниясына тиесілі болған. «Alkog Luxembourg GMBX» компаниясы акционерлер санатына 2000 жылдың 27 сәуірінде «Bolar group limited» компаниясымен жасалған сатып алу сату шартының негізінде енген. Дегенмен 2011 жылға дейінгі өткізілген қоғамның ішіндегі ешбір шараға қатыспаған. Сол себепті, «Н.С.К.» акционерлік қоғамы аталған акцияларға иелену көнелілігіне сәйкес меншік құқығын тануды сұрап, сотқа жүгінген. Астана қаласы Алматы аудандық соты 2011 жылдың 28 маусымындағы шешімімен талап-арызды қанағаттандырудан бас тартқан. Істі қараған ҚР Жоғарғы Соты бірінші сатыдағы соттың шешімін өзгеріссіз қалдырады.

Ресейлік сот тәжірибесінде де бұл мәселенің аса өзекті екендігіне назар аударылуда. Осы ретте Қарашай-Черкесск Республикасындағы арбитраждық соттың 2012 жылдың 18 желтоқсанындағы №А25-1139/2012 қаулысына назар аударсақ. Аталған істе «Тексбанк» акционерлік қоғамы Х.Р., Р.М., Х.Ю., және К.Т., есімді жеке тұлғаларға тиесілі 20 акцияны иесіз деп тану жөніндегі талап-арызымен сотқа жүгінген. Сот процессі барысында аталған акциялардың бұрын «Хачир-Текстиль» серіктестігіне тиесілі болғандығы, алайда, 2007 жылдың 16 наурызында аталған серіктестіктің таратылғандығы және осы себепті, аталған акциялардың осы серіктестіктің қатысушыларының иелігіне өткендігі мәлім етілді. Бірақ реестрде акциялардың әлі күнге «Хачир-Текстиль» серіктестігінің атында тұрғандығы да айтылды. Істі мазмұны бойынша қараған сот талап-арызды қанағаттандыру туралы байлам жасайды және мұны келесідей дәйектермен негіздейді «Сот қолданыстағы азаматтық заңнаманың акцияны заттар санатына жатқызатындығын назарға ала отырып, бұл сауалқа қатысты теория мен тәжірибеде айқын ұстанымның жоқтығына қарамастан, өзге нормалар болмауы себепті жылжымалы заттарды иесіз деп тануды айқындайтын нормаларды бұл қатынастарға қолдануды жөн, деп

санайды». Осындай байлам Мәскеу облысының арбитраждық сотының 2013 жылдың 31 қазанындағы №А41-33442/13 қаулысында да жасалған.

Шетел тәжірибесінде атап айтқанда неміс корпоративтік құқығында посткеңестік елдерде туындап жатқан осы сынды мәселенің жоқтығы айтылуда⁹³. Демек мұны өтпелі экономикаға тән құбылыс деп сипаттауға болады. Ал ресейлік заң шығарушының да осы бағытта жұмыстар атқарып жатқандығы айтылуда⁹⁴.

Қорытындылай келе, үлесті мәжбүрлеп сатып алу тәсілін қолдану арқылы қатысушылардың серіктестіктік қызметінен қол үзіп қалуынан туындайтын серіктестік қызметіндегі қиындықтарды шешуге болады, деп пайымдаймыз. Сондай-ақ бұл тәсілді акционерлік қоғамдардағы осы мәселені шешу үшін қолдануды да қоса ұсынған болар едік. Бұған ҚР АК 139-бабының 5-тармағында бекітілген «Қазақстан Республикасының заң актілерінде өзінің әрекетімен немесе әрекетсіздігімен акционерлік қоғамның мүддесін бұзған акционерден акцияларды сот шешімі бойынша сатып алу мүмкіндігі көзделуі мүмкін» ереже мүмкіндік береді.

Ал серіктестікпен байланысын үзіп алған, яғни тұрғылықты жері белгісіз қатысушыдан үлесті мәжбүрлеп сатып алу барысындағы ақы төлеуді жүзеге асыруды, ҚР АК 291-бабының «Борышты депозитке төлеу арқылы міндеттемені орындау» ережелерін қолдана отырып шешуге болады.

⁹³ Ведде Р. Введение в немецкое корпоративное право: вебинар // https://zakon.ru/Video/vvedenie_v_nemeckoe_korporativnoe_pravo_vebinar_na_zakonru/772.15.08.2017.

⁹⁴ Белов В.А. Проблемы наследования бизнеса // Вестник экономического правосудия РФ. – 2015. – №7. – С.130-140.

2 КОРПОРАТИВТІК ҰЙЫМ ҚАТЫСУШЫЛАРЫНЫҢ ЖЕКЕЛЕГЕН ҚҰҚЫҚТАРЫ МЕН МІНДЕТТЕРІ

2.1 Корпоративтік ұйым қатысушыларының құқықтары мен міндеттерінің жалпы сипаттамасы және жіктелуі

Әдебиетте кез-келген құқықтық қатынастың мәнін ұғу үшін ол қатынастардың туындау негіздеріне, құқықтық қатынас субъектісі мен объектісіне және қатысушылардың құқықтары мен міндеттеріне тоқталу қажеттілігі жайлы пікір білдіріледі⁹⁵. Сонымен корпоративтік қатынастардың мәнін тереңірек сипаттау үшін алдымен қатынас субъектілерінің құқықтарына тоқталудан бастасак.

Корпоративтік құқықтардың жіктелуіне қатысты зерттеушілер тарапынан әралуан пікірлер білдірілген. Атап айтқанда И.С. Шиткина-ның редакторлығымен жарық көрген оқулықта корпоративтік құқықтарды мүліктік және мүліктік емес-ұйымдастыру-басқару құқықтары деп жіктеуді басшылыққа алу ұсынылған. П.В. Степанов болса, қатысушылардың табыс алу немесе ұйым таратылған реттегі несие берушілермен есептескеннен кейінгі мүлікті алу құқықтарының мүліктік сипатқа ие екендігі туралы ортақ пікірдің барлығына, тек қатысушылардың ұйымды басқаруға қатысу және ұйымның қызметі жөнінде ақпарат алу құқықтарының сипаты жөнінде зерттеушілердің арасында ортақ пікірдің жоқтығына назар аударады⁹⁶. Сондай-ақ бұдан әріде, жарғылық капиталға салым салуының, оның мөлшерінің сақталуына, ұлғаюына мүдделі болып және осыдан табыс алуы қатысушылардың басты мақсаты болатындығы және мұны жүзеге асыру үшін бірқатар өзге де құқықтардың берілетіндігі айтылады. Сонымен бірге дәл осы ұйымдастыру-басқару құқықтары мүліктік құқықтардың жүзеге асырылуын қамтамасыз ететіндігіне және дәл осы құқықтар тобының корпоративтік құқықтық қатынастардың айрықшалығын дөп басып сипаттайтындығына назар аударылады⁹⁷. Сондай-ақ қатысушыға тиесілі мүліктік және мүліктік емес құқықтардың біртұтас сипатқа ие

⁹⁵ Корпоративное право: учебный курс. / под ред. И.С. Шиткина. – Изд. 2-е, перер. и доп. – М.: Кнорус, 2015. – 1080 с. 24-бет.

⁹⁶ П.В. Степановтың жоғарыда көрсетілген диссертациясы. 24-25 беттер.

⁹⁷ Корпоративное право: учебный курс. / под ред. И.С. Шиткина. – Изд. 2-е, перер. и доп. – М.: Кнорус, 2015. – 1080 с. 430-431 беттер.

екендігі, берілсе осы тұтас қалпында ауысатындығы жайлы да пікірлер білдіріледі⁹⁸. Сонымен жоғарыда сипатталған позиция авторлары ұйымдастыру-басқару құқықтарының санатына келесілерді жатқызады:

- 1) серіктестікті басқаруға қатысты құқықтары;
- 2) серіктестіктің басқару органдарының қызметіне және серіктестіктің қаржылық-экономикалық жағдайына бақылау жүргізу құқығы;
- 3) серіктестік қызметі жайлы ақпарат алу құқығы.

Ал мүліктік құқықтар санатына келесілерді жатқызады:

- 1) табысты бөлуге қатысу құқығы;
- 2) серіктестік таратылған ретте несие берушілер талаптарын қанағаттандырудан артылған мүліктің бір бөлігін алу құқығы⁹⁹.

Осыған ұқсас пікірді келесі бір ресейлік зерттеуші Б.М. Гонгало да білдіреді. Атап айтқанда аталған автор қатысушы құқықтарын мүліктік және ұйымдастыруға бағытталған құқықтар деп жіктеп көрсетеді. Сондай-ақ қатысушы міндеттерінде дәл осылай жіктейді¹⁰⁰. Ал неміс зерттеушісі П. Беренс қоғам қатысушысына тиесілі құқықтардың мүліктік және басқаруға қатысу құқықтары деп жіктелетіндігін айтады¹⁰¹.

Ал қатысушыларға жүктелетін міндеттердің әдетте, негізгі және қосымша деп жіктелетіндігі айтылуда. Негізгі міндеттеріне 1) құрылтай құжаттарында көзделген тәртіпте жарғылық капиталға салымдар салуы және 2) серіктестік қызметі жайлы құпия ақпаратты жарияламауды жатқызады. Ал қосымша міндеттерінің санатына 1) қатысушының серіктестікке қандай да бір қызмет көрсетуі; 2) серіктестік қызметіне қатысушының тікелей өзінің қатысуы; 3) қатысушының серіктестіктің пайдасына белгілі-бір әрекеттерді жасауы және 4) қатысушының қандай да бір әрекеттерді жасаудан бас тартуы¹⁰².

⁹⁸ Афаунова Ф.А. Эмиссия акций как основание возникновения и изменения корпоративных правоотношений: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 – гражданское право; предпринимательское право; семейное право; международное частное право. – М., 2014. – 273 с. 48-бет.

⁹⁹ Корпоративное право: учебный курс. / под ред. И.С. Шиткина. – Изд. 2-е, перер. и доп. – М.: Кнорус, 2015. – 1080 с. 431-бет.

¹⁰⁰ Гонгало Б.М. Доля в уставном капитале общества с ограниченной ответственностью как объект гражданского оборота // Проблемы развития частного права: сб. ст. к юбил. В.С. Ема / под ред. Е.А. Суханова, Н.В. Козлова. – М., 2011. – С. 224-239, 225-бет.

¹⁰¹ Беренс П. Правовое положение товариществ и обществ. Предпринимательское право // В кн.: Проблемы гражданского и предпринимательского права Германии / пер. с нем. – М.: Издательство БЕК, 2001. – 336 с. С.243-306. 276-277 беттер.

¹⁰² Корпоративное право: учебный курс. / под ред. И.С. Шиткина. – Изд. 2-е, перер. и доп. – М.: Кнорус, 2015. – 1080 с. 475-484 беттер.

ЖШС туралы заңның 11-бабында серіктестікке қатысушылардың келесідей құқықтарының бар екендігі айтылған: 1) ЖШС туралы Заңда және серіктестік жарғысында көзделген тәртіппен серіктестік істерін басқаруға қатысуға; 2) серіктестік жарғысында көзделген тәртіппен серіктестіктің қызметі туралы ақпарат алуға, оның бухгалтерлік және өзге де құжаттамасымен танысуға; 3) серіктестік қызметінен ЖШС туралы заңға, серіктестіктің құрылтай құжаттарына және оның жалпы жиналысының шешімдеріне сәйкес табыс алуға; 4) серіктестік таратылған жағдайда кредит берушілермен есеп айырысқаннан кейін қалған мүліктің бір бөлігінің құнын немесе серіктестіктің барлық қатысушыларының келісімі бойынша осы мүліктің бір бөлігін заттай алуға; 5) ЖШС туралы Заңда көзделген тәртіппен өз үлесін бөліп алу арқылы серіктестікке қатысуын тоқтатуға; 6) ЖШС туралы Заңда және (немесе) серіктестіктің жарғысында көзделген олардың құқықтарын бұзған серіктестік органдарының шешімдеріне сот тәртібімен дау айтуға құқылы. Сондай-ақ ЖШС қатысушылары ЖШС туралы Заңда және құрылтай құжаттарында көзделген басқа да құқықтары болуы мүмкін.

Ал АҚ туралы заңның 14-бабына сәйкес акционердің келесідей құқықтары болады: 1) АҚ туралы заңда және (немесе) қоғамның жарғысында көзделген тәртіппен қоғамды басқаруға қатысуға; 1-1) қоғамның дауыс беретін акцияларының бес және одан да көп пайызын дербес немесе басқа акционерлермен жиынтықта иеленген кезде, АҚ туралы заңға сәйкес директорлар кеңесіне акционерлердің жалпы жиналысының күн тәртібіне қосымша мәселелерді енгізуге; 2) дивидендтер алуға; 3) қоғамның қызметі туралы ақпарат алуға, оның ішінде акционерлердің жалпы жиналысында немесе қоғамның жарғысында айқындалған тәртіппен қоғамның қаржылық есептілігімен танысуға; 4) қоғамның тіркеушісінен немесе номиналды ұстаушыдан оның бағалы қағаздарға меншік құқығын растайтын үзінді көшірмелер алуға; 5) қоғам акционерлерінің жалпы жиналысына қоғамның директорлар кеңесіне сайлау үшін кандидатуралар ұсынуға; 6) қоғамның органдары қабылдаған шешімге сот тәртібімен дау айтуға; 7) қоғамның дауыс беретін акцияларының бес және одан да көп пайызын дербес немесе басқа акционерлермен жинақтап алғанда иеленген кезде, АҚ туралы заңның 63 және 74-баптарында көзделген жағдайларда, өз атынан сот органдарына қоғамның лауазымды адамдарының қоғамға келтірілген залалдарды қоғамға өтеуі және қоғамның лауазымды адамдарының

және (немесе) олардың аффилирленген тұлғаларының ірі мәмілелер және (немесе) мүдделілік болуына орай жасалатын мәмілелер жасасу (жасасуға ұсыныс) туралы шешім қабылдау нәтижесінде алған пайданы (табысты) қоғамға қайтаруы туралы талаппен жүгінуге; 8) қоғамға оның қызметі туралы жазбаша сұрау салуға және қоғамға сұрау салу келіп түскен күннен бастап күнтізбелік отыз күн ішінде дәлелді жауаптар алуға; 9) қоғам таратылған кезде мүліктің бір бөлігіне; 10) Қазақстан Республикасының заңнамалық актілерінде көзделген жағдайларды қоспағанда, АҚ туралы заңда белгіленген тәртіппен өз акцияларына айырбасталатын қоғамның акцияларын немесе басқа да бағалы қағаздарын артықшылықпен сатып алуға; 11) акционерлердің жалпы жиналысының АҚ туралы заңда көзделген тәртіппен қоғам акцияларының санын өзгерту туралы немесе олардың түрін өзгерту туралы шешім қабылдауына қатысуға құқылы. Ал ірі акционердің, сондай-ақ: 1) акционерлердің кезектен тыс жалпы жиналысын шақыруды талап етуге немесе директорлар кеңесі акционерлердің жалпы жиналысын шақырудан бас тартқан жағдайда оны шақыру туралы талап-арызбен сотқа жүгінуге; 2) директорлар кеңесінің отырысын шақыруды талап етуге; 3) өз есебінен аудиторлық ұйымның қоғам аудитін жүргізуін талап етуге құқығы бар. А.Д. Осиновский акционерлік қоғам ашуы тиіс барлық ақпараттарды 3 топқа жіктеп көрсетуге болатындығына назар аударады: 1) акционерлік қоғамның белгіленген мерзімде барлық акционерлердің назарына жеткізуі тиіс ақпараттар; 2) сұрау арқылы ұсынылатын ақпараттар; 3) бұқаралық ақпарат құралдары арқылы жарияланатын ақпарат¹⁰³.

Ал отандық зерттеуші Ф.К. Шакиров өзінің зерттеу еңбегінде акционерге тиесілі құқықтар көлеміне оның ұлттық мәртебесінің де ықпал ететіндігі жайлы байлам жасайды¹⁰⁴. Атап айтқанда «Қазақстан Республикасының әуе кеңістігін пайдалану және авиация қызметі туралы» Қазақстан Республикасының 2010 жылғы 15 шілдедегі №339-IV Заңының 74-бабының 4-1 тармағы, «Қазақстан Республикасының ұлттық қауіпсіздігі туралы» Қазақстан Республикасының 2012 жылғы

¹⁰³ Осиновский А.Д. Акционер против акционерного общества. – Изд. 2-е, пересм. и доп. – СПб.: «Издательство ДНК», 2006. – 384 с. 117-118 беттер.

¹⁰⁴ Шакиров Ф.К. Актуальные проблемы защиты прав акционеров по законодательству Республики Казахстан: дисс. на соиск. уч.степени канд. юрид. наук: 12.00.03 – гражданское право; предпринимательское право; семейное право; международное частное право; гражданский процесс; арбитражный процесс – Алматы, 2001. – 131 с. 50-бет.

6 қаңтардағы №527-IV Заңының 23-бабы 6-тармағының 3), 6), 7)-тармақшалары, «Бұқаралық ақпарат құралдары туралы» Қазақстан Республикасының 1999 жылғы 23 шілдедегі №451 Заңының 5-бабының 2-тармағы, «Күзет қызметі туралы» Қазақстан Республикасының 2000 жылғы 19 қазандағы №85 Заңының 5-бабының 4-тармағы, «Сақтандыру қызметі туралы» Қазақстан Республикасының 2000 жылғы 18 желтоқсандағы №126 Заңының 21-бабының 4-тармағы, «Қазақстан Республикасындағы банктер және банк қызметі туралы» Қазақстан Республикасының 1995 жылғы 31 тамыздағы №2444 Заңының 21-бабының 5-тармағы, «Қазақстан Республикасында зейнетақымен қамсыздандыру туралы» Қазақстан Республикасының 2013 жылғы 21 маусымдағы №105-V Заңының 41-бабының 2-тармағы, «Инвестициялық қорлар туралы» Қазақстан Республикасының 2004 жылғы 7 шілдедегі №576 Заңының 8-бабының 1-тармағы.

Қатысушылардың жекелеген құқықтарын заңды тұлғаның ұйымдық-құқықтық нысандары мысалында талдаудың көрдік. Сонымен шаруашылық серіктестік нысандарының ішінде жауапкершілігі шектеулі серіктестікке баса назар аударылды. Бұдан тыс өндірістік кооператив пен акционерлік қоғам қатысушыларының жекелеген құқықтарына да көңіл бөлінді. Жауапкершілігі шектеулі серіктестік нысанының тек біздің елімізде ғана емес, әлемнің өзге елдерінде де жиі құрылатындығы белгілі болуда. Мысалы, Англияда тіркелген 2 000 000 астам компанияның тек 11 500 ғана акционерлік қоғам нысанында болса, экономикасы мығым келесі мемлекет Германиядағы компаниялардың 98,8% ГМБХ нысанында жұмыс істейтіндігі туралы деректер келтіріледі¹⁰⁵. Германияда акционерлік қоғам нысанында құрылған ұйымдар санының 12 500 құрайтындығы жөнінде деректер келтірілуде¹⁰⁶.

Бұдан әріде, қатысушыға тиесілі құқықтар мен міндеттердің кейбір жекелеген түрлеріне тоқтала кетсек.

¹⁰⁵ Machado F.S. Effective Creditor Protection in Private Companies: Mandatory Minimum Capital Rules or Ex Post Mechanisms? // https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1568731

¹⁰⁶ Майер Х. Корпоративное право Германии: правовые формы обществ и их преимущества для иностранных инвесторов // Сб. ст. о праве Германии / Германско-Российская ассоциация юристов. – 2015. – Вып. 1. – С. 145-153 // <http://www.drjv.org/index.php/literatur.html> 09.10.2017. 150-бет.

2.1.1 Корпорация қатысушыларының ақпарат алу құқығы

Қатысушылардың бұл құқығын сипаттауды отандық соттар тарапынан қаралған мына бір іске назар аударудан бастасақ. Ю.П.К., 2003 жылдың 25 желтоқсанынан бастап «Уральскагрореммаш» акционерлік қоғамының акционері мәртебесін алған. Сонымен, аталған акционер 2000-2004 жылдар аралығындағы акционерлік қоғамның қаржылық есептері жайлы және құрылтай құжаттары туралы ақпаратты сұрап бірнеше рет «Уральскагрореммаш» акционерлік қоғамына жүгінген. Бірақ өтінімдері аяқсыз қала беруі себепті, талап-арызбен сотқа жүгінуге мәжбүр болады. Сонымен, Орал қаласындағы №2 соттың 2005 жылдың 29 маусымындағы шешімімен талап-арыз қанағаттандырылып, сұралған барлық құжаттарды бергізу жайлы байлам жасалған. Бірақ жоғарғы саты сұралған ақпараттарды тек 2003 жылдан бастап қана яғни, акционер мәртебесін алған сәттен бастап қана берілуі керектігі жайлы байлам жасайды¹⁰⁷.

Сонымен, корпорацияның жаңа қатысушысы өзі қосылғанға дейінгі кезең бойынша ақпарат ала алуы тиіс пе? Біздің пайымдауымызша, сөзсіз ала алуы тиіс. Мұндай тыйым салуға ешбір елеулі негіз жоқ. Біріншіден, бұл корпорацияның өзінің ішкі істері, яғни мүліктік айналым тұрақтылығына келіп-кетер қауіп жоқ. Екіншіден, корпорацияның ішкі айналым құжаттары атап айтқанда құрылтай құжаттары, жалпы жиналыс хаттамалары, жылдық есептері және т.б. құжаттары, әдетте корпорация жұмыс істейтін бүкіл кезеңде сақталуы тиіс. Сондықтан қолда бар құжаттың көшірмесін беру ешбір қиындық тудырмайтын дүние және жасалатын көшірмелердің барлығы сол ақпаратты сұратып отырған қатысушының есебінен жүретінін де естен шығармауға тиіспіз. Демек серіктестікке ешбір материалдық ауыртпалық туындатпайды. Осы себепті де бұл тұстағы отандық сот практикасы түзетілуі тиіс деп пайымдаймыз. Сондай-ақ бұл жағдайдың қалыптасуының бір ұшы әралуан даулар бойынша ҚР ЖС тарапынан білдірілген құқықтық позицияларда жатыр деп пайымдаймыз. Мысалы, ҚР ЖС 2015 жылдың 04 ақпанындағы 3гп-80 қаулысында келесідей іс сипатталады. Атап айтқанда бұл істе «AMF Group» акционерлік

¹⁰⁷ Сисимбаев Е.К. Информационные права акционеров. Правовые последствия их несоблюдения / В кн.: Судебная практика применения Закона «Об акционерных обществах». Проблемы разрешения споров, связанных с корпоративным управлением. – Костанай: Костанайполиграфия, 2010. – С.190-202. 193-бет.

қоғамының акционері Г., 1997-2013 жж. аралығындағы өткізілген акционерлердің жалпы жиналысының хаттамаларын, дивидендтер жөніндегі қаржылық есептерді беруді талап етіп, сотқа жүгінген. Алайда бірінші сатыдағы сот бұл тұста талап қою мерзімі жайлы ережелерді қолданып, тек 2011-2013 жылдар аралығындағы деректерді беруді ғана міндеттейді. Бірақ ҚР ЖС акционердің ақпарат алуға деген құқығының жеке мүліктік емес құқықтар санатына жататындығы, осы себепті бұл тұста талап қою мерзімі жайлы ережелердің қолданылмауы керек екендігі және акционердің сұраған жылдары бойынша ақпараттардың берілуі тиістігі жайлы өз байламын білдіреді. ҚР ЖС қабылдаған осы қаулыдағы бізді қызықтыратын тұсы акционердің ақпарат алу құқығын соттың жеке мүліктік емес құқықтар санатына жатқызуы болып табылады. Ал белгілі-бір тұлғаға тиесілі жеке мүліктік емес құқықтардың өзге тұлғаға берілмейтіндігі ҚР АҚ 116-бабының 4-тармағында бекітілгендігі мәлім. Жоғарыдағы пікірді білдіру арқылы ҚР ЖС төменгі сатыдағы соттарға нұсқау беріп тұрғандай көрінеді. Сол себепті, жағдайды түзету үшін жаңадан қосылған қатысушының (акционердің) барлық кезең бойынша ақпарат ала алу құқығын бекітетін толықтыру ҚР ЖС нормативтік қаулыларына енгізілуі тиіс.

Бұдан әріде корпоративтік ұйым санатына жататын жекелеген ұйымдық-құқықтық нысан қатысушыларының ақпарат алу құқығына тоқталсақ.

Шаруашылық серіктестік қатысушысының ақпарат алу құқығы. «Шаруашылық серіктестіктер туралы» ҚР заңының 8-1 бабына «8-1-бап. Шаруашылық серіктестіктерінің ақпарат беруі» сәйкес шаруашылық серіктестігі өзінің қатысушыларының талап етуі бойынша серіктестіктің қызметі және оның қатысушыларының мүдделерін қозғайтын ақпарат беруге міндетті. Ал шаруашылық серіктестіктері қатысушыларының мүдделерін қозғайтын ақпарат деп:

1) серіктестік қатысушыларының жалпы жиналысында қабылданған, серіктестіктің байқау кеңесінің, атқарушы органының, тексеру комиссиясының (ревизорының) шешімдері және қабылданған шешімдердің орындалуы туралы ақпарат;

2) серіктестіктің өз капиталы мөлшерінің жиырма бес және одан да көп процентін құрайтын мөлшерде серіктестіктің қарыз алуы;

3) жасалған мәміле нәтижесінде серіктестіктің өз меншігіндегі капиталы мөлшерінің жиырма бес және одан да көп процентін құрайтын сомадағы мүлік сатып алынатын немесе иеліктен шығарылатын ірі мәмілені немесе өзара байланыстағы мәмілелерді серіктестіктің жасауы;

4) серіктестіктің қандай да болсын қызметтің түрін жүзеге асыруға және (немесе) белгілі бір іс-әрекеттер жасауға лицензиялар алуы, олардың қолданылуын тоқтата тұру немесе тоқтату, сондай-ақ серіктестіктің қандай да болсын қызметтің түрін жүзеге асыруға және (немесе) белгілі бір іс-әрекеттер жасауға бұрын алған лицензияларынан айыру;

5) серіктестіктің мүлкіне тыйым салу;

6) нәтижесінде серіктестіктің баланстық құны қоғам активтері жалпы мөлшерінің он немесе одан да көп процентін құрайтын мүлкі жойылған төтенше сипаттағы жағдайлардың басталуы;

7) серіктестікті әкімшілік жауаптылыққа және (немесе) оның лауазымды адамдарын қылмыстық немесе әкімшілік жауаптылыққа тарту;

8) серіктестікті мәжбүрлеп қайта ұйымдастыру туралы шешім;

9) аудиторлық есеп (ол бар болса);

9-1) сотта корпоративтік дау бойынша іс қозғалғаны туралы ақпарат;

10) серіктестіктің жарғысына сәйкес серіктестік қатысушыларының мүдделерін қозғайтын өзге де ақпарат танылады.

Қатысушыларға сотта корпоративтік дау бойынша іс қозғалғаны туралы ақпарат қатысушылардың жалпы жиналысының шешімінде көзделген тәртіппен (егер құрылтай құжаттарында өзгеше көзделмесе), шаруашылық серіктестігі соттың тиісті хабарламасын немесе корпоративтік дау бойынша азаматтық іске шақыруды алған күннен бастап жеті жұмыс күнінен кешіктірілмей берілуге тиіс. Үлестерді сатып алушыларға шаруашылық серіктестігінің қызметі туралы ақпаратты беру серіктестіктің жарғысына сәйкес жүзеге асырылады. Ақпаратты беру тәртібі мен көлемі жарғыда және үлестерді сатып алу туралы алдын ала жасалған шартта белгіленеді.

ҚР АҚ 73-бабының 2-тармағының 2)-тармақшасында сенім серіктестігі салымшысының серіктестіктің қаржылық есебімен танысуға, сондай-ақ оның дұрыс жасалуын тексеру мүмкіндігін қамтамасыз етуді талап етуге құқылы екендігі көрсетілген. Ал ЖШС туралы заңның

11-бабының 1-тармағы 2)-тармақшасында қатысушылардың серіктестік жарғысында көзделген тәртіппен серіктестіктің қызметі туралы ақпарат алуға, оның бухгалтерлік және өзге де құжаттамасымен танысуға құқылы екендігі бекітілген. Кейбір авторлар қатысушының талап ете алатын ақпараттар тізімінің заңда нақтыланбауы, серіктестік үшін қиындықтар туындатуы мүмкін екендігіне назар аударады [55, б.76]. Сондай-ақ ЖШС туралы заңның 60-1-бабының ережелеріне сәйкес серіктестіктің атқарушы органы сотта корпоративтік дау бойынша іс қозғалғаны туралы серіктестіктің барлық қатысушыларын сот хабарламасын немесе шақыртуын алғаннан кейін жеті күн ішінде хабардар етуге міндетті екендігі көрсетілген.

Салыстыру мақсатында жоғарыда сипатталған мәселеге қатысты РФ Жоғарғы Арбитраждық Сотының 2011 жылы жасаған байламына назар салсақ: «5. Тұлға тіпті, ол кезеңдерде қатысушы мәртебесін иеленбесе де, шаруашылық қоғамның барлық жұмыс істеу кезеңі бойынша қатысушының құжаттар мен ақпаратты талап ету құқығын шектейтін ешбір ереженің не акционерлік қоғамдар туралы заңның немесе жауапкершілігі шектеулі қоғамдар туралы заңның мазмұнында жоқтығын соттар назарда ұстауы тиіс. Шаруашылық қоғамның қатысушысы мәртебесін иеленген сәттен бастап тұлға бұл құжаттардың жасалу мерзіміне қарамастан қоғамнан оларды ұсынуды талап ете алады»¹⁰⁸.

Негізінен өзі мүше болып табылатын шаруашылық серіктестік қызметі жайлы ақпарат ала алуы үшін бастысы қатысушы мәртебесінің болуы қажет. Дегенмен отандық сот практикасында қатысушы мәртебесінің бекітілген тәртіпте тіркелмегендігіне қарамастан ақпарат алуға құқылы екендігін бекіткен істер де кездеседі. Атап айтқанда «Т.» ЖШС ақпарат алу талабымен «К.» ЖШС-не жүгінген. Бұл ретте талап қоюшы «Т.» ЖШС-і «К.» ЖШС-нің 30% үлесіне ие екендігі 2008 жылғы соттың шешімімен танылғандығына сілтеме жасайды және өзіне байланысты емес себептермен серіктестікті қайта тіркеуден өткізе алмай жүргендігін алға тартады. Аталған іс ҚР ЖС деңгейіне дейін жетті. Іс бойынша өз байламын білдірген ҚР ЖС бұл

¹⁰⁸ О некоторых вопросах практики рассмотрения арбитражными судами споров о предоставлении информации участникам хозяйственных обществ: информ. письмо ВАС РФ от 18 января 2011 года, №144 // http://www.arbitr.ru/as/pract/vas_info_letter/32916.html. 23.10.2017.

жағдайда аталған серіктестіктің ақпарат алуға құқылы екендігін қуаттады. Салыстыру мақсатында РФ Жоғарғы Арбитраждық Соты қабылдаған ақпараттық хаттағы мына бір тармаққа зер салсақ: «6. Егер, істі қарау сәтінде мұндай тұлға шаруашылық қоғамның қатысушысы болып табылмайтын болса, онда бұл тұлғаның шаруашылық қоғамды ақпаратты беруге міндеттеу туралы талабының қанағаттандырылмайтындығын соттар назарда ұстауы тиіс. Дегенмен егер тұлғаның жарғылық капиталдағы үлесі сатып алынып жауапкершілігі шектеулі қоғам оның құнын төлеуі тиіс болса (ЖШҚ туралы Заңның 23-бабы), сондай-ақ егер тұлғадан ашық акционерлік қоғамның акциялары, акционерлік қоғамдар туралы Заңның 84.8 бабында қарастырылған тәртіпте сатып алынып жатса, онда тиісінше қоғам төлеуі тиіс үлестің құнын айқындауға не сатып алынғалы жатқан акциялардың бағасын белгілеуге байланысты қоғамның қызметі жайлы ақпарат ұсынуды талап етуге құқылы»¹⁰⁹.

Астана қаласының апелляциялық сот алқасының 2014 жылдың 30 мамырындағы 2а-2817/2014 қаулысында сипатталған «А.» ЖШС қатысты дауда, сот ақпарат алу туралы талаппен сотқа жүгінерден бұрын қатысушының серіктестікке ақпаратты беру туралы талаппен жүгінуі қажеттігі жайлы байлам жасаған. Сондай-ақ қатысушының серіктестікке аталған талаппен жүгінбеуі талапты қанағаттандырмауға негіз болып табылады деген пікір білдірген.

Өндірістік кооператив мүшесінің ақпарат алу құқығы. «Өндірістік кооператив туралы» ҚР заңының 9-бабының 1-тармағының 3)-тармақшасына сәйкес кооператив мүшелері кооперативтің қызметі туралы толық ақпарат алуға, соның ішінде кооперативтің бухгалтерлік және басқа құжаттамаларымен танысуға құқылы. Өндірістік кооператив мүшесінің бұл құқығын қуаттаған істер ретінде Қостанай облыстық экономикалық сотының 2010 жылдың 10 мамырындағы №2-703/4 шешімін атауға болады.

Акционердің ақпарат алу құқығы. «Акционерлік қоғамдар туралы» ҚР заңының 14-бабының 1-тармағының 3)-тармақшасына сәйкес акционер қоғамның қызметі туралы ақпарат алуға, оның ішінде акционерлердің жалпы жиналысында немесе қоғамның жарғысында

¹⁰⁹ О некоторых вопросах практики рассмотрения арбитражными судами споров о предоставлении информации участникам хозяйственных обществ: информ. письмо ВАС РФ от 18 января 2011 года, №144 // http://www.arbitr.ru/as/pract/vas_info_letter/32916.html. 23.10.2017.

айқындалған тәртіппен қоғамның қаржылық есептілігімен танысуға құқылы. Сондай-ақ осы баптың 1-тармағының 8)-тармақшасында акционердің қоғамға оның қызметі туралы жазбаша сұрау салуға және қоғамға сұрау салу келіп түскен күннен бастап күнтізбелік отыз күн ішінде дәлелді жауаптар алуға құқылы екендігі де бекітілген.

«Акционерлік қоғамдар туралы» ҚР заңының 70-бабының 1-тармағына сәйкес кредиторларға, жұртшылық пен акционерлерге ақпарат беру мақсатында қоғамның ірі мәміле жасасуы туралы шешім қабылданғаннан кейін үш жұмыс күні ішінде қоғам мәміле туралы хабарды бұқаралық ақпарат құралдарында қазақ және орыс тілдерінде жариялауға міндетті.

«Акционерлік қоғамдар туралы» ҚР заңының 79-бабының 1-тармағына сәйкес қоғам өзінің акционерлері мен инвесторларының назарына қоғамның мынадай корпоративтік оқиғалары жайлы хабардар етуі тиіс:

1) акционерлердің жалпы жиналысы қабылдаған шешімдер:

1-1) директорлар кеңесі мәселелер тізбесі бойынша қабылдаған шешімдер, бұл мәселелер туралы ақпарат қоғамның ішкі құжаттарына сәйкес акционерлердің және инвесторлардың назарына жеткізілуге тиіс;

2) қоғамның акциялар мен басқа да бағалы қағаздарды шығаруы және уәкілетті органның қоғамның бағалы қағаздарын орналастыру қорытындылары туралы есептерін, қоғамның бағалы қағаздарын өтеу қорытындылары туралы есептерін бекітуі, уәкілетті органның қоғамның бағалы қағаздарының күшін жоюы;

3) қоғамның ірі мәмілелерді және бір мезгілде мынадай талаптарға жауап беретін: жасалуында қоғамның мүдделілігі болған табылатын және қоғамның уәкілетті органы осындай мәмілелерді жасасуы туралы шешім қабылдаған күнге құны қоғам активтерінің баланстық құнының жалпы мөлшерінің он және одан да көп пайызын құрайтын мүлікті иеленуге немесе иеліктен шығаруға байланысты мәмілелерді жасасуы туралы ақпаратты жеткізуге міндетті.

Нәтижесінде қоғам активтері мөлшерінің он және одан да көп пайызы сомасына мүлік иеленетін не иеліктен шығарылатын мәмілені жасасуы туралы ақпарат мәміленің тараптары, иеленетін немесе иеліктен шығарылатын активтер, мәміленің мерзімдері мен талаптары, тартылған адамдардың қатысу үлестерінің сипаты мен көлемі туралы

мәліметтерді, сондай-ақ бар болған жағдайда мәміле туралы өзге де мәліметтерді қамтуға тиіс:

3-1) осы қоғам активтерінің бес және одан да көп пайызын құрайтын сомаға қоғамның мүлкін кепілге (қайта кепілге) беруі;

4) қоғамның өз капиталының жиырма бес және одан да көп проценті болатын мөлшерде қоғамның қарыз алуы;

5) қызметтің қандай да бір түрлерін жүзеге асыруға қоғамның рұқсаттар алуы, қызметтің қандай да бір түрлерін жүзеге асыруға қоғамның бұрын алған рұқсаттары қолданысының тоқтатыла тұруы немесе тоқтатылуы;

6) қоғамның заңды тұлға құруға қатысуы;

7) қоғам мүлкіне тыйым салынуы;

8) нәтижесінде баланстық құны қоғам активтерінің жалпы мөлшерінің он және одан да көп проценті болатын қоғам мүлкі жойылған төтенше сипаттағы мән-жайлардың туындауы;

9) қоғамның және оның лауазымды адамдарының әкімшілік жауапқа тартылуы;

9-1) сотта корпоративтік дау бойынша іс қозғалуы;

10) қоғамды мәжбүрлеп қайта ұйымдастыру туралы шешімдер;

11) қоғамның жарғысына, сондай-ақ қоғамның бағалы қағаздар шығару проспектісіне сәйкес қоғам акционерлерінің және инвесторлардың мүдделерін қозғайтын өзге де оқиғалар туралы ақпаратты жеткізуге міндетті.

«Акционерлік қоғамдар туралы» ҚР заңының 80-бабының 1-тармағына сәйкес қоғамның өз қызметіне қатысты құжаттарды қоғам өзі қызмет еткен бүкіл мерзім ішінде қоғамның атқарушы органы орналасқан жерде немесе оның жарғысында белгіленген өзге де жерде сақтауға тиіс. Сондай-ақ келесідей құжаттар:

1) қоғамның жарғысы, қоғам жарғысына енгізілген өзгерістер мен толықтырулар;

2) құрылтай жиналысының хаттамалары;

3) құрылтай шарты (жалғыз құрылтайшының шешімі), құрылтай шартына (жалғыз құрылтайшының шешіміне) енгізілген өзгерістер мен толықтырулар;

4) қоғамның белгілі бір қызмет түрлерімен айналысуына және (немесе) белгілі бір әрекеттер (операциялар) жасауына рұқсаттар;

5) қоғамның өз балансында тұратын (тұрған) мүлікке құқығын растайтын құжаттар;

6) қоғамның бағалы қағаздарын шығару проспектілері;

7) қоғамның бағалы қағаздар шығаруын мемлекеттік тіркеуді, бағалы қағаздардың күшін жоюды растайтын құжаттар, сондай-ақ қоғамның бағалы қағаздарын орналастыру мен өтеу қорытындылары туралы уәкілетті органға табыс еткен есептерін бекіту;

8) қоғамның филиалдары мен өкілдіктері туралы ереже;

9) акционерлердің жалпы жиналыстарының хаттамалары, дауыс беру қорытындылары туралы хаттамалар мен бюллетеньдер (оның ішінде жарамсыз деп танылған бюллетеньдер), акционерлердің жалпы жиналыстарының күн тәртібіндегі мәселелер жөніндегі материалдар;

10) акционерлердің жалпы жиналысын өткізу үшін табыс етілген акционерлер тізімі;

11) директорлар кеңесі отырыстарының (сырттай өткізілген отырыстар шешімдерінің) хаттамалары мен бюллетеньдер (оның ішінде жарамсыз деп танылған бюллетеньдер), директорлар кеңесінің күн тәртібіндегі мәселелер жөніндегі материалдар;

14) атқарушы орган отырыстарының (шешімдерінің) хаттамалары;

15) бар болған жағдайда, корпоративтік басқару кодексі сақталуға тиіс.

«Акционерлік қоғамдар туралы» ҚР заңының 80-бабының 3-тармағына сәйкес акционердің талап етуі бойынша қоғам оған заңда көзделген құжаттардың көшірмесін қоғамның жарғысында белгіленген тәртіппен, бірақ қоғамға осындай талап келіп түскен күннен бастап он күнтізбелік күннен кешіктірмей беруге міндетті, бұл орайда қызметтік, коммерциялық немесе заңмен қорғалатын өзге де құпия болып табылатын ақпаратты беруге шектеулер енгізуге жол беріледі. Құжаттардың көшірмелерін беру үшін төленетін ақы мөлшерін қоғам белгілейді және ол құжаттардың көшірмелерін дайындауға жұмсалған шығыстар құны мен құжаттарды акционерге жеткізіп беруге байланысты шығыстарды төлеу ақысынан аспауы керек.

Коммерциялық емес корпоративтік ұйым мүшелерінің ақпарат алу құқығы. «Тұтыну кооперативі туралы» ҚР Заңының 14-бабының 5)-тармақшасына сәйкес тұтыну кооперативінің мүшелері тұтыну кооперативінің атқарушы, бақылаушы және өзге де органдарынан олардың қызметі туралы ақпарат алуға, соның ішінде бухгалтерлік

есептің, есеп берудің мәліметтерімен және басқа да құжаттамалармен жарғыда белгіленген тәртіппен танысуға құқылы. Осы ретте Қостанай облыстық Қостанай аудандық сотының 2013 жылдың 07 қарашасындағы №2-1800 шешімінде сипатталған іске назар аударсақ. Атап айтқанда бұл істе «Садоводческое товарищество «Мелиоратор» тұтыну кооперативінің мүшесі Г., кооперативтен ақпарат беруді талап етіп сотқа жүгінген. Істі қараған сот, «Тұтыну кооперативі туралы» ҚР заңының 14-бабының 5)-тармақшасына сілтеме жасай отырып кооператив мүшесінің ақпаратты талап етуге құқылы екендігін бекітеді.

2.1.2 Корпорация қатысушысының кіріс (дивиденд) алу құқығы

Коммерциялық ұйымдарды құру барысындағы құрылтайшылардың көздейтін басты мақсаты табыс табу болып есептеледі. Қатысушылардың бұл құқығын ашуды тәжірибеде ең жиі құрылатын жауапкершілігі шектеулі серіктестік нысанынан бастасақ. ЖШС туралы Заңның 11-бабының 1-тармағы 3)-тармақшасына сәйкес қатысушылар серіктестік қызметінен заңға, серіктестіктің құрылтай құжаттарына және оның жалпы жиналысының шешімдеріне сәйкес табыс алуға құқылы екендігі бекітілген. Бұл ретте серіктестік қатысушыларының құрамы ауысқан ретте бұрынғы қатысушылардың алдыңғы кезендер бойынша табысты алуға құқықтарының бар-жоқтығына тоқталсақ. «Акционерлік қоғамдар туралы» Қазақстан Республикасының 2003 жылғы 13 мамырдағы №415 Заңымен салыстырғанда ЖШС туралы отандық заңда бұл мәселе реттелінбеген. Мысалы, АҚ туралы заңның 22-бабының 1-тармағында «Төленбеген дивидендтері бар акцияларды иеліктен алу, егер акцияларды иеліктен алу туралы шартта өзгеше көзделмесе, акцияның жаңа иесінің оларды алу құқығымен жүзеге асырылады» деген ереже бекітілген. Осы мазмұндағы ереженің ЖШС туралы заңда болмауы, сот тәжірибесінде қиындықтарды туындатып жатқандығын көреміз. Мысалы, Қарағанды облысының экономикалық сотының 2013 жылдың 29 маусымындағы №2-3188/13 шешімі. Дегенмен құқық қолдану тәжірибесінде өзге де байламдардың жасалып жатқандығына куә болудамыз. Атап айтқанда Қарағанды облыстық экономикалық сотының 2009 жылдың 09 қазанындағы №2-2696-09 шешімінде «М» ЖШС туындаған дау сипатталады. Бұл

дауда аталған серіктестіктің қатысушысы 2004-2005 қаржылық жылы бойынша таза табысты бөлу туралы талап қояды. Алайда сот талапты қанағаттандырмау жайлы байлам жасайды және мұны келесідей дәйектермен негіздейді. Біріншіден, аталған қатысушы өзінің үлесін 2009 жылдың 30 наурызында өзге қатысушыға сатқан. Демек бұл талап қоюшы серіктестікке қатысты талап қою құқығынан айрылған. Бұл құқық толықтай жаңа қатысушыға ауысқан. Екіншіден, 2004-2005 қаржы жылының табысын бөлу туралы мәселені тек 2006 жылдың 31 наурызына дейін ғана көтеруге болады. Себебі, қаржы жылы аяқталғаннан кейін 3 айдың ішінде қаржылық есептілік бекітілуі тиіс. Ал мұны қазір көтеруге болмайды. Үшіншіден, кейінгі қаржы жылдары серіктестік қызметі үшін шығынға толы кезең болған. Сол себепті де алынған табысты кейінгі жылдардың шығыны жойып кеткен. Бірақ отандық сот тәжірибесінде дәл осыған ұқсас жағдайларда өзге де байламдардың жасалғандығын кездестіруге болады. Атап айтқанда СҚО экономикалық сотының 2017 жылдың 29 мамырындағы №5930-17-00-2/1293 шешімінде «С.-808» ЖШС-де туындаған дау сипатталып, бұл істе сот таза табысты бөлу туралы шешімнің жыл аяқталғаннан кейін үш айдың ішінде өткізілуі тиістігі туралы талапты сақтамаудың жалпы жиналыстың шешімінің жарамсыздығына әкелмейтіндігі жайлы байлам жасалған.

Алматы қалалық сотының 2015 жылдың 23 маусымындағы №2а-3823/2015 қаулысында «Т» ЖШС орын алған дау сипатталады. Атап айтқанда 2012 жылдың желтоқсан айынан 2013 жылдың маусымына дейін осы серіктестіктің қатысушысы болған Г., аталған кезең бойынша өзіне кіріс берілмегендігін алға тартып, қаржылық сараптама жүргізуді талап етеді. Бірінші сатыдағы сот талапты негізді деп тауып қанағаттандырады. Алайда апелляциялық саты талап қоюшының серіктестік қатысушысы емес екендігіне назар аударып, аталған сараптаманы жүргізуді талап ете алмайтындығы жайлы байламға келеді.

Біздің пайымдауымызша, туындаған бұл жағдайды айқын, ұғынықты ету үшін жоғарыда аталған АҚ туралы заңның 22-бабының 1-тармағындағы ережемен мазмұндас норманы ЖШС туралы заңға да ендірген жөн.

Таза табыстың ЖШС қатысушыларына тиесілі үлеске пара-пар әлде басқалай бөлінетіндігіне қатысты отандық зерттеушілер арасында әралуан пікір кездеседі. Ал сот тәжірибесі пара-пар бөлініс қағидатынан

ауытқуға жол берілетіндігін көрсетеді. Мысалы, Алматы облыстық сотының азаматтық істер жөніндегі алқасының 2009 жылдың 05 тамызындағы №2а-1046-09 қаулысында сипатталған істе «К» ЖШС қатысушыларының таза табысты бөлудің үлеске пара-пар емес, өзге де тәсілін таңдауға құқылы екендігі бекітілген. Сондай-ақ СҚО сотының апелляциялық сот алқасының 2010 жылғы №2а-212 қаулысында «Д.» ЖШС қатысушыларының арасындағы таза табысты бөлуге қатысты дау сипатталады. Бұл істе ЖШС қатысушылары таза табысты ЖШС-қа тиесілі ғимараттағы бөліктерді қатысушылар арасында бөліп, сол бөліктерді пайдаланудан түскен табыс есебінен пайда алуды бекітеді.

Үлкен берешегі бар ЖШС-тің таза табысын бөлуге болатын-болмайтындығы да аса өзекті мәселе санатына жатады. Мысалы, Ақтөбе облыстық сотының апелляциялық сот алқасының 2011 жылдың 18 ақпанындағы №2А-221 қаулысында ЖШС қатысушыларының үлкен мөлшерде берешек соманың барлығына қарамастан таза табысты бөле алатындығы жайлы байлам жасалған.

Біздің пайымдауымызша, бұл мәселе АҚ туралы заңның 22-бабының 5-тармағын үлгі ретінде ала отырып, заң шығарушы тарапынан жіті реттелуі тиіс. Атап айтқанда АҚ туралы заңның 22-бабының 5-тармағында келесідей ереже бекітілген:

«Қоғамның жай және артықшылықты акциялары бойынша:

1) өз капиталының теріс мөлшері болған жағдайда немесе егер қоғамның өз капиталының мөлшері оның акциялары бойынша дивидендтер есептеу нәтижесінде теріс болса;

2) егер қоғам Қазақстан Республикасының оңалту және банкроттық туралы заңнамасына сәйкес төлем қабілетсіздігі немесе дәрменсіздік белгілеріне сай келсе не аталған белгілер қоғамда оның акциялары бойынша дивидендтер төлеу нәтижесінде пайда болса, дивидендтерді есепке жазуға жол берілмейді».

Бұл ретте салыстыру мақсатында ресейлік заң шығарушының да ұстанымына назар аударсақ. Мысалы, «Жауапкершілігі шектеулі қоғамдар туралы» ресейлік заңның 29-бабында келесідей ереже бекітілген:

«29-бап. Қоғамның қатысушылары арасында табысты бөлуді шектеу. Қоғамның қатысушыларына табысты төлеуге шек қою.

1. Келесідей жағдайларда қатысушылар арасында табысты бөлу жөнінде шешімді қабылдауға қоғам құқылы емес, егер:

- қоғамның жарғылық капиталы толықтай төленбесе;
- осы федеральдық заңда көрсетілген жағдайларда қатысушының үлесінің не үлестің бір бөлігінің шынайы құны төленбесе;
- дәрменсіздік (банкроттық) туралы федеральдық заңға сәйкес егер мұндай шешімді қабылдау сәтінде қоғамда дәрменсіздік (банкроттық) сипаттары бар болса немесе бұл белгілер аталған шешімді қабылдау нәтижесінде пайда болатын болса;
- егер мұндай шешімді қабылдау сәтінде қоғамның таза активтерінің құны оның жарғылық капиталы мен резервтік қорынан кем болса немесе мұндай шешімді қабылдау нәтижесінде олардың мөлшері кем болып шығатын болса;
- федеральдық заңдарда көрсетілген өзге де жағдайларда.

2. Қоғам қатысушылары арасында табысты бөлу жөніндегі қабылданған шешімді орындауға қоғам келесідей жағдайларда құқылы емес:

- дәрменсіздік (банкроттық) туралы федеральдық заңға сәйкес егер мұндай төлемді төлеу сәтінде қоғамда дәрменсіздік (банкроттық) сипаттары бар болса немесе бұл сипаттар аталған төлемді төлеу нәтижесінде пайда болатын болса;
- егер мұндай төлемді төлеу сәтінде қоғамның таза активтерінің құны оның жарғылық капиталы мен резервтік қорынан кем болса немесе мұндай төлемді төлеу нәтижесінде олардың мөлшері кем болып шығатын болса;
- федеральдық заңдарда көрсетілген өзге де жағдайларда.

Бұл тармақта аталған мән-жайлар жойылған ретте табысты бөлу туралы қабылданған шешімді орындау үшін қоғам қатысушыларға табысты төлеуге міндетті».

Өндірістік кооператив мүшесінің табыс алу құқығы. «Өндірістік кооперативтер туралы» ҚР заңының 9-бабының 1-тармағы 4)-тармақшасына сәйкес өндірістік кооператив мүшелері кооператив алған таза табысты бөлуге қатысуға құқылы. «Өндірістік кооперативтер туралы» ҚР заңының 22-бабының 1-тармағына сәйкес өндірістік кооперативтің таза табысы жыл қорытындысы бойынша анықталады. Салықтар мен басқа да міндетті төлемдер төленгеннен кейін қалған таза табыс кооперативтің толық қарамағында қалады және оның мүшелерінің жалпы жиналысы мен кооперативтің құрылтай құжаттарында көрсетілген мақсаттарға бөлінеді. Ал осы баптың 2-тармағында егер

кооператив жарғысында өзгеше тәртіп көзделмесе, жалпы жиналыс белгілеген мөлшерде таза табыс кооператив мүшелерінің арасында олардың еңбегімен қатысуына қарай бөлінетіндігі бекітілген. «Өндірістік кооперативтер туралы» ҚР заңының 22-бабының 3-тармағына сәйкес кооператив мүшелерінің қайсыбірін таза табысты бөлуге қатысудан және шығынды өтеуден шеттететін кооператив мүшелерінің келісімдері немесе оның құрылтай құжаттарының ережелері маңызсыз болып танылатындығы көрсетілген.

Акционердің дивиденд алу құқығы. «Акционерлік қоғамдар туралы» ҚР заңының 14-бабының 1-тармағы 2)-тармақшасына сәйкес акционерлер дивидендтер алуға құқылы. Ал осы заңның 1-бабының 9)-тармақшасында дивиденд ұғымына келесідей анықтама берілген: «9) дивиденд – акционердің өзіне тиесілі акциялар бойынша акционерлік қоғам төлейтін кірісі».

«Акционерлік қоғамдар туралы» ҚР заңының 13-бабының 1-тармағына сәйкес жай акция дауыс беруге енгізілетін барлық мәселелерді шешкен кезде акционерге дауыс беру құқығымен акционерлердің жалпы жиналысына қатысу құқығын, қоғамда таза табыс болған жағдайда дивидендтер, сондай-ақ қоғам таратылған жағдайда Қазақстан Республикасының заңдарында белгіленген тәртіппен оның мүлкінің бір бөлігін алу құқығын береді. Ал жоғарыда аталған баптың 2-тармағына сәйкес артықшылықты акциялардың меншік иелері-акционерлердің жай акциялардың меншік иелері-акционерлеріне қарағанда қоғамның жарғысында белгіленіп, алдын ала айқындалып кепілдік берілген мөлшерде дивидендтер алуға және қоғам таратылған кезде заңда белгіленген тәртіппен мүліктің бір бөлігіне басым құқығы бар. Сондай-ақ орналастыру кезеңінде қоғамның артықшылықты акцияларының саны оның орналастырылған акцияларының жалпы санының жиырма бес процентінен аспауға тиіс.

«Акционерлік қоғамдар туралы» ҚР заңының 22-бабының 1-тармағына сәйкес артықшылықты акциялар бойынша дивидендтерді қоспағанда, қоғамның акциялары бойынша дивидендтер акционерлердің жалпы жиналысында қоғамның дауыс беретін акцияларының жай көпшілігімен дивидендтер төлеу туралы шешім қабылданған жағдайда ақшалай немесе қоғамның бағалы қағаздарымен төленеді. Дивидендтерді алуға құқығы бар акционерлердің тізімі дивидендтер төлеу

басталатын күннің алдындағы күні жасалуға тиіс. Төленбеген дивидендтері бар акцияларды иеліктен алу, егер акцияларды иеліктен алу туралы шартта өзгеше көзделмесе, акцияның жаңа иесінің оларды алу құқығымен жүзеге асырылады. Сондай-ақ қоғамның жай және артықшылықты акциялары бойынша келесідей жағдайларда дивиденд төлеуге жол берілмейді: 1) өз капиталының теріс мөлшері болған жағдайда немесе егер қоғамның өз капиталының мөлшері оның акциялары бойынша дивидендтер есептеу нәтижесінде теріс болса; 2) егер қоғам Қазақстан Республикасының оңалту және банкроттық туралы заңнамасына сәйкес төлем қабілетсіздігі немесе дәрменсіздік белгілеріне сай келсе не аталған белгілер қоғамда оның акциялары бойынша дивидендтер төлеу нәтижесінде пайда болса; 2-1) «Қазақстан Республикасындағы банктер және банк қызметі туралы» және «Сақтандыру қызметі туралы» Қазақстан Республикасының заңдарында көзделген жағдайларда.

Дивидендтер оларды төлеу үшін белгіленген мерзімде төленбеген жағдайда акционерге дивидендтердің негізгі сомасы және ақша міндеттемесін немесе оның тиісті бөлігін орындау күніне уәкілетті органның қайта қаржыландырудың ресми мөлшерлемесін негізге ала отырып есептелетін өсімпұл төленеді.

2.1.3 Қатысушылардың (акционерлердің) корпорацияны басқару органдарының шешімдерін даулау құқығы

Отандық сот практикасына жүргізілген талдау корпорацияға кейіннен қосылған жаңа қатысушылардың алдыңғы қабылданған шешімдерді даулау бастамасын отандық соттардың құптамайтындығын көрсетуде. Ендеше осы санаттағы істер бойынша сот ұстанымдарын айшықтап көрсететін істерге зер салсақ. Алдымен, Алматы қаласындағы мамандандырылған ауданаралық экономикалық сотының 2015 жылдың 12 ақпанындағы №2-4617 шешіміне арқау болған іске тоқталық. Атап айтқанда бұл істе талап қоюшы К., өзге сауалдармен бірге серіктестік жарғысының кейбір ережелерін жарамсыз деп тануды соттан сұраған. Осы ретте сот талап қоюшы К-ның серіктестікке тек 2013 жылы ғана қосылғандығына, Ал қазіргі редакциядағы жарғының 2012 жылы қабылданғандығына сілтеме жасап және жарғыны жасау сәтінде К., серіктестік қатысушысы болмағандықтан, тиісінше К-ның құқығының бұзылуы мүмкін еместігі жайлы қорытындыға келген.

ҚР ЖС 2011 жылдың 18 қазанындағы 3гп-737 қаулысының мазмұнында да осыған ұқсас байлам жасалған. Атап айтқанда «К» ЖШС-нің қатысушысы Б., өзі қатысушы мәртебесін алғанға дейінгі серіктестік жасаған бірқатар мәмілелерді жарамсыз деп тану туралы талап-арызымен сотқа жүгінген. ҚР ЖС бұл істе аталған мәмілелердің талап қоюшы Б., серіктестіктің қатысушысы мәртебесін иеленбей тұрған кезде жасалғандығына және осы себепті, оның құқықтары мен заңи мүдделерінің бұзылмағандығына сілтеме жасап, талап-арызды қанағаттандыруға негіз жоқ деп табады. Сондай-ақ осыған ұқсас байлам Астана қаласының мамандандырылған ауданаралық экономикалық сотының 2016 жылдың 13 сәуіріндегі №7119-16-002/1367 шешімінде де жасалған. Нақтырақ айтсақ аталған істе «Ф» ЖШС-інің қатысушысы А., 2004 жылы шақырылған жалпы жиналыстың шешімін жарамсыз деп тануды сұраған талап-арызымен сотқа жүгінеді. Осы ретте талап-арызды қанағаттандырудан бас тартқан сот, өзінің бұл байламын А-ның серіктестік қатысушысы мәртебесін 2015 жылы ғана алғанын, сондықтан құқықтары мен заңи мүдделерінің бұзылмағандығымен негіздейді. Бұл істегі талап қоюшы А., өз үлесін ерімен ажырасу барысындағы мүлікті бөлісу кезінде алған болатын. Дегенмен сот А-ны мүлдем басқа тұлға яғни, жаңа қатысушы ретінде қабылдап, талап-арызды қанағаттандырусыз қалдырады. Осыған ұқсас байламды Қарағанды облыстық сотының кассациялық сот алқасының 2012 жылдың 06 қыркүйегіндегі №2к-1310 қаулысынан да кездестіруге болады. Бұл қаулыда сипатталған істе «Б. полиграфия» ЖШС қатысушысы Е., осы серіктестіктің жасаған мәмілесін жарамсыз деп тануды және атқарушы органды жауаптылыққа тартуды өз талабында сұраған еді. Алайда сот қатысушы мәртебесін Е-нің тек 25.07.2011 жылы ғана алғандығын, сол себепті алдыңғы кезең бойынша мәмілені даулай алмайтындығына сілтеме жасайды.

Салыстыру мақсатында бұл санаттағы істер бойынша шетелдік сот тәжірибесіне де шолу жасасақ. Мысалы, Ресей Федерациясының Жоғарғы Арбитраждық Соты Пленумының 2014 жылдың 16 мамырындағы №28 «Ірі мәмілелер мен жасалуында мүдделілік бар мәмілелерді даулауға қатысты кейбір сауалдар туралы» Қаулысының 11 тармағында келесідей ереже бекітілген:

«11. Қоғамның мәмілесін даулап жатқан қатысушының, қоғамның мүддесінде әрекет ететіндігі (РФ АПК 225.8 бабы) себепті:

1) талап қоюшының мәмілені жасасу сәтінде қоғамның қатысушысы болмау фактісі талап-арызды қанағаттандырудан бас тартуға негіз болып табылмайды. РФ АК 201 бабы бойынша мұндай қатысушылардың (акционерлердің) талаптары бойынша талап қою мерзімінің өтуі бұрынғы қатысушы мәмілені мақұлдау тәртібін бұза отырып жасағандығын білген немесе білуге тиіс болған сәттен басталады;

2) мәмілені жарамсыз деп тану туралы қатысушының талап-арызын қанағаттандыру туралы шешім қоғамның пайдасына қабылданады...» [116].

Дегенмен ресейлік зерттеушілер арасында бұл сауалға қатысты ортақ ұстаным жоқ. Атап айтқанда Е.М. Хегай өзінің зерттеу жұмысында тұлғаның қатысушы мәртебесін алғанға дейінгі мәмілелерді даулай алу мүмкіндігіне қатысты ресейлік зерттеушілердің арасында келесідей позициялардың қалыптасқандығы жайлы деректі келтіреді. Бірінші ұстаным бойынша жаңа қатысушыға бұрынғы қатысушының барлық құқықтары мен міндеттері ауысуы тиіс және бұл ұстанымды құптайтын зерттеушілер ретінде Т.Д. Чепиганы атап көрсетеді. Шындығында, Т.Д. Чепига өзінің еңбегінде жаңа қатысушыға бұрынғы қатысушының барлық құқықтары мен міндеттерінің ауысуы тиістігіне назар аударады¹¹⁰. Екінші позиция бойынша қоғамның бұрын жасасқан мәмілесі қазіргі уақытта залал келтіріп жатса және жасалу барысына қойылар талаптар сақталынбаса, онда жаңа қатысушы бұрынғы мәмілені жарамсыз деп тану туралы талап қоя алуы тиіс. Үшінші ұстаным бойынша жаңа қатысушы мұндай талапты қоя алмайды және Е.М. Хегай өзінің осы ұстанымды қолдайтындығын білдіреді¹¹¹. Аталған мәселені жиі көтерген ресейлік зерттеушілердің бірі ретінде А. Ягельницкийді атауға болады. Атап айтқанда А. Ягельницкий өзінің зерттеу жұмысында серіктестікке жаңадан қосылған қатысушыда бұрынғы жасалған мәмілелерді сот арқылы даулай алу мүмкіндігі болуы тиіс деп пайымдайды және мұндай

¹¹⁰ Чепига Т.Д. К вопросу о разрешении споров, связанных с оспариванием актов управления и сделок акционерного общества, на основании доктрины правопреемства // <http://fassko.arbitr.ru/novosti/vestnik/archive/8341.html> 01.11.2017.

¹¹¹ Хегай Е.М. Правовой статус общего собрания акционеров по российскому законодательству: порядок организации работы, принятия и обжалования решений: дис. ... канд. юрид. наук: Шифр. – М., 2010. – с.214 – // <https://lawbook.online/finansovoe-pravo-rossii-kniga/krug-lits-imeyuschih-pravo-osporit-reshenie-14724.html> 30.10.2017.

мүмкіндікті құптамайтын сот позициясын негізсіз деп санайды¹¹². А. Ягельницкий жаңа қатысушыларға бұрынғы мәмілелерді даулай құқығының ауыспайтындығы жайлы байламның ratio decidendi ретінде 1) қоғамға қосылу арқылы жаңа акционердің қоғамның бұрынғы қызмет барысын мақұлдағандығы және 2) талап қою мерзімінің негізсіз созылып кетуінің алдын алудың көзделгендігіне назар аударады. Алайда А. Ягельницкий өзінің бұл ұстаныммен келіспейтіндігін алға тартады¹¹³. Ал К.В. Нам болса, мерзім факторы акционерлік қоғамның жасаған мәмілелерін даулай мүмкіндігін акционерге ұсыну барысында шешуші маңызға ие болмауы тиіс деп есептейді. Бұл зерттеушінің позициясы бойынша нақты акционердің құқықтары мен заңи мүдделерінің бұзылуы осы мәселедегі басты назарда ұсталуы тиіс дүние болуы қажет¹¹⁴. Ал В.А. Гуреев болса, ұйымға жаңадан қосылған қатысушының (акционердің) алдыңғы жасалған мәмілелерді даулай алмауы тиіс деп есептейді және бұл ұстанымды бекітетін ережелерді заңнамаға ендіруді ұсынады¹¹⁵. Өз кезегінде жекелеген авторлар акционерлердің жалпы жиналысының шешімін жарамсыз деп танудың мәселенің шешілуіне емес, жаңа сауалдардың туындауына әкелетіндігіне назар аударады¹¹⁶.

ҚР ЖС 2014 жылдың 04 маусымындағы Згп-299 қаулысында акционердің басқаруға қатысу құқығын шектеуге болмайтындығы жайлы байламын бір сөйлеммен білдіреді. Өкінішке орай, бұл ретте ҚР ЖС өз ойын әрі қарай дамыта түспеген. Дегенмен бұл сауалға қатысты басқа да пікірлер бар. Мысалы, У. Сулейменова өзінің бір баяндамасында келесідей пікір білдіреді: «Акционер мәртебесіне енгенге яғни, акцияларды сатып алғанға дейінгі қоғамның қабылдаған шешімдерін акционердің даулай құқығына қатысты Заңның 14-бабында ештеңе

¹¹² Ягельницкий А.А. Категория правопреемства в российском гражданском праве: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 – гражданское право; предпринимательское право; семейное право; международное частное право – М., 2011. – 263 с. 199-238 беттер.

¹¹³ Ягельницкий А.А. Категория правопреемства в российском гражданском праве: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 – гражданское право; предпринимательское право; семейное право; международное частное право – М., 2011. – 263 с. 205 бет.

¹¹⁴ Нам К.В. Обжалование акционером решений органов управления акционерного общества (некоторые проблемы в теории и практике) // Недействительность в гражданском праве: проблемы, тенденции, практика: сб. ст. / под ред. М.А. Рожкова. – М.: Статут, 2006. – С. 334-350. 344-345 беттер.

¹¹⁵ Гуреев В.А. Проблемы защиты прав и интересов акционеров в Российской Федерации. – М.: Волтерс Клувер, 2007. – 208 с. 130-бет.

¹¹⁶ Ломакин Д.В. Очерки теории акционерного права и практики применения акционерного законодательства. – М.: Статут, 2005. – 221 с. 156-бет.

айтылмаған. Дауланып жатқан мәмілелерді жасасу сәтінде талап қоюшының қоғамның акционері болмағандығына орай соттар талап арызды қанағаттандырудан бас тартуда. Алайда бұл пайым айқын емес, күмәнді көрінуде, біздің пайымдауымызша аталған факті талапты қанағаттандырудан бас тартудың жалғыз негізі болуға қауқарсыз. Әрбір жекелеген жағдайда сот істің мән-жайына қарай байлам жасауы қажет»¹¹⁷. Алайда өзге де пікірлерді кездестіруге болады. Мысалы, Ю. Веласко былай дейді «Үзіліссіз меншік режимі құқық-бұзушылық сәтінде акционер (қатысушы) мәртебесін иеленбеген тұлғаның шағымдану құқығын жоққа шығарады»¹¹⁸.

Басқару органдарының шешімі мен осы шешімнің негізінде жасалған мәміле ұғымдарының ара қатынасы да аса қызықты мәселе. Шешімді мәміле ретінде тануға болады ма деген сауалға қатысты әралуан ұстанымдар бар. Мысалы, С.С. Вилкин өзінің зерттеу еңбегінде заңды тұлғаны басқаратын алқалы органның шешімін біржақты мәміле ретінде қарастыру қажеттілігін айтады¹¹⁹. Атап айтқанда 2017 жылдың ақпан айынан бастап отандық Азаматтық кодекске жарамсыз мәмілелердің маңызсыз және даулы деген жіктелуінің енгізілгендігі мәлім. Басқару органдарының шешімдерін мәміле деп алсақ, жоғарыда аталған маңызсыз және даулы мәміле жіктелуін шешімге қатысты қолдануға болады ма? Зерттеушілер арасында бұлған қатысты әралуан пікірлер бар. Кезінде В.И. Добровольский аталған жіктелуді басқару органдарының шешімдеріне де қатысты ендіруді ұсынған еді¹²⁰. Ал А.В. Габов болса, шешім мен мәміле ұғымдарының ара қатынасы мәселесіне талап қою мерзімі тұрғысынан қараса, бұл сауалдың өзекті кейіпке енетіндігіне назар аударады¹²¹. Сонымен бірге

¹¹⁷ Сулейменова У.А. Права и ответственность коммерческих организаций // Судебная защита собственности. Споры в коммерческих организациях: матер. семинара – Алматы, 2006. – 266 с. 221-бет.

¹¹⁸ Velasco J. The Fundamental Rightsofthe Shareholder // https://scholarship.law.nd.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=https://www.google.kz/&httpsredir=1&article=1314&context=law_faculty_scholarship 25.10.2017.

¹¹⁹ Вилкин С.С. Гражданско-правовая природа волевых актов коллегиальных органов юридического лица: автореф. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 – гражданское право; предпринимательское право; семейное право; международное частное право. – М., 2009. – 30 с. // <http://www.law.msu.ru/doc/vilkin.pdf> (соңғы қаралған күні: 25.10.2017). 10-11 беттер.

¹²⁰ Добровольский В.И. Проблемы корпоративного права в арбитражной практике. – М., Волтерс Клувер. 2006. – 448 с. 95-96 беттер.

¹²¹ Габов А.В. Сделка с заинтересованностью в практике акционерных обществ: проблемы правового регулирования. – М.: Статут, 2005. – 412 с. 136-бет.

аталған автор шешімді жарамсыз деп тану туралы талаппен жүгіну мерзімі мен мәмілені жарамсыз деп тану туралы талап қою мерзімдерін теңестіруді ұсынады¹²². А.А. Маковская болса, акционерлердің жалпы жиналысының шешімін даулауға қатысты акционерлердің құқығы жайлы заң актілерінде бекітілгенімен, аталған шешімді жарамсыз деп танудың құқықтық салдарының назардан тыс қалғандығымен бөліседі¹²³.

Отандық сот практикасында шешімді жарамсыз деп танумен бірге, қосымша осы шешімнің негізінде жасалған мәмілені де жарамсыз деп тану туралы талабымен жүгінген жағдайлар кездеседі. Мысалы, Алматы облыстық экономикалық сотының 2009 жылдың 10 тамызындағы №2-826/2009 шешімі, Алматы облыстық апелляциялық сот алқасының 2010 жылдың 04 мамырындағы №2а-649/2010 қаулысы. Сондай-ақ шешімнің жарамсыздығының мәміленің де жарамсыздығына ұласқан істер кездеседі. Мысалы, СҚО экономикалық сотының 2009 жылдың 07 желтоқсанындағы №2-2291/09 шешімі. Дегенмен шешімнің жарамсыздығының мәмілеге әсер етпейтіндігі жайлы да жасалған байламдар кездеседі. Мысалы, Алматы қаласындағы экономикалық соттың 2014 жылдың 28 шілдесіндегі №2-9565/14 шешімі.

Басқару органының шешімін жарамсыз деп танымай, бірден осы шешімнің негізінде жасалған мәмілені жарамсыз деп тануға болады ма? Отандық сот практикасы шешімді жарамсыз деп танымай тұрып, бірден шешімнің негізінде жасалған мәмілені жарамсыз деп тануға болмайтындығы жайлы жауап берген. Атап айтқанда ҚР ЖС 2015 жылдың 30 қыркүйегіндегі №3гп-508 қаулысында кассациялық сатының шешімді жарамсыз деп танымай тұрып, мәміленің жарамсыздығы мәселесіне ауыса алмайтындығы жайлы пікір білдірген.

«Соттардың мұрагерлік туралы заңнаманы қолдануының кейбір мәселелері туралы» Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2009 жылғы 29 маусымдағы №5 нормативтік қаулысында келесідей ережелер бекітілген: «34. АҚ-нің 1038-бабының 2-тармағына сәйкес қайтыс болған азаматтың мұрасы басқа адамдарға әмбебап құқық

¹²² Габов А.В. Сделка с заинтересованностью в практике акционерных обществ: проблемы правового регулирования. – М.: Статут, 2005. – 412 с. 182-бет.

¹²³ Маковская А.А. Правовые последствия недействительности решений общего собрания акционеров и совета директоров акционерного общества // Недействительность в гражданском праве: проблемы, тенденции, практика: сб. ст. / под ред. М.А. Рожкова. – М.: Статут, 2006. – С. 351-385. 351-бет.

мирасқорлығы талаптарымен бірыңғай тұтас нәрсе ретінде және бірақ мезгілде ауысады. Әмбебап құқық мирасқорлығы тәртібімен мұрагерлерге мұрагерлік мүлік қана емес, сондай-ақ мұра қалдырушының мүліктік және жеке мүліктік емес құқықтары ғана емес, оның міндеттері де ауысады. Сондықтан АҚ-нің 1081-бабына сәйкес мұраны қабылдап алған мұрагерлер мұра қалдырушының міндеттемелері бойынша әрбір мұрагерге ауысқан мүлік құнының шегінде ортақтас борышкерлер ретінде жауап береді». Алматы облыстық экономикалық сотының 2017 жылдың 21 маусымындағы №1912-17-00-2/1387 шешімінде «К» ЖШС-інде туындаған дау сипатталады. Бұл істе осы серіктестіктің 53,24% үлесіне ие қатысушысы қайтыс болады. Енді, мұрагері қатысушылар құрамына ену жөнінде өтініш білдірген кезде өзге қатысушылар қарсылық білдіреді. Сол себепті де қатысушының мұрагері жалпы жиналыс хаттамасын жарамсыз деп тану туралы талаппен сотқа жүгінеді. Бұл істе соттың талапты қамтамасыз ету шарасы ретінде жалпы жиналысты өткізуге тыйым салғандығы қызықты факті болып табылады.

Сонымен жоғарыда келтірілген ережелерден ҚР Жоғарғы Сотының үлес жаңа қатысушыға әмбебап мирасқорлық негізінде өткен реттерде барлық құқықтар мен міндеттерінің ауысатындығы жайлы байлам жасағандығын көреміз. Ал үлес шарт негізінде ауысқан ретте мәселе қалай шешілуі тиіс? Пайымдауымызша, берілетін мүлікке қатысты барлық құқықтары мен міндеттері де қоса ауысуы тиіс.

Енді серіктестікке кейіннен қосылған жаңа қатысушының нәліктен серіктестіктің бұрынғы қабылдаған шешімдерін, осы шешімнің негізінде жасасқан мәмілелерін даулай алмайтындығына қатысты әдебиеттерде ұсынылатын себептерге үңілсек. Бірінші себебі, жаңа қатысушы серіктестікке (қоғамға) кірерден алдын толық тексеріп барып, қосылу мүмкіндігі болды және мұны пайдаланбаса, бұл немқұрайлығының теріс салдарлары жаңа қатысушының өзіне жүктелуі тиіс. Екінші себебі, мүліктік айналымның тұрақтылығын сақтау. Дегенмен отандық сот тәжірибесінде үлесті сатып алу сату шартын жарамсыз деп тану істері де жиі кездеседі. Әдетте, соттар мұндай талап-арыздарды қанағаттандырып, үлесті сатып алу сату шартын жарамсыз деп жатады. Бұл ретте әдетте, серіктестіктің аса үлкен мөлшерде несие берушілерге қарыз екендігі жайлы сатушының ескертпегендігі және т.б. осы сынды себептерге сілтеме жасалады. Жоғарыдағы логикаға

сүйенер болсақ, онда жаңа қатысушыда (сатып алушыда) серіктестікке кірерден бұрын тексеру мүмкіндігі болғандықтан, бұл ретте де сатып алу сату шартын жарамсыз деп тану туралы талап-арыздар қанағаттандырылмауы тиіс еді. Көршілес өзге елдер тәжірибесімен танысу – аталған елдердің заң шығарушылары бұл мәселені күн тәртібінен түбегейлі алып тастау ұстанымына көшкендігін көрсетуде. Атап айтқанда РФ АҚ 67.1-бабының 3-тармағына сәйкес шаруашылық қоғам қатысушыларының жалпы жиналысы қабылдаған шешімдері өкілетті тұлғалар тарапынан куәландырылуы керектігі бекітілген. Бұл бапқа берілген түсініктемелерде жалпы жиналыс шешімдерін растаудың үш түрлі тәсілмен жүргізілетіндігіне назар аударылуда: 1) тәуелсіз үшінші тұлғаны-тіркеушіні тарту арқылы; 2) тәуелсіз үшінші тұлға-нотариусты тарту арқылы; 3) қатысушылар өздері белгілеген басқалай тәсілдер арқылы. Жалпы жиналыстың шешімін растауға тартылған тіркеушіге және нотариусқа ресейлік заң шығарушының келесідей екі мән-жайды растау міндетін жүктегендігі айтылады: 1) жиналысқа қатысқан тұлғалардың құрамы; 2) күн тәртібіндегі сауалдардың әрбірі бойынша аталған тұлғалардың дауыс беру нәтижесі¹²⁴. Неміс зерттеушілеріде неміс корпоративтік құқығында нотариат институтының маңызды рөл атқаратындығына назар аударады¹²⁵.

Біздің пайымдауымызша, бұл бағыттағы сот практикасы дұрыстауды талап етеді. Атап айтқанда өзіне дейінгі қабылданған шешімдерді, жасалған мәмілелерді даулау мәселесінде серіктестікке (қоғамға) қосылу сәтіне емес, қатысушының (акционердің) құқықтары мен заңи мүдделерінің шынайы бұзылған-бұзылмағандығына баса назар аударылуы тиіс.

Шаруашылық серіктестік қатысушысының серіктестікті басқару органдарының шешімін даулау құқығы. «Шаруашылық серіктестіктер туралы» ҚР заңының 11-бабының 1-тармағы 6)-тармақшасына сәйкес толық серіктестіктің қатысушылары заңда және (немесе) серіктестіктің жарғысында көзделген өз құқықтарын бұзатын серіктестік органдарының шешімдеріне сот тәртібімен дау айтуға құқығы

¹²⁴ Юридические лица: постатейный комментарий к главе 4 Гражданского кодекса Российской Федерации / под ред. П.В. Крашенинникова. – М.: Статут, 2014. – 524 с. 224-225 беттер.

¹²⁵ Шмиткель В. Функции нотариуса в рамках корпоративного законодательства ФРГ на примере торгового реестра // Сб. ст. о праве Германии / Германо-Российская ассоциация юристов. – 2015. – Вып. 1. – С. 154-159 // <http://www.drjv.org/index.php/literatur.html> 25.10.2017. 155-бет.

бар екендігі бекітілген. Осыған ұқсас ереже жоғарыда аталған заңның 27-бабында сенім серіктестігіне қатысты да бекітілген.

ЖШС туралы ҚР заңының 11-бабының 1-тармағының б)-тармақшасына сәйкес заңда және (немесе) серіктестіктің жарғысында көзделген олардың құқықтарын бұзған серіктестік органдарының шешімдеріне ЖШС қатысушыларының сот тәртібімен дау айтуға құқылы екендігі бекітілген. ЖШС туралы заңның 50-бабында келесідей мазмұндағы ереже бекітілген: *«Жалпы жиналысты өткізу мен шешімдер қабылдаудың осы Заңмен, серіктестік жарғысымен немесе серіктестіктің ішкі қызметін реттейтін ережелермен және өзге құжаттармен белгіленген тәртібін бұза отырып қабылданған жауапкершілігі шектеулі серіктестікке қатысушылардың жалпы жиналысының шешімін, сол сияқты жалпы жиналыстың заңға не серіктестік жарғысына қайшы келетін шешімін, соның ішінде серіктестікке қатысушының құқықтарын бұзатын шешімін, дауыс беруге қатыспаған немесе дау тугызған шешімге қарсы дауыс берген серіктестікке қатысушының арызы бойынша сот толық немесе ішінара заңсыз деп тануы мүмкін. Мұндай арыз серіктестікке қатысушы қабылданған шешім туралы білген немесе білуге тиіс болған күннен бастап алты ай ішінде, ал егер ол шешім қабылдаған жалпы жиналысқа қатысса, онда жалпы жиналыстың бұл шешімді қабылдаған күнінен бастап алты ай ішінде берілуі мүмкін».*

Осы тұста үлесі аз қатысушының жалпы жиналыстың шешімін даулай алу мүмкіндігіне қатысты отандық сот практикасында орын алған мына бір іске назар аударсақ. Атап айтқанда Алматы облыстық экономикалық сотының 2009 жылдың 10 тамызындағы №2-826/2009 шешімінде «Т» ЖШС-інің жарғылық капиталының 2% үлесін иеленетін қатысушының жалпы жиналыстың шешімін даулаған талабы сипатталады. Бұл істе сот, аталған қатысушының талабын қанағаттандыру жайлы байламға келеді.

Алматы қалалық сотының азаматтық істер жөніндегі апелляциялық сот алқасының 2017 жылдың 24 мамырындағы №2А-2320 қаулысында келесідей іс сипатталады. Атап айтқанда екі қатысушыдан тұратын «А» ЖШС негізгі кәсіпкерлік қызметі өз меншігіндегі ғимаратты жалға беру болып табылады. 2016 жылдың 01 қаңтарында «А» ЖШС бұл ғимаратты «Д. А.Т.» жеке кәсіпкеріне жалға береді. Жалға беру ақысы 300 мың теңге деп көрсетіледі. 2016 жылдың қорытындысы

бойынша жалға алу ақысы 3 600 000 теңгені құраған. Өз кезегінде, «Д. А.Т.» жеке кәсіпкері ол ғимаратты қосалқы жалға беру арқылы 9 229 000 теңге алған. Осы ретте «А» ЖШС екінші қатысушысы жалға беру шартын жарамсыз деп тану талабымен сотқа жүгінеді және апелляциялық сот алқасы талапты қанағаттандыруға негіз бар деп табады.

Жалпы жиналыстың шешімін жарамсыз деп тану талабымен жүгінуге арналған алты айлық мерзімді құқығы бұзылған қатысушы өткізіп алған ретте аталған мерзімді қайта қалпына келтіруге болады ма деген сауал туындайды. Сот практикасы аталған мерзімді қалпына келтіруге болады, деген ұстанымды басшылыққа алуда. Мысалы, Алматы облыстық сотының кассациялық сот алқасының 2011 жылдың 16 маусымындағы №2к-303/2011 қаулысы.

Өндірістік кооператив мүшесінің кооперативті басқару органдарының шешімдерін даулау құқығы. «Өндірістік кооператив туралы» ҚР заңының 19-бабының 5-тармағына сәйкес ӨК мүшелері кооперативтің басқару органдарының шешімдеріне сотқа шағым жасауға құқылы. Алайда ӨК мүшелерінің кооперативті басқару органдарының қабылдаған шешімдерін жарамсыз деп тану туралы талаптарымен қандай мерзім аралығында жүгінуі тиістігі жайлы сауалға ӨК туралы заңда жауап берілмеген. Сол себепті де отандық сот практикасында аталған мәселені ҚР АПК 29-тарауын қолданып, атап айтқанда 294-бабының 1-тармағында бекітілген үш ай мерзімі ішінде талап қоюы тиіс деген ережеге сілтеме жасап, шешу талпыныстары орын алуда. Мысалы, Алматы қаласының экономикалық сотының 2017 жылдың 10 сәуіріндегі №7527-17-00-2/32, Маңғыстау облысының экономикалық сотының 2017 жылдың 24 қазанындағы №4712-17-00-2/1979 шешімдері. Бұл ретте тараудың атауындағы «ұйымдар» сөзінің коммерциялық және коммерциялық емес ұйымдарды да қамтитындығы жайлы пікірлерде білдірілуде. Алайда ҚР АПК 293-бабының 2-тармағының 5)-тармақшасына сәйкес корпоративтік дауларға қатысты 29-тараудың ережелерінің қолданылмайтындығы бекітілген еді.

ҚР ЖС 2014 жылдың 29 қаңтарындағы №3гп-41-14 қаулысында «Ю» ӨК мүшелерінің осы кооператив мүшелерінің 2008 жылдың 17 қарашасындағы жалпы жиналысының хаттамасын және кепіл шартын жарамыз деп тану туралы талаптарымен жүгінген. Төменгі сатыдағы соттар талапты қанағаттандырғанымен, ҚР ЖС төменгі сатыдағы соттардың байламымен келіспей, талапты қанағаттандырмау

жайлы қорытындыға келеді. ҚР ЖС өз байламын кооперативтің атқарушы органының қолданыстағы заңнама талаптарына сәйкес кез-келген мәміле жасаса алатындығына және мұның шекті мөлшерінің кооператив жарғысында көрсетілмегендігіне сілтеме жасай отырып негіздеген. Сондай-ақ талап қою мерзімінің де өтіп кеткендігіне назар аударған. Бұл істе кооператив мүшелерінің ақпарат алу құқығының бар екендігіне және сол себепті, талап қою мерзімін кепіл шарты жасалған 2008 жылдан бастап есептеу керектігі жайлы пікір білдірген.

Алматы қаласының экономикалық сотының 2017 жылдың 10 сәуіріндегі №7527-17-00-2/32 шешімінде сипатталған істе өндірістік кооператив мүшесі 120 млн. теңге мөлшерінде кооператив мүшелерінің қосымша жарна енгізуіне қарсы дауыс берген, алайда қалған үш мүшесі қостап дауыс бергендіктен бұл шешім қабылданады. Ал қарсы болған мүше аталған шешімді жарамсыз деп тануды талап етіп сотқа жүгінгенде, шешімнің қабылдауына кооператив мүшесінің қарсы болуы аталған шешімді жарамсыз деп тануға жеткіліксіз екендігіне сілтеме жасап, сот талапты қанағаттандырудан бас тартады.

Алматы қаласындағы экономикалық соттың 2017 жылдың 15 ақпанындағы №7527-17-00-2/255 шешімінде «П» ӨК мүшесі кезектен тыс жалпы жиналыс шақырып, күн тәртібіндегі сұрақтар бойынша шешім қабылдайды. Алайда ӨК өзге мүшелері бұған қарсы болып, өздерінің кезектен тыс жалпы жиналыс жайлы хабардар етілмегендіктеріне сілтеме жасап, қабылданған шешімдердің күшін жоюды талап етеді. Істі мазмұны бойынша қараған сот, жалғыз мүшенің шешім қабылдай алмайтындығына сілтеме жасап, талапты қанағаттандырады.

Акционердің қоғамды басқару органдарының шешімдерін даулау құқығы. «Акционерлік қоғамдар туралы» ҚР заңының 14-бабының 1-тармағы б) тармақшасына сәйкес акционердің қоғамның органдары қабылдаған шешімге сот тәртібімен дау айтуға құқылы екендігі бекітілген. Сондай-ақ «Акционерлік қоғамдар туралы» ҚР заңының 58-бабының 8-тармағында «Акционер қоғамның директорлар кеңесінің осы Заңның және қоғам жарғысының талаптарын бұза отырып қабылдаған шешіміне, егер аталған шешім акционерлік қоғамның және (немесе) осы акционердің құқығы мен заңды мүдделерін бұзса, сотта дау айтуға құқылы» екендігі көрсетілген. Ал «Акционерлік қоғамдар туралы» ҚР заңының 59-бабының 1-тармағында егер мәміле жасасу кезінде тараптардың қоғам белгілеген шектеулер туралы

білгендігін дәлелдесе, қоғам өзінің атқарушы органы осы шектеулерді бұза отырып жасаған мәміленің жарамды екеніне дауласуға құқығы бар екендігі жайлы ережені бекітеді.

Астана қаласындағы экономикалық соттың 2011 жылдың 05 қыркүйегіндегі №02-4337-11 шешімінде 4% акцияны иеленетін акционердің келмеуінің не қарсы дауыс беруінің шешімді қабылдау барысында елеулі ықпалы болмағандығына сілтеме жасайды.

Коммерциялық емес корпоративтік ұйым мүшесінің ұйымды басқару органдарының шешімдерін даулау құқығы

Отандық сот практикасына жүргізілген талдау басқару органдарының шешімдерін даулаудың коммерциялық емес ұйымдардың жекелеген ұйымдық-құқықтық нысандарында да аса өзекті екендігін көрсетуде. Енді осы пікірімізді қуаттай түсу үшін бірнеше істерге тоқталсақ.

Ақтау қаласының №2 сотының 2011 жылдың 18 наурызындағы №2-429/15-11 шешімінде сипатталған істе «С» ПИТК мүшелері осы кооперативтің 2009 жылдың 18 наурызында өткізілген жалпы жиналысының шешімін жарамсыз деп тану мәселесін көтереді. Алайда, «Тұтыну кооперативі туралы» ҚР заңының 24-бабына сәйкес басқару органдарының шешімдеріне дау айтудың алты айлық мерзімінің өтіп кеткендігіне сілтеме жасап, сот талапты қанағаттандырусыз қалдырады.

«К» қоғамдық бірлестігіндегі дауға байланысты 2013 жылдың 02 сәуіріндегі Алматы қаласындағы мамандандырылған ауданаралық экономикалық сотының №2-882/13 шешіміне тоқталсақ. Бұл дауда талап қоюшылар «К» қоғамдық бірлестігіне тиесілі ғимараттың жеке кәсіпкерге сыйға тарту жайлы қоғамдық бірлестіктің шешімін және осы шешімнің негізінде жасалынған сыйға тарту шартын жарамсыз деп тану туралы талаптарымен сотқа жүгінген. Осы ретте сот қоғамдық бірлестікке тиесілі мүлікке билік етудің тәртібінің бұзылғандығына сүйеніп бірлестік мүшелерінің шешімін және осы шешімнің негізінде жасалынған сыйға тарту шартында ҚР АҚ 159-бабының 10-тармағына сілтеме жасай отырып, жарамсыз деп таниды.

Павлодар облыстық сотының апелляциялық сот алқасының 2012 жылдың 17 тамызындағы №3а-1499-12 қаулысында Ж., есімді тұлғаның «И.-4» ПИТК жалпы жиналысының шешімін жарамсыз деп тану талабы сипатталады. Талапты қанағаттандырудан бас тарту

барысында сот сілтеме жасаған дәйектердің бірі, мұнда талап қоюшының ғана мүддесі емес, өзге көптеген тұрғындардың да мүддесі қозғалатындығы және олардың хабарсыз қалғандығы болды.

Сипатталған бұл істерден басқару органдарының шешімдерін даулау мәселесінің коммерциялық емес ұйым санатына жататын жекелеген ұйымдық-құқықтық нысандарда да өзекті екендігін және бұл құқықты жүзеге асырудың бірқатар тұстарының реттелмегендігін көреміз. Мысалы, басқару органының шешімін қатысушылардың бірі ғана даулауға талпыныс білдіргенде, өзге қатысушылардың талапқа қосылатындығы-қосылмайтындығы мәселесі басы ашық күйінде қалуда. Сонымен бірге басқару органдарының шешімдерін даулаудың коммерциялық және коммерциялық емес ұйымдардың жекелеген ұйымдық-құқықтық нысандарына ортақ сауал екендігі, корпоративтік ұйым санатына коммерциялық ұйымдардың жекелеген нысандарын ғана жатқызумен шектелмей, коммерциялық емес ұйымның жекелеген ұйымдық-құқықтық нысандарында ендіру қажеттілігін қуаттайды.

2.1.4 Корпорация құрылтайшыларының (қатысушыларының) жарғылық капиталға салым салу жөніндегі міндеті

Жарғылық капиталға қойылар талаптың жеңілдетілуі қазіргі таңда әлемдік үрдіске айналды. Мысалы, Жапонияда 2006 жылдан бастап жарғылық капиталы 1 иен мөлшеріндегі кәсіпкерлікпен айналысуға арналған заңды тұлғаны құруға жол берілгендігі айтылуда¹²⁶. «Жауапкершілігі шектеулі және қосымша жауапкершілігі бар серіктестіктер туралы» Қазақстан Республикасының 1998 жылдың 22 сәуіріндегі №220-І заңының 23-бабына сәйкес құжаттарды мемлекеттік тіркеуге өткізу сәтіндегі ЖШС-нің бастапқы жарғылық капиталының ең төменгі мөлшері 100 айлық есептік көрсеткіштен кем болмауы тиіс болса, ал шағын кәсіпкерлік субъектісі болып табылатын ЖШС үшін бұл талап мүлдем алынып тасталды. Шағын кәсіпкерлік субъектісі болып табылатын ЖШС үшін жарғылық капиталдың бастапқы мөлшерінің алынып тасталуы 2015 жылдың қаңтар айында қолданысқа енгізілді. Қайнар көздерде бұл үрдістің Чикаго экономикалық мектебінен бастау алатындығына назар аударылады. Атап айтқанда аталған

¹²⁶ Beurskens M., Noack U. The Reform of German Private Limited Company: Is the GmbH Ready for the 21st Century? // <http://www.germanlawjournal.com/volume-09-no-09/>. 15.08.2017

мектептің негізін қалаушы Милтон Фридманның кәсіпкерлікті дамыту үшін келесідей үш мәселеге назар аудару қажет деп, есептегендігі жеткізіледі: 1) кәсіпкерліктің ең басты мақсаты ол табыс табу болуы тиіс; 2) кәсіпкерлікті реттейтін ережелердің жоқ болғаны немесе мүмкіндігінше азайтылғаны жөн; 3) жеке кәсіпкерлікпен айналысуға кеңінен жол ашылуы тиіс¹²⁷. Жарғылық капиталға қойылар талаптың алынуына не жеңілдетілуіне қарсы өзінің пікірлерін баспасөз бетінде жиі білдіріп жүрген зерттеушілердің бірі ретінде ресейлік зерттеуші Е.А. Сухановты атауға болады. Аталған зерттеушінің пайымдауынша, жарғылық капиталдың мөлшерінің азайтылуымен және салынатын салымдарға қойылар талаптардың жеңілдетілуімен мүлдем келісуге болмайды. Өйткені мұндай жағдайда «табыстар мен залалдарға қатысты тәуекелді экономикалық айналымға қатысушы өзі көтереді» деген ереже жұмыс істемей қалады¹²⁸. Е.А. Суханов жарғылық капиталға қойылар талапты алып тастаудың не жеңілдетудің негізсіздігін алға тартып, оны келесідей дәйектермен қуаттайды: – жарғылық капиталға қойылар талапты алып тастау туралы ұсыныстар, бар-жоғы континенталдық құқық жүйесіне жататын азаматтық құқыққа бөгде бейтаныс американдық заңи конструкцияларды ендіру талпынысы ғана болып табылады; – егер, американдық құқық жүйесіндегідей жарғылық капиталға талаптың қойылмауы енгізілетін болса, онда ол жүйелі түрде ендірілуі тиіс, яғни, тек бір элементін ғана жұлып алып, басқасын қалдыруға болмайды...¹²⁹. Шындығында, жарғылық капиталдың несие берушілердің құқықтарын қамтамасыз ету функциясына жалпы құқық (англо-американдық) жүйесінде аса мән берілмегенімен, континенталдық еуропа елдерінде бұл сұраққа елеулі маңыз беріледі және жарғылық капиталдың ең төменгі мөлшерін қалыптастыру талабы шектеулі жауапкершілікті алудың билеті іспеттес, деп те сипатталады¹³⁰.

Жарғылық капитал туралы пікір-таластың 2000-2005 ж.ж. аралығында Еуропада қызу талқылануына Еуропалық әділеттілік сотының

¹²⁷ «Money &Life» деректі фильмінің 48-49 минуттарының аралығынан алынды // https://www.youtube.com/watch?v=OL5xyoD_P6A. 25.10.2017

¹²⁸ Суханов Е.А. Сравнительное корпоративное право. – М.: Статут, 2014. – 456 с. 153-бет.

¹²⁹ Суханов Е.А. Сравнительное корпоративное право. – М.: Статут, 2014. – 456 с. 178-182 беттер.

¹³⁰ Armour J. Legal Capital: A Outdated Concept?. – 2006 // https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=910826. 25.10.2017.

(*European Court of Justice*) 1999 жылдың 13 мамырындағы «Centros Ltd» ісі бойынша шығарған шешімі ықпал еткен деп пайымдаймыз.

Аталған іске арқау болған оқиғаның қысқаша мазмұнын келесідей сипаттауға болады. Данияның екі азаматы, Англия заңы бойынша «Centros Ltd» компаниясын құрады. Бірақ құрылған бұл компания толықтай Дания аумағында жұмыс істейді. Құрылтайшылар өздерінің осы арқылы Дания заңы бойынша жауапкершілігі шектеулі серіктестіктің (*limited liability company*) жарғылық капиталының ең төменгі мөлшеріне қойылар талапты айналып өткілері келгендіктерін алға тартады. Ал даниялық тіркеуші орган мұның заңға қайшы екендігіне сілтеме жасап, аталған заңды тұлғаның өкілдігін тіркеуден бас тартқан. Бұл істе Еуропалық әділеттілік соты тіркеуден бас тартудың заңсыз екендігі жайлы шешім шығарады және оны келесідей дәйектермен негіздейді. Біріншіден, Еуропалық Одаққа мүше елдердің бірінде құрылған заңды тұлғаның өзге мүше мемлекеттердің кез-келгенінің аумағында кәсіпкерлікпен айналысуға құқығы бар¹³¹. Екіншіден, несие берушілердің және өзге де үшінші тұлғалардың құқықтарын қорғау қажеттілігін басшылыққа ала отырып, тіркеуден бас тартуға болмайтындығына және аталған тұлғалардың құқықтарын өзге жолдармен қорғауға болатындығына назар аударылды¹³². Бұл өз кезегінде Еуропалық Одаққа мүше-мемлекеттердің арасындағы заңды тұлғаларды тіркеу бәсекелестігіне алып келді. Кәсіпкерлікпен айналысқысы келген тұлғалар компанияны Англия заңы бойынша тіркеп, бірақ толықтай шаруашылық қызметті Еуропалық Одақтың өзге елдерінде атқара бастады. Мысалы, Германияда 2005 жылғы дерек бойынша 23 496 GmbH тіркелген болса, Англия заңы бойынша тіркелген 3 195 компанияның өкілдігі ашылған¹³³. Ал негізі әдебиетте Германияда 1 млн. жуық ұйымның ГМБХ нысанында құрылғандығы жөнінде дерек келтіріледі¹³⁴.

¹³¹ Bachmann G. Renovating the German Private Limited Company – Special Issue on the Reform of the GmbH // https://static1.squarespace.com/static/56330ad3e4b0733dce0c8495/t/56b858121bbece056bdd30b33/1454921748888/GLJ_Vol_09_No_09.pdf 16.08.2017 1066-бет.

¹³² Centros (Case C-212/97, 9 March 1999) // <http://www.worker-participation.eu/Company-Law-and-CG/ECJ-Case-Law/Centros> 26.10.2017.

¹³³ Beurskens M., Noack U. The Reform of German Private Limited Company: Is the GmbH Ready for the 21st Century? // <http://www.germanlawjournal.com/volume-09-no-09/>. 15.08.2017

¹³⁴ Майер Х. Корпоративное право Германии: правовые формы обществ и их преимущества для иностранных инвесторов // Сб. ст. о праве Германии / Германско-Российская ассоциация юристов. – 2015. – Вып. 1. – С. 145-153 // <http://www.drjv.org/index.php/literatur.html> 09.10.2017. 149-бет.

Заңды тұлғаны құру барысындағы жарғылық капитал туралы талаптардың қойылуының жағымсыз тұстары ретінде әдебиетте келесілер аталады¹³⁵:

- бұл кәсіпкерлікпен айналысқысы келетін тұлғаларға қажетсіз тосқауыл;
- несие берушілердің жаңылыс ойлауына жол ашады: мысалы, ЖШС-нің неміс құқығындағы баламасы ГМБХ-ның жарғылық капиталы €25 000 кем болмауы тиіс. Айталық, құрылтайшылар осы қажетті соманы тиісінше жарғылық капиталға салды және кейіннен ГМБХ бұл сомаға құны €25 000 тұратын жаңа автокөлік сатып алады. Енді жаңа болмауы себепті, сатып алынған автокөліктің құны автоматты түрде €20 000 дейін арзандайды. Несие берушілер заңды тұлға €25 000 мөлшерінде жауап береді деп ойлағанымен, шынайы мүлкі €20 000 құрайды;
- жарғылық капитал несие берушілердің құқықтарын қорғауға қауқарсыз.

Осы себепті де несие берушілердің құқықтарын қорғаудың балама жолдарының да жеткілікті екендігі айтылады. Мысалы, тараптар арасындағы шартқа қажетті ережелерді енгізу арқылы өз құқықтарының қорғалуына қол жеткізуге болады¹³⁶.

Дегенмен мұның барлық жағдайға келе бермейтіндігіне де назар аударылады. Мысалы, тараптардың арасында шарттық қатынастар жоқ немесе бір тараптың нарықтағы үстемдік жағдайына байланысты екінші тарап ол ұсынған ережелерге келісуіне тура келетін оқиғалар болуы мүмкін¹³⁷.

Қолданыстағы заңнамаға сәйкес жарғылық капитал термині негізінен коммерциялық заңды тұлғаларға қатысты қолданылады. Әдебиетте жарғылық капиталдың келесідей функцияларды атқаратыны көрсетіледі¹³⁸: 1) *бастапқы капитал функциясы*, кәсіпкерлік істі жаңа

¹³⁵ Machado F.S. Effective Creditor Protection in Private Companies: Mandatory Minimum Capital Rules or Ex Post Mechanisms? // https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1568731 15.08.2017.

¹³⁶ Machado F.S. Effective Creditor Protection in Private Companies: Mandatory Minimum Capital Rules or Ex Post Mechanisms? // https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1568731 15.08.2017.

¹³⁷ Kuhner Ch. The Future of Creditor Protection Through Capital Maintenance Rules in European Company Law // https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1641183 05.10.2017. 341-364 беттер.

¹³⁸ Козлова Н.В. «Правосубъектность юридического лица». – М.: Статут, 2005. – 476 с. 278-бет.

бастаған алғашқы кезеңге қажетті мүлікті білдірсе; 2) *айқындаушы функциясы* арқылы қатысушының жалпы мүліктегі үлесі айқындалмақ; 3) *шектеуші функциясы*, әдетте қатысушы салған салымының шегінде ғана заңды тұлға қызметіне байланысты тәуекел етеді; 4) жарғылық капиталдың келесі *қамтамасыз ету функциясының* несие берушілердің мүдделерін қорғауға бағытталғаны айтылады.

Енді осы функцияларды іске асырудағы жарғылық капиталдың қаншалықты қауқарлы екендігін айқындау үшін отандық кәсіпкерлердің үлкен сұранысына ие болған ЖШС нысанындағы жарғылық капиталдың қолданысын қарап көрелік. Негізі 2017 жылдың 01 тамызына дейінгі дерек бойынша шағын кәсіпкерлік субъектілерінің саны 201 315 құраса, ал орта кәсіпкерлік субъектілерінің саны 2 637 құраған¹³⁹. Ал шаруашылық серіктестіктің өзге нысандарындағы жарғылық капитал институтының және өзге де ерекшеліктеріне бұған дейін де зерттеушілер көңіл бөлген еді¹⁴⁰.

Шаруашылық серіктестік қатысушысының жарғылық капиталға салым салу міндеті

Құрылтай құжаттарында жарғылық капиталдың мөлшері ретінде жарияланған соманың әрдайым сақтала бермейтіндігі жайлы «Мәншүк» ЖШС туындаған дауға ғылыми талқылаулардың бірінде тоқталған едік¹⁴¹.

Отандық сот тәжірибесіне жүргізілген талдау осы категориядағы істер бойынша отандық соттарда ортақ ұстанымның бар екендігін көрсетуде. Мысалы, Атырау облыстық сотының кассациялық сот алқасы қабылдаған 2012 жылғы 15 наурыздағы №2к-98/2011 қаулысында келесідей іс сипатталады. «Аят Каспий» ЖШС-нің конкурстық іс басқарушысы осы серіктестіктің жалғыз қатысушысы Қ-дан 12 000 000 теңге

¹³⁹ Мониторинг количества действующих субъектов малого и среднего предпринимательства в Республике Казахстан по состоянию на 1 августа 2017 года // http://stat.gov.kz/faces/wcnav_externalId/homeNumbersSMEEnterprises?_afLoop=9032491984472812#%40%3F_afLoop%3D9032491984472812%26_adf.ctrl-state%3Dwg9b2cwil_84

¹⁴⁰ Москва Л., Ровный В. Полное товарищество в современном польском и российском праве (сравнительный анализ) // В кн. Гражданское законодательство. Статьи. Комментарий. Практика – Избранное. Том 3 / Под ред. А.Г. Диденко. – Алматы, 2008. – С. 126-183

¹⁴¹ Естемиров М.А. Заңды тұлға конструкциясындағы жарғылық капиталдың атқарар рөлі және маңызы // Гражданское право: вызовы времени: матер. междунар. науч. конф., посв. 70-лет. юб. А.Г. Диденко. / под ред. Н.В. Уварова. – Алматы: Каспийский общественный университет, 2015. – С. 524-531. 529-530 беттер.

мөлшеріндегі жарғылық капиталды қалпына келтіруін сұрап, сотқа жүгінеді. Алайда, сот талап-арызды қанағаттандырусыз қалдырады. Ал Алматы қалалық сотының азаматтық істер жөніндегі апелляциялық сот алқасының 2016 жылғы 30 қарашадағы №2а-7902/16 қаулысында келесідей іс сипатталады. «ALIMP GROUP Стройматериалы» ЖШС-нің конкурстық іс басқарушысы осы серіктестіктің екі қатысушысынан 11 505 000 теңгені өндіріп алу туралы талаппен сотқа жүтінген. Алайда сот қатысушылардың жарғылық капиталға салым салу жөніндегі міндеттерін тиісінше атқарғандығына сілтеме жасай отырып, талап-арызды қанағаттандырудан бас тартады. Ал Алматы қалалық сотының азаматтық және әкімшілік істер жөніндегі апелляциялық сот алқасының 2014 жылдың 05 наурызындағы №2а-1208/14 қаулысында қатысушының серіктестік құрылғаннан кейін қаржыландыруды жалғастыра беру міндетінің ЖШС туралы заңның 12 бабында қарастырылмағандығына сілтеме жасалған.

Астана қаласының Алматы аудандық сотының 2015 жылдың 27 сәуіріндегі №2-2855/15 шешімінде «АстанаГеоПроектСервис» ЖШС-нің конкурстық іс басқарушысы осы серіктестіктің бұрынғы қатысушысы Д-дан жарғылық капитал сомасын өндіріп алу туралы ісі сипатталған. Бұл істе жауапкер Д., серіктестіктің жарғылық капиталындағы өзінің үлесін 2009 жылы өзге тұлғаға сатқандығына және серіктестіктің банкроттығының арада бірнеше жыл өткеннен кейін орын алғандығына сілтеме жасап талапты қанағаттандырмауды сұрайды. Алайда сот бұл істе талап-арызды қанағаттандыру жайлы байламға келеді. Бірінші сатыдағы соттың бұл шешімін, апелляциялық алқа да 2015 жылдың 09 шілдесіндегі 2а-2913-15 қаулысымен құптаған.

Шын мәнінде, ЖШС-і қызмет ету барысында өз міндеттемелерін тиісінше орындауға қауқарсыз болған ретте несие берушілердің талаптарының орындалмай жатуы тәжірибеде жиі кездеседі. Салық комитетінің ресми сайтынан таратылу үстіндегі заңды тұлғалар жайлы ақпаратты және олардың үшінші тұлғалардың яғни, өз жұмысшыларының, шарт бойынша әріптестерінің, салық органдарының алдындағы аса үлкен сомадағы борыштары жайлы деректерді оқуға болады. Бірнеше ЖШС-нің ісін көрнекі мысалы ретінде алып қаралық. «Донское» ЖШС-нің таратылу сәтіндегі жалпы қарызы 62,805,084 теңгені құраған. Мұның 3,499 теңгесі бірінші кезектегі, ал 1,237,199 теңгесі екінші кезектегі және 61,560,465 теңгесі төртінші кезектегі

несие берушілердікі екендігін көреміз. «СтройСнаб сервис ЛТД» ЖШС-нің таратылу сәтіндегі жалпы қарызы 1,460,363 теңге болса, мұның 1,432,947 теңгесін екінші кезектегі несие берушілерге өтеуі тиіс болған. Ал екінші кезектегі несие берушілер санатына жұмысшылардың алдында өтелуге жататын жалақы бойынша міндеттеменің де кіретіндігі мәлім. Осы сынды тәжірибеде орын алып жатқан оқиғаларды көптеп келтіруге болады.

Ал П. Беренс өзінің зерттеуінде жарғылық капиталдың сақталуына бағытталған механизмдердің неміс құқығында жұмыс істейтіндігі жайлы деректерді келтіреді. Сондай механизмдер санатына өз капиталы мен жарғылық капитал арасындағы көрсеткіш теріс болған жағдайда қатысушыларға төлемдер төленбейтіндігі жайлы ережені жатқызады¹⁴².

Осы себепті де әдебиетте «жауапкершілігі шектеулі серіктестік» деп аталынатын бұл коммерциялық ұйымның дәстүрлі атауының дұрыс берілмегендігіне назар аударылады. Өйткені, қатысушылардың салған салымдары серіктестіктің меншігіне өтеді және оның қатысушылары серіктестіктің борышы бойынша «салған салымдарының мөлшерімен шектелген жауаптылықты» емес, тек осы салымдарды жоғалту қаупін ғана көтереді¹⁴³.

ЖШС туралы ҚР заңының 25-бабының 3-тармағында жауапкершілігі шектеулі серіктестіктің мәлімделген жарғылық капиталы нақты жарғылық капиталынан асып кеткен кезде серіктестікке қатысушылар кредит берушілер алдында жарғылық капиталдың өз капиталынан асып кеткен сомасында серіктестіктің борыштары бойынша ортақ субсидиялық жауапкершілікті мойнына алатындығы жөнінде ереже бекітілген. Осы норманың сот тәжірибесіндегі қолданысына талдау жүргізсек. Мысалы, Қостанай облыстық сотының азаматтық істер жөніндегі сот алқасының 2010 жылдың 06 қаңтарындағы №2а-1952/16 қаулысында сипатталған іске назар аударсақ. Бұл істе «Транзит-Тайра» ЖШС конкурстық іс басқарушысы сотқа жүгініп, осы серіктестіктің жалғыз қатысушысы С-дан жарғылық капиталға салынбаған 103000 теңге мөлшеріндегі салымын өндіріп алу туралы

¹⁴² Беренс П. Правовое положение товариществ и обществ. Предпринимательское право // В кн.: Проблемы гражданского и предпринимательского права Германии / пер. с нем. – М.: Издательство БЕК, 2001. – 336 с. С.243-306. 279-281 беттер.

¹⁴³ Российское гражданское право: учебник: в 2 т. / под ред. Е.А. Суханова. – Изд. 3-е. – М.: Статут, 2013. – Т. 1. – 958 с. 229-бет.

талап қойған. Осы істе сот мазмұны жоғарыда келтірілген нормаға сілтеме жасай отырып, істі шешкен.

Ал келесі бір істе конкурстық іс басқарушы талап қойған ретте серіктестіктің құрылтай құжаттарында қатысушылардың жарғылық капиталды қалыптастырғандығы туралы айтылғандығына сілтеме жасай отырып, сот талап арызды қанағаттандырудан бас тартқан. Мысалы, Астана қаласының апелляциялық сатыдағы сотының 2010 жылдың 31 мамырындағы №2а-1177 қаулысы. Ал Павлодар облыстық мамандандырылған ауданаралық экономикалық сотының 2015 жылдың 18 маусымындағы №2-2494/2015 шешімінде серіктестіктің жарғылық капиталының 100% қалыптасқандығы туралы жарғыда айтылғанымен, мұны растайтын құжаттарды қатысушының ұсына алмағандығына сілтеме жасай отырып, жарғылық капиталды қалпына келтіру туралы конкурстық іс басқарушының талабы қанағаттандырылған.

Ал Қостанай облыстық сотындағы кассациялық сот алқасының 2015 жылдың 29 шілдедегі №2к-474 қаулысында келесідей іс сипатталады. Атап айтқанда бұл істе «АстанаГеоПроект Сервис» ЖШС 2007 жылдың 23 ақпанында тіркелген және жалғыз қатысушысы ретінде Д., көрсетілген. Жарғылық капиталының мөлшері 5 000 000 теңге деп көрсетілген. 2009 жылдың 19 наурызында Д., өзіне тиесілі 100% үлесті Қ-ға сатады. Серіктестік 2012 жылы банкроттыққа ұшыраған сәтте конкурстық іс басқарушы жарғылық капиталдың шын мәнінде қалыптастырылмағандығына сілтеме жасап, 5 000 000 теңгені Қ-дан өндіріп алмақ болып сотқа жүгінеді. Алайда, істі мазмұны бойынша қараған сот жарғылық капиталды қалыптастыру бойынша талаптың қазіргі қатысушыға емес, бұрынғы қатысушы атап айтқанда Д-ға қойылуы керек екендігіне назар аударады.

Сондай-ақ жарғылық капиталға пайдалану құқықтарын салу кезінде де құқықтық нормалар арасында қайшылықтар туындап жатады. Атап айтқанда Қазақстан Республикасы Азаматтық кодексінің 551-бабының 1-тармағында жалға берушінің келісімімен жалға алушының жалға алынған мүлікті жарғылық капиталға салым ретінде сала алатындығы көрсетілген. Сондай-ақ Жарғылық капиталға пайдалану құқығы салынған ретте «Жауапкершілігі шектеулі және қосымша жауапкершілігі бар серіктестіктер туралы» ҚР Заңының 23-бабының 5-тармағына сәйкес жалпы жиналыстың келісімінсіз мерзімінен бұрын ондай құқықтарды алуға болмайды. Бірақ жалға алушы жалға

алу төлемақысын қатарынан бірнеше рет төлемесе қалай болмақ? Жалға алушы тарапынан шартты өрескел бұзулар орын алса, жалға беруші шартты бір жақты бұзып жалға берілген мүлікті кері талап ете алады ма? Пайымдауымша, ала алуы тиіс. Өйткені, жарғылық капиталға салым ретінде салуға келісім берген бастапқы кезеңде жалға алушының өз міндеттерін тиісінше орындайтындығы пайымдалған болатын. Бұл мәселені реттеудің бір нұсқасы ретінде отандық заңнамада, «Жауапкершілігі шектеулі қоғам туралы» РФ Заңының 15-бабының 3-тармағындағыдай ережені де бекітуге болар еді, деп пайымдаймын.

1965 жылғы 06 қыркүйектегі «Акционерлік қоғамдар жөніндегі» Германия Заңының 7-бабы бойынша акционерлік қоғамның ең төменгі жарғылық капиталы 50 мың еуроны құрайды. 8-бабына сәйкес акцияның номиналдық құны кемінде 1 еуроны құрауы қажет. Акциялар бөлінбейді. Ал 327 а –бабына сәйкес 95% акцияға ие акционерге ұсақ акционерлердің акциясын беру туралы жалпы жиналыс шешім қабылдай алады¹⁴⁴.

РФ қолданыстағы заңнамасындағы ЖШҚ үшін қарастырылған жарғылық капитал сомасы (10 000 рубль) тым аз екендігіне назар аударылады. Алайда, бұл нысанды таңдаған шағын және орта кәсіпкерліктің субъектілерінің де мүдделері ескерілуі керектігі айтылады. Сонымен бірге заңды тұлғаның активтерінің жарияланған жарғылық капиталға сәйкес екендігі мемлекеттік органдар тарапынан бақылануы қажеттігі және сәйкессіздіктер айқындалған ретте құқықтық санкцияларды қарастыру керектігі де білдірілуде¹⁴⁵.

М.Г. Ионцев өзінің еңбегінде акционердің жарғылық капиталға салған ақшасына немесе мүлкіне меншік құқығы қоғамға ауысатынына, Ал есесіне акционерде ұсынылған акцияларға меншік құқығы пайда болатынына назар аударады. Сондай-ақ аталған автор жарғылық капиталға салым ретінде мерзімді пайдалану құқығы (жалға алу, шығармашылық қызметтерінің нәтижелеріне құқық және т.б.) ұсынылған

¹⁴⁴ Торговое Уложение Германии. Закон об акционерных обществах. Закон об обществах с ограниченной ответственностью. Закон о производственных и хозяйственных кооперативах / под ред. Т.Ф. Яковлева; пер. с нем. Е.А. Дубовицкая. – Изд. 2-е, перер. – М.: Волтерс Клувер, 2009. – 632 с.

¹⁴⁵ Юридические лица в гражданском праве: юридические лица в российском гражданском праве (коммерческие и некоммерческие организации) / под ред. В.Н. Литовкина, О.В. Гутникова. – М.: Институт законодательства и сравнительного правоведения при Правительстве РФ, 2011. – 1024 с. 113-бет.

реттерде жағдайдың өткірлене түсетінін жеткізеді. Осы ретте М.Г. Ионцев тәжірибеде орын алған мына бір оқиғаны мысалы ретінде келтіреді: акционерлік қоғам жарғылық капиталының 19% екі пайдалы («пайдалылығы» бәріне бірдей түсінікті де болмаған) үлгіні айрықша емес қолдану құқығымен ұсыну арқылы төленген. Осы ретте қоғам мен акционерлердің және үшінші тұлғалардың арасындағы қоғамның жарғылық капиталын құрайтын мүліктік игіліктер мен мүліктік құндылықтарға қатысты туындайтын қатынастарды реттейтін нормаларды заңнамаға енгізудің объективті қажеттілігі айқын көрінуде¹⁴⁶.

Өндірістік кооператив мүшесінің мүліктік жарна салуы

«Өндірістік кооператив туралы» ҚР заңының 10-бабының 1-тармағы 3)-тармақшасына сәйкес ӨК мүшелері кооперативтің құрылтай құжаттарында көзделген тәртіппен, жолмен және мөлшерде кооператив мүлкіне мүліктік жарна енгізуге міндетті.

Акционердің жарғылық капиталға салым салу міндеті

Атап айтқанда «Акционерлік қоғамдар туралы» Қазақстан Республикасының 2003 жылдың 13 мамырындағы №415 заңының 10-бабына сәйкес қоғамның жарғылық капиталының ең төменгі мөлшері тиісті қаржы жылына арналған республикалық бюджет туралы Қазақстан Республикасының заңында белгіленген айлық есептік көрсеткіштің 50000 еселенген мөлшерінде болады. Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі қаржы нарығындағы жұмыс істегісі келген акционерлік қоғамдарға қойылатын талапты бұдан да қатайта түседі. Мысалы, «Қаржы нарығын және қаржы ұйымдарын реттеу, бақылау мен қадағалау жөніндегі уәкілетті органның лицензиясы негізінде банк операцияларының жекелеген түрлерін жүзеге асыратын ұйымдардың жарғылық капиталының ең аз мөлшерлері туралы» Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкі Басқармасының 2012 жылғы 26 наурыздағы №127 Қаулысына сәйкес жарғылық капиталдың ең аз мөлшері келе-сідей сипатта бекітіледі:

- 1) Ұлттық почта операторы үшін – 1 (бір) миллиард теңге;
- 2) ипотекалық ұйымдар үшін – 800 (сегіз жүз) миллион теңге;
- 3) жоғарыдағы 1) – 2) тармақшаларында көрсетілгендерді қоспағанда, банктік қарыз операцияларын жүзеге асыратын ұйымдар үшін – 800 (сегіз жүз) миллион теңге;

¹⁴⁶ Ионцев М.Г., Ариффулина А.А. Акционерное общество: Правовые основы. Имущественные отношения. Управления и контроль. Защита прав акционеров. – Изд. 2-е, перер. и доп. – М.: Ось-89, 2003. – 752 с. 54-бет.

4) банк операцияларының өзге түрлерін жүзеге асыратын басқа ұйымдар (шетел валютасымен айырбастау операцияларын ұйымдастыру немесе банкноттарды, монеталар мен құндылықтарды инкассациялау операцияларын жүзеге асыру қызметінің ерекше түрі болып табылатын заңды тұлғаларды қоспағанда) үшін – 5 (бес) миллион теңге.

Қазақстан Республикасының қаржы нарығын және қаржы ұйымдарын реттеу мен қадағалау агенттігі Басқармасының 2008 жылғы 22 тамыздағы №131 қаулысымен бекітілген Нұсқаулықта жаңадан құрылған сақтандыру (қайта сақтандыру) ұйымының жарғылық капиталының ең төменгі мөлшері келесідей бекітілген еді:

- «жалпы сақтандыру» саласы бойынша лицензия алған кезде – 1 100 000 000 (бір миллиард жүз миллион) теңге;
- «өмірді сақтандыру» саласы бойынша лицензия алған кезде – 1 200 000 000 (бір миллиард екі жүз миллион) теңге;
- «жалпы сақтандыру» саласы бойынша және қайта сақтандыру бойынша лицензия алған кезде 1 200 000 000 (бір миллиард екі жүз миллион) теңге;
- «өмірді сақтандыру» саласы бойынша және қайта сақтандыру бойынша лицензия алған кезде – 1 300 000 000 (бір миллиард үш жүз миллион) теңге;
- қайта сақтандыруды айрықша қызмет түрі ретінде жүзеге асыру арқылы қайта сақтандыру бойынша лицензия алған кезде – 1 000 000 000 (бір миллиард) теңге.

Тәуекелі жоғары осы сынды салаларда жұмыс істейтін ұйымдардың жарғылық капитал мөлшеріне жоғарыда көрсетілгендей арнайы ережелер арқылы қатаң талаптың қойылуы түсінікті де. Отандық акционерлік қоғам қызметіне осындай қатаң талаптың қойылуы, даму жолы ертеден нарықтық экономика соқпағымен келе жатқан елдерден көшкен сияқты көрінеді. Мысалы, Еуропалық Одақтың 1976 жылдың 13 желтоқсанындағы екінші директивасына назар аударсақ. Аталған директиваның 6-тармағында Еуропалық Одаққа мүше-мемлекеттердің аумағында жұмыс істейтін компаниялардың жарғылық капиталының ең төменгі мөлшері 25 000 еуродан кем болмауы тиістігі бекітілген. Директиваның қабылдануына қатысушылар мен несие берушілердің құқықтарын тиісінше қорғау ниетінің ықпал еткендігі айтылады.

Сондай-ақ директива мәтініндегі «компания» сөзін, мүше-мемлекеттердегі келесідей ұйымдық-құқықтық нысандарға қолдану керектігі айтылады:

- Бельгияда: la société anonyme / de naamloze vennootschap;
- Данияда: aktieselskabet;
- Францияда: la société anonyme;
- Германияда: die Aktiengesellschaft;
- Ирландияда: the public company limited by shares, the public company limited by guarantee and having a share capital;
- Италияда: la società per azioni;
- Люксембургта: la société anonyme;
- Голландияда: de naamloze vennootschap;
- Англияда: the public company limited by shares¹⁴⁷.

Байқағанымыздай, Еуропалық Одақтың екінші директивасында бекітілген жоғарыдағы талап, тек акционерлік қоғамға қатысты ғана қолданылады.

2.2 Корпорация қатысушыларының өз құқықтарын жүзеге асыру барысында туындауы мүмкін «түйіткілді жағдай» ұғымының сипаттамасы

2016 жылы «Ф.А.» ЖШС қатысушыларының арасындағы корпоративтік дауға қатысты Алматы қаласындағы экономикалық соттың 2016 жылдың 24 тамызындағы №7527-16-00-2/6050 шешімі қабылданған еді. «Ф.А.» ЖШС-нің қатысушылары арасындағы бұл дау отандық заңнама мен сот тәжірибесінің келесідей ақтандақ тұстарын айшықтай көрсетті, деп пайымдаймыз: 1) ЖШС қатысушыларының ортақ бір келісімге келе алмауынан туындайтын жағдайды шешудің орныққан ұстанымының жоқ екендігі айқындалды; 2) ҚР Жоғарғы Сотының нормативтік қаулысы ұсынатын мүмкіндіктердің толықтай пайдаланылмай жатқандығы белгілі болды; 3) ЖШС және оның

¹⁴⁷ Second Council Directive 77/91/EEC of 13 December 1976 on coordination of safeguards which, for the protection of the interests of members and others, are required by Member States of companies within the meaning of the second paragraph of Article 58 of the Treaty, in respect of the formation of public limited liability companies and the maintenance and alteration of their capital, with a view to making such safeguards equivalent // <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A31977L0091>

қатысушысы арасындағы қатынастардың құқықтық табиғатының толықтай зерттелмегендігі айқын көрінді.

Басқару сауалдарына байланысты қатысушылардың ортақ келісімге келе алмауын американдық доктринада дедлок (шарасыз жағдай) терминімен сипаттайды. Дедлок жағдайына байланысты заң шығарушының, сот органдарының ұстанымы қандай болуы тиіс? Қатысушылардың арасындағы туындаған осы бір түйіткілді жағдайды шешуге заң шығарушы, сот органдары тікелей араласуы тиіс пе, әлде үнсіз бақылаушы кейпіне енуі қажет пе?

Сонымен жоғарыда сипатталған сауалдарға жауапты «deadlock» немесе «шарасыз жағдай» ұғымының мазмұнын ашудан бастасақ. Мысалы, АҚШ-тың Нью-Джерси штатының Бизнес Корпорациялары жөніндегі Актісінің 14А:12-7 бөлігінде «дедлоктың» мына жағдайда туындайтындығын айтады: «егер «екі рет өткізілген жылдық жалпы жиналыстағы дауыс беру барысында корпорацияның қатысушыларының дауыстар саны бөлініп, директорды тағайындау мүмкін болмаса» 1 тармақтың ережелеріне сәйкес сот келесідей жағдайда іске араласуы мүмкін...»¹⁴⁸. Ал ресейлік зерттеуші Д.Степанов болса, басқаруға қатысты шешімдердің қабылдануына бірден-бір жауапты тұлғаның корпорация қатысушылары екендігіне назар аударып, ал осы тұлғалардың басқаруға қатысты ортақ бір мәмілеге келе алмауын дедлок ретінде сипаттайды¹⁴⁹. Professor O'Neal жабық корпорациялардың басым бөлігіндегі қатынастардың құрылтайшылар (қатысушылар) арасындағы адами қатынастарға негізделетіндігіне және корпорация қызметіне қатысты «ақылға қонымды үміттерінің (reasonable expectations)» болатындығына назар аударады: «Жабық корпорацияларға қатысушылардың арасындағы адами қатынастар нашарлаған кезде қатысушылардың «ақылға қонымды үміттерін» мысалы, жұмыс орнының сақталатындығын немесе бизнесті жүргізуге ешбір тосқауылсыз қатысуын іске асыру қиындай түспек. Басқалай айтқанда, қатысушылардың арасындағы адами қатынастар бұзылған ретте үлестің басым бөлігіне ие қатысушы ықпал ету тетіктері қолында болғандықтан ұсақ үлеске ие қатысушымен жасалынған еңбек

¹⁴⁸ What is Corporate Deadlock? By Scott I Unger // <http://www.njlawblog.com/2013/04/articles/litigation/what-is-corporate-deadlock/>. 05.10.2017.

¹⁴⁹ Степанов Д. Дедлоки в непубличных корпорациях: возможные варианты развития законодательства и судебной практики // Вестник экономического правосудия РФ. – 2015. – №9. – С.60-113. 64-65 беттер.

шартын бұзуға және оны басқару шешімдерін қабылдау процессінен шеттетуге қауқарлы болмақ... Осы тұста «ақылға қонымды» ұғымы көмекке келмек...»¹⁵⁰. Қатысушылардың «ақылға қонымды үміттері» жайлы дәйектерді A.W. Chesterton Co. v. Chesterton арасындағы даудан да кездестіруге болады. A.W. Chesterton Co. компаниясы 1885 жылғы құрылған сәтінен бастап жабық корпорация нысанында болған. Ал 1985 жылы Артур Честертонды қоса алғандағы A.W. Chesterton Co. компаниясының барлық қатысушылары салықтық жеңілдіктерге ие болу үшін компанияның нысанын өзгертуге келіседі. 1990 жылы Артур Честертон A.W. Chesterton Co. компаниясындағы өзіне тиесілі үлесін толықтай өзінің бақылауындағы екі корпорацияға бөліп беруді жсопарлайды. Артур Честертонның бұл қадамы A.W. Chesterton Co. компаниясының қолданып келген салықтық жеңілдіктерінен айрылып қалуына әкеледі. Өйткені, қолданыстағы заңнама талаптарына сәйкес салықтық жеңілдікті тек қатысушылары жеке тұлғалардан ғана құралған компания пайдалана алатын. Артур Честертонның осы әрекеті себебінен күткендегідей табыс ала алмаған өзге қатысушылар А. Честертонға талап-арыздарымен жүгінеді. Талап-арызды қанағаттандыру барысында сот тарапынан жоғарыда аталған 'reasonable expectations' ережесіне де сілтеме жасалады¹⁵¹.

Сондай-ақ Д. Степанов келесідей белгілерді а) мұндай шешімдерді қабылдамастан корпорацияның бұдан арғы қызметті жалғастыруы мүмкін болмайтын жағдайда шешімнің қабылданбауы және ә) осы шешімді қабылдауға бағытталған қатарынан жасалған екі сәтсіз талпыныстың болуы дедлокты сипаттайтын критерийлер болуы тиіс, деген пайымдарын жеткізеді. Сондай-ақ аталған критерийлер заң немесе сот практикасы деңгейінде бекітілуі тиіс деген пікірлерін ортаға салады¹⁵². Дуглас Молл өзінің зерттеу еңбегінде АҚШ-тағы Бизнес Корпорациялардың Модельдік Актісінің 14.30(a)(2)-тармағына берген түсініктемесінде, американдық заң шығарушының дедлоктың екі деңгейде туындауы мүмкін екендігін бекіткендігіне назар аударып, директорлар деңгейінде орын алған дедлок жағдайында корпорацияны

¹⁵⁰ Eisenberg M.A., Cox J.D. Corporations and other business organizations. Cases and materials. – Ed. 10th. – New York: Foundation Press, 2011. – 1064 p. 374-382 беттер.

¹⁵¹ Eisenberg M.A., Cox J.D. Corporations and other business organizations. Cases and materials. – Ed. 10th. – New York: Foundation Press, 2011. – 1064 p. 382-бет.

¹⁵² Степанов Д. Дедлоки в непубличных корпорациях: возможные варианты развития законодательства и судебной практики // Вестник экономического правосудия РФ. – 2015. – №9. – С.60-113. 67-70 беттер.

таратуға тек келесідей алғышарттар болған кезде ғана жол берілетіндігін алға тартады: біріншісі, қатысушылар аталған дедлокты бұзуға қауқарсыз болса, екіншісі, корпорацияға «орны толмас залал» келуі мүмкін болса не келтіріп жатса немесе қатысушылардың пайдасына бизнесті жүргізу бұдан әрі мүмкін емес жағдайда, сондай-ақ қатысушылар деңгейінде орын алған дедлок барысында мысалы, егер қатысушылар екі жыл бойы директорларды тағайындай алмай жатса, бұл корпорацияны таратуға негіз болатындығы жайлы деректер келтіреді¹⁵³.

Отандық іскерлік айналымда «иесіз үлестерге» қатысты қалыптасқан жағдайды белгілі-бір деңгейде дедлок ретінде сипаттауға болатындығына біз өз еңбектерімізде тоқталған едік¹⁵⁴.

Табысты бөлу туралы шешімнің қабылдануы ЖШС қатысушылары кездесетін келесі бір көкейкесті мәселе болуда. Серіктестіктің жалпы жиналысының таза табысты бөлмеу туралы шешім қабылдай алатындығы сот практикасымен қуатталады. Мысалы, Ақтөбе облыстық сотының апелляциялық сот алқасының 2012 жылдың 26 маусымындағы №2а-761/2012 шешімі. Сондай-ақ СҚО сотының апелляциялық сот алқасының 2011 жылдың 19 қазанындағы №2а-1425/2011 қаулысында келесідей іс сипатталады. Атап айтқанда бұл істе «Т» ЖШС қатысушысы И., таза табысты бөлу туралы талабымен сотқа жүгінген. Сот процессі барысында аталған серіктестіктің үш қатысушысының бар екендігі және олардың 50, 25 және 25% үлестен иеленетіндіктері белгілі болды. Жарғылық капиталдың 50% ие И., таза табысты бөлу туралы дауыс берсе, ал қалған екі қатысушы бөлмеу туралы дауыс берген. Бұл ретте сот таза табысты бөлуді міндеттеуге болмайтындығы жайлы байлам жасалған.

Дәл осындай жағдай келесі бір істе де қалыптасқан. Алматы қалалық сотының азаматтық және әкімшілік істер жөніндегі апелляциялық алқасының 2016 жылдың 08 маусымындағы №2а-2537 қаулысында «S.-Oil» ЖШС таза табысын бөлу туралы сауал жалпы жиналыстың күн тәртібіне шығарылады. Жарғылық капиталдың 60% үлесіне ие

¹⁵³ Moll D.K. Corporations and other business associations. Statutes, rules and forms. – New York, 2013. – p. 2099. 775-778 беттер.

¹⁵⁴ Естемиров М.А. Дедлоктың жекелеген сұрақтарының Қазақстан Республикасының заңнамасымен құқықтық реттелуі // Құқық және мемлекет. – 2016. – №4(73). – Б. 88-92. 90-бет.

қатысушы таза табысты серіктестік қызметін ары қарай дамыта түсуге жұмсау жайлы шешімге дауыс берсе, ал 40% үлеске ие қатысушы бұған қарсы болады. Сот жалпы жиналысты өткізу тәртібінде ешбір кемшілік кетпеген деп тауып, жалпы жиналыстың таза табысты бөлмеу туралы шешімін заңды деп таниды.

Дедлокты талдау барысындағы сот органдары кездесетін маңызды сауалдардың санатына – істі қараушы соттың дедлокқа қатысты реакциясының қандай болуы керектігі және бұл жағдайды шешудің қандай құқықтық механизмдері бар деген мәселелерді жатқызуға болады. Туындаған дедлокты үлесті мәжбүрлеп сатып алу арқылы шешуге болмайтындығы жайлы байлам ресейлік сот практикасында «Производственно-коммерческая фирма «Ф.».» ЖШҚ қатысушыларының арасында туындаған дауда жасалған еді¹⁵⁵. Атап айтқанда РФ ЖС экономикалық даулар жөніндегі сот Алқасы қатысушыларға тиесілі үлестер тепе-тең осындай жағдайда қатысушылар құрамынан шығару механизмінің тек қатысушылардың өз міндеттемелерін өрескел бұзғандығы не қатысушының іс-қимылының қоғамның қызметін бұдан әрі жалғастыруға мүмкіндік бермейтіндігі немесе қиындата түсетіндігі дәлелденген ретте ғана қолдануға болады деп пайымдайды. Ал бұл дауда бұл мән-жай айқын емес еді.

Қоғамның қатысушыларының арасындағы бір-біріне деген сенімсіздік деңгейі шарықтау шегіне жеткен ретте және ешбірінің іс-қимылында құқыққа қайшылық айқын байқалмаған ретте тараптарға бұдан әрі корпоративтік қатынастарды жалғастырудың орындылығы туралы мәселені қарастырған жөн. Нәтижесінде, тараптар қоғамды тарату туралы не қатысушылардың бірі қоғамнан өз еркімен шығатындығы жайлы байлам жасауы мүмкін. Мұндай байламды шетелдік тәжірибеде қуаттайды. Атап айтқанда Түркияның Сауда Кодексінің 636-бабының 2-тармағында келесідей ереже бекітілген: «(2) Егер, ұзақ уақыт бойы компанияның басқару органдарының бірі жоқ болса немесе қатысушылардың жалпы жиналысы өткізілмесе, онда қатысушылардың не серіктестік несие берушілерінің бірінің талап етуі бойынша сауда істері жөніндегі сот, жағдайды Заң талаптарына сай

¹⁵⁵ Естемиров М.А. Жеке құқықтық қатынастарды реттейтін отандық заңнаманы жетілдіру жөніндегі кейбір ойлар // Қазіргі заман жағдайларында жеке адам құқықтарын қамтамасыз ету: Н.А. Шәйкеновті еске алуға арналған («Шәйкенов оқулары») халықар. ғыл.-практ. конф. матер. – Астана: «Қазақстан Республикасының Заңнама институты» ММ, 2016. – Б. 194-199. 197-199 беттер.

түзетуге уақыт беруі мүмкін. Егер, жағдайды түзету мүмкін емес болса, онда сот компанияны тарату жайлы шешім қабылдайды. (3) Компания қатысушыларының кез-келгені осы негіздер орын алған ретте компанияны тарату туралы талап-арызымен сотқа жүгіне алады. Алайда, сот компанияны таратудың орнына үлестің нарықтық құнын төлей отырып, талап қоюшы-қатысушыны компаниядан шығару жайлы немесе бұл жағдайды реттестіруге икемді және ақылға қонымды өзге де балама шешімді қабылдауы мүмкін...»¹⁵⁶.

Қазақстандық сот практикасында да осыған ұқсас байламдар жасалған істерді кездестіруге болады. Мысалы, ОҚО сотының азаматтық және әкімшілік істер жөніндегі апелляциялық сот алқасының 2015 жылдың 05 мамырындағы № 2а-1117/2015 ұйғарымында сипатталған істе де сот қатысушылардың арасындағы басқаруға қатысты мәселенің серіктестіктің жалпы жиналысында шешілуі тиістігіне, ал соттың бұл мәселеге килігуге құзіретінің жоқтығына сілтеме жасаған еді. Сондай-ақ РФ Жоғарғы Сотының 2015 жылдың 20 шілдесіндегі №А40-56632/2014 іс бойынша қабылданған №305-ЭС15-2706 ұйғарымында келесідей қызықты байламдар жасалған: «...*Аймақтық соттың жасаған бұл байламы қате болып табылады. Корпоративтік даудың тараптарының арасында үлестің теңдей бөлінуі қатысушыны қоғамнан шығару талабын қанағаттандырудан бас тартуға негіз бола алмайды.*

Жауапкершілігі шектеулі қоғамдар жөніндегі Заңның 10-бабына сәйкес қоғамның жарғылық капиталының кемінде он пайыз үлесіне ие қатысушылар, өз міндеттерін өрескел бұзатын не өзінің әрекеті (әрекетсіздігі) арқылы қоғамның қызметін жалғастыруға мүмкіндік бермейтін немесе оны едәуір қиындата түсетін қатысушыны сот тәртібімен қоғамнан шығаруды талап етуге құқылы.

Қатысушыны шығару құқықты қорғаудың арнайы корпоративтік тәсілі болып есептеледі және бұл тәсілдің мақсаты қатысушылардың бірінің іс-қимылы арқылы қоғамның қалыпты жұмысына келтірілген тосқауылдарды алып тастау болып табылады...Дәл осы істегідей үлестер екі қатысушының арасында тепе-тең бөлінген кезде сот әрбір қатысушының жасаған құқықбұзушылығына баға беруі, аталған құқықбұзушылықтың қоғамға келтірген теріс салдарларын талдауы тиіс.

¹⁵⁶ Aydoğan F., Emirler M. Turkish company law. – Istanbul, 2016. – 459 p.

*Егер, қатысушыны қоғамнан шығару туралы талап-арызбен өзіде құқықбұзушылыққа жол берген қатысушы жүгінетін болса, онда мұндай талап-арыз қанағаттандырылмауы тиіс. Сонымен, үлестердің тепе-тең болуы қатысушыны қоғамнан шығару туралы талап-арызды қанағаттандырмауға дербес негіз болады деп пайымдаған аймақтық сот жауапкершілігі шектеулі қоғамдар жөніндегі Заңды дұрыс қолданбаған»¹⁵⁷. Мысалы, РФ Жоғарғы Соты өзінің ұйғарымдарының бірінде келесідей пікір білдіреді «*Қоғамдағы тепе-тең үлесті иеленетін қатысушылардың арасындағы өзара сенімсіздік деңгейі шарықтау шегіне жеткенде және қос тараптың да ұстанымдары заңға қайшы келмеген ретте корпоративтік қатынастарды бұдан әрі жалғастырудың орындылығы туралы сауалды қарастырған жөн. Нәтижесінде, қатысушылары қоғамды тарату туралы ортақ байламға келуі мүмкін немесе қатысушылардың бірі қоғамнан шығу жайлы шешім қабылдауы мүмкін*»¹⁵⁸. Бұдан осы бір істе ресейлік жоғарғы соттың істі мазмұны бойынша шешуші емес, қатардағы бақылаушының рөлін жөн көргендігін аңғарамыз. Екінші жағынан, сот органдарының қолданыстағы заң шеңберінде ғана әрекет ететіндігі де мәлім. Егер, қолданыстағы заңнамада дедлокты шешуге қауқарлы механизмдер заң шығарушы тарапынан берілмесе, қайтпек керек? Осы себепті, отандық соттар мен заң шығарушы тарапынан дедлок жағдайын шешуге қауқарлы ұтымды механизмдерді қолданысқа ендіру бағытында жұмыс жүргізгені жөн, деп пайымдаймыз.*

1977 жылы Джон Хетрингтон мен Майкл Дулей өздерінің бірлескен авторлықта жарық көрген мақаласында келесі жағдайды саралайды. Атап айтқанда аталған авторлар 1960-1976 жылдар аралығында мәжбүрлі тарату механизмі қолданылған 54 істі саралайды. Осы істердің жартысында талап қоюшылардың талабы қанағаттандырылған. Демек, корпорацияны мәжбүрлі тарату жайлы байлам жасалған. Бірақ талап-арыз қанағаттандырылған осы 27 істің тек 6-да ғана корпорация бизнесі іс жүзінде таратылған. Ал 17 істе бір тарап екіншісінің үлесін сатып алған. 3 істе қатысушылардың үлестері

¹⁵⁷ Определение Верховного Суда РФ от 20.07.2015 №305-ЭС15-2706 по делу №А40-56632/2014 // <http://sudact.ru/>. 26.10.2017.

¹⁵⁸ Определение судебной коллегии по экономическим спорам Верховного Суда РФ от 8 октября 2014 г. N 306-ЭС14-14 // <http://www.garant.ru/products/ipo/prime/doc/70661564/> 26.10.2017.

үшінші тұлғаларға сатылған. Бір істе ешбір өзгеріс болмаған. Ал талап-арыз қанағаттандырылмаған қалған 27 істің 14-де бір тарап екінші тараптың үлесін сатып алса, алтауында ешбір өзгеріс болмаған. Екі істе үлес үшінші тұлғаларға сатылса, үш істе бизнес таратылған. Ал екі істе жағдай беймәлім күйінде қалған¹⁵⁹.

Қатысушыларының өзара ортақ келісімге келе алмауы себепті, корпорацияны таратудың (dissolution) АҚШ сот тәжірибесіндегі қолданысының келесідей 4 сатыдан өткендігі айтылады: 1) 1960-шы жылдардың бас кезеңіне дейін жалғасқан бірінші сатыда корпорацияны тарату тек дедлок жағдайында ғана қолданылды. Мұның өзінде, сот аталған компанияның жұмысын жалғастыра беруінде жария мүдденің барлығына сілтеме жасай отырып, таратуға аса ықыласты бола қоймайтын еді; 2) екінші сатыда, сот тек дедлок жағдайында ғана емес, Сонымен бірге «қатысушыны ығыстыру» жағдайларында да бұл механизмді қолдана бастады және бұл сатыда экономикалық тұрғыдан қалыпты жұмыс істеп тұрған компанияларға да бұл механизм қолданыла бастады. Мысалы, *Brenner v. Berkowitz*; Сондай-ақ бұл сатыда жағдайдың өзгеруіне Хетрингтон-Дулей концепциясының ықпалының болғандығы да айтылады; 3) үшінші сатыда, басты назар мажоритарлы қатысушының кінәсінен, ұсақ қатысушылардың «ақылға қонымды үміттеріне» ауыса бастады; 4) қазіргі кезеңге дейінгі жалғасып келе жатқан төртінші сатыда, тарату механизмінің орнына үлесті міндетті сатып алу механизміне көбірек басымдылық берілуде [61, p. 389]. Ал неміс құқығында «шарасыз жағдайды» шешуге қатысушылардың арасында жасалатын корпоративтік шарт арқылы қол жеткізілетіндігі айтылуда. Атап айтқанда қатысушылардың арасында жасалатын корпоративтік шартта «Орыс рулеткасы» және «Техастық оқ ату» тәсілдерінің бірін бекіту арқылы дедлокты шешуге болатындығына назар аударылуда¹⁶⁰.

Жоғарыда сипатталғандарды басшылыққа ала отырып, дедлок жайлы келесідей ереженің ҚР қолданыстағы заңнамасынан көрініс табуы тиіс деп пайымдаймыз. «Аталған шешімдерді қабылдамаған жағдайда корпорацияның бұдан арғы қызметінің тоқтап қалу қаупі

¹⁵⁹ Eisenberg M.A., Cox J.D. Corporations and other business organizations. Cases and materials. – Ed. 10th. – New York: Foundation Press, 2011. – 1064 p. 373-374 беттер.

¹⁶⁰ Аладьев И.С. Корпоративный договор (соглашение акционеров) по германскому праву // Сб. ст. о праве Германии / Германо-Российская ассоциация юристов. – 2017. – №2. – С. 167-179. // www.drjv.org

нақты туындаған ретте аталған шешімді қабылдау мақсатында қатарынан жасалған үш талпыныстың сәтсіз аяқталуы қатысушылар арасындағы дедлоктың туындағанын көрсететді. Мұндай ретте, істі қараушы сот дау тараптарының назарын туындаған дедлокқа аударып, бұл жағдайды реттестірудің құқықтық механизмдеріне сілтеме беруі тиіс».

Бұл жағдайды шешудің бір балама жолы ретінде ЖШС туралы заңның 61-бабының 2-тармағын атауға болады. Аталған нормада заң актілерінде көрсетілген реттерде серіктестіктің уәкілетті немесе сот органдарының шешімдерімен мәжбүрлі бөлінетіндігі және бөліп шығарылатындығы көрсетілген. Бұл механизм қолданылатын жағдайлардың санатына дедлокты жатқызуға болады. Сонымен бірге қалыптасқан бұл жағдайдан шығудың тағы бір қосымша жолы ретінде корпоративтік шарт институтын ендіруге болады. Құқықтық қатынасқа түсушілерге аталған институтты қолдану мүмкіндігін ұсыну арқылы бұл мәселені еңсеруге болады. Себебі, қатысушыларда ұйымды бастапқы құру сатысында маңызды сауалдар бойынша келісіп алу және ол келісімдерін корпоративтік шарт форматында рәсімдеу мүмкіндігі болады. Осы арқылы болашақта туындауы мүмкін даулардың алдын алуға болады.

БҚО сотының азаматтық істер жөніндегі сот алқасының 2017 жылдың 17 мамырындағы №2799-17-00-2а/493 қаулысында серіктестіктің атқарушы органын тағайындауға қатысты қатысушылардың арасында туындаған дау сипатталады. Атап айтқанда соттың қарауына атқарушы органды тағайындау үшін айқын басым көпшілік пе, әлде жай көпшілік дауыс жеткілікті ме деген сауал ұсынылады. Бұл істе сот, ЖШС туралы заңда атқарушы органды тағайындау туралы шешімді қабылдау үшін заң шығарушының айқын басым көпшілік дауыстың қажеттігі туралы талап қоймайтындығына назар аударады. ҚР ЖС 2015 жылдың 17 маусымындағы №3гп-309 қаулысында шешім қабылдау үшін заңда бекітілген төменгі деңгейді жарғы арқылы төмендетуге болмайтындығы, тек қана ұлғайтуға жол берілетіндігі жайлы байлам жасалған.

СҚО экономикалық сотының 2014 жылдың 17 маусымындағы №2-2311/14 шешімінде серіктестіктің қатысушылар құрамына енген жаңа қатысушыны жарғыға қосу туралы шаруаны кім атқаруы керектігі туралы мәселе көтерілген. Атап айтқанда «Р» ЖШС құрамына

4% үлесті алған жаңа қатысушы қосылады. Ал жарғыны өзгертуге өзге қатысушылар қарсы болады. Істі мазмұны бойынша қараған сот, қайта тіркеу жүргізу міндетін басқару органдарына жүктейді.

Пікір қайшылығы себепті, істің сотқа жетуі өзге ұйымдық-құқықтық нысандарда да кездеседі. Мысалы, өндірістік кооператив мүшесінің басқаруға қатысу құқығына тоқталсақ. Алматы облыстық экономикалық сотының 2016 жылдың 04 наурызындағы №1912-16-00-2/7 шешімінде «СПК «А» ӨК туындаған дау сипатталады. Бұл істе өндірістік кооператив мүшесі кооперативтің үлкен мөлшерде қарызға қаражат алуына келіспей, қарсы дауыс береді. Кооперативтің басқармасы аталған мүшенің бұл қадамын кооператив жұмысын дағдарысқа ұшырату деп бағалап, оны қатысушылар қатарынан шығармақ болады. Алайда сот бұл жағдайда кооператив мүшесінің тек қана өз құқығын қорғап жатқандығына назар аударып, аталған мүшені кооперативтен шығару жайлы шешімнің күшін жояды.

Сонымен жоғарыда келтірілген деректер, ойлар мен пайымдарды түйіндей келе, қатысушылардың арасындағы туындаған пікір қайшылығы бүкіл ұйымның дағдарысына ұласқан жағдайға заң шығарушы бей-жай қарамауы тиіс. Құқық қолданушыларға туындаған жағдайды шешудің тиісті механизмін ұсынулары қажет.

3 КОРПОРАТИВТІК ҚАТЫНАСҚА ҚАТЫСУШЫЛАРДЫҢ МҮЛІКТІК ЖАУАПТЫЛЫҒЫ

3.1 Корпорацияны басқару органдарының мүліктік жауаптылығы

ҚР ЖС 2010 жылдың 14 шілдесіндегі 3гп-403-10 қаулысында сипатталған істе, «Т.Плюс» ЖШС қатысушысы С., осы серіктестіктің өзге қатысушысы К-дан серіктестікке келтірілген залалды өндіріп алмақ болып сотқа жүгінген. ҚР ЖС өзінің қаулысында талап қоюшы С-ның серіктестік қатысушыларының қатарына тек 2008 жылы ғана қосылғандығын, ал талап-арызда 2003-2007 жылдары келтірілген залалды өндіруді сұрап тұрғандығын атап өтіп, қатысушы мәртебесін алғанға дейінгі кезең бойынша мұндай талап қоя алмайтындығы жайлы байлам жасады. Сонымен жоғарыдағы қаулыда ҚР ЖС серіктестік қатысушысының деривативті талап қою құқығының тек қатысушы мәртебесін алған кезеңнен ғана туындайтындығы жайлы байлам жасады. Ал қатысушылар қатарына жаңадан қосылған қатысушыны басқару органдарын мүліктік жауаптылыққа тарту құқығынан шеттеуіміз қаншалықты орынды, қаншалықты іскерлік айналым талаптарына жауап береді деген сауалдар туындайды. Бұл сауалдарға жауапты алдымен, басқару органдарының мүліктік жауаптылығы жайлы отандық заңнама талаптарына талдау жасаудан бастасақ.

Корпорация құру арқылы кәсіпкерлікпен айналысқысы келген тұлғалар көп жағдайда, белгілі-бір салада білікті, ысылған кәсіби менеджерлердің көмегіне жүгінуге мәжбүр болып жатады. Бұл мұқтаждық кәсіпкерлік ісі кең жолға түсіп, қарқын алған және әралуан өңірлерде өкілдіктер ашу, бизнесті диверсификациялау үшін жаңа заңды тұлғалар құру қажеттілігі туындаған кезде айқын сезіледі. Осындай жағдайда кәсіби менеджерлердің көмегіне жүгінбестен істі жалғастыру мүмкін болмай қалады. Осы себепті де заңды тұлғаның қатысушыларының заңды тұлғаны басқару үшін кәсіби мамандарды іске тартуы тәжірибеде жиі кездесетін жайт. Ара-кідік осы заңды тұлғаның қатысушылары мен заңды тұлғаның ісін басқаруға тартылған тұлғалардың арасында даулы жағдайлар туындап жатады.

Бұл құбылысты Клаус Хопт өзінің еңбегінде, А. Смиттің «Халықтар байлығының табиғаты мен себептері туралы зерттеу» еңбегінен алынған келесідей үзінді арқылы сипаттайды: «Өзінің емес өзгенің ақшасын басқаратын директорлардан компанияға қатысты, әдетте жай серіктестіктегі әріптестер тарапынан байқалатын аса жоғары қырағылықты күту қаншалықты орынды... Сондықтанда, әрдайым мұндай компанияның ісін басқаруда белгілі-бір деңгейде салғырттықтың орын алары сөзсіз»¹⁶¹. Ал С. Садуақасов «Кооперация һәм қазақ шаруасы» атты еңбегінде кооперация ісін жолға қойып, дамытып алып кетуде адал іс басқарушының рөлі үлкен екендігіне назар аударады¹⁶².

Ал мұндай жағдайларды назарсыз қалдырмай, тиісінше реттеп отыру заң шығарушының міндеті. Жекелеген зерттеушілер заңды тұлғаның құрылу барысына жүргізілетін толықтай бақылаудың соңғы уақытта, заңды тұлғаның міндеттемелері бойынша оның құрылтайшыларының және басқару органдарының жауаптылығын бекітуге алмасып жатқандығына назар аударады¹⁶³. Дегенмен азаматтық құқықтық жауаптылықтың айрықша түрі ретіндегі субсидиарлы жауаптылықтың тек ТМД мүше елдердің заңнамасына ғана тән феномен екені, ал батыс елдерінің құқық жүйесіне аталған ұғымның бейтаныс екені және бұл ұғымның орнына «субсидиарлы міндеттеме» терминін қолданатыны айтылуда¹⁶⁴. Бұдан тыс аталған ұғымға жүктелетін экономикалық мазмұнға қатысты да пікірлер білдірілген еді¹⁶⁵.

¹⁶¹ Хопт К. Представление интересов и конфликты интересов в современном акционерном, банковском и профессиональном праве (к догматике современного правового регулирования ведения чужих дел) // Вестник гражданского права / под ред. А.Е. Суханова – 2008. – №2. 228-бет.

¹⁶² Садуақасұлы С. Екі томдық шығармалар жинағы. – Алматы: Алаш, 2003. – Т. 2. – 360 б. 87-бет.

¹⁶³ Емельянец В.П. Создание юридических лиц: исторический опыт и направления модернизации действующего гражданского законодательства // Актуальные проблемы развития института юридических лиц в российском законодательстве: матер. круг. стола «Корпоративное право и проблемы правового статуса юридических лиц» / под ред. В.М. Жуйкова. – М.: Институт законодательства и сравнительного правоведения при Правительстве РФ, 2011. – 192 с. 80-бет.

¹⁶⁴ Покровский С.С. Субсидиарная ответственность: проблемы правового регулирования и правоприменения // Вестник экономического правосудия РФ. – 2015. – №7. – С. 98-129. 99-бет.

¹⁶⁵ Савиных В.А. Субсидиарная ответственность: экономическое содержание и правовая сущность // Вестник Высшего Арбитражного Суда РФ. – 2012. – №12. – С. 59-69. 59-60 беттер.

Қазақстан Республикасының Азаматтық кодексінің 37-бабының 1-тармағына сәйкес заңды тұлға заң құжаттары мен құрылтай құжаттарына сәйкес жұмыс істейтін өз органдары арқылы ғана азаматтық құқықтарға ие болып, өзіне міндеттер қабылдайды. Осы сияқты ережені ТМД құрамындағы өзге елдердің Азаматтық кодексінен де кездестіруге болады. Мысалы, Азербайжан Республикасының Азаматтық кодексінің 49.3 бабы. Ал Беларусь Республикасының Азаматтық кодексінің 49-бабының 3-тармағына сәйкес заңнама актілеріне және құрылтай құжаттарына орай заңды тұлғаның атынан азаматтық айналымға қатысатын тұлға, өзі өкілдік ететін заңды тұлғаның мүддесінде адал және ақылға қонымды әрекет етуі тиіс. Заңды тұлғаның мүлкінің иесінің (құрылтайшыларының, қатысушыларының) талабы бойынша егер, заң актілерінде немесе шартта өзгеше көзделмесе, заңды тұлғаға келтірген зияндарын өтеуі тиіс.

Ресей Федерациясында 2008 жылдан бері Азаматтық кодексті түбегейлі реформалау жұмыстарының жүргізіліп келгендігі мәлім. Осы жұмыстар аясында қабылданған 2014 жылдың 05 мамырындағы №99-ФЗ федеральдық заңымен 2014 жылдың 01 қыркүйегінен бастап «Заңды тұлғаның атынан уәкілдік етуге құқылы тұлғалардың, заңды тұлға органдарына мүшелердің және заңды тұлғаның іс-қимылын айқындайтын тұлғалардың жауаптылығы» деп аталынатын жаңа 53.1 бап қолданысқа енгізілді. Салыстырмалы талдау мақсатында ресейлік Азаматтық кодекске енгізілген осы тың баптың ережесімен танысып көрелік:

«53.1 бап. Заңды тұлғаның атынан уәкілдік етуге құқылы тұлғалардың, заңды тұлға органдарына мүшелердің және заңды тұлғаның іс-қимылын айқындайтын тұлғалардың жауаптылығы.

1. Заңды тұлғаның өзінің, заңды тұлғаның мүддесінде әрекет ететін құрылтайшылардың (қатысушылардың) талабы бойынша заңға не заңды тұлғаның құқықтық актісіне немесе құрылтай құжатына орай заңды тұлғаның атынан уәкілдік етуге құқылы тұлға (53-баптың 3-тармағы) өзінің кінәсінен заңды тұлғаға келтірілген залалдың орнын толтыруға міндетті.

Заңға не заңды тұлғаның құқықтық актісіне немесе құрылтай құжатына орай заңды тұлғаның атынан уәкілдік етуге құқылы тұлғаның егер, өзінің құқықтарын жүзеге асыру және өзінің міндеттерін орындау барысында адал емес және ақылға қонымсыз әрекет еткендігі,

сондай-ақ егер оның әрекеті (әрекетсіздігі) азаматтық айналымның әдеттегі ережелеріне немесе әдеттегі кәсіпкерлік тәуекелге сәйкес келмегендігі дәлелденсе, онда ол жауаптылыққа тартылады.

2. Заңды тұлғаға залал келтірген шешімнің қабылдануына қарсы дауыс берген немесе адал әрекет ете отырып, дауыс беруге қатыспаған тұлғаларды қоспағанда, осы баптың 1-тармағында қарастырылған жауаптылыққа заңды тұлғаның ұжымдық басқару органдарының мүшелері де тартылады.

3. Заңды тұлғаның іс-қимылын іс жүзінде айқындауға, сондай-ақ осы баптың 1 және 2-тармақтарында аталған тұлғаларға өкімдер беруге мүмкіндігі бар тұлға, заңды тұлғаның мүддесінде адал және ақылға қонымды әрекет етуге міндетті және өзінің кінәсінен заңды тұлғаға келтірілген залал үшін жауаптылыққа тартылады.

4. Заңды тұлғаға осы баптың 1-3 тармақтарында аталған тұлғалар бірлесіп залал келтірген ретте келтірілген залалдарды ортақтасып өтеуге міндетті.

5. Осы баптың 1 және 2-тармақтарында аталған тұлғалардың жасаған адал емес әрекеттеріне, Ал жария қоғамдағы жасаған адал емес және ақылға қонымсыз әрекеттеріне қарастырылған жауаптылықты алып тастау немесе шектеу жөніндегі келісімі жарамсыз.

Осы баптың 3-тармағында аталған тұлғалардың жауаптылығын алып тастау немесе шектеу жөніндегі келісімі жарамсыз».

Осы ретте отандық заң шығарушы заңды тұлға органдарының жауаптылығы туралы нәліктен ҚР АҚ 37-бабында көрсетпеген, деген сауал туындайды. Қазақстан Республикасының азаматтық заңнамасын ағылшын құқығының ережелерін имплементациялау негізінде жетілдіру жөніндегі ҚР ЗИ тарапынан әзірленген концепцияда бұл олқылықтың орнын толтыру ұсынылған. Отандық Азаматтық кодекстің пандектілік жүйемен берілгендігін ескере отырып, заңды тұлға органдарының жауаптылығы туралы жалпылай ережелердің ҚР АҚ 37-бабында көрсеткен жөн болар еді, деп пайымдаймыз. Ал терең жан-жақты сипаттауды заңды тұлғаның жекелеген ұйымдық-құқықтық нысандары туралы заңдарда және бұл институттың сот тәжірибесіндегі қолданысын түсіндіруге арналған ҚР Жоғарғы Сотының нормативтік қаулысында көрсетуге болар еді. Дегенмен заңдардың көптігінің мәселенің ұтымды құқықтық реттелетіндігіне кепілдік

бермейтіндігі де айтылады¹⁶⁶. Сонымен, осы жауаптылықты іске асыру механизмін қарап көрсек. Алдымыздан шығатын алғашқы сауал залалды өндіріп алу туралы бастаманы кім көтере алады?

Отандық сот тәжірибесінен алынған бұл істер грузин зерттеушісі Л. Чантурия тарапынан білдірілген ескертпенің орындылығын қуаттауда. Атап айтқанда бұл зерттеуші АҚ туралы заңның 14-бабының 6-тармағында акционердің қоғамның барлық органдарының шешімін даулау құқығы бекітілгенімен, мұны жүзеге асыру механизмінің қазақстандық заңда берілмегендігіне назар аударған еді¹⁶⁷.

Ресей Федерациясының Жоғарғы Арбитраждық Соты Пленумының 2013 жылдың 30 шілдесіндегі №62 «Заңды тұлғаның органдары құрамына кіретін тұлғалардың залалды өтеп беруінің кейбір сауалдары туралы» Қаулысының 10 тармағында келесідей ереже бекітілген: «10. Директор келтірген залалды өндіріп алу туралы талап-арызбен сотқа жүгінген заңды тұлғаның қатысушысының заңды тұлғаның мүддесінде әрекет ететіндігін арбитраждық соттар назарда ұстауы тиіс (РФ АҚ 53 бабының 3 тармағы және РФ АПК 225.8 бабы). Сол себепті, талап-арызбен жүгінген тұлғаның, директор заңды тұлғаға залал келтірген әрекетті (әрекетсіздікті) жасасу сәтінде немесе тікелей залал туындаған сәтте заңды тұлға қатысушысы болмау фактісі талап-арызды қанағаттандырудан бас тартуға негіз болып табылмайды...»¹⁶⁸.

АҚШ-тың азаматтық процесс жөніндегі федералдық ережелер жинағының 23.1 тармағында жанама (деривативті) талап-арыздарды өндіріске қабылдап, қанағаттандырудың бір алғышарты ретінде «*даулалып жатқан мәмілені жасасу кезеңінде талап қоюшы, корпорацияның қатысушысы не мүшесі болуы керек*» деген ереже бекітілген¹⁶⁹. Бұл ереже АҚШ сот практикасы мен құқық доктринасында «*contemporaneous ownership requirement* («*үзіліссіз иелену талабы*»))

¹⁶⁶ Габов А.В. Об ответственности членов органов управления юридических лиц // Вестник Высшего Арбитражного Суда Российской Федерации. – 2013. – №7. – С.36-79. 37-бет.

¹⁶⁷ Ограничение прав акционеров в международной практике // В кн.: Актуальные вопросы законодательства Республики Казахстан об акционерных обществах / под ред. К.А. Мами, У.А. Сулейменова, Н.Л. Айткулова. – Алматы, 2008. – С.117-132.

¹⁶⁸ Постановление Пленума ВАС РФ. О некоторых вопросах возмещения убытков лицами, входящими в состав органов юридического лица: утв. 30 июля 2013 года, №62 // http://www.arbitr.ru/as/pract/post_plenum/90841.html 26.10.2017.

¹⁶⁹ Federal Rules of Civil Procedure › TITLE IV. PARTIES › Rule 23.1. Derivative Actions // http://www.law.cornell.edu/rules/frcp/rule_23.1. 26.10.2017.

атауымен танымал және аталған ереженің алғашқы рет 1881 жылғы *Hawes v. Oakland* ісінде қолданылғандығы жайлы ақпарат келтіріледі¹⁷⁰. Атап айтқанда Т.А. Васильева американдық зерттеушілерге сілтеме жасай отырып, бұл талапты бастапқы енгізу кезеңінде көзделген мақсаттар санатына соттылықты анықтау мәселесімен қатар, «strike suit» талап-арыздарын болдырмау болғандығын алға тартады¹⁷¹. Кейбір істерде деривативті талап-арыз қою құқығының қатысушының жеке құқығы екендігіне назар аударылып, сол себепті, аталған құқықтың жаңа қатысушыға ауыспайтындығы жайлы пікірлер білдіріледі¹⁷². Ресейлік зерттеуші Д.А. Нагоевада өзінің зерттеу еңбегінде қазіргі таңдағы АҚШ штаттарының басым бөлігінде осы ереженің бірқатар ерекшеліктермен қолданылатындығын атап көрсетеді¹⁷³. Зерттеушілер бұл ереженің АҚШ құқығындағы қазіргі қолданысы 1974 жылғы АҚШ Жоғарғы Сотында қаралған *Bangor Punta Operations, Inc. v. Bangor & Aroostook railroad Co.* ісінен кейін тың серпін алғандығына назар аударып, бұл ережеден өзгеше болатын жағдайлардың да бар екендігін көрсетеді. Мысалы, егер құқықбұзушылықтың зарары әлі де жалғасып жатса¹⁷⁴. Дуглас Молл өзінің еңбегінде АҚШ-тағы Бизнес Корпорациялардың Модельдік Актісінің 7.41 тармағында деривативті талап қою құқығын қою үшін қатысушы (акционер) келесідей алғышарттарға жауап беруі тиіс екендігіне назар аударады: біріншісі, өзі даулап жатқан әрекет не әрекетсіздік орын алған уақытта корпорацияның қатысушысы болуы тиіс немесе сол кезеңде қатысушы болған тұлғадан заңда бекітілген тәртіпте үлесті алуы қажет; екіншісі, корпорация құқығын жүзеге асыруда әділетті және ақылға қонымды әрекет етуі тиіс¹⁷⁵.

¹⁷⁰ Murphy J.G. Corporations: Shareholders' Derivative Suits: Federal Rule 23(b) and the Erie Doctrine // California Law Review. – 1952. – Vol. 40, №3. – P. 433-441. 436-бет.

¹⁷¹ Васильева Т.А. Косвенный иск в цивилистическом процессе (сравнительно-правовое исследование) («Статут», 2015) // <http://www.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc&base=CMB&n=18031#0.10.04.2016>.

¹⁷² «The Contemporaneous Ownership Rule in New York», 1 Pace L. Rev. 215 (1980) // <http://digitalcommons.pace.edu/plr/vol1/iss1/7.26.10.2017>.

¹⁷³ Нагоева Д.А. Производные иски: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.15 – Гражданский процесс; арбитражный процесс – М., 2015. – с.205. 32-34 беттер.

¹⁷⁴ Pinto A.R., Branson D.M. Understanding Corporate Law. – Ed. 3rd. – LexisNexis, 2009. – 529 p. 468-469 беттер.

¹⁷⁵ Moll D.K. Corporations and other business associations. Statutes, rules and forms. – New York, 2013. – p. 2099. 613-бет.

Ал Англиядағы 2006 жылғы компаниялар туралы актінің 260-бабының 4-тармағында келесідей ереже бекітілген: «*derivativті талап-арызбен сотқа жүгінуге түрткі болған себептің, талап қоюшының компания мүшелігін алғанына дейін не кейін туындағандығы маңызды емес*»¹⁷⁶.

Осы параграфта келтірілген деректерден басқару органдарын мүліктік жауаптылыққа тарту мәселесінде бірқатар сауалдардың тиісінше реттелмегендігін және басқару органдарын мүліктік жауаптылыққа тарту мәселесінің корпорацияның өзінің ішкі сауалы екендігін анық көреміз. Сол себепті де корпорацияға кейіннен қосылған жаңа қатысушы басқару органдарын жауаптылыққа тарту сауалын күн тәртібіне қоя алуы қажет.

Жеке құқықтағы бұл талап әлем елдерінің көпшілігінде қолданылады. Осы тұста АҚШ-та 1970-ші жылдары орын алған *Francis v. United Jersey Bank* арасындағы мына бір дауға назар аударсақ.

«Pritchard & Baird» сақтандыру брокерінің жалғыз құрылтайшысы Чарльз Притчард есімді азамат болады. Бұл компанияда 4 директор жұмыс істейді яғни, Ч. Притчардтың өзі, әйелі және екі баласы. Бұл сақтандыру брокері клиенттердің қаражатын ұтымды басқару жөнінде қызмет көрсететін. Уақыт өте келе, Ч. Притчард өмірден өтеді. Күйеуінің қайтыс болуына байланысты Лилиан Притчард уайым-қайғыға түсіп, арақ ішуге салынады. Компанияның жұмысы қараусыз қалады. Ал компаниядағы директорлар болып істейтін олардың ұлдары компания қаржысын талан-таражға сала бастайды. Сонымен, компания клиенттері өз қаражаттарын Лилиан Притчардтан өндіріп алу туралы талап-арыздарымен сотқа жүгінеді. Сот қойылған бұл талап-арызды қанағаттандырады және өз байламын келесідей негіздейді. Жалпылай алғанда, директор өзі басқаратын компанияның ағымдағы ісі жайлы хабардар болуы тиіс. Өз кезегінде бұл келесілерді қамтиды: 1) директорлар кеңесінің мәжілістеріне қатысуы тиіс; 2) компанияның қаржылық есептерімен танысу арқылы компанияның қаржылық жағдайы туралы хабардар болуы қажет; 3) қаржылық есептерден ауытқулар байқаған ретте тексерулерді ұйымдастыруы керек. Сондықтан, «директор деген атақ» үшін ғана директор болуға кешірім

¹⁷⁶ Companies Act 2006 // http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2006/46/pdfs/ukpga_20060046_en.pdf. 26.10.2017.

жоқтығына және Сонымен бірге егер де директор өзіне сеніп тапсырылған іске салғырттық танытпай, өз міндетін адал атқарғандығында қаражатты жымқыру сияқты теріс салдарлардың орын алмаған болатындығына назар аударады¹⁷⁷.

Шаруашылық серіктестікті басқару органдарының мүліктік жауаптылығы.

«Жауапкершілігі шектеулі және қосымша жауапкершілігі бар серіктестіктер туралы» ҚР Заңының 52-бабының 3-тармағына сәйкес жауапкершілігі шектеулі серіктестіктің атқарушы органының мүшелері серіктестікке қатысушылардың кез келгенінің талап етуі бойынша олардың серіктестікке келтірген зияндарын өтеу жөнінде жауапқа тартылуы мүмкін. ЖШС туралы заңның 57-бабының 6-тармағында өз күзиретін тиісінше атқармаған байқаушы кеңестің де осындай жауаптылыққа тартылуы мүмкін екендігі бекітілген.

Әдетте, ЖШС қатысушыларының бірі атқару органы қызметін жүзеге асыратындығы белгілі. Осы ретте серіктестіктің директоры лауазымын атқаратын ЖШС қатысушысын ЖШС туралы заңның 52-бабы бойынша жауаптылыққа тартуға болады ма, деген сауал туындайды. СҚО сотының апелляциялық сот алқасының 2011 жылдың 27 маусымындағы 2а-827/2011 қаулысында «К» ЖШС-нің қатысушысы Г.В., осы серіктестіктің келесі қатысушысы Г.А-дан серіктестікке келтірілген залалды өндіріп алу туралы талабымен сотқа жүгінген. Талап етіліп отырған залал Г.А., серіктестік директоры лауазымын атқарған кезде келтірілген. Сол себепті де істі караушы сот бұл ретте ЖШС туралы заңның 52-бабы емес, 34-бабы қолданылуы тиіс, деген байламға келеді. Сондай-ақ осы қаулыда ЖШС туралы заңның 34-бабына сілтеме жасала отырып, талап қойылған ретте серіктестіктің өзі немесе кез-келген қатысушысы дербес өз бетінше талап қоя алатындығы жайлы пікір білдіреді.

Сонымен мұндай талап-арызбен сотқа заңды тұлғаның өзі немесе оның қатысушыларының (акционерлерінің) жүгіне алатындығын көрдік. Әдебиетте жеке-дара атқару органының функциясын атқаратын тұлғаны несие берушілер мен қатысушылар емес, тек заңды тұлғаның ғана жауаптылыққа тарта алатындығы жайлы пікірлер де білдірілуде¹⁷⁸.

¹⁷⁷ Francis v. United Jersey Bank // <http://www.lawschoolcasebriefs.net/2011/11/francis-v-united-jersey-bank.html>. 26.10.2017.

¹⁷⁸ Тычинская Е.В. Договор о реализации функций единоличного исполнительного

Атырау қалалық сотының 2015 жылдың 01 қазанындағы №2-6342/15 шешімінде ЖШС туралы заңның 52-бабының 3-тармағындағы талапты, атап айтқанда серіктестікке келтірілген залалды өндіріп алу туралы талапты тек серіктестіктің өзі ғана қоя алатындығы жайлы пікір білдірілген. Ал келесі бір істе «Ж. Service Company» ЖШС жалғыз қатысушысы болып табылатын «НК «СПК «А» АҚ осы серіктестіктің директоры болып қызмет атқарған Ә.Ш-дан серіктестікке келтірілген залалды өндіріп алмақ болып сотқа жүгінеді. Алматы қалалық азаматтық істер жөніндегі апелляциялық сот алқасы 2016 жылдың 15 қарашасындағы №2а-70472016/2016 қаулысында талап қоюшының серіктестіктің жалғыз қатысушысы болуы себепті, осы талаппен сотқа жүгінуге толықтай құқылы екендігі жайлы айтылған еді.

Әдебиетте заңды тұлғаның лауазымды тұлғаларына мүліктік жауаптылық шараларын қолдану кезінде – залал кінә, құқыққа қайшылық және құқыққа қайшы әрекет пен залалдың арасындағы себепті байланыс сияқты жауаптылыққа тартудың барлық дәстүрлі алғышарттарының болуы керек екендігі айтылған¹⁷⁹.

Алматы қаласындағы ауданаралық мамандандырылған экономикалық сотының 2014 жылдың 20 маусымындағы №2-2172/14 іс бойынша шығарған шешімінде келесідей сөйлемдер бар «... 227 215 340 теңге мөлшерінде келтірілген залалдың туындауына өзге мән-жайлар емес, тікелей бұрынғы директор С. әрекетінің ықпал еткендігі, яғни себепті байланыс жайлы дәлелдемелерді талап қоюшы ұсынбаған. Осы себепті де сот талап қоюшының залалды өндіріп алу туралы талап-арызын негізсіз және қанағаттандырылуға жатпайды деп пайымдайды».

Осыған ұқсас байламдарды Ресейлік соттардың шешімдерінен де оқуға болады. Мысалы, РФ Орталық округтік федеральдық арбитраждық сотының 2011 жылдың 17 наурызындағы №А68-3143/10 қаулысында келесідей сөйлемді кездестіруге болады: «... келтірілген залалды өндіріп алуды іске асыруға жалтылай алғанда, азаматтық-құқықтық жауаптылыққа тартудың келесідей барлық алғышарттары болған кезде ғана жол берілуі мүмкін: зиян келтірушінің

органа хозяйственного общества / под ред. Л.Ю. Михеевой. – М.: Статут, 2012. – 175 с. 161-бет.

¹⁷⁹ Диденко А., Нестерова Е. Имущественная ответственность должностных лиц акционерных обществ // http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=31448133#sub_id=10300

заңсыз әрекеті (әрекетсіздігі); азаматтық айналым субъектілерінде мөлшері көрсетілген залалдың болуы; құқыққа қайшы әрекет пен келтірілген залалдың арасындағы себепті байланыстың болуы; құқық бұзушылыққа жол берген тұлғаның кінәсі».

Алматы қаласындағы Жетісу аудандық сотының 2012 жылдың 03 мамырындағы №2-694-2012 шешімінде келесідей іс сипатталады. «М» ЖШС-і осы серіктестіктің директоры қызметін атқарған 3-дан 380 000 000 теңгені өндіріп алу туралы талабымен сотқа жүгінген. Сот процессі барысында серіктестіктің директоры 3-ның өз өкілеттігінің аяқталуына бірнеше күн қалғанда сыйақы ретінде өзіне 380 000 000 теңгені төлеу туралы бұйрыққа қол қойғаны анықталды. Ал өз талабында «М» ЖШС осы төленген соманы кері қайтаруды сұрайды. Істі қараушы сот, талапты қанағаттандыру жайлы байлам жасайды.

Дегенмен кейбір соттарда осы санаттағы істерді қарастырған ретте «кінә» элементі назардан тыс қалып жатады. Атап айтқанда РФ Поволжия округінің федеральдық арбитраждық сотының 2010 жылдың 24 ақпанындағы №А72-4169/2009 қаулысында былай делінеді: «...келтірілген залалды өндіріп алу түріндегі азаматтық-құқықтық жауаптылыққа тарту үшін келесідей мән-жайлар дәлелденуі қажет: залал келтіруші тұлғаның іс-қимылының құқыққа қайшылығын, келтірілген залалдың мөлшері, келтірілген залал мен құқыққа қайшы әрекеттің арасындағы себепті байланыс болуы тиіс». Сондай-ақ РФ Волга-Вятск округінің федеральдық арбитраждық сотының 2008 жылдың 01 желтоқсанындағы №А11-1389/2008-К1-15/115 қаулысынан келесідей байламды оқуға болады: «...міне осылайша, сот талап-арызды қанағаттандырудан дұрыс бас тартқан. Өйткені, талап қоюшы... келтірілген залалды өтеу міндетінің туындауына алып келетін мән-жайлардың жиынтығын (жауапкер әрекетінің құқыққа қайшылығын, қоғам үшін тиімсіз салдарлардың туындағандығын және жауапкер әрекеті мен туындаған салдарлардың арасындағы себепті байланыстың бар екендігін) дәлелдей алмаған...».

Директордың әрекеті әрдайым табыс әкелуі тиіс пе? Кәсіпкерлік тәуекелдің атқарар рөлі қандай болмақ? Осы ретте РФ Жоғарғы Арбитраждық Сотының 2007 жылды 22 мамырындағы №871/07 қаулысына назар аударсақ. Акционерлік қоғамның 1% акцияларын иеленетін С.Е. Никифоров қоғамның жеке дара басқару органы болып табылатын бас директор Г.П. Марченконың әрекетсіздігі салдарынан

қоғамға келтірілген 10534 рубль көлеміндегі залалды бас директордан өндіріп алмақ болып сотқа жүгінеді. Істі қарау барысында келесідей мән-жайлар анықталады. 2002 жылдың 23 қаңтарында жасалған №1 шартқа сәйкес «Автобан-СП» компаниясы, акционерлік қоғамға құны 396454 рубль мөлшеріндегі ұн жеткізіп береді. Алайда, жеткізілген бұл тауарға акционерлік қоғам ақыны мерзімінде төлемейді. Осы себепті, тауарды жеткізуші компания аталған соманы яғни, негізгі борыш 396454 рубльді, айыппұл сомасы 54480 рубльді және 10534 рубль мемлекеттік бажды өндіріп алмақ болып сотқа жүгінеді. Кейіннен, тараптар бітімгершілік келісімге келеді. Аталған келісімнің ережелеріне сәйкес қоғам негізгі борыш сомасын және мемлекеттік бажды төлейтін болып уағдаласады.

Сонымен бірінші сатыдағы сот жауапкердің іс-қимылының адал емес екендігінің дәлелденбегеніне назар аударып, талап-арызды қанағаттандырудан бас тартады. Сондай-ақ бас директордың іскерлік айналымның әдеттегі ережелерін сақтай отырып әрекет етуі де, қоғамға залал келтіргендігін жоққа шығаратындығын айтады. Ал апелляциялық сатыдағы сот бірінші сатыдағы соттың шешімінің күшін жойып, бас директордан аталған соманы өндіру туралы байламға келеді. Апелляциялық сатыдағы сот өзінің бұл шешімін жауапкердің жеткізілген тауарлар бойынша борышты өтеуге ұзақ уақыт бойы кіріспегендігімен және осы арқылы РФ АК 53 бабында бекітілген адал және ақылға қонымды әрекет ету принциптерін бұзғандығымен негіздейді. Акционерлік қоғамның жеке-дара атқару органының кінәлі әрекетсіздігі салдарынан дау сотта қаралуға дейін жеткен және қоғамға сот шығындары түріндегі залал келтірілген. Жауапкер болса өзінің борышты өтеуге қажетті шараларды қабылдағандығын және дауды сотқа дейінгі реттеу мүмкіндіктерін қарастырғандығын растайтын дәлелдемелерді ұсынбаған. Кассациялық сатыдағы сот бұл шешімді өзгеріссіз қалдырады.

РФ Жоғарғы Арбитраждық Сотына жүгінген бас директор Г.П. Марченко аталған шешімдердің күшін жоюды және бірінші сатыдағы соттың шешімін күшінде қалдыруды сұрайды. РФ Жоғарғы Арбитраждық Сотының Президиумы ұсынылған бұл өтінім қанағаттандырылуға жатады деген байламға келеді және мұны өз қаулысында келесідей негіздейді: «Жеке-дара атқару органын жауапқа тарту оның өз міндеттерін атқару барысында адал және ақылға қонымды

әрекет еткен-етпегендігіне, яғни, өзінің міндеттерін тиісінше орындау үшін қажетті барлық шараларды қабылдаған-қабылдамағандығына және тиісті қамқорлық пен қырағылық танытқан-танытпағандығына байланысты болады. Егер, жеке-дара атқару органы ақылға қонымды кәсіпкерлік тәуекел шегінде әрекет ететін болса, онда оны қоғамға келтірілген залал үшін кінәлі деп тануға болмайды. Сондықтан, жеке-дара атқару органынан қоғамға келтірілген залал сомасын өндіріп алмақ болып жүгінген акционер С.Е. Никифоров, қоғамға зиян келтіру фактісін, олардың мөлшерін, бас директордың әрекетінің құқыққа қайшылығын, жауапкердің әрекетсіздігі мен орын алған теріс салдарлардың арасындағы себепті байланысты дәлелдеуі тиіс.

Бір рет қана өндіріліп алынған мемлекеттік баж сомасын қоғамға келтірілген залал ретінде сипаттаған апелляциялық және кассациялық сатыдағы соттар жауапкердің 2003 жылғы кірістер мен шығыстар туралы есебін тиісінше бағаламаған. Аталған есепке сәйкес 2003 жылы акционерлік қоғамда 601000 рубль табыс болып, акционерлерге дивидендтер төленген. Сондай-ақ соттар жеткізілген тауар үшін ақының неліктен мерзімінде төленбегендігіне, аталған борыш қалыптасқан кезеңдегі акционерлік қоғамның қаржылық жағдайына және залалдың алдын-алу үшін жеке-дара атқару органының қабылдаған шараларына зер салмаған. Осы себепті де өндірілген мемлекеттік баж сомасын залал ретінде қабылдауға жеткілікті негіздер жоқ». Алматы облыстық сотының апелляциялық сот алқасының 2012 жылдың 23 мамырындағы №2а-946/2012 қаулысында сипатталған істе «Ұ.А.» ЖШС қатысушысы О., осы серіктестіктің атқарушы органы қызметін атқарған Р-дан серіктестікке салықты мерзімінде төлемегендігі үшін салынған айып төлеуді өндіріп алмақ болып сотқа жүгінеді. Бірінші сатыдағы сот бұл талап-арызды қанағаттандыру жайлы байлам жасайды. Алайда Алматы облыстық сотының апелляциялық сот алқасы бірінші сатыдағы соттың шешімін өзгертіп, талапты қанағаттандырусыз қалдырады.

О.Н. Садиков тәуекелге баруы себепті мүліктің кемуі орын алса, әдетте, құқықбұзушылық болған жоқ деп саналатындығын және ондай кемітулердің орнын ешкімнің толтыруға тиіс емес екендігіне яғни, теріс салдарын жәбірленушінің өзі көтеретіндігіне назар аударады. Сондай-ақ бұл ретте мүліктік жауаптылық механизмінің қолданылмайтындығы жайлы пікір білдіреді¹⁸⁰.

¹⁸⁰ Садиков О.Н. Убытки в гражданском праве Российской Федерации. – М.: Статус, 2009. – 221 с. 20-бет.

ҚР АҚ 10-бабының 1-тармағында кәсіпкерлік қызметтің кәсіпкердің өз атынан және өзінің тәуекелі мен мүліктік жауапкершілігіне негізделіп жүзеге асырылатындығы бекітілген. Сонымен, заң шығарушының басқару органдарының мүліктік жауаптылығын «адал және ақылға қонымды әрекет ету» механизмі арқылы сипаттауға ұмтылғанын байқаймыз. Мысалы, ЖШС туралы ҚР заңында атқарушы органының мүшесі өз міндеттерін орындау кезінде серіктестік мүддесі үшін адал және ақылға қонымды іс-әрекет етуге тиістігі бекітілген. Демек, заңды тұлғаны басқару органдары өз міндеттерін атқару барысында адал және ақылға қонымды әрекет етсе, онда туындаған залал үшін жауап бермейді. Қай кезде басқару органдары адал емес және ақылға қонымсыз әрекет етті деп танылады? А.Г. Диденко аталған ұғымдарды бағалау ұғымдары деп атайды. Сондай-ақ бағалау ұғымдарын заң шығарушының арнайы бекіткендігіне және осы арқылы субъектілердің түсіндіруіне мүмкіндік берілгендігіне назар аударады. Бұл түсіндіруді кемшіл тұстарды толықтыру немесе нақтылау әдісі деп сипаттайды және түсіндірудің субъектісі тек сот бола алатындығын айтады¹⁸¹.

Әдебиетте, ресейлік сот тәжірибесінде аталған ұғымдарға келесідей түсініктеме беретіндігіне назар аударады¹⁸²:

- жауаптылыққа тарту-тартпау мәселесі, басқару органының мүшесінің өзінің міндеттерін атқару барысында адал және ақылға қонымды әрекет еткен не етпегендігіне яғни, *өзінің міндеттерін тиісінше орындау үшін қажетті барлық шараларды қабылдаған-қабылдамағандығына және тиісті қамқорлық пен қырағылық танытқан-танытпағандығына байланысты болады*; мысалы, РФ Жоғарғы Арбитраждық Соты Президиумының 2007 жылдың 22 мамырындағы №871/07 қаулысы; РФ Жоғарғы Арбитраждық Сотының 2011 жылдың 11 сәуіріндегі № ВАС-4233/11 ұйғарымы; РФ Батыс-Сібір округінің ФАС 2010 жылдың 14 қазанындағы №А45-26588/2009 қаулысы;

¹⁸¹ Диденко А. Оценочные понятия в гражданском законодательстве // В кн.: Гражданское законодательство. Статьи. Комментарии. Практика: избранное / под ред. А.Г. Диденко. Алматы, 2008. – Т. 2. – Вып. 11-20 // http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=31455581#pos=743;-91.26.10.2017.

¹⁸² Габов А.В. Об ответственности членов органов управления юридических лиц // Вестник Высшего Арбитражного Суда Российской Федерации. – 2013. – №7. – С.36-79. 45-47 беттер.

- ақылға қонымдылық жайлы: бұл дегеніміз қоғамның ағымдағы ісін басқару сеніп тапсырылған тұлға ретінде басқарушы осыған ұқсас жағдайларда жақсы басқарушы жасауы тиіс іс-қимылды іске асыруы қажет. Мысалы, РФ Жоғарғы Арбитраждық Соты Президиумының 2012 жылдың 06 наурызындағы №12505/11 қаулысы;
- адалдық жайлы: әрекет ету (әрекетсіздік) барысында басқару органының мүшесі тек заңды тұлғаның мүддесін көздеп әрекет етуді білдіреді; мүдделер қақтығысы жоқ кездегі әрекетті сипаттайды;
- басқару органдарына мүшелердің адалдығы мен ақылға қонымдылығы олардың *негізгі басқару процесстерін тиісінше ұйымдастыруынан да көрініс табады*; заңды тұлғаның қызметінің *«нәтижесі оң көрсеткіштерге әкелуі тиіс»* және әріптестеріне зиян тигізбеуі қажет және т.б.

РФ Жоғарғы Арбитраждық Соты Пленумының 2013 жылдың 30 шілдесіндегі «Заңды тұлға органдарының санатына енетін тұлғалардың келтірген залалын өндіріп алудың кейбір сауалдары туралы» №62 қаулысының 2-тармағында келесідей жағдайларда директордың әрекетінің (әрекетсіздігінің) адал еместігі дәлелденді деп саналатындығы айтылады:

1) мүдделер қақтығысы туралы ақпаратты алдын-ала жариялаған және директордың әрекеті заңнамада бекітілген тәртіпте мақұлданған жағдайларды қоспағанда, егер директор өзінің жеке мүддесі (директордың аффилиирленген тұлғаларының мүддесі) мен заңды тұлғаның мүддесінің арасындағы қақтығыс кезінде Сонымен бірге заңды тұлғаның мәмілелерді жасасуына іс жүзіндегі мүдделілігі бар кезде әрекет ететін болса;

2) заңды тұлға қатысушыларынан өзі жасаған мәміле туралы ақпаратты жасырса (атап айтқанда егер ондай мәміле туралы дерек заңды, заңды тұлғаның жарғысын немесе ішкі құжаттарын бұза отырып, заңды тұлғаның есептілігіне енгізілмесе) не мәмілелер туралы заңды тұлғаның қатысушыларына шынайы ақпар бермесе;

3) заңнамаға немесе жарғыға орай заңды тұлғаның органдары тарапынан мақұлдануы тиіс мәмілені, аталған рәсімді сақтамай жасасса;

4) заңды тұлға үшін теріс салдарлар әкелген мән-жайларға қатысты құжаттарды өзінің өкілеттілігі тоқтатылғаннан кейін заңды тұлғаға беруден жалтарса және бермей ұстап қалса;

5) жасау сәтінде өзінің әрекетінің (әрекетсіздігінің) заңды тұлғаның мүддесіне сәйкес келмейтіндігін білсе немесе білуге тиіс болса мысалы, мәмілені заңды тұлға үшін алдын-ала аса тиімсіз мазмұнда жасаса (жасалуын құптап дауыс берсе) немесе міндеттемені орындауға қауқарсыздығы алдын-ала белгілі болған тұлғамен («бір күндік-фирма» және т.б.) жасаса (жасалуын құптап дауыс берсе).

Осы қаулының 3-тармағында директордың әрекетінің (әрекетсіздігінің) ақылға қонымсыздығы келесідей жағдайларда дәлелденді деп саналатындығы айтылады:

1) осы жағдайда маңызы бар, өзіне белгілі ақпаратты назарға алмастан шешім қабылдаса;

2) шешім қабылдарға дейін шешімді қабылдау үшін қажетті және жеткілікті ақпаратты алуға бағытталған шараларды қабылдаспа және мұндай шараларды қабылдау осыған ұқсас мән-жайлардағы іскерлік тәжірибе үшін әдеттегі ереже іспеттес болса, атап айтқанда егер осындай мән-жайларда ақыл қонымды әрекет ететін директор қосымша ақпарат алғанға дейін шешім қабылдағанды кейінге қалдыратыны дәлелденсе;

3) осыған ұқсас мәмілелерді жасасу үшін осы заңды тұлғада қабылданған ішкі рәсімдерді немесе әдетте талап етілетін рәсімдерді сақтамастан мәміле жасаса (мысалы, заң бөлімінің, бухгалтерияның келісімін алмаса және т.с.с.).

Жалпылай алғанда зерттеушілер соңғы жылдары Ресейде басқару органдарының заңды тұлғаға келтірген залалын өндіруге қатысты істердің өсу тенденциясының орын алып жатқандығына назар аударады¹⁸³. Сондай-ақ РФ Жоғарғы Арбитраждық Соты Пленумының 2013 жылдың 30 шілдесіндегі «Заңды тұлға органдарының санатына енетін тұлғалардың келтірген залалын өндіріп алудың кейбір сауалдары туралы» №62 қаулысының қабылдануына орай енді, Ресей Федерациясының «жауапсыз» директорлардың орны болуын доғаратындығы жайлы пікірлерде кездеседі¹⁸⁴. Дегенмен Ресей заңнамасына енгізілген соңғы өзгерістердің кейбірінің орындылығына күмән де

¹⁸³ Шиткина И.С. Гражданско-правовая ответственность членов органов управления хозяйственных обществ: классическая доктрина и современные тенденции правоприменения // <http://shitkina-law.ru/>. 30.10.2017.

¹⁸⁴ Кузнецов А.А. Директор причинил компании убытки. Как возместить потери // Электронный журнал «Арбитражная практика». – 2014. – №6. – с.20-27. с.20 // <http://e.arbitr-praktika.ru>. 27.10.2017. 20-бет.

білдірілуде. Атап айтқанда 2014 жылғы №99 федералдық заңымен Ресей Федерациясының Азаматтық кодексінің 52-бабының 5-тармағына корпорация қатысушыларының «заңды тұлғаның құрылтай құжаттары болып табылмайтын ішкі регламентті және өзге де ішкі құжаттарды» бекіте алатындығы жөніндегі ереженің енгізілу орындылығын Е.А. Суханов сынға алады¹⁸⁵.

Өз әрекетімен қоғамға залал келтірген лауазымды тұлғаларға қарсы акционерлер шығынды өндіріп алу туралы талап-арызбен сотқа жүгіне алатындығы көрсетілген. Осы ретте М.Г. Ионцев мынадай тәжірибеде болған оқиғаны келтіреді: «Акционерлік қоғамның басшылығы сұрақты жалпы жиналыстың талқысына салмастан, бір сайлау компаниясын қолдауға едәуір ақша соммасын аударады. Бұл ретте, басқару органы салықты уақытылы төлемеуіне байланысты жауапты болған қоғамға ғана емес, дивиденд алуға құқылы акционерлерге де залал келтірген...»¹⁸⁶.

Алматы қалалық сотының азаматтық және әкімшілік істер жөніндегі апелляциялық сот алқасының 2015 жылдың 10 ақпанындағы №2а-463/2015 қаулысында сипатталған істе «Страховой брокер «С» ЖШС қатысушысы осы серіктестіктің директоры қызметін атқарған О-дан 5 940 000 теңгені өндіріп алу туралы талабымен сотқа жүгінген. Талап қоюшының аталған талаппен сотқа жүгінуіне серіктестік директорының автокөлікті сатып алу барысында аталған көлікке қатысты ауыртпалықтардың бар-жоқтығы жайлы ақпараттарды тиісінше тексермегендігі түрткі болған. Алайда істі қараушы сот талап-арызды қанағаттандырусыз қалдыру жайлы байламға келеді.

Қостанай облыстық мамандандырылған ауданаралық экономикалық сотының 2017 жылдың 01 ақпанындағы №3971-16-00-2/4394 шешімінде сипатталған істе «Л» ЖШС-інің қатысушысы осы серіктестіктің екінші қатысушысы әрі директоры Н-нан негізсіз талап қою арқылы серіктестікке келтірген залалды өндіріп алу туралы талабы қаралған. Істі мазмұны бойынша қараған сот талапты қанағаттандыру жайлы байлам жасаған.

¹⁸⁵ Суханов Е.А. О достоинствах и недостатках новой редакции главы 4 Гражданского кодекса РФ // Хозяйство и право. – 2014. – №9. – Б. 3-23. 21-бет.

¹⁸⁶ Ионцев М.Г., Арифулина А.А. Акционерное общество: Правовые основы. Имущественные отношения. Управления и контроль. Защита прав акционеров. – Изд. 2-е, перер. и доп. – М.: Ось-89, 2003. – 752 с. 83-бет.

Басқару органдарының мүліктік жауаптылығы қаралғанда бұл сауалдың еңбек құқығымен, әлде азаматтық құқықпен реттелуі керектігі жайлы мәселе туындайды. Мысалы, Өскемен қалалық соты 2012 жылдың 16 наурызындағы №2-2080-2012 шешімінде келесідей істі сипаттайды. Атап айтқанда «У» ЖШС-інің қатысушысы Ж., осы серіктестіктегі екінші қатысушы әрі директор Б-дан ақшалай соманы өндіріп алу туралы талап қояды. Істі мазмұны бойынша қараған сот істе серіктестік пен директордың арасындағы қатынастардың еңбек заңнамасымен реттелетіндігі жайлы байлам жасайды.

Өндірістік кооперативті басқару органдарының мүліктік жауаптылығы.

«Өндірістік кооператив туралы» ҚР заңының 2-1-бабында келесідей ереже бекітілген «осы Заңның күші өндірістік кооперативтердің қызметін реттейтін қатынастарға, олардың құрылуының, қызметінің, қайта ұйымдастырылуының және таратылуының ұйымдастыру, экономикалық және әлеуметтік шарттарына, мүшелерінің құқықтары мен міндеттеріне, басқару және бақылау органдарының өкілеттіктері мен жауапкершілігіне қолданылады».

Акционерлік қоғамды басқару органдарының мүліктік жауаптылығы.

«Акционерлік қоғамдар туралы» ҚР Заңының 63-бабында қоғамның лауазымды тұлғаларының жауапкершілігі бекітілген. Ал осы заңның 1-бабының 16)-тармағында лауазымды тұлғалар санатына акционерлік қоғамның директорлар кеңесінің, оның атқарушы органының мүшесінің немесе акционерлік қоғамның атқарушы органының функцияларын жеке-дара жүзге асыратын тұлғаның жататындығы көрсетілген. Аталған тұлғалардан акционерлік қоғамға келтірген залалды өндіріп алу туралы талап-арызбен жалпы жиналыстың шешімі негізінде қоғамның өзінің немесе бес және одан көп акцияларды қолына шоғырландырған акционердің (акционерлердің) сотқа жүгіне алатындығы бекітілген. Сондай-ақ бес және одан көп акцияларды қолына шоғырландырған акционер (акционерлер) сотқа жүгінерден алдын осы мәселені директорлар кеңесінің төрағасының назарына жеткізуі тиіс және директорлар кеңесі төрағасының аталған мәселені директорлар кеңесінің күн тәртібіне шығаруы керектігі көрсетілген.

3.2 Қатысушылар құрамынан шығару – жауаптылық шарасы ретінде

«Жауапкершілігі шектеулі және қосымша жауапкершілігі бар серіктестіктер туралы» Қазақстан Республикасының 1998 жылғы 22 сәуірдегі №220 Заңының 34-бабының 2,3-тармақтарында серіктестікке елеулі түрде зиян келтірілген жағдайда жауапкершілігі шектеулі серіктестіктің зиянды өтеу туралы талаппен қатар, зиян келтірген кінәлі қатысушының үлесін серіктестіктің мәжбүрлеп сатып алуы туралы мәселе қоюға, сондай-ақ оның қатысушылар құрамынан шығуын талап етуге құқылы екендігі және үлесті мәжбүрлеп сатып алудың сот тәртібімен жүргізілетіндігі бекітілген. Осы ретте С.И. Климкин мазмұны жоғарыда келтірілген құқықтық норманы әзірлеу барысында заңи техниканың белден басылғандығына назар аударады. Атап айтқанда ЖШС туралы заңның 28-бабының 2-тармағына сәйкес кез келген негіз бойынша үлеске деген құқықтан айрылу қатысушының жауапкершілігі шектеулі серіктестіктен шығуына әкеп соғатындығы көрсетілген. Бұл үлесі мәжбүрлі сатып алынған қатысушының автоматты түрде серіктестік қатысушысы болуын тоқтататындығын және бұл үшін қатысушылар құрамынан аталған қатысушыны шығару туралы қосымша талап қоюдың қажет емес екендігін білдіреді. Сонымен бірге С.И. Климкин аталған зиянның қатысушының өз құқықтарын жүзеге асыру барысында туындауы немесе өзіне қатысушы ретінде жүктелген міндеттерді орындамауы (тиісінше орындамауы) салдарынан келтірілуі тиіс екендігі яғни, қатысушы мәртебесі мен келтірілген зиянның арасында себепті байланыстың болуы керектігі құқықтық норманың мазмұнынан айқын көрінбейтіндігіне орынды назар аударады және егер, аталған мән-жайлардың арасында байланыс жоқ болған жағдайда келтірілген зиянның ҚР АҚ 47-тарауының ережелеріне сәйкес өндірілуі тиіс екендігін де жеткізеді¹⁸⁷.

Салыстыру мақсатында, «Жауапкершілігі шектеулі қоғамдар туралы» Ресей Федерациясының 1998 жылғы 8 ақпандағы №14 заңының 10-бабының аудармасына назар аударсақ: «10 бап. Қоғам қатысушысын қоғамнан шығару. *«Қоғамның жарғылық капиталының жинақтап алғанда кемінде он проценті тиесілі қатысушылар,*

өз міндеттемелерін өрескел бұзатын не өз әрекеті (әрекетсіздігі) арқылы қоғамның қызметінің әрі қарай жалғасуына мүмкіндік бермейтін немесе оны едәуір қиындата түсетін қатысушыны қоғамнан шығару туралы талап қоя алады»». Ресейлік заңның бұл бабының мазмұнынан қатысушы фигурасының және оның әрекетінің арасындағы байланыстың айқын екендігін аңғаруға болады. Сол себепті, С.И. Климкиннің білдірген орынды ұсынысы заңның қолданыстағы мәтінін алдағы жетілдіру жұмыстары барысында ескерілуі тиіс, деп пайымдаймыз.

Алматы қалалық сотының азаматтық істер жөніндегі апелляциялық сот алқасының 2017 жылдың 10 мамырындағы №2а – 2240/2017 қаулысында сипатталған істе сот келесідей байламдар жасаған. Қатысушы үлесін мәжбүрлеп сатып алудан бұрын бірінші, серіктестікке елеулі зиян келтірілгендігі жайлы соттың шешімі қажет және осы себепті, «Научно-Внедренческий Фонд «К» ЖШС үлесті сатып алу туралы сауалды жалпы жиналыстың күн тәртібіне шығара алмауы тиіс. Серіктестік елеулі зиянның келтірілгендігін сот тәртібімен дәлелденгеннен кейін ғана үлесті мәжбүрлеп сатып алу мәселесін күн тәртібіне қоя алады. Демек, бірден үлесті сатып алу сауалына өте алмайды. Дәл осы дәйек Алматы қалалық сотының азаматтық істер жөніндегі апелляциялық сот алқасының 2016 жылдың 26 қазанындағы №2а-6137/2016 қаулысына арқау болған «М» ЖШС қатысушыларының арасындағы дауда да сипатталады.

БҚО сотының азаматтық және әкімшілік істер жөніндегі апелляциялық сот алқасының 2016 жылдың 14 маусымындағы №2а-584/2016 қаулысында «А» ЖШС-нің қатысушысы Р-дың үлесін мәжбүрлеп сатып алу туралы ісі сипатталған. Бұл істе серіктестік қатысушысы Р., өзінің үлесін мәжбүрлеп сатып алу сауалы қойылған жалпы жиналыс жайлы хабарламаны алғаннан кейін өз үлесін әйеліне сыйға тарту шарты арқылы өткізіп, жауаптылықтан жалтаруды көздеген. Алайда, сот аталған сыйға тарту шартын жарамсыз деп таныған.

Алматы қалалық сотының апелляциялық сот алқасының 2016 жылдың 13 сәуіріндегі №7599-16-00-2а/2032 қаулысында сипатталған істе «Н. Компаниясы» ЖШС-і өз қатысушысының үлесін мәжбүрлеп сатып алу туралы талабымен сотқа жүгінген. Талаптың негіздемесі ретінде аталған қатысушының жалпы жиналыстарға жүйелі түрде қатыспауы келтірілген. Алайда сот жалпы жиналысқа қатыспаудан

¹⁸⁷ Климкин С.И. О товариществах с ограниченной и дополнительной ответственностью» (2013): комментарий к закону Республики Казахстан от 22 апреля 1998 года // http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=31162727 12.09.2017.

елеулі зиян келтірілмегендігіне сілтеме жасап, талапты қанағаттандырудан бас тартқан.

Үлесті мәжбүрлеп сатып алуды қолданудың кейбір тәжірибелік қырларын біз арнайы зерттеу жұмысымызға арқау да еткен едік¹⁸⁸. Бұл механизм бірқатар шетелдік құқық жүйелерінде де қолданылады. Атап айтқанда неміс құқығында жарғылық капиталдағы қатысушы үлесін мәжбүрлеп сатып алудың қазақстандық үлгісімен пара-пар келетін екі механизмнің бар екендігі айтылады: 1) үлестің алынуы және 2) қатысушыны серіктестіктен шығару¹⁸⁹. Сондай-ақ неміс құқығында қатысушыны серіктестіктен жеке тұлғалық сипаттары бойынша да шығаруға болатындығына назар аударылады¹⁹⁰. Ал француз заңнамасында серіктестік қатысушысының үлесін мәжбүрлеп сатып алуды реттейтін ережелердің берілмегендігі, бірақ бұл сауалды серіктестіктің құрылтай құжаттарына енгізу арқылы реттеуге болатындығы айтылады¹⁹¹. Сонымен бірге ағылшын құқығындағы аталған механизмнің қолданысы жайлы қызықты деректермен С. Будылиннің зерттеуінен танысуға болады. Сондай-ақ ағылшын құқығында да аталған механизмді қатысушылар арасындағы құрылтай шартына ендіруге болатындығына назар аударылады¹⁹². П.В. Степановтың пайымдауынша, ұйымның мүшесін ұйымнан шығаруға тек айрықша жағдайларда атап айтқанда ұйымның өзге мүшелерінің не ұйымның өзінің құқықтары мен міндеттерін елеулі бұзған ретте ғана жол берілуі қажет¹⁹³.

¹⁸⁸ Естемиров М.А. ЖШС қатысушысының үлесін мәжбүрлеп сатып алу туралы шешім қабылдау тәртібінің құқықтық реттелуі // Құқық және мемлекет. – 2015. – №3(68). – Б. 94-97.

¹⁸⁹ Левиной Д., Хэртель Е. Исключение участника корпорации как механизм разрешения корпоративных конфликтов по праву Германии // http://m-logos.ru/img/Spravka_Noerr_16022015.pdf 27.10.2017.

¹⁹⁰ Miller S.K. Minority Shareholder Oppression in the Private Company in the European Community: A Comparative Analysis of the German, United Kingdom, and French Close Corporation Problem // <https://scholarship.law.cornell.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1402&context=cilj> 15.08.2017.

¹⁹¹ Кузнецова Э. Исключение участника из АО или ООО и альтернативные способы разрешения тупиков в управлении конфликтов акционеров в непубличных корпорациях: информация к научному круглому столу // http://www.m-logos.ru/img/Spravka_Kuznecova_francuzskoe_pravo.pdf 27.10.2017.

¹⁹² Будылин С. Исключение участника из товарищества или общества. Англия (и немного Россия): информация к научному круглому столу // http://m-logos.ru/img/Spravka_Budilin_16022015.pdf 27.10.2017.

¹⁹³ П.В. Степановтың жоғарыда көрсетілген диссертациясы. 75-бет.

ЖШС туралы заңның 43-бабының 2-тармағының 9)-тармақшасына сәйкес серіктестік қатысушысының жарғылық капиталдағы үлесін мәжбүрлеп сатып алудың жалпы жиналыстың ерекше құзіретіне жататындығы бекітілген. Демек қатысушының үлесін мәжбүрлеп сатып алу туралы талап-арызбен сотқа жүгінерден бұрын күн тәртібіне осы мәселе қойылған қатысушылардың жалпы жиналысы шақырылуы тиіс. Жалпы жиналыс бұл жөнінде оң шешім қабылдаған жағдайда ғана аталған талаппен сотқа жүгінуге болады. Мұны отандық сот тәжірибесі де қуаттайды. Атап айтқанда Астана қалалық апелляциялық сатыдағы соты төменгі деңгейдегі соттың шешімінің бір бөлігін күшін жою туралы 2010 жылдың 21 сәуіріндегі №2а-819-10 қаулысында осы талапқа сілтеме жасайды. Бұл істе «В» ЖШС-нің жарғылық капиталының 50% үлесіне ие қатысушы Ч., жарғылық капиталдың қалған 50% үлесіне ие Р-дың үлесін мәжбүрлеп сатып алу туралы талап-арызымен сотқа жүгінген. Бірінші сатыдағы сотта бұл талап-арыз қанағаттандырылады. Сот шешімінің бұл бөлігінің күшін жою туралы қаулысында апелляциялық сатыдағы сот, мұндай талап-арызбен сотқа жүгінуге үшін тиісті тәртіпте шақырылған жалпы жиналыстың шешімінің қажет екендігін бекіткен заңнама талаптарының сақталмағандығына сілтеме жасайды. Ал мұнда қатысушы серіктестіктің жалпы жиналысын шақырмастан, Р-дың үлесін мәжбүрлеп сатып алу туралы талабымен сотқа өз бетінше жүгінген. Сондықтан апелляциялық сот тарапынан бірінші сатыдағы сот шешімінің осы бөлігінің күші жойылуы тиіс деген орынды байлам жасалған.

Кейбір тұстарда сот тәжірибесі қолданыстағы заңнамада кездесетін олқылықтарды да айшықтап береді. ҚР АҚ 37-бабына сәйкес заңды тұлғалар өздеріне құқықтар мен міндеттерді өзінің органдары арқылы алады. Демек кезектен тыс жалпы жиналыстың шешімін іске асыру үшін серіктестіктің атқару органы сотқа жүгінуге тиіс. Бірақ кейде үлесі мәжбүрлі сатып алынып жатқан қатысушының бірмезетте жеке-дара атқару органының өкілеттігін де атқаратын жағдайлар жиі кездеседі және жеке-дара атқару органы болып табылатын ол қатысушының кезектен тыс жалпы жиналыстың шешімін жүзеге асыруға аса құлшына қоймайтындығы да түсінікті жайт. Арнайы әдебиеттерде қазақстандық заң шығарушының бұл сұрақты жауапсыз қалдырғандығына назар аударылады¹⁹⁴.

¹⁹⁴ Кузнецов А.А. Исключение участника из общества с ограниченной ответствен-

Бұған байланысты кейде сот тәжірибесінде қиындықтар туындап жатады. Мысалы, Шығыс Қазақстан облыстық мамандандырылған ауданаралық экономикалық сотында қаралған мына бір іске назар аударсақ. ЖШС-нің қатысушысы С., қатысушылардың кезектен тыс жалпы жиналысының шешімі негізінде екінші қатысушы Ш-ның үлесін мәжбүрлі сатып алу туралы талап-арызымен сотқа жүгінеді. Сондай-ақ талап қоюшы өзінің сотқа жүгінуіне Ш-ның серіктестікке елеулі зиян келтіргендігінің себеп болғандығын айтады. Сонымен істі мазмұны бойынша қараған сот, талап-арызды қараусыз қалдыру туралы байлам жасайды және сот өз байламын ЖШС туралы заңның 34-бабына сәйкес үлесті мәжбүрлі сатып алу туралы талапты тек серіктестіктің өзі ғана қоя алатындығымен негіздейді. Ал бұл жағдайда талап-арызды серіктестік емес, қатысушылардың кезектен тыс жалпы жиналысының шешімі негізінде қатысушының өзі қоюда. Сол себепті де сот, мұны талап-арызды қараусыз қалдыруға негіз болады деп пайымдайды. Апелляциялық сатыдағы сот бірінші сатыдағы соттың бұл шешімін қуаттайды. Дегенмен ШҚО сотының кассациялық сатыдағы сот алқасы 2013 жылдың 29 шілдесіндегі №2к-740-13 қаулысымен аталған байламның күшін жойып, істі мазмұны бойынша қарауға бірінші сатыдағы сотқа қайта жолдаған.

ҚР ЖС 2016 жылдың 30 наурызындағы Згп-185-16 қаулысында сипатталған істе «К.В.Г.» ЖШС қатысушысы М-ның үлесін мәжбүрлеп сатып алу туралы талабы қаралған. Талаптың негіздемесі ретінде аталған қатысушының директор лауазымын атқару барысында серіктестіктің банкке қарызын төлеуге қатысты міндеттерін орындауға күш салмағандығы, бар қаражатты борышты өтеуге жұмсамағандығы секілді мән-жайларға сілтеме жасалған. Алайда ҚР ЖС талапты қанағаттандыруға негіз жоқтығы жайлы байламға келген. Мұны атқарушы органның жауаптылығының еңбек заңнамасымен реттелетіндігімен, мәжбүрлеп сатып алудың тек кінәлі әрекеттер үшін ғана орын алатындығымен негіздеген.

Қатысушының үлесін мәжбүрлі сатып алу механизмін іске қосу үшін жалпы жиналыстың шешімін талап етудің әлсіз тұстары ретінде А. Кузнецов келесілер атап көрсетеді: 1) үлесті мәжбүрлі сатып алу туралы соттың шешімінің жарамдылығы жалпы жиналыс шешімінің

ностью. – М.: Статут, 2014. – 141 с. 66-бет.

жарамдылығына тәуелді етіледі яғни, жалпы жиналысты өткізу рәсімдерінің бірінің сақталмауы сот шешімінің жарамсыздығына әкелуі мүмкін; 2) қатысушылардың арасындағы өзара байланысты айқындау қиынға соғады яғни, үлесі мәжбүрлеп сатып алынып жатқан қатысушының аффилиирленген тұлғалары қарсы дауыс беруі мүмкін¹⁹⁵.

Үлесті мәжбүрлеп сатып алу туралы дауыс берудің де отандық сот тәжірибесіндегі қолданысы біркелкі емес. Мысалы, 2014 жылы Алматы қаласындағы мамандандырылған ауданаралық экономикалық сотының №2-984/14 шешіміне назар аударсақ. «Ч» ЖШС-нің 51% иеленетін қатысушысы А., өзінің үлесін мәжбүрлі сатып алу туралы байлам жасаған жалпы жиналыстың шешімін жарамсыз деп тану туралы талап-арызымен сотқа жүгінген. Сот процесі барысында талап қоюшы жалпы жиналыстың өткізілетіндігі туралы хабардың жалпы жиналысты өткізу мерзіміне тек 10 күн қалғанда таратыла бастағандығына, ал өзіне ол хабардың 5-6 күн қалғанда ғана жеткендігіне назар аударады. Сондай-ақ таратылған хабарламада күн тәртібіндегі екінші сауалдың «Серіктестіктің қатысушылар құрамын және серіктестіктің қайта құрылуын талқылау» деп аталғандығына, ал іс жүзінде жиналыстың хаттамасында басқалай аталатындығына соттың назар аударады. Істі мазмұны бойынша қараған сот, жалпы жиналысты өткізудің бекітілген императивті нормалары бұзылды деп тауып, қатысушының үлесін мәжбүрлі сатып алу туралы байлам жасалған жалпы жиналыстың аталған шешімін жарамсыз деп таныған.

Жоғарыда сипатталған істегі назар аударылуы тиіс келесі бір маңызды сауалға да тоқтала кетсек. Атап айтқанда үлесті мәжбүрлеп сатып алу мәселесі бойынша осы істегі жалпы жиналыстың шешім қабылдау тәртібіне қатысты соттың білдірген ұстанымына зер салсақ. Қазіргі қолданыстағы ЖШС туралы заңның 43-бабының 2-тармағының 9)-тармақшасына сәйкес серіктестікке қатысушыдан үлесті мәжбүрлеп сатып алу туралы шешім шығару серіктестіктегі жалпы жиналыстың ерекше құзіретіне жатқызылған. Сондай-ақ ЖШС туралы заңның 48-бабының 2-тармағында бұл сауал бойынша шешімнің серіктестікке қатысушылардың жиналысқа қатысып отырғандары мен оған өкілдік алғандар дауысының төрттен үш басым көпшілік даусымен қабылданатындығы және шешім қабылданған кезде үлесі мәжбүрлеу

¹⁹⁵ Кузнецов А.А. Исключение участника из общества с ограниченной ответственностью. – М.: Статут, 2014. – 141 с. 65-66 беттер.

тәртібімен сатып алынатын қатысушы дауыс беруге қатыспайтындығы және оған тиесілі дауыс саны есептеу кезінде ескерілмейтіндігі көрсетілген. Сонымен жоғарыда сипатталған істе «Ч» ЖШС-нің жарғылық капиталындағы үлестің 49% иеленетін К., және Г., 51% ие А-ның үлесін мәжбүрлеп сатып алу туралы жалпы жиналыста шешім қабылдаған. Бұл ретте істі қараушы сот үлесті мәжбүрлі сатып алу барысында төрттен үш басым көпшілік дауыстың қажет екендігіне, ал бұл істе кворумның жоқ екендігіне назар аударады.

С.И. Климкин өзінің еңбегінде бұған қатысты келесідей пікір білдіреді: «...Аталған шешімнің заңдылығы Жоғарғы Соттың деңгейінде қуатталған. Бұл ретте, соттардың «егер қатысып отырған немесе оған өкілдік алған қатысушылар жиынтығында жалпы дауыс санының жартысынан кемін иеленген жағдайда мұндай жиналыс дауыстың басым көпшілігін немесе бірауыздан берілуін қажет етпейтін мәселелер бойынша ғана шешімдер қабылдауға құқылы» екендігін бекіткен ЖШС туралы заңның 47-бабының 5-тармағының екінші бөлігіндегі ережелерді ескермеген»¹⁹⁶.

Дегенмен бұл сауалға қатысты отандық сот тәжірибесі өзге жолды ұстанды. Атап айтқанда ҚР ЖС азаматтық және әкімшілік істер жөніндегі сот алқасының 2015 жылдың 28 қаңтарындағы №3гп-2-15 қаулысының мазмұнына назар аударсақ. Бұл істе, «Т» ЖШС-нің жарғылық капиталының жинақтап алғанда 18% ие үш қатысушының осы серіктестіктің жарғылық капиталының 82% ие қатысушының үлесін мәжбүрлеп сатып алу туралы талап-арызын қанағаттандырған төменгі деңгейдегі соттардың шешімін ҚР Жоғарғы Соты заңға сәйкес деп тауып, қуаттаған.

Сонымен бірге ЖШС туралы заңның 48-бабының 2-тармағында келесідей мазмұндағы ереже бекітілген *«Осы Заңның 43-бабы 2-тармағының 1), 7), 9) және 10) тармақшаларында көрсетілген мәселелер бойынша, сондай-ақ жауапкершілігі шектеулі серіктестік жарғысында белгіленген басқа да мәселелер бойынша шешімдер, егер серіктестік жарғысы олардың қабылдануы үшін сан жағынан көпшілік дауысты немесе бірауыздан дауыс беруді қажет етпесе, серіктестікке қатысушылардың жиналысқа қатысып отырғандары мен оған өкілдік алғандар дауысының төрттен үш басым көпшілік дауысымен қабылданады.*

¹⁹⁶ Климкин С.И. О товариществах с ограниченной и дополнительной ответственностью» (2013): комментарий к закону Республики Казахстан от 22 апреля 1998 года // http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=31162727 12.09.2017.

Осы Заңның 43-бабы 2-тармағының 9) тармақшасы бойынша шешім қабылданған кезде үлесі мәжбүрлеу тәртібімен сатып алынатын қатысушы дауыс беруге қатыспайды және оған тиесілі дауыс саны есептеу кезінде ескерілмейді». Аталған ереженің тәжірибедегі қолданысына байланысты әралуан пікірлер білдірілуде. Атап айтқанда ҚР ЖС азаматтық және әкімшілік істер жөніндегі сот алқасының 2015 жылдың 28 қаңтарындағы №3гп-2-15 қаулысында сипатталған істегі тараптардың бірі үлесі мәжбүрлі сатып алынып жатқан қатысушының тек дауыс беруге ғана қатыса алмайтындығы, бірақ кворумды айқындауда есептелуі керектігі жайлы пікір білдірген еді. Ал осы істегі екінші тарап мұның мүлдем негізсіз екендігіне назар аударып, ЖШС туралы заңның 48-бабының мұны талап етпейтіндігіне, Ал егер керісінше болған ретте ұсақ үлеске ие қатысушылардың мұндай сауалды қою құқығынан айрылатындығына және жалпы жиналысты қайта шақырудың да қажеті болмай қалатындығына назар аударды. Осы ретте әдебиетте бұл мәселені шешу үшін ЖШС туралы заңға келесідей ережені енгізу ұсынылады: «ЖШС қатысушыларының қайта шақырылған жалпы жиналысында қатысушылардың бірауыздан немесе басым көпшілік дауысын талап етпейтін өзге сауалдар бойынша шешім қабылдануы мүмкін. Үлесті мәжбүрлі сатып алу барысында үлесі мәжбүрлі сатып алынғалы жатқан қатысушының үлесінің мөлшеріне немесе бұл қатысушының осы жиналыста жоқтығына қарамастан шешім қабылдануы мүмкін»¹⁹⁷.

Жалпылай алғанда, зерттеушілер арасында «жарғылық капиталдың 80% немесе 90% ие мажоритарлы қатысушының үлесін мәжбүрлеп сатып алуға жол берілуі керек пе әлде, керек емес пе» деген сауалға қатысты ортақ бір пікірдің жоқтығы байқалады. Ал біз өз тарапымыздан «мажоритарлы қатысушы» мәртебесі қатысушының үлесін мәжбүрлеп сатып алуға тосқауыл болмауы тиіс, деген ұстанымды орынды санаймыз. Керісінше болған ретте, ресейлік зерттеуші А. Кузнецов айтқандай, құқықты өрескел теріс қолданғандығына қарамастан мажоритарлы қатысушыға иммунитетті берген болар едік¹⁹⁸.

¹⁹⁷ Диденко А.Г. Общее собрание ТОО: компетенция, права и обязанности участников // В кн.: Гражданское законодательство: статьи, комментарии, практика. – Алматы, 2007. – Вып. 29. – 352 с. 19-бет.

¹⁹⁸ Кузнецов А.А. Исключение участника из общества с ограниченной ответственностью. – М.: Статут, 2014. – 141 с. 70-бет.

Бұл сауалға қатысты әр елдің құқықтық жүйесінде әралуан сот тәжірибесінің қалыптасқандығын айтуға болады. Мысалы, мәтіні жоғарыда берілген ресейлік заңның 10-бабы келесідей сөздермен басталады *«Қоғамның жарғылық капиталының жинақтап алғанда кемінде он проценті тиесілі қатысушылар...»*. Байқағанымыздай, біріншіден ресейлік заң шығарушы мұндай бастама көтергісі келетін тұлғаларға жарғылық капиталдың кемінде 10% ие болуы тиістігі туралы талап қоюда және екіншіден, ресейлік сот тәжірибесінің жарғылық капиталдағы үлесі едәуір қатысушыны қоғамнан шығаруға ынталы емес екендігін айта кету қажет.

Атап айтқанда Ресей Федерациясы Жоғарғы Арбитраждық Соты Президиумының 2012 жылдың 24 мамырындағы №151 Ақпараттық хатының 11-тармағында келесідей іс сипатталады. Жауапкершілігі шектеулі қоғамның *(қазақстандық «серіктестік» сөзінің орнына ресейлік заң шығарушы «қоғам» сөзін қолданады)* жарғылық капиталындағы 10% ие қатысушы З., жарғылық капиталдың 90% ие қатысушы С., қоғамнан шығару туралы талап қояды. Бұл істе талап қоюшы өзінің талап-арызын жауапкердің әрекеттерінің қоғамның қызметін дағдарысқа алып келгендігімен негіздейді.

Сонымен бірінші сатыдағы сот талап-арызды қанағаттандырудан бас тартады. Өзінің бұл ұстанымын сот, жауапкершілігі шектеулі қоғам жөніндегі ресейлік Заңның 10-бабының мазмұнынан қоғамның жарғылық капиталының айқын басым үлесіне ие қатысушыны қоғамнан шығарудың мүмкін еместігі жайлы қорытынды шығатындығымен және бұған жол берілген жағдайда, бұл қоғамның қызметінің тоқтатылуына алып келетіндігімен негіздейді. Апелляциялық сатыдағы сот бірінші сатыдағы соттың шешімінің күшін жойып, талапты қанағаттандырады. Соттың пайымдауынша, жауапкершілігі шектеулі қоғам жөніндегі Заңның 10-бабы қатысушыны қоғамнан шығару талаптарының қанағаттандырылуын, қоғамның жарғылық капиталындағы аталған қатысушыға тиесілі үлестің мөлшеріне тәуелді екендігін бекітпейді. Сондай-ақ сот жауапкершілігі шектеулі қоғам жөніндегі Заңның 10-бабының басқалай түсінілуі қоғамның ұсақ қатысушыларына тиесілі құқықтарды қорғаудың негізсіз шектелуіне әкелетіндігіне назар аударады. Өйткені, қатысушылар мұндай жағдайда адал емес қатысушыны қоғамнан шығару туралы талап қою мүмкіндігінен айрылған болар еді. Сонымен бірге жарғылық капиталдың айқын басым

бөлігіне ие қатысушыны қоғамнан шығару барысында оған төленетін төлемдердің қоғамның қызметінің тоқтатылуына әкелмеуі де мүмкін. Себебі, қоғамның қалған қатысушысы қоғамның мүлкіне қосымша салым салуы да мүмкін. Ал кассациялық сатыдағы сот апелляциялық сатыдағы соттың қаулысының күшін жойып, бірінші сатыдағы соттың шешімін өзгеріссіз қалдырады. Бұл ретте, келесідей пайымдар алға тартылады. Жауапкершілігі шектеулі қоғам жөніндегі Заңның 10-бабының мазмұнынан қатысушыны қоғамнан шығару санкциясының көздейтін мақсатын шығаруға болады. Бұл санкцияның мақсаты – аталған қатысушының әрекеті арқылы қоғамның қызметін қалыпты жүргізуге келтірілген тосқауылдарды жою. Ал жарғылық капиталдың 90% ие қатысушының (мажоритарлы қатысушыны) шығарылуы, қоғамның қызметінің тоқтатылуына әкеледі. Ал бұл аталған норманың мәніне қайшы. Сонымен бірге кассациялық сатыдағы сот қоғамның жарғысында қатысушының өз үлесінің құнын ала отырып, қоғамнан шығуына шектеу қойылмағандығына назар аударады. Кассациялық сатыдағы соттың пайымдауынша, қатысушылардың мүддесінің тепе-теңдігіне әділетті қарар болса, жарғылық капиталдың 50% астам үлесіне ие қатысушыны қоғамнан шығаруға тек, қоғамның жарғысында қатысушылардың қоғамнан еркін шығуына шектеу қойылған жағдайда ғана жол берілуі тиіс.

Сондай-ақ РФ Жоғарғы Сотының 2015 жылдың 20 шілдесіндегі №А40-56632/2014 іс бойынша қабылданған №305-ЭС15-2706 ұйғарымында келесідей қызықты байламдар жасалған: *«...Аймақтық соттың жасаған бұл байламы қате болып табылады. Корпоративтік даудың тараптарының арасында үлестің теңдей бөлінуі қатысушыны қоғамнан шығару талабын қанағаттандырудан бас тартуға негіз бола алмайды.*

Жауапкершілігі шектеулі қоғамдар жөніндегі Заңның 10-бабына сәйкес қоғамның жарғылық капиталының кемінде он пайыз үлесіне ие қатысушылар, өз міндеттерін өрескел бұзатын не өзінің әрекеті (әрекетсіздігі) арқылы қоғамның қызметін жалғастыруға мүмкіндік бермейтін немесе оны едәуір қиындата түсетін қатысушыны сот тәртібімен қоғамнан шығаруды талап етуге құқылы.

Қатысушыны шығару құқықты қорғаудың арнайы корпоративтік тәсілі болып есептеледі және бұл тәсілдің мақсаты қатысушылардың бірінің іс-қимылы арқылы қоғамның қалыпты жұмысына

келтірілген тосқауылдарды алып тастау болып табылады....Дәл осы істегідей үлестер екі қатысушының арасында тепе-тең бөлінген кезде сот әрбір қатысушының жасаған құқықбұзушылығына баға беруі, аталған құқықбұзушылықтың қоғамға келтірген теріс салдарларын талдауы тиіс.

Егер, қатысушыны қоғамнан шығару туралы талап-арызбен өзінде құқықбұзушылыққа жол берген қатысушы жүгінетін болса, онда мұндай талап-арыз қанағаттандырылмауы тиіс. Сонымен, үлестердің тепе-тең болуы қатысушыны қоғамнан шығару туралы талап-арызды қанағаттандырмауға дербес негіз болады деп пайымдаған аймақтық сот жауапкершілігі шектеулі қоғамдар жөніндегі Заңды дұрыс қолданбаған».

Қарағанды облыстық сотының азаматтық істер жөніндегі алқасының 2009 жылдың 04 ақпанындағы №3а-386 қаулысында сипатталған істе «А» ЖШС-нің қатысушысы Н.А., сатып алу сату шартын жасауға серіктестікті мәжбүрлеу туралы талабымен сотқа жүгінген. Бұл істі қараушы сот, серіктестік қатысушысының үлесін сатып алу барысында үлес құнын айқындау кезінде пассивтердің емес, тек активтердің ғана назарға алынатындығы жайлы байлам жасаған.

Л.Е. Казённованың пікірінше ЖШС қатысушысының үлесін мәжбүрлі сатып алу кезіндегі бағаны айқындау тәртібі жөніндегі сұрақ, құқық қолдану тәжірибесіндегі көкейтесті өзекті мәселенің бірі болып табылады. ҚР АҚ 82-бабында мәжбүрлі түрде сатып алудың тараптар келіскен бағада, Ал ортақ келісімге келмеген ретте сот айқындаған бағада жүзеге асырылатыны көрсетілген. Дегенмен бұл сұрақты шешу барысында соттың қандай негіздерді басшылыққа алуы керектігі басы ашық күйінде қалған. Әдетте тәжірибеде мынадай жалпы ереже қолданылады, яғни, қоғамның активтерінен оның пассивтері алынып тасталады (борышты несие берушінің келісімінсіз ауыстыруға болмайтындықтан, пассивтерді бөліп шығарудың реті келмейді. Сондықтанда, қоғам өзіне борыштарды қалдырып, бөлініске жататын активтер сомасынан азайтуға құқылы) және шығатын қатысушыға қалған мүліктен (таза актив) оның үлесіне сәйкес келетін бөлігі беріледі. Серіктестіктен шығатын қатысушыға тиесілі үлестің құнын есептеудің мұндай тәртібін ҚР заңнамасында бекіткен жөн¹⁹⁹.

¹⁹⁹ Судебная защита собственности. Споры в коммерческих организациях: матер. семинара. – Алматы, 2006. – 290 с. 261-бет.

Ұйымға жаңадан қосылған қатысушының бұрын туындаған негіздер бойынша өзге қатысушыларды ұйымнан шығару мәселесін көтеруге құқысы бар ма? Бұл ретте жаңа қатысушының бұрыннан келе жатқан қатысушының үлесін өзі қатысушы мәртебесін алмағанға дейінгі негіздер бойынша мәжбүрлеп сатып алу мүмкіндігіне қатысты білдірілген мына пікірге назар аударсақ. Серіктестікке жаңадан қосылған қатысушының өзіне дейінгі серіктестікке келтірілген елеулі зияндар үшін бұрыннан келе жатқан қатысушының үлесін мәжбүрлеп сатып алу туралы бастама көтере алатындығын қуаттайтын дәйектер ретінде А. Кузнецов өзінің монографиясында келесілерді келтіреді: 1) жаңа қатысушының бұрынғы мәмілелерді даулай алмайтындығы жайлы ұстаным мүліктік айналымның тұрақтылығын сақтауға бағытталған, Ал қатысушының үлесін мәжбүрлеп сатып алғаннан үшінші тұлғалардың мүддесіне не мүліктік айналымның тұрақтылығына ешбір қауіп төнбейді; 2) жаңа қатысушы серіктестікке кірерден алдын шынайы хал-ахуал жайлы хабардар болғандығы туралы болжам көптеген жағдайларда шындыққа сәйкес келе бермейді, өйткені, жаңа қатысушы алдын-ала тексеруді жүргізгенімен көп жағдайларда серіктестіктің жағдайы жайлы толық хабардар бола бермейді; 3) жаңа қатысушыны бұл бастаманы көтеруден айыру мәміле бойынша берілетін үлестің құнына да әсер етпей қоймайды; 4) талап қою мерзімінің негізсіз созылуы орын алуы мүмкін деген дәйекті, міндеттемедегі тұлғалардың ауысуы талап қою мерзімінің өзгеруіне әкелмейді, деген ережемен жоққа шығаруға болады; 5) жаңа қатысушыда бұл бастаманы көтеру құқығының болмауы құқықбұзушылықтың жасалуына итермелеуі мүмкін; 6) үлесті мәжбүрлеп сатып алу негізінен, барлық қатысушылардың ортақ мүддесін қорғауға бағытталғандықтан, бұл ретте жаңа қатысушы тек, процессуалдық тұрғыдан ғана талап қоюшы болады; 7) құқықмирасқорлық теориясы тұрғысынан алатын болсақ, қорғану құқығы субъективті азаматтық құқықтың бөлігі болып табылады және сол себепті, жаңа қатысушы бұл мәселені көтеруге толықтай құқылы болуы тиіс²⁰⁰.

Қорытындылай келгенде серіктестік қатысушысының үлесін мәжбүрлеп сатып алу механизмінің қолданысына байланысты туындайтын сауалдарды Қазақстан Республикасының Жоғарғы Сотының

²⁰⁰ Кузнецов А.А. Исключение участника из общества с ограниченной ответственностью. – М.: Статут, 2014. – 141 с. 73-75 беттер.

«Жауапкершілігі шектеулі және қосымша жауапкершілігі бар серіктестіктер жөніндегі заңнаманы қолданудың кейбір мәселелері туралы» нормативтік қаулысына нақтылау енгізу арқылы шешуге болар еді деп пайымдаймыз. Сондай-ақ қазіргі таңда нормативтік қаулы қуатының тәжірибеде толықтай қолданылмай жатқандығы жайлы зерттеушілер тарапынан пікірлер білдірілуде²⁰¹. Сол себепті де жоғарыдағы сипатталған мәселелер бойынша толықтырулар енгізудің біркелкі сот тәжірибесінің қалыптасуына, серіктестік қатысушыларының арасындағы «ойын ережесінің» ашық, ұғынықты болуына және түптеп келгенде бұл мәселелерді айқындайтын нормативтік қаулының өзінің де тәжірибедегі беделінің артуына оң ықпалын тигізер еді.

Өндірістік кооператив мүшесінің кооперативтен шығарылуы.

«Өндірістік кооператив туралы» ҚР заңының 11-бабының 2-тармағына сәйкес кооператив мүшесі жалпы жиналыстың шешімі бойынша келесідей жағдайларда кооперативтен шығарылуы мүмкін: 1) өзіне кооператив жарғысымен жүктелген міндеттерді ұдайы атқармаған немесе ойдағыдай атқармаған жағдайда; 2) осыған ұқсас кооперативке мүше болуына байланысты; 3) құрылтай құжаттарында көзделген басқа да жағдайларда шығарылуы мүмкін. Өндірістік кооперативтің мүшелігінен шығару туралы шешімге сотқа шағым жасалуы мүмкін.

Қарағанды облыстық азаматтық және әкімшілік істер жөніндегі апелляциялық сот алқасы 2015 жылдың 13 мамырындағы №2а-2024 қаулысында сипатталған істе өндірістік кооперативтен мүшені шығарудың міндетті түрде жалпы жиналыс арқылы өткізілуі тиістігіне назар аударған.

ӨК жалпы жиналысының күн тәртібіндегі сауалдар бойынша қарсы дауыс бергені үшін аталған мүшені кооперативтен шығару талпыныстары тәжірибеде кездесіп жатады. Бірақ отандық сот органдары тарапынан бұл ұстаным қолдау таба қойған жоқ. Себебі, бұл ретте сот органы ӨК мүшесінің күн тәртібіндегі сауалдармен келіспеуі, қарсы дауыс беру арқылы өз құқықтары мен мүдделерін қорғауы заңды құбылыс екендігіне назар аударады. Мысалы, Алматы облыстық экономикалық сотының 2016 жылдың 04 наурызындағы №1912-16-00-2/7 шешімі.

²⁰¹ Нарикбаев М.С. Конституция Республики Казахстан и развитие судебных и правоохранительных органов // Право и государство. – 2013. – №3(60). – С. 68-70. 70-бет.

Акционердің қоғамнан шығарылуы.

ҚР АҚ 139-бабының 5-тармағында келесідей ереже бекітілген «Қазақстан Республикасының заң актілерінде өзінің әрекетімен немесе әрекетсіздігімен акционерлік қоғамның мүддесін бұзған акционерден акцияларды сот шешімі бойынша сатып алу мүмкіндігі көзделуі мүмкін. Банктерде және банк операцияларының жекелеген түрлерін жүзеге асыратын ұйымдарда, сондай-ақ сақтандыру (қайта сақтандыру) ұйымдарында Қазақстан Республикасының заң актілерімен белгіленген тәртіппен есептелетін меншікті капиталдың теріс мөлшері болған жағдайда, олардың акцияларын мәжбүрлеп сатып алудың мүмкіндігі мен негіздемесі көзделуі мүмкін». Ал «Банктер және банктік қызмет туралы» ҚР заңының 17-бабының 4-тармағы 2)-тармақшасына сәйкес банкте капиталдың теріс мөлшері болған кезде, уәкілетті орган Қазақстан Республикасының Үкіметімен келісім бойынша банктің қаржылық жағдайын қажетті жақсартуға кепілдік беретін жаңа инвесторға сатып алу бағасы бойынша кейіннен міндетті түрде дереу өткізу шартымен банк акцияларын мәжбүрлеп сатып алуды жүзеге асыруға құқылы.

«Сақтандыру қызмету туралы» ҚР заңының 61-бабында келесідей ереже бекітілген: «61-бап. Акцияларды мәжбүрлеп сатып алу

1. Уәкілетті мемлекеттік орган сақтандыру (қайта сақтандыру) ұйымында активтердің сапасы мен өтімділігі бойынша оларды сыныптау ескеріле отырып есептелген құны мен міндеттемелер арасында теріс айырма барын анықтаған жағдайда уәкілетті мемлекеттік орган сақтандыру (қайта сақтандыру) ұйымының акцияларын олардың акционерлерінен мәжбүрлеп сатып алып, оларды сақтандыру және қайта сақтандыру шарты бойынша барлық міндеттемелерді орындауға кепілдік беру жағдайында сатып алуға тілек білдірген жаңа инвесторға сату туралы шешім қабылдауға құқылы.

2. Уәкілетті органның сақтандыру (қайта сақтандыру) ұйымының акцияларын мәжбүрлеп сатып алуы кейіннен оларды жаңа инвесторға сату мақсатында сақтандыру (қайта сақтандыру) ұйымының акцияларын (акционерлердің үлестерін) мәжбүрлеп сатып алу туралы өзі шешім қабылдаған күнге оның нақты төлем қабілеттігі маржасының мөлшері негізінде айқындалатын баға бойынша жүзеге асырылады.

3. Сақтандыру (қайта сақтандыру) ұйымы сатып алған акцияларды сатуды уәкілетті орган оларды сатып алу бағасы бойынша жүргізеді.

Сақтандыру (қайта сақтандыру) ұйымының барлық мәжбүрлеп сатып алынатын акциялары иелерінің құқықтары мен міндеттері жаңа инвесторға ауысады.

4. Сақтандыру (қайта сақтандыру) ұйымының акцияларын мәжбүрлеп сатып алу мен оларды кейіннен жаңа инвесторға сату тәртібін уәкілетті мемлекеттік орган мемлекеттік органмен келісе отырып белгілейді».

Коммерциялық емес ұйым мүшелігінен шығару.

Қатысушыны ұйымнан шығару сауалының коммерциялық емес ұйымдарда да кездесетіндігін төмендегі тәжірибелік мысалдардан аңғаруға болады. Мысалы, Алматы қалалық Бостандық аудандық сотының 2015 жылдың 07 тамызындағы №2-4066/15 шешіміне сәйкес «Обеспечьте народ жильем» ҚБ мүшесі Ш-ны бірлестік мүшелігінен шығару туралы аталған ұйымның шешімінің күші жойылады.

Ал Алматы облыстық экономикалық сотының 2016 жылдың 04 наурыздағы №1912-16-00-2/210 шешімінде «Медицинский колледж «Ж.» мекемесінен екі құрылтайшыны шығару туралы мәселе сипатталады. Істі қарау нәтижесінде мекемеден аталған екі құрылтайшыны шығару негізінің жоқтығы жайлы байлам жасалды.

3.3 «Корпоративтік пердені түру» ережесінің қолданысы

Қазақстан Республикасының азаматтық заңнамасын ағылшын құқығының ережелерін имплементациялау негізінде жетілдіру жөніндегі ҚР ЗИ тарапынан әзірленген концепцияда «piercing the corporate veil» немесе «корпоративтік пердені түру» ережесін отандық азаматтық заңнамада бекіту идеясы ұсынылған. Бұдан әріде концепция авторлары отандық азаматтық заңнамаға ендіруді ұсынған «корпоративтік пердені түру» ережесіне кеңірек тоқталсақ.

Қазақстан Республикасының қолданыстағы Азаматтық кодексінің 44-бабының 2-тармағында «заңды тұлғаның құрылтайшысы (қатысушысы) немесе оның мүлкінің меншік иесі оның міндеттемелері бойынша жауап бермейді, ал заңды тұлға заңды тұлғаның құрылтайшысының (қатысушысының) немесе оның мүлкінің меншік иесінің міндеттемелері бойынша жауап бермейді, бұған осы Кодексте, өзге

заң актілерінде не заңды тұлғаның құрылтай құжаттарында көзделген жағдайлар қосылмайды» делінген мазмұндағы құқықтық норма бекітілген. Сондай-ақ «Жауапкершілігі шектеулі және қосымша жауапкершілігі бар серіктестіктер туралы» ҚР заңының 2-бабының 1-тармағында жауапкершілігі шектеулі серіктестігі «Бір немесе бірнеше адам құрған, жарғылық капиталы құрылтай құжаттарымен белгіленген мөлшерде үлестерге бөлінген серіктестік жауапкершілігі шектеулі серіктестік деп танылады; жауапкершілігі шектеулі серіктестікке қатысушылар оның міндеттемелері бойынша жауап бермейді және серіктестіктің қызметіне байланысты зияндарға өздерінің қосқан салымдарының құны шегінде тәуекел етеді...» делінген мазмұнда сипатталады. Байқағанымыздай, отандық заңнамада құрылтайшы мен заңды тұлғаның екі бөлек субъекті екендігі және жалпылай алғанда, бір-бірінің міндеттемелері бойынша жауап бермейтіндігі бекітілген. Әдебиет беттерінде бұл ереженің заңды тұлғалар жөніндегі ілімнің іргетасы екендігі айтылады²⁰². Бұл мән-жай отандық сот тәжірибесі тарапынан да мойындалады. Мысалы, Алматы қалалық экономикалық сотының 2015 жылдың 31 тамызындағы №2-13617/15 шешімі.

Жалпы, заңды тұлғаны сипаттайтын белгілердің бірі ол дербестігі болып табылады. Бұл фактіні мойындау XIX ғ. соңына қарай атап айтқанда 1897 жылғы Salomon v. Salomon and Co Ltd. ісін қарау барысында орын алды. Бұл істе, Соломон есімді жеке тұлға, бір адамнан тұратын компания құрып, компанияның барлық мүлкін кепілге қоюы арқылы компанияның атынан 10 000 фунт стерлинг борыштық міндеттеме алған. Кейіннен, төлем қабілеттілігінің жоқтығына орай таратылған. Несие берушілері Соломон мен компанияның бір тұлға екендігін дәлелдеп, таратылған компанияның борышын оның құрылтайшысынан өндіріп алмаққа талпыныс жасайды. Апелляциялық сот несие берушілердің дәйектерін негізді санағанымен, Лордтар Палатасы ол шешімнің күшін жойған. Осы іс бойынша сөйлеген сөзінде лорд Хэлсбери компанияның өздігінен, дербес болғандығына, тіпті, бұл жерде компанияны құрудағы мақсат Соломонның өзінің жеке ісін басқаның атынан жүргізуге ұмтылғандығы болуы мүмкін екендігі де аса маңызды еместігіне назар аударады.

²⁰² Суханов Е.А. Проблемы реформирования Гражданского кодекса России: // Избранные труды 2008-2012 гг. – М.: Статут, 2013. – 494 с. 256-бет.

Заңды тұлға мен оның құрылтайшысының дербес бөлек субъектілер екендігі шетелдік құқық жүйесіне ертеден мәлім. Жалпы мағлұмат ретінде шетелдік сот тәжірибесінде орын алған бірнеше істерге тоқтала кетсек.

Англияның сот органдарында қаралған мына бір іс бойынша корпорация тұлғасы мен оған қатысушылар тұлғасын араластыруға болмайды делінген қорытынды жасалған. Іс мазмұнынан мына бір мәселелер айқындалады. Белгілі-бір тұлға өзіне тиесілі жер телімін екінші бір тұлғаға сатады. Шартта кейіннен жер телімін қара нәсілді тұлғаларға сатпайтыны туралы сатып алушының міндеті де көрсетілген болатын. Алайда, соңынан жер телімін қатысушылары қара нәсілді болып табылатын бір корпорация сатып алады. Сатушы шартты жарамсыз деп тану туралы талап-арызымен сотқа жүгінеді. Бірақ та, сот шарт еркіндігі қағидасының орнына, құқықтық фикция принципіне басымдылық беріп, корпорация тұлғасының оған қатысушылар тұлғасынан бөлек екендігіне назар аударады²⁰³.

1925 жылғы *Macaura v. Northern Assurance Co.* арасында қаралған дауда сот корпоративтік ұйым мен оның құрылтайшысының екі бөлек дербес субъекті екендігін көрсетеді. Аталған даудың туындауына келесідей мән-жай себеп болады. Макаура өзіне тиесілі ағаштар партиясын барлық үлесі өз қолында шоғырланған *Irish Canadian Saw Mills Ltd.* компаниясына сатады. Кейіннен аталған ағаштар партиясын өртке қарсы сақтандырмақ болып, *Northern Assurance Co.* сақтандыру ұйымымен жеке өзінің атынан шарт жасасады. Арада 2 апта өткеннен кейін өрт шығып барлық ағаштардың жанып кетуі себепті, сақтандыру төлемін алу үшін жүгінген Макаураға сақтандыру ұйымы төлемді төлеуден бас тартады және ағаштар партиясының Макаураға емес, компанияға тиесілі екендігін, компания мен Макаураның екі дербес субъекті екендігін алға тартады.

Бұл істі қараған Лордтар Палатасы сақтандыру ұйымының ұстанымын дұрыс деп табады және мұны келесідей уәждер арқылы негіздейді²⁰⁴:

- ағаштар партиясы Макаураға емес, *Irish Canadian Saw Mills Ltd.* компаниясына тиесілі;

²⁰³ М.И. Кулагиннің жоғарыда көрсетілген еңбегі. 30-бет.

²⁰⁴ Dignam A., Lowry J. *Company law* // <http://kczx.shupl.edu.cn/download/ddf40a8d-4e2d-490b-b2da-42d215073411.pdf>

- аталған компанияның барлық үлесі Макаураға тиесілі болғанымен оның компанияға тиесілі меншікте ешбір мүдделілігі болмауы тиіс;
- шектеулі жауапкершілік ережесіне сәйкес барлық борыштың компанияның өзіне тиесілі болатындығы секілді компанияның барлық активтері де оның құрылтайшыларына емес, компанияның өзіне тиесілі болады.

Компания мен оның құрылтайшыларының дербестігі *Catherine Lee v Lee's Air Farming Limited (New Zealand)* арасындағы істе де айқын көрінеді. *Geoffrey W. Lee* есімді жеке тұлға 1954 жылдың тамыз айында ауыл шаруашылық жерлеріне әуеден тыңайтқыш дәрумендерді себетін *Lee's Air Farming Limited* компаниясын құрады. Компаниядағы барлық үлестер өзіне тиесілі болады. Сондай-ақ өзі атқарушы директор және ұшақтарды жүргізетін ұшқыш ретінде жұмыс жасайды. 1956 жылдың наурыз айында *Geoffrey W. Lee* жүргізіп келе жатқан ұшақ апатқа ұшырап, *Geoffrey W. Lee* қаза табады. Артында кәмелет жасына толмаған 4 баласы және әйелі қалады. Сол кезеңдегі қолданыстағы еңбек заңнамасына сәйкес барлық жұмысшылар жазатайым апатты жағдайлардан сақтандырылған еді. Сонымен осы сақтандыру төлемін алу ниетінде жүгінген *Geoffrey W. Lee*-дің әйелінің өтініші қанағаттандырылмайды және мұның негіздемесі ретінде *Geoffrey W. Lee*-дің «жұмысшы» емес екендігі жайлы уәж қолданылады. Мәжбүрлі өндіріп алу мақсатымен *Mrs. Lee* сотқа жүгінеді. Іс бойынша сот келесідей байламдар жасайды: 1) компания мен *Geoffrey W. Lee* екеуі екі бөлек дербес субъекті және осы себепті, олар бір-бірімен құқықтық қатынастарға түсе алады; 2) *Geoffrey W. Lee* мен компанияның арасында ұшқыш ретінде жұмысқа алу жөніндегі шарттық қатынастар орын алған; 3) Ол атқарушы директор ретінде өзіне тапсырмалар бере алады және бұл жұмыс беруші мен жұмысшының арасындағы қатынас ретінде сипатталады. Сондықтанда, ол «жұмысшы» ұғымының аясына сай келеді²⁰⁵.

Адам құқықтары жөніндегі Еуропалық соттың тәжірибесінде де заңды тұлға мен оның құрылтайшыларының ара қатынасы жөніндегі істер кездеседі. Заңды тұлғаның қатысушылары не акционерлері заңды тұлғаның атынан мемлекеттік органдардың іс-қимылдарын

²⁰⁵ *Catherine Lee v Lee's Air Farming Limited (New Zealand)* // http://www.bailii.org/uk/cases/UKPC/1960/1960_33.html 27.10.2017.

даулау жөніндегі шағымдарымен жүгінген ретте ол шағымдарды қарамау Еуропалық Соттың басты ұстанымы болып табылады. Өйткені, бұл ретте заңды тұлғаның емес оның қатысушыларының құқықтары бұзылуда деп қарастырылады және аталған тұлғалардың адам құқықтары мен негізгі бостандықтарын қорғау туралы Конвенцияның 34-бабындағы «құқықбұзушылықтан жәбір көруші» емес екендігін алға тартады. Мысалы, 1995 жылы қаралған *Agrotexim and others v. Greece* арасындағы істе 51% акцияға ие акционерлер мемлекеттік органдардың шешімдеріне шағымданған болатын. Мемлекеттік органдардың орынсыз килігуі нәтижесінде компания акциясының құнсыздануы орын алған және нәтижесінде акционерлердің активтерінің құны төмендеген. Сот шағымда қараудан бас тартады. Сот тек *айрықша жағдайларда* ғана құқықсубъектілік принципінен бас тарта алатындығын жеткізген²⁰⁶. Сондай-ақ *Terem Ltd. Chechetkin and Olius v. Ukraine* ісінде де осы принцип басшылыққа алынған.

Кейде теледидарды қосып қалсаңыз әралуан тақырыптағы пікірталастардың жүргізіліп жатқандығының куәсі боласыз. Мысалы, сіз жоғары білімнің тегін болғандығын қостайсыз ба әлде қарсысыз ба және т.б. Бірақ тереңірек үңілсек, мәселе жоғары білімнің тегін не ақылы екендігінде емес, кімнің төлеуі тиіс екендігінде жатқандығын байқайсыз. Айталық, студент жоғары білімді тегін алып жатқанымен, ол үшін ақыны төлеу мемлекетке жүктеледі. Ал бұл мәселеге тереңірек үңілсек, несие берушілердің алдындағы міндеттемелердің орындалмай қалу қаупін кім көтеруі тиіс деген сауал жатады. Қатысушылар (құрылтайшылар) жауапты десек, заңнамада олардың заңды тұлға қызметіне байланысты тек өз салымдарының шеңберінде ғана тәуекел ететіндігі бекітілген. Демек теріс салдарлары несие берушілердің өздеріне жүктелмек. Бірақ бұл құқыққа берген Цельстин «*Ius est ars boni et aequi*» – «Құқық жақсылық пен әділеттілік өнері» анықтамасына қаншалықты үйлесуде? Бұған қатысты Алан Дигнам келесідей пікір білдіреді: «*Заңды тұлға құрылымы ұсынатын шектеулі жауаптылық институты құрылтайшылар үшін аса пайдалы болып саналады. Көп жағдайларда, мұның құнын заңды тұлға несие*

²⁰⁶ Афанасьев Д.В. Возможности защиты, предоставленные участникам и акционерам компаний Европейским Судом по правам человека // <https://issuu.com/rozhkova.com/docs/hip-2012-1> 27.10.2017.

берушілерінің төлейтіндігі де мәлім»²⁰⁷. Құрылтайшылардың (қатысушылардың) мүддесінің несие берушілер есебінен қорғалуы қаншалықты орынды?

Әр елдің құқық жүйесі осы сынды маңызды сұрақтарды жауапсыз қалдырмай реттеу жолдарын ұсынады. Жоғарыдағыдай сауалдарға шетелдік құқық жүйесінде берілген жауаптардың бірі ретінде «piercing the corporate veil» немесе «корпоративтік пердені түру» доктринасын атауға болады. Бұл доктрина бойынша міндеттемелерді орындауға заңды тұлға мүлкі жеткіліксіз айрықша жағдайларда шектеулі жауаптылық институтына қарамастан құрылтайшылардың (қатысушылардың) жеке мүлкінен өндіріп алуға жол беріледі. Мысалы, В.Д. Федчук «корпоративтік пердені түру» доктринасының басты мәні «алаяқтықтың алдын-алу немесе әділеттілікке қол жеткізу» екендігіне назар аударады²⁰⁸. АлП. Беренс неміс сот тәжірибесінде «критикалық жауаптылық» ұғымының бар екендігін және бұл механизмнің егер, қатысушы ЖШС құрылымын несие берушілер мүддесіне залал келтіру құралы ретінде пайдаланған болса қолданылатындығын атап көрсетеді²⁰⁹.

«Корпоративтік пердені түру» теориясы жиі қолданылатын елдердің бірі және осы конструкцияның шығу отаны ретінде әдебиет беттерінде АҚШ аталады. Кейбір деректерге сүйенсек, АҚШ соттары жылына орташа есеппен 4000 жуық істе осы теорияны қолданып көрінеді²¹⁰. Дегенмен «корпоративтік пердені түру» жөніндегі бүгінгі таңдағы американдық құқық қолдану тәжірибесі бірқатар қосымша алғышарттардың болуын талап етеді. Мұндай алғышарттар «корпоративтік пердені түру» теориясын қолдану мүмкіндігін қарастыру барысында «тест» рөлін атқарады және мұның орындылығын түсіндіретін бірнеше доктриналарға негізделеді. Солардың ішіндегі ең көп тарағандары²¹¹: 1) «*Alter ego доктринасы*» бойынша істі

²⁰⁷ Dignam A., Lowry J. Company law // <http://kczx.shupl.edu.cn/download/ddf40a8d-4e2d-490b-b2da-42d215073411.pdf>

²⁰⁸ Федчук В.Д. Defacto зависимость dejure независимых юридических лиц: проникновение за корпоративный занавес в праве ведущих зарубежных стран. – М.: Волтерс Клувер, 2008. – 400 с. 42-бет.

²⁰⁹ Беренс П. Правовое положение товариществ и обществ. Предпринимательское право // В кн.: Проблемы гражданского и предпринимательского права Германии / пер. с нем. – М.: Издательство БЕК, 2001. – 336 с. С.243-306. 278-бет.

²¹⁰ Суханов Е.А. Проблемы реформирования Гражданского кодекса России: // Избранные труды 2008-2012 гг. – М.: Статут, 2013. – 494 с. 262-бет.

²¹¹ Суханов Е.А. Проблемы реформирования Гражданского кодекса России: //

қараушы сот корпорация мен оның құрылтайшыларының арасындағы тығыз байланыстың болғандығын анықтауы тиіс. Тіпті, корпорация құрылтайшылардың «екінші бір бейнесі» іспеттес болуы қажет және корпорацияны өздерінің құқыққа қайшы немесе пайдакүнемдік мақсаттарына қолданылуы айқындалуы тиіс. Сондай-ақ корпорацияны оның құрылтайшыларынан бөліп қарастыру жария тәртіпке (public policy) қайшы келуі шарт; 2) «Құрал доктринасы» бойынша талап қоюшы, заңға қайшы немесе пайдакүнемдік мақсаттарға қол жеткізу үшін әрекет ететін қатысушылардың өздері толықтай қадағалайтын корпорацияны тек «мақсатқа қол жеткізу құралы» ретінде ғана қолданып отырғандығын дәлелдеуі қажет; 3) «Агенттік доктрина» бойынша корпорация өзінің қатысушыларының мүддесінде әрекет ететін «агент» ретінде ғана қаралады.

В.Д. Федчук өз зерттеу жұмысында АҚШ-ғы соттардың «piercing the corporate veil» доктринасын қолданып шығарған шешімдерін талдайтын зерттеушілердің, аталған доктринаны соттардың қай кезде қолдануы керектігін айқындайтын нақты факторларды әлі де қалыптастырмағандығын және әр штатта әралуан тәжірибе екендігін білдіреді²¹².

АҚШ зерттеушісі Кент Пейн «корпоративтік пердені түру» теориясы қолданылатын істерді екі категорияға жіктейді. Аталған зерттеушінің пайымдауынша, несие берушілердің корпоративтік ұйымның міндеттемесі бойынша құрылтайшылардан тікелей өндіріп алу талпыныстары бірінші категорияға жатқызылуы тиіс. Сондай-ақ бірінші категориядағы несие берушілерді талаптары шарттан бастау алатын және талаптары зиян келтіруден бастау алатын несие берушілер деп жіктейді. Ал екінші категорияға құрылтайшының тікелей жеке тұлға ретінде бір істі жүзеге асыруына тосқауылдар болуы себепті, сол істі іске асыру үшін корпоративтік ұйымды пайдалану жағдайлары жатқызылады²¹³. Екінші категорияға жатқызылатын істердің айқын мысалы ретінде *Glazer v. Commission on Ethics, 431 So.*

Избранные труды 2008-2012 гг. – М.: Статут, 2013. – 494 с. 263-бет.

²¹² Федчук В.Д. De facto зависимость de jure независимых юридических лиц: проникновение за корпоративный занавес в праве ведущих зарубежных стран. – М.: Волгере Клувер, 2008. – 400 с. 47-бет.

²¹³ Payne K.B. Piercing the Corporate Veil in Louisiana Absent Fraud or Deceit, 48 La. L. Rev. (1988) // <http://digitalcommons.law.lsu.edu/lalrev/vol48/iss5/9>. 15.08.2017. 1230-1231беттер.

2d 752 (La. 1983) арасында туындаған істі айтуға болады. Бұл іс бойынша 1972 жылдан бері Луизиана штатының минералдық ресурстар комитетінің мүшесі болып табылатын Jerome S. Glazer барлық үлесі өзінің қолында шоғырланған корпорация арқылы Луизиана штатына құрыш сатады. Луизиана штатының сол кезеңде қолданыста болған мүдделер қақтығысы жөніндегі заңнамасына сәйкес минералдық ресурстар комитетінің мүшесі лауазымындағы Jerome S. Glazer-дің штатқа тікелей өзінің құрышты сатуына тыйым салатын. Істі қараған сот корпорация жүзеге асырған сатылымдарды Jerome S. Glazer-дің тікелей өзі сатқандай қарастырады. *Glazer v. Commission on Ethics, 431 So. 2d 752 (La. 1983)* арасында туындаған істі мазмұны бойынша қараған сот өз байламында келесідей сөздерді қолданады: «Жекелей өздеріне тиесілі барлық мүліктерімен тәуекелге бармай-ақ, корпорациялардың қызметіне салымдар салуға құрылтайшыларды ынталандыру жолымен кәсіпкерлікпен айналысуды және индустриалды қарқынды өсуді даңғыл жолға қою, құрылтайшыларға дербестік пен шектеулі жауапкершілікті ұсынудың басты мақсаты болып саналады»²¹⁴. Сондай-ақ әдебиет беттерінде «корпоративтік пердені түруді» кімнің сұрайтындығына яғни, шарттан туындайтын несие берушінің бе әлде, деликтілік міндеттемелер бойынша несие берушінің талап ететіндігіне қарай істі қараушы АҚШ сотының әралуан ұстанымды ұстайтындығына назар аударылады. Атап айтқанда шарттық міндеттемелер бойынша несие берушілердің дауға дейін бір-бірімен іскерлік қатынаста болғандығы, әріптесінің сенімді-сенімсіз екендігін тексеріп көру және міндеттеменің орындалуын қамтамасыз ету шараларын қолдану мүмкіндігін иеленгендігі айтылады. Ал деликтілік міндеттемелердегі несие берушілер мұндай мүмкіндікті иеленбейді²¹⁵. Мысалы, *Kingsman Enterprises Inc. v. Bakerfield Electric Company, Inc., Dynamic Constructors, Inc. and Horace B. Womack* арасындағы дауды айтуға болады. Бұл істері Horace B. Womack есімді жеке тұлға жауапкер ретінде көрсетілген Bakerfield Electric Company, Inc., және Dynamic Constructors, Inc. заңды тұлғаларының негізгі қатысушысы болған. Жауапкер ретінде көрсетілген заңды тұлғалардың атқарылған жұмыс үшін талап қоюшыға ақыны төлемейі себепті,

²¹⁴ *Glazer v. Com'n on Ethics for Pub. Employees* // <https://law.justia.com/cases/louisiana/supreme-court/1983/82-c-1853-1.html> 27.10.2017.

²¹⁵ В.Д. Федчуктің жоғарыда көрсетілген еңбегі. 50-бет.

«корпоративтік пердені түру» доктринасын басшылыққа ала отырып, талап қоюшы сотта жауапкер екі компанияның негізгі қатысушысы Horace B. Womack-тың жекелей өзіне тиесілі мүліктен борышты өндіріп алуды талап етеді. Талап-арызды қанағаттандырудан бас тартқан сот Horace B. Womack тарапынан ешбір алдау, алаяқтық әрекеттерді жасау талпынысының болмағандығы сияқты уәждерді алға тартып, бұл ретте, «корпоративтік пердені түру» доктринасын қолдануға негіз жоқтығына назар аударады²¹⁶.

Аталған доктрина бойынша қосымша ақпар алу үшін *Gilford Motor Company Ltd. v. Horne, 1933* арасындағы іске тоқталуға болады. Компания мен атқарушы директор лауазымына жұмысқа қабылданған Хорнның арасындағы еңбек шартында «жұмыстан шыққан жағдайда, атқарушы директордың жұмыс беруші-компания клиенттерін әкетуге тыйым салынатындығы» жөніндегі ереже қарастырылған еді. Кейіннен, жұмыстан шыққан кейін Хорн өзінің әйелі мен досы құрылтайшысы болып табылатын корпорация құрып, бұрынғы жұмыс берушісінің клиенттерін өзіне тартуға кіріседі. Істі қарау кезінде, сот Хорнның корпорацияны өзінің пайдакүнемдік мақсаттары үшін қолданып отырғандығына сілтеме жасап, «корпоративтік пердені алып тастау» жайлы шешім шығарады²¹⁷.

Отандық сот тәжірибесінде де аталған теорияны сөзбе-сөз ағай-ақ мазмұнын қолданған істерді кездестіруге болады. Мысалы, ҚР Жоғарғы Сотының 1999 жылдың 27 қаңтарындағы «Trans World Group» қаржы тобына енетін 59 заңды тұлғаны бір ұйым ретінде қарастыру жөніндегі шешіміне тоқталуға болады. Бұл істегі жауапкер 59 заңды тұлғаның 13 Қазақстанда, 9 – Ресейде, 22 – Вирджиния және Багам аралдарында, Ал қалғандары Англия, Швейцария, Голландия мемлекеттерінде орналасқан. Аталған шешімде келесідей уәждер келтіріледі «...Дегенмен формальды тұрғыдан алғанда жауапкерлердің әрбірі дербес және тәуелсіз компания болып саналғанымен, бұл дербестігі тек номиналды тұрғыдан ғана болған және шынтуайтында TWG барлық компанияларды қатаң бақылауда ұстап, олардың қы-

²¹⁶ Kingsman Enterprises Inc. v. Bakerfield Electric Company, Inc., Dynamic Constructors, Inc арасындағы дау // <https://www.leagle.com/decision/19761619339so2d12801132326.10.2017>.

²¹⁷ Келли Дж. Английское право содержит четкий набор принципов, регулирующих снятие корпоративной вуали // Закон. – 2013. – №10. 46-бет.

зметін басқарып отырған...TWG жүйесіне енетін барлық компанияларда басқару шешімдерінің әзірленуі және қабылдануы, атап айтқанда сауда және несие шарттарын жасасу TWG тарапынан айқындалған және мұның барлығы ортақ стратегиялық мақсатқа яғни, Қазақстанның алпауыт кен өндіру компанияларын банкроттыққа жеткізу жолында жұмыс жасаған...»²¹⁸.

Сондай-ақ адам құқықтары жөніндегі Еуропалық Соттың тәжірибесінде де істі қараушы соттың «*piercing the corporate veil*» доктринасына жүгінген сәттері кездеседі. Бірақ бұл ретте акционерлерге жауаптылықты арту үшін емес керісінше бағытта қолданылған. Атап айтқанда 90% астам үлеске ие қатысушы мен компания екеуі бір тұлға ретінде қарастырылады. Мысалы, *Ankarcrona v. Sweden* ісінде жалғыз акционердің шағымы өндіріске қабылданып, мазмұны бойынша қаралған және *Nosov v. Russia* арасындағы істің мазмұны да осы бағытта өрбіген. *G.J. v. Luxemburg* ісінде де жоғарыда аталған айрықша жағдайдың орын алғандығы айтылады. Яғни, шағым беруші компанияның 90% үлесіне ие²¹⁹.

Дегенмен кейбір зерттеушілер аталған доктринаның кеңінен қолданылуының теріс салдарларының да болуы мүмкін екендігін айтады. Мысалы, Е.А. Сухановтың пайымдауынша, корпорациялардың қызмет етуі мен құрылуын мүмкіндігінше оңайлату жөніндегі ұсыныстар біртіндеп заңды тұлға институтының қолданыстан шығып қалуына әкеледі. Өйткені бұл «корпоративтік масканы» алып тастауға жиі жүгінуге итермелейді²²⁰.

Корпорация қатысушылары мен басқару органдарын субсидиарлы жауаптылыққа тарту тікелей азаматтық процессте жүргізілетіндігі немесе іс бұған дейін қылмыстық іс жүргізу тәртібімен қаралып, кейіннен азаматтық процесс басталуы керектігі жайлы құқық қолданушылар арасында ортақ пікір жоқ. Мысалы, судьялар корпусының өкілдері

²¹⁸ Гражданское законодательство Республики Казахстан: статьи, комментарии, практика / под ред. А.Г. Диденко. – Алматы: Әділет, 1999. – Вып. 7. – 220 с. 97, 107 беттер.

²¹⁹ Афанасьев Д.В. Возможности защиты, предоставленные участникам и акционерам компаний Европейским Судом по правам человека // <https://issuu.com/rozhkova.com/docs/hip-2012-1> 27.10.2017.

²²⁰ Суханов Е.А. Проблемы реформирования Гражданского кодекса России: // Избранные труды 2008-2012 гг. – М.: Статут, 2013. – 494 с. 268-бет.

алдымен қылмыстық іс жүргізу тәртібінде қаралып, кейіннен ғана азаматтық процесс басталуы тиіс деп есептейді²²¹.

Ақмола облыстық мамандандырылған ауданаралық экономикалық сотының 2015 жылдың 09 қазанындағы №2-2446/2015 шешімінде келесідей іс сипатталады. Банкроттық іс басқарушы «Тепло-Уют-Кокше» ЖШС жалғыз қатысушысы Қ.У. Арыновты субсидиарлы жауаптылыққа тарту туралы талабымен сотқа жүгінді. Істі мазмұны бойынша қараған сот серіктестіктің банкроттыққа келуіне қатысушының кінәсінің барлығын растайтын құжаттарды атап айтқанда қылмыстық іс бойынша шығарылған үкімді талап қоюшының ұсына алмағандығына сілтеме жасай отырып талапты қанағаттандырусыз қалдырады.

Әдетте, банкроттық белгілері анықталған сәттен бастап алты ай мерзімінде банкрот деп тану талабымен сотқа жүгіну қажет²²². Отандық сот тәжірибесінде бұл мәселе бойынша екі даму бағытының барлығы анықталуда. Бірінші бағытта бұл мерзім аралығында сотқа жүгінбеудің субсидиарлы жауаптылыққа тарту үшін жеткілікті негіз болып табылмайтындығы жайлы байлам жасалған. Мысалы, Алматы қаласындағы мамандандырылған ауданаралық экономикалық сотының 2016 жылдың 18 қаңтарындағы №2-19114/2015 шешімінде келесідей іс сипатталады. Бұл істе «Nashat Development Group» ЖШС банкроттық іс басқарушысы осы серіктестіктің қатысушысы мен директорын субсидарлы жауаптылыққа тарту туралы талабымен сотқа жүгінеді. Сот процессі барысында талап қоюшы банкроттық белгілері анықталған сәттен бастап алты ай мерзімі ішінде серіктестікті банкрот деп тану туралы талаппен сотқа жүгіну қажеттігі жайлы талапты жауапкерлердің орындамағандығына соттың назарын аударды. Бірақ істі қараушы сот субсидарлы жауаптылыққа тарту үшін келтірілген зиян, зиянды келтіретін құқыққа қайшы әрекет (әрекетсіздік), зиян мен әрекеттің (әрекетсіздіктің) арасындағы себепті байланыс және зиян келтірушінің кінәсі болуы қажеттігіне назар аударады. Сондай-ақ жауапкерлердің алты ай мерзімі ішінде банкрот деп тану туралы талаппен

²²¹ Салимов А. Аспекты субсидиарной ответственности // <http://www.zakon.kz/4809722-aspekty-subsidiarnojj-otvetstvvennosti.html>. 27.10.2017.

²²² «Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне оңалту және банкроттық рәсімдерін, бюджет, салық заңнамасын және теміржол көлігі туралы заңнаманы жетілдіру мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» Қазақстан Республикасының 2019 жылғы 27 желтоқсандағы № 290-VI заңына сәйкес алты ай мерзімі ішінде банкрот деп тану туралы арызбен сотқа жүгіну міндеті алынып тасталды.

сотқа жүгінбеу фактісінің өзі субсидиарлық жауаптылыққа тартуға негіз болып табылмайды. Осыған ұқсас байлам Солтүстік Қазақстан облысының мамандандырылған ауданаралық экономикалық сотының 2015 жылдың 22 қаңтарындағы №2-4159/15 шешімінде, Алматы қаласының мамандандырылған ауданаралық экономикалық сотының 2016 жылдың 19 сәуіріндегі №7527-16-00-2/1941 шешімінде, Ақмола облыстық мамандандырылған ауданаралық экономикалық сотының 2017 жылдың 24 қаңтарындағы №1112-16-00-2/3685 шешімдерінде жасалған.

Шаруашылық серіктестік қатысушыларының серіктестік міндеттемелері бойынша жауаптылығы.

«Шаруашылық серіктестіктер туралы» ҚР заңының 24-бабының 1-тармағына сәйкес егер толық серіктестік таратылған жағдайда оның барлық борышын өтеу үшін қолда бар мүлкі жетпейтін болса, оның мүшелері жетіспейтін бөлігінде заң актілеріне сәйкес өндіріп алынуы мүмкін өздерінің барлық мүлкімен серіктестік үшін ортақтасып жауап береді.

«Шаруашылық серіктестіктер туралы» ҚР заңының 35-бабының 1-тармағына сәйкес толық серіктестерге сенім серіктестігінің міндеттемелері бойынша осы Заңның 24-бабында белгіленген тәртіппен өздерінің барша мүлкімен бірлескен қосымша жауапкершілік жүктеледі. Ал осы баптың 2-тармағына сәйкес салымшылар сенім серіктестігінің міндеттемелері бойынша серіктестіктің жарғылық қорына өздері енгізген салымдар сомаларының шегінде жауап береді.

ЖШС туралы ҚР заңның 2-бабына сәйкес бір немесе бірнеше адам құрған, жарғылық капиталы құрылтай құжаттарымен белгіленген мөлшерде үлестерге бөлінген серіктестік жауапкершілігі шектеулі серіктестік деп танылады; жауапкершілігі шектеулі серіктестікке қатысушылар оның міндеттемелері бойынша жауап бермейді және серіктестіктің қызметіне байланысты зияндарға өздерінің қосқан салымдарының құны шегінде тәуекел етеді. Бұл ережеден ерекше жағдайлар Қазақстан Республикасының Азаматтық кодексінде және осы Заңда көзделуі мүмкін деген ереже бекітілген.

Өндірістік кооператив мүшесінің кооператив міндеттемелері бойынша жауаптылығы.

«Өндірістік кооператив туралы» ҚР заңының 14-бабының 1-тармағына сәйкес кооператив мүшелерінің кооператив міндеттемелері

бойынша қосымша (жәрдемақылық) жауапкершілігі болады. Ал осы баптың 2-тармағында кооператив құрылғаннан кейін пайдың берілуі немесе пайға мұрагерлік ету тәртібімен оған кірген кооператив мүшесі өзі кооперативке кіргенге дейін пайда болған міндеттемелер бойынша да басқа мүшелермен бірдей жауап беретіндігі бекітілген. Сондай-ақ осы баптың 3-тармағына сәйкес кооператив құрылғаннан кейін кірген кооператив мүшесі өзі кооперативке кіргеннен кейін пайда болған міндеттемелер бойынша жауап беретіндігі көрсетілген. Ал 5-тармаққа сәйкес кооператив мүшесінің кооператив міндеттемелері бойынша қосымша (жәрдемақылық) жауапкершілігінің шекті мөлшері құрылтай құжаттарында белгіленеді, бірақ ол кооператив мүшесінің пайы құнының мөлшерінен төмен болмауға тиіс. Кооператив мүшелері арасында жауапкершілікті бөлу олардың пайларының мөлшеріне сәйкес жүргізіледі.

СҚО экономикалық сотының 2010 жылдың 02 маусымындағы №2-1670/10 шешімінде «Вега» өндірістік кооперативінің конкурстық іс басқарушысы осы кооперативтің 10% ие мүшесінен кооперативтің міндеттемелері бойынша 1 310 726 теңгені өндіріп алу ісі сипатталады. Істі қараған сот, «Өндірістік кооператив туралы» ҚР заңының 14-бабының 5-тармағына сілтеме жасай отырып, талапты қанағаттандырған еді.

Акционердің қоғамның міндеттемелері бойынша жауаптылығы.

Жамбыл облыстық экономикалық сотының 2017 жылдың 17 ақпанындағы №2-2111-16 шешімінде «Подгорный» АҚ банкроттық іс басқарушысы осы қоғамның 60% акциясын иеленетін акционері С-дан қоғамның балансындағы автокөліктерді банкроттық рәсімдер барысындағы мүліктік массаға қайтаруды немесе қайтару мүмкін емес болса, ақшалай өтемақысын беруді талап етіп, сотқа жүгінеді. Істі қарау барысында қоғамның балансында 33 дана автокөлік пен 16 ауылшаруашылық техникасының бар екендігі анықталады. Алайда, банкроттық іс басқарушыға бар болғаны 5 дана автокөлік пен 8 дана ауылшаруашылық техникасы берілген. Осы айырмашылықтың орнын толтыруды көздеген банкроттық іс басқарушы аталған талабымен сотқа жүгінген. Бірінші сатыдағы сот аталған талапты қанағаттандыру жайлы шешім шығарады. Соттың мұндай байламға келуіне біріншіден, С-ның директорлар кеңесінің президенті болғандығы яғни, берешек соманың қалыптасу барысы жайлы толық хабардар

болғандығы, екіншіден, қоғамды банкрот деп тану туралы талаптар кезінде жүгінбегендігі және үшіншіден, қоғамның қызметі жөніндегі есепті уақытылы өткізбегендігі себеп болған. Алайда, Жамбыл облыстық азаматтық істер жөніндегі сот алқасы бұл шешімнің күшін жойып, талапты қанағаттандырусыз қалдырады және мұны келесідей дәйектермен негіздейді. Біріншіден, С-ның 2010 жылдың мамыр айынан бері қоғамның лауазымды тұлғасы болып табылмайтындығына, екіншіден, қоғамда С-дан өзге 367 акционер бар екендігіне назар аударады.

Сонымен, қатысушылардың жауаптылығы мәселесінің коммерциялық корпоративтік ұйымдарға ортақ сауал екендігі айқындалды. Сондай-ақ «корпоративтік пердені түру» ережесінің түпнұсқадағы баламасы отандық іскерлік айналымда қолданылмайтындығы мәлім болды.

ҚОРЫТЫНДЫ

Жеке құқық саласында қазіргі кезеңде жүргізілетін зерттеу жұмыстары тәжірибеде қордаланған көкейкесті өзекті мәселелерді шешуге бағытталуы тиіс. Қолдарыңыздағы зерттеу жұмысын әзірлеу барысында осы бір ой бізге де жол нұсқаушы идея болды. Зерттеу еңбегінде біз тоқтаған, көтерген мәселелер легінің басым бөлігі бізге дейін отандық жеке құқық ғылымында зерттеушілердің назарынан тыс қалып, сол себепті құқық қолдану тәжірибесінде бірқатар қиындықтар туындатып келген сауалдар санатына жатады.

Жауап берілуі тиіс сауалдар ретінде құқық қолдану тәжірибесі күн тәртібіне шығарған мәселелердің отандық заңнамамен реттелмеуі немесе тиісінше реттелмеуі түсінікті де жағдай. Мұндай жағдайдың қалыптасуына еліміздегі корпоративтік заңнаманың қалыптасу тарихының енді басталғандығы, бұған дейін мұндай қатынастарды құқықтық реттеу тәжірибесінің отандық заң шығарушыда болмағандығы белгілі-бір деңгейде ықпал етуде.

Корпоративтік қатынастардың құқықтық реттелуін зерттеуді, заңнаманы және құқық қолдану тәжірибесін талдау нәтижесінде отандық заңнама мен құқық қолдану тәжірибесін кемелдендіретін нақты ұсыныстарды әзірлеуді осы зерттеу жұмысының мақсаты ретінде алған едік. Сонымен бірге осы мақсатқа қол жеткізу үшін алдымызға жауабы ізделетін нақты міндеттерді қойған болатынбыз. Енді, зерттеу жұмысының алдына қойылған осы міндеттердің үдесінен шыға алған-алмағандығымызды сараласақ.

Жүргізілген зерттеулер бойынша келесідей қорытындылар жасауға болады:

Біріншіден, осы зерттеу алдына қойылған алғашқы міндеттердің бірі, заңды тұлғалардың корпоративтік және корпоративтік емес ұйымдар деп жіктелу негіздерін және бұл жіктелуді отандық заңнамаға ендіру тиімділігін айқындау болған еді. Зерттеудің бұл міндетін орындау барысында түйген түйіндерімізбен бөліссек.

Заңды тұлғалардың корпоративтік және корпоративтік емес ұйымдар деп жіктелуін отандық заңнамаға ендіру идеясы қазақстандық зерттеушілер тарапынан әралуан қабылдануда. Бұған қатысты біздің

ұстанымымыз, заңды тұлғалардың корпоративтік және корпоративтік емес ұйымдар деп жіктелуі қазіргі отандық заңнамаға ендірілуі қажет дегенге саяды. Сондай-ақ корпорация санатына коммерциялық ұйымдармен бірге, коммерциялық емес ұйымдардың жекелеген ұйымдық-құқықтық нысандары да енгізілгені жөн және бұл ретте коммерциялық емес заңды тұлғалар құрылуы мүмкін ұйымдық-құқықтық нысандардың тізімін жабық етіп берген жөн. Мұның келесідей себептері бар. *Біріншіден*, жоғарыда аталған жіктелуді ендіру қажеттілігі ҚР АҚ пандектілік жүйемен берілгендігінен келіп шығады. Атап айтқанда ҚР АҚ 33-57 баптары аралығында барлық заңды тұлғаларға ортақ ережелер берілген. Бұл ережелерден тыс заң шығарушы ҚР АҚ мәтінінде жекелеген ұйымдық-құқықтық нысандарға арналған арнайы ережелерді бекіткен және арнайы заңдар қабылдаған. Сонымен, заңды тұлғалардың құқықтық мәртебесі ҚР АҚ және арнайы заңдар тарапынан айқындалады, сондай-ақ НҚА иерархиясында Азаматтық кодекстің заңдардан жоғары тұратындығы мәлім. Демек Азаматтық кодекстің мәтінінде корпорация санатына енетін барлық заңды тұлғаларға ортақ ережелерді бекіту арқылы қайталаудың алдын алуға қол жеткізуге болады. *Екіншіден*, корпорация және мекеме жіктелуін бекіту құқық қолдану тәжірибесінде туындап жатқан бірқатар қиындықтардың оң шешіліп, күн тәртібінен түсіп қалуына ықпал еткен болар еді. Атап айтқанда жекелеген коммерциялық емес ұйымдардың қатысушылары арасында туындап жатқан дауларды корпоративтік дау санатына жатқызу не жатқызбау мәселесі оң шешілген болар еді. Ал құқық қолдану тәжірибесін талдау қазіргі кезде бұл сауалда кереғар ұстанымдардың бар екендігін көрсетуде. *Үшіншіден*, соңғы жылдары аталған ұғымды жеке құқық тұрғысынан емес, өзге мағынада қолдану байқалуда. Атап айтқанда «Қазақстан Республикасында зейнетақымен қамсыздандыру туралы» Қазақстан Республикасының 2013 жылғы 21 маусымдағы №105-V Заңының 1-бабының 40)-тармақшасында келесідей ереже бекітілген: «*«Азаматтарға арналған үкімет» мемлекеттік корпорациясы (бұдан әрі – Мемлекеттік корпорация) – Қазақстан Республикасының заңнамасына сәйкес мемлекеттік қызметтер көрсету, «бір терезе» қағидаты бойынша мемлекеттік қызметтер көрсетуге өтініштер қабылдау және көрсетілетін қызметті алушыға олардың нәтижелерін беру жөніндегі жұмысты ұйымдастыру үшін, сондай-ақ электрондық нысанда мемлекеттік*

қызметтер көрсетуді қамтамасыз ету үшін Қазақстан Республикасы Үкіметінің шешімі бойынша құрылған заңды тұлға...». Ал континенталдық құқық жүйесінде аталған ұғымның жеке құқықтың институты ретінде қолданылатындығы белгілі.

Екіншіден, зерттеудің келесі міндеті ретінде жаңа қатысушыға ауысатын құқықтар көлеміне қатысты отандық заңнама мен сот тәжірибесін талдау және олардың ұтымды және теріс тұстарын айқындау деп белгілеген едік. Осы бағытта жүргізілген жұмыс нәтижелерімен бөліссек.

Отандық сот тәжірибесінде корпорацияға кейіннен қосылған қатысушының өзіне дейін қабылданған шешімдерді даулай алмайтындығы жайлы орныққан ұстаным бар. Сондай-ақ жаңадан қосылған қатысушының ақпаратты алу және басқару органдарын жауаптылыққа тарту туралы талап қою құқықтарының да қатысушы мәртебесін алған сәттен ғана туындайтындығы жайлы байлам жасалған сот шешімдері кездеседі. Біздің пайымдауымызша, бұл бағыттағы сот практикасы дұрысталуды талап етеді. Атап айтқанда өзіне дейінгі қабылдаған шешімдерді даулау мәселесінде серіктестікке (қоғамға) қосылу сәтіне емес, қатысушының (акционердің) құқықтары мен заңи мүдделерінің шынайы бұзылған-бұзылмағандығына баса назар аударылуы тиіс. Бұзылған құқық жайлы талапты мазмұны бойынша қарамастан, қатысушының (акционердің) ұйымға кейіннен қосылғандығы фактісінің өзіне ғана сүйеніп, талапты қанағаттандырусыз қалдыруға жол берілмеуі қажет. Сондай-ақ қатысушылардың ақпарат алу және басқару органдарын жауаптылыққа тарту жөніндегі талап-арыздармен сотқа жүгінуі сияқты таза корпорацияның өзінің ішкі қатынастарына қатысты жағдайларда да серіктестікке (қоғамға) қосылу сәті шешуші факторға ие болмауы қажет. Сол себепті де «Жауапкершілігі шектеулі және қосымша жауапкершілігі бар серіктестіктер жөніндегі заңнаманы қолданудың кейбір мәселелері туралы» ҚР ЖС НҚ келесідей толықтыру ендіруді ұсынамыз: «Қатысушылар құрамына қосылу сәтіне қарамастан, ЖШС қатысушысы серіктестік қызметінің бұрынғы кезеңдері жайлы ақпарат алуға құқылы. Қатысушының серіктестіктің мүддесін көздеп әрекет ететіндігін ескере отырып, серіктестікке кейіннен қосылған қатысушыға серіктестіктің басқару органдарынан олардың серіктестікке келтірген зиянын өндіріп алуға рұқсат етілуі қажет. Шешімді қабылдау сәтінде тұлғада серіктестіктің қатысушысы

мәртебесінің болмауы, шешімді жарамсыз деп тану талабын қанағаттандырудан бас тартуға негіз болмауы тиіс».

ЖШС қатысушыларының құрамында өзгеріс орын алып, тұлға ЖШС қатысушылары құрамынан шыққан ретте үлесті иеліктен шығарғанға дейінгі кезең бойынша табыс алу құқығының болатындығы не болмайтындығы мәселесінің отандық заң шығарушының назарынан тыс қалғандығына зерттеу барысында көз жеткізілді. Сондай-ақ үлкен мөлшерде берешегі бар серіктестіктің табысты бөле алатындығына да қатысты тәжірибеде қиындықтардың туындап жатқандығы белгілі болды. Бұл жағдайды түзету үшін ЖШС туралы отандық заңға тиісті толықтырулар ендірілуі қажет, деп пайымдаймыз. Осы олқылықтың орнын толықтыру мақсатында ЖШС туралы заңның 40-бабына «Жауапкершілігі шектеулі серіктестіктің таза табысын оның қатысушылары арасында бөлу» келесідей мазмұндағы толықтыру енгізуді ұсынамыз:

«40-бап. Жауапкершілігі шектеулі серіктестіктің таза табысын оның қатысушылары арасында бөлу

3. Егер үлесті иеліктен шығару туралы шартта өзгеше көзделмесе, таза табысы бөлінбеген үлесті иеліктен шығару барысында табысты алу құқығы үлеспен бірге жаңа қатысушыға ауысады.

4. Келесідей жағдайларда серіктестік өзінің қатысушыларының арасында таза табысты бөлу туралы шешімді қабылдай алмайды:

1) серіктестіктің жарғылық капиталын толық төлегенге дейін;

2) бұл шешімді қабылдау сәтінде серіктестіктің өз капиталының теріс мөлшері болған жағдайда немесе егер серіктестіктің мұндай шешімді қабылдау нәтижесінде өз капиталының мөлшері теріс көрсеткішті көрсететін болса;

3) егер серіктестік Қазақстан Республикасының оңалту және банкроттық туралы заңнамасына сәйкес төлем қабілетсіздігі немесе дәрменсіздік белгілеріне сай келсе не аталған белгілер серіктестікте осындай шешімді қабылдау нәтижесінде пайда болса.

5. Табысты қатысушылардың арасында бөлу туралы шешім қабылдаған серіктестікке келесідей жағдайларда табысты төлеуді жүзеге асыруға тыйым салынады:

1) егер серіктестік табысты төлеу сәтінде Қазақстан Республикасының оңалту және банкроттық туралы заңнамасына сәйкес төлем қабілетсіздігі немесе дәрменсіздік белгілеріне сай келсе не аталған белгілер серіктестікте осы төлемді төлеу нәтижесінде пайда болса;

2) бұл төлемді төлеу сәтінде серіктестіктің өз капиталының теріс мөлшері болған жағдайда немесе егер серіктестіктің бұл төлемді төлеу нәтижесінде өз капиталының мөлшері теріс көрсеткішті көрсететін болса».

ЖШС қатысушысы жарғылық капиталдағы өзіне тиесілі үлесті иеліктен шығаруы барысында серіктестіктің қаржылық жағдайларына қатысты сатып алушыға берілген сендірулерінің (кепілдіктерінің) кейінгі рөліне қатысты отандық сот тәжірибесінде әралуан шешімдер шығарылуда. Бұл ретте жарғылық капиталдағы үлесті иеліктен шығаратын қатысушы серіктестіктің қаржылық жағдайларына қатысты сатып алушыға сендірулер білдірген болса, онда ол сендірулердің күші болуы тиіс.

Үшіншіден, зерттеу жұмысының келесі бір міндеті ретінде ЖШС қатысушысының үлесін иесіз деп тану негізділігін айқындау алынған еді. Зерттеу жұмысын жүргізу барысында ЖШС жарғылық капиталындағы үлесті иесіз деп тану мүмкіндігіне қатысты отандық сот тәжірибесінде қазіргі таңда үш бағыт қалыптасқандығы анықталды. Бірінші бағыттағы істерде сот үлесті иесіз деп тану туралы талап-арыздарды қанағаттандырмау жайлы байлам жасайды және мұны заттық құқықтық конструкцияларды міндеттемелік қатынастарға қолдануға болмайтындығымен негіздейді. Ал екінші бағыттағы істерде мұндай талап-арыздарды қанағаттандыру жайлы байламдар жасалған. Мұндай шешімнің негіздемесі ретінде қатысушының ұзақ мерзім бойы серіктестікпен байланысты үзіп алғандығы, серіктестіктің қызметіне қатыспайтындығы, тұрғылықты жерінің белгісіздігі сияқты мән-жайлардың себебінен серіктестіктің қызметінің дағдарыста екендігі айтылады. Ал үшінші бағыттағы істерде үлесті мәжбүрлеп сатып алу механизмі арқылы шешу үрдісі белең алуда. Азаматтық құқық ғылымында аталған мәселенің көкейкесті сауалдар санатына жататындығына назар аударылады. Біздің пайымдауымызша, үлесті мәжбүрлеп сатып алу механизмі бұл мәселенің шешімі болуға толықтай қауқарлы. Сол себепті, ҚР Жоғарғы Сотының нормативтік қаулыларына келесідей толықтыру ендірілуі тиіс: «ҚР АҚ 242-бабының ережесін қолданып, ЖШС жарғылық капиталындағы үлесті иесіз деп тануға жол берілмейді. Бұл ретте туындаған мәселені шешу мақсатында үлесті мәжбүрлеп сатып алу әдісі қолданылуы мүмкін».

Төртіншіден, басқаруға қатысты қатысушылар арасында пікір қайшылығы туындап, қатысушылар қажетті шешімді қабылдауға қауқарсыздық танытқан жағдайды құқықтық реттестіру мүмкіндіктерін қарастыру осы зерттеу жұмысының келесі міндеті ретінде алынды.

Серіктестікті (қоғамды) басқаруға қатысты қатысушылардың (акционерлердің) арасында пікір қайшылығы туындап, ортақ бір байламға келе алмай жатуы отандық сот тәжірибесінде жиі кездесуде. Қолданыстағы отандық заңнамада қатысушылардың арасында туындауы мүмкін бұл жағдайлар тиісті деңгейде реттелмеген. Нормативтік қаулыларда ҚР ЖС сот органдарының мұндай жағдайда іске килікпеуі қажеттігі жайлы пікір білдірген. Біздің пайымдауымызша, бұл ретте шетелдік құқық жүйелерінде қолданылатын дедлок (шарасыз жағдай) ұғымын ендіру бұл мәселенің құқықтық реттелуіне оң ықпал еткен болар еді.

Жоғарыдағы бұл ұсыныстың өзектілігін біз, отандық сот практикасында туындап жатқан нақты істердің мысалында қуаттай түстік. Атап айтқанда қоғамда үлкен резонанс тудырған «Ф.А.» ЖШС қатысушыларының арасындағы корпоративтік дауға қатысты Алматы қаласындағы мамандандырылған ауданаралық экономикалық сотының 2016 жылдың 24 тамызындағы №7527-16-00-2/6050 шешіміне назар аударылды. Бұл істе қос қатысушыдан тұратын аталған ЖШС-ті басқаруда еңсерілуі қиын күрделі жағдай туындаған еді. Біздің пайымдауымызша, бұл істі қараушы сотта балама екі жол болды. Біріншісі бойынша істі қараушы сот, ҚР ЖС айтқандай корпоративтік басқару сауалдарына килікпеуі тиіс еді. Демек, бірінші бағытты таңдаған сот аталған жағдайдан шығуды қатысушылардың өздеріне қалдыруы тиіс еді. Алайда, бұл тұлғалардың жағдайдан өздері шыға алмауы себепті, соттың көмегіне жүгініп отырғандығын да есте ұстаған жөн. Ал сот екінші бағытты таңдап, дау тараптарын орын алған бұл жағдайдан шығарғысы келсе, тиісті заңда бекітілген құралдардың көмегіне жүгінуі тиіс болады. Бірақ бұл бағыттағы басты мәселе, ол «шарасыз жағдай» халінің отандық заңнамада айқындалмауы және оны шешуге арналған арнайы ережелердің заңнамада берілмеуі болып табылады. Демек сот және дау тараптары істі шешудің құқықтық тетіктерінің жоқтығы мәселесіне кезігеді. Сол себепті, дедлок ұғымын отандық заңнамаға ендіру және мұндай жағдайды шешудің тәсілдеріне назар

аудару, құқық қолдану тәжірибесінде туындап жатқан бірқатар сауалдардың күн тәртібінен түсіп қалуына әкелген болар еді. Сондықтанда ЖШС туралы заңның 48-бабына «Жауапкершілігі шектеулі серіктестікке қатысушылардың жалпы жиналысының шешімдер қабылдау тәртібі» келесідей мазмұндағы 4-тармақпен толықтыруды ұсынамыз:

«4. Бұл шешімдердің қабылданбауы, серіктестік қызметінің тоқтап қалуына шынайы қауіп төндірсе және қатысушылардың бұл шешімдерді қабылдауға бағытталған үш талпынысының сәтсіз аяқталуы серіктестікте дедлоқтың орын алғандығын көрсетеді. Егер құрылтай құжаттарында дедлоктан шығудың өзгеше жолдары көзделмесе, дедлок серіктестікті таратудың негізі болып табылады».

Осы толықтырудың жалғасы ретінде ЖШС туралы заңның 68-бабының «Жауапкершілігі шектеулі серіктестікті тарату» екінші тармағын келесідей мазмұндағы 3-1 тармақшамен толықтырған жөн:

«2. Сот шешімі бойынша жауапкершілігі шектеулі серіктестік [таратылады]:

3-1. серіктестікте дедлок орын алған жағдайда».

Бесіншіден, корпоративтік заңнаманың қазақ және орыс тілдеріндегі мәтіндерінің бір-бірімен қаншалықты сәйкес келетіндігін айқындау және бұл бойынша тиісті ұсыныстар әзірлеуді осы зерттеудің келесі бір міндеті ретінде белгіледік.

Қазақ және орыс тілдеріндегі нормативтік құқықтық актілердің мәтіндерін салыстыра талдау барысында келесідей бірқатар кемшіл тұстарының барлығы айқындалды. Бірінші, нормативтік құқықтық акті қабылданған орыс тіліндегі түпнұсқасында жоқ сөздердің қазақ тіліндегі мәтіндерге қосылып кеткендігі байқалады. Екіншіден, осы тілдердегі мәтіндердің кейбір тұстарда үйлеспейтіндігі анықталды. Үшіншіден, орыс тіліндегі мәтінде қолданылатын белгілі-бір ұғымның қазақ тіліндегі мәтінде бірнеше нұсқада қолданылуы жиі кездеседі. Сол себепті, зерттеу барысында белгілі болған осы сынды олқылықтарға назар аударатын арнайы қосымша әзірленді және бұл жұмыс нәтижесі алдағы заң жобалау жұмыстары барысында ескеріледі, деп сенеміз.

Бұдан тыс осы зерттеуді жүргізу барысында келесідей олқылықтардың бар екендігіне көз жеткізілді. *Біріншіден*, корпоративтік дау ретінде тек ҚР АПК 27-бабының 1-тармағында сипатталған істер ғана танылады. Пайымдауымызша, мұндай байламның астарында

корпорация, корпоративтік қатынас ұғымдарына қатысты орныққан ұстанымның жоқтығы жатыр. Сол себепті, заңды тұлғалардың корпоративтік және корпоративтік емес ұйымдар деп жіктелуін отандық заңнамаға ендіру бұл мәселенің оң шешілуіне әкеледі деп сенеміз және сол себепті, мұны қорғауға шығарылатын жеке ұсыныс ретінде атаған жоқпыз. *Екіншіден*, ЖШС жарғылық капиталындағы үлесті иеліктен шығару барысында білдірілген сендірулердің салдарына қатысты сот практикасындағы қайшылықтарға назар аударылды. Сондай-ақ бұл жағдайды шешудің жолы қорғауға шығарылатын ұсыныстар санатына қосылды. *Үшіншіден*, қатысушылардың ақпарат талап еткен сұраныстарына талап қою мерзімін қолданудың келмейтіндігіне назар аударылды. *Төртіншіден*, басқару органы қабылдаған шешім мен осы шешімнің негізінде жасалған мәмілеге қатысты ережелердің кейбір тұстардағы өзара үйлеспейтіндігіне назар аударылды. Атап айтқанда мәселеге талап қою мерзімі тұрғысынан келсек, қайшылықтардың бар екендігі айқындалады. Мысалы, ЖШС жалпы жиналысы қабылдаған шешімді даулауға алты ай мерзім берілсе, ал осы шешімнің негізінде жасалған мәмілені даулауға ұзағырақ мерзім қарастырылған. Айталық, алты айлық мерзім өтіп кетті, бірақ мәмілені жарамсыз деп тану мерзімі өтпеген жағдайда қатысушы мәмілені жарамсыз деп тану талабымен бірден сотқа жүгіне алады ма? Осы сипатталған деректерден, шешім мен мәміле туралы ережелерді үйлестіре түсу қажет деген байлам жасауға болады. *Бесіншіден*, зерттеу мазмұнында басқару органдарының шешімдерін даулауға қатысты ӨК мүшелерінің құқықтары сипатталады. Соттардың ҚР АПК 29-тарауының ережелерін қолданып талап қою мерзімін айқындап жатқандығы, бұл тұстағы құқықтық реттеудің кемшіл тұсы ретінде аталып көрсетілді. Бұл байламды негіздеу үшін біз тарапымыздан нақты істер келтірілді. *Алтыншыдан*, елімізде ең көп таралған ұйымдық-құқықтық нысан ЖШС-тың жарғылық капиталына қойылар талаптың тым жеңілдетілуінің теріс тұстарына нақты істердің негізінде назар аударылды.

Жоғарыда сипатталғандарды қорытындылай келе, зерттеу жұмысының алдына қойылған мақсат-міндеттеріне қол жеткіздік және зерттеу жұмысында жасалған байламдар, пікірлер мен ұсыныстар отандық құқық қолданушылардың кәдесіне жарайды деп үміттенеміз.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. Гражданское право и корпоративные отношения: матер. междунар. науч.-практ. конф., посв. 90-летию видного казахстанского ученого-цивилиста Ю.Г. Басина / под ред. М.К. Сулейменова. – Алматы, 2013. – 736 с.
2. Мемлекет басшысы Н.Назарбаевтың Қазақстан халқына жолдауы. 2017 жылғы 31 қаңтар // http://www.akorda.kz/kz/addresses/addresses_of_president/memleket-basshysy-nnazarbaevtyyn-kazakistan-halkyna-zholdauy-2017-zhylgy-31-kantar
3. Долинская В.В. Акционерное право: основные положения и тенденции: монография. – М.: Волтерс Клувер, 2006. – 736 с.
4. Емельянов В.И. Разумность, добросовестность, незлоупотребление гражданскими правами. – М.: Лекс-Книга, 2002. – 160 с.
5. Гуреев В.А. Проблемы защиты прав и интересов акционеров в Российской Федерации. – М.: Волтерс Клувер, 2007. – 208 с.
6. Aktau Petrol Ticaret A.Ş. v. Republic of Kazakhstan (ICSID Case No. ARB/15/8) // <https://icsid.worldbank.org/en/Pages/cases/casedetail.aspx?CaseNo=ARB/15/8>
7. Решение СМЭС г. Алматы от 09 апреля 2014 года №2-789/14 // ҚР Жоғарғы Сотының ресми сайты: sud.gov.kz. 12.09.2017.
8. Блэк Б. и др. Правовое регулирование ответственности членов органов управления: Анализ мировой практики. – М.: Альпина Паблишер, 2016. – 334 с.
9. Климкин С.И. С 1 января минимальный размер уставного капитала для ТОО, являющегося субъектом малого предпринимательства, определяется нулевым уровнем // http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=31646116. 06.09.2017.
10. Яценко Т.С. Гражданско-правовая охрана публичных интересов: дис. докт. юрид. наук: 12.00.03 – гражданское право; предпринимательское право; семейное право; международное частное право – М., 2016. – 363 с.
11. Диденко А. Субсидиарная ответственность // В кн.: Гражданское законодательство. Статьи. Комментарии. Практика. – Алматы, 2008. – Вып. 31. – С.22-48
12. Малько А.В., Семикин Д.С., Гайдидей Ю.М. Судебная система и судебная политика в современной России: проблемы теории и практики: монография. – М.: Юрлитинформ, 2014. – 159 с.
13. Верховенство права и проблемы его обеспечения в правоприменительной практике: междунар. кол. монография. – Изд. 2-е, перер. – М.: Статут, 2010. – 432 с.

14. Басин Ю.Г. Коммерческие корпоративные отношения и юридическая ответственность // Избранные труды по гражданскому праву. – Алматы, 2003. – С. 135-162.

15. Сулейменов М.К. Гражданское право и корпоративные отношения: проблемы теории и практики // Гражданское право и корпоративные отношения: матер. междунар. науч.-практ. конф., посв. 90-летию видного казахстанского ученого-цивилиста Ю.Г. Басина. – Алматы, 2013. – С.19-44

16. Круглый стол по актуальным проблемам корпоративного права // http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=31219609. 11.07.2017.

17. Климкин С.И. О товариществах с ограниченной и дополнительной ответственностью» (2013): комментарий к закону Республики Казахстан от 22 апреля 1998 года // http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=31162727. 12.09.2017.

18. Айтимов Б.Ж. Қазақстан республикасында коммерциялық емес ұйымдар қызметін құқықтық реттеу мәселелері: 6D030100 – құқықтану мамандығы бойынша филос. докт. (PhD) дәрежесін алу үшін дайындалған дис. – Талдықорған, 2016. – 161 б.

19. Nogaibay Z. Schutz der Minderheit und der Glaubiger der abhangigen Aktiengesellschaft im Konzern. Eine rechtsvergleichende und rechtspolitische Konzept-Analyse am Beispiel der Rechtsordnungen Deutschlands, Georgiens, Russlands und Kasachstans. – Berlin, 2006. – 539 s.

20. Сулейменова У.А. Права и ответственность коммерческих организаций // Судебная защита собственности. Споры в коммерческих организациях: матер. семинара – Алматы, 2006. – 266 с.

21. Ынтымақов С.А. Коммерциялық емес ұйымдардың жекелеген ұйымдық-құқықтық нысандарының құқықтық жағдайының ерекшеліктері: з.ғ.к., дәрежесін алу үшін дайындалған диссертация. 12.00.03 – азаматтық құқық; кәсіпкерлік құқық; отбасы құқығы; халықаралық жеке құқық; азаматтық процесс; төрелік процесс – Алматы, 2008. – Б. 152.

22. Мамонтов Н.И. «Некоторые аспекты содержания и рассмотрения корпоративных споров» // Гражданское право и корпоративные отношения: Материалы междунар. науч.-практ. конф., посв. 90-летию видного казахстанского ученого-цивилиста Ю.Г. Басина / под ред. М.К. Сулейменова. – Алматы, 2013. – С. 572-573.

23. Диденко А., Нестерова Е. Имущественная ответственность должностных лиц акционерных обществ // http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=31448133#sub_id=10300

24. Садуақасұлы С. Екі томдық шығармалар жинағы. – Алматы: Алаш, 2003. – Т. 2. – 360 б.

25. Айтбайұлы Ө. Тілтірес: (Мемлекеттік тілді қалыптастыру хақындағы ойлар, сұхбаттар, тұжырымдар, баяндамалар, мақалалар). – Алматы: «Абзал-Ай» баспасы, 2014. – 400 б.

26. Шакиров Ф.К. Актуальные проблемы защиты прав акционеров по законодательству Республики Казахстан: дисс. на соиск. уч.степени канд. юрид. наук: 12.00.03 – гражданское право; предпринимательское право; семейное право; международное частное право; гражданский процесс; арбитражный процесс – Алматы, 2001. – 131 с.

27. Колупаев И.А. Правовое положение товарищества с ограниченной ответственностью в Республике Казахстан: дисс. на соиск. уч.степени канд. юрид. наук: 12.00.03 – гражданское право; предпринимательское право; семейное право; международное частное право; гражданский процесс; арбитражный процесс – Алматы, 2003. – 191 с.

28. Калдыбаев А.К., Линник А.В. Рассмотрение корпоративных споров в арбитраже // <https://aca.kz/articles/view/kaldybaev-ak-linnik-av-rassmotrenie-korporativnyh-sporov-v-arbitrazhei18ni18n.06.11.2017>.

29. Жайлин Г.А. О защите правовых интересов участников и членов коммерческих организаций // Гражданское право и корпоративные отношения: матер. междунар. науч.-практ. конф., посв. 90-летию видного казахстанского ученого-цивилиста Ю.Г. Басина / под. ред. М.К. Сулейменова. – Алматы, 2013. – 736 с. С. 426-435.

30. Труханов К.И. Правовая природа решений собраний // Сделки, представительство, исковая давность: сборник работ выпускников Российской школы частного права при ИЦПЧ при Президенте РФ / Сост. и отв. Ред. А.В. Егоров. – М.: ИЦПЧ им. С.С. Алексеева при Президенте РФ, 2017. – 669 с. С.36-97

31. Корпоративное право: учебный курс. / под ред. И.С. Шиткина. – Изд. 2-е, перер. и доп. – М.: Кнорус, 2015. – 1080 с.

32. Яковлев В.Ф. О функциях гражданского права // Гражданское право как наука: проблемы истории, теории и практики: матер. междунар. науч.-практ. конф. в рамках ежегодных цивилистических чтений / под ред. М.К. Сулейменова. – Алматы, 2012. – С.

33. Суханов Е.А. Сравнительное корпоративное право. – М.: Статут, 2014. – 456 с.

34. Степанов П.В. Корпоративные отношения в коммерческих организациях как составная часть предмета гражданского права: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 – гражданское право; предпринимательское право; семейное право; международное частное право – М., 1999. – 190 с.

35. Ломакин Д.В. Очерки теории акционерного права и практики применения акционерного законодательства. – М.: Статут, 2005. – 221 с.

36. Воскресенская Е.В. Корпоративное право России и Германии: сравнительно-правовое исследование: монография. – СПб.: Астерион, 2010. – 126 с.

37. Козлова Н.В. Сущность юридического лица и современный порядок // Проблемы развития частного права: сб. ст. к юбил. В.С. Ема / под ред. Е.А. Суханова, Н.В. Козлова. – М., 2011. – 559 с.

38. Ягельницкий А.А. Категория правопреемства в российском гражданском праве: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 – гражданское право; предпринимательское право; семейное право; международное частное право – М., 2011. – 263 с.

39. Степанов Д. Дедлоки в непубличных корпорациях: возможные варианты развития законодательства и судебной практики // Вестник экономического правосудия РФ. – 2015. – №9. – С.60-113.

40. Белов В.А. Проблемы наследования бизнеса // Вестник экономического правосудия РФ. – 2015. – №7. – С.130-140.

41. Гонгалло Б.М. Доля в уставном капитале общества с ограниченной ответственностью как объект гражданского оборота // Проблемы развития частного права: сб. ст. к юбил. В.С. Ема / под ред. Е.А. Суханова, Н.В. Козлова. – М., 2011. – С. 224-239

42. Молотников А., Шиткина И. Корпоративное право: к вопросу об истинности субъективных суждений и ложности научных концепции // Хозяйство и право. – 2009. – №12. – С. 36-47.

43. Кузнецов А.А. Исключение участника из общества с ограниченной ответственностью. – М.: Статут, 2014. – 141 с.

44. Юридические лица в гражданском праве: юридические лица в российском гражданском праве (коммерческие и некоммерческие организации) / под ред. В.Н. Литовкина, О.В. Гутникова. – М.: Институт законодательства и сравнительного правоведения при Правительстве РФ, 2011. – 1024 с.

45. Абова Т.Е. Корпоративные отношения как объект гражданского права России // Гражданское право и корпоративные отношения: матер. междунар. науч.-практ. конф., посв. 90-летию видного казахстанского ученого-цивилиста Ю.Г. Басина / под ред. М.К. Сулейменова. – Алматы, 2013. – С. 75-82.

46. Габов А.Е. Общество с ограниченной и дополнительной ответственностью в российском законодательстве. – М.: Статут, 2010. – 253 с.

47. Карапетов А.Г. Экономический анализ права. – М.: Статут, 2016. – 528 с.

48. Нам К.В. Обжалование акционером решений органов управления акционерного общества (некоторые проблемы в теории и практике) // Недействительность в гражданском праве: проблемы, тенденции, практика: сб. ст. / под ред. М.А. Рожкова. – М.: Статут, 2006. – С. 334-350.

49. Чепига Т.Д. К вопросу о разрешении споров, связанных с оспариванием актов управления и сделок акционерного общества, на основании доктрины правопреемства // <http://fassko.arbitr.ru/novosti/vestnik/archive/8341.html> 01.11.2017.

50. Хегай Е.М. Правовой статус общего собрания акционеров по российскому законодательству: порядок организации работы, принятия и обжалования решений: дис. ... канд. юрид. наук: Шифр. – М., 2010. – с.214 – // <https://lawbook.online/finansovoe-pravo-rossii-kniga/krug-lits-imeyuschih-pravosporit-reshenie-14724.html> 30.10.2017.

51. Братусь С.Н. Юридические лица в советском гражданском праве (понятие, виды, государственные юридические лица) // Ученые труды. – М., 1946. – Вып. XII. – С. // <https://www.twirpx.com/file/700025> 30.10.2017.

52. Федчук В.Д. De facto зависимость de jure независимых юридических лиц: проникновение за корпоративный занавес в праве ведущих зарубежных стран. – М.: Волтерс Клувер, 2008. – 400 с.

53. Ионцев М.Г., Арифюлина А.А. Акционерное общества: Правовые основы. Имущественные отношения. Управления и контроль. Защита прав акционеров. – Изд. 2-е, перер. и доп. – М.: Ось-89, 2003. – 752 с.

54. Юридические лица: постатейный комментарий к главе 4 Гражданского кодекса Российской Федерации / под ред. П.В. Крашенинникова. – М.: Статут, 2014. – 524 с.

55. Добровольский В.И. Проблемы корпоративного права в арбитражной практике. – М., Волтерс Клувер. 2006. – 448 с.

56. Шерстобитов А.Е. Злоупотребление правом (доктрина и практика) // Проблемы развития частного права: сб. ст. к юбил. В.С. Ема / под ред. Е.А. Суханова, Н.В. Козлова. – М.: Статут, 2011. – С.456-466

57. Ираклий Б. Современное грузинское корпоративное право как отрасль права // Гражданское право и корпоративные отношения: матер. междунар. науч-практ. конф., посв. 90-летию видного казахстанского ученого-цивилиста Ю.Г. Басина / под ред. М.К. Сулейменова. – Алматы, 2013. – С.110-127.

58. Чантурия Л. Гражданско-правовая наука и становление современного гражданского права // Гражданское право как наука: проблемы истории, теории и практики: материалы международной науч-практ. конф. в рамках ежегодных цивилистических чтений / под ред. М.К. Сулейменова. – Алматы, 2012. – С.62-76.

59. Беренс П. Правовое положение товариществ и обществ. Предпринимательское право // В кн.: Проблемы гражданского и предпринимательского права Германии / пер. с нем. – М.: Издательство БЕК, 2001. – 336 с. С.243-306.

60. Pinto A.R., Branson D.M. Understanding Corporate Law. – Ed. 3rd. –LexisNexis, 2009. – 529 p.

61. Eisenberg M.A., Cox J.D. Corporations and other business organizations. Cases and materials. – Ed. 10th. – New York: Foundation Press, 2011. – 1064 p.

62. Moll D.K. Corporations and other business associations. Statutes, rules and forms. – New York, 2013. – p. 2099 p.

63. Ведде Р. Введение в немецкое корпоративное право: вебинар // https://zakon.ru/Video/vvedenie_v_nemetskoe_korporativnoe_pravo_vebinar_na_zakonru/772. 15.08.2017.

64. Хопт К. Представление интересов и конфликты интересов в современном акционерном, банковском и профессиональном праве (к догматике современного правового регулирования ведения чужих дел) // Вестник гражданского права / под ред. А.Е. Суханова – 2008. – №2.

65. Dignam A., Lowry J. Company law // <http://kczx.shupl.edu.cn/download/ddf40a8d-4e2d-490b-b2da-42d215073411.pdf>

66. Payne K.B. Piercing the Corporate Veil in Louisiana Absent Fraud or Deceit, 48 La. L. Rev. (1988) // <http://digitalcommons.law.lsu.edu/lalrev/vol48/iss5/9>. 15.08.2017.

67. Келли Дж. Английское право содержит четкий набор принципов, регулирующих снятие корпоративной вуали // Закон. – 2013. – №10. – С. 46-параг.

68. Miller S.K. Minority Shareholder Oppression in the Private Company in the European Community: A Comparative Analysis of the German, United Kingdom, and French Close Corporation Problem // <https://scholarship.law.cornell.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1402&context=cilj> 15.08.2017.

69. Beurskens M., Noack U. The Reform of German Private Limited Company: Is the GmbH Ready for the 21st Century? // <http://www.germanlawjournal.com/volume-09-no-09/>. 15.08.2017.

70. Machado F.S. Effective Creditor Protection in Private Companies: Mandatory Minimum Capital Rules or Ex Post Mechanisms? // https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1568731 15.08.2017.

71. Bachmann G. Renovating the German Private Limited Company – Special Issue on the Reform of the GmbH // https://static1.squarespace.com/static/56330ad3e4b0733dcc0c8495/t/56b858121bbe056bdd30b33/145492174888/GLJ_Vol_09_No_09.pdf. 16.08.2017.

72. Kuhner Ch. The Future of Creditor Protection Through Capital Maintenance Rules in European Company Law // https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1641183. 05.10.2017.

73. What is Corporate Deadlock? By Scott I Unger // <http://www.njlawblog.com/2013/04/articles/litigation/what-is-corporate-deadlock/>. 05.10.2017.

74. Aydogan F., Emirler M. Turkish company law. – Istanbul, 2016. – 459 p.
75. Шрамм Х.Й. Актуальные проблемные вопросы законодательства Республики Казахстан «Об акционерных обществах» // Судебная практика применения Закона «Об акционерных обществах». Проблемы разрешения споров, связанных с корпоративным управлением: сб. – Костанай: Костанай-полиграфия, 2010. – С.270-284.
76. Murphy J.G. Corporations: Shareholders' Derivative Suits: Federal Rule 23(b) and the Erie Doctrine // California Law Review. – 1952. – Vol. 40, №3. – P. 433-441.
77. Климкин С.И. «Корпорации и корпоративное право в Казахстане: Что включают в себя эти понятия» // <http://www.zakon.kz/4465785-korporacii-i-korporativnoe-pravo-v.html> 05.10.2017.
78. Карагузов Ф.С. Основные особенности развития корпоративного права в Республике Казахстан // http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=31665718 05.10.2017.
79. Сулейменов М.К. Английское право и правовая система Казахстана // http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=34332948#pos=55;-255 05.10.2017.
80. Синицын С.А. Общие положения о корпорациях // Юридические лица в российском гражданском праве: монография. В 3-х т. Т.2. Виды юридических лиц в российском законодательстве / Отв.ред. А.В. Габов. М.: Институт законодательства и сравнительного правоведения при Правительстве Российской Федерации: Инфра-М, 2016. – 352 с. с.209-218.
81. Молотников А.Е. Ответственность в акционерных обществах. – М.: Волтерс Клувер, 2006. – 240 с.
82. Кибенко Е.Р. Корпоративное право Великобритании. Законодательство. Прецеденты. Комментарии. – Киев: Издательство «Юстиниан», 2003. – 368 с.
83. Яковлев В.Ф. Модернизация гражданского кодекса Российской Федерации – развитие основных положений гражданского права / Рольф Книпер и частное право постсоветских стран. Рольфу Книперу Liber amicorum: матер конф. – Алматы: «Дәуір-Кітап», 2016. – 272 с. С.108-121
84. Салей Е.А. Система юридических лиц в Республике Беларусь: критерии формирования и направления совершенствования / В кн.: Рольф Книпер и частное право постсоветских стран. Рольфу Книперу Liber amicorum. – Алматы: Дәуір-Кітап, 2016. – 272 с. С.177-198.
85. Обобщение судебной практики по корпоративным спорам / akt.sud.kz/.../obobshchenie-sudebnoy-praktiki-po-korporativnym-sp...
86. Кунадилова К. О судебной практике рассмотрения дел о корпоративных спорах // https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30773098. 05.10.2017.

87. Вильданов Р.А. Проблемы и вопросы подведомственности корпоративных споров // Электронный журнал Арбитражного Суда Поволжского округа. 1/2016 // http://94.180.248.195/files/2016/EJ_10/files/assets/basic-html/index.html#2. 05.10.2017.
88. Естемиров М.А. Корпорация, корпоративтік қатынас және корпоративтік құқық ұғымдарының сипаттамасы // Қазақстанның ғылымы мен өмірі. – 2015. – №6(33). – Б. 85-91.
89. Естемиров М.А. Роль судебной практики в развитии корпоративного права: на примере Республики Казахстан // Н34 Научные труды / Российская академия юридических наук. – М.: ООО «Издательство «Юрист», 2015. – Вып. 15. – С. 643-648.
90. Климкин С.И. Хозяйственные товарищества по законодательству Республики Казахстан. – Алматы, 2002. – 88 с.
91. Естемиров М.А. Жауапкершілігі шектеулі серіктестіктің жарғылық капиталындағы үлестің ауысу тәртібі және оның құқықтық салдары // Қазақстан Республикасы тәуелсіздігінің 25 жылдығына арналған «Мемлекеттің норма шығарушылық қызметін жетілдіруде іргелі және қолданбалы ғылыми зерттеулердің рөлі»: тақыр. ғыл.-практ. конф. матер. 2016. – Астана: «Қазақстан Республикасының Заңнама институты» ММ, 2017. – Б. 145-150.
92. Yestemirov M.A. Legal Status of the Limited Liability Partnership by the Legislation of the Republic of Kazakhstan // World Applied Sciences Journal. – 2013. – Vol. 24 (11). – P. 1420-1423.
93. Кулагин М.И. Избранные труды по акционерному и торговому праву. – Изд. 2-е, испр. – М.: Статут, 2004. – 363 с.
94. Естемиров М.А. Шалағай аударма шатыстырып жүр // Заң газеті. – 2009, мамыр – 1. – №65(1468).
95. Kraakman R., Armour J., Davies P. and others. The anatomy of Corporate law: a comparative and functional approach // https://vk.com/doc186024614_445326321?hash=63aaa074ac44703380&dl=cf4bd4ea0bb95d369b
96. Чантурия Л. Корпоративное право и корпоративные отношения (понятия для теории и практики) // Гражданское право и корпоративные отношения: матер. междунар. науч.-практ. конф. в рамках ежегодных цивилистических чтений, посв. 90-летию видного казахстанского ученого-цивилиста Ю.Г. Басина / под ред. М.К. Сулейменова. – Алматы, 2013. – С. 65-75.
97. Климкин С.И., Производственный кооператив: учебное пособие. – Алматы, 2000. – 72 с.
98. Андреев Ю. Понятие корпоративных отношений в гражданском праве России // Хозяйство и право. – 2008. – №6. – С. 59-66.
99. Суханов Е.А. Проблемы реформирования Гражданского кодекса России: // Избранные труды 2008-2012 гг. – М.: Статут, 2013. – 494 с.

100. Выступление Е.А. Суханова на заседании Пленума Верховного Суда РФ от 09.06.2015 г. // <https://www.youtube.com/watch?v=cqdR0YKu7-8>

101. Статьи. Комментарии. Практика / под ред. А.Г. Диденко. – Алматы, 2003. – Вып. 17. – 219 с.

102. Афаунова Ф.А. Эмиссия акций как основание возникновения и изменения корпоративных правоотношений: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 – гражданское право; предпринимательское право; семейное право; международное частное право – М., 2014. – 273 с.

103. Сулейменов М.К. Становление и развитие гражданского законодательства Республики Казахстан. – Алматы, 2006. – 356 с.

104. Депутатский запрос от 25 сентября 2014 года №ДЗ-208 «О внесении изменений и дополнений в ЗРК «О товариществах с ограниченной и дополнительной ответственностью» // <https://www.zakon.kz/4664995-otvet-na-deputatskijj-zapros-premer.html> 05.10.2017.

105. Газеттің осы нөміріне «Орталық» ЖШС жалпы жиналысын шақыру және күн тәртібі туралы хабарландыру орналастырылды // Казахстанская правда. – 2015, 1 мамыр.

106. Осинковский А.Д. Акционер против акционерного общества. – Изд. 2-е, пересм. и доп. – СПб.: «Издательство ДНК», 2006. – 384 с.

107. Диденко А.Г. Понятие правомочий обладателя доли в ТОО. Определение принадлежности правомочий // В кн. Гражданское законодательство. Статьи. Комментарии. Практика – Избранное. Том 3 / Под ред. А.Г. Диденко. – Алматы, 2008. – С. 208-216

108. Судебные тяжбы между собственниками ТОО «Автодорсервис» продолжаются // <https://www.kursiv.kz/news/kompanii1/ustav-razdora-sudebnyetazby-mezdu-sobstvennikami-too-avtodorservis-prodolzautsa/>. 05.10.2017.

109. Лапач В.А. Избранные труды. – М.: Статут, 2015. – 399 с.

110. Гражданское законодательство: статьи, комментарии, практика / под ред. А.Г.Диденко. – Алматы, 2007. – Вып. 28. – 360 с.

111. Майер Х. Корпоративное право Германии: правовые формы обществ и их преимущества для иностранных инвесторов // Сб. ст. о праве Германии / Германо-Российская ассоциация юристов. – 2015. – Вып. 1. – С. 145-153 // <http://www.drjv.org/index.php/literatur.html> 09.10.2017.

112. Определение ВАС РФ от 7 марта 2014 г. N ВАС-868/14 «Об отказе в передаче дела в Президиум Высшего Арбитражного Суда Российской Федерации» // consultant.ru. 23.10.2017.

113. Сулейменова У.А. Бесхозные акции: признание, юридические последствия // Судебная практика применения Закона «Об акционерных обществах». Проблемы разрешения споров, связанных с корпоративным управлением. Сборник, – Костанай: Костанайполиграфия, 2010. – 384 с. С.154-162

114. Сисимбаев Е.К. Информационные права акционеров. Правовые последствия их несоблюдения / В кн.: Судебная практика применения Закона «Об акционерных обществах». Проблемы разрешения споров, связанных с корпоративным управлением». – Костанай: Костанайполиграфия, 2010. – С.190-202

115. О некоторых вопросах практики рассмотрения арбитражными судами споров о предоставлении информации участникам хозяйственных обществ: инфор. письмо ВАС РФ от 18 января 2011 года, №144 // http://www.arbitr.ru/as/pract/vas_info_letter/32916.html. 23.10.2017.

116. Постановление Пленума ВАС РФ. О некоторых вопросах, связанных с оспариванием крупных сделок и сделок с заинтересованностью: утв. 16 мая 2014 года, №26 // http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_163615/. 24.10.2017.

117. ҚР ЖС 2015 жылдың 02 қыркүйегіндегі №3гп-435/15 қаулысы// Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының бюллетені – №11/2015. <http://sud.gov.kz/rus/content/byulleten-za-2015-god>

118. Velasco J. The Fundamental Rights of the Shareholder // https://scholarship.law.nd.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=https://www.google.kz/&httpsredir=1&article=1314&context=law_faculty_scholarship 25.10.2017.

119. Вилкин С.С. Гражданско-правовая природа волевых актов коллегияльных органов юридического лица: автореф. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 – гражданское право; предпринимательское право; семейное право; международное частное право. – М., 2009. – 30 с. // <http://www.law.msu.ru/doc/vilkin.pdf> (соңғы қаралған күні: 25.10.2017).

120. Астапович А., Бестужева О., Вайнштейн Д. и др. Корпоративная реформа и гармонизация корпоративного законодательства России и ЕС. – Изд. 2-е, испр. – М.: Волтерс Клувер, 2007. – 168 с.

121. Габов А.В. Сделка с заинтересованностью в практике акционерных обществ: проблемы правового регулирования. – М.: Статут, 2005. – 412 с.

122. Маковская А.А. Правовые последствия недействительности решений общего собрания акционеров и совета директоров акционерного общества // Недействительность в гражданском праве: проблемы, тенденции, практика: сб. ст. / под ред. М.А. Рожкова. – М.: Статут, 2006. – С. 351-385.

123. Шмиткель В. Функции нотариуса в рамках корпоративного законодательства ФРГ на примере торгового реестра // Сб. ст. о праве Германии / Германо-Российская ассоциация юристов. – 2015. – Вып. 1. – С. 154-159 // <http://www.drjv.org/index.php/literatur.html> 25.10.2017.

124. «Money&Life» деректі фильмінің 48-49 минуттарының аралығынан алынды // https://www.youtube.com/watch?v=OL5xyoD_P6A. 25.10.2017.

125. Armour J. Legal Capital: A Outdated Concept?. – 2006 // https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=910826. 25.10.2017.

126. Centros (Case C-212/97, 9 March 1999) // <http://www.worker-participation.eu/Company-Law-and-CG/ECJ-Case-Law/Centros> 26.10.2017.

127. Мониторинг количества действующих субъектов малого и среднего предпринимательства в Республике Казахстан по состоянию на 1 августа 2017 года // http://stat.gov.kz/faces/wcnav_externalId/homeNumbersSMEnterprises?_afzLoop=9032491984472812#%40%3F_afzLoop%3D9032491984472812%26_adf.ctrl-state%3Dwg9b2cwil_84

1287 Москва Л., Ровный В. Полное товарищество в современном польском и российском праве (сравнительный анализ) // В кн. Гражданское законодательство. Статьи. Комментарии. Практика – Избранное. Том 3 / Под ред. А.Г. Диденко. – Алматы, 2008. – С. 126-183.

129. Естемиров М.А. Заңды тұлға конструкциясындағы жарғылық капиталдың атқарар ролі және маңызы // Гражданское право: вызовы времени: матер. междунар. науч. конф., посв. 70-лет. юб. А.Г. Диденко. / под ред. Н.В. Уварова. – Алматы: Каспийский общественный университет, 2015. – С. 524-531.

130. Российское гражданское право: учебник: в 2 т. / под ред. Е.А. Суханова. – Изд. 3-е. – М.: Статут, 2013. – Т. 1. – 958 с.

131. Торговое Уложение Германии. Закон об акционерных обществах. Закон об обществах с ограниченной ответственностью. Закон о производственных и хозяйственных кооперативах / под ред. Т.Ф. Яковлева; пер. с нем. Е.А. Дубовицкая. – Изд. 2-е, перер. – М.: Волтерс Клувер, 2009. – 632 с.

132. Естемиров М.А. Дедлоктың жекелеген сұрақтарының Қазақстан Республикасының заңнамасымен құқықтық реттелуі // Құқық және мемлекет. – 2016. – №4(73). – Б. 88-92.

133. Естемиров М.А. Жеке құқықтық қатынастарды реттейтін отандық заңнаманы жетілдіру жөніндегі кейбір ойлар // Қазіргі заман жағдайларында жеке адам құқықтарын қамтамасыз ету: Н.А. Шәйкеновті еске алуға арналған («Шәйкенов оқулары») халықар. ғыл.-практ. конф. матер. – Астана: «Қазақстан Республикасының Заңнама институты» ММ, 2016. – Б. 194-199.

134. Определение Верховного Суда РФ от 20.07.2015 №305-ЭС15-2706 по делу №А40-56632/2014 // <http://sudact.ru/>. 26.10.2017.

135. Определение судебной коллегии по экономическим спорам Верховного Суда РФ от 8 октября 2014 г. N 306-ЭС14-14 // <http://www.garant.ru/products/ipo/prime/doc/70661564/> 26.10.2017.

136. Емельянец В.П. Создание юридических лиц: исторический опыт и направления модернизации действующего гражданского законодательства // Актуальные проблемы развития института юридических лиц в российском

законодательстве: матер. круг. стола «Корпоративное право и проблемы правового статуса юридических лиц» / под ред. В.М. Жуйкова. – М.: Институт законодательства и сравнительного правоведения при Правительстве РФ, 2011. – 192 с.

137. Покровский С.С. Субсидиарная ответственность: проблемы правового регулирования и правоприменения // Вестник экономического правосудия РФ. – 2015. – №7. – С.98-129

138. Second Council Directive 77/91/EEC of 13 December 1976 on coordination of safeguards which, for the protection of the interests of members and others, are required by Member States of companies within the meaning of the second paragraph of Article 58 of the Treaty, in respect of the formation of public limited liability companies and the maintenance and alteration of their capital, with a view to making such safeguards equivalent // <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A31977L0091>

139. Аладьев И.С. Корпоративный договор (соглашение акционеров) по германскому праву // Сб. ст. о праве Германии / Германско-Российская ассоциация юристов. – 2017. – №2. – С. 167-179. // www.drjv.org

140. Савиных В.А. Субсидиарная ответственность: экономическое содержание и правовая сущность // Вестник Высшего Арбитражного Суда РФ. – 2012. – №12. – С. 59-69.

141. Козлова Н.В. «Правосубъектность юридического лица». – М.: Статут, 2005. – 476 с.

142. Габов А.В. Об ответственности членов органов управления юридических лиц // Вестник Высшего Арбитражного Суда Российской Федерации. – 2013. – №7. – С.36-79

143. Чантурия Л. Ограничение прав акционеров в международной практике // В кн.: Актуальные вопросы законодательства Республики Казахстан об акционерных обществах / под ред. К.А. Мами, У.А. Сулейменова, Н.Л. Айткулова. – Алматы, 2008. – С.117-132

144. Постановление Пленума ВАС РФ. О некоторых вопросах возмещения убытков лицами, входящими в состав органов юридического лица: утв. 30 июля 2013 года, №62 // http://www.arbitr.ru/as/pract/post_plenum/90841.html 26.10.2017.

145. Federal Rules of Civil Procedure > TITLE IV. PARTIES > Rule 23.1. Derivative Actions // https://www.law.cornell.edu/rules/frcp/rule_23.1. 26.10.2017.

146. Васильева Т.А. Косвенный иск в цивилистическом процессе (сравнительно-правовое исследование) («Статут», 2015) // <http://www.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc&base=CMB&n=18031#0>. 10.04.2016.

147. «The Contemporaneous Ownership Rule in New York», 1 Pace L. Rev. 215 (1980) // <http://digitalcommons.pace.edu/plr/vol1/iss1/7>. 26.10.2017.

148. Нагоева Д.А. Производные иски: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.15 – Гражданский процесс; арбитражный процесс – М., 2015. – с.205
149. Companies Act 2006 // http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2006/46/pdfs/ukpga_20060046_en.pdf. 26.10.2017.
150. Francis v. United Jersey Bank // <http://www.lawschoolcasebriefs.net/2011/11/francis-v-united-jersey-bank.html>. 26.10.2017.
151. Тычинская Е.В. Договор о реализации функций единоличного исполнительного органа хозяйственного общества / под ред. Л.Ю. Михеевой. – М.: Статут, 2012. – 175 с.
152. Садиков О.Н. Убытки в гражданском праве Российской Федерации. – М.: Статут, 2009. – 221 с.
153. Диденко А. Оценочные понятия в гражданском законодательстве // В кн.: Гражданское законодательство. Статьи. Комментарии. Практика: избранное / под ред. А.Г. Диденко. Алматы, 2008. – Т. 2. – Вып. 11-20 // http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=31455581#pos=743;91. 26.10.2017.
154. Шиткина И.С. Гражданско-правовая ответственность членов органов управления хозяйственных обществ: классическая доктрина и современные тенденции правоприменения // <http://shitkina-law.ru/>. 30.10.2017.
155. Кузнецов А.А. Директор причинил компании убытки. Как возместить потери // Электронный журнал «Арбитражная практика». – 2014. – №6. – с.20-27. с.20 // <http://e.arbitr-praktika.ru>. 27.10.2017.
156. Суханов Е.А. О достоинствах и недостатках новой редакции главы 4 Гражданского кодекса РФ // Хозяйство и право. – 2014. – №9. – Б. 3-23.
157. Естемиров М.А. ЖШС қатысушысының үлесін мәжбүрлеп сатып алу туралы шешім қабылдау тәртібінің құқықтық реттелуі // Құқық және мемлекет. – 2015. – №3(68). – Б. 94-97.
158. Левиной Д., Хэртель Е. Исключение участника корпорации как механизм разрешения корпоративных конфликтов по праву Германии // http://m-logos.ru/img/Spravka_Noerr_16022015.pdf 27.10.2017.
159. Кузнецова Э. Исключение участника из АО или ООО и альтернативные способы разрешения тупиков в управлении конфликтов акционеров в непубличных корпорациях: информация к научному круглому столу // http://www.m-logos.ru/img/Spravka_Kuznecova_francuzskoe_pravo.pdf 27.10.2017.
160. Будылин С. Исключение участника из товарищества или общества. Англия (и немного Россия): информация к научному круглому столу // http://m-logos.ru/img/Spravka_Budilin_16022015.pdf 27.10.2017.
161. Диденко А.Г. Общее собрание ТОО: компетенция, права и обязанности участников // В кн.: Гражданское законодательство: статьи, комментарии, практика. – Алматы, 2007. – Вып. 29. – 352 с.

162. Обзор практики рассмотрения арбитражными судами споров, связанных с исключением участника из общества с ограниченной ответственностью: информ. письмо Президиума ВАС РФ от 24 мая 2012 года №151.
163. Судебная защита собственности. Споры в коммерческих организациях: матер. семинара. – Алматы, 2006. – 290 с.
164. Нарикбаев М.С. Конституция Республики Казахстан и развитие судебных и правоохранительных органов // Право и государство. – 2013. – №3(60). – С. 68-70.
165. Catherine Lee v Lee's Air Farming Limited (New Zealand) // http://www.bailii.org/uk/cases/UKPC/1960/1960_33.html 27.10.2017.
166. Афанасьев Д.В. Возможности защиты, предоставленные участникам и акционерам компаний Европейским Судом по правам человека // <https://issuu.com/rozhkova.com/docs/hip-2012-1> 27.10.2017.
167. Glazer v. Com'n on Ethics for Pub. Employees // <https://law.justia.com/cases/louisiana/supreme-court/1983/82-c-1853-1.html> 27.10.2017.
168. Kingsman Enterprises Inc. v. Bakerfield Electric Company, Inc., Dynamic Constructors, Inc арасындағы дау // <https://www.leagle.com/decision/19761619339so2d128011323> 26.10.2017.
169. Гражданское законодательство Республики Казахстан: статьи, комментарии, практика / под ред. А.Г. Диденко. – Алматы: Әділет, 1999. – Вып. 7. – 220 с.
170. Салимов А. Аспекты субсидиарной ответственности // <http://www.zakon.kz/4809722-aspekty-subsidiarnoj-otvetstvennosti.html>. 27.10.2017.
171. Барски К. Управление немецкой ГмБХ. Обязанности и ответственность директора при кризисе в компании // Сб. ст. о праве Германии / Германно-Российская ассоциация юристов. – 2015. – №1. – С. 160-172 // www.drjv.org. 27.10.2017.
172. Грешников И.П. Юридическое лицо в праве и законодательстве // В кн.: Субъекты права. – Алматы: Издательство «ЛЕМ», 2001. – Ч. 1. – 220 с.
173. Естемиров М.А. Акционерлер келісімі жөніндегі ақиқат пен аңыз // Құқық және мемлекет. – 2011. – №1(50). – Б. 109-113.
174. Карапетов А.Г. Борьба за признание судебного правотворчества в европейском и американском праве. – М.: Статут, 2011. – 308 с.

Отандық және шетелдік сот практикасынан қолданылған материалдар

1. Алматы қаласындағы мамандандырылған ауданаралық экономикалық сотының 2013 жылдың 02 сәуіріндегі №2-882/13 шешімі;
2. Алматы қалалық сотының апелляциялық сот алқасының 2012 жылдың 25 желтоқсанындағы ұйғарымы;

3. Алматы қаласы Алмалы аудандық №2 сотының 2015 жылдың 14 мамырындағы №2-2482/15 ұйғарымы;

4. Алматы қаласы Алмалы аудандық №2 сотының 2016 жылдың 12 ақпанындағы №2-218/2016 ұйғарымы;

5. Алматы қаласындағы мамандандырылған ауданаралық экономикалық сотының 2015 жылдың 23 ақпанындағы ұйғарымы;

6. Алматы облыстық мамандандырылған ауданаралық экономикалық сотының 2015 жылдың 24 сәуіріндегі ұйғарымы;

7. Маңғыстау облыстық экономикалық сотының 2015 жылдың 19 мамырындағы ұйғарымы;

8. Маңғыстау облыстық экономикалық сотының 2015 жылдың 13 мамырындағы ұйғарымы;

9. Алматы қаласындағы мамандандырылған ауданаралық экономикалық сотының 2015 жылдың 16 сәуіріндегі шешімі;

10. Астана қаласы экономикалық сотының 2015 жылдың 15 желтоқсанындағы ұйғарымы;

11. Қарағанды облыстық сотының 2010 жылдың 23 тамызындағы №2а-3403 қаулысы;

12. СҚО мамандандырылған ауданаралық экономикалық сотының 2015 жылдың 15 мамырындағы № 2- 1353/15 шешімі;

13. СҚО экономикалық сотының 2014 жылдың 17 маусымындағы №2-2311/14 шешімі;

14. ҚР ЖС 2014 жылдың 06 ақпандағы 3г-353-14 қаулысы;

15. СҚО экономикалық сотының 2016 жылдың 10 қазанындағы №5930-16-00-2/3280 шешімі;

16. ҚР ЖС 2015 жылдың 04 ақпанындағы 3гп-80 қаулысы;

17. Алматы қаласындағы мамандандырылған ауданаралық экономикалық сотының 2016 жылдың 24 тамызындағы №7527-16-00-2/6050 шешімі;

18. ҚР ЖС 2015 жылдың 17 маусымындағы №3гп-309 қаулысы;

19. Алматы облыстық мамандандырылған ауданаралық экономикалық сотының 2016 жылдың 12 мамырындағы №1912-16-00-2/694 шешімі;

20. Астана қаласындағы экономикалық сот өзінің 2011 жылдың 17 қаңтарындағы №02-155-12 шешімі;

21. Алматы қалалық сотының азаматтық және әкімшілік істер жөніндегі апелляциялық сот алқасы 2016 жылдың 25 шілдедегі №2А-3515/16 қаулысы;

22. Астана қалалық апелляциялық сатыдағы соты 2011 жылдың 18 қазанындағы №2а-3449 қаулысы;

23. Павлодар облыстық экономикалық сотының 2016 жылдың 27 маусымындағы №5501-16-00-2/2590 шешімі;

24. Алматы қалалық сотының апелляциялық алқасының 2011 жылдың 11 қаңтарындағы №2а-6258 қаулысы;

25. Алматы қалалық Алмалы аудандық сотының 2014 жылдың 14 мамырындағы №2-2066/14 шешімі;

26. Алматы қаласының Бостандық аудандық сотының 2012 жылдың 21 қыркүйегіндегі № 2-4923/12 шешімі;

27. Алматы қалалық сотының азаматтық және әкімшілік істер жөніндегі апелляциялық сот алқасының 2012 жылдың 07 желтоқсандағы 2а-7069/12 ұйғарымы;

28. Алматы қаласындағы экономикалық соттың 2014 жылдың 09 сәуіріндегі №2-789/15 шешімі;

29. Өскемен қалалық сотының 2014 жылдың 06 қазанындағы №2- 9425-2014 шешімі;

30. ШҚО сотының азаматтық және әкімшілік істер жөніндегі апелляциялық сот алқасы 2015 жылдың 16 сәуірдегі 2А-1109 -15 қаулысы;

31. РФ Жоғарғы Арбитраждық Сотының 2014 жылдың 07 наурызындағы N ВАС-868/14 ұйғарымы;

32. Алматы қалалық сотының азаматтық және әкімшілік істер жөніндегі апелляциялық сот алқасының 2012 жылдың 07 желтоқсандағы 2а-7069/12 ұйғарымы;

33. Алматы қаласындағы мамандандырылған ауданаралық экономикалық сотының 2014 жылдың 24 сәуіріндегі № 2-7/14 шешімі;

34. ҚР ЖС 2015 жылдың 02 қыркүйегіндегі №3гп-435/15 қаулысы;

35. Ақмола облыстық мамандандырылған ауданаралық экономикалық сотының 2016 жылдың 23 қыркүйегіндегі № 1112-16-00-2/2548 шешімі;

36. Шымкент қаласының Абай аудандық сотының 2009 жылдың 21 желтоқсанындағы №2-4778/09 шешімі;

37. Астана қаласындағы мамандандырылған ауданаралық экономикалық соттың 2011 жылдың 08 желтоқсанындағы № 02-8121-11 шешімі;

38. ҚР Жоғарғы Сотының 2014 жылдың 17 сәуіріндегі №3г-1818 қаулысы;

39. ҚР Жоғарғы Сотының 2011 жылдың 24 қарашасындағы №3г-5766 қаулысы;

40. Қарашай-Черкесск Республикасындағы арбитраждық соттың 2012 жылдың 18 желтоқсанындағы № А25- 1139/2012 қаулысы;

41. Мәскеу облысының арбитраждық сотының 2013 жылдың 31 қазанындағы №А41- 33442/13 қаулысы;

42. ҚР ЖС 2015 жылдың 04 ақпанындағы 3гп-80 қаулысы;

43. Астана қаласының апелляциялық сот алқасының 2014 жылдың 30 мамырындағы 2а-2817/2014 қаулысы;

44. Қостанай облыстық Қостанай аудандық сотының 2013 жылдың 07 қарашасындағы №2-1800 шешімі;

45. Қарағанды облысының экономикалық сотының 2013 жылдың 29 маусымындағы №2-3188/13 шешімі;

46. Қарағанды облыстық экономикалық сотының 2009 жылдың 09 қазанындағы №2-2696-09 шешімі;

47. СҚО экономикалық сотының 2017 жылдың 29 мамырындағы №5930-17-00-2/1293 шешімі;

48. Алматы қалалық сотының 2015 жылдың 23 маусымындағы №2а-3823/2015 қаулысы;

49. Алматы облыстық сотының азаматтық істер жөніндегі алқасының 2009 жылдың 05 тамызындағы №2а-1046-09 қаулысы;

50. СҚО сотының апелляциялық сот алқасының 2010 жылғы №2а-212 қаулысы;

51. Ақтөбе облыстық сотының апелляциялық сот алқасының 2011 жылдың 18 ақпанындағы №2А-221 қаулысы;

52. Алматы қаласындағы мамандандырылған ауданаралық экономикалық сотының 2015 жылдың 12 ақпанындағы № 2-4617 шешімі;

53. ҚР ЖС 2011 жылдың 18 қазанындағы Згп-737 қаулысы;

54. Астана қаласының мамандандырылған ауданаралық экономикалық сотының 2016 жылдың 13 сәуіріндегі № 7119-16-002/1367 шешімі;

55. ҚР ЖС 2014 жылдың 04 маусымындағы Згп-299 қаулысы;

56. Алматы облыстық экономикалық сотының 2009 жылдың 10 тамызындағы №2-826/2009 шешімі;

57. Алматы облыстық апелляциялық сот алқасының 2010 жылдың 04 мамырындағы №2а-649/2010 қаулысы;

58. СҚО экономикалық сотының 2009 жылдың 07 желтоқсанындағы № 2-2291/09 шешімі;

59. ҚР ЖС 2015 жылдың 30 қыркүйегіндегі №3гп-508 қаулысы;

60. Алматы облыстық экономикалық сотының 2017 жылдың 21 маусымындағы №1912-17-00-2/1387 шешімі;

61. Алматы облыстық экономикалық сотының 2009 жылдың 10 тамызындағы №2-826/2009 шешімі;

62. Алматы қалалық сотының азаматтық істер жөніндегі апелляциялық сот алқасының 2017 жылдың 24 мамырындағы №2А-2320 қаулысы;

63. Алматы облыстық сотының кассациялық сот алқасының 2011 жылдың 16 маусымындағы № 2к-303/2011 қаулысы;

64. Алматы қаласының экономикалық сотының 2017 жылдың 10 сәуіріндегі №7527-17-00-2/32 шешімі;

65. Маңғыстау облысының экономикалық сотының 2017 жылдың 24 қазанындағы №4712-17-00-2/1979 шешімі;

66. ҚР ЖС 2014 жылдың 29 қаңтарындағы №3гп-41-14 қаулысы;

67. Алматы қаласының экономикалық сотының 2017 жылдың 10 сәуіріндегі №7527-17-00-2/32 шешімі;

68. Астана қаласындағы экономикалық соттың 2011 жылдың 05 қыркүйегіндегі №02-4337-11 шешімі;

69. Ақтау қаласының №2 сотының 2011 жылдың 18 наурызындағы №2-429/15-11 шешімі;

70. Алматы қаласындағы мамандандырылған ауданаралық экономикалық сотының 2013 жылдың 02 сәуіріндегі №2-882/13 шешімі;

71. Павлодар облыстық сотының апелляциялық сот алқасының 2012 жылдың 17 тамызындағы №3а-1499-12 қаулысы;

72. Атырау облыстық сотының кассациялық сот алқасы қабылдаған 2012 жылғы 15 наурыздағы №2к-98/2011 қаулысы;

73. Алматы қалалық сотының азаматтық істер жөніндегі апелляциялық сот алқасының 2016 жылғы 30 қарашадағы №2а-7902/16 қаулысы;

74. Алматы қалалық сотының азаматтық және әкімшілік істер жөніндегі апелляциялық сот алқасының 2014 жылдың 05 наурызындағы № 2а-1208/14 қаулысы;

75. Астана қаласының Алматы аудандық сотының 2015 жылдың 27 сәуіріндегі №2 -2855/15 шешімі;

76. Қостанай облыстық сотының азаматтық істер жөніндегі сот алқасының 2010 жылдың 06 қаңтарындағы №2а-1952/16 қаулысы;

77. Астана қаласының апелляциялық сатыдағы сотының 2010 жылдың 31 мамырындағы №2а-1177 қаулысы;

78. Павлодар облыстық мамандандырылған ауданаралық экономикалық сотының 2015 жылдың 18 маусымындағы №2-2494/2015 шешімі;

79. Қостанай облыстық сотындағы кассациялық сот алқасының 2015 жылдың 29 шілдедегі №2к-474 қаулысы;

80. Алматы қаласындағы экономикалық соттың 2016 жылдың 24 тамызындағы №7527-16-00-2/6050 шешімі;

81. A.W. Chesterton Co. v. Chesterton арасындағы дау;

82. Ақтөбе облыстық сотының апелляциялық сот алқасының 2012 жылдың 26 маусымындағы №2а-761/2012 шешімі;

83. Алматы қалалық сотының азаматтық және әкімшілік істер жөніндегі апелляциялық алқасының 2016 жылдың 08 маусымындағы №2а-2537 қаулысы;

84. ОҚО сотының азаматтық және әкімшілік істер жөніндегі апелляциялық сот алқасының 2015 жылдың 05 мамырындағы № 2а-1117/2015 ұйғарымы;

85. РФ Жоғарғы Сотының 2015 жылдың 20 шілдесіндегі №А40-56632/2014 іс бойынша қабылдаған №305-ЭС15-2706 ұйғарымы;

86. БҚО сотының азаматтық істер жөніндегі сот алқасының 2017 жылдың 17 мамырындағы №2799-17-00-2а/493 қаулысы;

87. СҚО экономикалық сотының 2014 жылдың 17 маусымындағы №2-2311/14 шешімі;

88. Алматы облыстық экономикалық сотының 2016 жылдың 04 наурызындағы №1912-16-00-2/7 шешімі;

89. ҚР ЖС 2010 жылдың 14 шілдесіндегі Згп-403-10 қаулысы;

90. Francis v. United Jersey Bank арасындағы дау;

91. СҚО сотының апелляциялық сот алқасының 2011 жылдың 27 маусымындағы 2а-827/2011 қаулысы;

92. Атырау қалалық сотының 2015 жылдың 01 қазанындағы №2-6342/15 шешімі;

93. Алматы қалалық азаматтық істер жөніндегі апелляциялық сот алқасы 2016 жылдың 15 қарашасындағы №2а-70472016/2016 қаулысы;

94. Алматы қаласы мамандандырылған ауданаралық экономикалық сотының 2012 жылдың 17 ақпанындағы №2-715/12 шешімі;

95. Алматы қаласындағы ауданаралық мамандандырылған экономикалық сотының 2014 жылдың 20 маусымындағы № 2-2172/14 іс бойынша шығарған шешімі;

96. РФ Орталық округтік федеральдық арбитраждық сотының 2011 жылдың 17 наурызындағы №А68-3143/10 қаулысы;

97. Алматы қаласындағы Жетісу аудандық сотының 2012 жылдың 03 мамырындағы №2-694-2012 шешімі;

98. РФ Поволжия округінің федеральдық арбитраждық сотының 2010 жылдың 24 ақпанындағы №А72-4169/2009 қаулысы;

99. РФ Волга-Вятск округінің федеральдық арбитраждық сотының 2008 жылдың 01 желтоқсанындағы №А11-1389/2008-К1-15/115 қаулысы;

100. РФ Жоғарғы Арбитраждық Сотының 2007 жылды 22 мамырындағы №871/07 қаулысы;

101. Алматы облыстық сотының апелляциялық сот алқасының 2012 жылдың 23 мамырындағы №2а-946/2012 қаулысы;

102. Қостанай облыстық мамандандырылған ауданаралық экономикалық сотының 2017 жылдың 01 ақпанындағы №3971-16-00-2/4394 шешімі;

103. Өскемен қалалық сотының 2012 жылдың 16 наурызындағы №2-2080-2012 шешімі;

104. Алматы қалалық сотының азаматтық істер жөніндегі апелляциялық сот алқасының 2017 жылдың 10 мамырындағы № 2а –2240/2017 қаулысы;

105. Алматы қалалық сотының азаматтық істер жөніндегі апелляциялық сот алқасының 2016 жылдың 26 қазанындағы № 2а – 6137/2016 қаулысы;

106. БҚО сотының азаматтық және әкімшілік істер жөніндегі апелляциялық сот алқасының 2016 жылдың 14 маусымындағы №2а-584/2016 қаулысы;

107. Алматы қалалық сотының апелляциялық сот алқасының 2016 жылдың 13 сәуіріндегі №7599-16-00-2а/2032 қаулысы;

108. Астана қалалық апелляциялық сатыдағы сотының 2010 жылдың 21 сәуіріндегі №2а-819-10 қаулысы;

109. ҚР ЖС 2016 жылдың 30 наурызындағы Згп-185-16 қаулысы;

110. ҚР ЖС 2015 жылдың 28 қаңтарындағы №3гп-2-15 қаулысы;

111. Қарағанды облыстық сотының азаматтық істер жөніндегі алқасының 2009 жылдың 04 ақпанындағы №3а-386 қаулысы;

112. Алматы облыстық экономикалық сотының 2016 жылдың 04 наурызындағы №1912-16-00-2/7 шешімі;

113. Алматы қалалық Бостандық аудандық сотының 2015 жылдың 07 тамызындағы №2-4066/15 шешімі;

114. Алматы облыстық экономикалық сотының 2016 жылдың 04 наурыздағы №1912-16-00-2/210 шешімі;

115. Salomon v. Salomon and Co Ltd. ici;

116. Macaura v. Northern Assurance Co. арасындағы дау;

117. Catherine Lee v Lee's Air Farming Limited (New Zealand);

118. Agrotexim and others v. Greece;

119. Terem Ltd. Chechetkin and Olius v. Ukraine;

120. Glazer v. Commission on Ethics;

121. Kingsman Enterprises Inc. v. Bakerfield Electric Company, Inc., Dynamic Constructors, Inc. and Horace B. Womack;

122. Gilford Motor Company Ltd. v. Horne.;

123. Ақмола облыстық мамандандырылған ауданаралық экономикалық сотының 2015 жылдың 09 қазанындағы №2-2446/2015 шешімі;

124. Алматы қаласындағы мамандандырылған ауданаралық экономикалық сотының 2016 жылдың 18 қаңтарындағы №2-19114/2015 шешімі;

125. Солтүстік Қазақстан облысының мамандандырылған ауданаралық экономикалық сотының 2015 жылдың 22 қаңтарындағы №2-4159/15 шешімі;

126. Алматы қаласының мамандандырылған ауданаралық экономикалық сотының 2016 жылдың 19 сәуіріндегі №7527-16-00-2/1941 шешімі;

127. Ақмола облыстық мамандандырылған ауданаралық экономикалық сотының 2017 жылдың 24 қаңтарындағы №1112-16-00-2/3685 шешімі;

128. СҚО экономикалық сотының 2010 жылдың 02 маусымындағы №2-1670/10 шешімі;

129. Жамбыл облыстық экономикалық сотының 2017 жылдың 17 ақпанындағы №2-2111-16 шешімі;

А ҚОСЫМШАСЫ²²³

СОТ ПРАКТИКАСЫ

А) Сот практикасының өзгеріп тұратындығын айшықтайтын істер

ПОСТАНОВЛЕНИЕ

11 июня 2013 года

город Астана

Надзорная судебная коллегия по гражданским и административным делам Верховного Суда Республики Казахстан рассмотрел в открытом судебном заседании в городе Астане гражданское дело по иску Е.Н., Е.Г., и Е.Г., к РГП «К» о взыскании компенсации морального вреда и судебных расходов, поступившее по ходатайству представителя РГП «К» об оспаривании решения суда города Актобе от 30 ноября 2012 года, постановления апелляции судебной коллегии по гражданским и административным делам Актюбинского областного суда от 22 января 2013 года, постановления кассационной судебной коллегии Актюбинского областного суда от 27 февраля 2013 года,

УСТАНОВИЛА:

Е.Н., Е.Г., и Е.Г., обратились в суд с иском к РГП «К» о возмещении морального вреда, причиненного им в результате смерти отца Е.С., погибшего на производстве. Исковые требования мотивировали тем, что 07 февраля 2012 года во время работы по очистке от снежного заноса на железнодорожном переезде в поселке Караулкельды

²²³ А қосымшасына енгізілген сот істері ҚР ЖС тиесілі sud.gov.kz ресми порталындағы сот кабинетінен және bestprofi.kz порталынан алынды. Бұл бөлікте көрсетілген сот актілері түпнұсқа күйінде ешбір өзгеріс енгізілмей берілді. Сот актілеріндегі тұлғаларға қатысты деректер қысқартылып берілді.

Байганинского района произошло столкновение поезда Мангыстау – Актобе с трактором, в кабине которого находился рабочий Актюбинского филиала РГП «К» Е.С., вследствие чего последний умер. Согласно акту Н-1 специального расследования группового несчастного случая от 09-22 февраля 2012 года вина работодателя составляет 80%, вина работников – 20%. В связи со смертью отца они испытали нравственные страдания, в связи с чем просили взыскать с ответчика компенсацию морального вреда в общей сумме 15 000 000 тенге, по 5 000 000 тенге каждой.

Решением суда города Актобе от 30 ноября 2012 года иск удовлетворен частично. Взысканы с РГП «Казахавтодор» в пользу Е.Н., Е.Г., и Е.Г., в счет возмещения морального вреда в сумме 150 000 тенге каждой, возмещение расходов по оплате помощи представителя в сумме 45 000 тенге и государственной пошлины в сумме 809 тенге в солидарном порядке. В удовлетворении остальной части иска отказано.

Постановлением апелляционной судебной коллегии по гражданским и административным делам Актюбинского областного суда от 22 января 2013 года решение суда оставлено без изменения.

Постановлением кассационной судебной коллегии Актюбинского областного суда от 27 февраля 2013 года постановление апелляции оставлено без изменения.

В ходатайстве представитель РГП «К» просит отменить состоявшиеся по делу судебные акты как незаконные и необоснованные, вынести новое решение об отказе в удовлетворении иска, так как считает, что истцы не вправе требовать возмещение морального вреда, поскольку таким правом обладает только лицо, в отношении которого совершено правонарушение.

Заслушав представителя ответчика, поддержавшего доводы ходатайства, заключение прокурора, полагавшего состоявшиеся по делу судебные акты подлежащими отмене с принятием нового решения об отказе в иске, обсудив доводы ходатайства и исследовав материалы дела, коллегия находит оспариваемые судебные акты подлежащими отмене с принятием нового решения в силу следующего.

В соответствии со статьей 387 Гражданского процессуального кодекса Республики Казахстан (далее – ГПК) основанием к пересмотру в порядке надзора вступивших в законную силу судебных актов

является существенное нарушение норм материального либо процессуального права.

Такие нарушения допущены судом и выразились в неправильном применении и толковании норм материального права.

Из материалов дела следует, что 07 февраля 2012 года во время работы по очистке от снежного заноса на железнодорожном переезде в поселке Караулкельды Байганинского района произошло столкновение поезда Мангыстау – Актобе с трактором, в кабине которого находился рабочий Актюбинского филиала РГП «К» Е.С., вследствие чего последний умер. Согласно акту Н-1 специального расследования группового несчастного случая от 09-22 февраля 2012 года вина работодателя составляет 80%, вина работников – 20%.

Суды, исходя из положений статьи 951 Гражданского кодекса Республики Казахстан (далее – ГК), нормативного постановления Верховного Суда Республики Казахстан №3 от 21 июня 2001 года «О применении судами законодательства о возмещении морального вреда», пришли к выводу о том, что истцы Ержановы, являющиеся дочерьми погибшего, вправе требовать возмещения компенсации им морального вреда с его работодателя, как с лица, ответственного за его смерть.

Вместе с тем согласно пункту 1 статьи 164 Трудового кодекса Республики Казахстан при причинении вреда жизни и (или)здоровью работника в связи с исполнением им трудовых обязанностей работодатель обязан возместить вред в объеме, предусмотренном гражданским законодательством Республики Казахстан.

В соответствии со статьей 940 ГК на указанное возмещение имеют право также нетрудоспособные лица, состоящие на иждивении умершего или имеющие ко дню его смерти право на получение от него содержания. Согласно статье 941 ГК указанным лицам возмещается вред в той доли заработка (дохода) умершего, исчисленной по правилам статьи 938 ГК, которую они получали или имели право получать на свое содержание при его жизни.

В этой связи коллегия находит обоснованными доводы ответчика о том, что, поскольку смерть Е.С. связана с исполнением трудовых обязанностей, истцы, при наличии оснований, могут являться субъектами требований имущественного вреда в виде утраченной доли заработка умершего, которую они получали или имели право получать на свое содержание при его жизни.

В соответствии с пунктом 1 статьи 951 ГК моральный вред – это нарушение, умаление или лишение личных неимущественных благ и прав физических лиц, испытываемые потерпевшим в результате совершенного против него правонарушения.

Из смысла данной нормы следует, что правом требования компенсации морального вреда обладают физические лица, лично потерпевшие от совершенного против них правонарушения.

Пунктом 3 нормативного постановления Верховного Суда Республики Казахстан №3 от 21.06.2001года «О применении судами законодательства о возмещении морального вреда» разъяснено, что под личными неимущественными правами и благами, нарушение, лишение или умаление которых может повлечь причинение потерпевшему морального вреда, следует понимать принадлежащие гражданину от рождения блага или в силу закона права, которые неразрывно связаны с его личностью.

В данном случае от несчастного случая на производстве погиб Е.С., он лишен жизни – лично принадлежащего ему от рождения блага.

При указанных обстоятельствах коллегия считает, что требования истцов – дочерей погибшего Е.С. о компенсации морального вреда являются необоснованными, не основанными на норм материального права.

В совокупности изложенного состоявшегося по делу судебные акты подлежат отмене с принятием нового решения об отказе в иске, поскольку допущена ошибка в применении и толковании норм материального права.

На основании изложенного, руководствуясь подпунктом 5) части 4 статьи 398 ГПК, надзорная судебная коллегия

ПОСТАНОВИЛА:

Решение суда города Актобе от 30 ноября 2012 года, постановление апеллиционной судебной коллегии по гражданским и административным делам Актюбинского областного суда от 22 января 2013 года, постановление кассационной судебной коллегии Актюбинского областного суда от 27 февраля 2013 года по данному делу отменить и принять новое решение: в иске Е.Н., Е.Г., и Е.Г., к РГКП «К» о компенсации морального вреда и взыскании судебных расходов отказать.

Ходатайство удовлетворить.

ПОСТАНОВЛЕНИЕ

2 июня 2015 года

город Астана

Надзорная судебная коллегия по гражданским и административным делам Верховного Суда Республики Казахстан рассмотрев в открытом судебном заседании гражданское дело по иску Ц., к АО «Национальная компания «К», филиалу АО «Национальная компания «К» – Шуская дистанция электроснабжения ЭЧ-22 ст. Шу о возмещении морального вреда, поступившее по протесту Генерального Прокурора Республики Казахстан об оспаривании решения Шуского районного суда Жамбылской области от 5 декабря 2013 года, постановление апелляционной судебной коллегии по гражданским и административным делам Жамбылского областного суда от 5 февраля 2014 года и постановление кассационной судебной коллегии этого же суда от 30 июня 2014 года,

УСТАНОВИЛИ:

Ц., обратилась в суд с иском о взыскании 15000000 тенге с АО «Национальная компания «К» в счет компенсации морального вреда. Требования мотивированы тем, что сын истца – Ц. Е., с 2008 года работал электромонтером в ЭЧ-22 на ст. Шу. 22 июня 2013 года в ходе выполнения работ случился несчастный случай, в результате которого Ц.Е., был смертельно травмирован. Установлена степень вины работодателя – 80%, работника – 20%.

Решением Шуского районного суда Жамбылской области от 5 декабря 2013 года в удовлетворении требований Ц., отказано.

Постановлением апелляционной судебной коллегии по гражданским и административным делам Жамбылского областного суда от 5 февраля 2014 года, оставленным без изменения постановлением кассационной судебной коллегии этого же суда от 30 июня 2014 года, решение суда первой инстанции оставлено без изменения.

В протесте Генерального Прокурора Республики Казахстан ставится вопрос об отмене состоявшихся по делу судебных актов с вынесением нового решения об удовлетворении требований Ц., Протест мотивирован тем, что судами неверно применены нормы материального права.

Кроме того, прокурор просит продлить срок на принесения протеста, поскольку ходатайство о принесении протеста было подано в Генеральную прокуратуру с соблюдением установленного срока, но решение по нему не было своевременно принято.

В отзыве на протест представитель ответчика просил судебные акты оставить без изменения, указывая на их законность и обоснованность.

Заслушав прокурора, поддержавшего доводы протеста, возражения представителей ответчика, исследовав материалы гражданского дела, обсудив доводы протеста, надзорная судебная коллегия находит оспариваемые судебные акты подлежащими отмене в силу следующего.

В соответствии с частью 3 статьи 387 Гражданского процессуального кодекса Республики Казахстан (далее – ГПК) основанием к пересмотру в порядке надзора вступивших в законную силу судебных актов является существенное нарушение норм материального либо процессуального права.

Надзорная коллегия считает, что такие нарушения были допущены, поскольку суды неправильно истолковали закон, подлежащий применению.

Материалами гражданского дела установлены следующие обстоятельства.

Сын истца – Ц. Е., 1986 года рождения, работал электромонтером в филиале АО «Национальная компания «Қазақстан темір жолы» – Шуская дистанция электроснабжения ЭЧ-22 ст. Шу.

Согласно приказу директора предприятия от 21 июня 2013 года № 325 выходные дни 22,23 июня 2013 года объявлены рабочими днями в связи с необходимостью проведения неотложных работ по восстановлению повреждений в кабельной линии КЛ-10 кв.

22 июня 2013 года бригада рабочих под руководством старшего электромеханика, в том числе и сын истца Ц. Е., приступили к работе по восстановлению поврежденной линии.

В процессе работы, в момент соединения трехжильных кабелей Ц. Е., был смертельно травмирован наведенным напряжением.

24 июня 2013 года комиссия по специальному расследованию указанного несчастного случая приняла решение о том, что он связана с производством.

Необходимо отметить, что по указанному случаю специалистами были составлены три разных заключения с установлением разной степени вины работодателя и погибшего работника, в частности:

- согласно акту специального расследования от 4 июля 2013 года вина работодателя определена в размере – 10%, работника – 90%;

- 21 ноября 2013 года по результатам повторно проведенного специального расследования несчастного случая установлена степень вины работодателя – 80%, работника – 20%;

- согласно акту от 17 января 2014 года степень вины работодателя и погибшего определены по 50%.

Решением Есильского районного суда города Астаны от 11 ноября 2014 года последнее заключение главного государственного инспектора труда от 25 декабря 2013 года признано незаконным и отменено.

При рассмотрении и разрешении данного спора, вытекающего из трудовых правоотношений, судом первой инстанции и судебными коллегиями областного суда нормы материального права, регулирующие правоотношения, связанные с возмещением морального вреда, истолкованы неверно.

Как было указано выше, по результатам проведенных расследований в связи с гибелью сына истца, вина работодателя определена в размере 80%, вина работника – 20%.

Материалами дела установлено, что руководитель рабочей бригады не проконтролировал выполнение работ членом бригады Ц.Е.

Согласно правилам техники безопасности при эксплуатации электроустановок потребителей, утвержденным постановлением Правительства Республики Казахстан от 29 ноября 2012 года № 1509, проверка надежности крепления входила в обязанности руководителя бригады. При ненадежности крепления последний должен был крепить переносное заземление в другом удобном месте, которое не мешало бы выполнению Ц. Е., работ.

Заключением судебно-медицинской экспертизы трупа от 23 июня 2013 года установлено, что смерть Ц.Е., последовала от электротравмы.

Требование матери погибшего работника о взыскании компенсации в счет морального вреда, связанного с несоблюдением работодателем норм трудового законодательства, являются законными.

Согласно пункту 1 статьи 12 Конституции Республики Казахстан в Республике Казахстан признаются и гарантируются права и свободы человека в соответствии с Конституцией.

В соответствии с пунктом 1 статьи 951 Гражданского кодекса Республики Казахстан моральный вред – это нарушение, умаление или лишение личных неимущественных благ и прав физических лиц, в том числе нравственные или физические страдания, испытываемые потерпевшим в результате совершенного против него правонарушения.

Из диспозиции названной статьи следует, что субъектом компенсации морального вреда может быть любое лицо, перенесшее страдание и иные нарушения личных неимущественных прав и благ.

В пункте 3 нормативного постановления Верховного Суда Республики Казахстан «О применении судами законодательства о возмещении морального вреда» № 3 от 21 июня 2001 года (с изменениями и дополнениями от 20 марта 2003 года и 30 декабря 2011 года) даны разъяснения о том, что под нравственными страданиями как эмоционально-волевыми переживаниями человека следует понимать испытываемые им чувства унижения, раздражения, подавленности, гнева, стыда, отчаяния, ущербности, состояния дискомфорта.

В результате несоблюдения правил техники безопасности и требований трудового законодательства у истца погиб сын – член ее семьи, который проживал вместе с родителями.

Смерть сына для матери является невозполнимой утратой, в результате чего она испытывала и продолжает испытывать глубокие физические, нравственные и психологические страдания.

Правовые позиции суда первой инстанции и судебных коллегий областного суда о том, что в результате неправомерных действий ответчика погиб Ц.Е., и он лишен личного неимущественного блага – как жизнь, и компенсация морального вреда в денежном выражении подлежит взысканию в его пользу как физического лица, личные неимущественные права которого нарушены, а в отношении истца по данному делу, матери погибшего, со стороны ответчика не были совершены какие-либо неправомерные действия, являются ошибочными и не вытекают из требований законодательных актов, которые были указаны выше.

Суды при рассмотрении данного дела не разграничили имущественный вред от неимущественного и ошибочно разъяснили право истца на предъявление требования в виде утраченной доли заработной платы погибшего.

Выплаты ответчиком расходов на погребение работника, также расходов по проведению поминальных мероприятий, не препятствуют обращению в судебные органы с требованиями о возмещении морального вреда.

Собранные по делу доказательства свидетельствуют о том, что наряду с допущенной неосторожностью со стороны погибшего работника, несчастный случай наступил в результате неудовлетворительной организации производства работы, несоблюдения правил техники безопасности, отсутствия безопасных условий труда, нарушении трудовой и производственной дисциплины, неосуществлении контроля над работой членов бригады электромонтеров.

Родители погибшего Ц.Е., в своих заявлениях, направленных в адрес ответчика и правоохранительных органов, указывали, что подпись в приказе № 325 «Об исполнении служебных обязанностей в выходные дни» от 21 июня 2013 года не принадлежит их сыну.

В действительности, заключением судебно-почерковедческой экспертизы № 958 от 6 июня 2014 года установлено, что подпись в указанном документе от имени Цветкова Е.С. выполнена не самим Ц.Е., а другим лицом с подражанием подписи последнего.

Исследовав материалы дела и изучив доводы протеста, надзорная судебная коллегия приходит к выводу о том, что принятые по данному делу судебные акты не соответствуют требованиям действующего материального законодательства, и в связи с этим подлежат отмене.

Учитывая, что обстоятельства спора по делу установлены полно, необходимости в собирании дополнительных доказательств не имеется, надзорная коллегия считает возможным принять по делу новое решение.

При определении размера компенсации морального вреда следует учитывать степень родства истца и погибшего, характер повреждений, обстоятельства, при которых имел место несчастный случай, неоднократные обращения родителей погибшего в течение длительного времени в различные инстанции и правоохранительные органы, также степень вины работодателя в не создании безопасных условий труда.

Истец в Генеральную Прокуратуру Республики Казахстан впервые обратилась 23 января 2014 года и в связи с этим надзорная коллегия полагает, что протест принесен в течение годичного срока, предусмотренного процессуальным законом.

На основании изложенного, руководствуясь подпунктом б) части 4 статьи 398 ГПК, надзорная судебная коллегия

ПОСТАНОВИЛА:

Срок на принесение протеста продлить.

Решение Шуского районного суда Жамбылской области от 5 декабря 2013 года, постановление апелляционной судебной коллегии по гражданским и административным делам Жамбылского областного суда от 5 февраля 2014 года и постановление кассационной судебной коллегии этого же суда от 30 июня 2014 года отменить.

Принять по делу новое решение.

Исковые требования Ц., удовлетворить частично. Взыскать с АО «Национальная компания «К» – Шуская дистанция электроснабжения ЭЧ-22 ст. Шу в пользу Ц., компенсацию морального вреда в размере 1500000 (один миллион пятьсот тысяч) тенге, судебные расходы по оплате государственной пошлины в размере 866 (восемьсот шестьдесят шесть) тенге.

Протест Генерального прокурора Республики Казахстан удовлетворить частично.

В) Корпоративтік даулардың соттылығы жайлы байламдар

О П Р Е Д Е Л Е Н И Е об отказе в принятии искового заявления

04 февраля 2015 года

г. Алматы

Судья специализированного межрайонного экономического суда г. Алматы изучив исковое заявление банкротного управляющего ТОО «БАКСМАР-Казахстан» к участникам ТОО «БАКСМАР-Казахстан» о привлечении к субсидиарной ответственности,

УСТАНОВИЛ:

Банкротный управляющий ТОО «БАКСМАР-Казахстан» обратился в суд с иском к участникам данного ТОО З.М., и Д. А., о

привлечении их к субсидиарной ответственности за доведение должника до банкротства.

Однако такое требование не может быть рассмотрено в порядке гражданского судопроизводства.

Способы защиты гражданских прав оговорены в статье 9 ГК РК, в данном случае истцу необходимо обратиться в суд к ответчикам с конкретными требованиями о взыскании задолженности, размер которой определяется в порядке, предусмотренном п.3 статьи 96 Закона РК «О реабилитации и банкротстве».

В соответствии с п.п.1) ч.1 ст.153 ГПК РК, судья отказывает в принятии искового заявления, если заявление не подлежит рассмотрению и разрешению в порядке гражданского судопроизводства.

На основании изложенного и руководствуясь ст. ст. 153, 251, 252 ГПК РК, судья,-

ОПРЕДЕЛИЛ:

Отказать в принятии и возвратить со всеми приложенными документами исковое заявление банкротного управляющего ТОО «БАКСМАР-Казахстан» к участникам ТОО «БАКСМАР-Казахстан» о привлечении к субсидиарной ответственности.

На определение может быть подана частная жалоба или принесен частный протест в течение 15 дней в Алматинский городской суд через суд, вынесший определение.

О П Р Е Д Е Л Е Н И Е

23 февраля 2015 года

г. Алматы

Судья специализированного межрайонного экономического суда г. Алматы рассмотрев материалы искового заявления Банкротного управляющего ТОО «ДЕЛЬТА-Стройгрупп» к Т.Л., о привлечении к субсидиарной ответственности,-

УСТАНОВИЛ:

Истец, Банкротный управляющий ТОО «ДЕЛЬТА-Стройгрупп» обратился в суд с иском с заявлением к Т.Л., о привлечении к субсидиарной ответственности.

196

Согласно ст. 30 ГПК Республики Казахстан, специализированные межрайонные экономические суды рассматривают гражданские дела по имущественным и неимущественным спорам, сторонами в которых являются граждане, осуществляющие предпринимательскую деятельность без образования юридического лица, юридические лица, а также по корпоративным спорам.

Согласно ст. 31 ГПК РК, иск предъявляется в суде по месту жительства ответчика. Иск к юридическому лицу предъявляется по месту нахождения органа юридического лица.

В соответствии с п.п.1 п.1 ст.153 ГПК РК, судья отказывает в принятии искового заявления, если заявление не подлежит рассмотрению и разрешению в порядке гражданского судопроизводства.

В данном случае исковые требования о привлечении к субсидиарной ответственности не являются корпоративным спором, в связи с чем, истцу необходимо обращаться в суд общей юрисдикции. Кроме того, ответчиком является физическое лицо, в связи с чем, истцу необходимо обращаться в суд по месту жительства ответчика.

На основании изложенного и руководствуясь ст. ст. 153, 251 ГПК РК, судья,-

ОПРЕДЕЛИЛ:

Отказать в принятии и возвратить со всеми приложенными документами исковое заявление Банкротного управляющего ТОО «ДЕЛЬТА-Стройгрупп» к Т.Л., о привлечении к субсидиарной ответственности.

На определение может быть подана частная жалоба или принесен частный протест в течение 15 дней в Алматинский городской суд через суд вынесший определение.

О П Р Е Д Е Л Е Н И Е

13 мая 2015 года

город Актау

Специализированный межрайонный экономический суд Мангистауской области рассмотрев в открытом судебном заседании, в

197

здании суда, гражданское дело по иску Банкротного управляющего Товарищества с ограниченной ответственностью «Ярдос» к А.М., о привлечении к субсидиарной ответственности за причинение ущерба интересам кредитора и возмещении нанесенного государству ущерба в размере 64 994 022 тенге,

УСТАНОВИЛ:

Истец обратился в суд с вышеуказанным иском.

В соответствии с требованиями ч.1 ст.30 ГПК Республики Казахстан специализированные межрайонные экономические суды рассматривают гражданские дела по имущественным и неимущественным спорам, сторонами в которых являются граждане, осуществляющие предпринимательскую деятельность без образования юридического лица, юридические лица, по корпоративным спорам, а также гражданские дела о реструктуризации финансовых организаций и организаций, входящих в банковский конгломерат в качестве родительской организации и не являющихся финансовыми организациями, в случаях, предусмотренных законами Республики Казахстан.

В судебном заседании установлено, что решением специализированного межрайонного экономического суда Мангистауской области от 29.12.2014 года ТОО «Ярдос» признано банкротом.

Приказом Департамента государственных доходов по Мангистауской области от 12.01.2015 года банкротным управляющим ТОО «Ярдос» назначен А.С.

В ходе проведения банкротного производства был составлен реестр требований кредиторов с суммой в размере 64 994 022 тенге, который был размещен на Интернет-ресурсе. При этом указанная сумма требований кредиторов образовалась у ТОО «Ярдос» перед Управлением государственных доходов по городу Актау установленной выставленным в адрес ТОО «Ярдос» уведомлением о погашении налоговой задолженности от 11.01.2013 года, а суммы начисленных налогов, пени и штрафов образовались ввиду представления налоговых деклараций с искаженными данными, то есть ввиду уклонения ТОО «Ярдос» от уплаты налогов и других обязательных платежей в бюджет.

Вместе с тем, согласно требованиям п.5 ст.11 Закона Республики Казахстан «О реабилитации и банкротстве» за нарушение положений

подпунктов 1) – 6) пункта 2 настоящей статьи в случае недостаточности имущества должника для удовлетворения требований всех кредиторов должностные лица должника, в обязанности которых входит выполнение требований, предусмотренных подпунктами 1) – 6) пункта 2 настоящей статьи, солидарно несут субсидиарную ответственность в соответствии с законами Республики Казахстан.

Из вышеуказанного требования законодательства следует, что должностные лица должника несут субсидиарную ответственность в случае нарушения требований п.п.1)-6) п.2 вышеуказанной статьи.

При этом должностным лицом ТОО «Ярдос» является физическое лицо, а из исковых требований истца не усматривается наличие корпоративного спора либо наличие спора, сторонами которого являются граждане, осуществляющие предпринимательскую деятельность без образования юридического лица и юридическое лицо.

Следовательно, гражданское дело подлежит передаче по подсудности в суд №2 города Актау.

В силу требований п.п.3) ч.2 ст.36 ГПК Республики Казахстан суд передает дело на рассмотрение другого суда, если при рассмотрении дела в данном суде выявилось, что оно было принято к производству с нарушением правил подсудности.

При таких обстоятельствах, гражданское дело по иску Банкротного управляющего Товарищества с ограниченной ответственностью «Ярдос» к А.М., о привлечении к субсидиарной ответственности за причинение ущерба интересам кредитора и возмещении нанесенного государству ущерба в размере 64 994 022 тенге подлежит передаче для рассмотрения по подсудности в суд №2 города Актау, поскольку оно принято в производство специализированного межрайонного экономического суда Мангистауской области с нарушением правил подсудности.

На основании вышеизложенного, руководствуясь статьями 36, 251-252 Гражданского процессуального кодекса Республики Казахстан, суд

ОПРЕДЕЛИЛ:

Гражданское дело по иску Банкротного управляющего Товарищества с ограниченной ответственностью «Ярдос» к А.М., о привлечении к субсидиарной ответственности за причинение ущерба интересам

кредитора и возмещении нанесенного государству ущерба в размере 64 994 022 тенге – передать для рассмотрения по подсудности в суд №2 города Актау.

На определение может быть подана частная жалоба и протест в Мангистауский областной суд в течение 15 дней через Специализированный межрайонный экономический суд Мангистауской области.

О П Р Е Д Е Л Е Н И Е **о возвращении заявления**

24 апреля 2015 года

г. Талдыкорган

Судья специализированного межрайонного экономического суда Алматинской области рассмотрев исковое заявление банкротного управляющего ТОО «Profi Group.L&G» к У.Д., к третьим лицам ГУ «Управление государственных доходов по Бостандыкскому району» г. Алматы, Управление по реабилитации и банкротству, о привлечении к субсидиарной ответственности,

УСТАНОВИЛ:

Банкротный управляющий ТОО «Profi Group.L&G» к У.Д., к третьим лицам ГУ «Управление государственных доходов по Бостандыкскому району» г. Алматы, Управление по реабилитации и банкротству, о привлечении к субсидиарной ответственности.

В соответствии с ч.1 ст. 30 ГПК Республики Казахстан, специализированные межрайонные экономические суды рассматривают гражданские дела по имущественным и неимущественным спорам, сторонами в которых являются граждане, осуществляющие предпринимательскую деятельность без образования юридического лица, юридические лица, по корпоративным спорам, а также гражданские дела о реструктуризации финансовых организаций и организаций, входящих в банковский конгломерат в качестве родительской организации и не являющихся финансовыми организациями, в случаях, предусмотренных законами Республики Казахстан.

200

Из представленных материалов заявления усматривается, что ответчиком по делу является физическое лицо, а это единственный участник ТОО «Profi Group.L&G» У.Д.

Согласно пп.2 п.1 ст.154 ГПК РК судья возвращает исковое заявление, если заявление не подсудно данному суду.

Руководствуясь ст.154 ГПК РК, судья

ОПРЕДЕЛИЛ:

Исковое заявление банкротного управляющего ТОО «Profi Group.L&G» к У.Д., к третьим лицам ГУ «Управление государственных доходов по Бостандыкскому району» г. Алматы, Управление по реабилитации и банкротству, о привлечении к субсидиарной ответственности о взыскании суммы задолженности и возврат госпошлины вернуть со всеми приложенными к заявлению документами.

Определение может быть обжаловано или опротестовано в течение пятнадцати дней с момента вынесения в Алматинский областной суд через Специализированный межрайонный экономический суд Алматинской области.

О П Р Е Д Е Л Е Н И Е

13 мая 2015 года

г. Актау

Специализированный межрайонный экономический суд Мангистауской области, при подготовке к судебному разбирательству гражданского дела по иску ТОО «Тупкараганборг» к А.С., о привлечении к субсидиарной ответственности и взыскании 44 861 803 тенге,

УСТАНОВИЛ:

Данное гражданское дело находится в производстве суда.

Суд, изучив материалы дела, приходит к выводу о неподсудности настоящего гражданского дела данному суду и подлежащему направлению в суд №2 г.Актау.

201

В соответствии требованиями ч.1 ст.30 ГПК Республики Казахстан, специализированные межрайонные экономические суды рассматривают гражданские дела по имущественным и неимущественным спорам, сторонами в которых являются граждане, осуществляющие предпринимательскую деятельность без образования юридического лица, юридические лица, а также по корпоративным спорам.

Решением специализированного межрайонного экономического суда Мангистауской области от 09.02.2015 года ТОО «Тупкараганборг» признано банкротом и возбуждена процедура банкротства.

Согласно требований п.5 ст.11 Закона РК «О реабилитации и банкротстве», за нарушение положений подпунктов 1) – 6) пункта 2 статьи 11 в случае недостаточности имущества должника для удовлетворения требований всех кредиторов должностные лица должника, в обязанности которых входит выполнение требований, предусмотренных подпунктами 1) –6) пункта 2 настоящей статьи, солидарно несут субсидиарную ответственность в соответствии с законами Республики Казахстан.

Таким образом, должностные лица должника подлежат привлечению к субсидиарной ответственности за нарушение вышеуказанных норм закона. Однако из содержания иска не усматривается разрешение корпоративного спора, а также требование предъявлено физическому лицу, а не к гражданину, осуществляющему предпринимательскую деятельность без образования юридического лица.

В соответствии требованиями ст.31 ГПК Республики Казахстан, иск предъявляется в суде по месту жительства ответчика.

Ответчик А.С., проживает по адресу: г.Актау, 27-24-57.

В соответствии с подп.3. п.2 ст. 36 Гражданского Процессуального Кодекса Республики Казахстан «суд передает дело на рассмотрение другого суда, если: – при рассмотрении дела в данном суде выяснилось, что оно было принято к производству с нарушением правил подсудности».

Исходя из п.3 ст.7 ГПК РК «решения суда, осуществлявшего гражданское судопроизводство по неподсудному ему делу, превысившего свои полномочия или иным образом существенно нарушившего предусмотренные настоящим Кодексом принципы гражданского судопроизводства, незаконны и подлежат отмене».

Таким образом, изложенное свидетельствует, что иск ТОО «Тупкараганборг» к А.С., о привлечении к субсидиарной ответственности и взыскании 44 861 803 тенге, был принят к производству суда, с нарушением правил подсудности и подлежит направлению по подсудности в суд №2 города Актау.

На основании изложенного и руководствуясь ст.ст. 7, 34,36 251,252 Гражданского Процессуального Кодекса Республики Казахстан, суд

ОПРЕДЕЛИЛ:

Гражданское дело по иску ТОО «Тупкараганборг» к А.С., о привлечении к субсидиарной ответственности и взыскании 44 861 803 тенге – передать по подсудности в суд №2 города Актау Мангистауской области.

На определение может быть подана частная жалоба и протест в Мангистауский областной суд в течение 15 дней через Специализированный межрайонный экономический суд Мангистауской области.

О П Р Е Д Е Л Е Н И Е

о принятии к производству и возбуждении гражданского дела

16 ноября 2015 года

г. Астана

Судья специализированного межрайонного экономического суда г. Астаны, рассмотрев исковое заявление банкротного управляющего ТОО «АГИС» к учредителю ТОО «АГИС» А.Х., о привлечении к субсидиарной ответственности,

УСТАНОВИЛ:

В специализированный межрайонный экономический суд г. Астаны поступило вышеуказанное исковое заявление.

Исковое заявление соответствует требованиям ст.ст. 150, 151 ГПК РК. Согласно требованиям ст.30 ГПК РК, исковое заявление подлежит рассмотрению в специализированном межрайонном экономическом суде г. Астаны.

Представленные истцом материалы достаточны для принятия заявления к производству суда и возбуждения гражданского дела.

Согласно ч.2 ст.14 ГПК Республики Казахстан судопроизводство устанавливается в зависимости от языка, на котором подано в суд исковое заявление.

Исковое заявление подано на русском языке, производство по делу надлежит осуществлять на русском языке.

Руководствуясь ст.ст.14, 152, 251 ГПК Республики Казахстан,

ОПРЕДЕЛИЛ:

Данное исковое заявление, – принять к производству и возбудить гражданское дело.

Судопроизводство вести на русском языке.

О П Р Е Д Е Л Е Н И Е

о принятии к производству и возбуждении гражданского дела

25 декабря 2015 года

г. Астана

Судья специализированного межрайонного экономического суда г. Астаны, рассмотрев исковое заявление банкротного управляющего ТОО «АИС СНАБ» к Т.Р., о взыскании кредиторской задолженности с должностных лиц ТОО «АИС СНАБ» в субсидиарном порядке.

УСТАНОВИЛ:

В специализированный межрайонный экономический суд г. Астаны поступило вышеуказанное исковое заявление.

Исковое заявление соответствует требованиям, предусмотренным ст.ст.150, 151 ГПК РК.

Согласно ст.30 п.1 ГПК РК специализированные межрайонные экономические суды рассматривают гражданские дела по имущественным и неимущественным спорам, сторонами в которых являются граждане, осуществляющие предпринимательскую деятельность без образования юридического лица, юридические лица.

Указанное исковое заявление подлежит рассмотрению в специализированном межрайонном экономическом суде г. Астаны.

Представленные истцом материалы достаточны для принятия искового заявления к производству суда и возбуждения гражданского дела.

В соответствии с частью 2 ст.14 ГПК РК язык судопроизводства устанавливается в зависимости от языка, на котором подано в суд исковое заявление. Исковое заявление подано в суд на русском языке, производство по делу следует осуществлять на русском языке.

На основании изложенного и руководствуясь ч.2 ст.14, ст.152 ГПК РК, судья,

ОПРЕДЕЛИЛ:

Исковое заявление банкротного управляющего ТОО «АИС СНАБ» к Т.Р., о взыскании кредиторской задолженности с должностных лиц ТОО «АИС СНАБ» в субсидиарном порядке, принять к производству специализированного межрайонного экономического суда г.Астаны и возбудить гражданское дело.

Установить по настоящему гражданскому делу язык судопроизводства русский.

О П Р Е Д Е Л Е Н И Е

25 декабря 2012 г.

г. Алматы

Апелляционная судебная коллегия Алматинского городского суда, рассмотрев в открытом судебном заседании в помещении Алматинского городского суда частную жалобу ответчиков на определение Медеуского районного суда города Алматы от 28 ноября 2012г. об отказе в направлении дела по подсудности по иску ТОО «К» к Д.Т., М.А., о взыскании неустойки

УСТАНОВИЛА:

Истец ТОО «К» обратился в суд с исковым заявлением к ответчикам Д.Т., М.А., о взыскании неустойки за несвоевременное формирование уставного капитала ТОО.

В судебном заседании представитель ответчика заявил ходатайство о направлении дела по подсудности согласно ст.30 ГПК в специализированный межрайонный экономический суд Южно-Казахстанской области, поскольку считает, что в соответствии со ст.24 ГПК указанный спор является корпоративным спором.

Определением Медеуского районного суда города Алматы от 28 ноября 2012г. в удовлетворении этого ходатайства отказано.

С данным определением ответчики не согласились, обратившись в суд с частной жалобой, в которой оспаривают определение Медеуского районного суда города Алматы от 28 ноября 2012 года, просят определение суда отменить, ссылаясь на его необоснованность и незаконность.

Выслушав пояснения ответчика М.А, представителя истца, исследовав материалы гражданского дела, апелляционная судебная коллегия приходит к следующему. Согласно части 1 ст.30 ГПК, специализированные межрайонные экономические суды рассматривают гражданские дела по имущественным и неимущественным спорам, сторонами в которых являются граждане, осуществляющие предпринимательскую деятельность без образования юридического лица, юридические лица, а также по корпоративным спорам.

В соответствии с частью 2 ст.24 ГПК РК к корпоративным спорам относятся споры между юридическими лицами (за исключением споров между некоммерческими организациями), а также споры, стороной которых являются юридическое лицо и (или) его акционеры (участники, члены) по предусмотренным в подпунктах 1-9 данной статьи случаям.

В этой норме процессуального закона отсутствует предмет спора, заявленный истцом.

При вышеуказанных обстоятельствах суд первой инстанции сделал правильный вывод о том, что рассматриваемое гражданское дело о взыскании суммы неустойки не является корпоративным спором по предмету требования и не подлежит направлению для рассмотрения по подсудности в специализированный межрайонный экономический суд Южно-Казахстанской области.

Судом достоверно установлено, что ответчики, являющиеся участниками ТОО, проживают в городе Алматы.

Поскольку данное дело не относится к корпоративным спорам и данный спор должен рассматриваться по правилам ст.31 ГПК по месту проживания ответчиков Д.Т., М.А., в Медеуском районе г.Алматы, суд обоснованно отказал в удовлетворении ходатайства представителя ответчиков.

При таких обстоятельствах, апелляционная судебная коллегия считает, что определение Медеуского районного суда города Алматы от 28 ноября 2012 года об отказе в направлении настоящего гражданского дела в специализированный межрайонный экономический суд Южно-Казахстанской области следует оставить без изменения, частную жалобу ответчиков – без удовлетворения.

Руководствуясь подпунктом 1 части 4 ст.344, ст.359, 360 ГПК апелляционная судебная коллегия

ОПРЕДЕЛИЛА:

Определение Медеуского районного суда города Алматы от 28 ноября 2012 года по гражданскому делу по иску ТОО «К» к Д.Т., М.А., о взыскании неустойки оставить без изменения, частную жалобу ответчиков – без удовлетворения.

Определение апелляционной инстанции обжалованию и опротестованию не подлежит, вступает в законную силу немедленно после его вынесения.

С) Корпоративтік коммерциялық ұйымға қатысушының мәртебесі жайлы байлам

ПОСТАНОВЛЕНИЕ АПЕЛЛЯЦИОННОЙ СУДЕБНОЙ КОЛЛЕГИИ

11.01.2011 г.

г. Алматы

Алматинский городской суд... рассмотрев открытом судебном заседании помещении Алматинского городского суда гражданское дело по иску Министерства юстиции Республики Казахстан к Б., о лишении лицензии на занятие адвокатской деятельности, поступившее по

апелляционным жалобам сторон на решение Бостандыкского районного суда г. Алматы от 08.11.2010 г.,

УСТАНОВИЛ:

Департамент юстиции г. Алматы от имени Министерства юстиции Республики Казахстан обратился в суд с иском о лишении государственной лицензии на занятие адвокатской деятельностью Б., мотивировав тем, что в соответствии с поручением № 11-07-26\1474 и от 18.11.2009 г. была осуществлена проверка на предмет соблюдения адвокатами требований пункта 6 статьи 15 Закона РК «Об адвокатской деятельности», запрещающей адвокатам заниматься предпринимательской деятельностью. В ходе проверки установлено, что адвокат Б., с 2001 г. является учредителем ТОО «Юридическая компания «Ю», ТОО «Н» и ТОО «У». Истец в обоснование требований указывает на то, что Б., являясь членом адвокатской коллегии, одновременно занимается предпринимательской деятельностью в нарушение требований п.6 ст.15 Закона РК «Об адвокатской деятельности».

Решением Бостандыкского районного суда г. Алматы от 08.11.2010 г. постановлено: в удовлетворении исковых требований Министерства юстиции Республики Казахстан к Б., о прекращении действия государственной лицензии на занятие адвокатской деятельностью отказать.

В апелляционной жалобе представитель истца просит отменить данное решение суда, мотивировав тем, что судом первой инстанции не учтено, что доли уставного капитала в товариществах ответчиком были переданы в доверительное управление лишь после выявления в ходе проверок нарушений, что адвокат занимался предпринимательской деятельностью и получал доход, он нарушил требования Закона РК «Об адвокатской деятельности», что имело место занятие адвокатом предпринимательской деятельностью, так как ответчик с 2001 г. являлся участником товариществ с ограниченной ответственностью, и считает, что суд необоснованно пришел к выводу, что не имело место грубое или неоднократное нарушение законодательства со стороны ответчика.

В апелляционной жалобе ответчик Б., просит решение суда изменить, мотивировав тем, что при разрешении спора судом первой инстанции не применены нормы Гражданского Кодекса РК, Закона РК «О частном предпринимательстве», Закона РК «Об инвестициях», что неправильная интерпретация судом первой инстанции фактических обстоятельств дела с передачей долей участия в доверительное управление значительно стесняет адвоката в реализации им конституционных прав по владению, пользованию, распоряжению имуществом, лишая его права на непосредственное владение и использование своего имущества без услуг доверительного управляющего, право на свободу договора и самостоятельного распоряжения своими правами.

Выслушав пояснения представителя истца, поддержавшей доводы апелляционной жалобы и возражения против жалобы ответчика, пояснения ответчика Б., поддержавшего доводы своей жалобы, возражения против жалобы представителя Алматинской городской коллегии адвокатов Р., заключение прокурора, полагавшего оставить решение суда без изменения, суд находит решение суда подлежащим оставлению без изменения по следующим основаниям.

Выводы суда первой инстанции об отказе в удовлетворении иска о лишении адвоката Б., лицензии на занятие адвокатской деятельностью основаны на том, что на момент предъявления иска ответчик не является собственником ТОО «У», не владеет находящимися в доверительном управлении долями участия ТОО «Юридическая компания «Ю», ТОО «Н», что доли в уставном капитале указанных товариществ ответчиком были отчуждены или переданы им в доверительное управление.

В соответствии п.6 ст. 15 Закона РК «Об адвокатской деятельности» адвокату запрещается состоять на государственной службе и заниматься предпринимательской деятельностью, занимать иную оплачиваемую должность, кроме преподавательской, научной или творческой деятельности.

Исходя из требований п.1 ст.10 ГК РК предпринимательская деятельность осуществляется от имени, за риск и под имущественную ответственность предпринимателя.

Участие лица в создании товарищества, соответственно принадлежит ему как участнику соответствующей доли в уставном капитале товарищества, получение доходов в результате деятельности

юридического лица, являющегося самостоятельным субъектом частного предпринимательства, не являются предпринимательской деятельностью лица в качестве участника товарищества. Товарищество с ограниченной ответственностью является юридическим лицом, отвечает по своим обязательствам всем принадлежащим ему имуществом, предпринимательская деятельность осуществляется им от своего имени. Участник же товарищества участвует в формировании уставного капитала, получает право на долю в имуществе товарищества после его создания, но предпринимательская деятельность товарищества не осуществляется от имени участника (участников) товарищества, который не отвечает по обязательствам юридического лица. Лицом, будучи участником товарищества, не может являться субъектом предпринимательской деятельности. Право на долю участника в имуществе товарищества с ограниченной ответственностью носит не вещный характер, обязательственный характер. Поэтому гражданин, являющийся участником товарищества, не осуществляет предпринимательскую деятельность от своего имени и за счет имущества товарищества. При осуществлении предпринимательской деятельности имущественную ответственность несет само юридическое лицо, при недостаточности имущества товарищества, участник отвечает только в пределах стоимости соответствующей доли, не несет имущественную ответственность всем принадлежащим ему имуществом. Деятельность физического лица по участию в уставном капитале юридического лица отнесена не к предпринимательской, а к инвестиционной деятельности, что вытекает из требований п.2 ст.1 Закона РК «Об инвестициях». Инвесторам, в том числе такому субъекту как физическому лицу, участвующему в уставном капитале коммерческой организации, предоставлены гарантии по использованию полученного им дохода. Право на получение дохода от инвестиционной деятельности прямо предусмотрено Законом РК «Об инвестициях», что также согласуется с требованиями ст.11 Закона РК «О товариществах с ограниченной и дополнительной ответственностью», предусматривающего право участника товарищества на получение дохода от деятельности юридического лица.

При таких обстоятельствах, владение ответчиком долями уставного капитала товариществ с ограниченной ответственностью не означало осуществление им предпринимательской деятельности, и Закон

РК «Об адвокатской деятельности» на момент рассмотрения спора не содержит запрета адвокату быть учредителем коммерческих организаций. Судом также учитываются обстоятельства передачи долей в уставном капитале в доверительное управление до момента разрешения спора судом первой инстанции.

При изложенных обстоятельствах, выводы суда первой инстанции являются обоснованными, оснований к отмене решения суда не имеется.

На основании изложенного, руководствуясь п.1 ст.358 ГПК РК, суд

ПОСТАНОВИЛ:

Решение Бостандыкского районного суда г. Алматы от 08.11.2010 г. по данному делу оставить без изменения.

Апелляционную жалобу представителя истца оставить без удовлетворения. Апелляционную жалобу ответчика удовлетворить частично.

Д) Фирмалық атауға деген құқықтың мазмұны жайлы байламдар

РЕШЕНИЕ

18 июня 2018 года

г. Петропавловск

Специализированный межрайонный экономический суд Северо-Казахстанской области, рассмотрел в открытом судебном заседании гражданское дело, в котором

ИСТЕЦ:

Товарищество с ограниченной ответственностью «ВЭЛТА».

ОТВЕТЧИК:

Товарищество с ограниченной ответственностью фирма «ВЭЛТА плюс».

УЧАСТВУЮТ:

Представитель истца – Е.А., по доверенности.
представитель ответчика – С.А., по доверенности.

ТРЕБОВАНИЯ ИСТЦА:

1. обязать ТОО фирма «ВЭЛТА плюс» прекратить использование в фирменном наименовании слово «ВЭЛТА».
2. обязать ТОО фирма «ВЭЛТА плюс» в месячный срок вести изменения в фирменное наименование, исключив из него слова «Вэлта» и провести государственную перерегистрацию юридического лица.

II. ОПИСАТЕЛЬНАЯ ЧАСТЬ

2.1. 12 октября 1994 года было зарегистрировано малое частное предприятие «Верба».

17 декабря 1998 года было приказом управления юстиции Северо-Казахстанской области зарегистрировано ТОО «ВЭЛТА», которое является правопреемником МЧП «Верба», учредителями товарищества являлись Н.И. и А.Ф..

Виды деятельности указаны торговля широким ассортиментом товаром в том числе, оптовая и розничная торговля, табачными и алкогольной продукцией и т.д.

24 августа 2010 года приказом Департамента юстиции Северо-Казахстанской области зарегистрировано товарищество с ограниченной ответственностью фирма «ВЭЛТА плюс», учредителями товарищества являлись Н.И., и А.Ф.

Виды деятельности указаны торговля широким ассортиментом товаром в том числе, оптовая и розничная торговля, и алкогольной продукцией и т.д.

09 февраля 2011 года Н.И., продал А.Ф. 50 процентов доли в ТОО фирма «ВЭЛТА плюс». Единственным участником ТОО фирма «ВЭЛТА плюс» стал А.Ф.

ОБЪЯСНЕНИЯ СТОРОН.

Представитель истца Е.А. пояснила, что наименование юридических лиц являются сходными и тождественными по степени смещения, поэтому образуется путаница при осуществлении хозяйственной деятельности, при этом смешение наименований, негативно влияет

на деятельность товарищества. Оба хозяйствующих субъекта находятся по соседству и сходные наименования вызывают путаницу.

Представитель ответчика пояснил, что при регистрации предприятия не было допущено нарушения действующего законодательства. Пояснил, что у организации разные бизнес идентификационные номера. Следовательно при оформлении документов не могло возникнуть путаницы, кроме того у сторон разные расчетные счета, следовательно контрагенты сами не внимательны при проведении расчетов и поставке. Просил применить срок исковой давности.

Специалист РГУ «Управление юстиции города Петропавловска» пояснил, что при первичной регистрации ТОО фирма «ВЭЛТА плюс» не выявила схожестей наименований, поэтому в государственной регистрации не было отказано.

III. МОТИВИРОВОЧНАЯ ЧАСТЬ.

Согласно п.2 ст. 38 ГК РК под определенным наименованием юридическое лицо вносится в Национальный реестр бизнес-идентификационных номеров.

Наименование юридического лица не должно полностью или в существенной части дублировать наименование юридических лиц, зарегистрированных в Республике Казахстан.

Наименование юридического лица, являющегося коммерческой организацией, после регистрации юридического лица является его фирменным наименованием.

Юридическое лицо имеет исключительное право использования фирменного наименования. Лицо, неправоммерно использующее чужое фирменное наименование, по требованию обладателя права на фирменное наименование обязано прекратить использование такого наименования и возместить причиненные убытки.

В соответствии с п.3. и п.4 ст. 1020 ГК РК не может быть использовано фирменное наименование, похожее на фирменное наименование уже зарегистрированного юридического лица настолько, что это может привести к отождествлению соответствующих юридических лиц, а также введению в заблуждение относительно выпускаемых ими товаров или оказываемых услуг.

Если фирменное наименование одного юридического лица оказывается тождественным или сходным до степени смешения с товарным

знаком (знаком обслуживания) другого юридического лица или физического лица, осуществляющего предпринимательскую деятельность, и в результате такого тождества или сходства может ввести потребителей в заблуждение, то преимущество будет иметь средство индивидуализации (фирменное наименование, товарный знак, знак обслуживания), исключительное право на которое возникло ранее. Обладатель такого средства индивидуализации в порядке, установленном законодательством Республики Казахстан, имеет право требовать признания недействительным предоставления правовой охраны товарному знаку (знаку обслуживания) на однородные товары или услуги или запрета на использование фирменного наименования.

Из смысла указанных норм следует, что наименование юридического лица не должно полностью или в существенной части дублировать наименование юридических лиц. В данном случае суд приходит к выводу, что наименование ТОО фирма «ВЭЛТА плюс» дублирует в существенной части наименование ТОО «ВЭЛТА». Указанные наименования схожи в существенной части, слове «ВЭЛТА».

В данном случае суд полагает, что слова «фирма » и «плюс» являются общепринятыми символами и терминами, и по существу не могут быть наименованием юридического лица. Ключевым словом в наименовании обеих юридических лиц является слово «ВЭЛТА».

Следовательно, наименование юридического лица ТОО фирма «ВЭЛТА плюс» схоже с наименованием ТОО «ВЭЛТА», фактический у обоих юридических лиц тождественным является слово «ВЭЛТА», которое и несет смысловую нагрузку в наименований юридических лиц.

Доводы ответчика о применения срока исковой давности суд полагает не обоснованными.

В силу п.1) ст. 187 ГК РК Исковая давность не распространяется: на требования о защите нематериальных благ и личных неимущественных прав, кроме случаев, предусмотренных законодательными актами;

Наименование юридического лица относится к личным неимущественным правам и на них не распространяется срок исковой давности.

Согласно ст. 8 ГК РК 4. Граждане и юридические лица должны действовать при осуществлении принадлежащих им прав добросовестно,

разумно и справедливо, соблюдая содержащиеся в законодательстве требования, нравственные принципы общества, а предприниматели также правила деловой этики.

Эта обязанность не может быть исключена или ограничена договором. Добросовестность, разумность и справедливость действий участников гражданских правоотношений предполагаются.

Не допускаются действия граждан и юридических лиц, направленные на причинение вреда другому лицу, злоупотребление правом в иных формах, а также на осуществление права в противоречии с его назначением.

Никто не вправе извлекать преимущество из своего недобросовестного поведения.

В случае несоблюдения требований, предусмотренных пунктами 3-6 настоящей статьи, суд может отказать лицу в защите принадлежащего ему права.

В данном случае суд полагает, что ТОО фирма «ВЭЛТА действует не добросовестно и не разумно по отношению ТОО «ВЭЛТА», так как после раздела имущества между ними, пользовалось наименованием юридического лица схожего и тождественного первоначального наименования, что свидетельствует о не соответствии правилам деловой этики, добросовестности и справедливости.

Судебные расходы. В соответствии с ч.1 ст. 109 ГПК, с ответчика в пользу истца подлежат взысканию расходы по государственной пошлине в размере 2 405 тенге.

IV. РЕЗОЛЮТИВНАЯ ЧАСТЬ.

Руководствуясь ст.ст.223-226,229 ГПК РК, суд

РЕШИЛ:

Иск товарищества с ограниченной ответственностью «ВЭЛТА» к товариществу с ограниченной ответственностью фирма «ВЭЛТА плюс» удовлетворить.

Обязать товарищество с ограниченной ответственностью фирма «ВЭЛТА плюс» прекратить использование в фирменном наименовании слово «ВЭЛТА».

Обязать товарищество с ограниченной ответственностью фирма «ВЭЛТА плюс» в месячный срок внести изменения в фирменное наименование, исключив из него слова «Вэлта» и провести государственную перерегистрацию юридического лица.

Взыскать с товарищества с ограниченной ответственностью фирма «ВЭЛТА плюс» в пользу товарищества с ограниченной ответственностью «ВЭЛТА», расходы по оплате государственной пошлины в сумме 2 405 (две тысячи четыреста пять) тенге.

На решение могут быть поданы апелляционные жалоба, ходатайство прокурора в судебную коллегия по гражданским делам Северо-Казахстанского областного суда через суд № 2 г.Петропавловска в течение одного месяца со дня вынесения решения в окончательной форме, а лицами, не участвовавшими в судебном разбирательстве, со дня направления им копии решения.

ПО С Т А Н О В Л Е Н И Е

23 февраля 2012 года

город Алматы

Апелляционная судебная коллегия Алматинского городского суда, рассмотрев в открытом судебном заседании в помещении суда гражданское дело по иску К.Г., к М.М., о взыскании убытков, обязанности прекратить нарушение авторских прав и пользоваться товарным знаком, компенсации морального вреда, государственной пошлины, поступившее по апелляционным жалобам истца и ответчика на решение районного суда № 2 Алмалинского районного суда г. Алматы от 09 ноября 2011 года,

У С Т А Н О В И Л А :

Истица обратилась в суд с вышеназванными требованиями, указав, что является обладателем Свидетельства на товарный знак № 25564 «Ярмарка смеха» выданный Комитетом по правам интеллектуальной собственности Министерства Юстиции Республики Казахстан, который зарегистрирован 15.07.2008 г. в Государственном реестре товарных знаков.

Ответчик, М.М., зная о том, что К.Г., с 2001 года проводила юмористические программы с названием «Ярмарка смеха», название использовалось на афишах, передачи транслировались по телевидению, а также и то, что программа нашла широкую известность в народе, присвоил такое же название своему ТОО.

За тем, М.М., сам лично стал организовывать концерты, с товарным знаком «КҮЛКІ ЖӘРМЕНКЕСІ» без согласия истца.

При проведении концертов и прочих развлекательных программ в афишах, рекламах, в проданных билетах на концерты в нарушение прав истца использовал товарный знак «КҮЛКІ ЖӘРМЕНКЕСІ». С 2006 года ответчик разъезжал по Республики Казахстан, давал концерты, интервью в средствах массовой информации о том, что им давались такие концерты. 10 июня 2011 года ответчик проводил концерт в Конгресс Холле в г. Астане, где заявил о том, что концерты с таким названием дает в Республики Казахстан с 2006 года. В результате незаконных действий М.М., им получен материальный доход в размере 8000000 тенге, а истица лишилась возможности на проведение концертов «КҮЛКІ ЖӘРМЕНКЕСІ».

Истице незаконными действиями ответчика причинены убытки в размере 4000000 тенге, которые она просила взыскать с ответчика, а также в счет компенсации морального вреда 2000000 тенге, оплату помощи представителя 150000 тенге, государственную пошлину. Кроме того, истица просила суд обязать ответчика прекратить нарушение ее прав и использовать товарный знак «КҮЛКІ ЖӘРМЕНКЕСІ».

Решением районного суда № 2 Алмалинского района г. Алматы от 09 ноября 2011 года требования К.Г., удовлетворены частично.

Суд обязал М.М., прекратить нарушать пользоваться товарным знаком «КҮЛКІ ЖӘРМЕНКЕСІ» и «КҮЛКІ КЕРУЕНІ» и возместить убытки в размере 2000000 тенге. Взыскал в счет компенсации морального вреда 100000 тенге, а также расходы, связанные с оплатой помощи представителя 150000 тенге и возврат государственной пошлины 20756 тенге.

В апелляционной жалобе истица просит изменить решение суда 1 инстанции, требования удовлетворить в полном объеме, указывая о том, что суд не применил норму материального права, подлежащую применению к данным правоотношениям.

Ответчик в апелляционной жалобе оспаривает законность решения суда 1 инстанции, указывая о том, что не нарушал прав истицы, так как она не доказала в суде основания заявленных требований. Просит отменить решение в удовлетворенной части и вынести новое об отказе в иске.

Заслушав истицу и ее адвоката, поддержавших доводы жалобы, доводы апелляционной жалобы представителя ответчика, возражения сторон по доводам апелляционных жалоб, исследовав материалы гражданского дела, доводы жалоб, апелляционная коллегия приходит к следующему.

Согласно ст.218, 219 ГПК РК решение суда должно быть законным.

Суд основывает решение лишь на тех доказательствах, которые были исследованы в судебном заседании. При вынесении решения суд оценивает доказательства, определяет, какие обстоятельства, имеющие значения для дела, установлены, и какие не установлены, каковы правоотношения сторон, какой закон должен быть применен по данному делу и подлежит ли заявленное требование удовлетворению.

Апелляционная инстанция находит, что решение суда 1 инстанции в полной мере соответствует требованиям вышеприведенных норм процессуального права, а поэтому подлежит оставлению без изменения, апелляционные жалобы оставлению без удовлетворения по следующим основаниям.

Согласно ч.2, п.п.2 ч.4 ст.19 Закона РК «О товарных знаках, знаках обслуживания и наименования мест происхождения» предприниматели, осуществляющие посредническую деятельность, вправе при условии согласия изготовителя использовать свой знак на реализуемых ими товарах наряду с товарным знаком изготовителя товаров, а также помещать его вместо товарного знака изготовителя.

Доказательством использования товарного знака считается его применение на товарах, для которых он зарегистрирован и /или/ их упаковка. Может признаваться использованием товарного знака применение его в рекламе, печатных изданиях, на официальных бланках, вывесках или при демонстрации товаров на выставках, проводимых в Республике Казахстан.

Из материалов дела следует, что истица К.Г., с 2001 года проводила концертные программы под товарным знаком «КҮЛКІ ЖӘРМЕҢ-КЕСІ», а 23.06.2006 года обратилась в уполномоченный орган, за

регистрацией товарного знака. 15.07.2008 года К.Г., получила Свидетельство на товарный знак № 25564, действие которого распространяется на всю территорию Республики Казахстан.

С указанного времени К.Г., обладает право на товарный знак, удостоверяемый свидетельством, имеет исключительное право пользования и распоряжения принадлежащим ей товарным знаком, что закреплено в ч.3 и ч.4 ст.4 вышеназванного Закона, и никто не может использовать охраняемый в Республике Казахстан товарный знак без согласия истицы.

Вместе с тем, как следует из материалов гражданского дела, ответчик с 2006 года и по момент обращения К.Г., в суд, систематически нарушал исключительное право истца – владельца товарного знака, к такому выводу апелляционная коллегия приходит по следующим основаниям.

Согласно ч.1 п.п. 1, 3, п.п.1 ч.2, ч.3 ст.21 вышеназванного закона, исключительное право на товарный знак в отношении всех указанных в свидетельстве товаров и услуг либо их части может быть передано владельцем другому лицу по договору.

Переход права на товарный знак, в том числе его передача по договору или в порядке правопреемства, должны быть зарегистрированы в Казпатенте.

Право на использование товарного знака может быть предоставлено владельцем товарного знака /лицензиаром/ другому лицу /лицензиату/ в отношении всех указанных в свидетельстве товаров и услуг либо их части по лицензионному договору.

Договор о передаче права на товарный знак или лицензионный договор должен быть заключен в письменной форме и зарегистрирован в Казпатенте. Несоблюдение письменной формы и требований о регистрации влечет за собой недействительность договора.

Из материалов дела следует, что К.Г., свое исключительное право на товарный знак ответчику не передавала ни в целом, ни в части, так как ответчик не представил доказательств того, что он такое право зарегистрировал в Казпатенте. Договора на использование товарного знака в письменной форме с ответчиком не заключала.

Вышеуказанные обстоятельства, свидетельствуют о незаконности действий ответчика в отношении исключительных прав К.Г., на

товарный знак «КҮЛКІ ЖӘРМЕҢКЕСІ»», а соответственно о причиненных ей убытках.

Согласно ч.4 ст.9 ГК РК лицо, право которого нарушено, может требовать полного возмещения причиненных ему убытков, если законодательными актами или договором не предусмотрено иное. Под убытками подразумеваются расходы, которые произведены или должны быть произведены лицом, право которого нарушено, утрата или повреждением его имущества /реальный ущерб/, а также неполученные доходы, которые это лицо получило бы при обычных условиях оборота, если бы его право не было нарушено /упущенная выгода/.

В данном случае истица понесла убытки в виде недополученных доходов, которые могла бы получить при обычных условиях оборота, использования товарного знака «КҮЛКІ ЖӘРМЕҢКЕСІ»», к такому выводу апелляция коллегия приходит по следующим основаниям.

Из материалов дела следует, что ответчик в суде 1 инстанции не признавал требований истца, а за тем, после предоставления К.Г., относящихся к делу доказательств, свидетельствующих о том, что он использовал ее товарный знак, изменил название своего ТОО, которое ранее имело аналогичное название «КҮЛКІ ЖӘРМЕҢКЕСІ» на «Кос ауыз».

Истца в суд 1 инстанции представила доказательства того, что по вине ответчика не могла давать концерты с названием «КҮЛКІ ЖӘРМЕҢКЕСІ»», так как М.М., во многих городах Республики Казахстан уже провел концертные программы «КҮЛКІ ЖӘРМЕҢКЕСІ»», что подтверждается сообщениями из концертных аудиторий, а также и афишами, представленными истицей в обоснование заявленных требований / т.1 л.д. 79,200/.

При этом, как усматривается из афиш, ни одна из них не содержит сведений, что концерты организует ТОО с названием «КҮЛКІ ЖӘРМЕҢКЕСІ»», что подтверждает доводы истца о том, что это название концертной программы.

Доводы апелляции жалобы ответчика о том, что истица не доказала того, что им был использован ее товарный знак удовлетворению не подлежат, по основаниям, указанным в данном постановлении.

Доводы апелляции жалобы о том, что ответчик не знал и не мог знать о том, что истица получила товарный знак с названием «КҮЛКІ ЖӘРМЕҢКЕСІ»» удовлетворению не подлежат, так как им этому не представлено доказательств.

Коллегия учитывает также и то, что ответчик не мог не знать о том, что с 2001 года именно в результате работы Калибаевой по организации концертной программы с названием «КҮЛКІ ЖӘРМЕҢКЕСІ»» она завоевала широкую популярность этой программы среди населения Республики Казахстан, что в свою очередь было использовано ответчиком в последующем при проведении концертов с аналогичным названием.

Доводы апелляции жалобы ответчика о том, что суд 1 инстанции не применил срок исковой давности, удовлетворению не подлежат, так как требование о защите нарушенного права принимается к рассмотрению судом независимо от истечения срока исковой давности. Исковая давность применяется судом только по заявлению стороны в споре, сделанному до вынесения судом решения согласно ч.1 и 2 ст.179 ГК РК.

Из материалов дела следует, что ответчик в суде 1 инстанции не заявлял о применении срока исковой давности, виду чего суд 1 инстанции правильно пришел к выводу о том, что эта норма закона не подлежат рассмотрению к данным правоотношениям.

Кроме того, согласно ч.4 ст.187 ГК РК исковая давность не распространяется на требования собственника или иного законного владельца об устранении всяких нарушений его права, если эти нарушения не были соединены с лишением владения.

Доводы апелляции жалобы о том, что суд 1 инстанции не применил закон, подлежащий применению к правоотношениям о возмещении убытков, неизвестно из чего исходил при взыскании суммы материального ущерба в размере 2000000 тенге, удовлетворению не подлежат, по следующим основаниям.

Согласно справке и.о. ректора Госуниверситета им. Ш.Есеноа от 10.10.2011 г. в г.Актау в 2009 году под руководством М.М., был проведен концерт в зале на 300 мест.

ГУ «Управление образования Мангистауской области» 25.10.11 г. сообщило, что 11-16.09.2009 г. в г.Жанаозен проведен концерт «КҮЛКІ ЖӘРМЕҢКЕСІ»».

Директор КГКП «Жамбылской областной филармонии» письмом от 19.10.11 г. сообщил, что в г.Тараз в апреле 2009 г. проведен ответчиком концерт в зале с количеством 900 мест.

Аналогичные сведения содержатся в письмах директора дома «Дружба народов» г. Шымкент о концерте в феврале 2011 года, ГУ «Отдела культуры и развития языков Зайсанского района ВКО» за 2009 год на 600 мест, директора КГКП «Госфилармонии г. Семей» от 24.10.11 г. о концертах в октябре 2010 г. в зале с количеством мест 750 и стоимостью билетов от 1000 до 2500 тенге и т.д..

Из справки главного инженера Шымкентского отделения магистральной сети от 14.11.11 г. Борыкбаева следует, что 20.02.2011 г. состоялась концертная программ «КҮЛКІ ЖӘРМЕҢКЕСІ» в доме «Дружба народов» билеты продавались от 1500 до 2000 тенге.

Согласно ч.10 ст.66 ГПК РК, если сторона удерживает у себя истребуемое судом доказательство, и не предоставляет его по запросу суда, предполагается, что содержащиеся в нем сведения направлены против интересов этой стороны и считаются ею признанными.

Все перечисленные выше данные, свидетельствуют о том, что ответчик проводил концертные программы с использованием товарного знака в период, когда истице уже являлась владельцем товарного знака «КҮЛКІ ЖӘРМЕҢКЕСІ», а не в тот период когда не имела на него свидетельства.

Более того, из материалов дела следует, что ответчик в суде 1 инстанции опровергая доводы об убытках, причиненных истице от реализации билетов на программу «КҮЛКІ ЖӘРМЕҢКЕСІ» эти доводы не опроверг, что свидетельствует о том, что удерживал у себя.

При таких обстоятельствах, апелляционная коллегия находит, что такие действия ответчика следует расценивать, как действия ответчика, направлены против интересов М.М., признав доказанным факт причинения убытков К.Г.

При таких обстоятельствах, коллегия находит, что суд 1 инстанции правильно пришел к выводу о том, что за основу стоимости реализованных билетов следует взять расчеты, представленные истицей и не опровергнутые ответчиком, которые и являются ее убытками, от незаконного использования товарного знака ответчиком.

По изложенным выше основаниям доводы апелляционной жалобы М.М., удовлетворению не подлежат, а решение суда 1 инстанции подлежит оставлению без изменения в части удовлетворенных требований К.Г., доводы апелляционной жалобы истицы подлежат оставлению без удовлетворения по следующим основаниям.

Суд 1 инстанции при разрешении требований истца правильно применил нормы материального права, подлежащие применению к данным правоотношениям, в виду чего ссылку на то, что суд не правильно применил ст.1032, 951 ГК РК, апелляционная коллегия находит, противоречащими материалам гражданского дела.

Кроме того, при определении суммы морального вреда суд 1 инстанции руководствовался внутренним убеждением исходя из принципа достаточности и справедливости, которому суд апелляционной инстанции не вправе делать переоценку.

Вместе с тем из резолютивной части решения суда 1 инстанции подлежит исключению слова «КҮЛКІ КЕРУЕН І», как указанные излишне, что в свою очередь не может являться основанием для отмены или изменения решения суда 1 инстанции.

При вышеизложенном решение суда 1 инстанции подлежит оставлению без изменения, апелляционные жалобы оставлению без удовлетворения.

На основании изложенного и руководствуясь ст.358 – 359 ГПК РК апелляционная сучебная коллегия

ПОСТАНОВИЛА:

Решение районного суда № 2 Алмалинского района г. Алматы от 09 ноября 2011 года по данному делу оставить без изменения, исключить из резолютивной части решения слова «КҮЛКІ КЕРУЕН І», апелляционные жалобы без удовлетворения.

Постановление может быть обжаловано и опротестовано в кассационную инстанцию в течение 15 дней с момента его получения.

Е) Жарғылық капиталды қалыптастыру мен ұлғайтуға қатысты сот байламдары

РЕШЕНИЕ

3 января 2013 г.

г. Астана

Специализированный межрайонный экономический суд г. Астаны, рассмотрел в открытом судебном заседании в помещении суда гражданское дело по иску конкурсного управляющего Товарищества с

ограниченной ответственностью «Маншук» к К.В., С.А., о взыскании суммы, соответственно, 999 564 тенге, 3 760 266 тенге доли в уставном капитале ТОО «Маншук»

УСТАНОВИЛ:

Истец конкурсный управляющий Товарищества с ограниченной ответственностью «Маншук» обратился в суд с иском к учредителям К.В., С.А., о взыскании суммы, соответственно, 999 564 тенге, 3 760 266 тенге доли в уставном капитале ТОО «Маншук», мотивируя свои требования следующим.

Решением специализированного межрайонного экономического суда г.Астаны от 26 марта 2012г. ТОО «Маншук» признано банкротом. Приказом ГУ «МежРайонного департамент комитета по работе с несостоятельными должниками «Сарыарка» Министерства финансов Республики Казахстан» № 283 от 2 мая 2012г., конкурсным управляющим назначена С.А. Учредителями ТОО «Маншук» являются К.В., с долей участия 21% или 999 564,3 тенге и С.А., с долей 79% или 3 760 265,7 тенге. Общая сумма уставного капитала составила сумму 4 759 830 тенге. Учредители обязательства по внесению вклада в уставной капитал не исполнили сумма уставного капитала не оплачена, потому подлежит взысканию.

В судебном заседании истец конкурсный управляющий С.А., поддержала иск, просила удовлетворить по основаниям, изложенным в заявлении.

В судебное заседание представитель ответчиков не явился, извещался о слушании дела надлежащим образом, об уважительности причин неявки суду не сообщил, дело рассмотрено в его отсутствие. В предыдущем судебном заседании иск не признал и пояснил, что участники товарищества внести вклад в уставной капитал что подтверждается решением сарыаркинского районного суда г. Астаны 16 мая 2007 г.

Суд, выслушав пояснения представителей сторон, исследовав представленные доказательства и установив имеющие значение для дела обстоятельства, приходит к следующему.

Решением специализированного межрайонного экономического суда г.Астаны от 26 марта 2012г. ТОО «Маншук» признано банкротом.

Из приказа № 283 от 2 мая 2012г. ГУ «Департамент комитета по работе с несостоятельными должниками Министерства финансов Республики Казахстан по городу Астана», следует, что С.А., назначена конкурсным управляющим ТОО «Маншук».

Из устава ТОО «Маншук», зарегистрированного ГУ «Департамент юстиции г.Астана» 23 сентября 2004г., следует, что учредителями товарищества являются К.В., с долей участия 21% или 999 564,3 тенге и С.А., с долей 79% или 3 760 265,7 тенге (п.1.2).

Из решения сарыаркинского районного суда г.Астаны 16 мая 2007 г. и регистрационного дела юридического лица, предоставленного ГУ «Департамент юстиции г.Астаны» следует, что на 14 января 2000г. уставной капитал ТОО «Маншук» составлял сумму 9 572 100 тенге в соотношении доле: ТОО «Бирлик»-51%, АО «Проминвест» – 39% и К.В., – 10%. В связи с выходом ТОО «Бирлик», последнему передано здание, уставной фонд уменьшен до 4 759 830 тенге и оставшееся оборудование и оборонные средства, обеспечивающие уставной капитал на данную сумму распределены между участниками: АО «Проминвест» – 79% и К.В., – 21%. Впоследствии АО «Проминвест» передал безвозмездно С.А., долю в размере 79%.

На основании изложенного, суд приходит к выводу о том, что в соответствии с уставом К.В., и С.А., являются учредителем ТОО «Маншук». Уставной капитал Товарищества сформирован полностью из оборудования и оборонных средств.

Согласно п.2 ст. 61 ГК, участники хозяйственного товарищества обязаны вносить вклады в порядке, размерах, способами и в сроки, предусмотренные учредительными документами

Согласно п.1 ст. 23 Закона Республики Казахстан «О товариществах с ограниченной и дополнительной ответственностью» (далее – Закон) уставной капитал товарищества с ограниченной ответственностью образуется путем объединения вкладов учредителей (участников).

Согласно п.2 ст. 24 Закона, в срок, установленный решением общего собрания, все участники должны полностью внести вклад в уставной капитал товарищества. Такой срок не должен превышать одного года со дня регистрации товарищества.

Поскольку, в судебном заседании установлено, что уставной капитал сформирован полностью из имевшегося на тот период оборудования и оборонных средств, данное обстоятельство подтверждено как

представителем ответчика, так и закреплено решением сарыаркинского районного суда г.Астаны 16 мая 2007г., суд считает, что в удовлетворении требований конкурсного управляющего следует отказать.

Доводы истца о том, что на предприятии отсутствует оборудование и оборотные средства не являются основанием для взыскания суммы, поскольку объективными доказательствами подтверждено, что уставной капитал ТОО «Маншук» был сформирован.

Согласно ч.4 ст. 116 ГПК подлежащую уплате при подаче иска государственную пошлину, от которой истец освобожден, в сумме 142 795 тенге отнести на счет республиканского бюджета.

На основании изложенного и руководствуясь ст.217-221 ГПК, суд

РЕШИЛ:

В удовлетворении иска Конкурсного управляющего Товарищества с ограниченной ответственностью «Маншук» к К.В., С.А., о взыскании суммы, соответственно, 999 564 тенге, 3 760 266 тенге доли в уставном капитале ТОО «Маншук» – отказать.

Государственную пошлину в сумме 142 795 (сто сорок две тысячи семьсот девяносто пять) тенге отнести на счет республиканского бюджета.

Решение может быть обжаловано сторонами или опротестовано прокурором в апелляционную инстанцию суда г.Астаны в течении пятнадцати дней со дня вручения через специализированный межрайонный экономический суд г.Астаны.

ПОСТАНОВЛЕНИЕ

6 февраля 2014 года

город Астана

Судьи надзорной судебной коллегии по гражданским и административным делам Верховного Суда Республики Казахстан предварительно рассмотрев с истребованием гражданского дела ходатайство М.А., об оспаривании постановления кассационной судебной коллегии Алматинского городского суда от 28 ноября 2013 года по гражданскому делу по иску товарищества с ограниченной ответственностью

(далее – ТОО) «К» к участникам ТОО «К» Д.Т., и М.А., о взыскании суммы неустойки,

УСТАНОВИЛИ:

ТОО «К» (далее – Товарищество) обратилось в суд к участникам Товарищества Д.Т., и М.А., о взыскании суммы неустойки.

Решением Медеуского районного суда города Алматы от 5 февраля 2013 года в удовлетворении иска Товарищества отказано.

Постановлением апелляционной судебной коллегии по гражданским и административным делам Алматинского городского суда от 9 апреля 2013 года решение суда оставлено без изменения.

Постановлением кассационной судебной коллегии Алматинского городского суда от 28 ноября 2013 года решение суда и постановление апелляционной коллегии изменены с вынесением нового решения о частичном удовлетворении иска Товарищества, постановлено взыскать в пользу Товарищества: с М.А., неустойку в сумме 4779748 тенге и государственную пошлину – 143392 тенге, с Д.Т., неустойку в сумме 8325480 тенге и государственную пошлину – 249764 тенге.

В остальной части судебные акты оставлены без изменения.

В ходатайстве М.А., просит отменить постановление кассационной коллегии, оставив в силе решение суда и постановление апелляционной коллегии, указывая на нарушения материального закона. Заявитель полагает, что судом нарушены требования Закона «О товариществах с ограниченной и дополнительной ответственностью» (далее – Закон о товариществах).

Заслушав пояснения заявителя М.А., изучив материалы гражданского дела и обсудив доводы ходатайства, судьи не находят оснований для возбуждения надзорного производства по делу.

Согласно части 3 статьи 387 Гражданского процессуального кодекса Республики Казахстан (далее – ГПК) основанием к пересмотру в порядке надзора вступивших в законную силу решений, постановлений и определений является существенное нарушение норм материального либо процессуального права, которое привело к вынесению незаконного судебного акта.

Такие нарушения по делу не установлены.

Из материалов дела следует, что Товарищество с восемью участниками, в том числе, М.А., и Г.Б., существует с 2005 года. 25 августа 2007 года 19 участников Товарищества на основании общего собрания участников заключили учредительный договор об увеличении количества участников и суммы уставного капитала Товарищества. В связи с чем 12 октября 2007 года произведена государственная перерегистрация Товарищества и увеличен уставный капитал до 1050000000 тенге, который должен был быть внесен участниками до 25 августа 2008 года. При этом доля М.А., в уставном капитале составляла 612150000 тенге, из которых последним внесено лишь 459870223 тенге.

Таким образом, судом установлено, что М.А., обязательства по внесению суммы уставного капитала исполнено ненадлежащим образом, что фактически не оспаривается М.А.

Между тем, в силу пункта 5.3 учредительного договора участники Товарищества со дня перерегистрации в течение одного года обязуются полностью внести свои вклады в уставный капитал Товарищества.

В пункте 5.7 данного договора указано, что участник, не внесший в срок свою долю, обязан возместить Товариществу убытки, а также уплатить последнему неустойку в соответствии со статьей 353 Гражданского кодекса Республики Казахстан (далее – ГК).

Согласно пункту 2 статьи 380 ГК стороны могут заключить договор, как предусмотренный, так и не предусмотренный законодательством. В силу пункту 1 статьи 382 ГК условия договора определяются по усмотрению сторон, кроме случаев, когда содержание соответствующего условия предписано законодательством.

Вместе с тем суд первой инстанции, с выводами которого согласилась апелляционная коллегия, отказывая в удовлетворении иска Товарищества, исходил из того, что Законом о товариществах не предусмотрена выплата неустойки в случае увеличения уставного капитала.

Кассационная коллегия, не соглашаясь с такими выводами нижестоящих судов, пришла к обоснованному выводу о частичном удовлетворении иска Товарищества, поскольку в случае изначального образования товарищества, если в течение одного года не будет сформирован уставной капитал то должно быть произведено уменьшение уставного капитала. В то время как Товариществом вопрос об уменьшении размеров уставного капитала до фактического неоднократно

был рассмотрен на общем собрании участников Товарищества. Однако уменьшение уставного капитала не было произведено.

При таких обстоятельствах суд кассационной инстанции правомерно взыскал с М.А., неустойку. При этом с учетом обстоятельств дела, принимая во внимание чрезмерно завышенный размер неустойки, судом взыскано 4779748 тенге.

Вывод суда кассационной инстанции согласуется с требованиями статьи 272 ГК, согласно которой обязательство должно исполняться надлежащим образом в соответствии с условиями обязательства и требованиями законодательства.

Учредительным договором предусмотрено внесение сумм в уставный капитал в течение одного года после перерегистрации Общества. Кроме того, предусмотрена ответственность за нарушение указанного срока. Данный учредительный договор подписан М.А., которым не оспаривается, что им сумма в уставной капитал полностью не внесена.

Доказательств существенного нарушения по делу норм материального или процессуального права не представлено, а приведенные в ходатайстве доводы, связанные с несогласием заявителя с правовой оценкой, данной кассационной судебной коллегией совокупности представленных доказательств, не могут служить основанием для пересмотра состоявшегося судебного акта в порядке судебного надзора.

Руководствуясь подпунктом 2) части 1 статьи 394 ГПК, судьи

ПОСТАНОВИЛИ:

Отказать в возбуждении надзорного производства по пересмотру постановления кассационной судебной коллегии Алматинского городского суда от 28 ноября 2013 года.

Копию постановления направить лицу, подавшему ходатайство.

ПОСТАНОВЛЕНИЕ

22 января 2013 года

город Астана

Надзорная судебная коллегия по гражданским и административным делам Верховного Суда Республики Казахстан, рассмотрев в открытом судебном заседании гражданское дело по иску А.К., ТОО «Н»

к И.В., департаменту юстиции города Алматы, частным нотариусам Ш.Т., И.Е. об отмене договора дарения и аннулировании его регистрации, признании нанесенного вреда товариществу существенным, признании утратившим И.В. права на долю в ТОО, признании недействительной сделки, поступившее по ходатайству А.К. и ТОО «Н» о пересмотре в порядке надзора постановления апелляционной судебной коллегии Алматинского городского суда от 10 апреля 2012 года и постановления кассационной судебной коллегии Алматинского городского суда от 26 июля 2012 года,

УСТАНОВИЛА:

А.К., ТОО «Н» обратились в суд с иском к И.В., департаменту юстиции города Алматы, частным нотариусам Ш.Т., И.Е., об отмене договора дарения доли в уставном капитале ТОО «Н», признании недействительными учредительного договора, решения общего собрания участников и устава ТОО «Н».

В ходе судебного разбирательства А.К., заявила дополнительные иски о восстановлении пропущенного срока о признании договора дарения недействительным, признании нанесенного участником товарищества вреда существенным, признании утратившим И.В., права на долю в ТОО, признании недействительной сделки.

Решением Медеуского районного суда города Алматы от 21 декабря 2011 года иск А.К., и ТОО «Н» удовлетворен частично. Отменен договор о безвозмездной передаче доли в уставном капитале ТОО «Н» от 27 мая 2005 года, заключенный между А.К. и И.В., аннулирована в департаменте юстиции города Алматы государственная регистрация договора о безвозмездной передаче доли в уставном капитале ТОО «Н» от 27 мая 2005 года, учредительного договора ТОО «Н» от 28 мая 2005 года и устава ТОО «Н» от 28 мая 2005 года. В удовлетворении остальной части иска отказано.

Постановлением апелляционной судебной коллегии Алматинского городского суда от 10 апреля 2012 года, оставленным без изменения постановлением кассационной судебной коллегии Алматинского городского суда от 26 июля 2012 года, решение суда изменено. В части удовлетворения иска А.К., отменено и вынесено новое решение об отказе в его удовлетворении. В остальной части решение оставлено без изменения.

В ходатайстве А.К., просит пересмотреть постановления апелляционной и кассационной судебных коллегий и оставить в силе решение суда первой инстанции, ссылаясь на нарушения норм материального и процессуального законов.

Изучив материалы гражданского дела, выслушав пояснения сторон, а также заключение прокурора, полагавшего, что все оспариваемые судебные акты подлежат оставлению без изменения, коллегия приходит к следующему.

В соответствии со статьей 387 ГПК основанием к пересмотру в порядке надзора вступивших в законную силу судебных актов является существенное нарушение норм материального либо процессуального права.

Судом установлено, что 27 мая 2005 года между А.К., являющейся единственным учредителем ТОО «Н», и И.В. был заключен договор, согласно которому А.К., передает безвозмездно И.В. 50% доли от уставного капитала ТОО «Н». 50% доли остаются в собственности А.К.

А.К., иски о признании недействительным вышеуказанного договора о безвозмездной передаче 50% доли в уставном капитале ТОО «Н» ответчику И.В., по своему содержанию являющегося договором дарения, мотивировала тем, что ответчик И.В., в нарушение требований статей 24, 25, 28 Закона Республики Казахстан «О товариществах с ограниченной и дополнительной ответственностью» должен был внести свой вклад в уставный капитал ТОО. И.В., не имеет свидетельства, удостоверяющего его участие в товариществе. Следовательно, не внося вклад в уставный капитал ТОО «Н» в течение шести лет с момента регистрации товарищества, он утратил право на долю в ТОО «Н».

В судебном заседании суда первой инстанции и при предварительном слушании ходатайства, представители А.К. заявляли, что сама А.К., являвшаяся единственным учредителем ТОО «Н», при регистрации товарищества 18 марта 1997 году не сформировала уставный капитал путем внесения своего вклада. То есть она не оплатила свою долю в уставном капитале, как этого требует закон. По мнению представителей истца, по договору безвозмездной передачи 50% доли уставного капитала А.К., фактически произвела отчуждение несуществующей доли, что влечет недействительность совершенной сделки.

Свои доводы истец и ее представители обосновали со ссылкой на нормы Гражданского кодекса Республики Казахстан (далее – ГК) и Закона «О товариществах с ограниченной и дополнительной ответственностью». Так, согласно пункту 4 статьи 80 ГК доля участника товарищества с ограниченной ответственностью может быть отчуждена до полной ее оплаты лишь в той части, в которой она оплачена. Аналогичная норма содержится в пункте 1 статьи 29 Закона «О товариществах с ограниченной и дополнительной ответственностью». Кроме того, согласно пункту 7 нормативного постановления Верховного Суда от 10 июля 2008 года «О некоторых вопросах применения законодательства о товариществах с ограниченной и дополнительной ответственностью» до полной оплаты в уставный капитал отчуждение допускается лишь в той части, в которой вклад уже оплачен. Из смысла приведенных выше норм действующего права следует, что все сделки, заключенные по отчуждению доли в уставном капитале, в случаях отсутствия оплаты вкладов, недействительны в силу требований пункта 1 статьи 158 ГК. Согласно названной норме ГК недействительна сделка, содержание которой нарушает требования законодательства, а также совершенная с целью, заведомо противной основам правопорядка или нравственности.

Ответчик И.В., не согласившись с доводами истца и его представителей, в судебном заседании пояснил, что ему не было известно о факте неоплаты суммы вклада в уставном капитале А.К. Считает, что она умышленно ввела его в заблуждение. По мнению ответчика, данное обстоятельство не может служить основанием для признания сделки недействительной, поскольку А.К., сознательно ввела его в заблуждение, не сообщив ему заблаговременно о том, что устав товарищества не сформирован. Заявленное исковое требование вызвано корыстными мотивами с целью уклонения от ответственности.

Выслушав возражения ответчика И.В., коллегия считает их заслуживающими внимания. Согласно пункту 2 статьи 158 ГК лицо, умышленно заключившее сделку, которая нарушает требование законодательства, устава юридического лица либо компетенцию его органов, не вправе требовать признания сделки недействительной, если такое требование вызвано корыстными мотивами или намерением уклониться от ответственности.

В судебном заседании установлено, что А.К., заключая сделку дарения с И.В., скрыла от последнего факт неоплаты суммы вклада

своей 100% доли в уставном капитале. Кроме того, в последующем при перерегистрации ТОО «Н» в связи с передачей 50% уставного капитала И.В., А.К., вновь скрыла факт допущенного ею нарушения требования закона, что свидетельствует о ее намерении в дальнейшем уклониться от ответственности путем признания сделки недействительной.

Доводы А.К. о том, что заявленное исковое требование носит характер корпоративного спора и следовательно нарушены правила о подсудности гражданского дела несостоятельны. Возникший спор между сторонами не может носить корпоративный характер, поскольку спорный вопрос возник между двумя юридическими лицами, учредителями которых они являются, с участием физического лица. Подсудность данного дела определена правильно.

При таких обстоятельствах дела, надзорная коллегия Верховного Суда считает, что оснований для отмены или изменения оспариваемых судебных актов не имеется. Судами апелляционной и кассационной инстанций приняты законные и обоснованные решения. Обжалуемые судебные акты подлежат оставлению без изменения, а ходатайство без удовлетворения.

На основании изложенного, руководствуясь статьи 398 ГПК, коллегия,

ПОСТАНОВИЛА:

Постановление апелляционной судебной коллегии Алматинского городского суда от 10 апреля 2012 года и постановление кассационной судебной коллегии Алматинского городского суда от 26 июля 2012 года оставить без изменения.

Ходатайство без удовлетворения.

РЕШЕНИЕ

27 апреля 2015 года

город Астана

Алматинский районный суд города Астаны, рассмотрев в открытом судебном заседании в помещении суда гражданское дело по иску конкурсного управляющего ТОО «АГПС» к Д.С., К.Ж., о признании

недействительной сделки купли-продажи доли и взыскании суммы вклада в уставный капитал

УСТАНОВИЛ:

Конкурсный управляющий ТОО «АГПС» (далее – Конкурсный управляющий) обратился в суд с иском к Д.С., К.Ж., о признании недействительной сделки купли-продажи доли и взыскании суммы вклада в уставный капитал мотивируя свои требования тем, что решением Специализированного межрайонного экономического суда г. Астаны (далее – СМЭС г.Астаны) ТОО «АГПС» было признано банкротом.

В ходе конкурсного производства от государственных регистрирующих органов истцом было выяснено об отсутствии какого-либо зарегистрированного движимого либо недвижимого имущества за ТОО, признанного банкротом, а также о том, что у ТОО никогда не имелось и не имеется каких-либо банковских счетов. Как следует из регистрационной карточки данного ТОО, сумма уставного капитала заявлена на сумму в 5 000 000 тенге, которая согласно заявленным требованиям истца не была внесена ни первым ни последним участником ТОО. Как следует из иска, конкурсным управляющим был предъявлен иск о взыскании суммы уставного капитала с ответчика К.Ж., в Костанайский городской суд Костанайской области, однако решением суда было отказано, в связи с чем истец обратился с иском о взыскании суммы уставного капитала с первого участника ТОО – Д.С. а также признания сделки купли-продажи доли между Д.С., и К.Ж., недействительной.

В судебном заседании конкурсный управляющий поддержал исковые требования, просил суд взыскать с ответчика Д.С., сумму невнесенного уставного капитала в размере 5 000 000 тенге, признать сделку купли-продажи доли между ответчиками недействительной на основании п.1 ст.158 Гражданского Кодекса Республики Казахстан, а также на основании вступившего в законную силу решения Костанайского районного суда Костанайской области от 08.01.15г.

Представитель ответчика в судебном заседании не согласился с исковыми требованиями, пояснив суду, что уставный капитал был

сформирован и внесен ответчиком Д.С., на момент продажи доли уставного капитала ответчику К.Ж., в связи с чем нет оснований для признания сделки недействительной. Деньги в размере 5 000 000 тенге по сделке были получены Д.С.,

Ответчик Д.С., в судебном заседании исковые требования не признал и просил отказать в удовлетворении исковых требований, пояснив, что после продажи данного ТОО ответчику К.Ж., передал все имеющиеся учредительные документы, бухгалтерский баланс, в котором указаны сведения о внесенной сумме уставного капитала в 5 000 000 тенге.

Выслушав пояснения сторон, изучив материалы гражданского дела, оценив представленные доказательства, суд приходит к следующему.

Так, в судебном заседании установлено, что решением СМЭС г. Астаны от 25.12.2012 года ТОО «АГПС» признано банкротом, также определена сумма заявленных требований ГУ «Налоговое управление по Сарыаркинскому району города Астаны НК МФ РК» в размере 22 189 392 тенге, а также сумма пени в размере 21 265 647,85 тенге.

Согласно письменному ответу №09-08/7089 от 13.03.15г. на судебный запрос следует, что участником ТОО является ответчик К.Ж., руководителем ТОО – ответчик Д.С., а также сумма уставного капитала составляет 5 000 000 тенге. Из копии решения единственного участника ТОО «АГПС» от 19.03.2009г. следует, что Курганбеков Ж.С. в пункте 3 обязанности директора возложил на себя.

Из договора купли-продажи 100% доли уставного капитала ТОО «АГПС» от 19.03.2009 года следует, что между К.Ж., и Д.С., была заключена сделка стоимостью в 5 000 000 тенге, которые были переданы Д.С., до подписания данного договора.

Как следует из представленных суду материалов, конкурсным управляющим были произведены запросы о сведениях по ТОО, об имеющемся имуществе, однако согласно ответов из регистрирующих органов было установлено, что у данного ТОО не имеется никакого движимого либо недвижимого имущества, кроме того не имеется и не велось с момента открытия каких-либо банковских счетов, о чем также свидетельствуют пояснения самого ответчика Д.С.

В соответствии с п.2) ч.1 ст.12 Закона Республики Казахстан «О товариществах с ограниченной и дополнительной ответственностью» №220 от 22.04.1998г. участники товарищества с ограниченной ответственностью обязаны вносить вклады в уставный капитал товарищества в порядке, размерах и в сроки, предусмотренные учредительными документами.

Согласно ч.1 ст. 2 этого же Закона товариществом с ограниченной ответственностью признается учрежденное одним или несколькими лицами товарищество, уставный капитал которого разделен на доли определенных учредительными документами размеров; участники товарищества с ограниченной ответственностью не отвечают по его обязательствам и несут риск убытков, связанных с деятельностью товарищества, в пределах стоимости внесенных ими вкладов.

Согласно ч.2 ст.71 ГПК обстоятельства, установленные вступившим в законную силу решением суда по ранее рассмотренному гражданскому делу, обязательны для суда и не доказываются вновь при разбирательстве других гражданских дел, в которых участвуют те же лица.

Как следует из вступившего в законную силу решения суда Костанайского городского суда от 08.01.2015 года, конкурсный управляющий первоначально обратился о взыскании суммы уставного капитала в размере 5 000 000 тенге с К.Ж., который на момент банкротства являлся единственным участником данного ТОО, однако данным судебным актом было установлено, что ТОО «АГПС» было создано ответчиком Д.С., 23 февраля 2007 года, затем в 2009 году было продано ответчику К.Ж., который в свою очередь переоформил в 2013 году данное ТОО на Р.К. Как видно из решения, судом было отказано в удовлетворении иска о взыскании суммы уставного капитала именно с К.Ж., так как было установлено согласно трудовой книжки последнего о том, что он работал в должности судебного исполнителя Костанайского районного территориального участка с 01.07.2004 г. по 06.06.2007 года, затем советником акима Тарановского района Костанайской области до 14.03.2008г., также судом было установлено о формальности оформления товарищества за К.Ж., состоявшегося в 2009 году, так как сумма уставного капитала не была внесена

предыдущим участником ТОО, с которого и следует истребовать данную сумму уставного капитала.

Доводы стороны ответчика Д.С., о том, что ему были переданы и оплачена стоимость доли уставного капитала в размере 5 000 000 тенге не нашли своего подтверждения ввиду отсутствия каких-либо письменных доказательств в виде расписки о получении денег, что также подтверждается пояснениями ответчика К.Ж., из представленного письменного отзыва, который пояснил, что деньги при купле-продажи доли фактически не передавались, кроме того никаких документов по ТОО он не получал сама сделка носила формальный характер.

Кроме того, суд считает доводы ответчика Д.С., противоречивыми и безосновательными, так как в предыдущем судебном заседании были даны пояснения о том, что уставный капитал в размере 5 000 000 тенге был внесен на банковский счет ТОО, затем наличными в кассу ТОО по приходному кассовому ордеру, либо данную сумму можно увидеть в бухгалтерском балансе. В силу требований ст. 65 ГПК, где каждая сторона должна доказать те обстоятельства, на которые она ссылается как на основания своих требований и возражений, указанные доводы ответчика Д.С., никакими доказательствами не были подтверждены.

Согласно п.2 ст.59 ГК доли всех участников в уставном капитале и соответственно их доли в стоимости имущества хозяйственного товарищества (доля в имуществе) пропорциональны их вкладам в уставный капитал если иное не предусмотрено учредительными документами. Участник хозяйственного товарищества имеет право закладывать и (или) продавать свою долю или ее часть в имуществе (уставном капитале) товарищества, если иное не предусмотрено законодательными актами Республики Казахстан или учредительными документами.

При создании ТОО ответчиком Д.С., была заявлена сумма уставного капитала в 5 000 000 тенге, однако в ходе судебного разбирательства судом достоверно установлено, что указанная сумма не была внесена данным ответчиком, в связи с чем требования истца правомерны и подлежат удовлетворению.

Согласно п.1 ст.158 ГК недействительна сделка, содержание которой не соответствует требованиям законодательства, а также

совершенная с целью, заведомо противной основам правопорядка или нравственности.

Поскольку доля уставного капитала в ТОО ответчиком Д.С., была отчуждена без внесения уставного капитала, что противоречит требованиям п.4 ст.80 ГК согласно которой доля участника товарищества с ограниченной ответственностью может быть отчуждена до полной ее оплаты лишь в той части, в которой она уже оплачена, то суд считает искивые требования подлежащими удовлетворению.

Кроме того, судом принимается во внимание и то обстоятельство, что решением Костанайского городского суда Костанайской области от 08.01.15г. установлена формальность оформления товарищества на ответчика К.Ж., что также является одним из оснований для истца предъявления требований о признании сделки недействительной.

Таким образом, искивые требования конкурсного управляющего ТОО «АГПС» к Д.С., К.Ж., о признании недействительной сделки купли-продажи доли и взыскании суммы вклада в уставный капитал подлежат удовлетворению в полном объеме по основаниям, указанным в настоящем решении.

На основании изложенного, руководствуясь ст.ст. 217-221 ГПК Республики Казахстан, суд

РЕШИЛ:

Исковое заявление конкурсного управляющего ТОО «АГПС» к Д.С., К.Ж., о признании недействительной сделки купли-продажи доли и взыскании суммы вклада в уставный капитал – удовлетворить.

Признать сделку купли-продажи доли в уставном капитале Товарищества с ограниченной ответственностью «АГПС», заключенную между Д.С., и К.Ж., от 19 марта 2009 года, удостоверенной нотариусом г.Астана И.К., недействительной.

Взыскать с Д.С., в пользу конкурсного управляющего Товарищества с ограниченной ответственностью «АГПС» сумму невнесенного уставного капитала в размере 5 000 000 (пять миллионов) тенге.

Взыскать с Д.С., в доход государства сумму государственной пошлины в размере 50 991 (пятьдесят тысяч девятьсот девяносто один) тенге.

Ғ) Корпоративтік коммерциялық ұйымның жарғылық капиталындағы үлесті сатып алу сату шартын жарамсыз деп тануға қатысты байламдар

ЗАОЧНОЕ РЕШЕНИЕ

17 января 2012 года

г. Астана

Специализированный межрайонный экономический суд г. Астаны, рассмотрев в открытом судебном заседании в городе Астана в здании экономического суда гражданское дело по заявлению А.А., к Н.Ж., о признании сделки купли-продажи уставного капитала недействительной,

УСТАНОВИЛ:

А.А., обратился в суд с иском к Н.Ж., о признании сделки купли-продажи уставного капитала недействительной,

В судебном заседании представитель заявителя поддержал заявленные требования и суду пояснил следующее.

14 июля 2011 года Н.Ж. по договору купли-продажи продал А.А. 100% долю участия в уставном капитале ТОО «И» за 92 000 тенге.

При заключении сделки Н.Ж. заверял, что фирма имеет открытую и прозрачную бухгалтерию, налоги все уплачены.

Однако, при осуществлении предпринимательской деятельности было установлено, что ТОО «И» осуществляло свою деятельность в нарушение действующего законодательства, были обнаружены уведомления налогового органа о доначислении и корректировке сумм налогов, подлежащих уплате на общую сумму 110 млн. тенге. ТОО «И» работало с лжепредприятиями, в результате чего были также выставлены уведомления налогового органа. Н.Ж., ввел в заблуждение А.А., продав указанную долю ТОО «И».

По указанным основаниям просил суд удовлетворить заявленные требования.

Представители ответчика Н.Ж., на судебные заседания не явились, по имеющимся у суда адресам, ответчик не находится, другие сведения о местонахождении ответчика у суда отсутствуют. Учитывая, что

местонахождение ответчика неизвестно, судом приняты все меры по его извещению, суд считает необходимым рассмотреть дело в порядке заочного производства, о чем вынесено соответствующее определение.

Суд, заслушав доводы истца, исследовав представленные доказательства, установив имеющие значение для дела обстоятельства, приходит к следующему. При этом суд в соответствии со ст.ст.218, 261 ГПК РК основывает решение лишь на тех доказательствах, которые были исследованы в судебном заседании.

14 июля 2011 года между Н.Ж. (продавец) и А.А. (покупатель) был заключен договор купли-продажи, по условиям которого продавец продает, а покупатель купил 100% долю участия в уставном капитале ТОО «И» за 92 000 тенге.

3 августа 2010 года ГУ «Налоговое управление по Алматинскому району города Астана» выставляет в адрес ТОО «И» уведомление №07000018227 о нарушениях ч.4 ст.209 КРКоАП по представленной декларации по КППН за 2006 год, установлено превышение исчисленного КППН.

8 ноября 2010 года ГУ «Налоговое управление по Алматинскому району города Астана» выставляет в адрес ТОО «И» уведомление №09000567965 о нарушениях п.п.1 п.5 ст.584 НК РК в части несоответствия представленной декларации.

7 декабря 2010 года ГУ «Налоговое управление по Алматинскому району города Астана» выставляет в адрес ТОО «И» уведомление №07000022755 о нарушениях налоговой отчетности, а именно по счет-фактурам, выписанным лжепредприятиям ТОО «Целин Спецмонтажстрой», ТОО «СТС Строй» за третий квартал 2006 года, первый-второй кварталы 2007 года на общую сумму 10 750 810 тенге.

12 апреля 2010 года ГУ «Налоговое управление по Алматинскому району города Астана» выставляет в адрес ТОО «И» уведомление №07000012784 о нарушениях ч.4 ст.209 КРКоАП по представленной декларации по КППН за 2006 год, установлено превышение исчисленного КППН.

17 августа 2011 года ГУ «Налоговое управление по Алматинскому району города Астана» выставляет в адрес ТОО «И» уведомление №07000002284 о нарушениях налоговой отчетности, а именно по

счет-фактурам, выписанным лжепредприятиям ТОО «Адалдык-2007» за 2008 год.

В соответствии с п.п.5 п.1 ст.258 Кодекса Республики Казахстан «О налогах и других обязательных платежах в бюджет» (Налоговый кодекс РК) налог на добавленную стоимость, ранее отнесенный в зачет, подлежит исключению из зачета по операциям с налогоплательщиком, признанным лжепредприятием на основании вступившего в законную силу приговора или постановления суда.

Согласно п.п.2 ст.115 Налогового кодекса РК вычету не подлежат расходы по операциям с налогоплательщиком, признанным лжепредприятием на основании вступившего в законную силу приговора или постановления суда, произведенные с даты начала преступной деятельности, установленной судом.

Статьей 192 Уголовного кодекса РК (в редакции 2009 года) предусмотрено, что лжепредпринимательство есть создание субъекта частного предпринимательства либо приобретение акций (долей участия, паев) других юридических лиц, предоставляющее право определять их решения, а равно руководство им, без намерения осуществлять предпринимательскую деятельность, при условии, если все совершенные сделки преследуют противоправные цели или причинили крупный ущерб гражданину, организации или государству.

В соответствии с п.8 ст.159 ГК РК сделка, совершенная вследствие заблуждения, имеющего существенное значение, может быть признана судом недействительной по иску стороны, действовавшей под влиянием заблуждения. Существенное значение имеет заблуждение относительно природы сделки, тождества или таких качеств ее предмета, которые значительно снижают возможности его использования по назначению. Заблуждение в мотивах может служить основанием недействительности сделки лишь при включении такого мотива в ее содержание в качестве отлагательного или отменительного условия (статья 150 настоящего Кодекса).

Анализируя совокупность представленных суду документов суд приходит к выводу, что заявленные требования подлежат удовлетворению по следующим основаниям. Из исследованных документов видно, что 14 июля 2011 года между Н.Ж., и А.А., был заключен договор купли-продажи, по условиям которого последний приобрел 100% долю участия в уставном капитале ТОО «И» за 92 000 тенге.

Однако, впоследствии при осуществлении предпринимательской деятельности было установлено, что ТОО «И» осуществляло свою деятельность в нарушение действующего законодательства, по порядку сдачи налоговой отчетности выявлены нарушения, установлены факты превышения КПН, ТОО «И» работало с лжепредприятиями, в результате чего были также выставлены уведомления налогового органа о превышении сумм по налогу на добавленную стоимость и корпоративному подоходному налогу. Указанные обстоятельства имели место в декабре 2010 года, прежний собственник ТОО в силу своего правового статуса должен был знать о них, и в силу обычаев делового оборота обязан был уведомить покупателя об этом, что сделано не было. В июле 2011 года при заключении договора купли-продажи А.А., не был осведомлен об этом, был введен в заблуждение, вследствие чего заявленные требования о признании сделки недействительной подлежат удовлетворению.

Доказательств, опровергающих вышеизложенные обстоятельства, представители ответчика суду не представили, документов, препятствующих удовлетворению иска, не имеется. Исходя из этого, суд основывает свои выводы только на тех документах, которые были непосредственно исследованы в судебном заседании.

На основании изложенного, руководствуясь ст.ст.217-221 ГПК, суд

РЕШИЛ:

Исковые требования А.А., к Н.Ж., о признании сделки купли-продажи уставного капитала недействительной – удовлетворить.

Признать недействительным договор купли-продажи уставного капитала ТОО «И» №16549 от 14 июля 2011 года между А.А., и Н.Ж..

Взыскать с Н.Ж., в пользу А.А., госпошлину в сумме 756 (семьсот пятьдесят шесть) тенге.

Ответчик вправе подать в специализированный межрайонный экономический суд г.Астаны заявление об отмене заочного решения в течении пяти дней с момента получения им копии решения.

Заочное решение может быть обжаловано или опротестовано в апелляционном порядке в течении пятнадцати дней по истечении срока на подачу заявления об отмене этого решения, либо в тот же срок с момента вынесения судом первой инстанции определения об отказе в

удовлетворении данного заявления, в апелляционную коллегия суда г.Астаны через специализированный межрайонный экономический суд г.Астаны.

РЕШЕНИЕ

12 мая 2016 года

г. Талдыкорган

Специализированный межрайонный экономический суд Алматинской области, рассмотрев в открытом судебном заседании в здании суда гражданское дело по иску Б.З., к И.Н., о признании недействительным договор купли-продажи 100% доли от 29 декабря 2014 года,

УСТАНОВИЛ:

Б.З., обратилась в суд с иском к И.Н., о признании недействительным договора купли-продажи 100% доли в уставном капитале ТОО «Л» от 29 декабря 2014 года, мотивируя иск тем, что 29 декабря 2014 года между истцом и И.Н., был заключен договор купли-продажи 100% доли в уставном капитале ТОО «Л» (далее – ТОО). Фактически собственником данного товарищества являлась Х.А., а И.Н., являлась подставным участником ТОО. Х.А., при совершении сделки заведомо хотела продать истцу ТОО с долгами, о чем не уведомила истца. Пользуясь тем, что истец ей поверила, обременений либо претензий со стороны третьих лиц не было, т.к. она это об этом факте скрыла, продала истцу ТОО, используя обманные методы, введя истца в заблуждение, что является противозаконным.

В судебном заседании истец поддержала свой иск и просила его удовлетворить.

Ответчик иск не признала, просила суд отказать в его удовлетворении, указав на то, что она при продаже доли участия в ТОО «Л» в заблуждение и обман покупателя Балгабекову З.Ж. не вводила, о наличии задолженности ТОО перед третьими лицами не знала, а истец добровольно приобрела долю через своего супруга Б.Р., работавшего юристом в данном ТОО с 2013 года, который знал и мог проверить финансовое положение организации.

Представители третьего лица, не заявляющего самостоятельных требований на предмет спора ТОО «Л» на судебное заседание не явились, хотя ТОО надлежащим образом было извещено о времени и месте судебного заседания, в связи, с чем суд, признав не явку представителей данного третьего лица неуважительной, определил рассмотреть дело без их участия по имеющимся в деле доказательствам.

Суд, выслушав пояснения сторон, исследовав представленные материалы, установив обстоятельства, имеющие значение для разрешения дела, оценив доказательства с точки зрения относимости, допустимости, достоверности, все собранные доказательства в совокупности, приходит к следующему.

Согласно п. 1 ст. 27 Гражданского процессуального кодекса РК (далее – ГПК РК), к корпоративным спорам относятся споры, стороной которых являются коммерческая организация, и (или) ее акционеры (участники, члены), в том числе бывшие (далее – корпоративные споры), связанные с принадлежностью акций акционерных обществ, долей участия в уставном капитале хозяйственных товариществ, паев членов кооперативов, установлением их обременений и реализацией вытекающих из них прав, в том числе признания сделок с ними действительными.

Из материалов дела следует, что 29.12.2014 года между И.Н., (от имени которой действовала Б.А., по нотариально заверенной доверенности за №8-5139 от 27.11.2014 года) и Б.З., был заключен договор купли продажи 100% доли в уставной капитале ТОО «Л» со всеми причитающимися процентами и дивидендами за 151 200 тенге (далее – договор).

Согласно п.4 договора, расчет был произведен до подписания договора.

Согласно ответа Департамента юстиции Алматинской области, первичная регистрация ТОО «Л» (БИН 111240018619, Алматинская область, Карасайский район, г.Каскелен, ул. Аблайхана 48), была произведена 26.12.2011 года Управлением юстиции Карасайского района с выдачей свидетельства за №2785-1907-05-ТОО. Единственный учредитель и руководитель: Л.И.

31.05.2013 года в связи с изменением руководителя и состава учредителей на основании договора купли продажи уставного капитала от 29.05.2013 года произведена государственная перерегистрация юридического лица. Учредитель: Н.И., руководитель: Г.В.

22.08.2013 года в связи с изменением состава учредителей на основании договора купли продажи уставного капитала от 20.08.2013 года произведена государственная перерегистрация юридического лица. Учредитель: И.Н., руководитель: Г.В.

30.12.2014 года в связи с изменением состава учредителей на основании договора купли продажи уставного капитала от 29.12.2014 года произведена государственная перерегистрация юридического лица. Учредитель: Б.З., руководитель: Г.В.

02.02.2015, 01.04.2015 года, 05.08.2015 года в связи с изменением руководителя внесены изменения и дополнения в учредительные документы товарищества.

На сегодняшний день учредителем является Б.З., руководителем Н.И.

Б.З. просит суд признать недействительным договор купли-продажи 100% доли от 29 декабря 2014 года, в связи с введением ее в заблуждение и обманом со стороны Х.А., со ссылкой на статью 159 Гражданского кодекса РК (далее – ГК).

Пунктами 8, 9 ст.159 ГК предусмотрено, что сделка, совершенная вследствие заблуждения, имеющего существенное значение, может быть признана судом недействительной по иску стороны, действовавшей под влиянием заблуждения.

Существенное значение имеет заблуждение относительно природы сделки, тождества или таких качеств ее предмета, которые значительно снижают возможности его использования по назначению. Заблуждение в мотивах может служить основанием недействительности сделки лишь при включении такого мотива в ее содержание в качестве отлагательного или отменительного условия (статья 150 настоящего Кодекса).

Сделка, совершенная под влиянием обмана, насилия, угрозы, а также сделка, которую лицо было вынуждено совершить вследствие стечения тяжелых обстоятельств на крайне невыгодных для себя условиях, чем другая сторона воспользовалась (кабальная сделка), может быть признана судом недействительной по иску потерпевшего.

В соответствии со статьей 72 ГПК РК, каждая сторона должна доказать те обстоятельства, на которые она ссылается как на основания своих требований и возражений. Согласно части 1 статьи 68 ГПК РК, каждое доказательство подлежит оценке с точки зрения относимости,

допустимости, достоверности, а все собранные доказательства в совокупности – достаточности для разрешения гражданского дела.

Между тем, истцом, не представлено суду достаточных доказательств заключения сделки вследствие введения ее в заблуждение или под влиянием обмана со стороны ответчика И.Н.

Установлено, что Б.З., проявив инициативу по предложению своего супруга Б.Р., добровольно приобретает 100% долю участия в ТОО «Л» у И.Н., осознавала то, что приобретает именно долю участия в ТОО, то есть в данном случае отсутствует заблуждение имеющее существенное значение относительно предмета покупки или обман.

Кроме того, отсутствует заблуждение истца относительно природы сделки, тождества или таких качеств ее предмета, которые значительно снижают возможности его использования по назначению, так как истец осознавал что приобретает именно долю участия в ТОО «Л», а не любое иное другое имущество.

Согласно представленного суду отзыва нотариуса Карасайского района Алматинской области Х.Е., и приложенных к нему документов, на момент совершения сделки супруг истца Б.Р., дал письменное согласие своей супруге Б.З., на приобретении доли в ТОО «Л», а также была представлена справка от 22.12.2014 года с Управления государственных доходов по Карасайскому району Алматинской области об отсутствии налоговой задолженности налогоплательщика, задолженности по обязательным пенсионным взносам, и социальным отчислениям.

Согласно ст.11 Закона РК «О товариществах с ограниченной и дополнительной ответственностью» (далее – Закон), участники товарищества с ограниченной ответственностью вправе получать информацию о деятельности товарищества и знакомиться с его бухгалтерской и иной документацией в порядке, предусмотренном уставом товарищества; прекратить участие в товариществе путем отчуждения своей доли в порядке, предусмотренном настоящим Законом.

При осуществлении покупки доли участия в ТОО «Л», истец должен был проявить надлежащую осторожность и предусмотрительность и вправе был запросить для ознакомления необходимые документы, касающиеся финансово-хозяйственной деятельности ТОО для принятия соответствующего решения о приобретении либо об отказе в приобретении доли участия в ТОО.

Более того, как установлено в судебном заседании супруг истца Б.Р., с 2013 года работал юристом в ТОО «Л» и имел взаимоотношения с Х.А., в том числе по другим организациям, то есть был осведомлен о деятельности ТОО «Л» и самой Х.А.

В силу п.3 ст.76 ГПК, вступивший в законную силу приговор суда по уголовному делу, которым признается право на удовлетворение иска, обязателен для суда, рассматривающего дело о гражданско-правовых последствиях деяний лица, в отношении которого состоялся приговор суда. Вступивший в законную силу приговор суда обязателен для суда, рассматривающего такое гражданское дело, также по вопросам, имели ли место эти деяния и совершены ли они данным лицом, а также в отношении других установленных приговором обстоятельств и их правовой оценки.

Как следует из приговора суда №2 г.Усть-Каменогорска Восточно-Казахстанской области от 23.12.2015 года свидетель Б.З., суду показала, что учредителем ТОО «Л» она согласилась стать через своего супруга по просьбе Х.А., а свидетель Б.Р., показал что работал юристом в ТОО «Л» и Х.А., попросила найти нового учредителя, он предложил стать учредителем своей супруге. Следовательно, отсутствует заблуждение и обман в отношении истца со стороны ответчика И.Н.

Приговором суда не установлено наличие обмана или введение в заблуждение со стороны И.Н., в отношении Б.З., при продаже доли участия в ТОО «Л». Как следует из ее показаний о том что, ТОО «Л» по договору не поставило нефтепродукты ТОО «Р» ей стало известно позже от сотрудников полиции.

Согласно п.1 ст.2 Закона, товариществом с ограниченной ответственностью признается учрежденное одним или несколькими лицами товарищество, уставный капитал которого разделен на доли определенных учредительными документами размеров; участники товарищества с ограниченной ответственностью не отвечают по его обязательствам и несут риск убытков, связанных с деятельностью товарищества, в пределах стоимости внесенных ими вкладов.

Товарищество с ограниченной ответственностью отвечает по своим обязательствам всем принадлежащим ему имуществом. Товарищество не отвечает по обязательствам своих участников.

Таким образом, как следует из гражданского законодательства участники товарищества с ограниченной ответственностью не отвечают

по его обязательствам и несут риск убытков, связанных с деятельностью товарищества, в пределах стоимости внесенных ими вкладов, также как и товарищество не отвечает по обязательствам своих участников, то есть само юридическое лицо (ТОО) и его участник являются самостоятельными субъектами правоотношений в гражданском обороте и каждый выступает в них от своего имени.

В связи с чем, наличие долгов перед третьими лицами у ТОО «Л» не может служить основанием для признания сделки купли-продажи доли в уставной капитале ТОО недействительным, так как ТОО действует в гражданском обороте от своего имени и самостоятельного от своего участника.

Кроме того, истец в судебном заседании подтвердила, что ее супруг Б.Р., знал о наличии текущей задолженности ТОО перед третьими лицами, но не в таких количествах и не на такие суммы.

Согласно ст.33, 37, 44 ГК, юридическим лицом признается организация, которая имеет на праве собственности, хозяйственного ведения или оперативного управления обособленное имущество и отвечает этим имуществом по своим обязательствам, может от своего имени приобретать и осуществлять имущественные и личные неимущественные права и обязанности, быть истцом и ответчиком в суде.

Юридическое лицо приобретает гражданские права и принимает на себя обязанности только через свои органы, действующие в соответствии с законодательными актами и учредительными документами.

Юридические лица, кроме специальных финансовых компаний, финансируемых учредителем учреждений и казенных предприятий, отвечают по своим обязательствам всем принадлежащим им имуществом.

При этом, приобретение истцом доли участия в уставном капитале ТОО «Л», расценивается судом как предпринимательский риск, так как в силу ст.10 ГК, предпринимательская деятельность осуществляется от имени, за риск и под имущественную ответственность предпринимателя.

Как следует из п.8 ст. 159 ГК, если заблуждение явилось следствием грубой неосторожности участника сделки либо охватывается его предпринимательским риском, суд с учетом конкретных обстоятельств и интересов другого участника сделки вправе отказать в иске о признании сделки недействительной.

Вместе с тем в силу норм ГК, изменения состава участников либо органа управления товариществом (директора) не влечет изменение либо прекращение обязательств принятых самим юридическим лицом. Также участники товарищества с ограниченной ответственностью не отвечают по его обязательствам и несут риск убытков, связанных с деятельностью товарищества, в пределах стоимости внесенных ими вкладов.

При этом, члены исполнительного органа товарищества с ограниченной ответственностью могут быть привлечены к ответственности по требованию любого из участников товарищества по возмещению убытков, причиненных ими товариществу в период осуществления ими деятельности.

Согласно ч.2 ст.76 ГПК, обстоятельства, установленные вступившим в законную силу решением суда по ранее рассмотренному гражданскому делу, обязательны для суда и не доказываются вновь при разбирательстве других гражданских дел, в которых участвуют те же лица.

Решением Карасайского районного суда Алматинской области от 17.09.2015 года иск Б.З., к бывшему участнику ТОО «Л» Х.А., о признании сделки недействительной оставлен без удовлетворения.

Вместе с тем, согласно ответа Департамента государственных доходов по Алматинской области предоставленного на запрос суда, 16.10.2015 года Службой экономических расследований начато досудебное расследование по факту создания ТОО «Л» с признаками лжепредприятия, по признакам уголовного правонарушения, предусмотренного ст.215 УК РК, где согласно регистрационных данных единственным учредителем является Б.З., а руководителем значится Н.И.

Согласно п.2 ст. 158 ГК РК, лицо, умышленно заключившее сделку, которая нарушает требование законодательства, устава юридического лица либо компетенцию его органов, не вправе требовать признания сделки недействительной, если такое требование вызвано корыстными мотивами или намерением уклониться от ответственности.

При изложенных обстоятельствах, суд приходит к выводу, что в удовлетворении исковых требований Б.З., к И.Н., о признании недействительным договора купли-продажи 100% доли участия в ТОО «Л» от 29 декабря 2014 года следует отказать.

На основании всего изложенного, руководствуясь статьями 16, 223-226 ГПК РК,

РЕШИЛ:

Иск Б.З.,к И.Н.,о признании недействительным договора купли-продажи 100% доли от 29 декабря 2014 года – оставить без удовлетворения.

Решение может быть обжаловано и (или) опротестовано с соблюдением требований статей 401, 403 Гражданского процессуального кодекса Республики Казахстан в апелляционную судебную коллегия по гражданским делам Алматинского областного суда через специализированный межрайонный экономический суд Алматинской области в течение одного месяца со дня вынесения решения в окончательной форме, а лицами, не участвовавшими в судебном разбирательстве, со дня направления им копии решения.

Г) Корпоративтік коммерциялық ұйымдардың жарғылық капиталындағы үлестерді (акцияларды) несіз деп тануға қатысты сот практикасы

РЕШЕНИЕ

17 февраля 2012 года

г. Кызылорда

Кызылординский специализированный межрайонный экономический, рассмотрев в открытом судебном заседании гражданское дело по заявлению заявителя АО «С» о признании отказа от права собственности на привилегированные акции в количестве 4193 штук и простые акции 514 штук АО «С» принадлежащие 94 физическим лицам и одному юридическому лицу и признании право собственности на эти привилегированные и простые акции за АО «С»,

УСТАНОВИЛ:

Заявитель АО «С» обратился в суд с заявлением о признании отказа от права собственности на привилегированные акции в количестве 4193 штук и простые акции 514 штук АО «С» принадлежащие 94 физическим лицам и одному юридическому лицу и признании

право собственности на эти привилегированные и простые акции за АО «С», указывая на то, что ОАО «С» было реорганизовано и создано 21.01.1994 году с уставным капиталом 43 667 580 тенге, с количеством объявленных ценных бумаг 52 601 штуки, из них размещенных 52 601 штуки, всего держателей ценных бумаг общества 95 физических лиц и одно юридическое лицо. 02.10.2003 году ОАО «С» в связи с введением в действие нового Закона РК «Об акционерных обществах», увеличения уставного капитала общества и изменением наименования в АО «С» прошло государственную перерегистрацию в Департаменте юстиции Кызылординской области.

25.11.2011 году акционер С.П. владеющий 47 894 простыми акциями, обладающего 47 894 голосов, что составляет 91,05% от общего числа голосов, продал часть своих акции в количестве 6 226 штук Б.А. В связи с чем общее число акционеров в АО «С» составило 97 держателей ценных бумаг. 94 акционера физических лиц обладающих привилегированными акциями в количестве 4 193 штук и 1 юридическое лицо, владеющее 514 штук простыми акциями на момент создания общества в 1994 году сообщили регистратору общества свои данные для ведения системы реестров держателей акции общества, но эти данные занесены по старым образцам паспортов СССР, также в реестре указаны только лишь фамилия и инициалы имени этих акционеров. А организационно-правовая форма одного юридического лица держателя 514 штук простых акции, указана как открытое акционерное общество, тогда как в соответствии с действующим законодательством РК, подобной организационно правовой формы уже не существует. Эти акционеры с момента создания общества вообще не давали о себе знать, не обращались в общество за получением дивидендов, не участвовали в деятельности общества и не сообщали свои новые реквизиты документов удостоверяющую их личность, поэтому обществу не известно их местонахождение. Тогда как, согласно пп.2 п.1 ст. 15 Закона РК «Об акционерных обществах», акционер общества обязан, в течение десяти дней извещать регистратора общества и номинального держателя акций, принадлежащих их данному акционеру, об изменении сведений, необходимых для ведения системы реестров держателей акции общества. Общество уже неоднократно пыталось разыскать этих акционеров, однако из-за не полноты данных

указанных в системе реестров, ввиду неизвестности их места нахождения наши попытки были безрезультатны, сами акционеры уже на протяжении 17 лет не принимают участия в деятельности общества и вообще им не интересуются, что дает нам все основания полагать, что эти акционеры отказались от принадлежащих им акции общества. Во всех общих собраниях общества принимают участия только лишь два акционера С.П., Б.А., обладающие простыми акциями общества, которые активно принимают участие в деятельности общества. Все эти акции 95 акционеров, общество ведет на протяжении 17 лет, в связи с чем в случае признания судом отказа акционеров от привилегированных акции общество готово приобрести право собственности на эти акции, но при этом готово внести стоимость этих акции в размере 3 906 810 тенге на специально открытый депозитный счет в банке второго уровня. На основании вышеизложенного руководствуясь действующим законодательством РК, просить суд признать отказ от права собственности на привилегированные акции в количестве 4193 штук и простые акции 514 штук АО «С» принадлежащие 94 физическим лицам и одному юридическому лицу ТОО «А», т акже признать право собственности на эти привилегированные и простые акции за АО «С».

В суде представитель заявителя М.А., поддержав заявление, просит суд признать отказ от права собственности на привилегированные акции в количестве 4193 штук и простые акции 514 штук АО «С» принадлежащие 94 физическим лицам и одному юридическому лицу ТОО «А», признать право собственности на эти привилегированные и простые акции за АО «С».

Заслушав представителя АО «С», проверив материалы дела, исследовав представленные доказательства, суд приходит к следующему.

Согласно ст. 115 ГК РК, объектами гражданских прав могут быть имущественные и личные неимущественные блага и права. К имущественным благам и правам (имуществу) относятся: вещи, деньги, в том числе иностранная валюта, финансовые инструменты, работы, услуги, объективированные результаты творческой интеллектуальной деятельности, фирменные наименования, товарные знаки и иные средства индивидуализации изделий, имущественные права и другое имущество.

То есть ценные бумаги, в том числе акции, являются самостоятельным объектом права собственности.

В судебном заседании установлено что ОАО «С» было реорганизовано и создано в январе 1994 года с уставным капиталом 43 667 580 тенге, с количеством объявленных ценных бумаг 52 601 штуки, из них размещенных 52 601 штуки, всего держателей ценных бумаг общества 95 физических лиц и одно юридическое лицо.

В связи с принятием закона «Об акционерных обществах» ОАО «С» преобразовано в АО «С».

После продажи 25 ноября 2011 года одним из акционеров, владеющим 47 894 простыми акциями, обладающего таким же количеством голосов части акции в количестве 6 226 штук, состав акционеров составил 97 держателей ценных бумаг.

В судебном заседании представитель общества пояснила, что в 1994 году 94 акционера, обладающие привилегированными акциями (не голосующие) в количестве 4 194 штук и 1 юридическое лицо, владеющее 514 штук простыми акциями сообщили регистратору свои данные для ведения системы реестров держателей акции общества, занесенные по старым образцам паспортов СССР с указанием фамилии и инициалов имени. При этом организационно правовая форма общества указана как открытое акционерное общества, которая не соответствует действующему ныне законодательству, форма открытого АО в республике не существует. С момента создания АО «С» акционеры не давали о себе знать, не обращались за получением дивидендов, не участвовали в деятельности общества, АО «С» не может установить их местонахождение.

Доводы заявителя о бездействии акционеров, суд находит обоснованными и при этом исходит из требований Гражданского кодекса РК, относительно законов «Об акционерных обществах», «О рынке ценных бумаг», устава и учредительных документов акционерного общества.

Так в силу ст. 15 закона «Об акционерных обществах» акционер общества обязан, в течение десяти дней извещать регистратора общества и номинального держателя акций, принадлежащих данному акционеру, об изменении сведений, необходимых для ведения системы реестров держателей акций общества.

Согласно закона «О рынке ценных бумаг» право владельцев бумаги на ценные бумаги удостоверяются записями на лицевых счетах у держателя реестра.

На протяжении длительного времени, акционеры, владеющие привилегированными акциями общества, не уведомили держателя реестра об изменении сведений, о вступлении в права наследования и т.д.

Уставом общества и учредительными документами предусмотрено, что при решении особо важных вопросов, затрагивающих интересы АО, владельцы акций обязаны участвовать в собрании акционеров.

Факт снижения эффективности управления обществом в результате неизвестности места нахождения акционеров, и не участие их в деятельности общества, невозможность установления места пребывания по делу установлен и сомнения не вызывает, в связи с этим суд вправе отдать предпочтение интересам преобладающего акционера, владеющего простыми акциями общества и имеющего интерес в развитии предприятия в целом.

Статьей 10 ГК гарантированы свобода предпринимательской деятельности и обеспечение поддержки и защиты прав и интересов коммерческой организации, к каковой относится акционерное общество. Поэтому учитывая бездействие акционеров на протяжении длительного времени, не принимавших участие в деятельности общества, не выполнивших требование закона об извещении держателя реестра об изменении сведений, суд полагает возможным в данном случае применить принудительный выкуп привилегированных акций с зачислением на счета акционеров стоимости этих акций.

В силу п.1 ст. 25 закона «Об акционерных обществах» АО имеет право сделать предложение лицу, желающему продать акции общества, об их покупке самим обществом или третьими лицами по цене, превышающей предложенную цену. Обществом предложена рыночная стоимость акций в размере 3 906 810 тенге, что согласуется с требованиями закона при наличии бездействия акционеров на протяжении более 17 лет.

Согласно п.1 ст. 240 ГК, гражданин или юридическое лицо, не являющееся собственниками имущества, но добросовестно, открыто и непрерывно владеющие как своим собственным недвижимым имуществом в течение семи лет, либо иным имуществом не менее пяти лет, приобретает право собственности на это имущество (приобретательная давность).

При этом суд исходит из возможности обращения в суд с иском о признании права собственности в силу приобретательной давности, вытекающей из ст. 9 ГК, в силу которой защита гражданских прав осуществляется путем признания права.

Как указано выше, на протяжении длительного времени акционеры не проявляют интереса к деятельности общества, новые сведения ими реестродержателю АО «Регистраторская система ценных бумаг» не сообщены, как и лицевые счета, на которые возможно перечисление дивидендов, то есть возложенные на акционеров обязательства не выполнены.

А также, принятыми мерами суда по установлению данных 94 физических лиц и 1 юридического лица ТОО «А» из за отсутствия сведений о них.

Нормативным постановлением Верховного Суда РК от 28 декабря 2009 года «О применении законодательства об акционерных обществах» применение судами положений гражданского законодательства о признании акционера безвестно отсутствующим либо акции бесхозяйными недопустимо. Перечисление обществом дивидендов по привилегированным акциям на счет отсутствующих акционеров считается надлежащим исполнением обязательства.

Учитывая, что требование заявлено о применении п.1 ст. 240 ГК об установлении права собственности в силу приобретательной давности по мотиву добросовестности, открытости и непрерывности владения, суд полагает возможным применение данной нормы закона. При этом исходит из необходимости защиты прав общества, имеющего интерес в развитии АО в целом, с учетом изменения законодательства в течение последних 17 лет, прошедшего с момента создания ОАО.

Признание по суду права собственности в силу приобретательной давности является основанием для регистрации права собственности.

На основании изложенного и руководствуясь требованиями и пунктом 5 ст. 291, 295 ГПК Республики Казахстан, суд

РЕШИЛ:

Признать право собственности за АО «С» на привилегированных акций 4 193 /четыре тысячи сто девяносто три/ штук и простые акции

514 /пятьсот четырнадцать/ штук, зарегистрированных за 94 /девятью/ физическим лицам и одному юридическому лицу.

Зачислить на расчетный счет стоимость акций в размере 3 906 810 /три миллиона девятьсот шесть тысяч восемьсот десять/ тенге.

ПОСТАНОВЛЕНИЕ

16 апреля 2015 года

г. Усть-Каменогорск

Апелляционная судебная коллегия по гражданским и административным делам Восточно-Казахстанского областного суда, рассмотрев в открытом судебном заседании в помещении областного суда гражданское дело по иску Товарищества с ограниченной ответственностью (далее по тексту ТОО) «ПКФ «Р» к Акционерному обществу (далее по тексту АО) «Единый регистратор ценных бумаг» о признании бесхозяйной доли участия в Уставном капитале ТОО ПКФ «Р», признания право собственности, об обязывании выплаты номинальной стоимости в Уставном капитале АО «М», поступившее по апелляционной жалобе истца на решение Усть-Каменогорского городского суда от 6 октября 2014 года,

УСТАНОВИЛА:

ТОО «ПКФ «Р» (далее ТОО) обратилось с заявлением о признании движимой вещи бесхозяйной, признании права собственности по приобретательной давности, мотивируя тем, что ТОО «ПКФ «Р» было создано путем преобразования из ОАО «Р» 18.07.2005 года. Участник товарищества, АО «М» с долей участия 6,3507% от размера уставного капитала было ликвидировано, что подтверждается приказом № 2356р от 14.08.2000 года Департамента юстиции ВКО. Свои обязательства, предусмотренные ст. 12 Закона «О товариществах с ограниченной и дополнительной ответственностью» по извещению исполнительного органа об изменении своих сведений АО «М» и его правопреемники не исполнили. Фактически АО «М» отказались от своего права собственности на долю в товариществе, что является основанием для признания доли участия бесхозяйной вещью в порядке

ст. 242 Гражданского кодекса (далее ГК), а также для признания ТОО «ПКФ «Р» собственником доли АО «М» в силу приобретательной давности. Просили признать бесхозяйной долю участия в уставном капитале ТОО «ПКФ «Р» 6,3507%, находящуюся на счете АО «М» (код ценных бумаг НИН – KZ1C23032021); признать за ТОО «ПКФ «Р» право собственности по приобретательной давности на долю участия в уставном капитале ТОО «ПКФ «Р» 6,3507%, находящуюся на счете АО «М» и передать их в собственность ТОО «ПКФ «Р» путем возложения обязанности на АО «Единый регистратор ценных бумаг» зачисления доли на реэмиSSIONный счет ТОО «ПКФ «Р», открытый в системе АО «Единый регистратор ценных бумаг»; обязать ТОО «ПКФ «Р» выплатить номинальную стоимость доли участия в уставном капитале АО «М» либо его правопреемнику в случае их объявления и обращения с требованием об оплате стоимости признанной бесхозяйной доли.

Решением Усть-Каменогорского городского суда от 6 октября 2014 года в удовлетворении иска ТОО ПКФ «Р» о признании бесхозяйной доли участия в Уставном капитале ТОО ПКФ «Р», признания право собственности, об обязывании выплаты номинальной стоимости в Уставном капитале АО «М», отказано.

В апелляционной жалобе представитель истца И., просит решение суда отменить, вынести новое решение об удовлетворении иска, так как считает, что вывод суда относительно вещного характера доли участника в имуществе и об отсутствии у доли участия в уставном капитале признаков бесхозяйной вещи, необоснованными, поскольку заявителем не ставился вопрос о выделе доли участника. Кроме того, доля была во владении ТОО с 1996 года и владение осуществлялось открыто и добросовестно.

Судом апелляционной инстанции сторона АО «Единый регистратор ценных бумаг» о времени и месте слушания дела был извещен надлежащим образом, ходатайств об отложении разбирательства дела в суд апелляционной инстанции не поступило, поэтому дело подлежит рассмотрению по существу.

Заслушав пояснения И., поддержавшей доводы жалобы, суд апелляционной инстанции, исследовав материалы дела, изучив доводы жалобы, считает необходимым решение суда оставить без изменения по следующим основаниям.

Из материалов дела следует, что заявитель ТОО «ПКФ «Р» зарегистрирован в органах юстиции 28.12.2005 года. АО «М» является одним из участников ТОО «ПКФ «Р» с долей участия 6,3507% уставного капитала, который был ликвидирован приказом Департамента юстиции ВКО № 2356р от 14.08.2000 года.

Как установлено судом, заявитель ТОО просит на основании ст.242 ГК признать безхозяйной долю участия в уставном капитале ТОО, находящееся на счете АО «М» величиной 6,3507% и право собственности за ТОО по приобретательной давности на долю участия в уставном капитале ТОО.

Согласно п.1 ст.242 ГК бесхозяйной является вещь, которая не имеет собственника или собственник которой неизвестен, либо вещь, от права собственности на которую собственник отказался.

Пунктом 2 ст. 242 ГК предусмотрено, что если это не исключается правилами о приобретении права собственности на вещи, от которых собственник отказался (статья 243 настоящего Кодекса), о находке (статья 245 настоящего Кодекса), о безнадзорных животных (статья 246 настоящего Кодекса) и клада (статья 247 настоящего Кодекса), право собственности на бесхозяйные движимые вещи может быть приобретено в силу приобретательной давности (статья 240 настоящего Кодекса).

Таким образом, в силу требований данной нормы, заявитель должен доказать факт неизвестности собственника доли АО «М», либо последний отказался от принадлежащей ему доли в уставном капитале ТОО «ПКФ «Р».

Отказывая в удовлетворении иска, суд первой инстанции правильно указал что оснований для признания доли участия АО «М» в уставном капитале ТОО бесхозяйной вещью нет, поскольку требования заявителя противоречат вышеуказанной норме закона. Кроме того, доля участия в ТОО не наделена вещным правом, следовательно, доля участника не может рассматриваться как вещь, в отношении которой применим режим признания ее бесхозяйной.

В связи с изложенным, доводы жалобы не могут быть удовлетворены, так как указанные доводы были предметом рассмотрения и им дана надлежащая оценка, в связи с чем, коллегия не усматривает оснований к отмене решения суда, так как судом не допущено нарушение норм права.

Руководствуясь п.1 ст. 358 ГПК, коллегия

ПОСТАНОВИЛА:

Решение Усть-Каменогорского городского суда от 6 октября 2014 года оставить без изменения, апелляционную жалобу истца – без удовлетворения.

Постановление вступает в законную силу с момента его оглашения.

ПОСТАНОВЛЕНИЕ

1 октября 2015 года

город Астана

Судьи надзорной судебной коллегии по гражданским и административным делам Верховного Суда Республики Казахстан, предварительно рассмотрев ходатайство Директора ТОО «ПКФ «Р» об оспаривании решения Усть-Каменогорского городского суда Восточно-Казахстанской области от 6 октября 2014 года, постановления апелляционной судебной коллегии по гражданским и административным делам Восточно-Казахстанского областного суда от 16 апреля 2015 года, постановления кассационной судебной коллегии Восточно-Казахстанского областного суда от 15 июня 2015 года по гражданскому делу по иску ТОО ПКФ «Р» (далее – Товарищество) к АО «Единый регистратор ценных бумаг» (далее-Акционерное общество) о признании бесхозяйной доли участия в Уставном капитале ТОО ПКФ «Р», признания право собственности, об обязывании выплаты номинальной стоимости в Уставном капитале АО «М»,

УСТАНОВИЛИ:

Решением Усть-Каменогорского городского суда от 6 октября 2014 года в удовлетворении иска Товариществу к Акционерному обществу о признании бесхозяйной доли участия в Уставном капитале Товарищества, признания право собственности и обязывании выплаты номинальной стоимости в Уставном капитале АО «М» отказано.

Постановлением апелляционной судебной коллегии по гражданским и административным делам Восточно-Казахстанского областного суда от 16 апреля 2015 года решение суда оставлено без изменения.

Постановлением кассационной судебной коллегии Восточно-Казахстанского областного суда от 15 июня 2015 года постановление апелляционной инстанции оставлено без изменения.

В ходатайстве заявитель просит отменить состоявшиеся судебные акты, мотивируя тем, что судом грубо нарушены нормы материального и процессуального права. Заявитель утверждает, что суды незаконно отказали в удовлетворении иска, поскольку ими были представлены достаточные и достоверные доказательства того, что доля в размере 6,3507% является вещью, право собственности, на которую носит обязательный характер. Также, истец, как юридическое лицо, уставной капитал которого состоит из долей участия других лиц, фактически владеет всеми частями своего уставного капитала, при этом владеет добросовестно, непрерывно и открыто. В связи с чем, имеет право признать право собственности указанной доли по приобретательной давности.

Изучив материалы ходатайства, обсудив доводы заявителя ходатайства, судьи полагают, что в возбуждении надзорного производства следует отказать по следующим основаниям.

В соответствии с частью 3 статьи 387 ГПК основанием к пересмотру в порядке надзора вступивших в законную силу решений, постановлений и определений является существенное нарушение судом норм материального либо процессуального права. Таких нарушений судами не допущено.

Установлено, что Товарищество было зарегистрировано в органах юстиции 28 декабря 2005 года. АО «М» является одним из участников ТОО «ПКФ «Р» с долей участия 6,3507% уставного капитала, который был ликвидирован приказом Департамента юстиции ВКО № 2356р от 14 августа 2000 года.

Согласно пункту 1 статьи 242 ГК бесхозной является вещь, которая не имеет собственника или собственник которой неизвестен, либо вещь, от права собственности на которую собственник отказался. Пунктом 2 статьи 242 ГК предусмотрено, что если это не исключается правилами о приобретении права собственности на вещи, от которых собственник отказался (статья 243 настоящего Кодекса),

о находке (статья 245 настоящего Кодекса), о безнадзорных животных (статья 246 настоящего Кодекса) и клада (статья 247 настоящего Кодекса), право собственности на бесхозные движимые вещи может быть приобретено в силу приобретательной давности (статья 240 настоящего Кодекса). Отказывая в удовлетворении иска, суды первой, апелляционной и кассационной инстанций правильно указали на недоказанность Товариществом фактов неизвестности собственника доли Акционерного общества либо отказа от принадлежащей ему доли в уставном капитале Товарищества. Кроме того, поскольку доля участия в Товариществе не наделена вещным правом, следовательно, доля участника не может рассматриваться как вещь, в отношении которой применим режим признания ее бесхозной.

При таких обстоятельствах, вывод суда об отсутствии правовых оснований для удовлетворения иска является правильным. Оснований для удовлетворения ходатайства заявителя о возбуждении надзорного производства не имеется.

Руководствуясь подпунктом 2) части 1 статьи 394 ГПК, судьи

ПОСТАНОВИЛИ:

Отказать в возбуждении надзорного производства по пересмотру решения Усть-Каменогорского городского суда Восточно-Казахстанской области от 6 октября 2014 года, постановления апелляционной судебной коллегии по гражданским и административным делам Восточно-Казахстанского областного суда от 16 апреля 2015 года, постановления кассационной судебной коллегии Восточно-Казахстанского областного суда от 15 июня 2015 года.

РЕШЕНИЕ

14.05.2014 года

город Алматы

Районный суд № 2 Алмалинского района г.Алматы, рассмотрев в открытом судебном заседании гражданское дело по заявлению ТОО «П» о признании движимой вещи бесхозным имуществом и признании права собственности,

УСТАНОВИЛ:

Заявитель ТОО «П» обратился в суд с заявлением о признании движимой вещи бесхозяйным имуществом и признании права собственности в силу приобретательской давности, мотивируя тем, что ТОО «П» (далее – «ТОО») является фактическим владельцем движимой вещи – общей доли в размере 7,793% в уставном капитале ТОО, собственники которых не принимают участия в деятельности Товарищества и установить с ними связь продолжительное время не удается. Для проведения мероприятий согласно Устава Товарищества, необходимо присутствие всех участников, что влияет на голосование при принятии решения участниками Товарищества, в связи с чем, исполнительный орган вынужден обратиться в суд настоящим заявлением. Владельцами движимой вещи – общей доли в размере 7,793% в уставном капитале Товарищества являются следующие физические лица: Д., – 1,728% – 150 000 тенге; Л., – 1,192% – 103 500 тенге; Д.Б., – 0,276% – 24 000 тенге; П.В., – 0,086% – 7 500 тенге; П.М., – 1,728% – 150 000 тенге; К.З., – 0,691% – 60 000 тенге; П.И., – 0,933% – 81 000 тенге; М.Г., – 0,848% – 73 500 тенге; В.Т., – 0,086% – 7 500 тенге; Т.А., – 0,035% – 3 000 тенге; С.Р., – 0,069% – 6 000 тенге; К.О., – 0,121% – 10 500 тенге, итого 7,793% на сумму 676 500 тенге.

В период с 2007 года по настоящее время местонахождение собственников общей доли в размере 7,793% в уставном капитале Товарищества неизвестно, по указанным адресам в адресных справках вышеперечисленные физические лица не проживают. В период с 2009-2013 гг. были опубликованы в печатном издании «Юридическая газета» объявления в соответствии п.4 ст. 12 и п.2 ст. 17 Закона РК «О Товариществах с ограниченной и дополнительной ответственностью», где указано что, участники товарищества с ограниченной ответственностью обязаны, письменно извещать исполнительный орган об изменении сведений, предусмотренных пп. 2) п. 2 статьи 17 Закона о ТОО. Однако, до настоящего времени на опубликованные объявления никто не отозвался. Иных лиц, оспаривающих права Товарищества как владельца движимой вещи, не установлено и не имеется. На основании изложенного, руководствуясь ст.ст.240,242,243 ГК РК, просят признать движимую вещь – общую долю в размере 7,793% бесхозяйной и признать право собственности ТОО «П» на движимую

вещь – общую долю в размере 8,64% в силу приобретательской давности.

В судебном заседании представитель заявителя, поддержала заявленные требования и просила суд их удовлетворить.

Суд, выслушав пояснения представителя заявителя, исследовав материалы гражданского дела, считает требования заявителя подлежащими удовлетворению, по следующим основаниям.

Согласно Устава ТОО «П» основной деятельностью ТОО является извлечение чистого дохода от предпринимательской деятельности. При этом, согласно п.4.1. Устава ТОО, уставный капитал ТОО образован путем объединения вкладов 99 Учредителей (участников) ТОО. Уставной капитал ТОО составляет 8 682 000 тенге.

Заявитель ТОО «П» обратился в суд с заявлением о признании движимой вещи бесхозяйным имуществом и признании права собственности в силу приобретательской давности, мотивируя тем, что ТОО «П» является фактическим владельцем движимой вещи – общей доли в размере 7,793% в уставном капитале ТОО, собственники которых не принимают участия в деятельности Товарищества и установить с ними связь продолжительное время не удается.

Для проведения мероприятий, согласно Устава Товарищества, необходимо присутствие всех участников, что влияет на голосование при принятии решения участниками Товарищества, в связи с чем, исполнительный орган вынужден обратиться в суд настоящим заявлением.

Владельцами движимой вещи – общей доли в размере 7,793% в уставном капитале Товарищества с соответствующим вкладом являются следующие физические лица: Д., – 1,728% – 150 000 тенге; Л., – 1,192% – 103 500 тенге; Д.Б., – 0,276% – 24 000 тенге; П.В., – 0,086% – 7 500 тенге; П.М., – 1,728% – 150 000 тенге; К.З., – 0,691% – 60 000 тенге; П.И., – 0,933% – 81 000 тенге; М.Г., – 0,848% – 73 500 тенге; В.Т., – 0,086% – 7 500 тенге; Т.А., – 0,035% – 3 000 тенге; С.Р., – 0,069% – 6 000 тенге; К.О., – 0,121% – 10 500 тенге, итого 7,793% на сумму 676 500 тенге.

В период с 2007 года по настоящее время местонахождение собственников общей доли в размере 7,793% в уставном капитале Товарищества неизвестно, по указанным адресам в адресных справках вышеперечисленные физические лица не проживают.

В период с 2009-2014 гг. заявителем были опубликованы в печатном издании «Юридическая газета» объявления в соответствии п.4 ст. 12 и п.2 ст. 17 Закона РК «О товариществах с ограниченной и дополнительной ответственностью», согласно которой, участники товарищества с ограниченной ответственностью обязаны, письменно извещать исполнительный орган об изменении сведений предусмотренных пп. 2) п. 2 статьи 17 указанного Закона. Однако, до настоящего времени на опубликованные объявления никто не отозвался. Иных лиц, оспаривающих права Товарищества как владельца движимой вещи, не имеется и не установлено.

В соответствии со ст. 240 ГК РК, гражданин или юридическое лицо, не являющееся собственниками имущества, но добросовестно, открыто и непрерывно владеющие как своим собственным имуществом не менее пяти лет, приобретает право собственности на это имущество (приобретательская давность).

В соответствии со ст. 242 ГК РК, бесхозяйной является вещь, которая не имеет собственника или собственник которой неизвестен, либо вещь, от права собственности на которую собственник отказался. Если это не исключается правилами о приобретении права собственности на вещи, от которых собственник отказался (статья 243 настоящего Кодекса), право собственности на бесхозяйные движимые вещи может быть приобретено в силу приобретательской давности (статья 240 настоящего Кодекса).

В силу п. 1 ст. 243 ГК РК, движимые вещи, брошенные собственником или иным образом, оставленные им с целью отказа от права собственности на них (брошенные вещи), могут быть обращены другими лицами в свою собственность в порядке, предусмотренном пунктом 2 настоящей статьи. П. 2 ст. 243 ГК РК, предусмотрено что, кроме вещей предусмотренных ч.1 настоящего пункта, другие брошенные вещи поступают в собственность лица, вступившего во владение ими, если по заявлению этого лица они признаны судом бесхозяйными.

Далее согласно ст. 314 ГПК РК, заявления о признании движимой вещи бесхозяйной в случаях предусмотренных ГК РК, подаются в суд по месту жительства физического лица или месту жительства нахождения организации, вступивших во владение этой вещью. Пунктом 1 ст. 317 ГПК РК предусмотрено, что суд, признав, что движимая вещь не имеет собственника либо оставлена собственником без намерения

сохранить право собственности на нее, выносит решение о признании движимой вещи бесхозяйной и о передаче ее в собственность лица, вступившего во владение ею.

С учетом конкретных, исключительных обстоятельств данного дела, суд считает возможным заявление удовлетворить.

На основании изложенного и руководствуясь ст.ст.217-221 ГПК РК, суд

РЕШИЛ:

Заявление ТОО «П» о признании движимой вещи бесхозяйным имуществом и признании права собственности – удовлетворить.

Признать движимую вещь – общую долю в размере 7,793% в ТОО «П» бесхозяйной, а именно:

- долю Д.Г., в размере 1,728% в уставном капитале ТОО «П».
- долю Л.Ю., в размере 1,192% в уставном капитале ТОО «П».
- долю Д.Б., в размере 0,276% в уставном капитале ТОО «П».
- долю П.В., в размере 0,086% в уставном капитале ТОО «П».
- долю П.М., в размере 1,728% в уставном капитале ТОО «П».
- долю К.З., в размере 0,691% в уставном капитале ТОО «П».
- долю П.И., в размере 0,933% в уставном капитале ТОО «П».
- долю М.Д., в размере 0,848% в уставном капитале ТОО «П».
- долю В.Т., в размере 0,086% в уставном капитале ТОО «П».
- долю Т.А., в размере 0,035% в уставном капитале ТОО «П».
- долю С.Р., в размере 0,069% в уставном капитале ТОО «П».
- долю К.О., в размере 0,121% в уставном капитале ТОО «П».

Признать право собственности ТОО «П» на движимую вещь – общую долю в размере 7,793% в ТОО «П» в силу приобретательской давности, которая состоит из следующих долей:

- долю Д.Г., в размере 1,728% в уставном капитале ТОО «П».
- долю Л.Ю., в размере 1,192% в уставном капитале ТОО «П».
- долю Д.Б., в размере 0,276% в уставном капитале ТОО «П».
- долю П.В., в размере 0,086% в уставном капитале ТОО «П».
- долю П.М., в размере 1,728% в уставном капитале ТОО «П».
- долю К.З., в размере 0,691% в уставном капитале ТОО «П».
- долю П.И., в размере 0,933% в уставном капитале ТОО «П».
- долю М.Д., в размере 0,848% в уставном капитале ТОО «П».

- долю В.Т., в размере 0,086% в уставном капитале ТОО «П».
- долю Т.А., в размере 0,035% в уставном капитале ТОО «П».
- долю С.Р., в размере 0,069% в уставном капитале ТОО «П».
- долю К.О., в размере 0,121% в уставном капитале ТОО «П».

Обязать ТОО «П» в случае обращения объявившихся собственников вышеуказанных долей, выплатить им денежную компенсацию в размере внесенной доли в уставной капитал ТОО «П».

РЕШЕНИЕ

19 апреля 2011 года

г. Шымкент

Енбекшинский районный суд гор. Шымкент рассмотрев в открытом судебном заседании гражданское дело по заявлению ТОО «Ш» о признании долей Б.З., Б.Н., и Г.А., бесхозяйными и передаче указанных долей в собственность ТОО «Ш»,

УСТАНОВИЛ:

Суд, выслушав доводы представителя заявителя, изучив материалы дела, считает заявление Товарищества с ограниченной ответственностью «Ш» о признании бесхозяйными долей подлежащим удовлетворению по следующим основаниям:

В соответствии со ст. ст. 242, 243 Гражданского Кодекса Республики Казахстан – бесхозяйной является вещь, которая не имеет собственника, собственник не известен, брошенные собственником или иным образом оставленные им вещи с целью отказа от права собственности на них. Брошенные вещи поступают в собственность лица, вступившего во владения ими, если по заявлению этого лица они признаны бесхозными.

Согласно п.5 ч.2 ст. 291, ст. 292 Гражданского Процессуального Кодекса Республики Казахстан – суд устанавливает факты, от которых зависит возникновение, изменение или прекращение личных либо неимущественных прав, лишь при невозможности получения заявителем в ином порядке надлежащих документов, удостоверяющих эти

факты, в том числе факты владения, пользования и (или) распоряжения имуществом на правах собственности, хозяйственного ведения и оперативного управления.

Согласно ч.1 ст. 317 Гражданского Процессуального Кодекса Республики Казахстан – суд, признав, что движимая вещь не имеет собственника либо оставлена собственником без намерения сохранить право собственности на нее, выносит решение о признании движимой вещи бесхозяйной и о передаче ее в собственность лица, вступившего во владение ею.

Как установлено в судебном заседании, согласно Устава Товарищества с ограниченной ответственностью «Ш», в соответствии со списком, Товарищество состоит из тридцати участников, каждый из которых обладает долей участия в уставном капитале пропорционально внесенному вкладу.

В обязанности Участников Товарищества входят соблюдение требования учредительных документов, выполнение решения общего собрания участников, исполнение принятых на себя в установленном порядке обязательств по отношению к Товариществу и т.д. Также пп.4) п.1 ст.12 Закона РК «О товариществах с ограниченной и дополнительной ответственностью» (далее – Закон РК «О ТОО») и пп. б) предусмотрена обязанность Участника в течении 10 (десяти) дней письменно извещать исполнительный орган, а также регистратора об изменении сведений, в том числе наименования, места нахождения, адреса, банковских реквизитов (если учредителем является юридическое лицо) имени, фамилии и отчества, места жительства, гражданства и данных документа, удостоверяющего личность (если учредителем является физическое лицо).

Данные требования законодательства и учредительных документов Участниками Товарищества – Б.З., Б.Н., и Г.А., не соблюдаются.

Так, ни один из заинтересованных лиц не участвует в управлении делами Товарищества и своими бездействиями мешают развитию производства и улучшению финансово-хозяйственной деятельности, что, в свою очередь, отражается на отсутствии дохода. А извлечение прибыли является основной целью создания Товарищества, которая предусмотрена как законодательными актами, так и Уставом предприятия.

Указанное служит доказательством, свидетельствующим о вступлении ТОО «Ш» во владение долями Б.З., Б.Н., и Г.А., но не является основанием для распоряжения ими.

На основании изложенного и руководствуясь ст. 217-221 Гражданского процессуального кодекса Республики Казахстан, суд

РЕШИЛ:

Заявление ТОО «Ш» о признании долей бесхозяйными – удовлетворить.

1. Признать доли Б.З., в размере 1516,06 тенге, составляющую 0,12%, Б.Н., в размере 38,41 тенге, составляющую 0,005% и Г.А., в размере 7450,47 тенге, составляющую 0,59% в ТОО «Ш» бесхозяйными и передать в собственность ТОО «Ш».

РЕШЕНИЕ

Усть-Каменогорский городской суд Восточно-Казахстанской области рассмотрев в открытом судебном заседании с использованием видео записи гражданское дело по заявлению Товарищества с ограниченной ответственностью «У» о признании бесхозяйными доли участия в уставном капитале,

УСТАНОВИЛ:

Товарищество с ограниченной ответственностью «У» (далее по тексту ТОО «У») обратилось в суд с заявлением о признании бесхозяйными доли участия в уставном капитале, признания права собственности по приобретательной давности и передаче их в собственность путем возложения обязанности на АО «Единый регистратор ценных бумаг» зачисления доли на лицевой счет, мотивируя тем, что в 1993 году бывшее Государственное предприятие «У» было переобразовано в коллективное предприятие «У», зарегистрированное впоследствии согласно требованиям законодательства в АО «У». Работники государственного предприятия получили паи в коллективном предприятии, далее стали акционерами общества. Выпуск акций

общества был оформлен в бездокументарной форме, в связи, с чем реестр акционеров был размещен у независимого регистратора ЗАО «Регистраторская система ценных бумаг».

В последующем общество было переобразовано в ТОО «У».

На протяжении периода деятельности товарищества часть его участников не принимала участия в ежегодных собраниях участников. Согласно ответу Управления юстиции часть граждан, являющихся участниками товарищества умерли. А именно они Анашкин Н.А., Анчугин Г.А., Афанасьев П.М., Бармин В.В., Березуцкий П.И., Блинов Ф.В., Богомазов П.К., Воротков А.С., Гаврилов Б.П., Гагулькин Н.М., Галкин В.М., Голованов П.П., Горячев Г.М., Доморад В.Н., Ермолаев С.И., Замахов Г.А., Иванов И.М., Ивашнев А.И., Козлов В.П., Колесников А.Ф., Коломин Е.П., Кравцов В.А. Со дня смерти вышеуказанных лиц, никто из их наследников не только не принял мер по наследованию долей участия в уставном капитале, но даже не известил администрацию товарищества об их смерти. Подтверждением служит реестр участников товарищества, в котором до настоящего времени значатся умершие лица. Также согласно ответа на запрос территориальной палаты следует, что наследников у умерших участников нет.

Согласно подпункта 4) пункта 1 статьи 12 Закона «О товариществах с ограниченной и дополнительной ответственностью» (далее по тексту Закон) обязанностью участника товарищества является письменно извещать исполнительный орган, а также регистратора (в случае ведения реестра участников товарищества независимым регистратором) об изменении своих сведений, содержащихся в реестре. Указанную обязанность наследники указанных выше лиц не исполнили. Неисполнение данной обязанности является нарушением интересов товарищества, других участников товарищества.

На основании ст.ст.240-243 Гражданского кодекса (далее по тексту ГК), просит суд признать бесхозяйной долю участия в уставном капитале ТОО «У» величиной 1,34% на сумму 264 600 тенге, находящуюся на счете умерших участников Анашкина Н.А., Анчугина Г.А., Афанасьева П.М., Бармина В.В., Березуцкого П.И., Блинова Ф.В., Богомазова П.К., Вороткова А.С., Гаврилова Б.П., Гагулькина Н.М., Галкина В.М., Голованова П.П., Горячева Г.М., Доморад В.Н.,

Ермолаева С.И., Замахова Г.А., Иванова И.М., Ивашнева А.И., Козлова В.П., Колесникова А.Ф., Коломина Е.П., Кравцова В.А. Также просит признать право собственности по приобретательной давности на долю участия в уставном капитале ТОО «У» величиной 1,34% на сумму 264 600 тенге, находящуюся на счету умерших участников и передать их в собственность ТОО «У» путем возложения обязанности на АО «Единый регистратор ценных бумаг» зачисления доли на лицевой счет ТОО «У», открытый в системе АО «Единый регистратор ценных бумаг».

В ходе судебного разбирательства представитель заявителя Иванова Л.Ю., действующая на основании ордера от 15 апреля 2014 года, доверенности от 10 ноября 2014 года, в порядке статьи 48 Гражданского процессуального кодекса (далее по тексту ГПК) уточнив заявления, просила признать бесхозяйными доли участия в уставном капитале и рассмотреть без её участия.

В судебное заседание представитель заинтересованного лица Акционерного общества «Единый регистратор ценных бумаг» не явился, обратившись с заявлением о рассмотрении дела без его участия.

Суд считает возможным рассмотреть дело по правилам статьи 196 ГПК, в отсутствие не явившихся представителей заявителя и заинтересованного лица. Изучив материалы дела, суд пришел к выводу, что заявленное требование подлежит удовлетворению по следующим основаниям.

Судом установлено, что в 1993 году бывшее ГП «У» было преобразовано в коллективное предприятие «У», впоследствии перерегистрированное в АО «У». Работники государственного предприятия получили паи в коллективном предприятии, затем стали акционерами общества, данные об участниках были зарегистрированы и внесены в базу в АО «Регистрационная система ценных бумаг». Согласно свидетельству о государственной регистрации юридического лица 03 декабря 2004 года общество было преобразовано в ТОО «У». Умершие лица, включены в список акционеров, стали участниками нового юридического лица ТОО «У», преобразованного из акционерного общества. Материалами дела установлено, что Анашкин Н.А., Анчугин Г.А., Афанасьев П.М., Бармин В.В., Березуцкий П.И., Блинов Ф.В., Богомазов П.К., Воротков А.С., Гаврилов Б.П.,

Гагулькин Н.М., Галкин В.М., Голованов П.П., Горячев Г.М., Доморад В.Н., Ермолаев С.И., Замахов Г.А., Иванов И.М., Ивашнев А.И., Козлов В.П., Колесников А.Ф., Коломин Е.П., Кравцов В.А. умерли в разное время. Из сведений Нотариальной палаты ВКО следует, что наследники умерших участников не обращались за оформлением наследства в виде доли участия в уставном капитале ТОО «У».

Согласно части 1 статьи 242 ГК, бесхозяйной является вещь, которая не имеет собственника или собственник которой неизвестен, либо вещь, от права собственности на которую собственник отказался. Согласно требованиям пункта 3 статьи 242 ГК, не могут быть поставлены на учет и переданы в коммунальную собственность бесхозяйные недвижимые вещи, находящиеся у граждан или негосударственных юридических лиц, которые владеют таким имуществом как своим собственным.

В связи с особенностью долей участия в уставном капитале товариществ, доли не могут находиться в собственности других лиц, за исключением самого товарищества, где находятся эти доли.

Согласно требования пункта 2 статьи 243 ГК РК лицо, в собственности, владении или пользовании которого находится земельный участок, где находится брошенная вещь, стоимость которой явно ниже суммы, соответствующей двадцати месячным расчетным показателям, либо брошенные лом металлов, бракованная продукция, имеет право обратить эти вещи в свою собственность, приступив к их использованию или совершив иные действия, свидетельствующие об обращении вещи в собственность. Другие брошенные вещи поступают в собственность лица, вступившего во владение ими, если по заявлению этого лица они признаны судом бесхозяйными. Вместе с тем, руководство истца обязуется оплатить в случае обращения правопреемников умерших участников этой доли, признанной бесхозяйной номинальную стоимость указанной доли. Согласно ст.28 Закона, право на долю участника в имуществе товарищества с ограниченной ответственностью носит не вещный, а обязательственный характер. Исходя из вышеизложенного, суд приходит к выводу о необходимости в удовлетворении требований о признании бесхозяйными доли участия в уставном капитале ТОО «У».

Руководствуясь ст.ст. 223-226, 305-309 ГПК, суд

РЕШИЛ:

Заявление Товарищества с ограниченной ответственностью «У» о признании бесхозяйными доли участия в уставном капитале удовлетворить.

Признать бесхозяйными доли участия в уставном капитале Товарищества с ограниченной ответственностью «У» величиной 1,34% на сумму 264 600 тенге, находящиеся на счете следующих умерших участников: Анашкина Николая Александровича, Анчугина Геннадия Андреевича, Афанасьева Пётра Михайловича, Бармина Василия Васильевича, Березуцкого Пётра Ивановича, Блинова Фёдора Васильевича, Богомазова Павла Кирилловича, Вороткова Александра Семёновича, Гаврилова Бориса Павловича, Гагулькина Николая Максимовича, Галкина Вячеслава Михайловича, Голованова Пётра Петровича, Горячева Геннадия Михайловича, Доморад Василия Никитовича, Ермолаева Сергея Ивановича, Замахова Григория Андреевича, Иванова Ивана Михайловича, Ивашнева Анатолия Ивановича, Козлова Валерия Павловича, Колесникова Александра Фадеевича, Коломина Евгения Павловича, Кравцова Василия Андреевича.

Н) Ұйымның жеке-дара атқарушы органы болып жұмыс жасайтын жеке тұлғаның ұйыммен еңбек қатынастарын тоқтату тәртібі жайлы байламдар

РЕШЕНИЕ

Абайский районный суд города Шымкента ЮКО, рассмотрев в открытом судебном заседании гражданское дело по иску Э., к ответчику Управлению юстиции по Абайскому району города Шымкента об исключении из государственной базы данных «Юридические лица», суд

УСТАНОВИЛ:

Э., (далее – истец) обратился в суд с иском к ответчику Управлению юстиции по Абайскому району города Шымкента об исключении

из государственной базы данных «Юридические лица». Иск мотивирует тем, что он с июня месяца 2015 года по настоящее время является директором ТОО «W». С декабря месяца 2015 года не представляется возможным уволиться с занимаемой должности на общих основаниях. Так как, согласно приговора суда единственный учредитель указанного товарищества Бекмурзаев А.А. осужден и отбывает наказание в колонии. В связи с чем, нарушаются его права и интересы. Он обратился в управление юстиции с требованием удаления с государственной базы данных «Юридические лица» – его как первого руководителя ТОО «W», на что был дан ответ, что его требования взяты во внимание. Однако, по настоящее время в государственной базе данных «Юридические лица» – он все еще числится как первый руководитель ТОО «W». В связи с чем, нарушаются его конституционные права и интересы в рамках трудоустройства. На основании требования Трудового Кодекса Республики Казахстан просит исключить из государственной базы данных «Юридические лица» – «Э.» как первого руководителя ТОО «W».

В суде истец Э., иск поддержал в полном объеме, просит удовлетворить иск.

В судебном заседании уполномоченный представитель ГУ Управления юстиции Абайского района города Шымкент Департамента юстиции Южно-Казахстанской области, иск признал и разрешение данного спора оставляет на усмотрение суда.

Суд, выслушав доводы сторон, исследовав письменные доказательства и материалы дела, в совокупности, считает иск подлежащим удовлетворению по следующим основаниям.

В соответствии со ст.ст.72-73 ГПК Республики Казахстан, каждая сторона должна доказать те обстоятельства, на которые она ссылается как на основания своих требований и возражений... Доказательства представляются сторонами и другими лицами, участвующими в деле, суду первой инстанции на стадии подготовки дела к судебному разбирательству.

Согласно устава ТОО «W» учредителем товарищества является А.А. Решением единственного учредителя товарищества А.А., от 10 июня 2015 года истец назначен директором ТОО «W» с правом первой подписи на всех финансовых и других документах, правом распоряжаться имущественными и денежными средствами ТОО «W», а также распоряжаться расчетными, кредитными и иными счетами в

банке и других организациях с 10 июня 2015 года. На основании указанного решения принят приказ за №11 от 10 июня 2015 года о назначении директора, указанные доказательства приложены к материалам дела.

В связи с чем, согласно государственной базы данных «Юридические лица» – «Ә» является первым руководителем ТОО «W», что доказательствами, приложенными к материалам дела.

В соответствии со ст.57 п.1 п.п.2 Трудового Кодекса Республики Казахстан, трудовой договор подлежит прекращению по следующим обстоятельствам, не зависящим от воли сторон: при вступлении в законную силу приговора суда, которым работник либо работодатель – физическое лицо осужден к наказанию, исключающему возможность продолжения трудовых отношений.

Приговором Суда №2 города Кызылорды Кызылординской области за № 1-159/2016 от 06.05.2016 года А.А. признан виновным в совершении преступления предусмотренного по ст.182 ч.2 п. «б» УК РК и назначено наказание со сроком 2 года 6 месяцев лишения свободы с отбыванием наказания в колонии общего режима.

Согласно приказа за №1 от 10 мая 2016 года истец увольняет себя с должности директора товарищества на основании ст.57 п.1 п.п.2 Трудового Кодекса Республики Казахстан.

15 февраля 2016 года истцом согласно требований ст.56 Трудового Кодекса Республики Казахстан было направлено письменное предупреждение о расторжении трудового договора, которое получено А.А., что подтверждается материалами дела.

Однако, согласно устава товарищества назначение и прекращение его полномочия входит к исключительной компетенции Участника товарищества, которым является А.А., отбывающий наказание по приговору суда. В связи с чем, увольнение истца с занимаемой должности на общих основаниях не представляется возможным.

Вышеуказанный приказ об увольнении истца и письменное требование с требованием удаления с государственной базы данных «Юридические лица» – его как первого руководителя ТОО «W» было направлено в адрес Управления юстиции по Абайскому району города Шымкента 20 мая 2016 года, на что был дан ответ, что предоставленное уведомление о снятии руководителя ТОО «W» принято во внимание.

Согласно ст.51 Закона Республики Казахстан «О товариществах с ограниченной и дополнительной ответственностью», если уставом

товарищества с ограниченной ответственностью не предусмотрено образование коллегиального исполнительного органа товарищества (дирекции, правления и т.п.), текущее руководство деятельностью товарищества и ведение его дел осуществляет единоличный исполнительный орган (директор, управляющий). В качестве члена исполнительного органа товарищества может выступать только физическое лицо. Оно может и не быть участником товарищества.

В соответствии со ст.8 Гражданского кодекса Республики Казахстан, граждане и юридические лица должны действовать при осуществлении принадлежащих им прав добросовестно, разумно и справедливо, соблюдая содержащиеся в законодательстве требования, нравственные принципы общества, а предприниматели также правила деловой этики. Эта обязанность не может быть исключена или ограничена договором. Добросовестность, разумность и справедливость действий участников гражданских правоотношений предполагаются.

Таким образом, присутствие в государственной базе данных «Юридические лица» – «Ә» как первым руководителем ТОО «W» нарушают конституционные права и интересы истца, с которым прекращен трудовой договор по основании согласно ст.57 п.1 п.п.2 Трудового Кодекса Республики Казахстан.

В связи с чем, исковые требования истца являются обоснованным, на основании чего, суд считает исключить из государственной базы данных «Юридические лица» – «Әбдішәкір Икрамхан Өмірзақұлы» как первого руководителя ТОО «W».

В соответствии со ст.224 Гражданского Процессуального Кодекса Республики Казахстан, суд основывает решение лишь на тех доказательствах, которые были исследованы в судебном заседании.

В соответствии со ст.225 ч.2 Гражданского Процессуального Кодекса Республики Казахстан, суд разрешил данное дело в пределах заявленных истцом требований.

На основании изложенного, руководствуясь ст.ст.223-226 Гражданского Процессуального Кодекса Республики Казахстан, суд

РЕШИЛ:

Иск Ә., – удовлетворить.

Исключить из государственной базы данных «Юридические лица» – «Ә» как первого руководителя ТОО «W».

ПОСТАНОВЛЕНИЕ

12 октября 2016 года

г. Костанай

Судебная коллегия по гражданским и делам Костанайского областного суда рассмотрев в открытом судебном заседании гражданское дело по иску А., к ГУ «Управление юстиции г. Костаная» о признании отказа в исключении сведений из государственной базы данных незаконными, об обязывании внести изменения в регистрационные данные юридического лица, поступившее по апелляционной жалобе ответчика на решение Костанайского городского суда от 12 июля 2016 года,

УСТАНОВИЛА

Заявитель обратилась в суд с заявлением к ГУ «Управление юстиции города Костанай», Б., о признании отказа об исключении сведений из государственной базы данных незаконным, об обязывании внести изменения регистрационные данные юридического лица, мотивируя тем, что 17.11.2014 года на основании приказа о приеме на работу она была принята на работу в ТОО «С» в качестве юриста. Согласно решения единственного участника товарищества Б., от 29.08.2015 года назначена директором товарищества.

06.09.2015 года Б., был арестован в качестве подозреваемого в совершении преступления, предусмотренного ст.28, ст. 307 УК РК. При обыске были изъяты все документы, арестовано имущество и банковские счета ТОО «С». Работы были приостановлены, сотрудники товарищества распущены, в связи с чем, 13.01.2016 года ею было подано заявление об увольнении по собственному желанию. Издан приказ об увольнении и прекращении полномочий директора ТОО. О принятом решении она уведомила родственников учредителя, ГУ «Управление юстиции города Костанай» с приложением приказа о сложении полномочий директора.

31 марта 2016 года ей стало известно о том, что судебным исполнителем выставлен запрет на выезд, в связи с тем, что она в органах юстиции числится как директор товарищества.

12 мая 2016 года ей было отказано в исключении сведений, так как необходимо решение учредителя Б.

Таким образом, управлением юстиции не было произведено внесение изменений в государственную базу данных «Юридические лица», что грубо нарушило ее права.

В настоящее время Б., осужден по приговору суда сроком на 10 лет, а также лишен права заниматься предпринимательской деятельностью. Считает, что она является наемным работником, и согласно п.1 ст. 56 Трудового кодекса вправе по своей инициативе расторгнуть трудовой договор. В настоящее время она не работает, однако числится в органах юстиции как директор ТОО, так как ГУ «Управление юстиции г.Костаная» не вносит изменения в базу данных, а учредитель ТОО Б., не имеет возможности вынести решение которое требует юстиция, все эти действия ответчиков грубо нарушают ее права.

В судебном заседании в порядке ст. 48 ГПК РК заявитель уточнила заявленные требования, исключив из числа ответчиков Б., в части исковых требований к ГУ «Управление юстиции г.Костанай» о признании отказа об исключении сведений из государственной базы данных незаконным, обязывании внести изменения в регистрационные данные юридического лица поддержала по доводам и основаниям заявления. Просит удовлетворить заявление.

Представитель ответчика ГУ «Управление юстиции города Костаная» – Р.К. заявление не признала, суду пояснила, что для внесения изменений сведений по руководителю юридического лица в государственной базе данных «Юридические лица» необходимо решение учредителя, так как в соответствии со ст. 43 Закона РК «О товариществах с ограниченной и дополнительной ответственностью» досрочное прекращение полномочий исполнительного органа-директора относится к исключительной компетенции участника (учредителя) товарищества, которое оформляется единолично участником письменно.

В представленных А., документах отсутствует решение единственного участника ТОО «С» о назначении другого исполнительного органа. Государственная база данных «Юридические лица» при отсутствии сведений о руководителе юридического лица в соответствующих полях не сможет принять такие сведения, так как в рамках своей компетенции, органами юстиции вносятся данные в Национальный

реестр бизнес-идентификационных номеров, для актуализации сведений. Считает что ГУ «Управление юстиции г.Костанай» является ненадлежащим ответчиком, просит отказать в удовлетворении заявления.

Решением суда заявление А., к ГУ «Управление юстиции города Костанай» о признании отказа об исключении сведений из государственной базы данных незаконным, об обязанности внести изменения регистрационные данные юридического лица оставлено без удовлетворения.

Истец, не согласившись с решением суда, подала апелляционную жалобу, в которой просит решение суда отменить, иск удовлетворить, в жалобе указывает, что при вынесении решения суд не учел нормы трудового законодательства, ст. 49 п.7, п.2 ст. 58, п.3 ст.56 ТК РК, что она является наемным работником, вправе расторгнуть трудовой договор по своей инициативе, письменно уведомив работодателя, не менее чем за один месяц.

Также суд не учел, что учредитель ТОО «С» Б., не может принимать решения по ТОО, так как по приговору суда пожизненно лишен права занимать руководящие должности в финансовых и хозяйственных организациях.

Суд апелляционной инстанции, выслушав стороны, изучив материалы дела, доводы апелляционной жалобы, представленное письменное возражение, заключение прокурора, полагавший решение оставить без изменения, считает, что судом первой инстанции в полном объеме выяснен круг обстоятельств, имеющих существенное значение для дела, дана надлежащая правовая оценка возникшему спору, отраженная в судебном решении.

Суд первой инстанции пришел к правильному выводу об отказе в иске, поскольку действия органа юстиции являются правомерными.

Доводы апелляционной жалобы истца не могут быть признаны состоятельными, действительно к возникшим правоотношениям между истцом как директором ТОО (исполнительный орган) и 100% участником товарищества Б., в части заключения, изменения, прекращения (расторжения) трудового договора применяются положения норм трудового законодательства, но с учетом особенностей, предусмотренных Законом РК «О товариществах с ограниченной и дополнительной ответственностью».

Так, в соответствии со ст. 140 ТК РК (Особенности регулирования труда руководителя исполнительного органа юридического лица и других членов коллегиального исполнительного органа юридического лица), заключение трудового договора, порядок и условия оплаты труда, привлечение к дисциплинарной ответственности, отстранение от работы руководителя исполнительного органа осуществляются в соответствии с настоящим Кодексом, иными нормативными правовыми актами Республики Казахстан, документами, утверждаемыми учредителями, собственником имущества юридического лица либо уполномоченным учредителями, собственником лицом (органом) или уполномоченным органом юридического лица, положениями об обособленных структурных подразделениях юридического лица и трудовым договором.

Акт работодателя о приеме и прекращении трудового договора подписывается лицом, уполномоченным на это решением учредителей, собственника имущества юридического лица либо уполномоченного учредителями, собственником лица (органа) или уполномоченного органа юридического лица либо документами, утверждаемыми ими.

Таким образом, исходя из положений названной нормы, а также в силу ст. 43 Закона РК «О товариществах с ограниченной и дополнительной ответственностью», для прекращения (расторжения) трудовых отношений руководителя исполнительного органа необходимо решение учредителя, однако данное решение в орган юстиции представлено не было.

Также несостоятельны доводы истца о наличии приговора суда в отношении Б., которым Б., пожизненно лишен права занимать руководящие должности в финансовых и хозяйственных организациях, лишение таких прав, равно как и нахождение в местах лишения свободы, не ограничивает, не лишает Б., по реализации прав и обязанностей как 100% участника товарищества, в том числе, по принятию решения об освобождении истицы по исполнению обязанности руководителя ТОО.

При таких обстоятельствах, суд апелляционной инстанции не находит правовых оснований для отмены или изменению решения суда.

Руководствуясь ст. 424 п.1 ГПК РК, коллегия

ПОСТАНОВИЛА

Решение Костанайского городского суда от 12 июля 2016 года оставить без изменения.

Апелляционную жалобу без удовлетворения.

Постановление суда апелляционной инстанции вступает в законную силу с момента оглашения.

Постановление может быть обжаловано или опротестовано в кассационную судебную коллегия Верховного суда Республики Казахстан в течение шести месяцев в порядке ст.ст.434-437 ГПК РК.

І) Корпоративтік коммерциялық ұйым қатысушысының құқықтары жайлы сот практикасы.

1.1 Қатысушының ақпарат алу құқығы...

ПОСТАНОВЛЕНИЕ

4 февраля 2015 года

город Астана

Надзорная судебная коллегия по гражданским и административным делам Верховного Суда Республики Казахстан, рассмотрев с участием начальника отдела Департамента Генеральной прокуратуры Республики Казахстан, в открытом судебном заседании гражданское дело по иску Г., к АО «А» о предоставлении протоколов общих собраний акционеров и аудита финансовой отчетности по акциям и дивидендам за период с 1997 года по 2013 год, поступившее по ходатайству Г., об оспаривании решения специализированного межрайонного экономического суда Актыбинской области от 27 февраля 2014 года, постановления апелляционной судебной коллегии по гражданским и административным делам Актыбинского областного суда от 22 апреля 2014 года и постановления кассационной судебной коллегии Актыбинского областного суда от 21 августа 2014 года,

УСТАНОВИЛА:

Г., обратилась в суд с иском к АО «А.» (далее – Общество), в котором просила обязать Общество предоставить ей протоколы общих

собраний акционеров и аудит финансовой отчетности по акциям и дивидендам за период с 1997 по 2013 годы. Свои требования мотивировала тем, что Обществом в нарушение требований законодательства об акционерных обществах не исполнен ее запрос, как акционера, по предоставлению названных документов.

Решением специализированного межрайонного экономического суда Актыбинской области от 27 февраля 2014 года иск удовлетворен частично. Суд постановил: обязать Общество предоставить Г., протоколы общих собраний акционеров и аудит финансовой отчетности по акциям и дивидендам за период с 2011 года по 2013 год за счет заявителя, взыскать с Общества в пользу Г., в возмещение судебных расходов по оплате госпошлины 1 731 тенге.

Постановлением апелляционной судебной коллегии по гражданским и административным делам Актыбинского областного суда от 22 апреля 2014 года решение суда оставлено без изменения.

Постановлением кассационной судебной коллегии Актыбинского областного суда от 21 августа 2014 года постановление суда апелляционной инстанции оставлено без изменения.

В ходатайстве Г., просит отменить оспариваемые судебные акты, ссылаясь на нарушения норм материального и процессуального права, направить дело на новое рассмотрение в суд апелляционной инстанции. Указывает на неправомерность отказа суда в объединении 5 гражданских дел по аналогичным исковым требованиям других акционеров к Обществу, необоснованность применения к рассматриваемым отношениям общего срока исковой давности, предусмотренного статьей 178 Гражданского кодекса Республики Казахстан (далее – ГК).

В отзыве на ходатайство Общество просит оставить судебные акты без изменения, а ходатайство – без удовлетворения ввиду необоснованности его доводов.

Заслушав пояснения Г., и ее представителей С.Б., и У.К., поддержавших ходатайство, возражения представителя Общества, заключение прокурора об оставлении судебных актов без изменения, а ходатайства – без удовлетворения, исследовав материалы гражданского дела, обсудив доводы ходатайства и отзыва на него, надзорная судебная коллегия приходит к следующему.

В соответствии с частью 3 статьи 387 Гражданского процессуального кодекса Республики Казахстан (далее – ГПК) основанием к пересмотру в порядке надзора вступивших в законную силу решений, постановлений и определений является существенное нарушение норм материального либо процессуального права, которое привело к вынесению незаконного судебного акта. При рассмотрении настоящего дела местными судами такое нарушение допущено.

Согласно подпунктам 3) и 8) пункта 1 статьи 14 Закона Республики Казахстан «Об акционерных обществах» (далее – Закон) акционер общества имеет право получать информацию о деятельности общества, в том числе знакомиться с финансовой отчетностью общества, в порядке, определенном общим собранием акционеров или уставом общества, а также обращаться в общество с письменными запросами о его деятельности и получать мотивированные ответы в течение тридцати календарных дней с даты поступления запроса в общество. Аналогичные положения закреплены в пункте 5.1. Устава Общества.

Указанным правам акционера корреспондируют обязанности Общества, предусмотренные в статье 79 Закона и пунктах 19.1.–19.3. Устава Общества.

В силу статьи 80 Закона документы общества, касающиеся его деятельности, подлежат хранению обществом в течение всего срока его деятельности по месту нахождения исполнительного органа общества или в ином месте, определенном его уставом. К таковым относятся, в том числе протоколы общих собраний акционеров и финансовая отчетность общества.

Из пункта 3 этой же статьи и пунктов 19.4.–19.7. Устава Общества следует, что по требованию акционера общество обязано предоставить ему копии документов, предусмотренных Законом, в порядке, определенном уставом общества, но не позднее десяти календарных дней со дня поступления такого требования в общество, при этом допускается введение ограничений на предоставление информации, составляющей служебную, коммерческую или иную охраняемую законом тайну.

Исходя из положений названных норм Закона и Устава Общества, суд первой инстанции пришел к обоснованному выводу о неправомерности отказа исполнительного органа Общества в предоставлении Г., требуемой информации о деятельности Общества.

Вместе с тем, суд посчитал что к рассматриваемым правоотношениям согласно разъяснению, содержащемуся в пункте 7 нормативного постановления Верховного Суда Республики Казахстан №8 от 28 декабря 2009 года «О применении законодательства об акционерных обществах», применим общий трехлетний срок исковой давности.

Суды вышестоящих инстанций согласились с данными выводами. При этом суд кассационной инстанции доводы истца, ссылавшегося на пункт 1 статьи 187 ГК, признал несостоятельными, указав, что предмет иска не относится к категории нематериальных благ и личных неимущественных прав.

Между тем судами не учтено следующее. Анализ положений статьи 80 Закона свидетельствует о том, что названные в иске документы Общества должны храниться в течение всего срока его деятельности, то есть постоянно. Акционер Общества имеет право требовать, а Общество – обязанность по предоставлению ему этих документов. При этом, ни Закон, ни Устав Общества каких-либо временных ограничений не содержат.

В соответствии с пунктом 1 статьи 115 ГК объектами гражданских прав могут быть имущественные и личные неимущественные блага и права.

Пунктом 3 данной статьи определено, что к личным неимущественным благам и правам относятся: жизнь, здоровье, достоинство личности, честь, доброе имя, деловая репутация, неприкосновенность частной жизни, личная и семейная тайна, право на имя, право на авторство, право на неприкосновенность произведения и другие нематериальные блага и права.

Право на получение информации о деятельности общества относится к личному неимущественному праву акционера. Поэтому указание суда кассационной инстанции о том, что предмет рассматриваемого иска к нему не относится, является неправомерным.

Г., заявлено требование о защите своего личного неимущественного права, к которому в силу подпункта 1) статьи 187 ГК исковая давность не распространяется. Положения указанного нормативного постановления в данном случае не применимы по мотивам, изложенным выше.

Следовательно, при названных обстоятельствах исковые требования Г., подлежали удовлетворению в полном объеме. В этой связи оспоренные судебные акты подлежат изменению.

Относительно довода ходатайства о неправомерности отказа суда в объединении гражданских дел следует отметить, что согласно части 3 статьи 171 ГПК объединение нескольких дел в одно производство является правом суда. Выносимые по этому вопросу определения не могут быть предметом самостоятельного обжалования, поскольку не преграждают возможность дальнейшего движения дела. Соответственно указанное основание не может влечь отмену судебного акта по мотиву нарушения норм процессуального права.

Руководствуясь подпунктом 6) части 4 статьи 398 ГПК, надзорная судебная коллегия

ПОСТАНОВИЛА:

Решение специализированного межрайонного экономического суда Актюбинской области от 27 февраля 2014 года, постановление апелляционной судебной коллегии по гражданским и административным делам Актюбинского областного суда от 22 апреля 2014 года, постановление кассационной судебной коллегии Актюбинского областного суда от 21 августа 2014 года по данному делу изменить, обязать АО «А» предоставить Г., протоколы общих собраний акционеров и аудит финансовой отчетности по акциям и дивидендам за период с 1997 года по 2013 год.

Ходатайство Г., удовлетворить частично.

РЕШЕНИЕ

Специализированный межрайонный экономический суд Атырауской области рассмотрев в открытом судебном заседании гражданское дело по иску товарищества с ограниченной ответственностью «Т» к товариществу с ограниченной ответственностью «К» о понуждении предоставить документы,

УСТАНОВИЛ:

Товарищество с ограниченной ответственностью «Т» (далее – истец) обратилось в суд с иском к товариществу с ограниченной ответственностью «К» с требованием о понуждении предоставить

документы. В частности истец просил суд обязать ответчика предоставить с заверенной печатью следующие документы: финансовую отчетность (бухгалтерский баланс, отчет о доходах и расходах, отчет о движении денежных средств за период с 2008 по 2012 года включительно с расшифровками сумм; расшифровку дебиторской и кредиторской задолженности (наименование контрагента, суммы задолженности на последнее число квартала, дату образования задолженности, ориентировочную дату погашения задолженности, сумму задолженности на момент составления данных, цены приобретения товаров/услуг); расшифровку движения денежных средств по статьям затрат; расшифровку основных средств и нематериальных активов, квартальную ведомость начисления амортизации; ведомость начисления заработной платы за каждый месяц по местным и иностранным специалистам с расшифровкой начисления и удержания за периоды с 2008 по 2012 года включительно; расшифровку подотчетных сумм (Ф.И.О. лица, на что сумма задолженности, дата образования задолженности, сумма задолженности на момент составления данных); расшифровку по всем налогам ежеквартально, сальдо на начало периода, начислено за отчетный квартал оплачено за отчетный квартал сальдо на конец за период с 2008 по 2012 года включительно; налоговые отчеты с уведомлениями ежеквартально за период с 2008 по 2012 года включительно; копии договоров с заказчиками и поставщиками с 2008 по 2012 года включительно; абсолютные лицевые счета по всем налогам с 2008 по 2012 года включительно; копию базы 1С& за период с 2008 г. по 2012 года включительно.

В ходе судебного разбирательства истец представил суду письменное заявление о дополнении исковых требований, согласно которому просил обязать ответчика предоставить нотариально удостоверенные копии учредительных документов с учетом последних внесенных изменений, трудового договора, приказа о назначении директора, выписки из книги регистрации протоколов общего собрания с момента создания ответчика, а также назначить аудиторскую проверку финансовой отчетности ответчика за период с 1 января 2008 года по 31 декабря 2012 года.

Руководствуясь статьей 49 Гражданского процессуального кодекса Республики Казахстан (далее – ГПК) суд принял дополненные истцом требования.

Заявленные требования истец обосновал тем, что на основании решения специализированного межрайонного экономического суда от 27 июня 2008 года исполнительный орган ответчика обязан внести необходимые изменения в учредительные документы для включения истца в число участников с 30% долей участия, подготовить и подать необходимые документы в органы юстиции для последующей перерегистрации товарищества. Истец, являясь участником ответчика, вправе получать информацию о деятельности товарищества и знакомиться с его бухгалтерской и иной документацией в порядке, предусмотренном уставом товарищества. Ответчик нарушает права истца, не предоставляя ему указанные документы.

В судебном заседании представитель истца поддержал заявленное требование и просил удовлетворить иск в полном объеме.

Представитель ответчика иск не признала, просила отказать в удовлетворении требований истца.

Заслушав пояснения и возражения представителей сторон, консультацию специалистов, исследовав представленные доказательства, изучив материалы дела, суд приходит к выводу о частичном удовлетворении заявленных истцом требований по приведенным ниже основаниям.

В силу положений статьи 30 ГПК специализированным межрайонным экономическим судам подсудны корпоративные споры.

В соответствии с подпунктом 9) части 2 статьи 24 ГПК К корпоративным спорам относятся споры, стороной которых являются коммерческая организация, ассоциация (союз) коммерческих организаций, ассоциация (союз) коммерческих организаций и (или) индивидуальных предпринимателей, некоммерческая организация, имеющая статус саморегулируемой организации в соответствии с законами Республики Казахстан, и (или) его акционеры (участники, члены) (далее – корпоративные споры) об оспаривании решений, действий (бездействия) органов управления юридического лица.

Судом установлено, что решением специализированного межрайонного экономического суда Атырауской области от 27 июня 2008 года, вступившим в законную силу 13 августа 2008 года, признано право собственности истца на 30% долю участия в уставном капитале ответчика.

Таким образом, утверждения истца о том, что он является участником ответчика, признаются судом обоснованными.

17 июня 2013 года истец обратился к ответчику с запросом о предоставлении в течение 3 календарных дней с момента получения этого запроса отчетности по финансово-хозяйственной деятельности за последние пять лет, а именно финансовой отчетности (бухгалтерский баланс, отчет о доходах и расходах, отчет о движении денежных средств за период с 2008 по 2012 года включительно с расшифровками сумм); расшифровки дебиторской и кредиторской задолженности (наименование контрагента, суммы задолженности на последнее число квартала, дату образования задолженности, ориентировочную дату погашения задолженности, сумму задолженности на момент составления данных, цены приобретения товаров/услуг); расшифровки движения денежных средств по статьям затрат; расшифровку основных средств и нематериальных активов, квартальную ведомость начисления амортизации; ведомость начисления заработной платы за каждый месяц по местным и иностранным специалистам с расшифровкой начисления и удержания за периоды с 2008 по 2012 года включительно; расшифровки подотчетных сумм (Ф.И.О. лица, на что сумма задолженности, дата образования задолженности, сумма задолженности на момент составления данных); расшифровки по всем налогам ежеквартально, сальдо на начало периода, начислено за отчетный квартал оплачено за отчетный квартал сальдо на конец за период с 2008 по 2012 года включительно; налоговых отчетов с уведомлениями ежеквартально за период с 2008 по 2012 года включительно; копий договоров с заказчиками и поставщиками с 2008 по 2012 года включительно; абсолютных лицевых счетов по всем налогам с 2008 по 2012 года включительно; копии базы 1С.

Указанный запрос был вручен ответчику почтовой службой 18 июня 2013 года, что подтверждается приобщенной к материалам дела транспортной накладной компании DHL №41406611511.

В связи с отсутствием ответа от ответчика на запрос, истец обратился в суд с иском.

Согласно подпункту 2) пункта 1 статьи 11 Закона Республики Казахстан «О товариществах с ограниченной и дополнительной ответственностью» (далее – Закон) участники товарищества и ограниченной и дополнительной ответственностью вправе получать информацию о деятельности товарищества и знакомиться с его бухгалтерской

и иной документацией в порядке, предусмотренном уставом товарищества.

Указанная норма Закона продублирована в пункте 3.2. устава ответчика.

При таких обстоятельствах, требования истца в части понуждения ответчика предоставить истцу финансовой отчетности (бухгалтерский баланс, отчет о доходах и расходах, отчет о движении денежных средств за период с 2008 по 2012 года включительно с расшифровками сумм); расшифровки дебиторской и кредиторской задолженности (наименование контрагента, суммы задолженности на последнее число квартала, дату образования задолженности, ориентировочную дату погашения задолженности, сумму задолженности на момент составления данных, цены приобретения товаров/услуг); расшифровки движения денежных средств по статьям затрат; расшифровку основных средств и нематериальных активов, квартальную ведомость начисления амортизации; ведомость начисления заработной платы за каждый месяц по местным и иностранным специалистам с расшифровкой начисления и удержания за периоды с 2008 по 2012 года включительно; расшифровки подотчетных сумм (Ф.И.О. лица, на что сумма задолженности, дата образования задолженности, сумма задолженности на момент составления данных); расшифровки по всем налогам ежеквартально, сальдо на начало периода, начислено за отчетный квартал оплачено за отчетный квартал сальдо на конец за период с 2008 по 2012 года включительно; налоговых отчетов с уведомлениями ежеквартально за период с 2008 по 2012 года включительно; копий договоров с заказчиками и поставщиками с 2008 по 2012 года включительно; копий учредительных документов с учетом последних внесенных изменений, трудового договора, приказа о назначении директора, выписки из книги регистрации протоколов общего собрания с момента создания ответчика признаются судом обоснованными и подлежащими удовлетворению.

В соответствии с положениями статьи 227 ГПК следует обязать ответчика исполнить решение в течение 5 рабочих дней со дня вступления настоящего решения в законную силу.

Требования истца в части понуждения ответчика предоставить абсолютные лицевые счета по всем налогам с 2008 по 2012 года включительно; копии базы 1С&. за период с 2008 года по 2012 года

включительно, назначения аудиторской проверки финансовой отчетности товарищества с ограниченной ответственностью «К» за период с 1 января 2008 года по 31 декабря 2012 года подлежат отказу в удовлетворении по следующим основаниям.

В силу требований статьи 65 ГПК каждая сторона должна доказать те обстоятельства, на которые она ссылается как на основания своих требований и возражений.

В законодательстве Республики Казахстан отсутствует понятие «абсолютный лицевой счет». Данный факт также подтвердили привлеченные к участию в деле в качестве специалистов специалисты налогового органа.

Суд рассмотрел требования истца в этой части в заявленной им редакции. Между тем, основания для удовлетворения указанного требования истца отсутствуют.

Законодательно закреплено, что лицевой счет налогоплательщика (налогового агента) – документ, в том числе в электронной форме, для учета исчисленных, начисленных (уменьшенных), перечисленных и уплаченных (с учетом зачтенных и возвращенных) сумм налогов и других обязательных платежей в бюджет, обязательных пенсионных взносов, социальных отчислений, а также сумм пеней и штрафов (пункт 36 статьи 12 Налогового кодекса Республики Казахстан (далее – НК).

В подпункте 7) пункта 1 статьи 13 НК регламентировано право налогоплательщика не позднее двух рабочих дней с момента получения налоговым органом налогового заявления получать выписку из лицевого счета о состоянии расчетов с бюджетом по исполнению налогового обязательства, а также обязательств по исчислению, удержанию и перечислению обязательных пенсионных взносов, исчислению и уплате социальных отчислений.

При изложенных обстоятельствах, в удовлетворении требования истца о понуждении ответчика предоставить абсолютные лицевые счета по всем налогам с 2008 по 2012 года включительно следует отказать.

Требование истца о понуждении ответчика предоставить копии базы 1С&. за период с 2008 года по 2012 года включительно не подлежат удовлетворению, поскольку истец не обосновал техническую возможность исполнения этого требования.

Следует отметить, что суд рекомендовал истцу уточнить заявленные им требования, однако представитель истца настаивал на рассмотрение требований истца в заявленной редакции.

При таких обстоятельствах, в удовлетворении требования истца о понуждении ответчика предоставить копии базы 1С&. за период с 2008 года по 2012 года следует отказать.

В пунктах 3, 4 Закона закреплено, что любой участник товарищества с ограниченной ответственностью вправе требовать проведения за свой счет аудита финансовой отчетности товарищества. Если исполнительный орган товарищества с ограниченной ответственностью уклоняется от проведения аудита финансовой отчетности товарищества, когда аудит обязателен либо когда его проведения требует участник товарищества, аудит может быть назначен решением суда, принятым по заявлению любого заинтересованного лица либо участника товарищества.

Таким образом, участник товарищества вправе требовать назначения аудита в суде лишь в случае уклонения ответчика от его проведения.

Заявив требование о назначении аудиторской проверки финансовой отчетности ответчика за период с 1 января 2008 года по 31 декабря 2012 года истец не привел обоснований тому, что ответчик уклоняется от проведения аудита.

Судом установлено, что истец не обращался к ответчику с требованием о проведении аудита.

При таких обстоятельствах, указанное требование заявлено в суде истцом преждевременно. В удовлетворении этого требования следует отказать.

На основании изложенного, заявленные истцом требования подлежат частичному удовлетворению.

Руководствуясь статьями 227, 217-221 ГПК, суд

РЕШИЛ:

Исковые требования товарищества с ограниченной ответственностью «Т» к товариществу с ограниченной ответственностью «К» о понуждении предоставить документы удовлетворить частично.

Обязать товарищество с ограниченной ответственностью «К» в срок не позднее 5 рабочих дней со дня вступления решения в законную силу предоставить товариществу с ограниченной ответственностью «Т» следующие документы: финансовую отчетность (бухгалтерский баланс, отчет о доходах и расходах, отчет о движении денежных средств за период с 2008 по 2012 года включительно с расшифровками сумм; расшифровку дебиторской и кредиторской задолженности (наименование контрагента, суммы задолженности на последнее число квартала, дату образования задолженности, ориентировочную дату погашения задолженности, сумму задолженности на момент составления данных, цены приобретения товаров/услуг); расшифровку движения денежных средств по статьям затрат; расшифровку основных средств и нематериальных активов, квартальную ведомость начисления амортизации; ведомость начисления заработной платы за каждый месяц по местным и иностранным специалистам с расшифровкой начисления и удержания за периоды с 2008 по 2012 года включительно; расшифровку подотчетных сумм (Ф.И.О. лица, на что сумма задолженности, дата образования задолженности, сумма задолженности на момент составления данных); расшифровку по всем налогам ежеквартально, сальдо на начало периода, начислено за отчетный квартал оплачено за отчетный квартал сальдо на конец за период с 2008 по 2012 года включительно; налоговые отчеты с уведомлениями ежеквартально за период с 2008 по 2012 года включительно; копии договоров с заказчиками и поставщиками с 2008 по 2012 года включительно; нотариально заверенные копии учредительных документов с учетом последних внесенных изменений, трудового договора, приказа о назначении директора, выписки из книги регистрации протоколов общего собрания с момента создания товарищества с ограниченной ответственностью «К».

Взыскать с товарищества с ограниченной ответственностью «К» в пользу товарищества с ограниченной ответственностью «Т» расходы по оплате государственной пошлины в сумме 865 (восемьсот шестьдесят пять) тенге.

В удовлетворении исковых требований товарищества с ограниченной ответственностью «Т» к товариществу с ограниченной ответственностью «К» в части требований о понуждении предоставить абсолютные лицевые счета по всем налогам с 2008 по 2012 года

включительно; копии базы 1С&. за период с 2008 года по 2012 года включительно, о назначении аудиторской проверки финансовой отчетности товарищества с ограниченной ответственностью «К» за период с 1 января 2008 года по 31 декабря 2012 года отказать.

ПОСТАНОВЛЕНИЕ

28 апреля 2014 года

город Астана

Судьи надзорной судебной коллегии по гражданским и административным делам Верховного Суда Республики Казахстан предварительно с истребованием гражданского дела рассмотрев ходатайство ТОО «К» об оспаривании решения специализированного межрайонного экономического суда Атырауской области от 16 августа 2013 года, постановления апеллиационной судебной коллегии по гражданским и административным делам Атырауского областного суда от 22 октября 2013 года, постановления кассационной судебной коллегии Атырауского областного суда от 11 декабря 2013 года по гражданскому делу по иску ТОО «Т» к ТОО «К» о понуждении предоставить документы,

УСТАНОВИЛИ:

ТОО «Т» обратилось в суд с иском к ТОО «К» с требованием о понуждении предоставить документы и обязанности ответчика предоставить с заверенной печатью финансовые документы, касающиеся деятельности ответчика.

Решением специализированного межрайонного экономического суда Атырауской области от 16 августа 2013 года исковые требования удовлетворены частично.

Суд обязал ТОО «К» в срок не позднее 5 рабочих дней со дня вступления решения в законную силу предоставить ТОО «Т» следующие документы: финансовую отчетность (бухгалтерский баланс, отчет о доходах и расходах, отчет о движении денежных средств за период с 2008 по 2012 годы включительно с расшифровками сумм; расшифровку дебиторской и кредиторской задолженности (наименование

контрагента, суммы задолженности на последнее число квартала, дату образования задолженности, ориентировочную дату погашения задолженности, сумму задолженности на момент составления данных, цены приобретения товаров/услуг); расшифровку движения денежных средств по статьям затрат; расшифровку основных средств и нематериальных активов, квартальную ведомость начисления амортизации; ведомость начисления заработной платы за каждый месяц по местным и иностранным специалистам с расшифровкой начисления и удержания за периоды с 2008 по 2012 годы включительно; расшифровку подотчетных сумм (Ф.И.О. лица, на что сумма задолженности, дата образования задолженности, сумма задолженности на момент составления данных); расшифровку по всем налогам ежеквартально, сальдо на начало периода, начислено за отчетный квартал оплачено за отчетный квартал сальдо на конец за период с 2008 по 2012 годы включительно; налоговые отчеты с уведомлениями ежеквартально за период с 2008 по 2012 годы включительно; копии договоров с заказчиками и поставщиками с 2008 по 2012 годы включительно; нотариально заверенные копии учредительных документов с учетом последних внесенных изменений, трудового договора, приказа о назначении директора, выписки из книги регистрации протоколов общего собрания с момента создания ТОО «К».

Взыскано с ТОО «К» в пользу ТОО «Т» в возмещение расходов по оплате государственной пошлины 865 тенге.

В удовлетворении исковых требований ТОО «Т» к ТОО «К» в части требований о понуждении предоставить абсолютные лицевые счета по всем налогам с 2008 по 2012 годы включительно; копии базы 1С&. за период с 2008 года по 2012 годы включительно, о назначении аудиторской проверки финансовой отчетности ТОО «К» за период с 1 января 2008 года по 31 декабря 2012 годы отказано.

Постановлением апеллиационной судебной коллегии по гражданским и административным делам Атырауского областного суда от 22 октября 2013 года решение оставлено без изменения.

Постановлением кассационной судебной коллегии Атырауского областного суда от 11 декабря 2013 года решение и постановление апеллиационной инстанции оставлены без изменения.

ТОО «К» в ходатайстве просит изменить решение, постановления апеллиационной и кассационной инстанций по мотиву нарушения

норм материального и процессуального права, отказав в удовлетворении исковых требований ТОО «Т».

Изучив материалы гражданского дела, заслушав пояснения представителя ТОО «К», поддержавшей ходатайство, обсудив доводы ходатайства, судьи полагают, что в возбуждении надзорного производства следует отказать по следующим основаниям.

В соответствии с частью 3 статьи 387 Гражданского процессуального кодекса Республики Казахстан (далее – ГПК) основанием к пересмотру в порядке надзора вступивших в законную силу решений, постановлений и определений является существенное нарушение норм материального либо процессуального права, которое привело к вынесению незаконного судебного акта. Таких нарушений судами не допущено.

В силу части 2 статьи 21 ГПК вступившие в законную силу судебные решения, определения, постановления и приказы, а также законные распоряжения, требования, поручения, вызовы и другие обращения судов и судей обязательны для всех без исключения государственных органов, органов местного самоуправления, общественных объединений, других юридических лиц, должностных лиц и граждан и подлежат неукоснительному исполнению на всей территории Республики Казахстан.

Согласно подпункту 2) пункта 1 статьи 11 Закона Республики Казахстан «О товариществах с ограниченной и дополнительной ответственностью» участники товарищества с ограниченной ответственностью вправе получать информацию о деятельности товарищества и знакомиться с его бухгалтерской и иной документацией в порядке, предусмотренном уставом товарищества.

Как установлено судами, вступившим в законную силу решением специализированного межрайонного экономического суда Атырауской области от 27 июня 2008 года признано право собственности истца ТОО «Т» на 30% долю участия в уставном капитале ТОО «К».

В связи с чем, требования истца в части понуждения ответчика предоставить ему документы финансовой отчетности и другие документы судами правомерно признаны обоснованными и подлежащими удовлетворению.

Следует отметить, что доводы ТОО «К», аналогичные доводам ходатайства, местными судами исследованы и надлежащим образом оценены.

Несогласие заявителя с правовыми выводами суда, основанными на полно, всесторонне и объективно исследованных в судебном заседании обстоятельствах, имеющих значение для дела, и на подлежащих применению нормах закона, основанием для возбуждения надзорного производства не является.

Нарушений норм процессуального права, являющихся безусловными основаниями для отмены судебных актов, не установлено.

Руководствуясь подпунктом 2) части 1 статьи 394 ГПК, судьи

ПОСТАНОВИЛИ:

Отказать в возбуждении надзорного производства по пересмотру решения специализированного межрайонного экономического суда Атырауской области от 16 августа 2013 года, постановления апелляции судебной коллегии по гражданским и административным делам Атырауского областного суда от 22 октября 2013 года, постановления кассационной судебной коллегии Атырауского областного суда от 11 декабря 2013 года.

Копию постановления направить заявителю.

1.2 Қатысушының табыс алу құқығы.

ПОСТАНОВЛЕНИЕ

18 февраля 2011 года

город Актобе

Апелляционная судебная инстанция Актюбинского областного суда, рассмотрев в открытом судебном заседании в помещении областного суда гражданское дело по иску РУ ТОО «К» к К.Р., К.А., К.И., третьему лицу ГУ «Налоговое Управление по г.Актобе» о взыскании суммы, поступившее по апелляционной жалобе РУ ТОО «К» Б.Б., на решение суда г.Актобе от 24 декабря 2010 года,

УСТАНОВИЛА:

Требования реабилитационного управляющего ТОО «К» о взыскании 2 347 20 тенге мотивированы тем, что ответчики являются

наследниками имущества умершего К.В., который при жизни, являясь одним из учредителей товарищества и одновременно исполнительным органом директором ТОО «К» издал приказ от 14.09.2007 г., согласно которому производилось распределение дохода по итогам работы за 2006 год, тогда как имелась налоговая задолженность 49 482 151 тенге. В нарушение п.6.1. Устава ТОО «К», Ковалёв В.С. получил доход пропорционально своему внесённому вкладу 2 347 208 тенге, что является неосновательным обогащением и обязан возвратить товариществу. Поскольку по обязательствам наследодателя отвечают наследники, принявшие наследственное имущество, то ответчики обязаны выплатить взыскиваемую истцом сумму денег.

Решением суда от 24 декабря 2010 года в удовлетворении иска отказано.

В апелляционной жалобе реабилитационный управляющий просит отменить решение и вынести новое, указывая на доводы, изложенные в самом иске.

Заслушав объяснения представителя истца, выступления в судебных прениях, исследовав материалы гражданского дела и обсудив доводы апелляционной жалобы, апелляционная инстанция полагает решение суда подлежащим оставлению без изменения по следующим основаниям

Фактические обстоятельства дела судом 1-й инстанции установлены правильно.

По расходному кассовому ордеру №184 К.В., действительно 14 сентября 2007 году получил 2 347 208 тенге на основании приказа №57 от 14.09.2007г. о выдаче всем учредителям ТОО «К» дохода (дивидендов) по итогам работы за 2006год.

Решение о распределении прибыли за 2006г. принято высшим органом товарищества – общим собранием участников.

Выводы суда 1-й инстанции о том, что полученные К.В., как участником товарищества, деньги в качестве чистого дохода от хозяйственной деятельности не подлежат возврату, соответствуют обстоятельствам дела и требованиям законодательства.

Согласно ст.960 п.3 ГК РК не подлежит возврату в качестве неосновательного обогащения – денежные суммы и иное имущество, предоставленные гражданину, при отсутствии недобросовестности с его стороны, в качестве средств для существования (заработная

плата, авторское вознаграждение, возмещение вреда жизни или здоровью пенсия, алименты и т.п.) и использованные приобретателем.

Как видно из Устава ТОО «К» К.В., являлся одним из учредителей товарищества с долей 54,8%.

В соответствии со ст.11 п.3 Закона РК «О Товариществах...» участники товарищества с ограниченной ответственностью вправе получать доход от деятельности товарищества в соответствии с настоящим Законом, учредительными документами товарищества и решениями его общего собрания.

Распределение чистого дохода ТОО между его участниками производится в порядке ст.40 Закона РК «О товариществах...», в случае принятия общим собранием товарищества решения о распределении дохода между участниками, каждый участник вправе получить часть распределяемого дохода, соответствующую его доле в уставном капитале товарищества. Выплата должна быть произведена товариществом в денежной форме в течение месяца со дня принятия общим собранием решения о распределении чистого дохода.

В данном случае, участник товарищества К.В., получил 2 347 208 тенге как распределённый чистый доход на основании решения общего собрания, а потому отсутствует его недобросовестность, при этом полученные деньги полностью им израсходованы на личные нужды.

Что касается доводов истца о нарушении п.6.1 Устава при распределении чистого дохода, тогда как имелась налоговая задолженность 49 482 151 тенге, то суд признаёт несостоятельными, ибо решение общего собрания от 14.09.2007г. и приказ исполнительного органа от 14.09.2007г. о распределении дохода в судебном порядке не оспорены.

Более того, приговором суда №2 г.Актобе от 15.11.2007г. с К.В., взыскано в доход государства 24 534 906тенге в счёт возмещения ущерба, причинённого умышленным уклонением от уплаты налогов в бюджет.

Таким образом, судом первой инстанции при разрешении дела, фактические обстоятельства дела установлены правильно, нормы материального права применены правильно, дело рассмотрено с соблюдением норм гражданского процессуального закона, а потому оснований для отмены и изменения решения суда не имеется.

На основании изложенного и руководствуясь ст.ст.358 п.1,360 ГПК РК, апелляционная инстанция

ПОСТАНОВИЛА:

Решение суда г.Актобе от 24 декабря 2010года по иску РУ ТОО «К» к К.Р., К.А., К.И., третьему лицу ГУ «Налоговое Управление по г. Актобе» о взыскании суммы оставить без изменения, апелляционную жалобу без удовлетворения.

Постановление может быть обжаловано и опротестовано в кассационном порядке в течение 15 дней со дня вручения копии постановления.

ПОСТАНОВЛЕНИЕ

28 ноября 2013 года

г. Караганда

Кассационная судебная коллегия Карагандинского областного суда, рассмотрев в открытом судебном заседании гражданское дело по иску АО «Г» к ТОО «А» о взыскании чистого дохода и суммы неустойки, поступившего по кассационной жалобе истца на постановление апелляционной судебной коллегии по гражданским и административным делам Карагандинского областного суда от 24 сентября 2013 года,

УСТАНОВИЛА:

АО «Г» обратилось в суд с иском к ТОО «А» о взыскании чистого дохода в сумме 4 232 107 тенге и суммы неустойки в размере 198 329 тенге. Требования мотивированы тем, что общим собранием участников ТОО «А» от 14 июня 2012 года было принято решение о распределении чистого дохода, полученного по итогам 2011 года, согласно которому сумма чистого дохода, причитающегося к выплате истцу составляет 4 132 107 тенге.

Решением суда от 29 июля 2013 года, оставленным без изменения постановлением апелляционной инстанции, иск удовлетворен.

В кассационной жалобе ответчик ставит вопрос об отмене указанных судебных актов, указав, что сумма чистого дохода в размере 4 232 107 тенге уде предусмотрена в цене продажи по договору

купли-продажи доли в уставном капитале ТОО от 29.06.2012 года, так как иных условий договор не предусматривает. А поскольку распределение чистого дохода, полученного ТОО «А» по итогам 2011 года было рассмотрено на общем собрании участников ТОО 14.06.2012 года до продажи доли АО «Г», поэтому считают, что на момент продажи доли сумма чистого дохода ТОО за 2011 год учтена в продажной цене.

Заслушав докладчика, пояснения представителей сторон, проверив материалы дела и доводы жалобы, кассационная судебная коллегия приходит к следующему.

В соответствии с ч.1 статьи 383-13 ГПК РК при рассмотрении дела в кассационном порядке суд проверяет законность имеющимся в деле материалам в пределах доводов жалобы, протеста.

Согласно статьи 383-21 ГПК РК вступившие в законную силу решения, постановления и определения судов подлежат отмене в кассационном порядке по основаниям, предусмотренным частью первой статьи 364 настоящего Кодекса.

Удовлетворяя требования истца, судебные коллегии исходили из следующего.

Установлено, что 14 июня 2012 года участниками ТОО «А» АО «Г» (доля в уставном капитале 82,129%) и АО «АЭС» (17,871%) принято решение о распределении чистого дохода ТОО «А» в размере 5 153 000 тенге между участниками: АО «Г 4 232 107 тенге», АО «АЭС» 920 893 тенге. Орган исполнения обязан перечислить указанную сумму АО «Г» в течение 1 месяца со дня принятия этого решения.

В соответствии с п.1 пп.3) статьи 11 Закона РК «О товариществах с ограниченной и дополнительной ответственностью» (далее Закон) участник товарищества имеет право получать доход от деятельности товарищества в соответствии с настоящим законом, учредительными документами и решениями его общего собрания.

Пунктом 1 статьи 40 Закона установлено, что распределение между участниками товарищества чистого дохода, полученного товариществом по результатам его деятельности за год, производится в соответствии с решениями общего собрания участниками товарищества за соответствующий год.

29 июня 2013 года во исполнение решения общего собрания от 11 июня 2012 года №5 по договору купли-продажи №27-2012 АО «Г»

продал свою долю в уставном капитале за 121 550 920 тенге, оплата произведена 14.08.2012 года.

Пунктом 1.2 Договора определено, что право собственности на долю участия переходит от Продавца к Покупателю и подлежит государственной регистрации после полной оплаты Покупателем стоимости доли участия согласно условиям п.2.2.Договора.

Истцом (Покупатель) оплата была произведена платежным поручением 14.08.2012 года.

В соответствии с пп.3) п.1 ст.11 Закона РК и пп.3) ст.3 Устава ТОО «А» участники товарищества с ограниченной ответственностью вправе получать доход от деятельности товарищества.

При установленных обстоятельствах, с учетом указанных положений закона, судебная коллегия соглашается с выводами судебных инстанций об обоснованности заявленных истцом требований.

Довод жалобы о том, что сумма чистого дохода ТОО за 2011 год учтена в продажной цене коллегией не принимается во внимание, поскольку состав участников ТОО на 14.06.2012 года изменен не был и распределение чистого дохода, полученного ТОО по итогам 2011 года, осуществлялось за тот период, когда АО «Г» был участником ТОО. Кроме того, ни в Договоре от 29.06.12 г., ни в решениях общих собраний участников не предусмотрено включение суммы чистого дохода в стоимость доли, подлежащей оплате по данному Договору. Более того, в Протоколе общего собрания участников от 14.06.12 г., состоявшегося уже после принятия решения о выкупе ТОО доли истца и определении цены доли (протокол общего собрания участников от 11.06.12 г.) указано, что сумма чистого дохода подлежит в денежной форме и установлен срок выплаты. Цена доли определена соглашением сторон, следовательно, довод жалобы о том, что судом не приняты меры по выяснению правил, стандартов и методов рыночной стоимости доли, является несостоятельным.

Ссылка ответчика на отсутствие кредиторской задолженности в размере суммы дивидендов, причитающихся к выплате, в финансовой отчетности ответчика – несостоятельна, так как обязательство по выплате чистого дохода должно быть отражено на основании решения общего собрания участников о распределении чистого дохода. И наличие или отсутствие бухгалтерской записи у ответчика не означает отсутствие у него обязательств по выплате.

Иные доводы жалобы были предметом рассмотрения судебных инстанций, где им дана надлежащая правовая оценка, с которой судебная коллегия соглашается и не принимает во внимание.

С учетом изложенного, постановление апеллиационной инстанции является законным и обоснованным и правовых оснований к его отмене не имеется.

В соответствии с п.1 ст.111ГПК РК подлежит удовлетворению ходатайство истца о возмещении расходов по оплате помощи представителя в размере 40 608 тенге, которые подтверждены документами.

Руководствуясь п.1 ст.383-20 ГПК РК, кассационная судебная коллегия

ПОСТАНОВИЛА:

Постановление апеллиационной судебной коллегии по гражданским и административным делам Карагандинского областного суда от 24 сентября 2013 года оставить без изменения, кассационную жалобу ответчика – без удовлетворения.

Взыскать с ТОО «А» в пользу АО «Г» расходы по оплате помощи представителя в размере 40 608 тенге.

РЕШЕНИЕ

09 октября 2009 года

г. Караганда

Специализированный межрайонный экономический суд Карагандинской области рассмотрев дело по иску ОО «Ф» к ТОО «М» о взыскании распределенного дохода,

УСТАНОВИЛ:

Истец ОО «Ф» обратился с иском к ТОО «М» о взыскании распределенного дохода в сумме 2452000 тенге, возврата госпошлины 72750 тенге.

В судебном заседании представитель истца пояснил, что ОО «Ф» и ОО «П» (ОО «ПУ») с 24.12.2003 года являлись учредителями

ТОО «М». При этом доли участников в уставном капитале ТОО «М» были равными по 50%.

17.11.2008 года ФСП направило в адрес ОО «ПУ» письмо о том, что 27.11.2008 года в 15.00. состоится общее собрание учредителей по адресу: г. Караганда, ул. Кривогуза, д. 10, кабинет директора ТОО «М». повестка собрания: Выборы председателя Совета Учредителей ТОО (согласно Протокола Совета Учредителей от 26.03.2007 г. П. 2.5.)

О соблюдении Учредителями требований Закона РК «О товариществах с ограниченной и дополнительной ответственностью» (далее по тексту Закон) и принятых Протокольных решений Совета Учредителей:

а) Утверждение годовой финансовой отчетности ТОО за 2007-2008 год (согласно ст. 43 п. 4 ст. 44 п.2).

б) Заключение индивидуально трудовых договоров с номенклатурными работниками ТОО (6 чел.) согласно Протокола от 0301. 2008 г. Пункты 1и 4 и ст. 43 п.5 Закона, в). Об утверждении должности директора ТОО. 3.0 распределении чистого дохода ТОО Учредителями согласно Закона РКст. 11 п. 3 и ст. 43 и 4.4.0 продажи доли ФСП в Товариществе.

Однако указанное собрание не состоялось в виду не явки представителя ОО «ПУ» и отсутствия кворума необходимого для проведения общего собрания участников. 03.12.2008 года в адрес ОО «ПУ» было направленно письмо о том, что 12.12.2008 года в 15.00. состоится повторное собрание учредителей, на повестку дня будут поставлены ранее указанные вопросы. 12.12.2008 года в 15.00. было проведено общее собрание учредителей, однако представители ОО «ПУ», покинули общее собрание.

В соответствии с п. 5. ст. 47 Закона собрание, созванное повторно, является правомочным, независимо от числа голосов, которым обладают присутствующие или представленные на собрании участники товарищества. Если присутствующие или представленные на нем участники обладают в совокупности менее чем половиной от общего числа голосов, то такое собрание вправе принимать решения, лишь по вопросам, не требующим квалифицированного большинства голосов или единогласия.

Поскольку общее количество голосов составляло 50% собрание состоялось и в ходе проведения собрания были приняты решения по

всем вопросам, указанным в повестки дня. По третьему вопросу о распределении чистого дохода ТОО Учредителями согласно Закона РК ст. 11 п. 3 и ст. 43 п. 4, было принято следующее решение: Сохранить нераспределенный доход. В сумме 4850000 тенге на балансовом счете ТОО № 5520, распоряжаться которым, в пределах причитающимся им 50%, 2452000 тенге волен каждый из учредителей.

После принятия решения и составления протокола общего собрания участников. 23.12.2008 года в адрес ОО «ПУ» был направлен протокол повторного внеочередного собрания учредителей ТОО «М» от 12.12.2008 года.

20.03.2009 года. ФСП в адрес ТОО «М» направило письмо с просьбой произвести перечисления 2 425000 тенге на расчетный счет ФСП во втором квартале 2009 года согласно п. 3 протокола общего собрания участников ТОО «М» от 12.12.2008 года.

В соответствии с п.п.3 п.1. ст. 11 Закона участники товарищества вправе получать доход от деятельности товарищества в соответствии с Законом, учредительными документами товарищества и решениями его общего собрания;

В соответствии со ст. 40 Закона распределение между участниками товарищества ограниченной ответственностью чистого дохода, полученного товариществом по результатам его деятельности за год, производится в соответствии с решением очередного общего собрания участников товарищества, посвященного утверждению результатов деятельности товарищества за соответствующий год.

В соответствии с п. 2. вышеназванной статьи в случае принятия общим собранием товарищества с ограниченной ответственностью решения о распределении дохода между участниками каждый участник вправе получить часть распределяемого дохода, соответствующую его доле в уставном капитале товарищества. Выплата должна быть произведена товариществом в денежной форме в течение месяца со дня принятия общим собранием решения о распределении чистого дохода.

Однако, не смотря на решение общего собрания участников ТОО «М» принятого на общем собрании участников ТОО, не смотря на требования Закона ТОО «М» уклоняется от перечисления денежных средств на расчетный счет ФСП.

На основании изложенного просит взыскать указанные суммы с ответчика.

Представитель ответчика ТОО «М» иск не признал указав на то, что собрание учредителей проводится не реже одного раза в год в соответствии с п. 1 ст. 40 Закон Республики Казахстан «О товариществах с ограниченной и дополнительной ответственностью» от 22 апреля 1998 года: Очередное общее собрание участников товарищества с ограниченной ответственностью созывается исполнительным органом товарищества в сроки, установленные уставом товарищества, но не реже одного раза в год. Исходя из смысла данной нормы обязательным сроком для проведения собрания, является как минимум один раз в год, а последующие собрания проводятся согласно Устава организации. В Уставе ТОО «М» о данном обстоятельстве, т.е. о последующих очередных собраниях учредителей конкретного срока нет. При таких обстоятельствах внеочередное собрание должно быть регламентировано Уставом организации, либо в случаях прямо предусмотренных законодательством, или при не терпящих отлагательства обстоятельствах, которые необходимы юридическому лицу в соответствии с п. 1 ст. 45 Закон Республики Казахстан «О товариществах с ограниченной и дополнительной ответственностью» от 22 апреля 1998 года: Внеочередное (чрезвычайное) общее собрание участников товарищества с ограниченной ответственностью созывается в случаях, предусмотренных настоящим Законом, уставом товарищества, а также в любых иных случаях, когда созыва такого собрания требуют интересы товарищества. Уставом данное обстоятельство не предусмотрено, законодательство прямо обязывающей правовой нормы не содержит, интересы общества такого собрания не требовали.

Согласно п.1 ст. 40 Закон Республики Казахстан «О товариществах с ограниченной и дополнительной ответственностью» от 22 апреля 1998 года распределение между участниками товарищества с ограниченной ответственностью чистого дохода, полученного товариществом по результатам его деятельности за год, производится в соответствии с решением очередного общего собрания участников товарищества, посвященного утверждению результатов деятельности товарищества за соответствующий год. Руководствуясь данной нормой, участники общества могли принять решение о распределении прибыли, только за тот год, за который утвердили результаты отчетной

документации. Чистый доход, который хотело распределить ОО «Ф», был получен 2004-2005 году, данную документацию могли утвердить только по данному периоду на собрании учредителей соответствующего года. Утверждать (финансовой) отчетность истец за 2004-2005 г.г., в декабре 2008 года не могли, так как данное обстоятельство является нарушением законодательства в соответствии с п.2 ст. 44 Закон Республики Казахстан «О товариществах с ограниченной и дополнительной ответственностью» от 22 апреля 1998 года: Собрание, посвященное утверждению годовой финансовой отчетности товарищества с ограниченной ответственностью, должно быть проведено не позднее трех месяцев после окончания отчетного финансового года. Отчетный финансовый год по прибыли 2004-2005 года закончился в 2006 году, крайний срок проведения собрания на, котором возможно было бы принять решение о распределении прибыли, было 31 марта 2006 года, но не как не 12 декабря 2008 года.

Между учредителями ТОО «М» ОО «Ф» и ОО «ПУ» был заключен договор купли-продажи от 30 марта 2009 года. Предметом данного договора была доля в уставном капитале ТОО «М». Истец согласно данному договору отказался от всех прав к созданному им товариществу в соответствии с п.3 Договора купли-продажи от 30 марта 2009 года.

Представитель третьего лица ОО «ПУ» иск также не признал по вышеуказанным основаниям, кроме того пояснила, что в последующем 2007 г.г. ТОО «М» понесло убытки в сумме 14004947 тенге, в 2006 г. – 532287 тенге, т.е. доход был перекрыт убытками ТОО, указанное подтверждается представленными документами.

Изучив материалы дела, выслушав мнение сторон, суд приходит к следующему. Иск подлежит отказу по следующим основаниям:

Согласно ст. 65 ГПК РК, каждая сторона должна доказать те обстоятельства, на которые она ссылается как на основания своих требований и возражений. Согласно ст. 15 ГПК РК суд основывает свое процессуальное решение лишь на тех доказательствах, участие в исследовании которых на равных основаниях было обеспечено каждой из сторон.

В соответствии с договором от 30.03.2009г. между учредителями ТОО «М» ОО «Ф» и ОО «ПУД» доля уставного капитала ОО «Ф» (50%) была продана ОО «ПУД» за 12000000 тенге в полном объеме. Указанный договор сторонами был исполнен в полном объеме.

В соответствии с п.3. договора ОО «Ф» передает, а ОО «ПУ»' приобретает все права и обязанности по отношению ТОО «М».

При таких обстоятельствах доводы истца не обоснованны, т.к. он не имеет каких либо прав к ответчику, все права его как стороны перешли к ОО «ПУД», в том числе и право требования указанного распределенного дохода.

Следует отметить, что и хотя решения общего собрания от 12.12.2008г. не оспорено, но согласно п.1 ст. 40 Закон Республики Казахстан «О товариществах с ограниченной и дополнительной ответственностью» распределение между участниками товарищества с ограниченной ответственностью чистого дохода, полученного товариществом по результатам его деятельности за год, производится в соответствии с решением очередного общего собрания участников товарищества, посвященного утверждению результатов деятельности товарищества за соответствующий год.

Чистый доход, который хотело распределить ОО «Ф», был получен 2004-2005 году, данную документацию могли утвердить только по данному периоду на собрании учредителей соответствующего года. Утверждать финансовую отчетность за 2004-2005 г.г., в декабре 2008 года не могли, так как данное обстоятельство является нарушением законодательства в соответствии с п.2 ст. 44 Закон Республики Казахстан «О товариществах с ограниченной и дополнительной ответственностью», согласно которого, собрание, посвященное утверждению годовой финансовой отчетности товарищества с ограниченной ответственностью, должно быть проведено не позднее трех месяцев после окончания отчетного финансового года. Отчетный финансовый год по прибыли 2004-2005 года закончился в 2006 году, крайний срок проведения собрания на, котором возможно было бы принять решение о распределении прибыли, было 31 марта 2006 года, но не как не 12 декабря 2008 года.

При таких обстоятельствах иск подлежит отказу.

Руководствуясь ст. ст. 217-221 ГПК РК, суд

РЕШИЛ:

В иске ОО «Ф» к ТОО «М» о взыскании распределенного дохода – отказать.

Решение суда может быть обжаловано и опротестовано в течение 15 дней в коллегия по гражданским делам Карагандинского областного суда.

РЕШЕНИЕ

29 мая 2017 года

г. Петропавловск

Специализированный межрайонный экономический суд Северо-Казахстанской области, рассмотрев в здании суда в открытом судебном заседании гражданское дело по иску Ч., к Л.В., А.Н., товариществу с ограниченной ответственностью «С» о признании недействительным решения общего собрания участников, признании незаконным и отмене приказа,

УСТАНОВИЛ:

27 марта 2017 года истец обратился в суд с иском к ответчикам, которым, с учетом уточнения требований, просил признать недействительным решение общего собрания участников ТОО «С» от 05.06.2016 года, признании незаконным и отмене приказа товарищества №65-п «О выплате дивидендов» от 05.07.2016 года.

В судебном заседании представитель истца, заявленные требования поддержал просил удовлетворить их, ссылаясь на доводы, изложенные в исковом заявлении и дополнениях, при этом пояснил, что Ч., как участник ТОО «С» не был извещен и не принимал участие на собрании 05.06.2016 года, более того, нарушена процедура проведения собрания участников товарищества по утверждению годовой финансовой отчетности, поскольку собрание проведено спустя более трех месяцев после окончания финансового года, вынесенный 05.07.2016 года приказ о распределении дивидендов считает незаконным и просит его отменить ввиду недействительности решения общего собрания участников от 05.06.2016 года.

Представитель ответчика ТОО «С» просила удовлетворить исковые требования, считая, проведение собрания участников без извещения и участия истца нарушением прав последнего, при этом

представила суду приказ товарищества №68-п от 03.05.2017 года об отмене приказа №65-п от 05.07.2016 года.

Представители ответчиков Л.В., и А.Н. просили суд в удовлетворении иска отказать, мотивируя тем, что на момент проведения оспариваемого собрания имелись вступившие в законную силу постановления областного суда, которым Ч., было отказано в признании за ним прав участника ТОО «С» и данные ответчики не предполагали и не должны были предполагать о возможной отмене судебных актов апелляционной и кассационной инстанций и восстановлении истца в качестве участника ТОО, более того, извещение осуществляется участников, указанных в реестре товарищества, который ведется исполнительным органом товарищества, однако никаких сведений в данном реестре, как и в государственной базе данных юридических лиц о Ч., как участнике ТОО «С» не имелось, нарушение срока проведения собрания по утверждению годовой отчетности не влечет недействительности решения собрания.

Кроме того, представителем ответчика Л.В., заявлено ходатайство о применении срока исковой давности, ввиду того, что истец имел возможность узнать о начислении дивидендов с 08.07.2016 года, а также истец своим заявлением от 26.07.2016 года пожелал реализовать свое право на ознакомление с протоколами общего собрания ТОО, при этом, не пожелал обратиться к действующему на тот момент директору ТОО «С» В.А., в связи с чем, пропустил установленный законом шестимесячный срок обращения с иском в суд об оспаривании решения общего собрания участников.

Выслушав мнение участников процесса и изучив материалы дела, суд приходит к следующему.

Решением суда от 07 сентября 2015 года иск Ч., к Л.В., Н.Е., И.Р., о признании права на долю, о признании утратившим права на долю, о признании сделки недействительной, о признании недействительной перерегистрации ТОО «С» удовлетворен, путем признания за Ч., права на 70% доли уставного капитала ТОО «С» с 29 февраля 2012 года (Свидетельство о государственной регистрации юридического лица №1774-1948 ТОО, выданное Департаментом юстиции СКО от 04 мая 2004 года), возникшее из предварительного договора купли-продажи доли в уставном капитале ТОО «С» от 29 января 2012 года, заключенного между участником ТОО «С» Л.В., и Ч.; признания Л.В.,

утратившим право на долю участника ТОО «С» в размере 70% доли уставного капитала ТОО «С», в связи с отчуждением указанной доли по предварительному договору купли-продажи доли в уставном капитале ТОО «С» от 29 января 2012 года, заключенному между участником ТОО «С» Л.В., и Ч., с момента полной оплаты доли, то есть с 29 февраля 2012 года; признания недействительной сделки купли-продажи доли в размере 70% в уставном капитале ТОО «С», заключенной 25 ноября 2014 года между продавцами Л.В., Н.Е., и покупателем И.Р., в части продажи Л.В., 40% доли уставного капитала ТОО «С» в адрес И.Р.; а также признания недействительной государственной перерегистрации ТОО «С», произведенной Управлением юстиции города Петропавловска, в связи с изменением состава учредителей по приказу №572 от 27 ноября 2014 года.

В связи с отменой решения суда первой инстанции, апелляционная судебная коллегия по гражданским и административным делам Северо-Казахстанского областного суда 16 ноября 2015 года вынесла решение об отказе в удовлетворении исковых требований Ч.

Постановлением кассационной судебной коллегии Северо-Казахстанского областного суда Республики Казахстан от 25 декабря 2015 года определение и решение апелляционной судебной коллегии по гражданским и административным делам Северо-Казахстанского областного суда от 16 ноября 2015 года оставлено без изменения.

Постановлением судебной коллегии по гражданским делам Верховного Суда Республики Казахстан от 08 июля 2016 года определение и решение апелляционной судебной коллегии по гражданским и административным делам Северо-Казахстанского областного суда от 16 ноября 2015 года, постановление кассационной судебной коллегии Северо-Казахстанского областного суда от 25 декабря 2015 года отменены, с оставлением в силе решения специализированного межрайонного экономического суда Северо-Казахстанской области от 07 сентября 2015 года.

05 июня 2016 года состоялось общее собрание участников ТОО «С», на котором присутствовали Л.В., (65%) и А.Н. (35%), с повесткой дня по утверждению годового отчета за 2015 год и выплатой дивидендов участникам товарищества. Оспариваемым решением собрание утвердило годовой отчет ТОО за 2015 год и направило накопленную чистую прибыль ТОО «С» в размере 25 811 270 тенге

на выплату дивидендов участникам соразмерно доле в уставном капитале.

На основании данного решения 05.07.2016 года был вынесен приказ №65-п «О выплате дивидендов», согласно которому произведено начисление и приказано выплатить дивиденды Л.В., в размере 16 777 325,50 тенге и А.Н., в размере 9 033 944,50 тенге.

Решение общего собрания участников товарищества с ограниченной ответственностью, принятое с нарушением порядка проведения общего собрания и принятия решений, установленного настоящим Законом, уставом товарищества или правилами и иными документами, регулирующими внутреннюю деятельность товарищества, равно как и решение общего собрания, противоречащее закону либо уставу товарищества, в том числе решение, нарушающее права участника товарищества, может быть признано судом недействительным полностью или частично по заявлению участника товарищества, не принимавшего участия в голосовании или голосовавшего против оспариваемого решения (ст.50 Закона РК «О товарищества с ограниченной и дополнительной ответственностью», далее Закон).

При этом в соответствии с п.1 ст.46 Закона орган или лицо (лица), созывающие общее собрание участников товарищества с ограниченной ответственностью, обязаны не позднее чем за тридцать дней до дня открытия собрания письменно известить о его проведении каждого участника товарищества по адресу, указанному в реестре участников, который ведется исполнительным органом товарищества.

Следовательно, на момент организации и проведения собрания 05.06.2016 года, ни исполнительный орган товарищества, ни его участники не могли знать о Ч., как об участнике ТОО, и не нарушали его права, поскольку постановление судебной коллегии по гражданским делам Верховного Суда Республики Казахстан состоялось только 08 июля 2016 года.

Согласно положениям п.4 ст.8 ГК РК граждане и юридические лица должны действовать при осуществлении принадлежащих им прав добросовестно, разумно и справедливо, соблюдая содержащиеся в законодательстве требования, нравственные принципы общества, а предприниматели также правила деловой этики. Эта обязанность не может быть исключена или ограничена договором. Добросовестность,

разумность и справедливость действий участников гражданских правоотношений предполагаются.

Договором дарения доли в уставном капитале ТОО «С» Ч., подарил А.М., Е.М., Ч. Е., 60% доли участника в общем, по 20% каждому, равной сумме вклада в уставном капитале товарищества.

В соответствии с п.1 ст.40 Закона распределение между участниками товарищества с ограниченной ответственностью чистого дохода, полученного товариществом по результатам его деятельности за год, производится в соответствии с решением очередного общего собрания участников товарищества, посвященного утверждению результатов деятельности товарищества за соответствующий год.

Более того, утверждение годовой финансовой отчетности и распределение чистого дохода относится к исключительной компетенции общего собрания участников (пп.4) п.2 ст.43 Закона).

При этом, действительно, в силу требований п.2 ст.44 Закона собрание, посвященное утверждению годовой финансовой отчетности товарищества с ограниченной ответственностью, должно быть проведено не позднее трех месяцев после окончания отчетного финансового года. Однако нарушение срока проведения собрания по данному вопросу не влечет его недействительности и не нарушает прав истца. Приказ исполнительного органа по вопросу распределения и выплаты дивидендов выносится на основании решения, принятого общим собранием участников, поскольку относится к его исключительной компетенции. Более того, представленный суду приказ ТОО №68-п от 03.05.2017 года свидетельствует об отмене оспариваемого приказа №65-п от 05.07.2016 года.

Далее, суд полагает необходимым отметить, что договор уступки прав требования неосновательно полученных дивидендов, заключенный от 03.04.2017 года между ТОО «С» и Г. А., расторгнут соглашением от 03.05.2017 года, в связи с добровольным отказом сторонами от него.

Ходатайство ответчика Л.В., о применении срока исковой давности не подлежит удовлетворению по следующим основаниям.

Исковая давность – это период времени, в течение которого может быть удовлетворено исковое требование, возникшее из нарушений права лица или охраняемого законом интереса (ст.177 ГК РК). Общий срок исковой давности устанавливается в три года. Для отдельных

видов требований законодательными актами могут устанавливаться специальные сроки исковой давности, сокращенные или более длительные по сравнению с общим сроком. (ст.178 ГК).

Согласно ст.50 Закона заявление участника об оспаривании решения собрания может быть подано в течение шести месяцев со дня, когда участник товарищества узнал или должен был узнать о состоявшемся решении.

В соответствии со ст.180 ГК РК течение срока исковой давности начинается со дня, когда лицо узнало или должно было узнать о нарушении права. То обстоятельство, что истец, права которого как участника товарищества восстановлены с 08.07.2016 года, должен был знать об оспариваемом решении собрания, не может достоверно свидетельствовать об осведомленности истца о принятом решении общего собрания участников от 05.06.2016 года. Равно как и его обращение к директору ТОО «С» П.С., от 26.07.2016 года, поскольку исследованный в судебном заседании журнал регистрации входящей корреспонденции товарищества такого обращения не содержит.

Все равны перед законом и судом (ст.14 Конституции).

В соответствии с п.1 ст.14 Международного пакта о гражданских и политических правах, все лица равны перед судами и трибуналами. Каждый имеет право при определении его прав и обязанностей в каком-либо гражданском процессе, на справедливое и публичное разбирательство.

В соответствии с п.5 Нормативного постановления Верховного Суда РК «О судебном решении» изложенное суд полагает достаточным для разрешения данного спора и считает необходимым в удовлетворении заявленных требований отказать.

Руководствуясь ст.ст.223-226 ГПК РК, суд

РЕШИЛ:

В удовлетворении иска Ч., к Л.В., А.Н., товариществу с ограниченной ответственностью «С» о признании недействительным решения общего собрания участников, признании незаконным и отмене приказа отказать.

Решение может быть обжаловано или опротестовано в апелляционном порядке в судебную коллегию по гражданским делам

Северо-Казахстанского областного суда через Специализированный межрайонный экономический суд Северо-Казахстанской области в течение одного месяца со дня вынесения решения в окончательной форме, а лицами, не участвовавшими в судебном разбирательстве, со дня направления им копии решения.

О П Р Е Д Е Л Е Н И Е

18 июня 2015 года

г. Алматы

Апелляционная судебная коллегия по гражданским и административным делам Алматинского городского суда, рассмотрев в открытом судебном заседании в помещении Алматинского городского суда гражданское дело по иску В.Н., к Товариществу с ограниченной ответственностью «Т» о назначении аудита финансовой отчетности за 2013 год, поступившее по апелляционной жалобе ответчика на решение Жетысуского районного суда г.Алматы от 29 апреля 2015 года,

УСТАНОВИЛА:

В.Н., обратился в суд с иском к Товариществу с ограниченной ответственностью «Т» о назначении аудита финансовой отчетности за 2013 год.

Решением Жетысуского районного суда г.Алматы от 29.04.2015 года иск В.Н. удовлетворен. Постановлено: Назначить аудит финансовой отчетности Товарищества с ограниченной ответственностью «Т» за 2013 финансовый год за счет В.Н., проведение аудита возложить на ТОО «А». Взыскать с ТОО «Т» в пользу В.Н., судебные расходы в размере 991 (девятьсот девяносто одна) тенге. ТОО «Т», не согласившись с решением суда, считая его незаконным и необоснованным, подало апелляционную жалобу, в которой просило решение суда отменить, вынести новое решение об отказе в удовлетворении исковых требований в полном объеме, мотивируя тем, что В.Н., продав свою долю в размере 15% в уставном капитале ТОО «Т» на основании договора купли-продажи доли в уставном капитале №369 от 17.06.2013 года потерял право требования на выплату дивидендов, дохода при их наличии.

Относительно назначения аудита за счет В.Н., ТОО «Т» категорически не согласно, т.к. на протяжении нескольких лет с 2010 по 2014 года аудит финансовой отчетности проводится только компанией ТОО «У», соответственно какие-либо сомнения в достоверности отчета на данный момент отсутствуют. В.Н., не может являться даже заинтересованным лицом в данном случае, так как не представил доказательств нарушения его прав и интересов, соответственно он не может являться даже истцом по данному исковому требованию. На момент подачи иска В.Н., не является участником ТОО «Т» более 20 месяцев, соответственно В.Н., не вправе требовать проведения за свой счет аудита финансовой отчетности товарищества, тем более аудит за 2013 год проведен ТОО «У» и целесообразность проведения дополнительного аудита отсутствует.

Изучив материалы дела, доводы апелляционной жалобы, выслушав пояснения сторон, суд апелляционной инстанции считает, что решение суда первой инстанции нельзя признать законным и обоснованным, по следующим основаниям.

Коллегия считает, что в ходе рассмотрения данного дела, вопреки требованиям ст.ст.16, 364 ГПК РК, суд первой инстанции при его рассмотрении полно, всесторонне и объективно не исследовал представленные сторонами доказательства в обосновании заявленных требований и возражений против них, не выяснил круг обстоятельств, имеющих значение для дела, неправильно применил нормы материального права. Суд для дела, неправильно применил нормы материального права. Неисследованность обстоятельств дела, имеющих значение для дела, а также не установление норм материального и процессуального закона, подлежащих применению при рассмотрении спорного правоотношения, является основанием к отмене оспариваемого судебного акта.

В соответствии с п.5 Нормативного постановления Верховного Суда РК от 11.07.2003года №5 «О судебном решении», решение является законным тогда, когда оно вынесено с соблюдением норм процессуального права и в полном соответствии с нормами материального права, подлежащими применению к данному правоотношению, или основано на применении в необходимых случаях закона, регламентирующего сходное отношение, либо исходить их общих начал и смысла гражданского законодательства и требований добросовестности, разумности и справедливости (статья 5 ГК РК и ст.6 ГПК РК).

На основании вышеизложенного, доводы апелляционной жалобы коллегия признает обоснованными и считает, что выводы суда первой инстанции нельзя признать законными и обоснованными, в связи с чем, решение суда подлежит отмене, с вынесением по делу нового решения об отказе в иске.

Руководствуясь ст. 357, п. 3 ст. 358, п.3 ч.1 ст.359, 360 ГПК РК, апелляционная судебная коллегия

ОПРЕДЕЛИЛА:

Решение Жетысуского районного суда г. Алматы от 29 апреля 2015 года, по данному гражданскому делу отменить с вынесением нового решения, апелляционную жалобу ответчика удовлетворить.

Определение апелляционной инстанции обжалованию и опротестованию не подлежит, вступает в законную силу со дня его вынесения.

ПОСТАНОВЛЕНИЕ

05 августа 2009 года

г. Талдыкорган

Коллегия по гражданским делам Алматинского областного суда, рассмотрев в открытом судебном заседании в здании Алматинского областного суда гражданское дело по иску И.А., И.Ж., Ж.Г., к товариществу с ограниченной ответственностью «К» о признании недействительными решений общих собраний участников Товарищества от 24 августа 2008 года и 25 января 2009 года, поступившее по апелляционной жалобе истцов на решение Карасайского районного суда от 01 июня 2009 года,

УСТАНОВИЛА:

Истцы И.А., И.Ж., Ж.Г., обратились в суд с иском к товариществу с ограниченной ответственностью «К» (далее- Товарищество) о признании недействительными решений общих собраний участников Товарищества от 24 августа 2008 года и 25 января 2009 года в части

утверждения п.4.6 Устава и п.п. 8.1, 9.1 и 9.2 Учредительного договора Товарищества в новой редакции. Свои требования истцы мотивировали тем, что в 2000 году управлением юстиции Алматинской области в установленном порядке было зарегистрировано Товарищество в составе 42 участников. 24 августа 2008 года в п. Кок-озек было проведено внеочередное общее собрание участников Товарищества с повесткой дня: об изменении состава учредителей Товарищества и перераспределение долей в уставном капитале Товарищества, а также утверждение учредительных документов Товарищества в новой редакции. По первому вопросу собрание приняло решение принять предложенную редакцию, что истцами не оспаривается. По второму вопросу истцы не согласны с утверждениями пункта 4.6 Устава и пунктов 8.1, 9.1 и 9.2 Учредительного договора. 25 января 2009 года было проведено внеочередное общее собрания участников Товарищества. По первому вопросу об исключении из п.8.1 Учредительного договора и п.4.6 Устава Товарищества слова «Трудового», истцы проголосовали против данного пункта решения. По второму вопросу об изменении юридического адрес Товарищества при голосовании истцы воздержались при принятии данного пункта решения. В своем заявлении об изменении исковых требований истцы просили признать недействительными решений общих собраний участников Товарищества от 24 августа 2008 года и 25 января 2009 года по основаниям не соответствия требованиям ст. 34 и 40 Закона Республики Казахстан «О товариществах с ограниченной и дополнительной ответственностью (далее- Закон) п.4.6 Устава и п.п. 8.1, 9.1 и 9.2 Учредительного договора Товарищества в новой редакции. Проекты Устава и Учредительного договора Товарищества в новой редакции, кроме вышеизложенных пунктов, не были утверждены на общем собрании от 28 августа 2008 года и 25 января 2009 года. Постановлением надзорной коллегии Верховного Суда Республики Казахстан от 08 апреля 2009 года были узаконены 5 долей в уставном капитале Товарищества, приобретенные ими дополнительно. В связи с тем, что ответчики незаконно лишили их ранее этих долей, при голосовании на общих собраниях от 24 августа 2008 года и 25 января 2009 года они имели бы 9 долей, что составляет 24,3% от уставного капитала Товарищества. Определением Карасайского районного суда от 29 июня 2007 года было

утверждено мировое соглашение по гражданскому делу по иску А.А. к К.К. (участнику Товарищества) о разделе совместного имущества и Ахметовой была выделена половина доли А.А., в уставном капитале Товарищества в размере 1,904%, но К.К., на оспариваемое собрание Товарищества приглашена не была. В последующем им были представлены Устав и Учредительный договор Товарищества совершено в новых редакциях, в том, числе и по вопросам, не рассмотренным на общих собраниях от 24 августа 2008 года и 29 января 2009 года.

Решением Карасайского районного суда от 01 июня 2009 года в удовлетворении иска было отказано. В апелляционной жалобе истцы просят решение суда отменить и вынести новое решение об удовлетворении их исковых требований, указывая, что судом первой инстанции при рассмотрении дела приняты во внимание только доводы ответчиков. Так, истцы оспаривают только пункт 4.6 Устава и п.п. 8.1 и 9.1 Учредительного договора в редакциях, принятых на общих собраниях от 24 августа 2008 года и 25 января 2009 года, и рассмотрены должны быть их требования только в этой части, а не путем сопоставления с действующей редакцией учредительных документов.

Заслушав доклад судьи областного суда по обстоятельствам дела и содержанию апелляционной жалобы, пояснение истца, что не согласен с решением суда, объяснение представителя ответчика о несогласии с доводами апелляционной жалобой, заключение прокурора, полагавшего решение суда оставить без изменения, коллегия, изучив материалы дела, приходит к следующему.

В соответствии со ст. 65 Гражданского процессуального кодекса Республики Казахстан (далее- ГПК) каждая сторона должна доказать те обстоятельства, на которые она ссылается как на основания своих требований и возражений.

Из материалов дела следует, что на общем собрании учредителей Товарищества от 24 августа 2008 года обсуждались вопросы об изменении состава учредителей Товарищества и перераспределении долей в уставном капитале, а также утверждение учредительных документов в новой редакции.

На внеочередном общем собрании учредителей от 25 августа 2008 года обсуждались вопросы об исключении из п.8.1 Учредительного договора и п.4.6 Устава Товарищества слова «Трудового», изменения юридического адреса Товарищества.

Указанные повестки дня были утверждены на общих собраниях от 24 августа 2008 года и 25 января 2009 года участниками единогласно. Истцы на общих собраниях учредителей участвовали и принимали участие в обсуждении поставленных на общем собрании вопросов.

Из протокола внеочередного общего собрания учредителей Товарищества от 24 августа 2008 года видно, что в списке участников зарегистрировалось 25 участников, обладающих 32 голосами, кворум 100%.

На общем собрании учредителей от 25 января 2009 года также был соблюден кворум 100%, при регистрации 25 участников, обладающих 32 голосами, с учетом ранее выбывших 15 участников в период с 2002 года по 2002 год.

Порядок проведение общего собрания и порядок принятия решений общим собранием регулируются статьями 47 и 48 Закона. Однако из протоколов общих собраний Товарищества от 24 августа 2008 года и от 25 января 2009 года какие-либо нарушение кворума, порядка голосования при принятии решений, и принятие решений по вопросам, не включенным в повестку дня, не усматривается.

Решениями внеочередных общих собраний участников Товарищества от 24 августа 2008 года и 25 января 2009 года внесены изменения в п.4.6 Устава и п.п. 8.1, 9.1 и 9.2 Учредительного договора Товарищества, с чем истцы не соглашались.

В части 4 ст. 41 Гражданского кодекса республики Казахстан (далее – ГК) предусмотрено, что учредительным договором определяются условия и порядок распределения между учредителями чистого дохода.

Согласно п.1 ст. 40 Закона распределение между участниками товарищества с ограниченной ответственностью чистого дохода, полученного товариществом по результатам его деятельности за год, производится в соответствии с решением очередного общего собрания участников товарищества, посвященного утверждению результатов деятельности товарищества за соответствующий год. Общее собрание вправе также принять решение об исключении чистого дохода или его части из распределения между участниками товарищества. То есть, вопросы распределения чистого дохода Законом отнесены к компетенции общего собрания участников товарищества.

Под чистым доходом понимается разность, полученная от общего дохода за минусом производственных доходов.

Между тем, из смысла указанной статьи Закона усматривается, что общее собрание вправе отойти от размера долей в уставном капитале и распределить чистый доход исходя из другой меры

В данном случае в п.4.6 Устава и п.8.1 Учредительного договора Товарищества предусмотрено, что доход распределяется между участниками Товарищества пропорционально их коэффициенту участия в формировании материальных средств для эффективного ведения производственной деятельности товарищества. При этом учитывается все виды вкладов участника в получении дохода товарищества. Данная формулировка, принятая на общем собрании участников Товарищества, не противоречит Закону.

Из протокола общего собрания учредителей Товарищества от 24 августа 2008 года усматривается, что изменения в пункты 9.1 и 9.2 Учредительного договора внесены 25 участниками, обладающими 32 голосами в Товариществе, единогласно (л.д.62).

При этом принятие указанных пунктов учредительного договора Товариществом не противоречит статье 82 ГК, которым предусмотрено, что при нарушении участником товарищества с ограниченной ответственностью своих обязанностей перед товариществом, установленных законодательными актами или учредительными документами, товарищество в соответствии с решением общего собрания вправе по суду требовать принудительного выкупа доли такого участника по цене, определенной соглашением товарищества с участником.

В данном случае учредительным договором Товарищества предусмотрено, что участник Товарищества, не выполняющий или ненадлежащим образом исполняющий свои обязанности, либо препятствующий своими действиями достижению целей Товарищества, может быть исключен из числа участников Товарищества по решению собрания участников (п.9.1). При этом в п.9.2 договора установили, что участнику при исключении из Товарищества выплачивается компенсация за принадлежащую ему долю в уставном капитале.

Следовательно, общим собранием учредителей изменения в п. 4.6 Устава и п.п. 8.1, 9.1 и 9.2 Учредительного договора Товарищества были внесены в соответствии с требованиями ГК и действующего Закона.

Доводы жалобы о том, что они согласно постановления Верховного суда Республики Казахстан от 08 апреля 2009 года обладают дополнительными пятью долями, которые повлияли бы на количество голосов при принятии решения, коллегией не могут быть приняты во внимание, поскольку право на дополнительные выкупленные пять долей выбывших участников было признано за истцами после принятия решения на общих собраниях учредителей от 24 августа 2008 года и 25 января 2009 года.

Доводы жалобы о том, что определением Карасайского районного суда от 29 июня 2007 года А.А., была выделена половина доли К.К., в уставном капитале Товарищества в размере 1,904%, но К.К., на оспариваемое собрание Товарищества приглашена не была, коллегией также не могут быть приняты во внимание, поскольку К.К., не является членом Товарищества, а решение Товарищества не принимать ее в члены Товарищества ей не оспорено.

Кроме того, признание этих долей за истцами, при 100% кворуме, повлиять на исход голосования не могут.

При таких обстоятельствах, коллегия считает, что доводы апелляционной жалобы истцов являются несостоятельными, поэтому решение суда следует оставить без изменения.

На основании изложенного и руководствуясь ст.ст. 357, 358 п.1), 359, 360 ГПК, коллегия,

ПОСТАНОВИЛА:

Решение Карасайского районного суда от 01 июня 2009 года по данному делу оставить без изменения, а апелляционную жалобу истцов - без удовлетворения.

ПОСТАНОВЛЕНИЕ:

Апелляционная судебная коллегия Северо-Казахстанского областного суда Республики Казахстан, рассмотрев в открытом судебном заседании в помещении областного суда в городе Петропавловске 24 февраля 2010 года дело по иску Х., к ТОО «ДТ» о признании частично недействительным решения общего собрания, поступившее

по апелляционной жалобе ИП Х., на решение специализированного межрайонного экономического суда СКО от 22 января 2010 года,

УСТАНОВИЛА:

11 ноября 2009 года Х., обратилась в суд к ТОО «ДТ» с иском о признании частично недействительным решения общего собрания от 26 мая 2009 года, в соответствии с которым чистый доход был распределен между участниками ТОО, согласно причитающимся каждому участнику ТОО площадям, а не их долей в уставном капитале, свои исковые требования мотивируя тем, что при распределении чистого дохода доля каждого участника ТОО была привязана к торговым площадям, тогда как согласно Закона РК «О товариществах с ограниченной и дополнительной ответственностью» распределение чистого дохода следовало распределять между участниками ТОО, согласно причитающейся каждому участнику ТОО доли в уставном капитале.

ТОО «ДТ» исковые требования Х., не признало, пояснив, что нарушений требований ст. 40 Закона РК «О товариществах с ограниченной и дополнительной ответственностью» при распределении чистого дохода в ТОО «ДТ» допущено не было, так как доля участника ТОО была привязана к торговым площадям, в соответствии с решением общего собрания от 04 сентября 2008 года, на котором общая площадь в имуществе была распределена на доли. Просила в удовлетворении иска Х., отказать, так как при распределении чистого дохода нарушений законодательства не было.

Решением специализированного межрайонного экономического суда СКО от 22 января 2010 года постановлено: в удовлетворении исковых требований Х., к ТОО «ДТ» о признании частично недействительным решения общего собрания от 26 мая 2009 года, в соответствии с которым чистый доход был распределен между участниками ТОО согласно причитающимся каждому участнику ТОО площадям, а не их долей в уставном капитале – отказать.

В апелляционной жалобе Х., не соглашаясь с вынесенным по делу решением суда, просит решение суда отменить, вынести новое решение об удовлетворении исковых требований. Считает, что при распределении чистого дохода в ТОО «ДТ» следовало руководствоваться Законом РК «О товариществах с ограниченной и дополнительной

ответственностью». Просила признать решение общего собрания от 26 мая 2009 года в части недействительным, так как п.5 протокола о распределении дохода, противоречит уставу, учредительному договору ТОО и п. 2 ст. 40 Закона РК Законом РК «О товариществах с ограниченной и дополнительной ответственностью», где указано, что каждый участник вправе получить часть распределяемого дохода, соответствующего его доле в уставном капитале товарищества. Считает, что при принятии данного пункта нарушено законодательство и нормы устава, при этом при подаче иска не ставила вопрос о нарушении своих прав, а указывала на нарушение законодательства и нормы устава. Распределение чистого дохода, проведенного общим собранием участников ТОО от 26 мая 2009 года, не нарушает права Х., как участника ТОО «ДТ», но нарушает требования законодательства по распределению чистого дохода.

В отзыве на апелляционную жалобу Х., ответчик ТОО «ДТ» просит решение суда оставить без изменения, апелляционную жалобу Х., – без удовлетворения. На общем собрании участников ТОО «ДТ» от 26 мая 2009 года было принято решение о распределении дивидендов между участниками ТОО по итогам работы за 2008 год: с 1 января 2008 года по 4 сентября 2008 года начисление размера дивидендов произвести от размера доли каждого участника в уставном капитале ТОО, с 4 сентября 2008 года от размера площади (доли в имуществе ТОО), принадлежащий каждому участнику ТОО. Кроме того, Законом РК «О товариществах с ограниченной и дополнительной ответственностью» не запрещается принять иной порядок распределения дивидендов между участниками, тем более, что такое решение не нарушает права участников, в том числе и права Х. Все участники ТОО «ДТ» подтвердили, что с решением общего собрания от 26 мая 2009 года согласны. Истцом сделана ссылка на то, что решение собрания противоречит Закону РК «О товариществах с ограниченной и дополнительной ответственностью», поэтому оно подлежит отмене, однако данные доводы необоснованные, так как в Законе нет прямого указания, что ТОО обязано выдать дивиденды только в размере доли в уставном капитале. Более того, участниками ТОО может быть принято решение о выплате дивидендов в других размерах, без ущемления чьих-либо прав и интересов.

Выслушав истца, ее представителя, поддержавших апелляционную жалобу, возражения представителя ответчика ТОО «ДТ», коллегия, изучив материалы дела, доводы апелляционной жалобы, проанализировав представленные доказательства, считает, что решение суда следует оставить без изменения по следующим основаниям.

Из материалов дела следует, что 26 мая 2009 года было проведено общее собрание участников ТОО «ДТ», на котором было принято решение о распределении чистого дохода за 2008 год, где было распределено за 8 месяцев 2008 года, согласно их доли в уставном капитале, и за 4 месяца 2008 года, согласно причитающейся каждому участнику ТОО площади, утвержденной общим собранием от 04 сентября 2008 года, что нашло отражение в протоколе общего собрания от 26 мая 2009 года.

Согласно п. 5.1, п.5.2 Устава ТОО «ДТ» распределение между участниками Товарищества чистого дохода, полученного товариществом по результатам его деятельности за год, производится в соответствии с решением очередного общего собрания участников товарищества, посвященного утверждению результатов деятельности товарищества за соответствующий год.

В случае принятия общим собранием товарищества решения о распределении дохода между участниками каждый участник вправе получить часть распределяемого дохода, соответствующую его доле в уставном капитале товарищества. Выплата должна быть произведена товариществом в денежной форме в течение месяца со дня принятия общим собранием решения о распределении чистого дохода.

Товарищество не вправе распределять доход между участниками до полной оплаты всего уставного капитала Товарищества.

Установлено, что в соответствии с решением общего собрания всем участникам ТОО «ДТ» были начислены дивиденды на основании результатов голосования.

На общем собрании участников ТОО «ДТ», проведенном 26 мая 2009 года, было принято решение о распределении дивидендов между участниками ТОО по итогам работы за 2008 год: с 1 января 2008 года по 4 сентября 2008 года начисление размера дивидендов произвести от размера доли каждого участника в уставном капитале ТОО, с 4 сентября 2008 года от размера площадей (доли в имуществе ТОО), принадлежащий каждому участнику в ТОО.

Представитель ТОО «ДТ» подтвердил пояснения представителя истца, что в результате распределения долей, согласно протоколу общего собрания от 26 мая 2009 года, Х., получила больше дивидендов, чем при распределении чистого дохода на основании долей, установленных уставом.

Суд первой инстанции, отказывая в удовлетворении исковых требований Х., мотивировал свои выводы тем, что распределение чистого дохода, принятое решением общего собрания участников ТОО «ДТ» от 26 мая 2009 года, не нарушает прав истца Х., как участника ТОО «ДТ».

Данные выводы суда являются правомерными и обоснованными, так как соответствуют обстоятельствам дела и действующему законодательству.

В соответствии со ст. 40 Закона РК «О товариществах с ограниченной и дополнительной ответственностью» распределение между участниками товарищества с ограниченной ответственностью чистого дохода, полученного товариществом по результатам его деятельности за год, производится в соответствии с решением очередного общего собрания участников товарищества, посвященного утверждению результатов деятельности товарищества за соответствующий год.

Общее собрание вправе также принять решение об исключении чистого дохода или его части из распределения между участниками товарищества.

В случае принятия общим собранием товарищества с ограниченной ответственностью решения о распределении дохода между участниками каждый участник вправе получить часть распределяемого дохода, соответствующую его доле в уставном капитале товарищества. Выплата должна быть произведена товариществом в денежной форме в течение месяца со дня принятия общим собранием решения о распределении чистого дохода.

Товарищество с ограниченной ответственностью не вправе распределять доход между участниками до полной оплаты всего уставного капитала товарищества.

Доводы апелляционной жалобы истца Х., что в соответствии с п.6 ст.11 Закона РК «О товариществах с ограниченной и дополнительной ответственностью» считает, что участник товарищества вправе

оспаривать в судебном порядке решения органов товарищества, нарушающие их права, предусмотренные законом или уставом, что право истца не нарушено, однако нарушены права Л.И., и В.И., являются несостоятельными, поскольку в соответствии со ст. 7 ГК РК гражданские права и обязанности возникают из оснований, предусмотренных законодательством, а также из действий граждан и юридических лиц, которые хотя и не предусмотрены им, но в силу общих начал и смысла гражданского законодательства порождают гражданские права и обязанности, на основании этого гражданские права и обязанности возникают: из договоров и иных сделок, предусмотренных законодательством, а также из сделок, хотя и не предусмотренных им, но не противоречащих законодательству.

Установлено, что гражданские права и обязанности между участниками ТОО «ДТ» возникли на основании учредительного договора от 18 августа 2008 года, решением общего собрания от 26 мая 2009 года право истца Х. не нарушено; участники ТОО «ДТ» В.И., Л.И., вправе были в соответствии с п.6 ст.11 Закона РК «О товариществах с ограниченной и дополнительной ответственностью» как участники товарищества оспаривать в судебном порядке решения органов товарищества, нарушающие их права, предусмотренные законом или уставом, однако их права не нарушены, так как они принимали участие на общем собрании 26 мая 2009 года при распределении дохода, последняя Л.И. сама предложила чистый доход распределить между участниками товарищества по итогам работы за 8 месяцев 2008 года, согласно их доли, за 4 месяца с сентября 2008 года, согласно причитающейся каждому участнику площади, уточненной и утвержденной общим собранием товарищества 4 сентября 2008 года. Участники ТОО В.И., Л.И. согласны с решением общего собрания, следовательно, как участники товарищества считают, что таким именно распределением дохода за 8 месяцев 2008 года, согласно доли, за 4 месяца 2008 года, согласно причитающимся площади, их права не нарушены.

Решение суда по данному делу, в соответствии со ст. 218 ГПК РК, является законным и обоснованным, оснований для отмены и изменения не имеется.

Руководствуясь подпунктом 1) ст. 358 ГПК РК, апелляционная судебная коллегия между ней и

ПОСТАНОВИЛА:

Решение специализированного межрайонного экономического суда СКО от 22 января 2010 года по данному делу оставить без изменения.

Апелляционную жалобу Х. оставить без удовлетворения.

Постановление может быть обжаловано и опротестовано в кассационную коллегию Северо-Казахстанского областного суда в течение пятнадцати дней со дня получения апелляционного постановления.

1.3 Қатысушының басқару органдарының шешімдерін даулау құқығы...

ПОСТАНОВЛЕНИЕ

Надзорная судебная коллегия по гражданским и административным делам Верховного Суда Республики Казахстан, рассмотрев в открытом судебном заседании в помещении Верховного Суда гражданское дело по иску С.А., к К.Т., и М.Л., о взыскании ущерба в интересах ТОО «Т», поступившее по ходатайству К.Т., на постановление надзорной коллегии Восточно-Казахстанского областного суда от 5 августа 2009 года,

УСТАНОВИЛА:

С.А., являясь участником ТОО «Т», далее Товарищество, и обладая 13,774% доли в его уставном капитале, в интересах Товарищества обратилась в суд о взыскании с К.Т., и М.Л., материального ущерба, причиненного Товариществу, в размере 106 250 128 тенге и 2 963 212 тенге соответственно. Основанием для обращения в суд явились результаты внешнего аудита, проведенного ТОО «И», согласно которому в результате деятельности ответчиков, выразившейся в присвоении (растрате) денежных средств и уклонении от уплаты налогов, Товариществу причинен существенный вред.

Решением Усть-Каменогорского городского суда от 23 июня 2008 года с учетом изменений, внесенных определением суда от

10 сентября 2009 года, иск удовлетворен частично. Постановлено взыскать в пользу ТОО «Т» с К.Т., 99 906 857 тенге, с М.Л., и К.Т., солидарно 2 963 212 тенге. В остальной части иска отказано. Взыскано в пользу С.А., с К.Т., в возврат госпошлины 999 069 тенге, расходы по оплате услуг аудитора в размере 75 000 тенге, всего 1 103 700 тенге, с М.Л., 29 632 тенге.

Постановлением коллегии по гражданским делам Восточно-Казахстанского областного суда от 5 августа 2008 года решение суда изменено, вынесено новое решение. В иске С.А., о взыскании в пользу Товарищества с К.Т., 102 870 069 тенге, с М.Л., и К.Т., солидарно 2 963 212 тенге, взыскании судебных расходов отказано. В остальной части решение оставлено без изменения.

Дополнительным постановлением коллегии по гражданским делам Восточно-Казахстанского областного суда от 26 мая 2009 года произведен возврат государственной пошлины с С.А., в пользу К.Т., 521 728 тенге, М.Л., 7 408 тенге и ТОО «Т» 584 тенге.

Постановлением надзорной коллегии Восточно-Казахстанского областного суда от 5 августа 2009 года постановление суда апелляционной инстанции изменено, в части отказа в иске С.А., о взыскании с К.Т., и М.Л., денежных средств, судебных расходов отменено с оставлением в силе решения суда первой инстанции. Дополнительное постановление коллегии по гражданским делам Восточно-Казахстанского областного суда от 26 мая 2009 года о возврате госпошлины отменено. Протест заместителя Генерального Прокурора Республики Казахстан удовлетворен.

В ходатайстве К.Т., не согласна с постановлением надзорной коллегии Восточно-Казахстанской области от 05 августа 2009 года по мотивам нарушения норм процессуального и материального права, ставит вопрос об его отмене и оставлении в силе судебных актов коллегии по гражданским делам областного суда. Автор ходатайства считает, что заключение аудита, проведенного ТОО «И», является недопустимым доказательством, обосновывается точка зрения о его недостоверности, проведенного с нарушением прав ТОО «Т», как аудируемого субъекта, к тому же по неполному объему документов, что повлекло за собой неверные выводы аудитора. Заявителем по каждой позиции иска приводятся опровержения» в том числе как в части погашения беспроцентной ссуды перед Товариществом, так и относительно

выплат материальной помощи работникам предприятия. Кроме того, указывается о несоответствии предмета иска его основаниям, а также, что исковое заявление подано в интересах юридического лица без соответствующего на это полномочия.

В отзыве С.А., указывает, что обращение К.Т., по форме (названию) не соответствует требованиям статей 384-399 ГПК. Полагает, что доводы о недостоверности аудиторского заключения опровергаются решением суда от 24 июля 2008 года, аудит подтверждается заключением эксперта от 14 января 2008 года. Автор отзыва указывает, что бывшие участники при продаже ей своей доли, тем самым предоставили ей свои права и обязанности, поэтому она, как участник, в соответствии с нормами Закона «О товариществах с ограниченной и дополнительной ответственностью» имеет полное право на защиту интересов Товарищества, учредителем которого является. Просит постановление надзорной коллегии оставить без изменения.

Заслушав представителя заявителя, представителя ТОО «Т», возражения С.А., и ее представителей А.Н., В.С., Н.П., заключение прокурора об оставлении постановления надзорной коллегии областного суда без изменения, обсудив доводы ходатайства и проверив материалы гражданского дела, надзорная судебная коллегия приходит к следующему выводу.

В соответствии с частью 3 статьи 387 ГПК пересмотр вступивших в законную силу судебных актов возможен лишь при существенном нарушении норм процессуального или материального права. Под существенным нарушением норм процессуального права понимаются нарушения, перечисленные в части 1 статьи 366 ГПК.

Неправильное истолкование закона, неприменение закона, подлежащего применению либо применение закона, не подлежащего применению, является существенным нарушением норм материального права.

Судом установлено, что ТОО «Т» финансово-хозяйственную деятельность осуществляет на основании свидетельства о государственной регистрации от 25 февраля 2005 года.

В период с мая по сентябрь 2007 года С.А., по договорам купли-продажи приобрела доли участников Товарищества в размере 13,744%. Департаментом юстиции Восточно-Казахстанской области 22 января 2008 года произведена перерегистрация ТОО «Т» в связи с

изменением участников. Участниками Товарищества стали К.Т., с долей участия 86,226% и С.А., с долей 13,744%.

В исковом заявлении С.А., ставит вопрос о возмещении материального ущерба, причиненного Товариществу ответчиками в период с 2003 года по июль 2007 года.

Удовлетворяя иск С.А., суд первой инстанции исходил из того, что истец, как участник Товарищества, в силу статьи 34 Закона «О товариществах с ограниченной и дополнительной ответственностью», далее Закон, вправе предъявлять иск в интересах Товарищества и требовать от причинителя вреда возмещения ущерба.

Надзорная коллегия областного суда согласилась с выводами суда первой инстанции. В постановлении коллегии указано на правомерность заявленных требований С.А., поскольку к ней как новому приобретателю доли в уставном капитале Товарищества, перешли права и обязанности прежних участников, реализовавших право на предъявление таких требований вместе с продажей С.А., своих долей.

С доводами надзорной коллегии областного суда нельзя согласиться.

В соответствии с пунктом 2 статьи 22 Закона лицо, ставшее участником товарищества вследствие покупки доли выбывшего участника или по иным основаниям перехода доли считается присоединившимся к учредительному договору и уставу товарищества с момента перехода права на эту долю. Согласно пункту 1 статьи 386 ГК договор вступает в силу и становится обязательным для сторон с момента его заключения.

Из договоров купли-продажи доли в уставном капитале Товарищества, усматривается, что С.А., как покупатель приобретает право на участие и управление делами Товарищества, право на имущество Товарищества, право на получение прибыли от деятельности Товарищества и осведомлена о характере деятельности и финансовом состоянии дел Товарищества.

По действующему законодательству правопреемство возможно при реорганизации юридических лиц (статья 46 ГК), либо при перемене лиц в обязательстве (глава 19 ГК). Договор купли-продажи доли участника в уставном капитале, которая представляет собой совокупность прав и обязанностей участника в отношении с товариществом и его долей в имуществе товарищества, не является реорганизацией Товарищества. Товарищество или его участник К.Т., по материалам дела

не имели обязательств перед бывшими участниками Товарищества, а поэтому перемена лиц в обязательстве также исключается.

Кроме того, суд первой инстанции и надзорная коллегия не приняли во внимание, что до 2005 года Товарищество существовало в иной организационной форме – АО «У», все решения принимались коллегиальным органом – Правлением, в которое входили и те акционеры, которые продали свои доли С.А. Принятые решения никем не оспорены.

Права и обязанности С.А., как участника Товарищества вытекают из Устава ТОО «Т», который утвержден с ее участием 15 января 2008 года. В силу статьи 34 Закона С.А., как участник Товарищества вправе реализовать свои права на возмещение ущерба, причиненного либо ей, либо товариществу, после вступления в число участников, т.е. после 22 января 2008 года.

Указание в отзыве на несоответствие по названию обращения К.Т., в надзорную судебную коллегия Верховного Суда не может являться основанием для возврата обращения, коллегией в порядке предварительного рассмотрения рассмотрено ходатайство в соответствии со статьями 384 и 391 ГПК.

При таких обстоятельствах, доводы апелляционной коллегии областного суда о том, что С.А., не вправе ставить вопрос о возмещении вреда Товариществу, причиненного в период с 2003 по 2007 годы, поскольку в указанный период она не являлась его участником, являются обоснованными. Коллегия правильно указала, что такое право у истца возникло лишь после 22 января 2008 года, т.е. после перерегистрации Товарищества в связи с ее вхождением в состав участников. Надзорной коллегией Восточно-Казахстанского областного суда неправильно истолкован закон, что согласно подпункту 4) части 1 статьи 364, подпункту 4) статьи 365 ГПК является основанием к отмене либо изменению оспариваемого судебного акта.

В соответствии с частью 4 статьи 9 ГК право требования полного возмещения убытков предоставлено лицу, право которого нарушено. Поскольку доказательств того, что в период до приобретения доли в порядке, установленном законом, нарушения прав участника Товарищества С.А., не представлено, то постановление надзорной коллегии Восточно-Казахстанского областного суда подлежит отмене с оставлением постановления апелляционной коллегии того же суда в силе.

При этом, доводы ходатайства о недостоверности аудиторского заключения, отсутствии полномочий на предъявление иска в интересах Товарищества и другие доводы не заслуживают внимания.

Руководствуясь подпунктом 4) части 4 статьи 398 ГПК, надзорная судебная коллегия по гражданским и административным делам,

ПОСТАНОВИЛА:

Постановление надзорной коллегии Восточно-Казахстанского областного суда от 5 августа 2009 года отменить, постановление коллегии по гражданским делам Восточно-Казахстанского областного суда от 05 августа 2008 года и дополнительное постановление коллегии по гражданским делам этого же суда от 26 мая 2009 года по данному делу оставить в силе.

Ходатайство К.Т., удовлетворить.

ПОСТАНОВЛЕНИЕ

Надзорная судебная коллегия по гражданским и административным делам Верховного Суда Республики Казахстан рассмотрев в судебном заседании гражданское дело по иску Б.И., Б.Г., к Ч.С, ТОО «К», ТОО «Д» о признании недействительными решений единственного участника ТОО «КРС», ТОО «Д», ТОО «Р», ТОО «Ж», протокольных решений общего собрания ТОО «К», поступившее по ходатайству представителя Ч.С, ТОО «К», ТОО «Д» об оспаривании решения специализированного межрайонного экономического суда Атырауской области от 15 декабря 2010 года, постановления апелляционной судебной коллегии Атырауского областного суда от 10 февраля 2011 года и постановления кассационной судебной коллегии Атырауского областного суда от 7 апреля 2011 года,

УСТАНОВИЛА:

Участник ТОО «К» (далее – Товарищество) Б.И., обратился в суд с иском к участнику Товарищества Ч.С, Товариществу, ТОО «Д» о признании недействительными 16 решений единственного участника

ТОО «КРС», ТОО «Д», ТОО «Р», ТОО «Ж» от 18 августа 2008 года, 22 июня и 22 июля 2009 года, 20 мая 2010 года и протокольных решений общего собрания Товарищества от 22 сентября 2008 года, 14 февраля и 17 апреля 2009 года. Третье лицо, заявляющее самостоятельные требования, на стороне истца Б.Г., обратилась в суд с иском к участнику Товарищества Ч.С., и Товариществу о признании недействительными указанных протокольных решений Товарищества.

Решением специализированного межрайонного экономического суда Атырауской области от 15 декабря 2010 года иски удовлетворены. Решения единственного участника ТОО «КРС», ТОО «Д», ТОО «Р», ТОО «Ж» от 18 августа 2008 года, 22 июня и 22 июля 2009 года, 20 мая 2010 года, а также протокольные решения общего собрания участников Товарищества от 22 сентября 2008 года, 14 февраля и 17 апреля 2009 года признаны недействительными.

Постановлением апелляционной судебной коллегии Атырауского областного суда от 10 февраля 2011 года решение суда оставлено без изменения.

Постановлением кассационной судебной коллегии Атырауского областного суда от 7 апреля 2011 года постановление суда апелляционной инстанции оставлено без изменения.

В ходатайстве представитель ответчиков просит отменить состоявшиеся по делу судебные акты в связи с существенными нарушениями норм материального и процессуального права и вынести новое решение об отказе в удовлетворении исковых требований Б.И., и Б.Г.

В отзыве на ходатайство Б.И., и Б.Г., просят оставить судебные акты без изменения на том основании, что они являются законными и обоснованными.

Заслушав объяснения представителя ответчика, возражения истца Б.И., третьего лица Б.Г., представителей, заключение прокурора об отмене состоявшихся по делу судебных актов с направлением дела на новое судебное рассмотрение, исследовав материалы гражданского дела и обсудив доводы ходатайства, надзорная судебная коллегия приходит к следующему.

В соответствии с частью 3 статьи 387 ГПК основанием к пересмотру в порядке надзора вступивших в законную силу судебных актов является существенное нарушение норм материального либо процессуального права.

Как видно из материалов дела, Товарищество создано Б.Г., и Ч.С., с равными долями в уставном капитале в размере по 50 процентов согласно учредительному договору от 17 ноября 2006 года.

В последующем Товарищество учредило ТОО «Д», ТОО «Р», ТОО «О», ТОО «КРС», в которых оно является единственным участником.

В свою очередь, ТОО «Д» является крупным акционером АО «С» (99,7 процентов) и единственным участником ТОО «Ж».

30 сентября 2008 года АО «Банк» (далее – Банк) (Кредитор) с одной стороны и группа компаний «Р» (Заемщик): ТОО «Р», ТОО «С», ТОО «Д», ТОО «КРС» с другой стороны заключили генеральное кредитное соглашение об установлении Кредитором Заемщику лимита кредитования в размере 1 619 000 000 тенге. Обеспечением исполнения обязательств Заемщика явились транспортные средства, объекты недвижимости и денежные средства, которые будут поступать на банковский счет залогодателя.

Решениями Товарищества как единственного участника ТОО «Д», ТОО «Р», ТОО «КРС» от 18 августа 2008 года, 22 июня и 22 июля 2009 года, 20 мая 2010 года одобрено предоставление в залог Банку имущества указанных ТОО, перечень и спецификация которого определены приложениями к решениям, Банку предоставлено право на внесудебную реализацию предмета залога. Решения от 18 августа 2008 года подписаны исполняющей обязанности генерального директора Товарищества Б.А., последующие решения подписаны генеральным директором Товарищества Ч.С.

Аналогичные решения приняты ТОО «Д» как единственным участником ТОО «Ж» 18 августа 2008 года, 22 июня и 22 июля 2009 года, 20 мая 2010 года. Решение от 18 августа 2008 года подписано директором ТОО Ч.С., остальные решения подписаны директором ТОО Б.А.

4 августа 2010 года произведена государственная перерегистрация Товарищества в связи с безвозмездной передачей Б.Г. своей доли Б.И.

Б.И. оспорил указанные решения на том основании, что они приняты в нарушение статьи 43 Закона «О товариществах с ограниченной и дополнительной ответственностью» (далее – Закон), согласно которой решение о залоге имущества относится к исключительной компетенции общего собрания ТОО. Эти решения незаконно подписаны исполнительным органом. В результате нарушены требования

Закона, уставов ТОО, а также права и интересы второго участника Товарищества.

Затем Б.И. подал заявление об увеличении исковых требований, а Б.Г., в качестве третьего лица, заявляющего самостоятельные требования, на стороне истца подала исковое заявление, в которых они оспорили протокольные решения общего собрания участников Товарищества от 22 сентября 2008 года о назначении директором ТОО «Д» Б.А., от 14 февраля 2009 года о назначении генеральным директором Товарищества Ч.С., и от 17 апреля 2009 года о назначении директором ТОО «Р» Б.А. При этом указали, что Б.Г. участия в этих собраниях не принимала, председателем не избиралась и протоколы собраний не подписывала.

Удовлетворяя иски, суды нижестоящих инстанций исходили из того, что при принятии 16 оспариваемых решений второй участник Товарищества не принимал участия. Указанными решениями нарушены требования пункта 2 статьи 43 Закона, согласно которому решение о залоге имущества относится к исключительной компетенции общего собрания участников товарищества. Эти решения приняты с нарушением порядка принятия решения. Участник Товарищества Ч.С. единолично приняв решение о залоге имущества ТОО, нарушил права и интересы второго участника Товарищества Б.И.

Однако эти выводы судов нельзя признать обоснованными.

Так, судами не учтено, что решения по вопросу о залоге имущества приняты до того, как Б.И. стал участником Товарищества, следовательно, эти решения никоим образом не нарушают его права и интересы. В исковом заявлении Б.И. указал что нарушены права второго участника Товарищества. Однако вторым участником Товарищества в период принятия оспариваемых решений являлся не он, а Б.Г.

В этой связи заслуживает довод ходатайства о том, что Б.И. является ненадлежащим истцом, суды не дали оценку тому обстоятельству, что он принял в дар долю в уставном капитале Товарищества со всеми существовавшими на тот момент его решениями и обязательствами.

Не основан на нормах Закона вывод судов о нарушении компетенции общего собрания при решении вопроса о залоге имущества.

В соответствии с подпунктом 10) пункта 2 статьи 43 Закона к исключительной компетенции общего собрания товарищества с ограниченной ответственностью относится решение о залоге всего имущества.

Согласно пункту 1 статьи 52 Закона применительно к данному делу к компетенции исполнительного органа товарищества с ограниченной ответственностью относятся все вопросы обеспечения деятельности товарищества, не относящиеся к компетенции общего собрания.

Аналогичные положения содержатся в подпункте к) пункта 8.1. и пункте 8.6. статьи 8 устава Товарищества и устава ТОО «Д», утвержденных общим собранием учредителей от 17 ноября 2006 года.

В уставе Товарищества отсутствуют положения об отнесении к компетенции общего собрания его участников вопроса о залоге имущества созданных им ТОО.

Следует отметить, что в исковом заявлении Б.И. не указывает, что оспариваемые решения были приняты по вопросу о передаче в залог всего имущества созданных Товариществом и ТОО «Д» ТОО.

Кроме того, из пункта 2 статьи 10 Закона следует, что в товариществе с ограниченной ответственностью, состоящем из одного участника, решения, относящиеся к компетенции общего собрания участников, принимаются единственным участником единолично и оформляются письменно. При этом положения статей 44-50 Закона не применяются.

В этой связи решения единственного участника ТОО по вопросу о передаче в залог части их имущества, подписанные исполнительным органом единственного участника, приняты в пределах его компетенции.

Протокольные решения общего собрания участников Товарищества от 22 сентября 2008 года, 14 февраля и 17 апреля 2009 года приняты также до того, как Б.И. стал участником Товарищества. Поэтому указанными решениями не могут быть нарушены его права и интересы. В этой связи по данному требованию он также является ненадлежащим истцом.

Материалами дела установлено, что предъявляя иск о признании указанных решений недействительными, Батырбаева Г.М. в нарушение статьи 65 ГПК не доказала обстоятельства, на которые она ссылается как на основания своих требований. А именно, утверждая, что не участвовала в общих собраниях и не подписывала их протоколы, она не представила суду подтверждающие данные обстоятельства доказательства.

В ходатайстве обращено внимание на то, что Б.Г. не оспорила решения общего собрания по существу и не представила доказательства нарушения этими решениями ее прав и интересов как бывшего участника Товарищества.

В суде первой инстанции представитель ответчиков заявил о применении срока исковой давности к исковым требованиям Б.Г.

В соответствии со статьей 50 Закона решение общего собрания участников товарищества с ограниченной ответственностью, принятое с нарушением порядка проведения общего собрания и принятия решений, установленного Законом, уставом товарищества, в том числе решение, нарушающее права участника, может быть признано судом недействительным полностью или частично по заявлению участника товарищества, не принимавшего участия в голосовании или голосовавшего против оспариваемого решения. Такое заявление может быть подано в течение шести месяцев со дня, когда участник товарищества узнал или должен был узнать о состоявшемся решении, а если он участвовал в общем собрании, принявшем решение, то в течение шести месяцев со дня принятия решения общим собранием.

В возражениях на это заявление представитель Б.Г. указала, что о протокольных решениях ей стало известно только в ноябре 2010 года. Вместе с тем она не представила суду соответствующие доказательства.

Пунктом 3 статьи 179 ГК предусмотрено, что истечение срока исковой давности до предъявления иска является основанием к вынесению судом решения об отказе в иске.

Таким образом, по данному делу судами нижестоящих инстанций допущены существенные нарушения норм материального права. В этой связи состоявшиеся по делу судебные акты подлежат отмене с вынесением по делу нового решения об отказе в удовлетворении исковых требований Б.И., и Б.Г.

Руководствуясь подпунктом 5) части 4 статьи 398 ГПК, надзорная судебная коллегия

ПОСТАНОВИЛА:

Решение специализированного межрайонного экономического суда Атырауской области от 15 декабря 2010 года, постановление апелляционной судебной коллегии Атырауского областного суда от

10 февраля 2011 года и постановление кассационной судебной коллегии Атырауского областного суда от 7 апреля 2011 года по данному делу отменить с вынесением нового решения об отказе в удовлетворении исковых требований Б.И., и Б.Г.

Ходатайство представителя ответчиков ТОО «К», ТОО «Д» и Ч.С., Л.С. удовлетворить.

РЕШЕНИЕ

Специализированный межрайонный экономический суд г. Алматы, рассмотрев в открытом судебном заседании гражданское дело по иску Т.О. к ТОО «Научно-исследовательский институт природных ресурсов ЮГГЕО», А., Г., М., Д., Л., К., Ж.А., Ж.В., А.М., о признании недействительными протоколов общего собрания ТОО; учредительного договора ТОО; устава ТОО; протоколов общего собрания ТОО; приказа о назначении на должность директора ТОО; штатных расписаний; о признании неправомерными действий директора ТОО по распоряжению денежными средствами ТОО и утверждению штатного расписания;

УСТАНОВИЛ:

30 октября 2014 года в СМЭС г. Алматы поступило гражданское дело по иску Ф., к ТОО «Научно-исследовательский институт природных ресурсов ЮГГЕО» (далее ТОО), А., Г., М., Д., Л., К., Ж.А., Ж.В., А.М., в котором просит признать:

- недействительным протокол общего собрания ТОО от 11 мая 2009 года;
- недействительным протокол общего собрания ТОО от 20 мая 2009 года;
- недействительным Учредительный договор ТОО от 20 мая 2009 года;
- недействительным Устав ТОО от 20 мая 2009 года;
- недействительным приказ ТОО от 19 июня 2009 года о назначении на должность директора;
- недействительной перерегистрацию ТОО;

- неправомерными действиями директора ТОО по распоряжению денежными средствами ТОО и утверждению штатного расписания;
- недействительными штатными расписаниями ТОО за 2009, 2010, 2011, 2012, 2013 и 2014 г.

Определением суда от 10 апреля 2015 года производство по делу в части требований о признании недействительными протоколов общих собраний, неправомерными действиями директора ТОО по распоряжению денежными средствами, недействительным штатным расписанием прекращено.

Соответственно, по настоящему делу подлежат рассмотрению требования о признании:

- недействительным Учредительного договора ТОО от 20 мая 2009 года;
- недействительным Устава ТОО от 20 мая 2009 года;
- недействительным приказом ТОО от 19 июня 2009 года о назначении на должность директора;
- недействительной перерегистрации ТОО.

В судебном заседании представитель истца на требования настаивала, указывая, что на момент подписания оспариваемых документов Ф. О. не мог понимать значения своих действий ввиду болезни.

Представители ответчиков и третьего лица требований не признали, указывая на то, что Ф., был здоров и понимал значение своих действий. При этом они просили применить срок исковой давности.

Заслушав стороны, изучив материалы дела, суд исходит из следующего.

Так, судом было установлено, что согласно решению общего собрания ТОО от 11 мая 2009 года было постановлено:

- принять в состав участников ТОО Ж.В, Ж.А., А.М. и К.;
- утвердить Устав ТОО в новой редакции;
- избрать директором ТОО – Алибекову С.Б.;
- произвести перерегистрацию ТОО в Департаменте юстиции.

Далее установлено, что в связи с изменением состава участников ТОО, 20 мая 2009 года были подписаны учредительный договор и устав ТОО в новой редакции, и позже 10 июня 2009 года произведена государственная перерегистрация ТОО.

Соответственно, согласно новому учредительному договору ТОО, доля Ф.О.А., в уставном капитале составила 54,5%.

Помимо него правом на долю в уставном капитале обладали еще восемь физических лиц, которые по данному делу привлечены в качестве ответчиков.

Все вышеуказанные участники ТОО подписали этот учредительный договор и устав.

После этого, установлено, 08 августа 2013 года Ф.О.А., умер, и согласно свидетельству о праве на наследство, выданному ей 17 августа 2013 года, право на долю в уставном капитале ТОО в размере 54,5% перешло к его дочери Ф., являющейся истицей по настоящему делу.

Истица Ф.Т.О., оспаривает учредительный договор и устав ТОО от 20 мая 2009 года со ссылкой на ч.5 ст. 159 ГК РК, ч.7 ст. 159 ГК РК.

Согласно п.5 ст. 159 ГК РК недействительна сделка, совершенная лицом, признанным недееспособным вследствие душевной болезни или слабоумия. Сделка, совершенная гражданином, впоследствии признанным недееспособным (статья 26 настоящего Кодекса), может быть признана судом недействительной по иску его опекуна, если доказано, что уже в момент совершения сделки этот гражданин находился в состоянии психического расстройства.

Согласно ч.7 ст. 159 ГК РК сделка, совершенная гражданином, хотя и дееспособным, но находившимся в момент ее совершения в таком состоянии, когда он не мог понимать значения своих действий или руководить ими, может быть признана судом недействительной по иску этого гражданина, но если при жизни у гражданина не было возможности для предъявления иска, после смерти гражданина – по иску других заинтересованных лиц.

Судом было установлено и не оспаривается сторонами, что решение суда о признании Ф.О.А. недееспособным и о назначении опекуна вступило в законную силу 25 декабря 2009 года. А само решение местного исполнительного органа об установлении опеки и назначении опекуном Ф.Т.О., принято 23 февраля 2010 года.

То есть, оспариваемые по настоящему делу учредительные документы ТОО были подписаны Ф.О. еще до того, как он был признан недееспособным решением суда.

Соответственно, истица Ф.Т.О. вправе предъявлять иски в порядке п.5 ст. 159 ГК РК, поскольку с 23 февраля 2010 года уже официально являлась опекуном недееспособного Ф. О.А.

Согласно п. 2,3,4, 5 ст.41 ГК РК:

- учредительный договор юридического лица заключается, а устав утверждается его учредителями;

- в учредительных документах некоммерческой организации и государственного предприятия должны быть определены предмет и цели деятельности юридического лица;

- в учредительном договоре стороны (учредители) обязуются создать юридическое лицо, определяют порядок совместной деятельности по его созданию, условия передачи в его собственность (оперативное управление) своего имущества и участия в его деятельности. Договором определяются также условия и порядок распределения между учредителями чистого дохода, управления деятельностью юридического лица, выхода учредителей из его состава и утверждается его устав;

- в уставе юридического лица определяются: его наименование, местонахождение, порядок формирования и компетенция его органов, условия реорганизации и ликвидации.

Согласно п.1 ст. 15 Закона Республики Казахстан «О товариществах с ограниченной и дополнительной ответственностью» учредительный договор товарищества с ограниченной ответственностью заключается путем подписания договора каждым учредителем или его уполномоченным представителем.

Согласно п.1 ст. 17 этого же Закона Устав товарищества с ограниченной ответственностью является документом, определяющим правовой статус товарищества как юридического лица.

Соответственно, отсюда следует, что учредительный договор ТОО это консенсуальный гражданско-правовой договор, регулирующий отношения между учредителями в процессе создания и деятельности юридического лица.

Тогда как Устав является внутренним и локальным нормативным актом.

Поэтому, если учредительный договор является сделкой, то Устав таковым не является.

При исследовании вопроса о признании недействительным учредительного договора ТОО, судом была назначена судебная психоло-

го-психиатрическая экспертиза, на разрешение которой был поставлен вопрос том, мог ли Ф.О.А. понимать значение своих действий на момент подписания учредительных документов и руководить ими. А также вопрос о том, страдал ли Ф.О.А. психическим заболеванием на момент подписания этих документов.

Согласно заключению посмертной судебной психолого-психиатрической экспертизы от 16 марта 2015 года, произведенной судебно-психиатрической комиссией, Ф.О.А. не мог понимать значения своих действий и руководить ими, и на момент подписания документов страдал психическим заболеванием: Деменция при болезни Альцгеймера.

В этой связи, напрашивается вывод о том, что оспариваемый учредительный договор является недействительным.

Однако, суд считает, что данное требование удовлетворению не подлежит по следующим основаниям.

Во-первых, суд не находит оснований полагать, что оспариваемым договором каким-либо образом нарушены права Ф.О., поскольку его доля в уставном капитале ТОО не была изменена, а она осталась прежней – 54,5%.

Как уже выше указывалось, учредительный договор от 20 мая 2009 года был заключен, в связи с решением общего собрания ТОО от 11 мая 2009 года, согласно которому в число учредителей ТОО вошли новые участники ТОО Ж.В, Ж.А., А.М. и К.

От того, что данный договор будет признан недействительным, размер доли Ф. О. все равно не изменится. А новые участники не перестанут считаться его участниками, поскольку согласно п.2 ст. 22 Закона РК «О товариществах с ограниченной и дополнительной ответственностью» лицо, ставшее участником товарищества вследствие покупки доли выбывшего участника или по иным основаниям перехода доли, считается присоединившимся к учредительному договору и уставу товарищества с момента перехода права на долю.

При этом надо обратить внимание и на то обстоятельство, что истица унаследовала эту долю, и сейчас сама же является ее обладателем согласно новым учредительным документам ТОО, в том числе согласно учредительному договору ТОО от 20 марта 2014 года.

Во-вторых, этот учредительный договор не содержит в себе каких-либо положений, ограничивающих права Ф.О., а также изменяющих его статус.

Положения оспариваемого договора абсолютно не противоречат тем положениям, которые содержались в предыдущем учредительном договоре, равно как и в последующем, где в качестве учредителя уже значится истица Ф.Т.

По аналогичным основаниям у суда отсутствуют основания для признания недействительным Устава ТОО, который, как уже указывалось, является локальным нормативным актом.

Помимо этого утверждению Устава предшествовало решение общего собрания ТОО от 11 мая 2014 года, на котором было принято решение о включении в состав участников ТОО новых участников – Ж.В, Ж.А., А.М. и К., в принятии которого участвовал сам Ф.О. После чего и был подписан оспариваемый учредительный договор.

То есть, он является актом, производным от решения общего собрания, поэтому, не признав его незаконным нельзя признать недействительный и сам Устав.

Также не подлежит удовлетворению требования истца о признании недействительной перерегистрации ТОО по следующим основаниям.

Во-первых, истцом не было уточнено, какую именно перерегистрацию он просит признать недействительной и от какого числа, поскольку ТОО несколько раз производило ее.

Во-вторых, для признания недействительной перерегистрации требуется сначала признать незаконным приказ органа юстиции, на основании которого была произведена перерегистрация. При этом в любом случае в качестве ответчика должен был быть привлечен орган юстиции, чего истцом сделано не было.

Что касается требования о признании недействительным приказа ТОО от 19 июня 2009 года о назначении на должность директора А., то и в этой части иск является необоснованным по тому основанию, что этот приказ был принят на основании решения общего собрания от 11 мая 2009 года, который не был признан незаконным.

С учетом изложенного, суд полагает, что исковое заявление удовлетворению не подлежит.

На основании изложенного, суд, руководствуясь ст.ст. 217-221 ГПК РК,

РЕШИЛ:

В удовлетворении иска Ф.Т. о признании недействительным учредительного договора ТОО от 20 мая 2009 года; недействительным устава ТОО от 20 мая 2009 года; недействительным приказа ТОО от 19 июня 2009 года о назначении на должность директора; недействительной перерегистрации ТОО отказать.

РЕШЕНИЕ

Специализированный межрайонный экономический суд г. Астаны, рассмотрев в зале судебных заседаний специализированного межрайонного экономического суда г.Астаны в открытом судебном заседании гражданское дело по исковому заявлению С.А., к ГУ «Департамент юстиции г.Астаны», Д.А., К.Ш., П.Н., ТОО «Ф» о признании недействительным протокола (решения) общего собрания,

УСТАНОВИЛ:

Истец, С.А., обратилась в суд с настоящим иском, мотивируя свои требования следующим. Д.А., А.Т., К.А., являлись участниками ТОО «Ф», первичная регистрация которого состоялась 28.10.2003 г., с распределением долей 40%,30%,30%, соответственно. На основании решения общего собрания участников от 10.08.2004 г. А.Т., и К.А., вышли из состава участников товарищества, и единственным его участником остался Д.А.

02.09.2004 г. Д.А., обратился с соответствующим заявлением в органы юстиции для перерегистрации товарищества. Д.Н., подменил в Департаменте юстиции документы, сданные Д.А., для перерегистрации, и на основании представленных поддельных выписки из протокола общего собрания, устава, произвел перерегистрацию товарищества в составе участников К.Ш. – 34%, П.Н. – 33%, Д.А. – 33% доли участия. О замене документов и незаконной перерегистрации товарищества, Тогызбаеву стало известно в апреле 2014 г., когда истец стала готовить иск о признании права собственности на долю в уставном капитале. Факт подложности документов установлен заключением

судебных экспертиз, проведёнными в рамках уголовных дел, возбуждённых по заявлению истца. В первоначальных требованиях истец просила суд признать недействительной перерегистрацию устава товарищества.

В ходе судебного разбирательства, истец изменила исковые требования, просила суд признать недействительным протокол (решение) общего собрания участников ТОО «Ф» от 25.08.2004 г., на основании которого произведена перерегистрация товарищества и включены в состав участников товарищества П.Н., К.Ш. В судебном заседании представитель истца исковые требования поддержал пояснил, что его доверитель является супругой Д.А. Решением суда от 25.11.2015 г., вступившим в законную силу 18.12.2015 г. определена доля и признано право собственности на 16,5% доли в уставном капитале ТОО «Ф» за С.А. Просил удовлетворить исковые требования в полном объеме, исключить Д.Н. из числа ответчиков, привлечь его в качестве третьего лица.

Представитель ответчика, ГУ «Департамент юстиции г. Астаны», в судебное заседание не являлась, просила о рассмотрении дела в ее отсутствие. Согласно представленному отзыву, с требованиями истца ответчик не согласен. Перерегистрация товарищества произведена 02.09.2004 г. на основании представленных документов. Проверка подлинности подписей в обязанности сотрудников департамента юстиции, не входит. Перечень представленных документов соответствовал предъявляемым требованиям. Основания для отказа в перерегистрации, не имелось. Просил суд отказать в удовлетворении иска.

Представитель ответчика Д.А., с требованиями истца согласилась.

Представитель ответчика, ТОО «Ф», с надлежаще оформленными полномочиями в судебное заседание не явился. Суду представлен отзыв, согласно которому, ответчик иск не признал просил суд учесть, что каких-либо доказательств, подтверждающих отчуждение А.Т., и К.А., своих долей в пользу Д.А., не имеется. Сам Д.А., никогда не отрицал наличие трех учредителей. В 2013 г. Д.А., оспаривал решение об освобождении его от должности директора, мотивируя только тем, что устав товарищества им не подписан, доли распределены не правильно. В удовлетворении иска ему отказано. Просил суд учесть преюдициальное значение состоявшихся судебных актов, а также приговор суда, которым Д.А., осужден за хищение денежных средств

товарищества. Как при рассмотрении гражданских дел, так и в уголовном деле Тоғызбаев не отрицал что К.Ш., и П.Н., являлись участниками товарищества и они вместе продавали земельный участок. Просил суд отказать в удовлетворении иска в полном объеме.

Ответчик П.Н., в судебное заседание не явился, представил суду письменный отзыв, согласно которому, иск не признал. Он приобрел долю в товариществе 25.08.2004 г., оформив передачу нотариально. Он и К.Ш., вошли в состав участников по предложению Д.А., т.к. последнему были нужны деньги на выкуп котельной, ее реконструкцию. Они внесли деньги на выкуп котельной и земельного участка в сумме 3 100 000 тенге в 2005 г. В 2010 г. земельный участок был изъят для государственных нужд за 45 000 000 тенге, которые были обналичены и сняты Д.А. По вине Д.А., деятельность товарищества парализована. Все документы, печать, товарищества находились у Д.А., и он не мог не знать о содержании устава, зарегистрированного в 2004 г. Просил суд отказать в удовлетворении иска.

Ответчик, К.Ш., при надлежащем извещении, в судебное заседание не являлась. Суд, признав причины ее неявки неуважительной, рассмотрел дело в ее отсутствие.

Третье лицо, Д.Н., исковые требования не признал просил суд отказать в удовлетворении иска за необоснованностью, поддержал доводы отзывов, представленных ответчиками.

Заслушав представителей явившихся сторон, установив существенные для дела обстоятельства, исследовав материалы дела, суд приходит к следующему.

Из представленных документов следует, что 02.09.2004 г. Департаментом юстиции г.Астаны произведена перерегистрация ТОО «Ф», в связи с изменением состава участников. Основанием для перерегистрации явилась выписка из протокола (решение) общего собрания товарищества от 25.08.2004 г., согласно которой, из состава участников вышли А.Т., и К.А., и вошли К.Ш., П.Н. Согласно приложенному к заявлению о перерегистрации уставу товарищества, доли участия были распределены между участниками следующим образом: Д.А. – 33%, К.Ш. – 33%, П.Н. – 34%. Протокольное решение в полном варианте, на момент рассмотрения спора, отсутствует.

Решением Алматинского суда г. Астаны от 25.11.2015 г., определена доля и признано право собственности на 16,5% от доли уставного

капитала ТОО «Ф» за истцом С.А., супругой Д.А. Решение суда вступило в законную силу 18.12.2015 г., перерегистрация товарищества произведена 24.03.2016 г.

Истец, С.А. обратилась в суд с настоящим иском, оспаривая решение общего собрания участников от 25.08.2004 г., мотивируя тем, что по ее обращению в органы уголовного преследования в отношении К.Ш., и П.Н. возбуждено уголовное дело. В рамках расследования, проведены судебно-почерковедческие экспертизы, согласно заключениям которых, в документах, представленных для перерегистрации товарищества в августе 2004 г.- уставе, выписке из протокола общего собрания, подпись от имени Д.А., выполнена не им самим, а другим лицом.

В соответствии с положениями ст.23 ГПК, ст.9 ГК, судебной защите подлежат нарушенные права граждан и юридических лиц. Восстановлению подлежит право, которое нарушено.

Согласно п.п.6 ст.11 Закона «О товариществах с ограниченной и дополнительной ответственностью», участник товарищества вправе оспаривать в судебном порядке решения органов товарищества, нарушающие их права, предусмотренные настоящим Законом и (или) уставом товарищества.

В силу п.1 ст.50 Закона, решение общего собрания участников товарищества с ограниченной ответственностью, принятое с нарушением порядка проведения общего собрания и принятия решений, установленного настоящим Законом, уставом товарищества или правилами и иными документами, регулирующими внутреннюю деятельность товарищества, равно как и решение общего собрания, противоречащее закону либо уставу товарищества, в том числе решение, нарушающее права участника товарищества, может быть признано судом недействительным полностью или частично по заявлению участника товарищества, не принимавшего участия в голосовании или голосовавшего против оспариваемого решения. Такое заявление может быть подано в течение шести месяцев со дня, когда участник товарищества узнал или должен был узнать о состоявшемся решении, а если он участвовал в общем собрании, принявшем решение, то в течение шести месяцев со дня принятия этого решения общим собранием.

Тем самым, право обжалования решения общего собрания непосредственно связано с участием в товариществе, на момент его

проведения. Поскольку С.А. в 2004 г. не являлась участником товарищества, ее права оспариваемым решением не нарушены и не могли быть нарушены. Указанное решение могло быть оспорено действительным участником товарищества, Д.А.

При таких обстоятельствах, правовых оснований для удовлетворения иска, не имеется.

Отказывая в иске, суд также учитывает, что в ходе судебного разбирательства, представителю истца неоднократно предлагалось уточнить основания заявленного иска, указав какие права и интересы истца нарушены оспариваемым протокольным решением общего собрания. Однако истец, ее представитель предоставленным правом не воспользовались, обоснование иска, не представили, что также является основанием для отказа в иске.

Руководствуясь ст.ст.223-226 ГПК, суд

РЕШИЛ:

В удовлетворении иска С.А., к ГУ «Департамент юстиции г. Астаны», Д.А., К.Ш., П.Н., ТОО «Ф» о признании недействительным протокола (решения) общего собрания- отказать.

ПОСТАНОВЛЕНИЕ

Судья Верховного Суда Республики Казахстан предварительно рассмотрев ходатайство Е. М., о пересмотре решения Алматинского районного суда города Астаны от 31 января 2017 года, постановления судебной коллегии по гражданским делам суда города Астаны от 18 мая 2017 года, по гражданскому делу по иску Е.М., к ТОО «А», ТОО «Н», ТОО «F», Ш.С., о признании недействительными сделок,

УСТАНОВИЛ:

Е.М., обратился в суд к ТОО «А», ТОО «Н», ТОО «F», Ш.С., с иском о признании недействительными договора дарения 100% доли в уставном капитале ТОО «Н», заключенного 17 февраля 2014 года между ТОО «А» и ТОО «F» и договора купли-продажи 100% доли

уставного капитала ТОО «Н» от 2 декабря 2015 года, заключенного между ТОО «F» и Ш.С. на основании пункта 1 статьи 158 Гражданского кодекса Республики Казахстан, мотивируя требования тем, что содержание оспариваемых сделок не соответствуют требованиям законодательства, сделки совершены с целью, заведомо противной основам правопорядка или нравственности.

Решением Алматинского районного суда города Астаны от 31 января 2017 года, оставленным без изменения постановлением судебной коллегии по гражданским делам суда города Астаны от 18 мая 2017 года, в удовлетворении иска отказано.

В ходатайстве заявитель, не соглашаясь с состоявшимися по делу судебными актами, просит их отменить и вынести новое решение об удовлетворении иска, указывая на нарушения норм материального права.

Изучив доводы ходатайства, судья полагает, что обжалуемые судебные акты пересмотру не подлежат по следующим основаниям.

В соответствии с частью 5 статьи 438 Гражданского процессуального кодекса Республики Казахстан (далее – ГПК) основаниями к пересмотру в кассационном порядке вступивших в законную силу судебных актов являются существенные нарушения норм материального и процессуального права, которые привели к вынесению незаконного судебного акта.

Таких нарушений судами по делу не допущено.

Из судебных актов следует, что 10 ноября 2002 года между АО «Банк» и ТОО «А» заключено Генеральное кредитное соглашение № 2000/02/61, в рамках которого АО «Банк» предоставил ТОО «А» кредит в сумме 719 700 000 тенге по договору банковского займа от 9 октября 2008 года № 2000/08/100/551.

Согласно пункту 4.1.10 Генерального кредитного соглашения ТОО «А» как заемщик принял на себя обязательство в течение всего срока действия соглашения не перезакладывать обеспечение (залог), предоставленное для обеспечения исполнения обязательств по соглашению и не передавать никакие вещные права на имущество, находящееся в собственности заемщика без специального разрешения кредитора (банка).

По договору дарения от 17 февраля 2014 года ТОО «А» подарил ТОО «F» 100% доли в уставном капитале ТОО «Н».

Согласно договору купли-продажи от 2 декабря 2015 года Ш.С. купил у ТОО «F» за 2 194 607 тенге 100% долю уставного капитала ТОО «Н».

25 апреля 2016 года между АО «Банк» и Е.М., заключены договоры уступки права требования (цессии), по условиям которых АО «Банк» передает, а Е.М. принимает право требования по кредитному договору с ТОО «А» в размере 193 462 963 тенге, 353 996 062 тенге, 230 509 064 тенге по договору банковского займа № 2000/08/100/551 от 9 октября 2008 года с даты оплаты Е.ым М.С. покупной цены по договорам цессии в размере 47 000 000 тенге, 86 000 000 тенге и 56 000 000 тенге, соответственно.

Предметом оспариваемых истцом сделок дарения и купли-продажи является право на 100% долю в уставном капитале ТОО «Н».

Судом установлено, что оспариваемые сделки составлены в письменной форме, совершены между надлежащими участниками, зарегистрированы в регистрирующем органе.

На момент совершения оспариваемых сделок 100% доля уставного капитала ТОО «Н» предметом залоговых обязательств, других обременений либо притязаний не являлась.

Основанием недействительности сделок, истцом приведены положения пункта 1 статьи 158 Гражданского кодекса Республики Казахстан.

В силу требований статьи 72 ГПК таких доказательств истцом не представлено.

Вместе с тем, пунктом 4 статьи 28 Закона Республики Казахстан «О товариществах с ограниченной и дополнительной ответственностью» предусмотрено, что право на долю участника в имуществе товарищества с ограниченной ответственностью носит не вещный, а обязательственный характер.

Оценив представленные доказательства с учетом относимости, допустимости и достоверности, местные суды отказывая в удовлетворении иска, руководствуясь вышеуказанными требованиями закона, пришли к обоснованному выводу о том, что ТОО «А» как единственный участник не обладал вещным правом на 100% долю в уставном капитале ТОО «Н». Соответственно, условия Генерального кредитного соглашения, не ограничивали и не лишали его права на отчуждение 100% доли в уставном капитале ТОО «Н» без специального разрешения Банка.

При этом, суды правильно указали, доказательств оплаты Е.М., покупной цены по договорам цессии не предоставлено, договоры цессии заключены после совершения оспариваемых сделок, в связи с чем, обоснованными являются выводы судов о том, что договоры дарения и купли-продажи уставного капитала ТОО «Нан-абройы» не нарушили и не могли нарушить права Е.М., поскольку на момент их совершения, таких прав у истца еще не возникло.

Доводы ходатайства являлись предметом исследования судов, в оспариваемых судебных актах им дана надлежащая правовая оценка, новых фактов и обоснований они не содержат.

Выводы местных судов соответствуют обстоятельствам дела и требованиям закона, судами не допущено существенных нарушений норм материального и процессуального права, следовательно, оснований для удовлетворения ходатайства заявителя не имеется.

Руководствуясь подпунктом 2) части 1 статьи 444 ГПК, судья

ПОСТАНОВИЛ:

Отказать в передаче ходатайства о пересмотре решения Алматинского районного суда города Астаны от 31 января 2017 года, постановления судебной коллегии по гражданским делам суда города Астаны от 18 мая 2017 года для рассмотрения в судебном заседании кассационной инстанции Верховного Суда Республики Казахстан.

Копию постановления направить лицу, подавшему ходатайство.

1.4 Үлесті сатып алуға деген қатысушының артықшылық құқығы

ПОСТАНОВЛЕНИЕ

Надзорная судебная коллегия по гражданским и административным делам Верховного Суда Республики Казахстан в открытом судебном заседании гражданское дело по иску Р.Э.А. к Г.С.А., ТОО «F» (далее – Товарищество), А. Д.Т., ГУ «Управление юстиции Жамбылского района», частному нотариусу Д. Р.И. о признании притворной и недействительной сделки – договора дарения Г.С.А. доли в размере 60%

в уставном капитале Товарищества на имя А.Д.Т., признании недействительными решения общего собрания участников Товарищества от 10 января 2011 года, протокола внеочередного собрания участников Товарищества № 01 от 10 января 2011 года, об отмене нотариального удостоверения изменений в Устав Товарищества, совершенного частным нотариусом Д.Р.И. 12 января 2011 года, зарегистрированного в реестре №1-1-47, признании государственной перерегистрации Товарищества в связи со сменой состава участников, проведенной в феврале 2011 года, незаконной и ее отмене, поступившее по ходатайству Р.Э.А. о пересмотре решения специализированного межрайонного экономического суда Алматинской области от 13 июня 2011 года,

УСТАНОВИЛА:

Р.Э.А. обратилась в суд с иском к Г.С.А., Товариществу, А.Д.Т., ГУ «Управление юстиции Жамбылского района», частному нотариусу Д.Р.И. о признании притворной и недействительной сделки – договора дарения Г.С.А. доли в размере 60% в уставном капитале Товарищества на имя А.Д.Т., признании недействительными решения общего собрания участников Товарищества от 10 января 2011 года, протокола внеочередного собрания участников Товарищества № 01 от 10 января 2011 года, об отмене нотариального удостоверения изменений в Устав Товарищества, совершенного частным нотариусом Д.Р.И. 12 января 2011 года, зарегистрированного в реестре №1-1-47, признании государственной перерегистрации Товарищества в связи со сменой состава участников, проведенной в феврале 2011 года, незаконной и ее отмене.

Решением специализированного межрайонного экономического суда Алматинской области от 13 июня 2011 года иск Р.Э.А. удовлетворен частично. Признаны недействительными решение общего собрания участников Товарищества от 10 января 2011 года, протокол внеочередного собрания участников Товарищества № 01 от 10 января 2011 года. Отменено нотариальное удостоверение изменений в Устав Товарищества, совершенное частным нотариусом Д. Р.И. 12 января 2011 года, зарегистрированное в реестре № 1-1-47. Признана незаконной и отменена государственная перерегистрация Товарищества в связи со сменой состава участников, проведенная в феврале 2011 года. В остальной части иска отказано.

В апелляционном и кассационном порядке дело не рассматривалось.

В ходатайстве Р.Э.А., указывая на ненадлежащую судом оценку представленных доказательств, нарушения норм материального и процессуального права, просит отменить решение суда в части отказа в признании притворным и недействительным договора дарения доли в размере 60% в уставном капитале Товарищества, заключенного между Г.С.А. и А.Д.Т., с направлением дела в этой части на новое рассмотрение.

Заслушав объяснения представителя Р.Э.А. – Б.Д.А. поддержавшего доводы ходатайства, представителя А.Д.Т. – Б. М., полагавшего решение суда подлежащим оставлению без изменения, заключение прокурора И.А.К., полагавшей решение суда подлежащим оставлению без изменения, и изучив материалы дела, надзорная судебная коллегия по гражданским и административным делам Верховного Суда считает, что вынесенное по делу решение суда подлежит отмене по следующим основаниям.

В соответствии с частью 3 статьи 387 Гражданского процессуального кодекса Республики Казахстан (далее – ГПК) основанием к пересмотру в порядке надзора вступивших в законную силу судебных актов является существенное нарушение норм материального либо процессуального права. По делу такие нарушения допущены.

Как явствует из материалов дела, Г.С.А. и Р.Э.А. для ведения совместной хозяйственной деятельности 12 мая 2005 года было создано Товарищество. Между ними был подписан учредительный договор, которым доли в уставном капитале распределены следующим образом: Г.С.А. – 60%, Р.Э.А. – 40%.

30 ноября 2010 года между Г.С.А. и А.Д.Т. был заключен договор дарения доли в уставном капитале Товарищества в размере 60%. Данный договор был удостоверен нотариусом города Алматы Д.Р.И. и зарегистрирован в реестре за № 1-7-4648 от 30 ноября 2010 года.

Суд, отказывая в признании притворной и недействительной оспариваемой сделки, исходил из того, что Р.Э.А. не представила достоверные доказательства в обоснование своих требований.

Указанные выводы суда являются необоснованными, противоречат нормам законодательства и не соответствуют фактическим обстоятельствам дела.

Истцом в судебных заседаниях неоднократно утверждалось и не оспаривалось ответчиками то обстоятельство, что Г.С.А. и А.Д.Т. не являются родственниками или свойственниками. Указанные лица в суде отказались подтверждать наличие между собой дружеских, приятельских и иных отношений, сославшись на свое право совершать незапрещенные законом сделки.

В письме от 19 октября 2010 года Г.С.А. предлагала Р.Э.А. выкупить свою долю – 60 процентов за 18 000 000 тенге (по номинальной стоимости). Указанное письмо Р.Э.А. было вручено 26 октября 2010 года нотариусом Р.Д.Т., в момент получения которого Р.Э.А. подтвердила нотариусу свое согласие выкупить долю, и в ответном письме от 02 февраля 2010 года потребовала от Г.С.А. соблюсти все формальности будущей сделки в соответствии со статьей 31 Закона «О товариществах с ограниченной и дополнительной ответственностью».

Однако Г. С.А. без какого-либо повода, при отсутствии отказа истца от предложенной ей сделки, заключает договор с А. Д.Т.

Согласно пункту 2 статьи 395 ГК оферта связывает направившее ее лицо с момента получения адресатом. Поскольку предложение о продаже доли за 18 000 000 тенге не было отозвано Г. С.А. до того, как было получено Р.Э.А., то Г.С.А. обязана следовать изложенным в оферте условиям после ее принятия. К тому же Р. Э.А. в порядке пункта 3 статьи 396 ГК совершила необходимые действия по надлежащему исполнению оферты – в целях соблюдения законности указала правильный порядок продажи доли и предложила ему следовать.

Заслуживают внимания доводы Р.Э.А. о том, что нежелание Г.С.А. соблюдать предусмотренные законом формальности и отчуждать долю в пользу Р.Э.А., которая в результате подобного приобретения станет единственным участником товарищества и получит реальный доступ к его документам и делам, проведет аудит финансово-хозяйственной деятельности, поставит вопрос перед исполнительным органом и Г.С.А. о возмещении причиненных товариществу убытков, является причиной того, что Г.С.А., продав свою долю А. Д.Т., данную сделку оформила как договор дарения.

Также судом не учтено, что Товарищество является собственником активов стоимостью примерно 70 000 000 долларов США: цех по переработке рыбы в поселке Улкен Жамбылского района Алматинской

области, береговое хозяйство, флотилия, автотранспорт, приемный пункт в поселке Аколэн Карагандинской области, вялочное хозяйство в поселке Акжал Алматинской области, земельные участки в долгосрочной аренде.

Г.С.А. до совершения сделки дарения с А.Д.Т. являлась заемщиком по нескольким банковским займам. Однако суд проигнорировал ходатайства истца Р.Э.А. об истребовании доказательств, в частности, документов бухгалтерского учета и финансовой отчетности Товарищества, направлении судебных запросов в налоговый орган по месту регистрации данного ответчика, в АО «ДБ ТАИБ Казахский Банк» о предоставлении суду материалов кредитной истории Г.С.А., другие банки второго уровня о предоставлении суду информации о динамике банковских депозитов Г.С.А., а также в налоговый орган по месту жительства А. Д.Т. с целью проверки факта уплаты индивидуального подоходного налога с безвозмездно полученного имущества.

В отсутствие указанной информации истец была ограничена в возможности доказывать притворный характер дарения и, как следствие, нарушено ее преимущественное право покупки доли в Товариществе.

Кроме того, при рассмотрении дела суд принял в качестве доказательства ксерокопию доверенности А. Д.Т. от 16 ноября 2010 года, удостоверенной нотариусом города Нью-Йорк Соединенных Штатов Америки, которой она уполномочивала Б.А.Б. совершать от ее имени сделку – договора дарения доли Г.С.А. в уставном капитале Товарищества. На основании данной доверенности Б.А.Б. совершены оспариваемые по делу сделки, действия по проведению общего собрания участников Товарищества и перерегистрации его Устава.

В материалах дела имеется также копия доверенности А. Д.Т. от 16 ноября 2010 года, удостоверенной нотариусом города Нью-Йорк Соединенных Штатов Америки, которой она уполномочивала Б.А.Б. совершать от ее имени сделку – купли-продажи доли Г.С.А. в уставном капитале Товарищества. В данной доверенности полномочий на принятие дара от А.Д.Т. не имеется.

Между тем копии вышеуказанных доверенностей и их апостилирование никем не заверены, апостилирование с английского языка не переведено на русский язык.

Изложенное свидетельствует, что судом неправильно определен и выяснен круг обстоятельств, имеющих значение для дела, его выводы не соответствуют обстоятельствам дела.

Указанные существенные нарушения привели к неправильному разрешению спора, что в соответствии с частью 3 статьи 387 ГПК и пунктом 30 нормативного постановления Верховного Суда Республики Казахстан от 20 марта 2003 года № 2 «О применении судами некоторых норм гражданского процессуального законодательства» является основанием к пересмотру в порядке надзора вступивших в законную силу судебных актов.

При указанных обстоятельствах вынесенное по делу решение суда подлежит отмене с направлением дела на новое рассмотрение в суд первой инстанции. При новом рассмотрении дела суду необходимо устранить вышеуказанные нарушения закона, оказать содействие сторонам в истребовании доказательств, проверить и в установленном порядке заверить документы на имя Б.А.Б., на основании которых он совершил оспариваемые по делу сделки, действия по перерегистрации Устава Товарищества, дать правильную юридическую оценку возникшим правоотношениям сторон и в зависимости от установленного, принять законное и обоснованное решение.

На основании изложенного, руководствуясь подпунктом 2) части 4 статьи 398 ГПК, надзорная судебная коллегия по гражданским и административным делам Верховного Суда

ПОСТАНОВИЛА:

Решение специализированного межрайонного экономического суда Алматинской области от 13 июня 2011 года по данному делу отменить, дело направить на новое рассмотрение в суд первой инстанции. Ходатайство Р.Э.А. удовлетворить частично.

ПОСТАНОВЛЕНИЕ

Надзорная судебная коллегия по гражданским и административным делам Верховного Суда Республики Казахстан рассмотрев с участием начальника отдела управления департамента Генеральной Прокуратуры Республики Казахстан И.А.К., в открытом судебном заседании гражданское дело по иску К.Л.С. к А.Н.А., Н.А.М., К.С.В., Н.А.Т., ТОО «А» о признании договоров дарения и решения общего

внеочередного собрания недействительными, поступившее по ходатайству ТОО «А» об оспаривании постановлений апелляционной судебной коллегии Актюбинского областного суда от 10 мая 2012 года и кассационной судебной коллегии этого же суда от 15 августа 2012 года,

УСТАНОВИЛА:

К.Л.С. обратилась в суд с иском к А.Н.А., Н.А.М., К.С.В., Н.А.Т., ТОО «А» (далее – ТОО) о признании недействительными сделок по отчуждению долей в уставном капитале ТОО в пользу Н.А.Т. на основании договоров дарения от 9 марта 2010 года А. Н.А. в размере 25%, Н. А.М. в размере 25% и К.С.В. в размере 10%, и решения общего внеочередного собрания участников ТОО от 13 апреля 2010 года о досрочном прекращении полномочий К.С.В. как директора товарищества и назначении на должность директора Н.А.С.

Решением суда города Актобе от 7 марта 2012 года иск удовлетворен.

Постановлением апелляционной судебной коллегии Актюбинского областного суда от 10 мая 2012 года, оставленным без изменения постановлением кассационной судебной коллегии этого же суда от 15 августа 2012 года, решение суда отменено с принятием нового решения об отказе в удовлетворении иска.

В ходатайстве заявителем приведены доводы об отмене обжалуемых судебных актов ввиду того, что судами апелляционной и кассационной инстанции неправильно определен и выяснен круг обстоятельств, имеющих значение для дела, выводы суда не соответствуют фактическим обстоятельствам дела и судами неверно истолкованы и применены нормы материального права.

Выслушав К.С.В., просившего ходатайство удовлетворить, заключение начальника отдела управления департамента Генеральной Прокуратуры Республики Казахстан И.А.К., полагавшей все состоявшиеся по делу судебные постановления отменить, с направлением дела на новое судебное рассмотрение, коллегия, изучив материалы дела, находит, что оспариваемые судебные акты подлежат отмене по следующим основаниям.

Согласно части 3 статьи 387 ГПК основанием к пересмотру в порядке надзора вступивших в законную силу решений, постановлений и определений является существенное нарушение норм материального либо процессуального права, которое привело к вынесению незаконного судебного акта.

При рассмотрении настоящего дела судами апелляционной и кассационной инстанций такие нарушения были допущены.

Из материалов дела видно, что ТОО зарегистрировано в органах юстиции 27 августа 2008 года, его учредителями являются А.Н.А., К.Л.С., К.С.В. и Н.А.М., а руководителем ТОО назначен К.С.В.

Согласно учредительному договору от 13 июня 2009 года доли участников были распределены следующим образом: К.Л.С. – 40%, А.Н.А. – 25%, Н. А.М. – 25% и К. С.В. – 10%.

Судом установлено, что по договорам дарения от 9 марта 2010 года Н.А.Т. стал обладателем 60% доли в уставном капитале путем приобретения долей трех участников ТОО А.Н.А. – 25%, Н.А.М. – 25% и К.С.В. – 10%.

Суд первой инстанции удовлетворил иск К.Л.С. и признал недействительными сделки по отчуждению долей от 9 марта 2010 года и решение общего собрания участников от 13 апреля 2010 года.

Суд апелляционной инстанции не согласился с такими выводами суда, отменил решение и отказал в удовлетворении иска К.Л.С., указав, что законом Республики Казахстан «О товариществах с ограниченной и дополнительной ответственностью» (далее – Закон) допускается отчуждение участником товарищества своей доли третьим лицам, а по безвозмездным сделкам другие участники товарищества не обладают правом преимущественного приобретения такой доли. Кроме того, Уставом ТОО предусмотрено, что любые соглашения участников, направленные на ограничение прав любого другого участника, ничтожны, поэтому отсутствие единогласного решения общего собрания участников об изменении состава участников само по себе не может служить самостоятельным основанием для признания сделки недействительной, поскольку это повлечет ограничение прав участников товарищества в распоряжении принадлежащими им долями. По мнению суда апелляционной инстанции, выводы суда первой инстанции о признании решения общего собрания участников от 13 апреля 2010 года недействительным также являются необоснованными,

поскольку право на долю в ТОО у Н.А.Т. возникло с момента подписания договора дарения от 9 марта 2010 года, что согласуется с положениями пункта 6 нормативного постановления Верховного Суда Республики Казахстан от 10 июля 2008 года «О некоторых вопросах применения законодательства о товариществах с ограниченной и дополнительной ответственностью», согласно которому приобретение доли в порядке, установленном Законом, означает вступление приобретателя доли в число участников товарищества (пункт 2 статьи 28 Закона), и поскольку К. Л.С. узнала о существовании протокола общего собрания в 2010 году, она пропустила срок исковой давности, что является самостоятельным основанием для отказа в удовлетворении иска.

С указанными выводами согласился суд кассационной инстанции.

Между тем, указанные выводы нельзя признать основанными на нормах материального права.

Из подпункта 4) части 1 статьи 364 ГПК следует, что основаниями к отмене либо изменению решения суда является нарушение или неправильное применение норм материального права. Нормы материального права считаются нарушенными или неправильно примененными (подпункт 3) статьи 365 ГПК), если суд неправильно истолковал закон.

В ходатайстве заявитель указал что действия указанных выше учредителей по безвозмездному отчуждению 60% доли в уставном капитале в пользу Н.А.Т. являются незаконными и противоречащими требованиям, предусмотренным пунктами 7.6, 7.12 устава ТОО и требованиями статей 28, 30 Закона.

В соответствии с пунктом 7.4.10 устава решение о принудительном выкупе доли у участника товарищества относится к исключительной компетенции общего собрания участников.

Согласно пунктам 7.6, 7.12 устава ТОО решения на общем собрании принимаются простым большинством голосов от числа голосов, которыми обладают участники, присутствующие на собрании. Решения по вопросам, указанным в подпунктах 7.4.10, 7.4.11 и 7.4.14 устава, принимаются всеми участниками единогласно.

Автор ходатайства также указал что действия Н.А.Т. по проведению внеочередного собрания участников ТОО тоже являются незаконными.

Указанные доводы заслуживают внимания и являются обоснованными.

Специфика Закона заключается в том, что для каждого из участников товарищества личность или иные качества другого участника имеют существенное значение. Именно поэтому Закон и Гражданский Кодекс Республики Казахстан (далее – ГК) в ряде норм содержат положения, предусматривающие приоритет учредительных документов (Устава) перед нормами Закона и ГК.

Из пункта 2 статьи 80 ГК следует, что отчуждение участником товарищества с ограниченной ответственностью своей доли (ее части) третьим лицам допускается, если иное не предусмотрено учредительными документами товарищества, либо законодательными актами.

Аналогичные положения содержатся в пункте 1 статьи 30 Закона.

По смыслу этих норм отчуждение доли участника по любым сделкам (возмездным или безвозмездным) возможно, но с учетом условий, установленных учредительными документами товарищества.

Согласно пункту 7.4.14 Устава ТОО «А», подписанного всеми участниками ТОО, к исключительной компетенции общего собрания участников относится решение вопроса, связанного с изменением состава участников.

Из пункта 7.12 Устава этого ТОО также следует, что решение вопроса, связанного с изменением состава участников, принимается всеми участниками товарищества единогласно. Следовательно, суд первой инстанции правильно указал что вопреки требованиям Закона и учредительным документам до заключения оспариваемых сделок общее собрание по вопросу изменения состава участников не проводилось и единогласного решения не принималось. Эти обстоятельства сторонами не оспариваются.

При таких обстоятельствах суд, сославшись на пункт 1 статьи 158 ГК, обоснованно признал оспариваемые сделки недействительными, поскольку они не соответствуют требованиям указанного выше законодательства.

Доводы судов апелляционной и кассационной инстанции о том, что по безвозмездным сделкам другие участники товарищества не обладают правом преимущественного приобретения такой доли, нельзя признать обоснованными, поскольку требования истца мотивированы не нарушением его прав на преимущественное приобретение

отчуждаемых долей, а нарушениями процедуры такого отчуждения, которые судом достоверно установлены.

Как указано выше, суд апелляционной инстанции, сославшись на пункт 6 нормативного постановления Верховного Суда Республики Казахстан от 10 июля 2008 года «О некоторых вопросах применения законодательства о товариществах с ограниченной и дополнительной ответственностью», указал что право на долю в ТОО у Н.А.Т. возникло с момента подписания договора дарения, следовательно, он вправе был созывать общее собрание и разрешать вопросы, связанные с исполнительным органом, однако, из второго предложения этого же пункта следует, что право распоряжения участника своей долей возникает с момента внесения изменений в учредительные документы и их регистрации в территориальном органе Министерства юстиции Республики Казахстан. Данный вывод основан на положениях статьи 42 ГК, из подпункта 3) пункта 6 которой следует, что юридическое лицо подлежит перерегистрации в случае изменения состава участников в хозяйственных товариществах. Изменения, внесенные в учредительные документы по указанным основаниям без перерегистрации юридического лица, являются недействительными. Поэтому вывод суда о том, что приобретение доли, созыв и проведение общего собрания было осуществлено с нарушением законодательства и Устава ТОО, является правильным.

Выводы апелляционной судебной коллегии о пропуске срока исковой давности также нельзя признать убедительными.

Судом установлено и правильно указано, что после заключения оспариваемых договоров изменения состава участников ТОО не произошло. Перерегистрация этого юридического лица в соответствии со статьей 42 ГК произведена не была, и Н.А.Т. не стал полноправным участником товарищества, следовательно, он не обладал полномочиями по созыву и проведению общих собраний по любым вопросам. Поэтому права истца оспариваемым решением общего собрания формально нарушены не были.

Законодатель связывает начало течения срока исковой давности с нарушением права лица, обратившегося в суд, что согласуется с положениями пункта 1 статьи 180 ГК.

О нарушении права истцу стало известно в 2011 году, когда Н.А.Т. предъявил в суд иск о понуждении к подписанию протокола общего

собрания об утверждении Устава в новой редакции. Именно это обстоятельство свидетельствует о нарушении прав К.Л.С., и побудило ее обратиться в суд с соответствующим иском.

Таким образом, суд апелляционной инстанции не применил закон, подлежащий применению, и неверно истолковал закон, поэтому его постановление не отвечает требованиям статьи 218 ГПК, а кассационная судебная коллегия не устранила допущенные ошибки.

Руководствуясь подпунктом 4) части 4 статьи 398 ГПК, коллегия

ПОСТАНОВИЛА:

Постановление апелляционной судебной коллегии Актюбинского областного суда от 10 мая 2012 года и постановление кассационной судебной коллегии этого же суда от 15 августа 2012 года отменить.

Решение суда города Актобе от 7 марта 2012 года оставить в силе. Ходатайство удовлетворить.

Ж) ЖШС қатысушысының үлесін мәжбүрлеп сатып алуға қатысты істер

ПОСТАНОВЛЕНИЕ

Надзорная судебная коллегия по гражданским и административным делам Верховного Суда Республики Казахстан рассмотрев в открытом судебном заседании гражданское дело по иску ТОО «Т» в лице внеочередного (повторного) общего собрания участников к участнику ТОО «Т» Ж.А.Ж. о принудительном выкупе доли в ТОО «Т» и выводе из числа участников ТОО «Т», по иску Ж.А.Ж. к Е.С.Ж., К.Ж.Т. и Х.Т.Р. о признании решения повторного внеочередного общего собрания участников ТОО «Т» незаконным и недействительным, по встречному иску ТОО «Т» к Е.С.Ж. и К.Ж.Т. о принудительном выкупе Товариществом доли участников, установлении цены принудительно выкупаемой доли, исключении из состава участников, поступившее по протесту Генерального Прокурора Республики Казахстан на решение специализированного межрайонного экономического суда города Алматы от 6 сентября 2013 года, постановление апелляционной

судебной коллегии по гражданским и административным делам Алматинского городского суда от 29 ноября 2013 года, постановление кассационной судебной коллегии Алматинского городского суда от 5 февраля 2014 года,

УСТАНОВИЛА:

4 октября 2012 года ТОО «Т» в лице внеочередного (повторного) общего собрания участников от 23 мая 2012 года (далее – ТОО «Т» в лице В(П)ОСУ от 23 мая 2012 года) обратилось в суд с иском к участнику ТОО «Т» (далее – Товарищество) Ж.А.Ж. о принудительном выкупе доли в Товариществе и выводе его из числа участников Товарищества, указав следующее. Ж.А.Ж., обладающий 82% доли уставного капитала Товарищества и одновременно являющийся его генеральным директором, причинил существенный вред Товариществу и его участникам Е.С.Ж. и К. Ж.Т. Причинение существенного вреда явилось следствием принятия им единолично решений об отчуждении имущества Товарищества, совершения сделок с аффилированными лицами, распределения чистой прибыли Товарищества по личному усмотрению, финансирования проектов, не предусмотренных Уставом Товарищества, ущемления прав других участников Товарищества, блокирования в предоставлении им информации по финансово-хозяйственной деятельности. Факты и обстоятельства причинения существенного вреда правам и законным интересам Е.С.Ж. и К. Ж.Т. противоправными деяниями Ж.А.Ж., установлены вступившими в законную силу судебными актами по уголовному делу. 23 мая 2012 года на внеочередном повторном общем собрании участников Товарищества, созванном и проведенном в соответствии с требованиями законодательства о товариществах с ограниченной ответственностью, принято решение о принудительном выкупе доли участника Ж.А.Ж. и требования о его выбытии из числа участников Товарищества через судебные органы. Данное решение направлено на защиту имущественных и неимущественных интересов Товарищества и его участников.

16 октября 2012 года Ж.А.Ж. обратился в суд с иском к Е.С.Ж., К.Ж.Т. и Х.Т.Р. о признании решения внеочередного (повторного) общего собрания участников Товарищества от 23 мая 2012 года

незаконным и недействительным и его отмене. Он указал на нарушение порядка созыва и проведения внеочередного общего собрания участников Товарищества. Являясь генеральным директором и участником Товарищества, он не решал вопрос о созыве этого собрания. Собрание инициировано и проведено участником Товарищества Е.С.Ж., не являющимся исполнительным органом. Также оно проведено не по месту регистрации юридического лица. Ж.А.Ж., как участник Товарищества, не был надлежащим образом извещен о времени и месте проведения собрания, решение по повестке дня принято в отсутствие кворума, отсутствует констатация самого кворума непосредственно перед голосованием по вопросу повестки дня. Помимо того, Е.С.Ж., К. Ж.Т. и Х.Т.Р. выведены из состава участников Товарищества согласно протоколу внеочередного общего собрания участников Товарищества от 26 августа 2011 года. Вступившими в законную силу судебными актами оставлены без удовлетворения требования Е.С.Ж. и К.Ж.Т. об оспаривании данного решения. Соответственно, они не вправе проводить внеочередное собрание и голосовать на нем в качестве участников Товарищества.

Определением специализированного межрайонного экономического суда города Алматы от 29 ноября 2012 года дела по названным выше исковым заявлениям объединены в одно производство для совместного рассмотрения.

10 декабря 2012 года Товарищество обратилось со встречным иском к Е.С.Ж. и К. Ж.Т. о принудительном выкупе доли участников, установлении цены принудительно выкупаемой доли, исключении из состава участников Товарищества. Свои требования мотивировало тем, что участники Товарищества – Е.С.Ж., обладающий 10% доли уставного капитала Товарищества, и К.Ж.Т., обладающая 4% доли уставного капитала Товарищества, в течение длительного времени незаконными и мошенническими действиями, злоупотребляя своими служебными полномочиями, завладели имуществом Товарищества и долей его бывших участников, похитили деньги Товарищества. Также уклоняются от участия в общих собраниях Товарищества и инициируют разные исковые заявления в суды республики, чем причиняют существенный вред деятельности Товарищества. По вине Е.С.Ж. и К.Ж.Т. Товариществу в 2009 году причинены убытки в размере 162 070 372 тенге, за 2007-2009 годы – 223 952 824 тенге.

Решением специализированного межрайонного экономического суда города Алматы от 6 сентября 2013 года иск ТОО «Т» в лице внеочередного (повторного) общего собрания участников удовлетворен. Постановлено произвести принудительный выкуп доли участника Ж.А.Ж. в Товариществе в размере 82 процентов с установлением цены выкупаемой доли участия в размере 82 процентов в сумме 738 000 тенге, исключить Ж.А.Ж. из числа участников Товарищества. В удовлетворении иска Ж.А.Ж. и встречного иска Товарищества отказано.

Постановлением апелляционной судебной коллегии по гражданским и административным делам Алматинского городского суда от 29 ноября 2013 года решение суда первой инстанции оставлено без изменения.

Постановлением кассационной судебной коллегии Алматинского городского суда от 5 февраля 2014 года решение суда первой инстанции и постановление суда апелляционной инстанции оставлены без изменения, кассационная жалоба Товарищества – без удовлетворения.

Постановлением кассационной судебной коллегии Алматинского городского суда от 4 июня 2014 года решение суда первой инстанции и постановление суда апелляционной инстанции оставлены без изменения, кассационная жалоба Ж.А.Ж. – без удовлетворения.

В протесте Генерального Прокурора Республики Казахстан ставится вопрос об отмене судебных актов и направлении дела на новое рассмотрение в суд апелляционной инстанции по мотивам нарушения норм материального и процессуального права. Указано на ошибочность и преждевременность выводов суда, необходимость определения стоимости выкупаемой доли участника Товарищества с учетом его доли в имуществе юридического лица. Также в протесте указано на несоответствие заключения эксперта от 26 июня 2013 года, положенного в основу решения суда, критериям статьи 70 Гражданского процессуального кодекса Республики Казахстан (далее – ГПК), не установление имущественного положения Товарищества до и после причинения вреда. По мнению автора протеста, судом не проверена правомочность предъявления иска внеочередным (повторным) общим собранием от имени Товарищества, не проверены доводы встречного иска Ж.А.Ж. о причинении существенного вреда Товариществу Е.С.Ж. и К.Ж.Т.

В отзывах на протест генеральный директор Товарищества К.М.Т. и представитель Товарищества Г.А.К. просят оставить оспоренные судебные акты без изменения, а протест – без удовлетворения. Указывают на полное и всестороннее исследование судами всех обстоятельств дела, недопущение нарушений норм материального и процессуального права.

Заслушав выступление прокурора И.А.К., поддержавшей доводы протеста, пояснения представителя Ж.А.Ж. – С.А.С. об обоснованности доводов протеста, возражения представителей Товарищества, Е.С.Ж., К.Ж.Т., Х.Т.Р. – Г.А.К., К.Т.Е. и Х.Ф.Ш., заключение прокурора об удовлетворении протеста, исследовав материалы гражданского дела, обсудив доводы протеста и отзывов на него, надзорная судебная коллегия приходит к следующему.

В соответствии с частью 3 статьи 388 ГПК срок на принесение протеста продлевается судом, если ходатайство о принесении протеста было подано прокурору с соблюдением установленного срока, но решение по нему не было принято. В протесте должно быть указано об этом.

По данному делу ходатайство Ж.А.Ж. в Генеральную прокуратуру Республики Казахстан подано в установленный срок, в этой связи срок на принесение протеста подлежит продлению.

Согласно части 3 статьи 387 ГПК основанием к пересмотру в порядке надзора вступивших в законную силу решений, постановлений и определений является существенное нарушение норм материального либо процессуального права, которое привело к вынесению незаконного судебного акта. По данному делу таких нарушений не допущено.

Из материалов дела следует, что согласно Уставу от 05 декабря 1995 года Товарищество создано путем присоединения Малого частного предприятия «А» к «Торгово-производственной ассоциации «Т». Основным видом деятельности Товарищества является сдача в аренду собственного и арендованного имущества с целью извлечения доходов.

Участниками Товарищества являются: Ж.А.Ж. с долей участия 82%; Е.С.Ж. – 10%; К.Ж.Т. – 4% и Х.Т.Р. – 4%.

Генеральным директором Товарищества, единолично исполняющим функции его исполнительного органа, являлся Ж.А.Ж.

Вступившим в законную силу приговором Алмалинского районного суда города Алматы от 24 сентября 2009 года Ж.А.Ж. осужден за совершение преступления, предусмотренного частью 3 статьи 327 Уголовного кодекса Республики Казахстан (самоуправство). Он признан виновным в том, что со своим помощником К.Е.Т. предпринял незаконные действия по принудительному выводу Е.С. Ж. и К.Ж.Т. из состава участников Товарищества.

Ссылаясь на данные обстоятельства, а также на то, что Ж.А.Ж., являясь крупным участником и одновременно генеральным директором Товарищества, осуществляет единоличное управление его деятельностью, не исполняет требования законодательства, причиняет существенный вред Товариществу и его участникам, Е.С.Ж. и К.Ж.Т., обладающие в совокупности более чем одной десятой от общего количества голосов, самостоятельно инициировали созыв внеочередного общего собрания Товарищества.

17 апреля 2012 года общее собрание признано несостоявшимся по причине отсутствия кворума.

23 мая 2012 года проведено повторное общее собрание участников Товарищества, на котором принято решение о принудительном выкупе в судебном порядке доли участника Ж. А.Ж. и требования о его выбытии из числа участников Товарищества.

Суд первой инстанции при вынесении решения исходил из того, что порядок созыва внеочередного общего собрания участников Товарищества, назначенного на 17 апреля 2012 года, а затем повторного собрания на 23 мая 2012 года, нарушен не был. Не были нарушены и установленные Законом Республики Казахстан «О товариществах с ограниченной и дополнительной ответственностью» (далее – Закон) процедура проведения общего собрания участников Товарищества и порядок принятия им решений. Соответственно, основания для признания незаконным и недействительным решения, принятого 23 мая 2012 года на внеочередном повторном общем собрании участников Товарищества, отсутствовали.

Ссылаясь на часть 3 статьи 71 ГПК, суд указал что факты и обстоятельства причинения существенного вреда правам и законным интересам Е.С.Ж. и К.Ж.Т., как участникам Товарищества, в результате противоправных деяний Ж.А.Ж. установлены вступившим в законную силу приговором Алмалинского районного суда города Алматы

от 24 сентября 2009 года и постановлением коллегии по уголовным делам Алматинского городского суда от 4 ноября 2009 года №1А-934/2009.

Также суд принял во внимание заключение эксперта от 26 июня 2013 года № 2679, которым установлена сумма фактического необоснованного расходования денег в размере 944 000 290 тенге за период с 2005 года по третий квартал 2012 года. Кроме того, суд указал что в результате заключения без одобрения общим собранием участников Товарищества сделок с ТОО «С» и ТОО «Р», одним из участников которых является Ж. А.Ж., Товариществу причинен материальный вред на общую сумму 195 126 810 тенге.

Исследовав совокупность доказательств, суд пришел к выводу, что в результате действий Ж.А.Ж., являющегося участником Товарищества и одновременно его генеральным директором, Товариществу и остальным его участникам причинен существенный вред, являющийся трудноустранимым для Товарищества. В силу чего признал обоснованными требования о принудительном выкупе доли участника Товарищества Ж.А.Ж. и исключении его из числа участников Товарищества, указав на правомерность вывода эксперта об установлении цены выкупаемой доли в сумме 738 000 тенге.

Касательно встречного иска Товарищества к Е.С.Ж. и К.Ж.Т. суд указал на неподтверждение его доводов в судебном заседании. В отсутствие доказательств заявленных встречных требований, у суда отсутствуют основания для их удовлетворения.

Суды апелляционной и кассационной инстанций согласились с выводами суда первой инстанции.

Надзорная судебная коллегия считает, что выводы местных судов основаны на законе и фактических обстоятельствах дела.

В соответствии с пунктом 2 статьи 34 Закона при причинении существенного вреда товарищество с ограниченной ответственностью, помимо требования о возмещении вреда и постановки вопроса о принудительном выкупе товариществом доли виновного участника, причинившего вред, вправе также требовать выбытия его из числа участников.

Подпунктом 9) пункта 2 статьи 43 Закона решение о принудительном выкупе доли у участника товарищества в соответствии со статьей 34 Закона отнесено к исключительной компетенции общего собрания участников товарищества с ограниченной ответственностью.

Из пункта 2 статьи 48 Закона следует, что при принятии решения по подпункту 9) пункта 2 статьи 43 Закона участник, чья доля выкупается в принудительном порядке, в голосовании не участвует и число принадлежащих ему голосов в подсчете не учитывается.

Основания и порядок созыва внеочередного общего собрания участников товарищества с ограниченной ответственностью, а также порядок проведения общего собрания и принятия им решений регламентированы статьями 45, 46, 47 и 48 Закона.

Суд, тщательно исследовав представленные доказательства и проверив доводы сторон, пришел к правильному выводу, что при проведении 23 мая 2012 года внеочередного общего собрания участников Товарищества и принятии на нем решений, нарушений требований вышеуказанных норм Закона не допущено.

Предметом исследования и надлежащей оценки суда явились доводы представителя Ж. А.Ж. об отсутствии у внеочередного (повторного) общего собрания участников Товарищества полномочия на предъявление рассматриваемого иска. Судом данные доводы признаны необоснованными. При этом суд правомерно исходил из того, что общее собрание участников Товарищества является его высшим органом, Ж.А.Ж. – крупный участник Товарищества и одновременно лицо, единолично исполняющее функции его исполнительного органа, нарушил права других участников и причинил вред им и Товариществу. В этой связи доводы протеста о том, что судом не проверена правомочность предъявления иска внеочередным (повторным) общим собранием от имени Товарищества, являются несостоятельными.

Факты и обстоятельства причинения существенного вреда правам и законным интересам Е.С.Ж. и К. Ж.Т., как участникам Товарищества, в результате противоправных деяний Ж.А.Ж. установлены вступившими в законную силу судебными актами по уголовному делу. Поэтому суд правильно сослался на часть 3 статьи 71 ГПК.

С целью всестороннего исследования вопроса причинения Товариществу существенного вреда и определения стоимости выкупаемой доли участника Ж.А.Ж., судом первой инстанции назначена судебно-экономическая экспертиза. По результатам проведения экспертизы представлено заключение эксперта от 28 июня 2013 года № 2679, которое судом проверенно и надлежащим образом оценено. Кроме

того, судом апелляционной инстанции эксперт допрошена в судебном заседании. Также следует отметить, что выводы местных судов основаны и на исследовании приобщенной к материалам дела первичной документации (дело состоит всего из 102 томов).

Суды установили, что из-за неправомерных действий Ж.А.Ж., принимавшего решения без согласия общего собрания участников Товарищества, заключения сделок с аффилированными лицами, необоснованного расходования денег, Товариществу причинен существенный вред.

Правильно определена судом и рыночная стоимость принудительно выкупаемой доли, с изложением полного анализа и надлежащей правовой оценкой заключения эксперта, основанного на исследовании представленных документов.

Обоснованны выводы суда и в части встречного иска Ж.А.Ж.

Таким образом, при названных обстоятельствах надзорная судебная коллегия оснований для удовлетворения протеста прокурора не усматривает.

Основания и мотивы принятого решения подробно изложены в судебных актах, с приведением конкретных норм закона, подлежащих применению.

Следовательно, оспариваемые судебные акты подлежат оставлению без изменения, а протест – без удовлетворения.

Руководствуясь подпунктом 1) части 4 статьи 398 ГПК, надзорная судебная коллегия

ПОСТАНОВИЛА:

Срок на принесение протеста продлить.

Решение специализированного межрайонного экономического суда города Алматы от 6 сентября 2013 года, постановление апелляционной судебной коллегии по гражданским и административным делам Алматинского городского суда от 29 ноября 2013 года, постановление кассационной судебной коллегии Алматинского городского суда от 5 февраля 2014 года по данному делу оставить без изменения, протест Генерального Прокурора Республики Казахстан – без удовлетворения.

ПОСТАНОВЛЕНИЕ

Судья судебной коллегии по гражданским делам Верховного Суда Республики Казахстан предварительно рассмотрев с истребованием дела ходатайство представителя истца о пересмотре решения специализированного межрайонного экономического суда Западно-Казахстанской области от 11 марта 2016 года, постановления судебной коллегии по гражданским делам Западно-Казахстанского областного суда от 17 мая 2016 года по гражданскому делу по иску Р.А., к Г.В., о признании незаконным решения общего собрания ТОО «А» от 11 декабря 2015 года,

УСТАНОВИЛ:

Р.А. обратилась в суд с иском к ответчику Г.В. с вышеуказанным требованием.

Решением специализированного межрайонного экономического суда Западно-Казахстанской области от 11 марта 2016 года в удовлетворении исковых требований отказано.

Постановлением судебной коллегии по гражданским делам Западно-Казахстанского областного суда от 17 мая 2016 года решение суда первой инстанции оставлено без изменений.

В своем ходатайстве представитель истца просит решение суда и постановление апелляционной судебной коллегии отменить, так как при рассмотрении дела судами нарушены нормы материального и процессуального права, выраженные в нарушении регламента проведения собрания, отсутствия кворума, не определена цена выкупа, кроме того, по доводам сторон судами не дана правильная и обоснованная оценка, что привело к вынесению неправосудных судебных актов.

Так, из приобщенного к материалам дела Устава ТОО «А» усматривается, что его учредителями являются Р.А. и Г.В. с долями в уставном капитале по 50%.

Протоколом внеочередного общего собрания участников ТОО «А» решено принудительно выкупить долю в Уставном капитале ТОО «А», принадлежащую участнику ТОО «А» Р.А.

В соответствии с частью 5 статьи 438 Гражданского процессуального кодекса Республики Казахстан (далее – ГПК) основаниями к пересмотру в кассационном порядке вступивших в законную силу судебных актов являются существенные нарушения норм материального и процессуального права, которые привели к вынесению незаконного судебного акта.

Изучив доводы ходатайства, материалы дела, судья полагает, что такие нарушения при рассмотрении дела местными судами допущены.

В соответствии с пунктом 4 статьи 47 Закона РК от 22 апреля 1998 года №220 «О товариществах с ограниченной и дополнительной ответственностью» (далее- Закон), общее собрание участников товарищества с ограниченной ответственностью признается правомочным, а условия кворума соблюдены, если присутствующие или представленные на нем участники обладают в совокупности более чем половиной от общего числа голосов. В случаях, когда решение по вопросу, включенному в повестку дня, должно приниматься квалифицированным большинством голосов или единогласно, собрание правомочно принимать решение, если присутствующие или представленные на нем участники товарищества обладают в совокупности более чем двумя третями от общего числа голосов.

В силу подпункта 9 пункта 1 статьи 43 Закона, к исключительной компетенции общего собрания участников товарищества с ограниченной ответственностью относится решение о принудительном выкупе доли у участника товарищества в соответствии со статьей 34 настоящего Закона.

Согласно пункту 2 статьи 48 Закона, решения по вопросам, указанным в подпунктах 1), 7), 9) и 10) пункта 2 статьи 43 настоящего Закона, а также по другим вопросам, определенным в уставе товарищества с ограниченной ответственностью, принимаются квалифицированным большинством в три четверти голосов присутствующих и представленных на собрании участников товарищества, если устав товарищества не требует для их принятия большего числа голосов или единогласия.

При принятии решения по подпункту 9) пункта 2 статьи 43 настоящего Закона участник, чья доля выкупается в принудительном порядке, в голосовании не участвует и число принадлежащих ему голосов в подсчете не учитывается.

Названные требования Закона также отражены в пункте 6.1 Устава ТОО «А».

Однако, местными судами при рассмотрении данного гражданского дела вышеуказанные нормы Закона не учтены, соответственно отказ в удовлетворении признания решения общего собрания ТОО «А» от 11 декабря 2015 года незаконным является неправомерным.

Как указывалось выше, решение о принудительном выкупе доли у участника товарищества в соответствии со статьей 34 настоящего Закона, принимаются квалифицированным большинством в три четверти голосов присутствующих и представленных на собрании участников товарищества, если устав товарищества не требует для их принятия большего числа голосов или единогласия.

Г.В. согласно Устава обладает долей ТОО в уставном капитале 50%, следовательно, ответчик не имел право принимать решение о выкупе доли, поскольку при принудительном выкупе доли отсутствует предусмотренный законом кворум в три четверти голосов.

Приведенные и иные доводы, указанные в ходатайстве, свидетельствуют о наличии оснований для пересмотра судебных актов, подлежащих проверке в судебном заседании кассационной инстанции.

Руководствуясь подпунктом 1) части 1 статьи 444 ГПК, судья

ПОСТАНОВИЛ:

Передать ходатайство о пересмотре решения специализированного межрайонного экономического суда Западно-Казахстанской области от 11 марта 2016 года, постановления судебной коллегии по гражданским делам Западно-Казахстанского областного суда от 17 мая 2016 года, для рассмотрения в судебном заседании судебной коллегии по гражданским делам Верховного Суда Республики Казахстан.

Копию постановления направить лицу, подавшему ходатайство.

ПОСТАНОВЛЕНИЕ

Судебная коллегия по гражданским делам Верховного Суда Республики Казахстан рассмотрев в открытом судебном заседании гражданское дело по иску Р.А. к Г.В. о признании незаконным решения

общего собрания товарищества с ограниченной ответственностью «А» (далее – ТОО) от 11 декабря 2015 года, поступившее по ходатайству представителя истца о пересмотре решения специализированного межрайонного экономического суда Западно-Казахстанской области от 11 марта 2016 года и постановления судебной коллегии по гражданским делам Западно-Казахстанского областного суда от 17 мая 2016 года,

УСТАНОВИЛА:

Р.А. обратился в суд с иском к Г.В. с вышеуказанным требованием, мотивируя тем, что при проведении общего собрания грубо нарушены требования Закона Республики Казахстан от 22 апреля 1998 года № 220 «О товариществах с ограниченной и дополнительной ответственностью» (далее – Закон), в связи с чем решение общего собрания ТОО от 11 декабря 2015 года является незаконным.

Решением специализированного межрайонного экономического суда Западно-Казахстанской области от 11 марта 2016 года, оставленным без изменения постановлением судебной коллегии по гражданским делам Западно-Казахстанского областного суда от 17 мая 2016 года, в удовлетворении иска Р.А. отказано.

В ходатайстве представитель истца просит состоявшиеся по делу судебные акты отменить, мотивируя тем, что судами нарушены нормы материального и процессуального права, выраженные в нарушении регламента проведения собрания, отсутствия кворума, не определении цены выкупа. Кроме того, заявитель полагает, что доводам сторон судами не дана правильная и обоснованная оценка, что привело к вынесению неправомерных судебных актов.

В отзывах на ходатайство ответчик Г.В. и представитель ТОО просят состоявшиеся по делу судебные акты оставить без изменения, ходатайство представителя истца – без удовлетворения.

Заслушав пояснения представителя истца, поддержавшего доводы ходатайства, возражения ответчика Г.В. и его представителя, исследовав материалы гражданского дела, судебная коллегия по гражданским делам Верховного Суда Республики Казахстан (далее – судебная коллегия) пришла к следующим выводам.

В соответствии с частью 5 статьи 438 Гражданского процессуального кодекса Республики Казахстан (далее – ГПК) основаниями к пересмотру в кассационном порядке вступивших в законную силу судебных актов являются существенные нарушения норм материального и процессуального права, которые привели к вынесению незаконного судебного акта.

Такие нарушения судами по данному делу не допущены.

Из материалов дела следует, что участниками ТОО являются Р.А. и Г.В., которые имеют в уставном капитале ТОО по 50%.

11 декабря 2015 года состоялось внеочередное общее собрание ТОО, на котором принято решение о принудительном выкупе доли Р.А.

Р.А., полагая, что при созыве и при проведении внеочередного общего собрания нарушены требования действующего законодательства, просил признать решение этого собрания незаконным.

Судами установлено, что директором и участником ТОО Р.А. в нарушение Закона за период с 2003 по 2014 года было проведено всего одно очередное общее собрание по вопросу утверждения годовой финансовой отчетности и распределения чистого дохода, что нарушало права учредителя Г.В.

С января по июнь 2015 года Г.В. пять раз письменно обращался к истцу, как к директору и участнику ТОО, о предоставлении информации о деятельности ТОО за период с 2003 по 2014 годы. Однако, ответа не получил.

Впоследствии Г.В. обратился в суд с иском к ТОО об обязанности ознакомить с отчетами о движении денежных средств за каждый год с 2003 по 2014 годы и протоколами общих собраний участников ТОО с повесткой дня об утверждении годовой финансовой отчетности и распределении чистого дохода и выдать их копии.

Заочным решением специализированного межрайонного экономического суда Западно-Казахстанской области от 11 августа 2015 года иск Г.В. удовлетворен. Решение суда не исполнялось до 12 февраля 2016 года.

В связи с этим, второй участник ТОО Г.В. инициировал вопрос о проведении внеочередного общего собрания участников ТОО с повесткой дня о принудительном выкупе доли Р.А.

В соответствии с требованиями пункта 2 статьи 45 Закона внеочередное общее собрание участников товарищества с ограниченной

ответственностью созывается исполнительным органом товарищества по собственной инициативе, а в случаях создания наблюдательных и контролирующих органов, также по требованию наблюдательного совета или ревизионной комиссии (ревизора) товарищества либо по инициативе участников товарищества, обладающих в совокупности десятью и более процентов от общего количества голосов. Если, несмотря на требования наблюдательного совета, ревизионной комиссии (ревизора) или участников товарищества, исполнительный орган не созывает внеочередное общее собрание, оно может быть создано наблюдательным советом, ревизионной комиссией (ревизором) или участниками товарищества, обладающими в совокупности десятью и более процентов от общего количества голосов, самостоятельно.

Судами установлено, что Р.А. своевременно получил извещение о проведении внеочередного собрания участников ТОО.

В силу пункта 2 статьи 46 Закона Р.А. имел право внести свои предложения по повестке общения собрания не позднее, чем за десять дней до его открытия. Вместе с тем, истец не воспользовался этим правом.

В соответствии с пунктом 2 статьи 48 Закона при принятии решения по подпункту 9) пункта 2 статьи 43 Закона, то есть о принудительном выкупе доли, участник, чья доля выкупается в принудительном порядке, в голосовании не участвует и число принадлежащих ему голосов в подсчете не учитывается.

Таким образом, при решении вопроса и голосовании о выкупе его доли в ТОО Р.А. в силу указанных требований закона участия принимать не может. Поэтому, учитывая, что участниками ТОО являются Р.А. и Г.В., у каждого из которых по 50% доли, решение принимается вторым участником без участия Р.А.

В связи с этим, оснований полагать, что при проведении общего собрания не было соответствующего кворума, не имеется.

Судебная коллегия считает, что доводы истца о нарушении требований Закона по процедуре созыва и проведении внеочередного собрания участников ТОО необоснованны.

Согласно подпункту 9) пункта 2 статьи 43 Закона к исключительной компетенции общего собрания участников товарищества с ограниченной ответственностью относятся решение о принудительном выкупе доли у участника товарищества в соответствии со статьей 34 Закона.

Таким образом, общее собрание участников ТОО имело право на рассмотрение вопроса о принудительном выкупе доли в ТОО у Р.А.

В связи с этим, правомерны выводы суда первой инстанции, с чем согласилась судебная коллегия по гражданским делам областного суда, о том, что единоличное принятие решения о принудительном выкупе доли в ТОО Р.А. соответствует требованиям действующего законодательства.

Доводы истца о том, что он не имел возможности принять участие в общем собрании ввиду того, что его жизни угрожала опасность, не нашли своего подтверждения в суде.

При таких обстоятельствах, выводы местных судов об отказе в удовлетворении иска Р.А. о признании незаконным решения общего собрания ТОО «А» от 11 декабря 2015 года являются обоснованными.

Доводы ходатайства о том, что при решении вопроса о принудительном выкупе доли в ТОО, не проверялся факт причинения существенного вреда ТОО или его участникам и не определена выкупная цена доли в ТОО, являются необоснованными. Согласно пункту 3 статьи 34 Закона принудительный выкуп доли производится в судебном порядке. По смыслу закона обоснованность принудительного выкупа доли решается при рассмотрении дела в суде при обращении с таким иском. Так, согласно разъяснениям, содержащимся в пункте 5 нормативного постановления Верховного Суда Республики Казахстан от 10 июля 2008 года №2 «О некоторых вопросах применения законодательства о товариществах с ограниченной и дополнительной ответственностью», суды при разрешении вопроса о том, является ли вред, причиненный ТОО или его участникам существенным, должны в каждом конкретном случае учитывать все обстоятельства и исходить, в частности, из последствий, наступивших вследствие причинения вреда, имущественного положения ТОО до и после причинения вреда, времени, потребовавшегося для устранения его последствий. Выводы суда по этому вопросу должны быть мотивированными.

Кроме того, при отсутствии соглашения между участниками ТОО рыночная стоимость доли в ТОО также устанавливается судом.

Судебная коллегия, учитывая, что судами полно установлены обстоятельства, имеющие значение для дела, материальный закон применен правильно, существенных нарушений норм материального либо процессуального права, которые привели к вынесению незаконного

судебного акта, не допущено, считает необходимым состоявшиеся по делу судебные акты оставить без изменения, ходатайство представителя истца – без удовлетворения.

Руководствуясь подпунктом 1) части 2 статьи 451 ГПК, судебная коллегия

ПОСТАНОВИЛА:

Решение специализированного межрайонного экономического суда Западно-Казахстанской области от 11 марта 2016 года и постановление судебной коллегии по гражданским делам Западно-Казахстанского областного суда от 17 мая 2016 года по данному делу оставить без изменения, ходатайство представителя истца – без удовлетворения.

ПОСТАНОВЛЕНИЕ

Надзорная судебная коллегия по гражданским и административным делам Верховного Суда Республики Казахстан рассмотрев с участием старшего помощника Генерального Прокурора Республики Казахстан, представителя ТОО «М», представителей компании «А», в открытом судебном заседании гражданское дело по иску ТОО «М» к компании «А» об исключении из состава участников ТОО «М» и принудительном выкупе доли в уставном капитале, по встречному иску компании «А» к ТОО «М» о признании недействительным решения внеочередного общего собрания участников ТОО «М» от 18 февраля 2011 года, поступившее по протесту Генерального Прокурора Республики Казахстан о пересмотре решения специализированного межрайонного экономического суда города Алматы от 21 декабря 2011 года, постановления апелляции судебной коллегии Алматинского городского суда от 11 марта 2012 года и постановления кассационной судебной коллегии Алматинского городского суда от 3 мая 2012 года,

УСТАНОВИЛА:

ТОО «М» обратилось в суд с исковым заявлением к компании «А» об исключении из состава ТОО «М» и принудительном выкупе доли

в уставном капитале, указав, что один из участников ТОО «М» компания «А» причинила существенный вред товариществу.

Компанией «А» подано встречное искомое заявление о признании недействительным решения внеочередного общего собрания участников ТОО «М» от 18 февраля 2011 года, поскольку при проведении данного собрания не были соблюдены условия кворума, установленные пунктом 4 статьи 47 Закона «О товариществах с ограниченной и дополнительной ответственностью» (далее – Закон).

Решением специализированного межрайонного экономического суда города Алматы от 21 декабря 2011 года, оставленным без изменения постановлением апелляционной судебной коллегии Алматинского городского суда от 11 марта 2012 года и постановлением кассационной судебной коллегии Алматинского городского суда от 3 мая 2012 года, иск ТОО «М» удовлетворен, во встречном иске компании «А» отказано.

В протесте Генеральный Прокурор Республики Казахстан просит отменить вынесенные по делу судебные акты с направлением дела на новое рассмотрение, ссылаясь на допущенные судами существенные нарушения норм материального и процессуального права.

Заслушав объяснения представителей компании «А», поддержавших доводы протеста, представителя ТОО «М», полагавшего обжалуемые судебные акты подлежащими оставлению без изменения, заключение прокурора, полагавшей обжалуемые судебные акты подлежащими отмене, и изучив материалы дела, надзорная судебная коллегия по гражданским и административным делам Верховного Суда считает, что вынесенные по делу судебные акты подлежат оставлению без изменения по следующим основаниям.

В соответствии с частью 3 статьи 387 ГПК основанием к пересмотру в порядке надзора вступивших в законную силу судебных актов является существенное нарушение норм материального либо процессуального права. По делу такие нарушения не допущены.

Материалами дела установлено, что участниками ТОО «М» являются компания «S» и компания «А», каждая с долей 50% в уставном капитале. Согласно пункту 13.2 учредительного договора от 21 февраля 2006 года размер уставного капитала ТОО «М» составляет 140 000 000 тенге.

Основным видом деятельности ТОО «М» является недропользование, связанное с разведкой залежей нефти. В частности, в соответствии с контрактами недропользования от 19 января 2006 года №№172,173 ТОО «М» осуществляет деятельность по разведке и добыче углеводородного сырья на контрактных площадях «Саркрамбас» и на «Бозоба Западная», расположенных в Актюбинской области Республики Казахстан.

Согласно пункту 11.2 учредительного договора участник ТОО «М» компания «А» обязалась осуществить финансирование в размере 50 000 000 долларов США.

Во исполнение данного обязательства компания «А» уплатила 48 415 098 долларов США.

Суды, удовлетворяя требования истца, указали, что ответчиком вопреки подпункту 1 пункта 1 статьи 12 Закона не исполнены обязательства по учредительному договору. В силу статьи 82 ГК при нарушении обязательства одним из участников товарищества, товарищество в соответствии с решением общего собрания вправе по суду требовать принудительного выкупа доли такого участника по цене, определенной соглашением с участником.

Из-за ненадлежащего исполнения своих обязательств компанией «А» по учредительному договору и по соглашению №09/08 от 05 мая 2008 года ТОО «М» лишилось того, на что вправе было рассчитывать, а именно, ТОО «М» лишилось по учредительному договору суммы в размере 1 584 902 долларов США и по соглашению №09/08 от 05 мая 2008 года суммы в размере 12 800 000 долларов США, в связи с чем, требования ТОО «М» о принудительном выкупе доли участия компании «А» судами признаны обоснованными.

Суд принял во внимание отчет об оценке, выполненный независимой оценочной компанией В.Р.Е.А.С., согласно которому рыночная стоимость доли 100% в уставном капитале ТОО «М» составляет 34 392 000 тенге.

Поскольку цена принудительно выкупаемой доли ответчика в уставном капитале ТОО «М» не определена соглашением сторон суд, на основании статьи 82 ГК и учредительных документов товарищества, определил цену принудительно выкупаемой доли на основании представленной истцом оценки.

Протест прокурора мотивирован тем, что ТОО «М» является недропользователем, к спорным правоотношениям в первоочередном порядке применению подлежат нормы законодательства о недрах и недропользовании, в том числе и о необходимости обеспечения реализации приоритетного права государства на приобретение отчуждаемого объекта, связанного с правом недропользования. При этом, судами не исследован вопрос о наличии разрешения Министерства нефти и газа Республики Казахстан (далее – Министерство) на отчуждение долей участия в юридическом лице, обладающем правом недропользования и разрешен спор о принудительном выкупе доли компании «А» без привлечения к участию в деле компетентного государственного органа.

Вместе с тем, приказом Министерства от 29 сентября 2010 года действие Контрактов на недропользование №№ 172, 173 от 18 февраля 1998 года на совмещенную разведку и добычу углеводородного сырья на территории Темирского и Мугалжарского районов Актюбинской области, заключенных с ТОО «М», было досрочно прекращено.

В дальнейшем приказом Министерства от 18 марта 2012 года №54 действие вышеуказанных Контрактов было возобновлено, ввиду отмены по инициативе ТОО «М» в судебном порядке приказа Министерства о прекращении действия контрактов.

27 июня 2012 года Министерством и ТОО «М» подписано дополнение №7 к Контракту, предусматривающее продление срока действия Контракта до сентября 2012 года.

Указанные доводы протеста не могут служить основанием для пересмотра вынесенных по делу судебных актов. В силу статьи 272 ГК, обязательство должно исполняться надлежащим образом в соответствии с условиями обязательства и требованиями законодательства, а при отсутствии таких условий и требований в соответствии с обычаями делового оборота или иными обычно предъявляемыми требованиями.

Судом первой инстанции из писем АО «Банк Центр Кредит» № 3 102/4-2-07/497 от 30 ноября 2011 года, содержащих сведения о поступлении денежных средств, установлено, что вышеуказанное обязательство компания «А» надлежащим образом не исполнила, уплатив только 48 415 098 долларов США, а оставшиеся 1 584 902 доллара США не выплачены и до настоящего времени.

Кроме того, 05 мая 2008 года компания «А» заключила с ТОО «М» Соглашение №09/08 о финансировании продолжения необходимых геологических работ в соответствии с рабочей программой, предусмотренной контрактом на недропользование, по условиям которого обязалась профинансировать рабочие программы ТОО «М» в размере 20 миллионов долларов США тремя платежами в течение 2008 года. Срок платежей установлен в Приложении №2 соглашения о финансировании рабочей программы по недропользованию 09\08 от 05 мая 2008 года: первый платеж в сумме 4 000 000 долларов США – до 20 мая 2008 года; второй платеж в сумме 7 000 000 долларов США – до 20 августа 2008 года; третий платеж в сумме 9 000 000 долларов США – до 20 ноября 2008 года.

Данные договорные обязательства компания «А» также надлежащим образом не исполнила.

Согласно подпункту 1 пункта 1 статьи 12 Закона, участники товарищества с ограниченной ответственностью обязаны соблюдать требования учредительного договора.

Под нарушением обязательства, согласно статье 349 ГК, понимается его неисполнение либо исполнение ненадлежащим образом (несвоевременное, с нарушением других условий, определенных обязательством).

При нарушении участником товарищества с ограниченной ответственностью своих обязанностей перед товариществом, установленных законодательными актами или учредительными документами, на основании статьи 82 ГК, товарищество в соответствии с решением общего собрания вправе по суду требовать принудительного выкупа доли такого участника по цене, определенной соглашением товарищества с участником. При не достижении соглашения, цена принудительно выкупаемой доли устанавливается судом.

Обоснован выводы судов о том, что из-за ненадлежащего исполнения своих обязательств компанией «А» по учредительному договору и по соглашению №09/08 от 05 мая 2008 года ТОО «М» лишилось того, на что вправе было рассчитывать, а именно, ТОО «М» лишилось по учредительному договору суммы в размере 1 584 902 долларов США и по соглашению №09/08 от 05 мая 2008 года суммы в размере 12 800 000 долларов США, в связи с чем требования ТОО «М» о принудительном выкупе доли участия компании «А» являются обоснованными.

В соответствии с пунктом 3 статьи 34 Закона принудительный выкуп доли у участника товарищества с ограниченной ответственностью осуществляется по рыночной цене, определенной независимым оценщиком, отвечающим требованиям, установленным уполномоченным органом, осуществляющим государственное регулирование в области оценочной деятельности на основании международных стандартов.

Суду был представлен отчет об оценке, выполненный независимой оценочной компанией В.Р.Е.А.С., согласно которого рыночная стоимость доли 100% в уставном капитале ТОО «М» составляет 34 392 000 тенге.

Поскольку цена принудительно выкупаемой доли ответчика в уставном капитале ТОО «М» не определена соглашением сторон суд, на основании статьи 82 ГК и учредительных документов ТОО «М», правомерно определил цену принудительно выкупаемой доли на основании представленной в суд оценки.

Доводы протеста о том, что стоимость выкупаемой доли компании «А» оценена неправильно, не нашли своего объективного подтверждения. Компания «А» своими действиями и наступившими вышеуказанными событиями существенно снизила стоимость уставного капитала ТОО «М». А именно, она 29 октября 2010 года обратилась с иском о принудительном выкупе доли к ТОО «М», компании «S», при этом было подано ходатайство об аресте счетов и имущества компании, на момент проведения оценки права недропользования не были восстановлены, что подтверждается представленным ответчиком приказом Министерства за №38 от 24 февраля 2012 года.

Таким образом, суды первой, апелляционной и кассационной инстанций, оценив собранные по делу доказательства, сделали правильный вывод, что вред, причиненный ТОО «М» компанией «А» доказан, в связи с чем был осуществлен принудительный выкуп её доли в соответствии с нормами действующего законодательства.

Довод протеста о том, что вынесенные по делу судебные акты нарушают интересы государства и лишают его приоритетного права покупки доли, не заслуживает внимания. Действительно, в соответствии с пунктом 2 статьи 12 Закона «О недрах и недропользовании» государство имеет приоритетное право перед другой стороной контракта или участниками юридического лица, обладающего правом

недропользования, и другими лицами на приобретение отчуждаемого по возмездным и безвозмездным основаниям права недропользования (его части) и (или) объектов, связанных с правом недропользования.

Вместе с тем, согласно пункту 1 статьи 13 Закона «О недрах и недропользовании», реализация преимущественного права покупки путем приоритетного права приобретения, предусмотренная пунктом 2 статьи 12 указанного закона, возможна в случаях намерения лица, обладающего правом недропользования, произвести его отчуждение.

В данном случае у компании «А» не имелось намерения добровольно продать или иным образом произвести отчуждение принадлежащей ей доли в уставном капитале ТОО «М», в связи с чем в судебном порядке произведен принудительный выкуп её доли, поэтому к спорным правоотношениям неприменимы положения пункта 2 статьи 12 и статьи 13 Закона «О недрах и недропользовании».

Протест не мотивирован в части незаконности решения общего собрания участников ТОО «М» от 18 февраля 2011 года, однако ставятся требования об отмене судебных актов и в указанной части.

Согласно статье 46 Закона, орган или лицо (лица), созывающие общее собрание участников товарищества с ограниченной ответственностью, обязаны не позднее, чем за пятнадцать дней до дня открытия собрания письменно известить о его проведении каждого участника товарищества по адресу, указанному в реестре участников, который ведется исполнительным органом товарищества.

Так, судом достоверно установлено и не оспаривалось сторонами, что уведомление о созыве общего собрания на 02 февраля 2011 года вручено по юридическому адресу компании «А» 13 января 2011 года. Вследствие неявки представителей участника компании «А» общее собрание участников ТОО «М», назначенное на 02 февраля 2011 года, не состоялось.

3 февраля 2011 года компания «А» получило извещение о проведении 18 февраля 2011 года повторного внеочередного общего собрания ТОО «М».

Согласно статье 65 ГПК, каждая сторона должна доказать те обстоятельства, на которые она ссылается как на основания своих требований и возражений.

К) Шешім қабылдауға қажетті үлес (дауыс) мөлшерін төмендету мүмкіндігіне қатысты байламдар

ПОСТАНОВЛЕНИЕ

Надзорная судебная коллегия по гражданским и административным делам Верховного Суда Республики рассмотрев с участием начальника отдела Департамента Генеральной прокуратуры Республики Казахстан, представителя У.А. –Р.А., представителя Л.Б. и Д.Р. – Г.И. в открытом судебном заседании гражданское дело по иску У.А. к Л.Б., Д.Р. и товариществу с ограниченной ответственностью «К» об устранении нарушений прав учредителя путем признания недействительным положений устава, взыскании суммы дивидендов и понуждении, поступившее по ходатайству У.А. о пересмотре постановления апеллиционной судебной коллегии по гражданским и административным делам Алматинского городского суда от 9 августа 2013 года и постановления кассационной судебной коллегии Алматинского городского суда от 16 октября 2013 года,

УСТАНОВИЛА:

У.А. обратился в суд с вышеуказанным иском к Л.Б., Д.Р. и товариществу с ограниченной ответственностью «К» (далее – Товарищество, ТОО «К»).

Решением специализированного межрайонного экономического суда города Алматы от 29 апреля 2013 года иск удовлетворен частично. Признан недействительным пункт 9.11 устава Товарищества, утвержденного протоколом общего собрания учредителей от 20 августа 2010 года, заменив её на редакцию: «решения по вопросам изменения устава товарищества, включая изменение размера его уставного капитала, места нахождения и фирменного наименования, или утверждения устава в новой редакции; реорганизации и ликвидации товарищества; принудительном выкупе доли участника; залоге всего имущества товарищества, принимаются квалифицированным большинством голосов в три четверти голосов присутствующих и представленных на собрании участников товарищества, а также по другим

Обоснованными являются выводы судов апеллиционной и кассационной инстанций о том, что компанией «А» не представлены суду достоверные доказательства о невозможности участия его представителей на общем собрании участников ТОО «М», а также о том, что указанные сроки извещения нарушают его права таким образом, чтобы они могли являться безусловным основанием для признания проведения общего собрания незаконным, а его решения недействительным.

В соответствии с пунктом 2 статьи 48 Закона, при принятии решения о принудительном выкупе доли, участник, чья доля выкупается в принудительном порядке, в голосовании не участвует и число принадлежащих ему голосов в подсчете не учитывается.

Более того, установлено, что ответчик, в соответствии со статьей 50 Закона, пропустил шестимесячный срок для обжалования решения общего собрания участников ТОО «М» и как правомерно указано судом, что данное обстоятельство является самостоятельным основанием для отказа в удовлетворении встречного иска ответчика компании «А».

При таких обстоятельствах, выводы судов первой, апеллиционной и кассационной инстанций о правомерности требований истца ТОО «М» к компании «А» об исключении из состава участников ТОО «М» и принудительном выкупе доли в уставном капитале являются обоснованными. Оснований для изменения или отмены вынесенных по делу судебных актов не имеется.

В силу изложенного, руководствуясь подпунктом 1) части 4 статьи 398 ГПК, надзорная судебная коллегия по гражданским и административным делам Верховного Суда

ПОСТАНОВИЛА:

Решение специализированного межрайонного экономического суда города Алматы от 21 декабря 2011 года, постановление апеллиционной судебной коллегии Алматинского городского суда от 11 марта 2012 года и постановление кассационной судебной коллегии Алматинского городского суда от 3 мая 2012 года по данному делу оставить без изменения.

Протест Генерального Прокурора Республики Казахстан оставить без удовлетворения.

вопросам, определенным в уставе товарищества, решения принимаются простым большинством (более 51%) голосов присутствующих и представленных на собрании участников товарищества». Суд обязал участников Товарищества переизбрать директора из числа действующих участников Товарищества с учетом мнения всех участников, и создать ревизионную комиссию из числа участников Товарищества. Взыскано с Товарищества в пользу У.А. доход, полученный в период с 17 августа 2010 года по 31 декабря 2011 года в сумме 16 234 403 тенге и судебные расходы в сумме 164 941 тенге. В удовлетворении требований в части взыскания дохода на 2 336 383 тенге отказано.

Постановлением апелляционной судебной коллегии по гражданским и административным делам Алматинского городского суда от 9 августа 2013 года решение специализированного межрайонного экономического суда города Алматы от 29 апреля 2013 года изменено, отменено в удовлетворенной части иска У.А., с вынесением нового решения об отказе в удовлетворении иска У.А. в полном объеме. Решение суда в остальной части оставлено без изменения.

Постановлением кассационной судебной коллегии Алматинского городского суда от 16 октября 2013 года постановление апелляционной судебной коллегии по гражданским и административным делам Алматинского городского суда от 9 августа 2013 года оставлено без изменения.

В ходатайстве У.А. просит отменить обжалуемые судебные акты с оставлением в силе решения суда первой инстанции, ссылаясь на допущенные судами существенные нарушения норм материального права.

Заслушав пояснения представителя истца, поддержавшей доводы ходатайства, представителя ответчиков, полагавшей обжалуемые судебные акты подлежащими оставлению без изменения, заключение прокурора, полагавшей обжалуемые судебные акты подлежащими оставлению без изменения, и изучив материалы дела, надзорная судебная коллегия по гражданским и административным делам Верховного Суда считает, что обжалуемые судебные акты подлежат отмене по следующим основаниям.

В соответствии с частью 3 статьи 387 Гражданского процессуального кодекса Республики Казахстан (далее – ГПК) основанием к пересмотру в порядке надзора вступивших в законную силу судебных

актов является существенное нарушение норм материального либо процессуального права.

Согласно подпунктам 1), 3), 4) части 1 статьи 364 ГПК основаниями к отмене либо изменению решения суда являются неправильное определение и выяснение круга обстоятельств, имеющих значение для дела, несоответствие выводов суда, изложенных в решении, обстоятельствам дела, неправильное применение норм материального права.

Материалами дела установлено, что по договору купли-продажи от 17 августа 2010 года К.Т. передала на возмездной основе У.А. 30% доли уставного капитала Товарищества.

Учредительным договором, утвержденным протоколом общего собрания учредителей от 20 августа 2010 года, Р.С. владеет 70% доли, У.А. – 30% доли, ими учреждено Товарищество.

Удовлетворяя требования истца в части недействительности пункта 9.11 устава Товарищества, суд первой инстанции исходил из того, что оспариваемый устав нарушает положение пункта 2 статьи 48 Закона «О товариществах с ограниченной и дополнительной ответственностью» (далее – Закон), такого рода вопросы должны быть разрешены квалифицированным большинством в три четверти голосов, присутствующих и представленных на собрании участников товарищества, если устав товарищества не требует для их принятия большего числа голосов или единогласия.

Изменяя решения суда первой инстанции и отказывая в иске У.А., суд апелляционной инстанции пришел к выводу, что У.А. подписан протокол общего собрания, решением которого утвержден устав товарищества, следовательно, он не вправе обжаловать положения устава. Кроме того, У.А. не является лицом, присоединившимся к учредительному договору. Вопрос распределения чистого дохода деятельности Товарищества за 2010-2011 годы общим собранием участников не рассматривался, поэтому преждевременным является вопрос взыскания дохода в пользу У.А.

Данными выводами суда апелляционной инстанции согласилась кассационная коллегия.

Указанные выводы судов апелляционной и кассационной инстанций не соответствуют обстоятельствам дела и являются преждевременными.

Статьей 11 Закона предусмотрены права участников товарищества, среди которых: участие в управлении делами товарищества в порядке, предусмотренном настоящим Законом и уставом товарищества; получение информации о деятельности товарищества с ознакомлением с его бухгалтерской и иной документацией в порядке, предусмотренном уставом товарищества; получение дохода от деятельности товарищества в соответствии с настоящим Законом, учредительными документами товарищества и решениями его общего собрания; оспаривание в судебном порядке решений органов товарищества, нарушающие их права, предусмотренные настоящим Законом и (или) уставом товарищества.

Участники товарищества с ограниченной ответственностью могут иметь и другие права, предусмотренные настоящим Законом и учредительными документами.

Пунктом 10.4 учредительного договора от 20 августа 2010 года установлено, что решение общего собрания участников в части имущества принимается в три четверти голосов всех участников.

Условия, предусмотренные в учредительном договоре, являются обязательными для всех учредителей, подписавших этот договор.

Однако из положений устава пункта 9.11 следует, что решения по вопросам изменения устава, изменения размера уставного капитала, ликвидации и реорганизации товарищества, принудительном выкупе доли участника товарищества принимаются не менее чем двумя третями от общего числа присутствующих. Остальные решения принимаются простым большинством голосов. Общее собрание правомочно в случае присутствия на нем всех участников, которые ставят подписи на протоколе решения общего собрания.

Указанные уставные положения содержат прямые противоречия пункту 2 статьи 48 Закона, согласно которым такого рода вопросы должны быть разрешены квалифицированным большинством в три четверти голосов, присутствующих и представленных на собрании участников товарищества, если устав товарищества не требует для их принятия большего числа голосов или единогласия.

Из анализа данных положений следует, что установленный законом порог в три четверти голосов является минимальным для принятия решения по указанной категории вопросов. При увеличении

данного порога подлежат применению нормы устава, тогда как предложенный устав содержит порог ниже минимального, что говорит о нарушениях законодательства, направленных на ущемление прав участников товарищества.

Как установлено статьей 41 Гражданского кодекса, в случае противоречий между учредительным договором и уставом одного юридического лица должны применяться условия учредительного договора, если они относятся к внутренним отношениям учредителей.

Устав не должен содержать нормы, противоречащие положениям Закона. В данном случае положения пункта 9.11 устава напрямую противоречат нормам Закона, что свидетельствует о том, что они не могут обладать юридической силой, вне зависимости от того, были ли они оспорены либо нет.

Статья 13 учредительного договора регламентирует порядок распределения чистого дохода, полученного товариществом по результатам его деятельности за год, которое должно производиться в соответствии с решением очередного общего собрания участников, посвященного утверждению результатов деятельности товарищества за соответствующий год.

В случае принятия общим собранием товарищества с ограниченной ответственностью решения о распределении дохода между участниками каждый участник вправе получить часть распределяемого дохода, соответствующую его доле в уставном капитале товарищества. Выплата должна быть произведена товариществом в денежной форме в течение шести месяцев со дня принятия общим собранием решения о распределении чистого дохода.

Согласно статье 40 Закона, распределение между участниками товарищества чистого дохода, полученного товариществом по результатам его деятельности за год, производится в соответствии с решением очередного общего собрания участников товарищества, посвященного утверждению результатов деятельности товарищества за соответствующий год. Общее собрание вправе также принять решение об исключении чистого дохода или его части из распределения между участниками товарищества.

По данному делу У.А. в судебном порядке были оспорены положения устава Товарищества, регулирующие порядок принятия решения общим собранием, поэтому преждевременными являются выводы

судов апелляционной и кассационной инстанций об отказе во взыскании суммы чистого дохода, хотя вопрос распределения чистого дохода деятельности товарищества за 2010-2011 годы общим собранием участников не рассматривался.

Кроме того, судами не проверены доводы ответчиков о том, что решением общего собрания учредителей № 2 от 12 февраля 2008 года определено распределение прибыли следующим образом: с 1 марта 2008 года А.Б. получает прибыль от кафе, расположенного по улице Айтеке-би и чистую прибыль магазина, расположенного по улице Сейфуллина, как эквивалент 30% доли. Чистая прибыль от всех остальных объектов товарищества принадлежит учредителю Р.С. на постоянной основе в период владения 70% доли товарищества.

При таких обстоятельствах постановления судов апелляционной и кассационной инстанций подлежат отмене с направлением дела на новое судебное рассмотрение.

При новом рассмотрении дела суду необходимо установить имеются ли на балансе Товарищества объекты недвижимости, указанные в протоколе общего собрания учредителей от 12 февраля 2008 года, кем были получены доходы от деятельности указанных объектов, устранить вышеуказанные нарушения закона, дать правильную юридическую оценку возникшим правоотношениям сторон и в зависимости от установленного, принять законное и обоснованное решение.

В соответствии с частью 1 статьи 388 ГПК ходатайство, протест могут быть поданы в течение одного года со дня вступления в законную силу решения, определения, постановления суда в письменной форме либо в форме электронного документа.

Согласно части 2 статьи 128 ГПК сроки, установленные законом, могут быть восстановлены судом, если они пропущены по причинам, признанным судом уважительными. Истцом У.А. суду предоставлены медицинские справки, согласно которым он в течение последнего года находился на лечении с диагнозом: «хроническая н/долевая пневмония, затяжное течение», поэтому надзорная судебная коллегия считает возможным восстановить ему срок обжалования судебных актов по данному делу.

На основании изложенного, руководствуясь подпунктом 2) части 4 статьи 398 ГПК, надзорная судебная коллегия по гражданским и административным делам Верховного Суда

ПОСТАНОВИЛА:

Восстановить срок обжалования судебных актов по данному делу.

Постановление апелляционной судебной коллегии по гражданским и административным делам Алматинского городского суда от 9 августа 2013 года и постановление кассационной судебной коллегии Алматинского городского суда от 16 октября 2013 года по данному делу отменить.

Дело направить на новое рассмотрение в апелляционную судебную коллегия по гражданским и административным делам Алматинского городского суда.

Ходатайство Курбанова У.А. удовлетворить частично.

РЕШЕНИЕ

Специализированный межрайонный экономический суд г. Алматы рассмотрев в открытом судебном заседании в здании суда гражданское дело по иску участника ТОО «Ф» П.В., к участнику ТОО «Ф» К.И., Управлению юстиции Алмалинского района города Алматы, Управлению государственных доходов по Алмалинскому району города Алматы, третьему лицу, не заявляющему самостоятельные требования на предмет спора, на стороне ответчика Г.Д., в части требований о признании недействительным решения по пункту 3 повестки дня, принятого на повторном очередном общем собрании участников ТОО «Ф» от 29.04.2016 г., понуждении отменить (аннулировать) регистрацию Г.Д., в качестве генерального директора ТОО «Ф», произведенную на основании решения от 29.04.2016г., и осуществить регистрацию П.В., в качестве генерального директора ТОО «Ф»,

по встречному иску участника ТОО «Ф» К.И., к участнику ТОО «Ф» П.В., в части требований признания недействительным пп.4.1.2. Устава ТОО «Ф»,

УСТАНОВИЛ:

Участник ТОО «Ф» П.В., обратился в суд с иском заявлением к участнику ТОО «Ф» К.И., Управлению юстиции Алмалинского района

города Алматы, Управлению государственных доходов по Алмалинскому району города Алматы, третьему лицу, не заявляющему самостоятельные требования на предмет спора, на стороне ответчика Г.Д., о признании недействительными формулировки вопроса по пункту 3 повестки дня, порядка и результата голосования, а также решения по пункту 3 повестки дня повторного очередного общего собрания участников ТОО «Ф» от 29.04.2016 года, понуждению отменить (аннулировать) регистрацию Г.Д., в качестве генерального директора ТОО «Ф», произведенную на основании решения от 29.04.2016г., и осуществить регистрацию П.В., в качестве генерального директора ТОО «Ф».

В свою очередь, участник ТОО «Ф» К.И., обратился в суд со встречным иском заявлением к участнику ТОО «Ф» П.В., о признании действительным решения по пункту 3 повестки дня повторного очередного общего собрания участников ТОО «Ф» от 29.04.2016 года, признании полномочий Процентова В.Н. в качестве руководителя исполнительного органа решения прекращенными и признании недействительным пп.4.1.2. Устава ТОО «Ф».

Определением от 24 августа 2016 года суд прекратил производство по делу по иску участника ТОО «Ф» П.В., к участнику ТОО «Ф» К.И., третьему лицу, не заявляющему самостоятельные требования на предмет спора, на стороне ответчика Г.Д., в части исковых требований о признании недействительными формулировки вопроса по пункту 3 повестки дня, порядка и результата голосования по пункту 3 повестки дня на повторном очередном общем собрании участников ТОО «Ф» от 29.04.2016 года, и по встречному иску участника ТОО «Ф» Какимжанова И.З. к участнику ТОО «Ф» П.В., в части требования о признании действительным решения по пункту 3 повестки дня, принятого на повторном очередном общем собрании участников ТОО «Ф» от 29.04.2016 года и о признании полномочий П.В., в качестве руководителя исполнительного органа решения прекращенными.

Требования участника ТОО «Ф» (далее – Товарищество) П.В., к участнику Товарищества К.И., Управлению юстиции Алмалинского района города Алматы, Управлению государственных доходов по Алмалинскому району города Алматы, третьему лицу, не заявляющему самостоятельные требования на предмет спора, на стороне ответчика Гусеву Д.В. о признании недействительным решения по пункту 3 повестки дня, принятого на повторном очередном общем собрании

участников ТОО «Ф» от 29.04.2016 г., понуждению отменить (аннулировать) регистрацию Г.Д., в качестве генерального директора Товарищества, произведенную на основании решения от 29.04.2016 г., и осуществить регистрацию П.В., в качестве генерального директора Товарищества мотивированы следующим:

Участниками Товарищества являются П.В., – 49% доли, К.И., – 51% доли в уставном капитале Товарищества. 29.04.2016 г. проведено повторное очередное общее собрание участников Товарищества, на котором приняли участия К.И., и П.В., имеется кворум 100%.

Однако, по пункту 3 повестки дня, по вопросу – «Избрание исполнительного органа Товарищества в связи с истечением полномочий исполнительного органа» неправильно определен вопрос и нарушен порядок голосования. П.В., был назначен на должность генерального директора Товарищества решением от 09.04.2012 года. Следовательно, срок полномочия истекает 09.04.2017 года. Также 30.05.2014 г. состоялось внеочередное общее собрание участников Товарищества, на котором решено сохранить должность генерального директора П.В., В связи с чем, срок полномочий П.В., в качестве генерального директора – до 30.05.2019г. Таким образом, на дату проведения повторного очередного общего собрания участников Товарищества – 29.04.2016 года срок полномочий генерального директора П.В., не истек. К.И., сформирован и представлен на повестку дня неправомерный и юридически не обоснованный вопрос по пункту 3.

Кроме того, на повестку дня не вынесен вопрос о досрочном прекращении полномочия генерального директора П.В.

В п.2 и пп.4.1.2. ст.4 Устава предусмотрено, что решения по вопросу об образовании исполнительного органа и досрочном прекращении его полномочий принимаются квалифицированным большинством в три четверти голосов присутствующих и представленных на собрании участников Товарищества. Однако, на повторном очередном общем собрании участников Товарищества от 29.04.2016г. голосование по пункту 3 повестки дня проведено простым большинством голосов присутствующих на собрании: «за» К.И.– 51%, «против» П.В. – 49%. Считает, что ответчиком неправильно применены нормы п.5 ст.47 Закона Республики Казахстан от 22 апреля 1998 г. № 220 «О товариществах с ограниченной и дополнительной ответственностью».

Ввиду изложенного, на основании ст.147 и ст.157 Гражданского кодекса Республики Казахстан, просит суд признать решение по п.3

повестки дня, принятое участником К.И. на повторном очередном общем собрании участников Товарищества от 29.04.2016г. – «Избрать Г.Д. генеральным директором Товарищества сроком на 3 года» недействительным.

Также Управление юстиции Алмалинского района г. Алматы и Управление государственных доходов по Алмалинскому району г. Алматы не проверив надлежащим образом представленные документы, приняли к исполнению уведомление и налоговое заявление о смене руководителя исполнительного органа Товарищества от ненадлежащего лица и без оснований.

В связи с чем, просит суд обязать указанные государственные органы отменить (аннулировать) регистрацию Г.Д. генерального директора Товарищества, произведенную на основании решения повторного очередного общего собрания участников Товарищества от 29.04.2016 г. и осуществить регистрацию П.В. в качестве генерального директора Товарищества – отказ.

В судебном заседании представители истца поддержали иски требования и просили удовлетворить в полном объеме.

В судебном заседании представители участника Товарищества К.И. не признали требования П.В. по основаниям, изложенным в возражении на иск.

Представитель Управления юстиции Алмалинского района города Алматы в представленном отзыве пояснила, что актуализация сведений о первом руководителе Товарищества была произведена на основании соответствующего уведомления с приложением протокола общего собрания участников Товарищества от 29.04.2016 г. и подтверждающего документа налогового органа о руководителе Товарищества Г.Д., Управление юстиции Алмалинского района города является регистрирующим органом, за достоверность сведений, изложенных в представляемых документах, несет ответственность само юридическое лицо и лица, представившие их с государственный орган. В связи с чем, просит исключить Управление из числа ответчиков и вынести по делу объективное решение.

Представитель Управления государственных доходов по Алмалинскому району города Алматы в письменном отзыве пояснил, что регистрация была произведена в соответствии с действующим законодательством, на основании налогового заявления об избрании руководителем Товарищества Г.Д. Просит оставить иск без удовлетворения.

Третье лицо, не заявляющее самостоятельные требования на предмет спора, на стороне ответчика Г.Д., просит отказать в иске участника Товарищества П.В., по основаниям, изложенным в возражении на иск.

Встречное исковое заявление участника Товарищества К.И. к участнику Товарищества П.В. о признании недействительным пп.4.1.2. Устава Товарищества мотивированы следующим.

В пп.4.1.2. Устава Товарищества предусмотрено, что «Решения по вопросам, указанным в подпунктах 1, 2, 3, 4, 5, 7, 11 принимаются квалифицированным большинством в три четверти голосов присутствующих и представленных на собрании Участников Товарищества, а также по другим вопросам, определенным в Уставе Фирмы, решения принимаются большинством (более 51%) голосов присутствующих и представленных на собрании Участников Фирмы.» – недействительным.

По мнению истца К.И., нормы пп.4.1.2. Устава Товарищества противоречат нормам действующего законодательства РК, кроме того, указанные условия не позволяют высшему органу Товарищества принимать решения по ключевым вопросам при отсутствии единогласия между участниками Товарищества, хотя устав не содержит условий единогласного принятия решения обоими участниками по всем без исключения вопросам, отнесенным к компетенции общего собрания участников. Поскольку участниками Товарищества являются два физических лица, принятие решение квалифицированным (3/4 голосов) большинством является невозможным и не выполнимым.

На основании изложенного, просит суд признать подпункт 4.1.2. Устава Товарищества недействительным.

В суде представители участника Товарищества К.И. поддержали встречный иск и просили удовлетворить требования полностью.

В суде представители участника П.В. не признали встречные требования К.И. по основаниям, указанным в отзыве на встречный иск. Просили применить общий срок исковой давности к требованию о признании недействительным пп.4.1.2. Устава Товарищества, пояснив, что Устав был утвержден общим собранием участников Товарищества 09.04.2012 года

Суд, заслушав представителей сторон, исследовав представленные доказательства в отдельности и в их совокупности, определив обстоятельства, подлежащие доказыванию для объективного рассмотрения данного дела, приходит к следующему.

В соответствии со статьей 72 ГПК каждая сторона должна доказать те обстоятельства, на которые она ссылается как на основания своих требований и возражений, использовать средства защиты, утверждать, оспаривать факты, приводить доказательства и возражения против доказательств в установленные судьей сроки, которые соответствуют добросовестному ведению процесса и направлены на содействие производству.

Согласно п.2 ст.224 ГПК суд основывает решение лишь на тех доказательствах, которые были представлены сторонами и исследованы в судебном заседании.

Из норм ст.17 Закона Республики Казахстан от 22 апреля 1998 г. № 220 «О товариществах с ограниченной и дополнительной ответственностью» (далее – Закон), устав товарищества с ограниченной ответственностью является документом, определяющим правовой статус товарищества как юридического лица.

Устав товарищества с ограниченной ответственностью должен содержать порядок формирования и компетенцию органов товарищества.

Устав должен быть утвержден общим собранием учредителей единогласно и подписывается всеми учредителями или их уполномоченными представителями.

В соответствии с п.1, 2 ст.41 Закона, органами товарищества с ограниченной ответственностью являются:

- 1) высший орган товарищества – общее собрание его участников (общее собрание);
- 2) исполнительный орган товарищества (коллегиальный и (или) единоличный).

Должностными лицами товарищества с ограниченной ответственностью являются члены исполнительного органа товарищества с ограниченной ответственностью или лицо, единолично исполняющее функции исполнительного органа товарищества с ограниченной ответственностью, а также члены наблюдательного совета.

Судом установлено, что в настоящее время участниками ТОО «Ф» являются: К.И. – 51% доли и П.В. – 49% доли в уставном капитале Товарищества.

Устав Товарищества утвержден протоколом внеочередного общего собрания участников Товарищества от 09.04.2012 года. Истцом по

встречному иску оспаривается пп.4.1.2. устава Товарищества, согласно которому, «Решения по вопросам, указанным в подпунктах 1, 2, 3, 4, 5, 7, 11 принимаются квалифицированным большинством в три четверти голосов присутствующих и представленных на собрании участников Товарищества, а также по другим вопросам, определенным в уставе Фирмы, решения принимаются большинством (более 51%) голосов присутствующих и представленных на собрании участников Фирмы.»

В силу пп.4.1.1. устава, к исключительной компетенции общего собрания участников Фирмы относятся:

- пп.1 Устава: – Изменение устава Фирмы, включая изменение размера его уставного капитала, места нахождения и фирменного наименования, или утверждение устава в новой редакции;
- пп.2 Образование исполнительного органа и досрочное прекращение его полномочий;
- пп.3 Избрание и досрочное прекращение полномочий ревизионной комиссии Фирмы, а также утверждение отчетов и заключений ревизионной комиссии;
- пп.4 Утверждение годовой финансовой отчетности и распределение чистого дохода;
- пп.5 Утверждение внутренних правил, процедуры их принятия и других документов, регулирующих внутреннюю деятельность Фирмы, кроме документов, утверждение которых уставом Фирмы отнесено к компетенции иных органов Фирмы;
- пп.7 Решение о реорганизации и ликвидации Фирмы;
- пп.11 Решение о внесении дополнительных взносов в имущество Фирмы в соответствии с действующим законодательством.

Исходя из изложенного, в пп.4.1.2. устава Товарищества предусмотрен порядок голосования по вопросам, определяющим дальнейшую непрерывную, беспрепятственную деятельность Товарищества.

Между тем, учитывая, что участниками Товарищества являются два физических лица К.И. (51% доли) и П.В. (49%), становится очевидным невозможность соблюдения порядка голосования, предусмотренного в пп.4.1.2. устава – квалифицированным большинством в три четверти голосов присутствующих участников Товарищества (то есть не менее 75% голосов), при отсутствии единого мнения участников Товарищества по вопросам, указанным в подпунктах 1, 2,

3, 4, 5, 7, 11. Для соблюдения порядка голосования пп.4.1.2. устава необходимо, что оба участника Товарищества К.И. и П.В. по всем существенным вопросам голосовали одинаково, что невозможно и может лишить каждого из участников права свободы голосования.

Также, согласно пп.4.1.2. устава, решение и других вопросов, определенных в уставе Товарищества, требует наличие большинства голосов присутствующих (более 51%) на собрании участников Товарищества, что невозможно по вышеуказанным основаниям.

Таким образом, условия пп.4.1.2. устава Товарищества с учетом количества участников Товарищества и принадлежащих им долей, не реализуемы, в связи с чем, невозможность разрешения существенных вопросов внутри Товарищества может препятствовать дальнейшему существованию Товарищества и ведению нормальной деятельности для извлечения прибыли. Об этом свидетельствует и протокол внеочередного общего собрания участников Товарищества от 12.04.2016 года, на котором общее собрание не могло утвердить повестку дня и принять решение по вопросу пп.2 п.4 устава Товарищества из-за не возможности выполнения порядка голосования, предусмотренного в пп.4.1.2. устава Товарищества. Связанные с пп.4.1.2. устава Товарищества разногласия участников Товарищества уже имеют негативные последствия для Товарищества, поскольку без постоянного действующего исполнительного органа Товарищество не может вести хозяйственную и финансовую деятельность, заключать сделки с контрагентами и банками второго уровня, а также представлять интересы Товарищества в государственных органах.

Стороной истца по первоначальному иску было заявлено ходатайство о применении срока исковой давности к требованию о признании пп.4.1.2. устава Товарищества недействительным, устав был утвержден общим собранием участников Товарищества 09.04.2012 года и истек три года после его утверждения.

Суд считает, что срок исковой давности по данному не истек, поскольку статьей 264 ГК РК, предусмотрено, что собственник вправе требовать защиты всякого нарушения его права, хотя бы эти нарушения и не были соединены с лишением владения.

Судом установлено, что требование участника К.И. о признании недействительным п. 4.1.2 Устава Товарищества, продиктовано тем, что наличие данного пункта не позволяет ему как участнику (собственнику) реализовывать свое право в управлении Товариществом,

так как, несмотря на наличие 51% доли участия, К.И. не в полной мере может реализовать свое право голоса по вопросам, связанным с деятельностью Товарищества.

Подпункт 4 ст. 187 ГК РК предусматривает, что исковая давность не распространяется на требования собственника или иного законного владельца об устранении всяких нарушений его права, если эти нарушения не были соединены с лишением владения.

При таких обстоятельствах, суд признает требования встречного иска о признании пп.4.1.2. устава Товарищества недействительным обоснованным, в связи с чем, требование подлежит удовлетворить.

Истец по первоначальному иску просит суд признать недействительным решение по пункту 3 повестки дня, принятое на повторном очередном общем собрании участников Товарищества от 29.04.2016 г., на основании ст.147 и ст.157 Гражданского кодекса Республики Казахстан, которым предусмотрены понятие сделки, недействительность сделки и её последствия.

Вместе с тем, протокол очередного общего собрания участников Товарищества от 29.04.2016г. не является сделкой, поскольку не устанавливает, не изменяет и не прекращает гражданские права и обязанности участников Товарищества. На данном собрании принято решение по вопросу избрания руководителя исполнительного органа Товарищества.

Судом установлено, что П.В. был назначен в качестве генерального директора Товарищества согласно протоколу общего собрания участников Товарищества от 18.06.1998 года.

Поскольку уставом Товарищества и протоколом общего собрания участников Товарищества от 18.06.1998 года не определен срок полномочия исполнительного органа, то в данном случае применимы нормы п.3 ст.51 Закона: члены исполнительного органа избираются общим собранием на установленный срок, но не более пяти лет.

Таким образом, срок полномочий П.В. в качестве руководителя исполнительного органа Товарищества до 18.06.2003 года. Поскольку по окончании срока полномочий общим собранием Товарищества не был решен вопрос об избрании руководителя исполнительного органа, то полномочия П.В. как руководителя исполнительного органа сохраняют свое действие до рассмотрения и разрешения общим собранием данного вопроса.

Установлено, что в связи с изменением состава участников Товарищества на основании договора купли-продажи доли от 09.04.2012 г., заключенного между прежним участником Товарищества – ТОО «Н» и новым участником К.И., 09.04.2012г. проведено внеочередное общее собрание участников Товарищества. В данном собрании принято решение сохранить должность генерального директора Товарищества за П.В. с правом первой подписи в банковских и финансовых документах.

Также и 30.05.2014 г. внеочередным общим собранием участников Товарищества принято решение о сохранении данной должности за П.В.

При этом не обоснованы доводы стороны истца по первоначальному иску о том, что срок действия полномочия П.В. в качестве руководителя исполнительного органа начинается с 09.04.2012 г., а также с 30.05.2014 г., поскольку как указано судом выше, указанные решения общего собрания участников Товарищества означают, что полномочия П.В. в качестве руководителя исполнительного органа сохраняются дальше до рассмотрения и разрешения вопроса об избрании руководителя исполнительного органа.

Установлено, что на внеочередном общем собрании участников Товарищества от 12.04.2016 года вопрос об избрании нового руководителя исполнительного органа не был рассмотрен и разрешен.

В связи с чем, 29.04.2016 года проведено повторное очередное общее собрание участников Товарищества, на котором приняли участия участники Товарищества К.И. и П.В. Имеется 100% кворум. По пункту 3 повестки дня, по вопросу об избрании исполнительного органа Товарищества в связи с истечением полномочий исполнительного органа, принято решение: «избрать Г.Д., генеральным директором Товарищества сроком на 3 года».

Доводы участника Товарищества П.В., о том, что на собрании от 29.04.2016 г. был нарушен порядок голосования, предусмотренный пп.4.1.2. устава не являются основанием для признания решения собрания по пункту 3 повестки дня недействительным, поскольку как установлено судом выше, порядок голосования согласно пп.4.1.2. устава не реализуем и данный порядок препятствует нормальной деятельности Товарищества, более того может привести к полному приостановлению его деятельности как юридического лица.

В связи с чем, суд отказывает в требованиях истца по первоначальному иску о признании недействительным решения по пункту 3

повестки дня, принятого на повторном очередном общем собрании участников Товарищества от 29.04.2016 года.

Следовательно, и требования истца к Управлению юстиции Алмалинского района города Алматы, Управлению государственных доходов по Алмалинскому району города Алматы, третьему лицу, не заявляющему самостоятельные требования на предмет спора, на стороне ответчика Г.Д., о понуждении отменить (аннулировать) регистрацию Г.Д. в качестве генерального директора ТОО «Ф», произведенную на основании решения от 29.04.2016г., и осуществить регистрацию П.В. в качестве генерального директора ТОО «Ф», подлежат отказу.

На основании изложенного, руководствуясь ст.ст.223-226 ГПК, суд

РЕШИЛ:

В исковых требованиях участника ТОО «Ф» П.В., к участнику ТОО «Ф» К.И., Управлению юстиции Алмалинского района города Алматы, Управлению государственных доходов по Алмалинскому району города Алматы, третьему лицу, не заявляющему самостоятельные требования на предмет спора, на стороне ответчика Г.Д., в части требований о признании недействительным решения по пункту 3 повестки дня, принятого на повторном очередном общем собрании участников ТОО «Ф» от 29.04.2016 г., понуждении отменить (аннулировать) регистрацию Г.Д. в качестве генерального директора ТОО «Ф», произведенную на основании решения от 29.04.2016г., и осуществить регистрацию П.В. в качестве генерального директора ТОО «Ф», – отказать.

Встречный иск участника ТОО «Ф» К.И. к участнику ТОО «Ф» П.В. в части требований о признании недействительным пп.4.1.2. Устава ТОО «Ф» – удовлетворить.

Признать подпункт 4.1.2. Устава ТОО «Ф» – «Решения по вопросам, указанным в подпунктах 1, 2, 3, 4, 5, 7, 11 принимаются квалифицированным большинством в три четверти голосов присутствующих и представленных на собрании Участников Товарищества, а также по другим вопросам, определенным в Уставе Фирмы, решения принимаются большинством (более 51%) голосов присутствующих и представленных на собрании Участников Фирмы» – недействительным.

ЗАҢНАМАНЫҢ ҚАЗАҚ ЖӘНЕ ОРЫС ТІЛДЕРІНДЕГІ МӘТІНІНДЕ
КЕЗДЕСЕТІН СӘЙКЕССІЗДІКТЕР

ҚР АҚ орыс тіліндегі редакциясы	ҚР АҚ казак тіліндегі редакциясы	Ұсынылатын жаңа редакцияжәне оның негіздемесі
п.1 ст. 77 ГК РК «Товариществом с ограниченной ответственностью признается учрежденное одним или несколькими лицами товарищество, уставный капитал которого разделен на доли определенных учредительными документами размеров;...»	ҚР АҚ 77-бабының 1-тармағы «Бір немесе бірнеше адам құрған, жарғылық капиталы құжаттарымен белгіленген мөлшерде үлеске бөлінген серіктестік жауапкершілігі шектеулі серіктестік деп танылады;...»	ҚР АҚ 77-бабының 1-тармағы «Бір немесе бірнеше тұлға құрған, жарғылық капиталы құрылтай құжаттарымен белгіленген мөлшерде үлеске бөлінген серіктестік жауапкершілігі шектеулі серіктестік деп танылады;...» «Тұлға» сөзін қолданудың орнына, «адам» сөзін қолдану қателігі келесі нормаларда да кездеседі: ҚР АҚ 77-бабының 2-тармағы; 41-бабының 2,5-тармақтары; 58-бабының 4-тармағы; 80-бабының 3-тармағы; 85-бабының 3-тармағы; 141-бабының 1,3,4-тармақтары; 143-бабының 7-тармағы; 163-бабының 1-тармағы; 165-бабы; 166-бабының 1-тармағы; 167-бабының 1-тармағы; 169-бабының 1,4-тармақтары; 177-бабының 1-тармағы; 180-бабының 1-тармағы; 181-бабы; 186-бабы; 209-бабының 4-тармағы; 235-бабының 2-тармағы; 237-бабының 1-тармағы; 245-бабы; 246-бабы; 261-бабы; 269-бабы; 289-бабының 1-тармағы; 320-бабының 2-тармағы; 323-бабының 2-тармағы; 326-бабы; 19-тарау; 339-бабының 1,2-тармақтары; 340-бабы; 341-бабы; 342-бабы; 689-бабы және «Жауапкершілігі шектеулі және қосымша жауапкершілігі бар серіктестіктер туралы» ҚР Заңының 10-бабы.

п.1 ст. 261 ГК РК «Если имущество возмездно приобретено у лица, которое не имело права его отчуждать, о чем приобретатель не знал и не должен был знать (добросовестный приобретатель), то собственник вправе истребовать это имущество от приобретателя лишь в случае, когда имущество утеряно собственником или лицом, которому имущество было передано собственником во владение, либо похищено у того или другого, либо выбыло из их владения иным путем помимо их воли»	ҚР АҚ 261-бабының 1-тармағы «Егер мүлік оны иеліктен айыруға құқығы болмаған адамнан тегін алынып, алушы мұны білмесе, және білуге тиіс болмаса (адал алушы), мүлікті меншік иесі немесе меншік иесі иеленуге берген адам жоғалтқан, не олардың екеуінен де ұрланған, не олардың иеленуінен бұлардың қалған ретте ғана меншік иесі бұл мүлікті алушыдан талап етіп алдыруға құқылы»	ҚР АҚ 261-бабының 1-тармағы «Егер мүлік оны иеліктен айыруға құқығы болмаған адамнан ақылы алынып, алушы мұны білмесе, және білуге тиіс болмаса (адал алушы), мүлікті меншік иесі немесе меншік иесі иеленуге берген адам жоғалтқан, не олардың екеуінің бірінен ұрланған, не олардың иеленуінен бұлардың қалған ретте ғана меншік иесі бұл мүлікті алушыдан талап етіп алдыруға құқылы»
п. 2 ст. 508 ГК РК «Договор дарения движимого имущества должен быть совершен в письменной форме в случаях, когда: ...»	ҚР АҚ 508-бабының 2-тармағы «Қозғалмайтын мүлікті сыйға тарту шарты:...»	ҚР АҚ 508-бабының 2-тармағы «Қозғалатын мүлікті сыйға тарту шарты:...»
п.2 ст. 540 ГК РК «В случаях и порядке, установленных настоящим Кодексом, наниматель вправе распоряжаться нанятым имуществом».	ҚР АҚ 540-бабының 2-тармағы«Жалға алушы жалға алған мүлікке осы Кодексте белгіленген жағдайлар мен тәртіп бойынша иелік етуге құқылы»	ҚР АҚ 540-бабының 2-тармағы «Жалға алушы жалға алған мүлікке осы Кодексте белгіленген жағдайлар мен тәртіп бойынша билік етуге құқылы»

п.3 ст. 540 ГК РК «К договорам имущественного найма относятся договоры лизинга, проката, а также иные виды договоров, связанные с передачей имущества за плату во временное пользование»	ҚР АҚ 540-бабының 3-тармағы «Лизинг, прокат шарттары да, сондай-ақ мүлкіті ақы төлеп ұақытша пайдалануға беруге байланысты шарттардың өзге түрлері де мүлік жалдау шарттарына жағдай»	ҚР АҚ 540-бабының 3-тармағы «Лизинг, прокат шарттары да, сондай-ақ мүлкіті ақы төлеп ұақытша иелену мен пайдалануға беруге байланысты шарттардың өзге түрлері де мүлік жалдау шарттарына жағдай»	ҚР АҚ 540-бабының 3-тармағы «Лизинг, прокат шарттары да, сондай-ақ мүлкіті ақы төлеп ұақытша иелену мен пайдалануға беруге байланысты шарттардың өзге түрлері де мүлік жалдау шарттарына жағдай»
п.2 ст. 407 ГК РК «Договор может быть заключен на куплю-продажу товара, имеющегося в наличии у продавца в момент заключения договора, а также товара, который будет создан или приобретен продавцом в будущем, если иное не установлено законодательными актами или не вытекает из характера товара»	ҚР АҚ 407-бабының 2-тармағы «Шарт жасасқан кезде сатушының қолында бар тауарды, сондай-ақ заң актілерінде өзгеше белгіленбесе немесе тауардың сипатынан өзге жағдай туындамаса, сатушының болашақта шығаратын немесе сатып алатын тауарын сатып алу-сатуға шарт жасалуы мүмкін»	ҚР АҚ 407-бабының 2-тармағы «Шарт жасасқан кезде сатушының қолында бар тауарды, сондай-ақ заң актілерінде өзгеше белгіленбесе немесе тауардың сипатынан өзге жағдай туындамаса, сатушының болашақта шығаратын немесе сатып алатын тауарын сатып алу-сатуға шарт жасалуы мүмкін»	ҚР АҚ 407-бабының 2-тармағы «Шарт жасасқан кезде сатушының қолында бар тауарды, сондай-ақ заң актілерінде өзгеше белгіленбесе немесе тауардың сипатынан өзге жағдай туындамаса, сатушының болашақта шығаратын немесе сатып алатын тауарын сатып алу-сатуға шарт жасалуы мүмкін»
ст.56 ГК РК «Овобождение несостоятельного должника от долгов»	ҚР АҚ 56-бабы «Дәрменсіз борышқорды борышқордан босату»	ҚР АҚ 56-бабы «Дәрменсіз борышқорды борышқордан босату»	ҚР АҚ 56-бабы «Дәрменсіз борышқорды борышқордан босату»
п.3 ст. 546 ГК РК «Размеры платы за пользование имуществом могут изменяться не чаще одного раза в год, если иное не предусмотрено соглашением сторон. ...»	ҚР АҚ 546-бабының 3-тармағы «Мүлкіті пайдаланғаны үшін жасалатын төлем мөлшері, егер тараптардың келісінде өзгеше көзделмесе, кем дегенде жылына бір рет өзгертілуі мүмкін.....»	ҚР АҚ 546-бабының 3-тармағы «Мүлкіті пайдаланғаны үшін жасалатын төлем мөлшері, егер тараптардың келісінде өзгеше көзделмесе, кем дегенде жылына бір рет өзгертілуі мүмкін.....»	ҚР АҚ 546-бабының 3-тармағы «Мүлкіті пайдаланғаны үшін жасалатын төлем мөлшері, егер тараптардың келісінде өзгеше көзделмесе, жылына бір реттен артық өзгертілмеуі тиіс.....»

п.1 ст. 321 ГК РК «Залогодержатель вправе потребовать досрочного исполнения обеспеченного залогом обязательства в случаях: ...»	ҚР АҚ 321-бабының 1-тармағы «Кепіл ұстаушы кепілмен қамтамасыз етілген міндеттемелерді мерзімінен тыс бұрын орындауды мына жағдайларда:....»	ҚР АҚ 321-бабының 1-тармағы «Кепіл ұстаушы кепілмен қамтамасыз етілген міндеттемелерді мерзімінен бұрын орындауды мына жағдайларда:....»	ҚР АҚ 321-бабының 1-тармағы «Кепіл ұстаушы кепілмен қамтамасыз етілген міндеттемелерді мерзімінен бұрын орындауды мына жағдайларда:....»
п. 1 ст. 292 ГК РК «Исполнение обязательства может обеспечиваться неустойкой, залогом, удержанием имущества должника, поручи тельством, гарантией, задатком и другими способами, предусмотренными законодательством или договором»	ҚР АҚ 292-бабының 1-тармағы «Міндеттемені орындау, заңдарда немесе шартта көзделген айып төлету, кепіл, борышқордың мүлкін алып қалу, аманат, кепілдік, кепілшүл және басқа да әдістер арқылы қамтамасыз етілуі мүмкін»	ҚР АҚ 292-бабының 1-тармағы «Міндеттемені орындау, заңдарда немесе шартта көзделген айып төлету, кепіл, борышқордың мүлкін алып қалу, аманат, кепілдік, кепілшүл және басқа да әдістер арқылы қамтамасыз етілуі мүмкін»	ҚР АҚ 292-бабының 1-тармағы «Міндеттемені орындау, заңдарда немесе шартта көзделген айып төлету, кепіл, борышқордың мүлкін алып қалу, кепіл болушылық, кепілдік, кепілшүл және басқа да әдістер арқылы қамтамасыз етілуі мүмкін» <i>Себебі, 330-бапта «Кепіл болушылық» деп берілген.</i>
ст.240 ГК РК «Приобретательная давность»	ҚР АҚ 240-бабы «Иелену мерзімі»	ҚР АҚ 240-бабы «Иелену мерзімі»	ҚР АҚ 240-бабы «Иелену көнелілігі» <i>Себебі, 240-баптың бұл атауы, 242-баптың 2-тармағында «Иелену көнелігі» деп берілген. Негізінде, «Иелену көнелігі» деп алу ұғымды толық қамтитын болғандықтан, 240-баптың атауын «Иелену көнелігі» деп берген жөн.</i>
ст.208 ГК РК «Переход права собственности на учреждение»	ҚР АҚ 208-бабы «Мекемені меншіктену құқығының ауысуы»	ҚР АҚ 208-бабы «Мекемені меншіктену құқығының ауысуы»	ҚР АҚ 208-бабы «Мекемеге меншік құқығының ауысуы»
IV раздел ГК РК «Дочерняя организация и зависимое акционерное общество»	ҚР АҚ IV тарауы «Еншілес және тәуелді акционерлік қоғам»	ҚР АҚ IV тарауы «Еншілес және тәуелді акционерлік қоғам»	ҚР АҚ IV тарауы «Еншілес және тәуелді акционерлік қоғам»

ст. 269 ГК РК «В обязательстве в качестве каждой из его сторон – кредитора или должника – могут участвовать одновременно несколько лиц. В этих случаях возникает доленое, солидарное или субсидиарное обязательство в соответствии с правилами, установленными настоящим Кодексом (ст. 286-288 настоящего Кодекса)	ҚР АҚ 269-бабының 2-тармағы «Міндеттемеде оның әр тарабы – неси беруші немесе борышқор ретінде бір мезгілде бірнеше адам қатыса алады. Мұндай реттерде осы Кодексте белгіленген ережелерге сәйкес үлесті, ортақтасқан немесе субсидиарлы міндеттеме пайда болады (осы Кодекстің 286-288-баптары)» <i>Себебі, сілтеме жасалған жақша ішіндегі 287, 288-баптардың аталуы сондай. Сондай-ақ 288-баптың аталуында «Субсидиялық міндеттеме...», «Р» әріпін қолдану қажет. Өйткені, қолданбаған ретте аталған термин қаржылық терминге айналып, мағынасы өзгеріске ұшырайды. Демек, 288-баптың аталуы «Субсидиялық міндеттеме...» болуы тиіс. Бұл мәселе ҚР АҚ 62-бабының 2-тармағына және 357-бабына да қатысты. Сондай-ақ ҚР АҚ 96-бабының 3-тармағындағы жақшаның ішіндегі «жәрдем беру» сөзін «субсидиарлы» сөзіне алмастырған жөн.</i>
ст. 123 ГК РК «Плоды, продукция и доходы»	ҚР АҚ 123-бабы «Жемістер, азық-түлік және табыстар» <i>Себебі, ҚР АҚ 235-бабының 1-тармағының 2-абзацында «...жемістерге, өнімге, табысқа меншік құқығы осы Кодекстің 123-бабына сәйкес алынады» делінген мазмұндағы сөздер бар. Демек, «продукция» сөзі бірнеше нұсқада аударылған. Сондықтан, бірізділікті сақтау мақсатында аталған сөзді «...өнімдер...» деп алсақ, ҚР АҚ 123-бабының мазмұны толығырақ айтылады.</i>

406

п. 3 ст. 237 ГК РК «Собственник материалов, утративший их в результате недобросовестных действий лица, осуществившего переработку, вправе требовать передачи новой вещи в его собственность и возмещения причиненных ему убытков».	ҚР АҚ 237-бабының 3-тармағы «Өңдеуді жүзеге асырған адамның теріс пиғылды әрекеттерінің нәтижесінде материалынан айрылған меншік иесі жаңа затты өз меншігіне беруді және өзіне келтірілген залалдардың орнын толтыруды талап етуге құқылы». <i>Себебі, «недоброе совестных действий» сөзі, ҚР АҚ 11-бабында «теріс пиғылды әрекеттер» деп аударылған. Сондықтан, бірізділікті сақтау мақсатында ҚР АҚ 237-бабының 3-тармағында да «теріс пиғылды» сөзін қолданған жөн.</i>
п. 2 ст. 45 ГК РК «Реорганизация может быть проведена добровольно или принудительно».	ҚР АҚ 237-бабының 3-тармағы «Өңдеуді жүзеге асырған адамның ықпалсыз әрекеттерінің нәтижесінде материалынан айрылған меншік иесі жаңа затты өз меншігіне беруді және өзіне келтірілген залалдардың орнын толтыруды талап етуге құқылы».
ст. 320 ГК РК «Реализация заложного имущества в принудительном внесудебном порядке»	ҚР АҚ 45-бабының 2-тармағы «Қайта құру ерікті түрде немесе ықтиярсыз жүргізілуі мүмкін» ҚР АҚ 320-бабы «Кепілге салынған мүлкті соттан тыс мәжбүр ету тәртібімен сату»
ст. 324 ГК РК «Последствия принудительного изъятия заложного имущества»	ҚР АҚ 45-бабының 2-тармағы «Қайта құру ерікті түрде немесе мәжбүрлі түрде жүргізілуі мүмкін» ҚР АҚ 324-бабы «Кепілге салынған мүлкті күштеп алу салдары»
подп. 2) п.2 ст. 60 ГК РК «...наблюдательный совет;»	Терминдер бірізділігін сақтау мақсатында орыс тіліндегі «наблюдательный совет» сөзінің баламасы ретінде «қадасалау кеңесі» сөзіне тоқтатуға болады.

407

абз.2 п.1 ст. 99 ГК РК «В производственном кооперативе может быть создан наблюдательный совет, который осуществляет контроль за деятельностью исполнительных органов кооператива. Члены наблюдательного совета не вправе действовать от имени производственного кооператива».	ҚР АҚ 99-бабының 1-тармағы 2-абзацы «Өндірістік кооперативте кооперативтің атқарушы органдарының қызметіне бақылау жасауды жүзеге асыратын қадағалау кеңесі құрылуы мүмкін. Қадағалау кеңесі мүшелерінің өндірістік кооператив атынан әрекет жасауға құқығы жоқ».	ҚР АҚ 60-бабының 2-тармағы 2)-тармақшасы «...қадағалау кеңесі;»
п.3 ст. 45 ГК РК«Принудительная реорганизация может быть осуществлена по решению судебных органов в случаях, предусмотренных законодательными актами».	ҚР АҚ 45-бабының 3-тармағы «Заң құжаттарында көзделген реттерде ықтиярсыз қайта құру сот органдарының шешімі бойынша жүзеге асырылуы мүмкін».	Терминдер біріділігін сақтау мақсатында орыс тіліндегі «законодательные акты» сөзінің баламасы ретінде «заң актілері» сөзіне тоқтаған жөн. Демек, ҚР АҚ 45-бабының 3-тармағы «Заң актілерінде көзделген реттерде ықтиярсыз қайта құру сот органдарының шешімі бойынша жүзеге асырылуы мүмкін».
п.5 ст. 49 ГК РК «Ликвидация отдельных видов юридических лиц возможна по решению соответствующего органа, уполномоченного государством, по основаниям, предусмотренным законодательными актами».	ҚР АҚ 49-бабының 5-тармағы «Заңды тұлғалардың жекелеген түрлері мемлекет уәкілдік берген тиісті органның шешімімен заң актілерінде көзделген негіздер бойынша таратылуы мүмкін».	Ал ҚР АҚ 190-бабы «Мүлктің кездейсоқ жойылу немесе бүліну қаупі» деп аталады.
Абз.3 п.5 ст. 23 Закона о ТОО «Если иное не предусмотрено учредительными документами, риск случайной гибели или повреждения имущества, переданного в пользование товариществу, возлагается на собственника имущества».	«ЖШС туралы» ҚР Заңының 23-бабының 5-тармағында мынадай бір сөздер кездеседі: «Егер құрылтай құжаттарында өзгеше көзделмесе, серіктестікке пайдалануға берілген мүлктің кездейсоқ құрып кету немесе зақымдану қаупі мүлік иесіне жүктеледі».	

	Сондай-ақ орыс тіліндегі «неустойка» сөзі, ҚР АҚ 9, 293, 353 баптарында әртүрлі нұсқадағы сөздер арқылы берілген. Мысалы, 9-бапта «айыпты өндіргіп алу» деп алынса, 293-бапта «айып төлеу», 353-бапта «тұрақсыздық айыпақысы», 440-баптың 4-тармағында «тұрақсыздық айыбы» деген сөздер қолданылған. Осы ретте аталған құбылысты сипаттау үшін жоғарыда қолданылған терминдердің біріне тоқтаған жөн.	Терминдердің біркелкілігі сақталуы қажет.
	ҚР АҚ 42-бабының 6-тармағында, 91-бабының 3-тармағында, 359-бабының 2-тармағында «рынок» сөзі қолданылса, Ал 51-баптың 1-тармағында және 574-баптың аталуында «кредит берушілер» сөзі қолданылған. Ал басқа нормаларда ол сөз «несие берушілер» деп алынған. «Рынок» сөзін «нарық» деп аударуға болады. Мысалы, бағалы қағаздар нарығы.	Терминдердің біркелкілігі сақталуы қажет.

	<p>ҚР АҚ 59-бабының 1-тармағында «...зияткерлік қызмет...» сөзі қолданылған. Бұл орыс тіліндегі «...интеллектуальной деятельности...» сөзінің аудармасы және тек, осы тұста ғана осылай аударылған. Ал басқа нормаларда «интеллектуалдық қызмет» деп аударылған. Мысалы, ҚР АҚ 5-бөлімі. Сондықтан, ҚР АҚ 59-бабының 1-тармағында «интеллектуалдық қызмет» сөзін қолданған жөн.</p> <p>ҚР АҚ 60-бабының 2-тармағындағы жақша «жеке-дара» сөзінен кейін қойылуы тиіс болғандықтан, «құрылады» сөзінен кейінгі жақша қойылмауы керек.</p> <p>ҚР АҚ 332-бабының 1-тармағы «Кепілдік және кепіл болушылық, егер шартта өзгеше белгіленбесе, тек заңды талапты ғана қамтамасыз етеді».</p>	<p>Терминдердің біркелкілігі сақталуы қажет.</p>
<p>п. ст.332 ГК РК «Если иное не установлено договором, гарантия и поручительство обещивают лишь действительное требование.»</p>	<p>Техникалық қателік.</p> <p>Қазақ тіліндегі нұсқасы құқықтық нормаға жүктелген мазмұнды толықтай ашауда. Сол себепті, ҚР АҚ 332-бабының 1-тармағын келесі редакцияда беруді ұсынамыз: «Кепілдік және кепіл болушылық, егер шартта өзгеше белгіленбесе, тек қазіргі бар талапты ғана қамтамасыз етеді».</p>	

<p>«5. Не допускается начисление дивидендов по простым и привилегированным акциям общества: 1) при отрицательном размере собственного капитала или если размер собственного капитала общества станет отрицательным в результате начисления дивидендов по его акциям; 2) если общество отвечает признакам неплатежеспособности или несостоятельности в соответствии с законодательством Республики Казахстан о реорганизации и банкротстве либо указанные признаки появятся у общества в результате начисления дивидендов по его акциям.»</p>	<p>«Акционерлік қоғамдар туралы» ҚР заңының 22-бабының 5-тармағында келесідей ереже берілген: «5. Қоғамның жай және артықшылықты акциялары бойынша: 1) өз капиталының теріс мөлшері болған жағдайда немесе егер қоғамның өз капиталының мөлшері оның акциялары бойынша дивидендтер есептеу нәтижесінде теріс болса; 2) егер қоғам Қазақстан Республикасының оңалту және банкроттық туралы заңнамасына сәйкес төлем қабілетсіздігі немесе дәрменсіздік белгілеріне сай келсе не аталған белгілер қоғамда оның акциялары бойынша дивидендтер төлеу нәтижесінде пайда болса, дивидендтерді есепке жазуға жол берілмейді».</p>	<p>Қазақ тіліндегі нұсқасы құқықтық нормаға жүктелген мазмұнды толықтай ашауда. Сол себепті, «есепке жазуға» сөзінің орнына «төлеуге» сөзін пайдаланған жөн болар еді.</p>
<p>п.5) п.1 ст.11 закона о ТОО «прекратить участие в товариществе путем отчуждения своей доли в порядке, предусмотренном настоящим Законом.»</p>	<p>ЖШС туралы заңның 11-бабының 5-тармағында «5) осы Заңда көзделген тәртіппен өз үлесін иеліктен шығару арқылы серіктестікке қатысуын тоқтатуға;»</p>	<p>ЖШС туралы заңның 11-бабының 5-тармағы «5) осы Заңда көзделген тәртіппен өз үлесін иеліктен шығару арқылы серіктестікке қатысуын тоқтатуға;»</p>

<p>1. Участники полного товарищества вправе требовать в судебном порядке исполнения одного или нескольких участников из товарищества по единогласному решению остающихся участников и при наличии к тому уважительных причин, в частности, грубого нарушения им (ими) своих обязанностей или обнаружившейся неспособности к разумному ведению дел.</p>	<p>«Шаруашылық серіктестік туралы» ҚР заңының 19-бабының 1-тармағында келесідей ереже берілген: «1. Толық серіктестікке қатысушылар бір немесе бірнеше қатысушының дәлелді себептер болғанда, атап айтқанда олар өз міндеттерін өрескел бұзған немесе істі ақылға қалған қатысушылардың бірауыздан қабылдаған шешімі бойынша, сотқа беру тәртібімен серіктестіктен шығарылуын талап етуге құқылы».</p>	<p>«Шаруашылық серіктестік туралы» ҚР заңының 19-бабының 1-тармағында келесідей ереже берілген: «1. Толық серіктестікке қатысушылар бір немесе бірнеше қатысушының дәлелді себептер болғанда, атап айтқанда олар өз міндеттерін өрескел бұзған немесе істі ақылға қалған қатысушылардың бірауыздан қабылдаған шешімі бойынша, сотқа беру тәртібімен серіктестіктен шығарылуын талап етуге құқылы».</p>
--	--	--

БЕЛГІЛЕУЛЕР МЕН ҚЫСҚАРТУЛАР

ҚР	– Қазақстан Республикасы
РФ	– Ресей Федерациясы
АҚШ	– Америка Құрама Штаттары
ҚР АҚ	– Қазақстан Республикасының азаматтық кодексі
ҚР ЖС	– Қазақстан Республикасының Жоғарғы Соты
ҚР ЖС НҚ	– Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының нормативтік қаулысы
ҚР ЗИ	– Қазақстан Республикасының заңнама институты
ЖШС туралы заң	– «Жауапкершілігі шектеулі және қосымша жауапкершілігі бар серіктестіктер туралы» Қазақстан Республикасының заңы
ЖШС, серіктестік	– жауапкершілігі шектеулі серіктестік
ЖШҚ туралы заң	– «Жауапкершілігі шектеулі қоғамдар туралы» Ресей Федерациясының заңы
ЖШҚ	– жауапкершілігі шектеулі қоғам
АҚ туралы заң	– «Акционерлік қоғамдар туралы» Қазақстан Республикасының заңы
АҚ	– акционерлік қоғам
ҚБ	– қоғамдық бірлестік
ӨК туралы заң	– «Өндірістік кооператив туралы» Қазақстан Республикасының заңы
ӨК	– өндірістік кооператив
ПИТК	– пәтер иелерінің тұтыну кооперативі
ҚР АПК	– Қазақстан Республикасының азаматтық процесстік кодексі
РФ АПК	– Ресей Федерациясының арбитраждық процессуалдық кодексі
РФ АҚ	– Ресей Федерациясының азаматтық кодексі
РФ КС	– Ресей Федерациясының Конституциялық Соты
РФ ЖС	– Ресей Федерациясының Жоғарғы Соты
Экономикалық сот	– мамандандырылған ауданаралық экономикалық сот
ҚР КК	– Қазақстан Республикасының Конституциялық кеңесі
НҚА	– нормативтік құқықтық актілер
ГМБХ	– жауапкершілігі шектеулі қоғам
ШҚО	– Шығыс Қазақстан облысы
СҚО	– Солтүстік Қазақстан облысы
БҚО	– Батыс Қазақстан облысы
ОҚО	– Оңтүстік Қазақстан облысы

МАЗМҰНЫ

АЛҒЫСӨЗ	3
КІРІСПЕ	5
1 ЗАҢДЫ ТҰЛҒАЛАРДЫҢ КОРПОРАТИВТІК ЖӘНЕ КОРПОРАТИВТІК ЕМЕС ҰЙЫМДАР ДЕП ЖІКТЕЛУІН ҚР АҚ ЕНДІРУ ОРЫНДЫЛЫҒЫ	15
1.1 Заңды тұлғалардың корпоративтік және корпоративтік емес ұйым деп жіктелуі	15
1.2 Корпоративтік даулар жөніндегі отандық сот практикасы заңды тұлғалардың корпоративтік және корпоративтік емес ұйымдар деп жіктелуін отандық заңнамаға ендіру себебі ретінде	27
1.3 Коммерциялық және коммерциялық емес заңды тұлғалар	41
1.4 Құрылтайшылардың заңды тұлғаның мүлкіне қатысты құқықтарына қарай заңды тұлғалардың жіктелуі	49
2 КОРПОРАТИВТІК ҰЙЫМ ҚАТЫСУШЫЛАРЫНЫҢ ЖЕКЕЛЕГЕН ҚҰҚЫҚТАРЫ МЕН МІНДЕТТЕРІ	62
2.1 Корпоративтік ұйым қатысушыларының құқықтары мен міндеттерінің жалпы сипаттамасы және жіктелуі	62
2.1.1 Корпорация қатысушыларының ақпарат алу құқығы	67
2.1.2 Корпорация қатысушысының кіріс (дивиденд) алу құқығы	75
2.1.3 Қатысушылардың (акционерлердің) корпорацияны басқару органдарының шешімдерін даулау құқығы	80
2.1.4 Корпорация құрылтайшыларының (қатысушыларының) жарғылық капиталға салым салу жөніндегі міндеті	92
2.2 Корпорация қатысушыларының өз құқықтарын жүзеге асыру барысында туындауы мүмкін «түйіткілді жағдай» ұғымының сипаттамасы	103
3 КОРПОРАТИВТІК ҚАТЫНАСҚА ҚАТЫСУШЫЛАРДЫҢ МҮЛІКТІК ЖАУАПТЫЛЫҒЫ	113
3.1 Корпорацияны басқару органдарының мүліктік жауаптылығы	113
3.2 Қатысушылар құрамынан шығару – жауаптылық шарасы ретінде	130
3.3 «Корпоративтік пердені түру» ережесінің қолданысы	144
ҚОРЫТЫНДЫ	158
ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ	166

А ҚОСЫМШАСЫ	
СОТ ПРАКТИКАСЫ	186
А) Сот практикасының өзгеріп тұратындығын айшықтайтын істер	186
В) Корпоративтік даулардың соттылығы жайлы байламдар	195
С) Корпоративтік коммерциялық ұйымға қатысушының мәртебесі жайлы байлам	207
Д) Фирмалық атауға деген құқықтың мазмұны жайлы байламдар	211
Е) Жарғылық капиталды қалыптастыру мен ұлғайтуға қатысты сот байламдары	223
Ғ) Корпоративтік коммерциялық ұйымның жарғылық капиталындағы үлесті сатып алу сату шартын жарамсыз деп тануға қатысты байламдар	239
Г) Корпоративтік коммерциялық ұйымдардың жарғылық капиталындағы үлестерді (акцияларды) иесіз деп тануға қатысты сот практикасы	250
Н) Ұйымның жеке-дара атқарушы органы болып жұмыс жасайтын жеке тұлғаның ұйыммен еңбек қатынастарын тоқтату тәртібі жайлы байламдар	272
І) Корпоративтік коммерциялық ұйым қатысушысының құқықтары жайлы сот практикасы	280
1.1 Қатысушының ақпарат алу құқығы	280
1.2 Қатысушының табыс алу құқығы	295
1.3 Қатысушының басқару органдарының шешімдерін даулау құқығы	326
1.4 Үлесті сатып алуға деген қатысушының артықшылық құқығы	350
Ж) ЖШС қатысушысының үлесін мәжбүрлеп сатып алуға қатысты істер	361
К) Шешім қабылдауға қажетті үлес (дауыс) мөлшерін төмендету мүмкіндігіне қатысты байламдар	385
Ә ҚОСЫМШАСЫ	
ЗАҢНАМАНЫҢ ҚАЗАҚ ЖӘНЕ ОРЫС ТІЛДЕРİNДЕГІ МӘТІНІНДЕ КЕЗДЕСЕТІН ЖЕКЕЛЕГЕН СӘЙКЕССІЗДІКТЕР	402
БЕЛГІЛЕУЛЕР МЕН ҚЫСҚАРТУЛАР	413

ЕСТЕМИРОВ
Марат Асанұлы

КОРПОРАТИВТІК ҚҰҚЫҚ
НЕГІЗДЕРІ

Тех. редакторы:
С. Төребайұлы

Корректоры:
Қ. Ерланқызы

Басуға 13.01.2020 ж. қол қойылды.
Пішімі 60x90 $\frac{1}{16}$. Офсеттік басылым.
Шартты баспа табағы 26,0.
Таралымы 300 дана. Тапсырыс №03-20.

Біздің мекен-жайымыз:

Алматы қ., Алатау ауд., Молодежная көшесі, 11-үй.
www.tanbaly.com. Электронды адресіміз: tanbalykz@gmail.com
Қалта телефондары: +7 701 710 21 94; +7 701 232 90 57; +7 700 492 87 48